
37
42 E
8

ARCHIEPISCOPORUM

MEDIOLANENSIUM

SERIES HISTORICO-CHRONOLOGICA

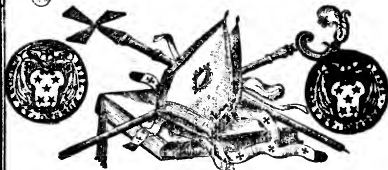
AD CRITICÆ LEGES,
ET VETERUM MONUMENTORUM FIDEM
ILLUSTRATA;

JOSEPH ANTONII SAXII

SS. AMBROSII ET CAROLI OBLATI,
COLLEGIO ET BIBLIOTHECÆ AMBROSIANÆ PRÆFECTI

OPUS POSTHUMUM.

TOMUS SECUNDUS.

MEDIOLANI, MDCCLV.

IN REGIA CURIA.

Superiorum permissu.

INDEX CHRONOLOGICUS

ARCHIEPISCOPORUM MEDIOLANENSIUM,

Qui in hoc secundo Volumine continentur.

OBER-

INDEX CHRONOLOGICUS.

INDEX

INDEX ALPHABETICUS
ARCHIEPISCOPORUM MEDIOLANENSIUM,
Qui in hoc secundo Volumine continentur.

LÆ-

INDEX ALPHABETICUS.

LÆTUS.

LÆTUS.

Tabili successit Lætus Anno DCCXLV., post quinque menses vacantis Sedis, mense scilicet Majo. Ughellus eum tradit ordinatum Anno DCCLV.; sed infeliciter docet consecrationis annum, & Pontificem Maximum Stephanum IV., sub quo illam, ut ipse ait, accepit: Ordo namque annorum hucusque a nobis digestus decennii moram ad Læti electionem minimè patitur; Stephanus autem IV. Pontificiam Sedem non obtinuit, nisi Anno DCCCXVI. Neque condonari hic error Typographo potest; siquidem etiamsi impressisset IV. pro III., adhuc longè distaremus, cùm hic postremus renunciatus tantùm fuerit Summus Pontifex Anno DCCLXVIII.

Addit insuper idem Ughellus, obitam fuisse Legationem a Læto ad Pipinum, nomine memorati Stephani IV., accepisse verò in præmium optimè gestæ rei Episcopatum Mediolanensem. Sed cùm nos annum jam designaverimus electionis utriusque Summi Pontificis, compertissimum est, hac largitione tam nobili non potuisse Lætum ab alterutro honestari. Quod attinet ad Legationem, nobis gloriæ non modicæ adscriberemus, quòd inter Viros dignitate ac doctrina insignes fors obeundi provinciam adeò illustrem nostro Antistiti contigisset: Historiæ tamen, dum in ea perturbatione referunt utrinque Legationes Summorum Pontificum & Regum Galliæ, nullum verbum de Læto proferunt. Hac in re ni-

A mis

mis faciles fuere etiam Bollandistæ ad præstandam Ughello fidem, nam ad diem IV. Aprilis, in *Prætermissis* ejusdem periodos ferme integras recuderunt; idque testatus est etiam Papebrochius *in Exegesi* inquiens, *se optare, ut excerpta ab Ughello circa hunc Antistitem, in Bollandiano Aprili emendarentur*.

Cùm a pluribus Scriptoribus nostris asseratur, fuisse hunc Mediolanensem Præsulem titulo *Beati* insignitum; optimè animadverterunt eruditissimi Patres Bollandi Sectatores, ejus nomen nusquam reperiri in Breviariis, Calendariis, & Liturgicis Libris Ecclesiæ Ambrosianæ; quamobrem e re sua censuere, Lætum omittere. Primus *in Martyrologio Ambrosiano* inter alios Sanctos hunc inseruit Petrus Paulus Bosca: Fatetur nihilominus etiam ipse, id tantummodo Traditione ad Posteros derivasse; addens ad hoc confirmandum tum Scriptorum auctoritatem, tum pium morem Societatis Sanctæ Crucis, sub tutela Sancti Syri erectæ extra Portam Vercellensem nostræ Urbis, quæ Beati Læti imaginem in Supplicationibus erigit, eumque colit tamquam Patronum. Deum rogamus, ut vetustiora documenta emergant, ad augendum numerum Sanctorum Antistitum, & decus Ecclesiæ Mediolanensis. Ceterum Lætus *Vir fuit*, teste Galesinio, *omni pietatis officio insignis, & admirandâ præsertim erga pauperes caritate*.

Annis XIII. & mensibus XI. Episcopalem curam gessit, sublatus e vivis Anno DCCLIX. Pridie Nonas Aprilis, & sepultus in Basilica Sancti Ambrosii.

THO-

THOMAS.

Efuncto Læto evectus est ad Episcopalem hanc Sedem Thomas Civis Mediolanensis Anno DCCLIX., IX. Calendas Octobris, juxta calculum Papebrochii. Eum sub Adriano Pontifice Maximo ordinatum fuisse scribit Galesinius; sed repugnat ordo a nobis hactenus servatus, cùm Adrianus tresdecim post Thomæ electionem annis Pontificalem Cathedram adierit. Itaque cùm Thomas consecrationem accepit, Paulus I. jam ad Romanum Solium ascenderat.

De Ritibus Ambrosianis optimè est meritus; Siquidem cùm Carolus Magnus Officii Romani usum in omnes Occidentis Ecclesias inferre contenderet, ac propterea Ambrosianum etiam prorsus abolere, Thomas unà cum Sancto Eugenio intrepidè obstitit, nobisque perennem hanc gloriam summa cum omnium laude servavit. Narratur quoque miraculum, procul dubio Sancti Ambrosii Patroni precibus a Deo peractum; quo inspecto Imperator, qui Ambrosianos Codices inflammari jusserat, minisque ac etiam carcere cogebat, hujus Ritûs Sacerdotes Liturgicos suos Libros abjicere, ùt tradunt Durandus & Pagius, a concepto destitit voto. Puricellus *in Vita Sancti Laurentii I.*, Episcopi Mediolanensis, Cap. ultimo plura congessit testimonia hanc rem confirmantia.

Præterea scribit Ughellus, ab hoc nostro Antistite Carolum Magnum coronatum fuisse ferreo diademate Modoëtiæ,

& consecratum in Regem Langobardorum Anno DCCLXXIV. Equidem haud dubium est, decepta ista fuisse a Sigonio, qui eadem tradit ad annum memoratum Libr. IV. *de Regno Italiæ*. Verùm a quo antiquo Scriptore Sigonius hauserit genuinam memoriam tantæ celebritatis, ignotum nobis prorsus est. Imò ex silentio ipso veterum Chartarum, quas plurimas hoc ævo a tenebricoso Archivorum carcere in lucem eduxere Viri eruditi, oppositum omnino evincitur; & Cointius Gallicus Scriptor id negat; Muratorius verò Tom. II. *Anecdot.* Cap. V. ulteriùs progressus, nullum ex Francis Regibus aut Mediolani, aut Modoëtiæ coronatum affirmat. Et sanè mirum foret, si, cùm susceptam Romæ ab eodem Cæsare Imperii Coronam ferme omnes enarrent, solam hanc Modoëtiæ peractam inaugurationem oblivione consepultam tacuissent; præsertim quia Sigonius paulò post describit summam celebritatem, quæ adhibebatur in Italica conferenda Corona... Sed hæc fusiùs jam attulimus in Annotationibus ad eumdem Sigonium, loco supradicto.

Prosequitur Ughellus affirmare, alteram celebritatem a Thoma fuisse renovatam Anno DCCLXXXI. Modoëtiæ, in Ferrea Corona imponenda Pipino Magni Caroli Filio, quem Pater Italiæ Regem declaraverat. Etiam huic errori, ut in illum impingeret, præluxit Sigonius. Verùm quæ superiùs jam memoravimus, hujusmodi opinionem non tam enervant, sed etiam prorsus evertunt.

Demum subjungit, collatum fuisse a nostro Antistite Baptismalis lavacri Sacramentum Gislæ, ejusdem Caroli Magni Filiæ; atque hoc veritati consentit, cùm de Gislæ Baptismo a

Me-

Mediolanensi Episcopo solemniter tradito meminerint Annales Francorum, Eginardus, Regino, aliique vetusti Scriptores, in quorum tamen monumentis ne verbum quidem occurrit Coronæ Italicæ, a Pipino Modoëtiæ susceptæ.

Sigonius ad eumdem Annum DCCLXXXI. addit, Carolum Magnum post Natalem Domini Papiæ celebratum, cum Thoma Episcopo sese convertisse ad res Regni constituendas, ac Leges, quæ nunc quoque in Codicibus extant, condidisse. Lapsus est tamen in Epocha hujus Conventûs designanda; Balutius namque, Pagius, aliique Francici Scriptores silent omnino de illius convocatione a Cæsare indictâ hoc anno Papiæ. Clarifs. Muratorius *in Annotationibus ad Leges Caroli Magni*, recusas Tom. I. *Rer. Italicar.* Part. II. credendum ait, habitum fuisse istud Concilium in Francia Anno DCCLXXIX., qui erat undecimus Regni Francici ejusdem Caroli; ac deinde ejus Decreta Langobardicarum Legum Corpori inserta fuisse ex illius præcepto: Conventui autem isti interfuisse Italicos quoque Episcopos & Proceres verisimile censet.

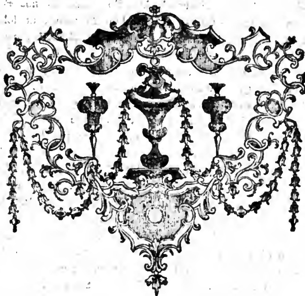
Titulum *Sancti* huic nostro Præsuli attribuunt Mediolanenses Scriptores, & meritò: Quamvis enim Ecclesia Ambrosiana universim ejusdem Festum diem minimè agat, Collegium tamen Canonicorum Basilicæ Laurentianæ in hac Urbe, ad Calendas Octobris illum peculiari Officio colit, atque in ejus honorem Sacra a remotis usque temporibus celebrat. Nec desunt testimonia Virorum eruditione insignium, hanc laudem confirmantia, quæ in Elenchum redacta enumerat Puricellus Cap. ultimo *Vitæ Laurentii I.* Mediolanensis Episcopi.

scopi. Quinimo Sanctus Carolus, necnon etiam Cardinalis Federicus Borromeus in Decretis editis, dum Pastoralem Basilicæ memoratæ Visitationem peragerent, Thomam nomine *Sancti* compellarunt, teste Puricello, eodem Loco Cap. XXXII. num. VIII.

Obdormivit in Domino Calendis Octobris Anni DCCLXXXIII., post annos XXIV. regiminis, ut adnotat Papebrochius. Ughellus, qui Thomam electum scripserat Anno DCCLXX., cùm videret, differri non posse mortem ejusdem ultra annum octuagesimum tertium illius Seculi, ob Chartam genuinam ab ipso relatam in Petro Successore, coactus est, XII. tantùm annos Sedis Thomæ assignare. Nos tamen cum Papebrochio adnotatos XXIV. annos facilè complectimur, ut Chronologicus ordo rectiùs disponatur.

Catalogi antiqui quos nos sequimur, sepultum asserunt Thomam in Ambrosiana Basilica, iisdemque consentit Papebrochius: Quo autem anno Sacrum ejusdem Corpus inde translatum fuerit ad Laurentianam, nemo nos docet. Negari tamen nequit, a multis jam Seculis illud ibidem quiescere. Diu nihilominus in eadem quoque Laurentiana Basilica inexploratum latuit, donec Anno MCDXCVII. repertum, in decentiori Loculo reponeretur. Anno autem MDLXVII., dum illud Sancti Petri Sacellum, ubi jacebat, in elegantiorem formam redigeretur, Sancto Carolo jubente iterum in lucem eductum est e Capsula marmorea, in qua olim reconditum fuerat, insculpta fronti hac Inscriptione: *Inventio Sancti Thome Archiepiscopi Mediolani, Decimo Junii, millesimo quadringentesimo nonagesimo septimo*. Joannes Antonius Castillio-

ſtillioneus in Libro edito Mediolani Anno MDCXXII., inſcriptoque: *Gli Onori del Sagro Tempio di Santa Cattarina al Ponte de' Fabri ec.* Cap. VI. narrat miraculum, in hac poſtrema Sacri illius Corporis Recognitione a Deo peractum, quod a digniſſimis fide Teſtibus, eidem tunc præſentibus ſibi relatum affirmat, videlicet Sacerdotem Sacello memorato inſervientem, qui partem reperti Sacri Corporis abſtulerat, ſtatimque correptus fuerat a ferventiſſima febri, mox reſtitutâ eâdem loco priſtino, illico convaluiſſe.

PE-

PETRUS I.

N locum Thomæ defuncti suffectus est Petrus Civis Mediolanensis, delectus in Archiepiscopum nostræ Ecclesiæ Anno DCCLXXXIV., postquam Sedes ista viduitatem quinque mensium habuisset, quemadmodum adnotavit Papebrochius.

Fuisse illum Adriani Pontificis Maximi familiarem, atque ab ejusdem Secretis dicitur ab Ughello. Sanè ab hoc Pontifice missus est in Gallias ad Carolum Magnum, ut solicitaret expeditionem in Langobardos Anno DCCLXXII., quemadmodum testatur Aimoinus Monachus Libr. IV. *de Gestis Francorum* Cap. LXIX., seu Anno DCCLXXIII., ut adnotat Adelmus (aliis Ademalus) Monachus Benedictinus *in Annalibus Francorum*: Legationem autem hanc optimè implevit, nec sine periculosi itineris labore, cùm viæ omnes suspectæ forent, Langobardorum eas infestantium perfidiâ.

Eximium monumentum religiosissimæ pietatis in hoc Archiepiscopo ferventis extat in nostra Metropoli, nempe Cœnobium a fundamentis ab ipso erectum, atque opulentis latifundiis ditatum, in honorem Sanctorum Ambrosii, Protasii, & Gervasii Tutelarium Mediolanensium; utque Deo laudes quotidie canerent Monachi Sancti Benedicti in eo degentes, adjectum illud voluit Ecclesiæ ac Sepulcro eorumdem Sanctorum. Legitur Diploma a Petro expeditum in Puricello & in Ughello, sub Annum DCCXC. Nicolaus Sormanus, Bibliothecæ

thecæ Ambrosianæ Doctor, Vir in antiqua eruditione eximius, in Libro inscripto: *Allegata ad Concordiam in Causa Praeminentiæ* &c. pag. XXXVII. num. VI. evincere conatur, Tabulas memoratas valde nutare, ac vitiatas esse ab aliquo recentioris temporis Scriptore, occasione litium, quæ tunc maximè inter Canonicos & Monachos ferbuere: Nostra tamen non attinet, rebus hisce definiendis calamum apponere.

Hæreticos summopere insectatus est hic Præsul, adeò ut Ughellus asserat, illum à Carolo Magno appellatum fuisse *Malleum hæreticorum*: Id autem desumpsit a Libro inscripto *Successores, Sancti Barnabæ*. Verùm, cùm Eugenius Cattaneus plura huic Codici addiderit, miscens sua cum verbis Auctoris; & primùs ipse hoc Elogium nostro Antistiti tribuerit, Puricellus *in Dissertat. Nazarian.* Cap. LXXVII. num. III. ait, se optare, ut aliquem tantæ rei testem in medium protulisset; quamvis refragari nolit huic laudi, quam certè Petrus promeritus fuit. Siquidem interfuit Concilio Francofordiensi, celebrato in præsentia Caroli Magni, & Missorum Adriani Papæ Anno DCCXCIV., in quo condemnata fuit tertiâ vice Hæresis Felicis & Elipandi. Inter Acta hujus Synodi extat Libellus Episcoporum Italiæ, a Labbeo relatus Tomo VII. Conciliorum, in quo hæc leguntur: *Ego Paulinus Aquilegiensis Sedis, Hesperiis oris accinctæ, cui Deo auctore deservio, nomine, non merito Præsul, una cum Reverentiis* (Bollandus in Vita ejusdem Sancti Paulini ad diem XI. Januarii legit *Reverendissimo*) *&* *omni honore digno Petro Sedis Mediolanensis Archiepiscopo, cunctisque Collegis Fratribus* &c. Plura enunciare prosequitur ad

B hoc

hoc Concilium spectantia idem Bollandus loco supradicto.

Cùm hactenus nomine tantùm *Episcopi* usi fuerimus in referendis rebus gestis Antistitum, qui Mediolanensem Ecclesiam rexêre, monendus est Lector, id consultò actum esse, quia in Catalogis antiquis hoc solummodo nomine designati fuerunt Præsules nostri. Præterea Papebrochius in Vita Sancti Senatoris, relata ad diem XXVIII. Maji in *Actis Bollandianis*, refellens quædam Documenta, quæ Septallia Illustris Familia, tamquam Seculo VI. scripta, protulerat, inter alia menda, quæ in iis occurrunt, illud etiam adnotavit, Mediolanenses Antistites vocari *Archiepiscopos*, cùm nomen istud adhiberi non cœperit, nisi Seculo VIII. Mabillonius verò animadvertit Libr. II. *de Re Diplomatica* Cap. II. num. XIII., serius etiam invaluisse in Galliis hunc Titulum, *nam licèt Archiepiscopi nomen* (ut ipse ait) *sæpiùs legatur apud Francos Seculo VI., paucissimi tamen inveniuntur, qui hoc vocabulum sibi tribuerint ante Seculum IX.* Hanc autem ob causam Titulum hunc *Archiepiscopi* nos Petro nunc primùm imponimus, cùm in veteribus Chartis eumdem ab ipso usurpatum videamus.

Ughellus in laudem nostri hujus Archiepiscopi tradit, eumdem Arianos, qua scriptis, qua ferro plurimùm exagitasse; eo tamen contentus verbo *asseritur*, nullum insolitæ istius armorum strepitu peractæ concertationis Scriptorem antiquum refert. Et sanè insigne exemplum Arianos persequendi dedit magnus Pastor Ambrosius, qui orando, non bellum gerendo, illos perdomuit. Dolemus etiam, quòd nulla ad nos pervenerint Scripta, quibus Hæreticorum errores convellere conatus est Petrus. Ad-

Addit memoratus Ughellus, collectos ab eodem fuisse Libros Magni Gregorii, qui per summum dedecus fuerant dissipati, atque ejus laudes fuisse carminibus expressas; In Editionibus tamen Operum tanti Pontificis, quas diligentissime curarunt Viri summa eruditione præstantes nostræ ætatis, nihil de hoc studio Mediolanensis Antistitis adnotatum reperimus, cùm multas Petro gratias agere deberemus, ob servata nobis pretiosa adeò monumenta. Item Galesinius affirmat, compositos ab ipso fuisse Sermones *de Sanctis*, inter quos præcipuus ille est *de Sancto Barnaba*, primo Mediolani Episcopo. Porro optandum esset, ut illi in lucem prodiissent; fortasse enim ex iis dignosci plura potuissent, quæ fecurius Traditionem nostram firmarent. Verùm Puricellus, Vir accuratæ indagationis, nullum sibi ad oculos de hisce Sermonibus pervenisse testatur.

Tradit etiam Galesinius, Epistolas permultas de rebus gravibus Petrum exarasse, interque eas illam *de Translatione Corporis Sancti Augustini e Sardinia Papiam*, ad Carolum Magnum. Hæc sanè extat, jam sæpius vulgata; reliquæ injuriâ temporum periere.

Insulsa prorsus est Coronatio Bernardi in Regem Italiæ, quam idem Galesinius ait fuisse peractam a nostro hoc Antistite. Siquidem Pipinus, Pater post obitum Petri per quinquennium supervixit; Carolus autem Magnus, mortuo Pipino Filio, triennium expectavit, antequam Italiæ Regno Nepotem Bernardum donaret, quemadmodum Pagius docet.

Demum Ughellus testatur, Petrum iterum profectum

fuisse in Gallias unà cum Leone III., ac deinde reversum, Romæ interfuisse tunc quando Pontifex ille Summus Carolum Magnum Imperatorem acclamavit, atque ab eodem Carolo retulisse Diploma, quo donabatur politico Mediolani Principatu; afferens quoque Chartam concessi hujus Privilegii. De hujusmodi profectione in Gallias & subinde Romam, silent Historiæ; sicuti etiam de liberalitate, quam Carolus dicitur exercuisse erga Mediolanensem Ecclesiam, Petrum & Successores omnes instituendo Dominos Mediolani. Papebrochius in *Exegesi*, vocatâ ad examen criticum Chartâ prædictâ, nullius fidei eam esse profitetur, cùm nec stylus nec forma, Caroli Diplomatibus congruant, & insuper *præter Carolinæ ætatis usum, ad nomen Petri inveniatur positum cognomentum* Oldradi; *nemini enim Erudito persuaderi posse* ait, *quòd jam tum inter Ecclesiarum Antistites notus fuerit usus cognominum*. Quamobrem illam putat *merum figmentum*, compactum circa Seculum X.

Summâ necessitudine ferebatur Petrus in magnum illum Bedæ Discipulum, & Caroli Cæsaris præceptorem Alcuinum, recepitque ab eo plenam reverentiæ & pietatis Epistolam, quam iterum post multas Editiones Epistolarum illius doctissimi Viri intulit *in Nazarianam Dissertationem* Puricellus Cap. LXXVII. num. V., nosque hoc loco recudimus, ne Lectores ejusdem visendæ cupidos cogamus, alibi illam perquirere, cùm verè dignissima lectu sit non tantùm ob summam animi demissionem in tam docto Viro effulgentem, quàm ob singularem reverentiam, laudemque Pastoralium virtutum Antistiti nostro præstitam a celeberrimo illo Scriptore. Ea autem ita exorditur. „ *Di-*

" *Dilectissimo in Christo Patri, Petro Archiepiscopo*
" *Albinus æternæ beatitudinis Salutem*.

" Memor dulcissimæ humilitatis & dilectionis Vestræ, ingemisco absentiam illius, cujus caritatis flamma in corde ardescit filii. Quanta est hujus Seculi infelicitas, quæ tam caros disjungit amicos, quæ filium separat a Patre? O si pennas aquilæ habuissem, ut altitudines Alpium velocior Euro transvolare valuissem; quàm citò ante paternos stetissem pedes, ut refrigerarem ex paterna visione pectoris mei ardorem! Sed quia hoc fieri non valet, induamur nos duplicis caritatis pennis; simus in Christo semper præsentes, qui sumus in Seculo absentes. Quid est caritas, nisi unitas animorum? dicente ipsa Veritate (*Joannis XVII.*) dum pro suis oraret ad Patrem: *Pater, conserva eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, ut sint unum, sicut & nos unum sumus*. Ego verò filius tuus obsecro te per ejus misericordiam, qui hæc dixit, ut in sanctissimo paternæ memoriæ thesauro, filii tui Alcuini nomen habeas reconditum, & inter dignissimas Deo oblationes orationum tuarum vel semel ore proferas. Quanta tibi, Pater optime, apud pietatis remuneratorem Dominum Christum remanet merces, si me peccatorum ponderibus prægravatum, paternæ misericordiæ precibus sublevare coneris! Fateor, me tantæ auctoritatis degenerem esse filium. Tamen junioris filii, qui a Patre in longinquam recessit regionem (*Lucæ XV.*) roboratus exemplo

" au-

„ audeo dicere: *Pater, peccavi in Cœlum, & coram te.*
„ *Ideo non sum dignus vocari filius tuus*. Et te credo, pa-
„ ternæ memorem pietatis, lætis reverrenti occurrisse am-
„ plexibus; prudentiam quoque tuam recordari Beatissimi Job
„ (*ejusdem Job Cap. I.*) pro filiis devotionis (*aliter* di-
„ lectionis), qui quotidie pro illorum prosperitate Deo sa-
„ crificia offerre studuit; valde desiderans, quos seculo ge-
„ nuit, Deo enutrire. Ideo in omnibus tentationibus, tam-
„ quam aurum in fornace probatus, inventus est. Laus
„ enim patris in salute extat filiorum; & merces pastoris
„ in multiplicatione gregis adcrescit. Nam & ipse Princeps
„ Pastorum post resurrectionis gloriam Beato Petro, ob con-
„ fessionis trinæ in suo amore soliditatem, pascendas Oves,
„ quas redemit sanguine, commendavit. Tuum est, Pater
„ Sancte, absentes precibus adjuvare, præsentes verbis eru-
„ dire, exemplis confortare, ut paterna pietas & pastora-
„ lis devotio omnibus prosit in salutem. Patres igitur filiis
„ thesaurizare solent. Tu verò beatitudinis thesauros tuis
„ relinque Nepotibus, ut per longas Ecclesiasticas eruditio-
„ nis series Cœlestis Regni gloria tibi semper augeatur.
„ Opto, si fieri valeat, quatenus me Tuæ Paternitatis Lite-
„ ris reficias, ut aviditatis meæ oculis legam, quod auri-
„ bus audire voluissem, si forte fieri valuisset. Concessum
„ est enim humano generi pectoris arcana chartis mandare,
„ & Literis innotescere tacentibus, quod lingua non valet
„ loquente. Nam & Beatus Paulus Apostolus absentes filios
„ pietate admonitionis sæpius erudire solebat, ut quotidiana
„ Literarum lectio æternam Patris præceptorum mentibus

„ filio-

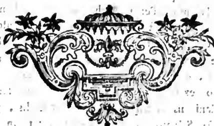
„ filiorum insigeret memoriam. Sanctitatis Vestræ auctoritatem Divina Pietas, ad exaltationem & gaudium Sanctæ suæ Ecclesiæ longæva prosperitate custodire dignetur, Pater dilectissime.

Vitâ decessit Petrus Anno DCCCV. Idibus Maji, postquam administrasset Mediolanensem Ecclesiam per Annos XXII. Porro de anno obitûs varii varia protulere. Ughellus exactos ab hoc Antistite in hac Sede XX. annos statuit; XXVII. Galesinius in Tabula Episcoporum. Verùm Papebrochius, cum quo nos etiam idem asserimus, omnibus rectè perpensis, huic Præsuli annos XXII. regiminis assignat, itant attigerit Annum DCCCV.

Sepultus est in Basilica Ambrosiana, teste Puricello in ejusdem Basilicæ *Monumentis*, num. XXVII.

Negligentiæ notâ insimulari facilè possemus, si premere silentio vellemus præclarum Metropolis nostræ decus, quod eidem comparavit pia liberalitas Dathei Archipresbyteri Ecclesiæ Mediolanensis, Petro Archiepiscopo eamdem Ecclesiam administrante. Nemo est in Historia veterum Seculorum adeò peregrinus, qui ignoret, rara admodum fuisse Loca constructa atque aperta ad excipiendos pueros, ab incertis parentibus natos, expositosque a genitoribus inhumanis. Octavo saltem Seculo extructum est Brephotrophium seu Domicilium Mediolani iis colligendis ac enutriendis, prope Ecclesiam Sancti Salvatoris, quæ adhuc extat in meditullio Civitatis, nuncupata *in Xenodochio*. Sæpius laudatus Muratorius Tom. III. *Antiquit. Ital. Med. Ævi* colum. DLXXXVII. integrum Documentum recitat, conditum a memorato Datheo

Anno DCCLXXXVII., ex quo constat, emptam ab ipso fuisse domum, ut pateret prædictis parvulis colligendis alendisque. Statuit autem, ut ipsum Exsenodochium in potestate & jure foret Sancti Ambrosii, seu Pontificis Mediolanensis, qui pro tempore fuerit. Subjungit verò methodum, qua nutriri debeant usque ad annum ætatis septimum; & dotem ex proprio censu assignat, ut mercede conductæ Nutrices in illud inducantur, victusque ac vestitus infantibus præbeatur. Subscripta est hæc Charta ab ipso Datheo Archipresbytero Sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ, aliisque Metropolitani sui Collegiis Presbyteris ac Diaconis. Erecta postmodum fuere Xenodochia, & Nosocomia, ac demum Hospitale Majus, ubi hoc caritatis officium præstatur, cùm eidem adnexa sint Pontificiâ auctoritate Pii II. cetera omnia Pia hujusmodi Loca, olim per Urbem dispersa.

OL-

OLDEPERTUS.

Etro mortuo ſubſtitutus eſt Oldepertus in Epiſcopum Mediolanenſem Anno DCCCV. . Variis nominibus appellatus fuit Antiſtes iſte, prout cuilibet de illo ſcribenti libitum fuit, itaut octo diverſa nomina de eo legamus videlicet ***Olibertus***, ***Alibertus***, ***Oldepertus***, ***Oldibertus***, ***Oldobertus***, ***Odbertus***, ***Edelbertus***, ***& Alipertus***. Nos cum Puricello ***in Monument. Baſilicæ Ambroſ.***, num. XXX. Oldepertum dicimus, cùm hoc nomine ſeipſum ſubſcripſerit in Charta Donationis, quæ ibidem a Puricello recitatur, & etiam ab Ughello, confectâ Anno DCCCVI.

Operæ pretium eſt indicare, quænam fuerit iſta Donatio, cùm Charta memorata proximè aliquid ad Hiſtoriam Mediolanenſem ſpectans contineat. Oratorium Sancti Vincentii ***in Prata***, ùt olim appellabatur, nunc verò ***in Prato***, juris erat Eccleſiæ noſtræ Metropolitanæ. Oldepertus illud dono conceſſit Arigauſo Abbati Monaſterii Sancti Ambroſii cum prædiis adnexis; eâ tamen conditione appoſitâ, ut eodem pro libito uteretur, fructuſque perciperet uſque ad obitum ſuum; ſublato autem ipſo e vivis, ***ad jura & gremium Sanctæ Mediolanenſis Eccleſiæ cum omni integritate ſua, ùt ipſi conceſſum erat, reverteretur***. Hinc verò ediſcimus, nondum eo tempore conſtructum ibidem fuiſſe Monaſterium; de Monachis enim apud illud degentibus Charta

hæc prorfus filet. Quis autem poftea Cœnobium *in Curte Prata* condiderit, & quando Mediolanenfis Ecclefia jus fuum liberè Monachis cefferit, noftra non eft indagare. Joannes Antonius Caftillioneus nonnullos recentioris ævi Scriptores profert *in fuis Antiquitatibus Bafilicæ Vincentianæ*, pag. CLIX., qui auctorem ejufdem Cœnobii faciunt Defiderium, Regem Langobardorum; fed cùm nullo veterum Documentorum teftimonio affertionem hanc firmet, ipfum ejufdem vadem relinquimus. Certum eft, fub Angilberto II., Mediolanenfi Archiepifcopo, Monachos in Sancti Vincentii Monafterio jam inductos fuiffe; ex eo namque Angilbertus extraxit Gaudentium Abbatem, ut illum præficeret Monachis Sancti Ambrofii, quorum nemo tunc idoneus erat regendæ Sacræ eidem Familiæ, quemadmodum inferiùs dicemus.

Cùm Galefinius obvias habuerit diverfas hujus Antiftitis a nobis memoratas appellationes, duos ex uno Mediolanenfes Epifcopos fecit, nempe OLDOBERTUM quemdam *Marionium Eugubinum*, quin ullum de eo verbum proferret, nec annos quibus federat indicaret, illumque præpofuit Petro; alterum autem poft iftum recenfuit in ordine noftrorum Præfulum, fub nomine *Aliberti*: Atque ita Tabulam fuam vitiavit, cùm prorfus expungi debeat primus, & fecundus verè Petro fucceflerit. Fallitur etiam hic Scriptor in affignando Pontifice Maximo, fub quo delectus fuit Oldepertus ad hanc Sedem, inquiens, ejus inaugurationem incidiffe in tempora Stephani V. (feu IV. juxta Pagium). Siquidem Stephanus Pontificatum non iniit, nifi Anno DCCCXVI., poftquam Deceffor Leo III. viginti & amplius annos fediffet; adeòque fub ifto etiam regendam Ecclefiam Mediolanenfem accepit Oldepertus. Ughel-

Ughellus tradit, exceptum fuisse Pipinum, Caroli Magni filium ab hoc Præsule, atque ab eo adjutum, ut securiùs spiritum Deo commendaret. Sanè Regius iste Princeps, cùm rediret a bello contra Venetos acto, Mediolanum accessit, ibique in gravem morbum incidens decessit VIII. Idus Julias Anno DCCCX., atque in sepulcrum, Veronæ ab ipso magnificè constructum, translatum est illius Corpus: In hoc autem consentiunt Sigonius aliique. Non ita verum est quod Ughellus subjungit, redimitum fuisse Italici Regni Coronâ Modoëtiæ Bernardum Pipini filium; de hac enim Celebritate veterum Scriptorum calamus ne minimam quidem mentionem in Historiis reliquit, cùm apertè memoraverint actam Romæ a Summo Pontifice Leone III. ejusdem Coronationem.

Excelluit hic noster Antistes etiam doctrinâ, sacrâque præsertim eruditione, cujus præclarum specimen dedit sub Carolo Magno. Cùm enim Cæsar ille experimentum capere vellet Antistitum sub ditione sua præsidentium bono Animarum, encyclicas Literas ad illos dedit, in quibus proponebantur interrogationes nonnullæ circa Baptismum, a quolibet eorum dissolvendæ, instabat namque tempus Paschale. Inter primos fuit Oldepertus qui Cæsareis jussis parêret, misso ad illum integro Libello, in quo dilucidè quidquid petitum fuerat, explanavit. Memorant hunc Libellum cum laude Mabillonius, Martene, Echardus *in sua Historia Franciæ Orientalis*, aliique.

Vitam clausit Anno DCCCXIV. Regiminis tempus extendit Ughellus ad IX. annos; sed in antiquis Catalogis VIII. tantùm anni, & VII. menses Oldeperto adnotantur. Sepulcrum habuit in Basilica Ambrosiana.

ANSELMUS I.

Ucceſſorem habuit Oldepertus Anſelmum I. Mediolanenſem, electum Anno DCCCXIV., non tamen ſub Paſchale Summo Pontifice, uti retulir Galeſinius in Tabula noſtrorum Anriſtitum; hic enim Ponrificia Dignitate inſignitus non fuit, niſi Anno DCCCXVII.

Fuit Anſelmus eximiæ erga pauperes caritatis, teſte eodem Galeſinio; parùm tamen prudens fuit in regimine ſui ipſius, ac triſte exemplum reliquit. Ob quaſdam ſimultates conceptas a Bernardo Rege Italiæ contra Ludovicum Pium Imperatorem Patruum ſuum, molitus eſt Anno DCCCXVII. Bernardus conjurarionem adversùs Ludovicum; pluresque Proceres, Clericos, & Epiſcopos in ſuam partem pertraxit. Inter hos præcipui numerabantur Anſelmus Mediolanenſis, Wolfoldus Cremonenſis, & Theodulphus Aurelianenſis. Pervênir ad aures Ludovici conſpiratio iſta; quamobrem motis ſtatim armis, validoque exercitu contracto, uſque ad Cabillonem ſe contulit Imperator: Quo intellecto Bernardus, ſe imparem pugnæ inſpiciens ob militum penuriam, & defectionem eorum qui participes erant initi conſilii, ad Imperarorem avolavir, ejuſdem pedibus ſe abjiciens ac veniam implorans. Et ſanè, omnibus Aquiſgranum captivis traductis, dimminuta eſt Bernardo pœna, quam Judices capitis dixerant; nam contentus Imperator mitiore ſupplicio, eumdem excœcavit; Epi-

ſcopos

ſcopos verò depoſitos a Sede quam tenuerant, Monaſterio mancipavit. Dolore tamen tactus, quòd pœna Bernardo non poſt multos dies peperiſſet vitæ jacturam, a qua ipſe abſtinuerat, inclementiam ſuam confeſſus eſt in Conventu Generali Antiſtitum Imperii ſui, apud Theodonis Villam Anno DCCCXXI. coacto; ibique etiam *ſingularem pietatem oſtendit ſuper eos, qui cum Bernardo Nepote ſuo in Italia, contra caput ac Regnum ſuum conjuraverant; quibus ſibi ad præſentiam venire juſſis, non ſolùm vitàm & membra conceſſit, verùm etiam poſſeſſiones judicio Legis in Fiſcum redactas, magna liberalitate reſtituit*, ùt referunt Annales Laureshamenſes.

Hujus indulgentiæ occaſione Mediolano ſe reſtituit Anſelmus, ſecumque detulit Corpus Bernardi, ùt opinatur Baronius, cùm certè illius Sepulcrum in Ambroſiana Baſilica adhuc extet conſpicuum. Siquidem, cùm, referente Calcho, qui tunc Hiſtoriam ſuam ſcribebat, effoderetur tellus Anno MCDXCVIII., ut Cœnobium illi adjacens magnificentiùs extrueretur, jubente Ludovico Maria Sfortia Duce Mediolani, reperta eſt Arca funebris, in cujus Tabula ſuperiore ſculpta erat Inſcriptio a Puricello & aliis relata, & ſignata Indictione X., quæ annum obitûs Regis illius infelicis referebat, ideſt Annum DCCCXVII., non autem ſequentem, ùt plures tradunt Scriptores, quos refellere conati ſumus in Adnotationibus ad Sigonium *de Regno Italiæ*, pag. CCLXXI.

Etiam de Coronatione Lotharii in Regem Italiæ, Modoëtiæ a noſtro hoc Antiſtite peractâ, quam aſſerunt concordes Galeſinius & Ughellus, elingues ſe præſtitere vetuſti Scriptores; cùm tamen hujuſmodi Celebritates, ùt moris eſt, ma-

magno ſtrepitu apparatuum fiant, adeòque abſque turpis ſilentii notâ præteriri ab ipſis minimè potuiſſent. Præterea Pagius tradit ex Eginardo, Lotharium regio Serto redimitum fuiſſe Romæ a Paſchali I., Pontifice Maximo Anno DCCCXXIII., quo jam Anſelmus obierat.

Mortales exuvias depoſuit Mediolani Anno DCCCXXII., poſt annos V. incompletos regiminis. Porro admodum obſcura eſt hoc tempore Chronologia Mediolanenſium Archiepiſcoporum; Puricellus namque *in Monumen. Baſil. Ambroſ.*, num. XLI. nullum fuiſſe ſubſtitutum Anſelmo depoſito & in Cœnobium retruſo tradit; Catalogi autem noſtri ſtatim poſt captivitatem Anſelmi, & indictam eidem pœnam, promotum fuiſſe ad Mediolanenſem Sedem Bonum, ſeu Donum affirmant Anno DCCCXVIII. An verò receptâ libertate, clavum iterum Eccleſiæ noſtræ poſt mortem Boni rexerit Anſelmus, incertum prorſus eſt. Puricellus quidem hoc fidenter tradit, ſed caret ſolidâ veterum Annalium baſe, cui ſecurè poſſit inniti. Id certum eſt, poſt reditum ab Aquiſgranenſi Urbe paucis tantùm menſibus ſuperfuiſſe in vivis Anſelmum: Anno enim, ùt ſupra diximus, DCCCXXII. deceſſit V. Idus Maji, ſepultus in Baſilica Ambroſiana, & in eodem Tumulo, in quo conditus fuerat Bernardus: Id namque cenſuere qui, cùm amovendus eſſet Tumulus a Loco in quo extabat, recluſum eumdem viderunt Anno MDCXXXVIII., & in illo bina Cadavera, alterum Regiis Inſigniis ornatum, alterum verò Mitrâ & Paſtorali virgâ inſignitum compererunt. Deſcribit diligentiſſime Puricellus ibid. num. XL. ſingulas veſtes ac ornamenta, quibus amiciebantur.

BO-

BONUS.

Nselmo deposito a Sede Mediolanensi delectus est in Antistitem Bonus, seu Donus, non Anno DCCCXXII., ùt Puricellus & Ughellus censuere, sed Anno DCCCXVIII., quemadmodum tradit Papebrochius ex antiquis Catalogis.

Præsulem hunc fuisse acerrimum Ecclesiastici juris defensorem Galesinius & Ughellus testantur, nec nos quidquam refragamur. Id tantùm in votis nostris extitisset, ut aliquid innuissent de occasione & Auctore contentionis in ipsum excitatæ; invenire namque in Historiis nostris minimè valuimus, quod tunc temporis tranquillam Ecclesiæ pacem violaverit.

Adnotat etiam Ughellus, cum Puricello, stipatum fuisse hunc Antistitem in solemni Mediolanensis Metropolis ingressu Nobilibus Viris e Familia Consaloneria, & collocatum in Sede Archiepiscopali, Equo cui Præsul insidebat ipsis dimisso; eumque primum fuisse, qui honore isto donatus in Catalogis legatur. Quo verè tempore incœperit mos iste, & a quo datum fuerit hoc Privilegium Consaloneriis Gentilibus, prorsus ignoramus; siquidem vetusti Catalogi nihil memorant de origine hujus prærogativæ. Id certum est, a longævo tempore consuevisse Consalonerios rubeis vestibus indutos comitari Antistitem Mediolanensem, cùm primùm hanc Metropolim ingreditur, & Cathedram conscendit, eosque

que etiam in præsens ævum in hoc eorumdem Familiæ decore perseverare.

Obiit Bonus Anno DCCCXXII., VIII. Calendas Februarii; errant enim Puricellus & Ughellus, qui annum mortis DCCCXXII., electionis fecerunt; adeòque etiam ejusdem exitum ab hac vita protraxere ad Annum XXVI. Seculi IX.; rexit namque Bonus Ecclesiam Mediolanensem per annos IV., ùt concordes Catalogi tradunt.

Sepultus est in Ambrosiana Basilica cum aliis nostris Episcopis, qui, ùt supra vidimus, ibidem tumulari voluere, crescente in dies cultu erga Locum, in quo Sacrum Sancti Ambrosii Corpus jacebat, ob excitatum recenter Monachorum Cœnobium, qui ad Sancti nostri Patroni gloriam augendam diu noctuque laudes persolverent; quemadmodum animadvertit Puricellus *in Monument. Basil. Ambros.* num. XLII.

AN-

ANGILBERTUS I.

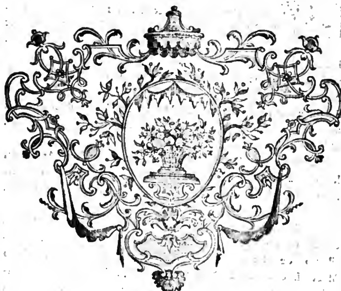
Vices regendæ Ecclesiæ Mediolanensis post Bonum accepit Angilbertus I. Anno DCCCXXII. *Angelbertum* Galesinius in Tabula hunc Antistitem vocat; sed contra fidem veterum Catalogorum; & etiam recentium, qui eum constanter appellant Angilbertum. Insuper istum tradit; electum fuisse sub Gregorio IV., qui Sedem Pontificiam adiit quinquennio post, idest Anno DCCCXXVII.; verè autem tunc sedebat in Romana Cathedra Paschalis I. Nec minus fallitur Ughellus, qui scribit, promotum fuisse Angilbertum I. ad Episcopalem Dignitatem Anno DCCCXXVI.; tolerabili tamen anachronismo, ob malè statutum annum obitûs in Bono Decessore.

Uterque ex hisce Scriptoribus ad augendam Angilberti laudem asserit, Corpus Sancti Monæ olim Episcopi nostri translatum ab eo fuisse in locum decentiorem; Galesinius verò etiam locum Translationis designat, nempe Ecclesiam Sancti Michaëlis *ad Domum*. Attamen, si Historias nostras consulamus, defossum legimus Corpus Sancti Monæ ab Heriberto de Intimiano Archiepiscopo Mediolanensi, Anno MXVIII. electo, ac depositum fuisse in Ecclesia Sancti Vitalis, a qua traductum est in Metropolitanam Basilicam a Sancto Carolo Borromeo, ùt jam diximus, cùm de Sancto Mona mentionem egimus.

Vitam explevit Anno DCCCXXIII., VII. Idus Octo-

 bris,

bris, non Septembris, ùt ſcripſit Galeſinius; poſt menſes XIV., & dies XXII. regiminis: in quo erravit Ughellus, ſeptem tantùm menſes Sedis Angilberto I. attribuens. Sepulcrum habuit in Baſilica Sancti Ambroſii.

AN-

ANGILBERTUS II.

Ngilberto I. alter Angilbertus successit, designatus in Archiepiscopum Anno DCCCXXIV.; atque in hoc certum est, errare Galesinium & Ughellum, quorum primus ait, consecrationem recepisse Angilbertum II. sub Gregorio IV., qui tamen sedere minimè cœpit in Apostolica Cathedra, nisi Anno DCCCXXVII; alter verò ad hanc Sedem promotum tradit eumdem Angilbertum Anno DCCCXXVII. Papebrochius autem *in Exegesi* affert Lapidem adnotatum a Bonaventura Castillioneo, & etiam Grutero *in Appendicula* adjectâ magno Volumini *de antiquis marmoreis Tabulis*, Legioduni in Mediolanensi Diœcesi positum, jubente hoc Angilberto, in quo signantur *Calendæ Augusti*, & *anni regiminis* ejusdem, ideft *XXIII.* Isti verò si conjungantur cum Anno mortis DCCCLX., dilucidè ostendunt, Lapidem hunc pertinere ad Annum DCCCXLVI.; adeòque confirmant, Angilberti II. electionem Anno DCCCXXIV. mense Junio contigisse, ab hac enim Epocha ad Annum DCCCXLVI. vigesimus tertius Angilberti annus inchoatus numerabatur.

Porro summopere miramur, Ughellum statim ab initio invectum acerbè fuisse in hunc Archiepiscopum, eidem exprobrando, quòd primus contra Ecclesiam Romanam vexillum explicaverit, ac Schisma conflaverit, quod pessimo illius exemplo Successores sui a Romani Pontificis obedientia di-

vulſi per ducentum annos fœda rebellione conſervavere. Putidum hoc Commentum cœco calamo credulus excepit Ughellus ab Erycio Puteano, Sigonio, Ripamontio, aliiſque. Sed illud prorſus exſuffiavit Puricellus *in Monum. Baſil. Ambroſ.* num. CX., noſque etiam anilibus fabulis adſcripſimus hanc Angilberti defectionem tum in Adnotationibus *ad Vitam Stephani IX.*, inſertam Tom. III. *Rerum Italicar.*, tum in *Vindiciis de Adventu Mediolanum Sancti Barnabæ Apoſtoli*, in quibus Papebrochium quoque refellere conati ſumus, afferentem, hoc Schiſma non *poſitivum*, ſed *negativum* fuiſſe, ideſt non in deneganda obedientia Summo Pontifici, ſed in pertinacia non petendi Archiepiſcopale Pallium ab ipſo; Conſtat enim ex *Hiſtoria Leodienſium Epiſcoporum* a Chapeaville vulgatâ, tranſmiſſum fuiſſe a Summo Pontifice, per Ratherium Veronenſem Epiſcopum, Româ Pallium ad Hilduinum Archiepiſcopum Mediolanenſem, centum ferme annis ante Heribertum, qui dicitur a Papebrochio primus fuiſſe in hoc fictitio Schiſmate abolendo. Et ſanè, quis credat Præſulem ſingulari pietate conſpicuum, & religionis operibus addictiſſimum, quem etiam Galeſinius reſtatur, pauperum viduarumque Patrem fuiſſe tunc temporis appellatum, quis inquam credat, voluiſſe impudenti ſuperbiâ caput erigere contra Chriſti Vicarium, illudque filialis reverentiæ vinculum, quo Summi Pontificis Solio nectebatur, tam indigno auſu confringere?

Sub primos regiminis Angilberti menſes felix illi occaſio contigit edendi publicum ſpecimen ſuæ erga rectum Eccleſiarum ordinem ſolicitudinis. Cùm enim, frequenti Barbarorum irruptione in Italiam, confuſa fuiſſent Epiſcoporum jura, fau-

ſto

sto omine effectum est, ut Eugenius II. Pontifex Maximus Concilium indiceret Mantuæ celebrandum Anno DCCCXXVII. Quocirca Maxentius Patriarcha Aquilejensis Libellum obtulit in eo Episcoporum Consessu, quo exposcebat, ut Ecclesiæ a Gradensi Patriarcha, seu aliis Episcopis occupatæ, ad ipsum antiqua jurisdictione spectantes reverterentur; quemadmodum etiam Synodali sententiâ decretum fuit. Inter Antistites autem Mantuæ collectos adfuit quoque Angilbertus Archiepiscopus, qui simul cum ceteris Præsulibus pro justitia stetit, ut constat ex Charta, quam refert Ughellus *in Additamentis ad Episcopos Acilienses*, Tom. X. Venetæ Editionis, nosque ad laudem nostri Archipræsulis partim hoc loco recudimus.

„ Regnante Domino Nostro Jesu Christo in perpetuum. „ Anno Pontificatus SSmi & universalis Papæ Eugenii quarto, „ & imperantibus piissimis, catholicis, & Dei cultoribus Chlo- „ dovico & Chlotaro Impp. Anno septimodecimo, per Indi- „ ctionem quintam, octavo Idus Junii, secundùm Dei gra- „ tiam, & sanctionem eorum congregata Synodus, in qua ad- „ fuerunt Vir venerabilis & sanctissimus Benedictus Episcopus, „ & Leo Reverendissimus Diaconus Bibliothecarius, Legati vi- „ delicet Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, habentes locum Beatissimi „ Papæ Eugenii, Sichardus palatinus Presbyter, & Vir specta- „ bilis Theoto, a præfatis Augustis directi, Petronasque Ra- „ vennatis Reverendissimus Archiepiscopus, atque Angelpertus „ Sanctissimus Mediolanensis Archiepiscopus, Provinciæ Æmi- „ liæ Andreas Ferrariensis Episcopus &c. Residentibus igitur „ in hac Synodo Reverendissimis Episcopis, adstantibus Dia- „ conibus & cetero Clero, veniens Vir Sanctissimus Maxen-

„ tius

„ tius Aquilejensis Patriarcha, precum Libellos pro dispersione suæ Aquilejensis Ecclesiæ obtulit, ut suæ Provinciæ Ecclesias, quas Barbarorum incursus a sua Matrice segregaverat, authoritate Canonum jam pacis tempore percipere mereretur ad propria &c. „ Memorat Concilium hoc, ab Eugenio II. convocatum in memorata Urbe Anonymus Scriptor *in Vitis Aquilejensium Patriarcharum*, *editis* Tomo XVI. *Rerum Italicarum*, colum. LXXXII.

Quanto autem religionis erga Deum conservandæ desiderio succenderetur Angilbertus, satis superque docet Concilium Ticinense, celebratum Anno DCCCL., in quo editi sunt XXV. Canones, ad instaurandam Ecclesiasticam disciplinam, instante Ludovico II. Imperatore; necnon alterum quoque ibidem coactum Anno DCCCLV., ut in Episcopis, Clero, & populo, pietatis integritas refloreret. Præterea in Sancti Ambrosii, Patroni Ecclesiæ Mediolanensis, honorem summo impendio Altare aureum in Ambrosiana Basilica condidit, quod etiam in præsentia oculis Christi fidelium exponitur; Monachis verò, qui in Cœnobio contiguo laudes Deo ac Sancto huic Doctori persolvunt, plura largitus est dona, ut ferventiùs illi Basilicæ inservirent, adhuc Chartis, in eorumdem Archivo testantibus tam pii Præsulis liberalitatem.

Occasionem circumcingendi argenteis aureisque laminis ac gemmis Altare memoratum tradit Ughellus, ex Galvaneo Famma, Scriptore Seculi XIV. aliisque, fuisse hujusmodi: Cùm enim ex peculiari amore erga Sanctum Ambrosium subduxisset Angilbertus ex ore Sacri Corporis dentem, illumque inclusum annulo secum gestaret, fortè oculos intendens, den-

dentem evanuisse conspexit; quamobrem diligenti indagatione scrutabatur, ubinam foret; donec admonitus a quadam vetula, quæ ait: *dentem invenies, ubi abstulisti*, illum verè loco suo restitutum comperiit. Tunc, ne de cetero aliquid de Corpore Sancti Ambrosii auferri posset, ipsum sub terra occultavit, atque Aram super illud erexit pretiosissimè exornatam. Attamen in Vita Sancti Bernardi Cardinalis & Episcopi Parmensis, a contemporaneo Auctore conscriptâ, & Romæ edita Anno MDCXII. Cap. XLVI. legimus, Beatum hunc Virum, cùm Mediolani Pontificium Legatum ageret Anno MCXXX., accessisse ad Tumulum Sancti Ambrosii, ut Ossa ipsius veneraretur, & non sine miraculo vota ejusdem impleta fuisse; idque adscriptum Divinæ fuit providentiæ, ne aliò asportaretur Sacrum Pignus in ferali excidio, quod inflicturus erat Mediolanensi Urbi eodem Seculo Federicus Ænobarbus. Siquidem exinde neminem umquam in Sanctam Arcam oculos immisisse retulerunt Historiæ, occluso etiam quolibet cuniculo, si fortè relictus esset ab Angilberto, ut Puricellus opinatur.

Corpus Sancti Caloceri Brixiensis, de Albigauno ubi Martyrium pertulit, dicitur Angilbertus transtulisse ad Monasterium de Clivate. Bollandistæ hanc Translationem adnotavere ad XV. Calendas Maji ex Martyrologio Adonis MS to, & aucto apud Brixienses circa Annum MCLXX., in quo legitur, Sanctum Calocerum sepultum priùs fuisse Albigauni; eo autem tempore translatum fuisse illius Corpus ad Clavasium Monasterium. Vox ista *Clavasium* ingenium Henschennii torsit, ubinam esset hæc Civitas aut Oppidum; proinde

inde verò arbitratus est, esse Oppidum illud Pedemontii, nunc etiam appellatum *Chivasso*, decem milliaribus Taurino distans. Lucem afferunt huic dubio Annales nostri, qui Sanctum Calocerum sepultum tradunt *in Monasterio de Gyvate*, sive *Civate* Dioecesis Mediolanensis, quod conditum dicitur a Desiderio Langobardorum Rege, & in quo adhuc degunt Monachi Montis Oliveti.

In Annalibus Benedictinis Tom. II. Cap. XXX. narratur ad Annum DCCCXL., ex Franciæ partibus Mediolanum adventasse Leudgarium Abbatem, & Hildemarum Monachum, quos, ut Monasticam disciplinam in Ambrosiana Dioecesi redintegrarent, Angilbertus II. apud se detinuit; mox verò, Ramperto Episcopo Brixiensi eos enixè petenti, ad erudiendos Monachos Sanctorum Faustini & Jovitæ in ea Urbe degentes, libentissime dimisit. Testatur benignam hanc concessionem Rampertus ipse in Constitutione sua, edita Anno DCCCXLI., & inserta *Bullario Casinensi* Tom. II. pag. XXV. his verbis, quæ placet huc transferre, cùm ex iis plurimum laudis huic nostro Antistiti accrescat: „ Denique cùm nostrorum Fide„ lium & maxime Sacerdotum, ad hoc multorum saluti pro„ futurum provocaremur Opus, petere a Sanctissimo Viro „ Domino Angilberto Fratres curavimus, quibus hujus Of„ ficii curam nostra committere posset sagacitas. Ipse verò, „ ut Vir doctissimus, multorum affatim illustrationem desi„ derans, & non sua, sed quæ sunt Jesu Christi per om„ nia quærens, concessit nobis Fratres, ex partibus Fran„ ciæ advenientes, quosque ob illuminationem suæ Ecclesiæ „ insolubili sibi sociaverat vinculo, Leudgarium videlicet Ab-

„ batem,

„ batem, & Hildemarum Monachum, quatenus ita nobis „ præstarent adjutorium, quemadmodum illi nunc præstant, „ & semper præstabunt, quorum vitâ atque doctrinâ plu„ rimi hoc in Regno illustrati esse noscuntur &c. „ Videat Ughellus, an excitati tam turpis diuturnique Schismatis reus accusandus sit Præsul iste, tot rebus sanctè gestis illustris, ac tot laudibus ab Antistite coævo decoratus.

Maximum Angilberti elogium est, quod refertur ab Agnello, *in sua Episcoporum Ravennæ Historia*, & a Joanne Georgio Ecchart *in Commentariis Franciæ Orientalis*, videlicet excitatas fuisse inter Lotharium filium, & Ludovicum Pium, ejusdem Patrem, contentiones quasdam, non parvo Parentis dolore. Pœnituit demum turbarum, quas ipse conflaverat, Lotharium: Quamobrem advocavit Angilbertum Mediolanensem Archiepiscopum, ut pacem a Patre consequeretur. Annuit ille æquam adeo rem petenti Lothario. Verùm cùm admissus ad colloquium ejusdem, solâ capitis inclinatione & salutatoriis verbis usus fuisset in primo ingressu, Lotharius subiratus ait: *Sic te geris, quasi Sanctus Ambrosius esses*. At reposuit Angilbertus: *Nec ego sum Ambrosius, nec tu Dominus Deus*; profectusque ad Imperatorem Ludovicum, Filium Patri reconciliavit.

Galesinius in Tabula Episcoporum Mediolanensium adnotavit, Synodum Provincialem celebratam fuisse ab hoc Angilberto, atque in ea confirmatam institutionem, a Ramperto Episcopo Brixiensi factam in eadem Urbe Cœnobii Sanctorum Faustini & Jovitæ. Hujus Synodi nulla occurrit mentio in Labbeo, neque in aliis nostris Historiis: Galesinius

tamen optimâ fide laudem hanc adscripsit Archiepiscopo Angilberto. Occasionem præbuit eamdem convocandi ipsemet memoratus proximè Rampertus Brixiensis Antistes, immortalis apud Cives suos nominis. Cùm enim expetiisset, ut institutio Cœnobii apud Ecclesiam Sanctorum Martyrum Faustini & Jovitæ ab ipso erecti, aliquo Metropolitani sui Scripto roboraretur, satisfecit abundè ejusdem votis Angilbertus; atque ad majorem conciliandam prædictæ Institutioni auctoritatem, Synodum Provincialem coëgit Anno DCCCXLII., in qua omnium Suffraganeorum Patrum consensu Præceptum edidit, quod ad se transmissum ex Archivo illius Cœnobii Clariss. Muratorius inseruit Tomo V. *Antiquitat. Ital. Med. Ævi*, col. CMLXXXV. in hæc verba:

„ ✠ Angelbertus humilis beatæ Mediolanensis Ecclesiæ „ Antistes. Notum esse cupimus cunctis Christi Dei nostri „ cultoribus, quod Confrater atque Coëpiscopus noster Rambertus cum suorum Sacerdotum aliorumque fidelium consensu, in loco ubi Sanctorum Faustini & Jovitæ Martyrum Corpora quiescunt, Monachorum ædificavit Cœnobium. Super cujus perpetuo statu institutionem facere, ipsamque nobis, ut nostro roboraretur Præcepto, curavit „ offerre. Et quia officii nostri est, non extinguere bonorum, sed magis magisque accendere studia, alacri devotione institutionem, quam jam prædictus Deo gratus Episcopus, nobis verò carissimus, ideo edidit, ut salva maneret intentio res suas Deo dicantium, & in Ecclesia nobili omnibus canonicis horis divinum persolveretur offi-

„ cium,

„ cium, & ut nullam quis pateretur tarditatem ad Domi-
„ num convertendi: firmare ac roborare hoc nostræ auctoritatis Præcepto curavimus. Eo videlicet modo, ut nil
„ amplius ab ipsa Congregatione quàm Libra requiratur argenti. Liceatque ei absque superimpositione susceptum Deo
„ persolvere votum: habeantque nihilominus licentiam de
„ se ipsis semper Abbatem creandi. Et si umquam aliqua
„ inquietudo eis illata fuerit, quidquid ab hac die ipsis datum fuerit, vel adquirere quolibet modo vel arte potuerint, in ipsorum sit potestate, quatenus his liberè utendo, & quem voluerint defensorem habendo, quietiùs Deo
„ valeant militare. Ut igitur institutio Sancti Coëpiscopi nostri prædicti Ramberti a nullo Successorum ejus possit aliquo modo corrumpi, sed firma & inconcussa atque inviolata permaneat, per hoc nostræ auctoritatis Præceptum
„ eam firmare curavimus, canonice proclamantes, ut si quis
„ eam violare temptaverit, anathema sit.

„ Quod etiam Andream Ecclesiæ nostræ Notarium scribere
„ jussimus, propriaque manu subscripsimus Anno Dominicæ
„ Incarnationis DCCCXLII. Anno etiam Imperii Christianissimi
„ Lotharii Imperatoris Vicesimo Tertio, Indictione quinta.

„ Angelbertus indignus Episcopus confirmans subscripsi.
„ Ego Aldigisius Episcopus consensi, & subscripsi.

„ ☧ gratia Dei Hagamo Episcopus huic Sacre Sy-
„ nodali pragmatice manu mea subscripsi.

„ ✠

„ ✠ Pancoardus Episcopus subscripsi.

„ Ermenfredus Episcopus subscripsi.

„ Walfericus Episcopus subscripsi.

„ ✠ Ercanbertus Episcopus subscripsi.

„ Verendarius Curiensis Ecclesiæ Episcopus subscripsi.

Non minorem solicitudinem eâ quam ostenderat in adjuvando Ramperto ad Monasticum institutum Brixiæ condendum adhibuit Angilbertus, ut inducti a Prædecessore suo Petro in Ambrosianum Cœnobium Mediolanense Monachi Sancti Benedicti, ad omnes claustralis disciplinæ leges componerentur. Deciderant non parùm a primævo fervore qui sua ætate Cœnobium illud incolebant Alumni Sancti illius Patriarchæ; quamobrem animum adjecit emendandis eorumdem irreligiosis moribus, quibus & Professionis illorum splendor, & Divini cultûs integritas plurimùm imminuebantur. Ac primò accitum e Vincentiana Basilica Gaudentium, Virum integerrimum, Abbatem illis præfecit Anno DCCCXXXII., quemadmodum Puricellus jam adnotaverat *in Monum. Basil. Ambros.* num. XLIV., & nos superiùs innuimus *in Olderti Vita*. Felicem tamen eum exitum, quem optaverat Angilbertus, minimè sortitum est salutare hoc consilium; quocirca, redeunte forsitan ad primam Sedem Gaudentio, Archipresbyterum suum Metropolitani Maximi Templi, illius Monasterii Abbatem constituit Anno DCCCXL., expeditâ Chartâ, quam Puricellus aut non vidit, aut consultò omisit.

ſit. Sed eam publica luce donavit Clariſs. Muratorius Tom. V. *Antiquit. Ital. Med. Ævi*, colum. CCCLXXVII., extractam e Tabulario ipſo Cœnobii Ambroſiani, noſque eamdem hoc loco recudimus, cùm inde comperta omnibus reddatur Paſtoralis cura & fervens in Archiepiſcopi noſtri corde amor erga res ſacras reſarciendas, & Dei gloriam procurandam. Ita autem ſe habet:

„ ☧ Angilbertus beate Mediolanenſis Ecclefie hu-
„ milis Archiepiſcopus. Noverit . . . . præſentium
„ ſcilicet & futurorum, adeo nos Beati Ambroſii patronis
„ noſtri Cœnobium dili . . . . voluiſſe, ut etiam Ar-
„ chibresbiterum Ecclefie noſtre ibi cum electione omnium
„ ordinaremus Abbatem . . . . Et quia idem Abbas jam or-
„ dinatus noſtram ſolertiam poſtulare curavit, ut per noſtre
„ auctoritatis . . . . . . quo Villas & Caſtella, que nunc ha-
„ bet, vel adepturus eſt idem locus cum omni integritate
„ . . . . . diminutione vel inquietudine eidem & Succeſſoribus
„ ejus poſſidere liceret ad Dei . . . . ob Dei & Beati
„ Ambroſii amorem, per conſenſum Sacerdotum noſtrorum,
„ per hanc noſtram . . . . . . aliquis Succeſſorum noſtrorum
„ jam predicto Abbati aut Succeſſoribus ejus ullam contrarie-
„ tatem . . . . . . in rebus diminutionem. Concedimus etiam,
„ ut poſt obitum ipſius Abbatis de ipſa Congregatione Pater
„ eligatur, ſi idoneus ad hoc opus . . . . . inſtitutio melior
„ habeatur ſubter eam propria manu firmare . . . .
„ Andream Notarium Ecclefie noſtre ſcribere juſſimus.

„ An-

„ Angelbertus indignus Episcopus in hoc Precepto subscripsi.

„ Andreas Archidiaconus ex jussione Domni Angelberti „ Archiepiscopi in hoc precepto subscripsi.

„ Adoaldus Diaconus in hoc precepto ex jussione Domni „ Angilberti subscripsi.

„ Gunzius Diaconus in hoc precepto subscripsi.

„ Pemo indignus Presbiter subscripsi.

„ Angilbertus humilis Presbiter subscripsi.

„ Hermenfredus humilis Diaconus subscripsi.

„ Liuprandus Presbiter in hoc precepto subscripsi.

„ Deusdedit humilis Presbiter subscripsi.

„ Walpertus humilis Presbiter subscripsi.

„ Cellus humilis Presbiter subscripsi.

„ Ermenaldus indignus Presbiter subscripsi.

„ Petrus Diaconus subscripsi.

„ Adroaldus Presbiter subscripsi.

Interfuisse Angilbertum Concilio I. Romano, coacto a Leone IV. Summo Pontifice Anno DCCCLIII. constat ex *Charta Judicati*, quam refert Clariss. Muratorius Tom. VI. *Antiquit. Ital. Med. Ævi*, colum. CCCLXXXIX, cuique Angilbertus subscripsit tamquam unus ex Missis Ludovici II. Imperatoris.

Ughellus tradit, obtentam fuisse per Angilbertum Mediolanensi Ecclesiæ confirmationem a Ludovico Pio privilegiorum, quæ Carolus Magnus illi concesserat. Verùm cùm plu-

plurimùm nutet Diploma Caroli, quemadmodum in Petro Archiepiſcopo animadvertimus, ruere videtur etiam hæc Confirmatio; præſertim quia Ludovici Diploma ab Ughello non profertur. Tradit quoque, extare Epiſtolam ſcriptam ab hoc Antiſtite ad Ludovicum Imperatorem, *de Statu rerum Eccleſiaſticarum*: Hæc tamen, jubente ipſo Ludovico, data eſt nomine totius Synodi Ticinenſis, ut conſcius fieret Imperator de moribus Epiſcoporum, Sacerdotum, Monachorum, &c., eamque referunt cum Ughello Labbeus & Sigonius, qui Reſcriptum ejuſdem Ludovici recitat in Hiſtoria *de Regno Italiæ*, ad Annum DCCCLV.

Supereſt exſolvendus nodus admodum implexus, quanto videlicet tempore Eccleſiam hanc adminiſtraverit Angilbertus; Galeſinius namque ſediſſe illum tradit annis XXV., vitâ expletâ Idibus Decembris: Ughellus autem varias aliorum de hac re Scriptorum opiniones enumerat, ſuam minimè enuncians, contentus diem deſignare, quo e vivis exceſſit, ideſt Idus Decembris Anni DCCCLXI.. Nos cum Papebrochio ſtatuimus annos XXXVI. acti regiminis, mortem figentes Anno DCCCLX.

Sepultus eſt in Baſilica Sancti Nazarii.

THA-

THADO.

Ost Angilbertum II. ad regendam Mediolanensem Ecclesiam assumptus est Thado Anno DCCCLXI., transactis undecim mensibus Sedis vacantis, cùm juxta calculum Papebrochii consecratio ejusdem inciderit in diem IX. Novembris.

Hunc Ughellus scribit, *meliori mente consilioque* commissum sibi munus administrasse, itaut a Nicolao I. Summo Pontifice appellatus sit & habitus *Sanctissimus Frater*. Quamobrem nescimus, qua de causa tam cito recesserit a sententia in Angilbertum II. ab ipso lata, tamquam in Auctorem defectionis a Romana Sede, per ducentum annos in Ecclesia Mediolanensi vigentis. Sanè Nicolaus I. singulari benevolentiâ Thadonem prosequebatur; Cùm enim Engeltrudes Bosonis Comitis Uxor, relicto proprio Viro, cum adultero in Gallias profecta esset, Summus Pontifex jussit, Mediolani Episcoporum Concilium colligi, ad quod vocata Engeltrudes, si certo tempore non adfuisset, ab eo sacrato Collegio vinculis anathematis innodaretur; quemadmodum etiam peractum est, Nicolao Episcoporum sententiam confirmante. In Concilio quoque Romano III., celebrato Anno DCCCLXIII., Canone II. mentionem Thadonis agit idem Pontifex Maximus, ita exordiens: *Sententiam, quam a Sede Apostolica in Engeltrudem Uxorem Bosonis Sanctissimus Frater noster Mediolanensis Archiepiscopus Thado, & ceteri Coëpisco-*

pi

pi nostri petierant emittendam, & nos Divino succensi zelo sub anathematis obtestatione canonicè protuleramus &c.

Extat in Decreto Gratiani (a) Rescriptum datum ab eodem Nicolao huic nostro Antistiti, quærenti quomodo se gerere deberet cum percutientibus aut etiam occidentibus Presbyteros prædonibus, qui a Judicibus minimè coërcentur: Atque in eo respondet Summus Pontifex, fraterno amore illos admonendos secundò ac etiam tertiò, ut resipiscant; sin autem contumaces fuerint, ab Ecclesia sub anathematis vinculo resecandos.

Tanta in hoc Præsule eluxit ingenii præstantia, ac rerum Divinarum eruditio, ut non alio quàm *Sapientis* agnomine appellaretur. Nec minori erga Deum pietate excellebat, quemadmodum testantur ornamenta quamplura, quæ largitus est Basilicæ Sancti Ambrosii, in reverentiam Corporis ibidem jacentis ejusdem sancti Mediolanensis Ecclesiæ Patroni, ùt etiam adnotavit Ughellus. Diploma quoque expedivit in favorem Monachorum, quod cùm Ripamontius *in Histor. Ecclesf. Mediol.* suspectum saltem haberet, illudque acri aliquo scommate ad apocrypha amandasset, Ughellus pari stylo vindicandum suscepit. An verò hic pugnandi modus ab eruditis Viris laudem consequatur, prætereundum potiùs, quàm excutiendum censemus.

Demum Beroldus, Scriptor Seculi XII., editus a Clariss. Muratorio *Dissertat. LVII. Antiquit. Ital. Med. Ævi*, refert, Festum diem Exaltationis Sanctæ Crucis fuisse institutum Mediolani in Basilica Sancti Ambrosii, primo Sabba-

F to

(a) *XVII. quæst. IV. De Presbyteror. flagellator.*

to Octobris, a Thadone Archiepiscopo nostro, assignatis etiam prædiis Abbati illius Cœnobii Ambrosiani, ut ex eorumdem fructibus dignè hæc Celebritas perageretur. Veretur Puricellus *in Differtat. Nazarian.* Cap. LXXXII., num. II., ne Beroldus a similitudine nominis deceptus fuerit. Siquidem alter Thado Notarius, in Testamento a se condito, quod idem Puricellus recitat *in Monum. Basil. Ambros.* ad Annum Christi MLIII., num. CCLII., plura bona reliquit Monasterio Sancti Ambrosii, ut Exaltationis Sanctæ Crucis Festivitas, in aliis Ecclesiis jamdiu celebrata, peculiari veneratione in perpetuum quotannis Mediolani recoleretur: Rem autem in incerto relinquit, sententiam suam minimè profesJens.

Extra omnem dubitationem est quod narrat Clarifs. Mabillonius, Vir memoriæ immortalis, in Opusculo *de Sanctis incognitis, & eorum cultu*, inter Opera posthuma ejusdem edito Parisiis Anno MDCCXXIV., Tom. I. pag. 274. §. XXI.; siquidem post allata nonnulla ad rem suam spectantia, ista subjungit: „ Ex his illustrari potest Nicolai I. Epistola, „ nondum edita, ad Thadonem Archiepiscopum Mediolanen„ sem. Hic Pontifici scripserat, in Diœcesi sua, idest in „ Augustana, quæ tunc sui juris erat Ecclesia, *non esse* „ *Sanctorum Corpora, nisi Christi Martyris Affræ, matrisque* „ *ejus Hilariæ, seu puellarum earum, scilicet Dignæ, Eu*„ *nimiæ, & Eutropiæ: esse tamen plura, quæ specialibus in*„ *diciis ac nominibus minimè clareant: quorum nonnulla nimi*„ *rum integra manere feruntur: quæ quidem auctoritate Apo*„ *stolica, præmissis jejuniis & orationibus, aliorum Sanctorum*

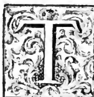
„ apta-

„ *aptatis nominibus in Basilicis recondere* in animo habebat, „ si modò ei per Pontificem liceret. Ast id non probavit „ Nicolaus, immo fieri vehementer inhibuit. Sufficere quippe „ pe ait invocationem Sanctorum nominatorum, etiam ubi „ Corpora desunt, Fidelibus ad salutem; indignumque esse, „ *nondum divinitus per gloriosos agones Corporibus revelatis*, „ *Sanctorum imagines nominaque aptari. Quæ, licèt fortè* „ *Sanctorum sint, operæ pretium est, tamdiu in incerto suæ* „ *conditionis manere, quamdiu eos Dominus more solito reve-* „ *lando, ad summam Sanctorum provexerit libertatem*.

Non modicum Historiæ nostræ lumen affert supradicta Epistola, quam nescimus, an eruta postmodum e tenebris in publicam lucem prodierit. Primò enim discimus, saltem usque ad Thadonis ætatem Mediolanenses Antistites antiquam in utramque Rhetiam & Augustam Vindelicorum jurisdictionem sartam tectamque servasse, cùm Thado Augustam appellet *Diœcesim & Ecclesiam juris sui*. Subinde verò opportuna nobis offertur occasio arguendi, quanto animi fervore insudaverit Præsul noster, ut Dei ac Sanctorum cultum in hac Metropoli promoveret, cùm tam solicitus fuerit pro inferendis in Augustanas Basilicas Sanctorum Corporibus, nondum publicæ venerationi expositis, quorum paucis solummodo ditabatur ea Civitas.

Obiit Thado Anno DCCCLXIX., VII. Calendas Junii, post octo annos incompletos regiminis; sepultus in Ecclesia Sancti Ambrosii.

ANSPERTUS.

Hadone e vivis sublato, Anspertus promotus est ad Cathedram Ecclesiæ Mediolanensis Anno DCCCLXIX., non verò DCCCLXXV., ut malè Sigonius tradit. Etiam huic Præsuli injustam perfidiæ notam contra Romanam Sedem appingit Ughellus asperis hisce verbis: *Hic Pusterlæ* (Angilberti II.) *secutus exemplum, cum Apostolica Romana Sede ubique & semper implicitus litibus superbissimè decertavit; tum denique pertinax ac rebellis, a Joanne VIII. excommunicatus, Archiepiscopali Dignitate privatus est in Synodo* (Romæ habitâ) *Idibus Octobris Anno DCCCLXXIX.* Ad arguendum enim falsi hoc decretorium effatum *ubique & semper*, sufficit Concilium Ticinense, ab Ansperto coactum Anno DCCCLXXVI., ut Carolus Calvus in Regem Italiæ inauguraretur, in quo primus Canon sic jacet: „ Ut Sancta Romana Ecclesia, sicut est Caput omnium „ Ecclesiarum, ita ab omnibus honoretur & veneretur; ne- „ que quisquam contra jus & potestatem ipsius aliquid inju- „ stè agere præsumat: Sed liceat ei debitum tenere vigo- „ rem, & pro universali Ecclesia Pastoralem exhibere cu- „ ram, atque sacris precibus omnium pro omnibus interpel- „ late Auctorem „. Postmodum ad statuendum descendit, quis honor debeatur Pontifici Maximo, tunc sedenti in Apostolica Cathedra, his verbis: „ Ut honor Domno spiritali „ Patri nostro Joanni Summo Pontifici & universali Papæ „ ab

„ ab omnibus conſervetur, & quæ ſecundùm ſacrum mini-
„ ſterium ſuum auctoritate Apoſtolica decreverit, cum ſum-
„ ma veneratione ab omnibus ſuſcipiantur, & debita illi
„ obedientia in omnibus conſervetur „. Editum eſt hoc Concilium integrum ex MS.to Codice Bibliothecæ Ambroſianæ in Parte II. Tom. II. *Rerum Italicarum*. Quid clarius ad eluendam turpem maculam, quæ Anſperti famam denigrat Ughellus, aſſerens numquam interruptis litibus ſervatam ab ipſo fuiſſe contra Romanam Eccleſiam ſuperbiæ pervicaciam? Fatemur quidem, reſtitiſſe Anſpertum contumaci inobedientiâ repetitis mandatis Summi Pontificis Joannis VIII.; verùm culpa hæc fuit ſolummodo Archiepiſcopi, cujus rea non fuit Eccleſia Mediolanenſis, de qua commentitium Schiſma ducentum annorum decantatur; ùt patet ex Epiſtola ad Clerum Mediolanenſem miſſa, qua illi injungebat Joannes VIII. Pontifex Maximus, ut alium eligeret in Epiſcopum, poſt depoſitum ab hac Sede in Synodo Romana Anſpertum, ſeque miſſurum ſpondebat Legatos, qui nomine ſuo novæ Electioni intereſſent.

Præterea dubium eſſe non poteſt, reſipuiſſe Anſpertum, ac præſtitâ Joanni ſatisfactione pro contemptu præterito, reſtitutum fuiſſe Archiepiſcopali ſuæ Dignitati; legitur namque in Labbeo Epiſtola ejuſdem Joannis VIII.; ſub num. CCLX., in qua Pontifex confirmat Joſephi Epiſcopi Aſtenſis Ordinationem, qui alias contra Canones Vercellenſis Eccleſiæ fuerat Antiſtes conſtitutus; de qua re Anſpertus Mediolanenſis Archiepiſcopus Sedem Apoſtolicam conſuluerat: In decurſu autem Epiſtolæ hæc leguntur: *Ideo his omiſſis de prælibati Joſeph*

seph iterata creatione Sanctitas Tua *in nullo penitus hæsitet, quia hanc & nos approbatam admittimus, & ab omnibus admittendam esse mandamus*. Data est XV. Calendas Martii, Indictione XIV., idest Anno DCCCLXXXI., vix elapsis anno & quatuor mensibus a Pontificia & Synodali Depositionis Ansperti sententiâ. Quinimo in altera ejusdem anni Joannes Summus Pontifex, sub pœna excommunicationis præcipit Anselmo Archidiacono Mediolanensi, ut *Ansperto Sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ Reverendissimo Archiepiscopo* obedientiam præstet. Gerebat igitur Archiepiscopale munus Anspertus: proinde verò perculsus exauthorationis fulmine collum subjecerat obsequio & venerationi Sanctæ Sedis, summâque Joannis beneficentiâ hujus Metropolis Infulâ donatus iterum fuerat.

Coronâ Regiâ redimitum ab Ansperto fuisse Carolum Calvum in Urbe Ticinensi Anno DCCCLXXVI., & Carolum Crassum Anno DCCCLXXX. referunt Ughellus & Galesinius. Id tamen miramur, minimè adnotatum fuisse a coævis Scriptoribus, a quibus electio horum Principum ad Regnum Italicum, peracta ab Archiepiscopo nostro Ansperto & Optimatibus Italiæ, disertis verbis exprimitur, quin aliquid de Coronatione innuatur. Extat in Parte II. Tom. II. *Rerum Italicar.* Concilium ipsum Ticinense, auctum ex MS.to Codice Bibliothecæ Ambrosianæ, quod prorsus silet de hac Caroli Calvi inauguratione. Idem silentium de Corona Regni Italici, Carolo Crasso imposita ab Ansperto, in veteribus Historiis occurrit; sique hoc etiam contigisset, non Anno DCCCLXXX. tribuendum esset, sed præcedenti, quemadmodum

dum in Adnotationibus ad Sigonium *de Regno Italiæ* compertum fecimus ad eumdem Annum DCCCLXXX.

Ceterùm eximiæ virtutes floruere in nostro hoc Antistite, quas nisi Pontificiarum jussionum pertinaci contemptu plurimùm defœdasset, Prædecessorum gloriam non tam æquare, sed etiam vincere potuisset. Siquidem cùm annonæ caritas omnem Italiam, & Mediolanensem in primis populum rabidâ fame torqueret, simulque fœderata egestati lues Nobilium & Plebejorum vitas inexorabili falce demeteret, benignissimus Pastor, Gregis sui miseratione tactus, non tam horrea & ærarium aperuisse narratur ad sublevandam communem inopiam; sed etiam seipsum in morientium solamen tradidisse, Sacramenta & cibum propria manu illis subministrando. Religionem quoque summam erga Deum in semetipso vigentem ostendit, plures reficiendo Sacras Ædes, ac condendo a fundamentis Ecclesiam, Sancto Satyro dicatam, simul cum Monachorum Cœnobio, quibus prædia sua & censas ultimis Tabulis reliquit, ùt ex Sepulcrali Epigrammate inferiùs apponendo colligimus.

Præclarum aliud testimonium eximiæ in ejus corde ferventis caritatis erga Deum & proximum, est Xenodochium, quod extrui prope memoratam Sancti Satyri Ecclesiam postremis Tabulis mandavit. Eas Anno DCCCLXXIX. conditas, sed nondum editas, luce donavit Clariss. Muratorius in Tom. IV. *Antiquit. Ital. Med. Ævi*. pag. DCCLXXIII., quarum initium nos transcribimus, in piissimi hujus Archiepiscopi gloriosam ac perennem memoriam.

„ In

„ In nomine Domini Dei, & Salvatoris nostri Jesu „ Christi. Karlomannus Divina providentia ordinante Rex Lon- „ gobardorum in Italia, Anno Regni ejus secundo, X. die „ mensis Septembris, ingrediente Indictione Tertiadecima: „ Ego in Dei Omnipotentis nomine Anspertus humilis Archie- „ piscopus Sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ, & filius bone me- „ morie Albucii de Blassono qui vixit Lege Longobardorum, „ (præsens) præsentibus dixi. Sacerdotalis Dignitas convenit, „ ut ad exemplum aliorum suis rebus procuret pro remedio „ anime sue, quatenus dum suis rebus bene disponens apud „ omnipotentem Dominum mereatur inde retributionem pro- „ mereri. Et ideo ego qui supra Anspertus Archiepiscopus „ per hanc paginam ordinationis meæ disponere & ordinare „ videor omnia pro anime mee remedio, seu suprascripti „ Albucii genitoris mei, & Garidrude genetricis mee, ac „ fratris mei Benedicti, & filii ejus Albucii, seu reliquorum „ parentum meorum, ut inordinata non relinquam. Primis „ omnium volo & statuo, atque per hunc textum judicati „ mei confirmo pro amore Dei & Domini nostri Jesu Chri- „ sti, ut casas illas tam solariatas, quàm & Salas intra „ hanc Civitatem Mediolani, que fuit domus habitationis „ mee, ubi ego in propria clausura mea in honorem Dei „ & Sanctorum Christi Confessorum Satyri, & Silvestri Pape, „ & Beati Ambrosii Episcopi Basilicam a fundamentis edificavi, „ & illas Casas tam solariatas, quàm & Salas, que mihi ex „ commutatione advenerunt da parte Monasterii Sancti Silve- „ stri, situm Nonantula, que secum ad easdem Casas, que „ fuit domus habitationis mee, tenere videntur cum areas, cur-

„ tes

„ tes, hortos, puteos, clausuras, ac pistina (pistrina) omnia „ una tenentem cum omnibus edificiis inibi constructis, cum „ finibus & accessionibus suis in integrum, sit *Senodochium* „ presenti die obitus mei in elemosinis pauperum, & su„ sceptione peregrinorum, eo ordine, sicut hic subter sta„ tuero. Et volo, ut habeat ipsum *Senodochium meum*, „ ut ibi debeat pertinere jam dicta Basilica a me inibi con„ structa, cum omnibus quidquid a me, vel a quacumque „ persona collatum fuerit &c.

Reliqua ad dotem assignatam spectantia omittimus, cùm legi facilè possint, loco superiùs indicato.

Non defuit Ansperto animi fortitudo in propugnandis Metropolitanæ suæ Ecclesiæ juribus. Cùm enim Ludovicus II. Imperator pridie Idus Augusti in finibus Brixiensibus vitâ cessisset, Antonius illius Urbis Episcopus Cæsareum cadaver in Ecclesia Sanctæ Mariæ tumulo dederat. Rescivit hoc Anspertus, & per Legatum suum Archidiaconum monuit Antonium, ut Corpus illud redderet, ad hanc Metropolim deferendum. Sed irrito conatu; refragante Episcopo Brixiensi. Quapropter Mediolanensis Archiepiscopus mandavit Garibaldo Bergomensi, & Benedicto Cremonensi Episcopis, ut *cum suis Sacerdotibus & cuncto Clero irent, si ut ipse Archiepiscopus faciebat*. Paruere illico memorati Antistites, & exhumatum Cadaver mirificè condientes, die quinto post transitum Ludovici feretro impositum cum omni honore, hymnos Deo psallentes Mediolanum perduxerunt. Narrat hæc Andreas Agnellus, cujus breve *Chronicon* luce donavit Clariss. Menckenius; Nec de rei veritate dubitare possumus, cùm

 ipse

ipse Auctor hæc subdat: *Veritatem in Christo loquor; ibi fui, & partem aliquam portavi, & cum portantibus ambulavi a Flumine, qui dicitur Oleo, usque ad Flumen Adua*. Pergit indè referre iter peractum, subjungens: *Adductus igitur in Civitatem cum magno honore & lacrymabili fletu, in Ecclesia Beati Ambrosii Confessoris sepelierunt, die septimana ejus*. Æqui etiam justique tenacissimus fuit Anspertus; cùm enim ad ejus Tribunal delata fuisset Causa Heliberti Comensis Episcopi, qui jurisdictionem injustè exercuerat in quibusdam Ecclesiis Campilioni & Travennæ, subjectis Monasterio Sancti Ambrosii Mediolanensis, sententiam protulit contra memoratum Episcopum, cujus exemplar intulit Clariss. Muratorius in Tomum V. *Antiquit. Ital. Med. Ævi*, pag. CMLXXXVII.. Opportuna nostro Instituto est genuina hæc *Charta Judicati*; ex ea namque compertum fit, Comensem Ecclesiam IX. etiam seculo suffraganeam fuisse Mediolanensis Archiepiscopi, cùm jure proprio Metropolitico litem hanc prolatâ sententiâ diremerit Anspertus.

Mediolanensis quoque Urbis elegantiam auxit & munimenta Antistes hic noster, refectis mœnibus, & Domo Stiliconis, quam Puricellus opinatur fuisse illam ab Avis Castillioneæ Familiæ ad posteros suos transmissam; quemadmodum etiam Castrum, olim dictum Stiliconis, nunc *Castillionum* appellatum. De hisce omnibus fidem facit etiam in præsentia publicè expositus Lapis in Majore Sacello Basilicæ Ambrosianæ, qui insculptum gerit metricum Epitaphium, quod infra ex Puricello & Ughello dabimus. Tristanus Calchus, brevi sed succoso Elogio Anspertum commendavit

ad

ad Annum DCCCLXXIV. his verbis: *Præficitur Ecclesiæ Mediolanensi Anspertus, generosi animi Vir, & qui Sacra pariter & Rempublicam cum laude administravit*. Hinc patet, Cives hujus Metropolis tunc sese in Reipublicæ speciem composuisse, cujus Caput Archiepiscopus erat.

Obiisse Anspertum Anno DCCCLXXXII. concordes cum antiquis Catalogis recentiores tradunt Scriptores, excepto Sigonio, qui illius obitum quinquennio post signat. Attamen ne hanc amplectamur sententiam, duo faciunt non levis momenti. Primum est, recitari a Labbeo Epistolam Joannis VIII. Summi Pontificis, sub num. CCXCIX., scriptam ad Anselmum Mediolanensem Archiepiscopum, & datam mense Augusti, Indictione XV., idest Anno DCCCLXXXII.; Cùmque Anspertus dicatur vitâ cessisse VII. Idus Decembris, in annum superiorem mors illius est retrahenda, Successore ejusdem ab Augusti saltem mense Mediolanensem Ecclesiam administrante. Alterum est, defunctum tradi Anspertum Indictione XV., quæ jam incœperat a Septembri mense Anni DCCCLXXXI.; anno autem sequente, Decembri mense decurrebat Indictio Prima. Validius robur firmandæ huic Epochæ nobis suppeditat Diploma ab Anselmo Archiepiscopo Successore expeditum Anno DCCCXCIII., & a Puricello atque Ughello, ubi de Anselmo loquuntur, recitatum, in quo ipsemet testatur, se tunc agere annum XI. Pontificatûs sui. Quomodo autem ineunti calculum constare posset numerus iste annorum, nisi mortuus sub finem Anni DCCCLXXXI. Anspertus, locum fecisset electioni in Archiepiscopum Anselmi, mense Martio sequente? Demum annus ipse mortis Anselmi,

nii, quæ, ut mox videbimus, contigit Anno DCCCXCVI. sententiæ nostræ optimè suffragatur. Cùm enim Ecclesiæ nostræ præfuerit hic Antistes per annos XIV., menses VI., & aliquos dies, ut concordes tradunt antiqui Catalogi, procul dubio Sedis initium peti debet ab Anno DCCCLXXXII.; atque ideò Ansperti obitus ad Decembrem anni præcedentis est transferendus.

Quæ hucusque retulimus, manifestum reddunt tempus regiminis, actum in Sede Mediolanensi ab Ansperto, nempe annos XIII. incompletos, ab Anno videlicet DCCCLXIX., ad Decembrem Anni DCCCLXXXI.

Ejus Corpus jacet in Basilica Ambrosiana, adjectâ Sepulcrali Inscriptione in hunc modum.

HIC

HIC JACET ANSPERTUS NOSTRÆ CLARISSIMUS URBIS
ANTISTES VITA, VOCE, PUDORE, FIDE.
ÆQUI SECTATOR, TURBÆ PRÆLARGUS EGENÆ,
EFFECTOR VOTI, PROPOSITIQUE TENAX.
MOENIA SOLICITUS COMMISSÆ REDDIDIT URBI
DIRUTA: RESTITUIT DE STILICONE DOMUM.
QUOT SACRAS ÆDES QUANTO SUDORE REFECIT,
ATRIA, VICINAS STRUXIT ET ANTE FORES:
TUM SANCTO SATYRO TEMPLUMQ; DOMUMQ; DICAVIT,
DANS SUA SACRATO PRÆDIA CUNCTA LOCO,
UT MONACHOS PASCANT ÆTERNIS OCTO DIEBUS,
AMBROSIUM PRO SE QUI SATYRUMQUE ROGENT.

Obiit Anno Incarnationis Domini octingentesimo octogesimo secundo, septimo Idus Decembris, Indictione Decimaquinta. Rexit Episcopatum suum annis tredecim, mensibus quinque, diebus duodecim.

PRÆSULIS ANDREAS PRÆFATI CAPTUS AMORE;
HOC LEVITA SIBI CONDECORAVIT OPUS.

AN-

ANSELMUS II.

Ost Anspertum defunctum Anselmus II. renunciatus est Mediolanensis Archiepiscopus Anno DCCCLXXXII., mense Martio, quemadmodum satis superque comprobatum existimamus.

Præstantissimus hic Præsul incidit in ea tempora, quibus concussa bellicis tumultibus Italia, a suismet Principibus miserrimè lacerabatur: Mortuo namque Carolo Crasso Anno DCCCLXXXVIII., unusquisque ex illis vacuum Regnum Italicum sibi arrogare fœdissimo studio connitebatur. Duo præsertim arma expediere, ut voti compotes fierent. Primò Berengarius Dux Forojuliensis velox fuit ad capessendam dominationem Papiæ, Veronâ illuc se conferens, ubi eodem anno Regiam Coronam recepit ab Anselmo: Wido autem Dux Spoletanus copias paravit, ut Berengarium e Sede exturbaret. Itaque commissis hinc inde prælüs, quorum fortuna describitur in nostris Adnotationibus ad Sigonium *de Regno Italiæ*, tamdem Wido Papiam intravit, atque illico Synodum ibidem coëgit, ut ab Optimatibus Italiæ & Episcopis vel eligeretur, vel confirmaretur in Regem. Extat memoratum Concilium impressum Tomo II. *Rerum Italicar.*, & descriptum e MS.to Codice Bobiensis Cœnobii, in quo valde verisimile est, coronatum fuisse etiam Widonem, quamvis nullum de hac inauguratione verbum in illo legitur. De Berengarii Coronatione testis est Anonymus Auctor *Carminis*

pane-

panegyrici, *de Laudibus Berengarii*, ab Hadriano Valesio commentariis illustrati; Atque hæc prima est Coronatio, cujus veritas Coævorum testimonio firmetur; cùm reliqui veterum temporum Scriptores nullam Italicæ Coronæ mentionem fecerint, Romanæ autem omnes. An verò prima hæc fuerit institutio, definire minimè audemus; sicuti quoque abstinuimus a proferenda hujusmodi sententia in Notis ad Sigonium, loco supradicto, idest Libro VI.

Si standum esset opinioni eorum, qui defunctum Anspertum Anno DCCCLXXXII., & electum Anselmum anno sequenti tradiderunt, emendandi essent Galesinius *in Tabula Archiepiscoporum Mediolani*, & Ughellus *in Italia Sacra*, qui promotum ad Ambrosianam Sedem sub Joanne VIII. Pontifice Maximo Anselmum affirmant; cùm memoratus Joannes jam ante electionem hujus nostri Antistitis migravisset ad Dominum, defunctus Anno DCCCLXXXII., die XV. Decembris. Verùm cùm nos ostenderimus validis (ùt putamus) documentis superiùs allatis, tum Anspertum obiisse Anno DCCCLXXXI., tum Anselmum anno succedente adiisse Mediolanensem Sedem, verè Joannes Pontifex sedebat in Apostolica Cathedra, tunc quando Anselmus renunciatus est Archiepiscopus.

Id procul dubio censuram meretur, quod Galesinius asserit, nempe Anselmum creatum fuisse Archiepiscopum ab eodem Joanne, cùm e Gallia Romam rediret. Siquidem illuc profectus est Anno DCCCLXXVIII., verùm eodem ipso anno Italiam repetiit, post celebratum Trecense Concilium, ùt Pagius pluribus allatis testimoniis eruditè confirmat. Baronius quidem scribit, Joannem meditatum fuisse alterum in Gallias iter;

iter; certè tamen votum hoc non implevit, morte præventus, ùt ipsemet fatetur. Non potuit igitur eligi Anselmus in reditu e Galliis Summi Pontificis.

Statim, ac Anselmus Archiepiscopale Solium conscendit, Joannem Summum Pontificem per Literas rogavit, ut Privilegia Ecclesiæ Mediolanensis confirmare dignaretur. Annuit benignè Pontifex Maximus, simulque hortatus est per Epistolam datam mense Augusto, Indictione XV., idest Anno DCCCLXXXII., ut obedientiam & obsequium præstaret Romanæ Sedi, caveretque (fortasse ob contumaciam Decessoris sui Ansperti) ne reluctaretur præceptis illius Ecclesiæ, quæ Caput est omnium, & pro omnibus Deum exorat. Demum narravit dolorem a seipso conceptum ob barbaras Saracenorum deprædationes, & crudelia Chistifidelium quorumdam facinora, subjungens, recentissimè hominem Widonis Spoletani, nomine Langobardum, cùm octoginta tres viros Pontificiæ ditionis cepisset, omnibus manus amputasse tantâ feritate, ut plerique interierint: quamobrem tot ingruentibus malis opem esse a Deo implorandam.

Munificus etiam fuit Anselmus erga Cœnobium Ambrosianum, elargiendo Monachis quamdam portionem agrorum, iis adjacentium. Item concedendo, ut mortuo Abbate Successorem eligerent e sinu Congregationis propriæ, atque ita quietiùs inservirent Deo, & Sanctis Patronis nostris Ambrosio, Protasio, & Gervasio. Datum est hoc Diploma Anno XI. Pontificatus Anselmi, nempe Anno DCCCXCIII.

De anno mortis Anselmi, recentioris ævi Scriptores consentiunt, asserentes, eam contigisse Anno DCCCXCVII. Repugnat

pugnat tamen *Placitum* pergamenum, quod asservatur in Tabulario Monachorum Sancti Ambrosii Mediolani, habitum *in Laubia Domus Sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ, Anno Imperii Lamberti quinto, mense Octobris, Indictione XV.*, atque ideo Anno DCCCXCVI., in quo residebat unà cum Amadeo Comite Palatii, & aliis Judicibus Landulphus Archiepiscopus Mediolani. Institutus igitur fuerat Anselmi Successor mense Octobri, anni præcedentis; propterea emendandus est etiam Papebrochius *in Exegesi*, qui Anselmum tradit obiisse Anno DCCCXCVII.. Tempus etiam Sedis administratæ ab hoc Antistite, Epochæ a nobis statutæ plurimùm favet: Cùm enim antiqui Catalogi annos XIV., menses VI., & dies XXII. eidem assignent, spatium istud ab electione ad obitum adamussim impletur, nempe a die VI. mensis Martii, Anni DCCCLXXXII., ad XXVII. Septembris, Anni DCCCXCVI.. Contra verò qui Anselmum defunctum Anno DCCCXCVII. asserunt, protendere ejus regimen anno uno debuere, ut locum facerent memorato numero annorum, mensium, & dierum; certum namque est, ùt superiùs ostendimus, Anselmum conscendisse Solium Archiepiscopale Anno DCCCLXXXII.

Sepultus est in Basilica Ambrosiana, ante Sacellum Sanctæ Marcellinæ (non Sancti Marcellini ùt Ughellus scribit), Puricello teste *in Monument.* ejusdem *Basilicæ*, num. CXLII.

LANDULPHUS I.

Nſelmo II. ſubſtitutus eſt in Archiepiſcopali munere Landulphus, Anno DCCCXCVI., Octobri ſaltem menſe ineunte, quemadmodum ex ſuperiùs allatis manifeſtum fecimus. Ughellus Landulphi electionem differt ad Annum DCCCXCVIII., ſubjungens etiam Pontificem Maximum, qui tunc ſedebat Stephanum VII.. Verùm admodum fallitur, tum quia Stephanum illum, qui circa hæc tempora Romanam regebat Eccleſiam, Pagius evincit, fuiſſe Stephanum VI.; tum quia hic poſtremus Pontifex jam ante Octobrem anni præcedentis Pontificia Sede dimotus fuerat, eodem Pagio teſte ad Annum DCCCXCVII.. Pejori errore labitur Galeſinius, Landulphum electum in Archiepiſcopum tradens ſub Benedicto IV., qui nonniſi Anno CM. Pontificia Dignitate ornatus eſt.

Quid præclari egerit triennio ſui regiminis hic Præſul, Majores noſtri ad nos minimè tranſmiſere, nec ullum ex vetuſtis Documentis hactenus veſtigium emerſit. Unicum quod antiquæ Chartæ nobis exhibent indicium prudentiæ, aliarumque virtutum hujus noſtri Archiepiſcopi, eſt, delectum eum fuiſſe a Conſiliis Berengarii I. Italiæ Regis; id enim conſtat ex ejuſdem Diplomate, publici juris facto a Celeberrimo Muratorio Tom. II. *Antiquit. Ital. Med. Ævi*; colum. CLVI., quod ita exorditur: „ In Nomine Domini „ Noſtri Jeſu Chriſti, Dei æterni, Berengarius divina faven-

„ te

„ te clementia Rex &c. Omnium fidelium Sanctæ Dei Ec„ clesiæ, nostrorumque, præsentium scilicet, & futurorum„ noverit industria quia Vir venerabilis Leopardus Abbas ex „ Cœnobio Nonantulensi per *Landulfum reverentissimum Ar„ chipræsulem*, necnon & Adelardum venerabilem Episcopum, „ *dilectissimos Consiliarios nostros*, imploratus est nostram ma„ gnificentiam, quatenus pro amore Dei omnipotentis, no„ stræque mercedis intuitu omnia Privilegia Pontificum Ro„ manorum &c. nostra auctoritate vel liberalitate firmaremus „ &c. „ Data est hæc Charta Confirmationis *XIV. Calendas Septembris. Anno Incarnationis Domini DCCCXCIX., Domini Berengarii gloriosissimi Regis XII., Indictione II.*

Aliquid etiam ex Epitaphio, quod infra dabimus, colligere possumus; fuisse videlicet Sectatorem pacis turbulentis iis temporibus, & in contentiosa æmulatione Regum Italiæ, qui se invicem lacerabant; sicuti etiam tutasse intrepidè Gregem suum ab incurrentium luporum voracitate.

Obiit Anno DCCCXCIX., quemadmodum ex Placito Andreæ ejus Successoris certò dignoscimus. Asservatur enim in Tabulario Cœnobii Sancti Ambrosii Mediolani Charta autographa, in qua Andreas memoratus, *Imperialis Missus* testatur, se tunc agere annum VI. sui Pontificatûs. Actum est autem hoc Placitum *in Loco Blano, Anno Imperii Domni Ludovici Imperatoris quinto, mense Julio, Indictione VIII.*, idest Anno CMV.. Itaque si Andreas numerabat eo anno sextum sui regiminis, necesse est, electionem ejusdem contigisse post mensem Julium Anni DCCCXCIX., atque ideo e vivis ereptum eodem anno fuisse Landulphum illius Decessorem.

forem. In hoc quoque erravere Puricellus *in Differtat. Nazarian.* Cap. LXXXIII. num. IV., & Papebrochius *in Exegesi*, qui defunctum Anno CM. Landulphum tradiderunt ex ejusdem Epitaphio mox referendo, non advertentes, Indictionem tertiam ibidem signatam mense Novembri, ad Annum DCCCXCIX. pertinere.

Quamdiu Ecclesiam Mediolanensem rexerit Landulphus, si Ughellum audiamus, *duos omnino annos* resedisse ipse testatur. Attamen non hoc tradunt antiqui Catalogi, qui ultra duos annos, decem menses & vigintiduos dies Sedis eidem adscribunt.

Sepultus est in Basilica Sancti Ambrosii, ante Altare Sanctæ Marcellinæ, eique apposita est sepulcralis Inscriptio, quam Editores Veneti in postrema impressione addiderunt Ughello, & jam Puricellus *in Differtatione Nazariana*, loco proximè laudato, num. IV. retulerat in hunc modum:

HIC SACRUM TEGITUR LANDULPHI CORPUS HUMATUM,
PRÆSUL IN HAC ANNIS QUI FUIT URBE TRIBUS.
UNICA SUBJECTIS QUAMQUAM JACTURA FUISSET,
MORTE SUA REGNO PUBLICA DAMNA TULIT.
PACIS ENIM SECTATOR ERAT, FAUCESQUE REPRESSIT
PROTINUS A GREGIBUS IMPROBA PRÆDA SUIS.
SED QUIA MORTALIS NEMO SINE SORDE QUIESCIT,
DA VENIAM FAMULO, DA, PATER ALME, TUO.
OBIIT ANNO INCARNATIONIS DOMINI NONGENTESIMO,
QUARTO NONAS NOVEMBRIS, INDICTIONE TERTIA.

AN-

ANDREAS.

Efuncto Landulpho electus est in Archiepiscopum Andreas Anno DCCCXCIX., ut superiùs vidimus, Pridie Calendas Decembris, quemadmodum etiam Papebrochius confirmat, quamvis fallatur uno anno, eum afferens in Sede Mediolanensi collocatum Anno CM., quem in errorem etiam Ughellus impegit.

Lapsus est Galesinius, cùm ait, Leonem V. sedisse in Cathedra Apostolica tunc quando Pontifex renunciatus est Andreas; siquidem Leo V. nonnisi Anno CMIII., mense Septembri Pontificatum inivit, & intra bimestre decessit.

Etiam de hoc nostro Præsule muta est omnis Historia; nihilominus aliqua offendimus in Archivis, quorum ope ejusdem Vitam illustrare valeamus. Una est Charta Placiti, de qua disseruimus in Landulpho, & certiores facti sumus suæ Electionis, peractæ anno a nobis statuto. Data est *ea in Loco Belano*, qui olim juris erat Ecclesiæ Mediolanensis, & postremis tantùm hisce Seculis in alienam ditionem translatus fuit.

Præterea administrante Mediolanensem Ecclesiam Andrea, excitata dissensio fuerat inter Gaidulphum Abbatem Monasterii Sancti Ambrosii, & quosdam Colonos Curtis Lemontæ, qui antiquam libertatem Majorum suorum venditabant, seque ideo Servos Monasterii esse constanter denegabant. Commissa est hæc Causa a Ludovico III. Imperatore Andreæ Archiepisco-

piſcopo, & Ragiſredo Judici, Miſſis ſuis. Itaque Archipræſul noſter diligenti teſtium habito examine, Partiumque altercantium auditis rationum momentis, judicium protulit in Gaidulphi Abbatis favorem. Refert Chartam hujus Placiti, habiti in Vico Belani, Anno CMV. Clariſs. Muratorius *in Antiquitat. Ital. Med. Ævi* Tom. I. colum. DCCLXXIII. Revixit lis iſta ſub Attone Archiepiſcopo, Andreæ Succeſſore, ùt videbimus. Alteram Chartam ſubjungit idem Muratorius Placiti, in memorato Loco, ab eodem Andrea Archiepiſcopo, auctoritate ac jure ſuo indicti, ſed alia de Cauſa. Conquerebantur Servi Monaſterii Mediolanenſis Sancti Ambroſii, in Curte Lemonta de gravibus nonnullis oneribus, contra antiquam conſuetudinem iiſdem ab Abbate Gaidulpho impoſitis. Actum eſt ibidem, nempe in Vico Belani judicium; cùmque conſtaret de injuſtis gravaminibus, Sententia in favorem Servorum prolata eſt ab Andrea, præcepto Monachis impoſito, ne in perpetuum præſumerent ſimilia attentare. Chartas iſtas minimè producimus, cùm uberiori Eccleſiaſtica eruditione vacuæ ſint.

Illuſtrius Archiepiſcopi hujus Documentum, eſt Diploma, quod ad ejuſdem preces expedivit Berengarius I. Italiæ Rex, & refertur a laudato Muratorio Tom. V. *Antiquit. Ital. Med. Ævi*, colum. DCIII., in hæc verba: „ In nomine „ Domini noſtri Jeſu Chriſti, Dei æterni. Berengarius Divina favente clementia Rex &c. Omnium præſentium & „ futurorum noverit induſtria, qualiter Andreas venerabilis „ Archiepiſcopus Sanctæ Mediolanenſis Eccleſiæ, noſter fideliſ- „ ſimus, obtutibus noſtræ Majeſtatis optulit preceptum noſtra

„ pie-

„ pietate collatum in Richisindam Abbatissam Monasterii ,
„ quod dicitur Theodote , situm infra Urbem Ticinensem ,
„ suppliciter postulans , ut eodem tenore in Rixindam ejusdem Neptem , que nunc est in eodem Cenobio Abbatissa , similiter nostrum emitteremus preceptum . Cujus
„ precibus nostre Celsitudinis animum inclinantes , hoc immunitatis nostre preceptum conscribi jussimus , per quod
„ omnino precipientes jubemus ; ut eadem Abbatissa degens
„ sub Regula Sancti Benedicti , id Monasterium &c. possideat
„ &c. Data est hæc Charta confirmationis V. Idus Martii ,
„ Anno Incarnationis Domini DCCCXCIX. , Regni Domini
„ Berengarii gloriosissimi Regis XIII. Indictione III.

Mirari forsitan Lector aliquis eruditus poterit , quòd in hac Charta numeretur XIII. Regni Berengarii annus , cùm sub eodem Anno DCCCXCIX. in præcedenti Charta , quam innuimus , duodecimus tantùm designetur . Difficultatem hanc animadvertit etiam Muratorius , sed eam minimè dissolvit , provocans ad Dissertationem XXXIV. *de Diplomatis* , quam inseruit Tomo III. *Antiquit. Ital. Med. Ævi* ; atque ideo nos etiam eximit ab onere illam hoc loco diligentiùs enodandi .

Editores Ughelli in Veneta Urbe, retulere in Additamentis Epitaphium , quod Antistes noster posuisse dicitur tumulo cujusdam Morandini , qui ab ejus Secretis fuerat , & summopere ab ipso diligebatur . Sed cùm tanti non sit hæc memoria , nec aliquid peculiaris laudis nostro huic Archiepiscopo inde accrescat , ab illo recudendo abstinemus .

Obiit Anno CMVI. Pridie Calendas Martii , non verò Anno CMVII. , ut tradidit Papebrochius , qui ob inopiam Do-

Documentorum, electioni & morti præcedentium Episcoporum annum unum superaddidit. Puricellus *in Monum. Basil. Ambros.* num. CLIII. nobiscum sentit, afferens, a se inspectos fuisse tres Catalogos Mediolanensium Antistitum, qui eumdem hunc annum morti hujus Archipræsulis statuunt.

Sepultus est Andreas in Basilica Sancti Ambrosii, prope suos Prædecessores.

AT-

ATTO.

Acuam Sedem Ecclesiæ Mediolanensis implevit post Andream Atto, seu Acho Anno CMVI.. De hoc nostro Præsule tradunt Galesinius & Ughellus, comitatum eumdem fuisse Sergium III. Summum Pontificem cum flore Nobilitatis Mediolanensis in Gallias, tunc quando proficiscebatur ad Lotharium, qui ibi regnabat. Eadem refert Catalogus nostrorum Antistitum, inscriptus *Successores Sancti Barnabæ*, atque ex eo Puricellus *in Monum. Basil. Ambrof.*, num. CLVII., qui tamen non omnino adhæret huic narrationi; animadvertens enim causam mortis, quæ assignatur Attoni, nempe defatigationem ex itinere & senium, veritati minimè consentire, suspensum calamum tenet. Siquidem præmortuus est Sergius huic nostro Archiepiscopo octennio ante; veriùs septennio, ùt Pagius evincit ad Annum CMX.. Verùm Papebrochius in *Propilæo* (ubi de Sergio III. agit) reprehendit Platinam, quòd, statim ac retulerit Christophorum dejectum a Sede Pontificia, in vincula tractum fuisse ab ipso Sergio, subjungat, hunc *rebus confirmatis Gallias profectum, Lotharii gratia su'tum, qui tunc regnabat, in Italiam rediisse, atque Christophorum arctiori custodiâ revinxisse*: Nullus enim ævo illo aut in Galliis aut in Germania regnabat Lotharius, nullusque Scriptor est, qui hujusmodi profectionis in Gallias meminerit. Fallaciam autem detegit, inquiens, Tuschos eo

I tem-

tempore vocitatos fuisse *Francos*, forte quia Adalbertus Marchio & alii ejus Terræ Proceres a Francis genus ducerent. Ceterùm Liutprandus illius ætatis Scriptor clarè tradit, *Sergium* ab Urbe & Dignitate Pontificia expulsum *descendisse in Tusciam, quatenus Adalberti potentissimi Marchionis auxiliis juvaretur, quod & factum est*. Ughellus adeò fidenter amplexus est hanc historiam, ut benignè interpretatus mentem Attonis dixerit, nihil antiquius illum habuisse, quàm ut in gratiam rediret Romani Pontificis, obsequiis nempe ac comitate, qua hunc excepit Mediolani, & comitatus est in itinere ad Gallias, ac reditu Romam. Verùm corruente fundamento itineris Sergii III. in Gallias, comite Attone Archiepiscopo Mediolani, in auras dilabitur innixa eidem interpretatio Ughelli, voluisse videlicet Attonem hujusmodi obsequio demulcere iram Summi Pontificis, justâ indignatione commoti ob pertinax Schisma Ecclesiæ Mediolanensis contra Romanam. Neque enim irasci poterat Sergius in nostrum Antistitem, etiamsi veritati consentiret ejusdem Gallicana profectio; cùm sæpius ad putida commenta amandaverimus Mediolanense Schisma, adeò ab hoc Scriptore decantatum; & mirandum certè foret, si Atto restitutus in gratiam Sergii Summi Pontificis, Ecclesiam suam Romanæ Sedi minimè reconciliasset. Sed ad certiora gradum faciamus.

Indictum fuerat Placitum, habendum in Urbe Ticinensi, a Berengario I. Rege, ob dirimendam litem inter Gaidulphum Abbatem Monasterii Sancti Ambrosii Mediolanensis, & quosdam suo Monasterio subjectos, qui se Aldios & non Servos esse contendebant. Ut superiùs proximè diximus, agitata

tata hæc Causa fuerat coram Andrea Archiepiscopo Mediolanensi, Attonis Decessore; sed cùm minimè acquiescerent Partes, Berengarius Missos suos Joannem Ticinensem, & Adelbertum Bergomatem Episcopos, unà *cum Attone Archiepiscopo Sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ* delegit, qui Sententiam nomine Regis proferrent, discordiæque vigenti finem imponerent. Intulit Chartam hujus Placiti Clariss. Muratorius in Tomum II. *Antiquitat. Ital. Med. Ævi*, colum. CMXXXIII.. Verùm cùm illa plurimùm vetustate exesa sit, eamdem referre hic omittimus.

Alterum Galesinii errorem, quòd videlicet Antistes hic noster jusserit, ut in Ecclesia Mediolanensi, primo Sabbato Septembris Vesperarum Officium *de Cruce* ageretur, emendat Puricellus *in Dissertat. Nazarian.* Cap. LXXXIII. num. VI. Siquidem hoc primùm instituerat Thado Notarius, ùt supra ex ipso Puricello retulimus in Thadone Archiepiscopo; & quidem non primo Sabbato Septembris, sed Octobris, quemadmodum ex Beroldo patet, qui universam eam Celebritatem describit. Id omne attribuit Galesinius Attoni, sed citra verum.

Diluenda est hallucinatio, quæ suboriri aliquibus posset, legentibus in Oldoino præsertim, Attonem fuisse Cardinalium Collegio adscriptum; hæc enim, ubi de Alexandro II. Summo Pontifice agit, colum. 841. Editionis Romanæ adnotavit: *Atto Presbyter Cardinalis Tit. S. . . . . . . , postea ex Panvinio Episcopus Prænestinus creatus est: Ferdinandus tamen Ughellus in Serie Episcoporum Prænestinæ Ecclesiæ hunc non numerat; quare nos in hac re dubia nil certi ausi sumus*

mus affirmare. Is in Gregorii VII. parte tuenda constans vixit. Hugo quoque Lugdunensis Episcopus in Epistola ad Mathildem Comitissam directa *de Electione Victoris III.* in Summum Pontificem, memorat *Attonem Cardinalem Mediolanensem*. Eam recitat Philippus Labbeus *in Bibliothec. MSS.* Tom. I., fol. 233.; in Indice autem adnexo appellatur Atto prædictus, *Mediolani Archiep. Cardinal.* Porrò error iste facilè abigitur, si tempora conferamus; Electio namque Alexandri II. ad Romanam Cathedram Anno MLXL. a Scriptoribus figitur, Victoris verò III. Anno MLXXXVI., Atto autem Antistes Mediolanensis, de quo loquimur, Anno CMXVIII. extremum diem clausit, ùt mox dicemus. Itaque ne mendacii aut ignorantiæ notam allatis Scriptoribus inuramus, asserendum est, alterum fuisse ejusdem nominis Cardinalem, ab Alexandro II. Mediolanensis originis creatum, & fortasse ex eadem stirpe Archiepiscopi nostri progenitum, qui ad conservandam antiquam Majoris sui memoriam, Attonis nomen assumpserit.

Annus mortis optimè ab Ughello assignatur, nempe decimus octavus supra nongentesimum. Dubium est, quo in loco vitam deposuerit. Laudatus Ughellus cum aliis passim Scriptoribus censet, extremum diem clausisse Attonem Romana in Urbe, præsertim cùm repertum fuisse afferat in Hortis Ecclesiæ Sanctorum Bonifacii & Alexii in Monte Aventino marmor, fragmentum Epitaphii, quod mox dabimus, ab eo relatum, sed pluribus exesis characteribus, in quo hic Archiepiscopus enunciatur tamquam Romæ sepultus;

Discat

Discat qui nescit, quòd Episcopus hic requiescit
Attho Oldradus multa pietate . . . .
Sergium qui Papam . . . .
Per mare, per terras sequitur, per . . . .

Supposititium esse hoc marmor eruditè ac dilucidè ostendit Muratorius loco proximè laudato, inquiens: *Quicumque non ignorat, ævo illo nondum inventa fuisse cognomina, quæ nunc in usu habentur, falsi vitio laborare Epitaphium illud continuò intelliget*. Præterea socium facit Attonem itinerum Sergii Pontificis Maximi, quo nihil mendacius, ùt vidimus.

Catalogus noster antiquior, eumdem Attonem *in Ecclesia Hyemali* Mediolani tumulatum fuisse tradit; alter verò, a Puricello allatus *in Monum. Basil. Ambros.* num. CLVII. jacere testatur *ad Sanctum Ambrosium*. Itaque laudatus Puricellus, & Papebrochius, ut hæc componant, opinantur, mortuum quidem fuisse Attonem Romæ, sed inde postmodum a Mediolanensibus translatum ejusdem Corpus in hanc Metropolim.

Tempus Sedis ab omnibus adnotatur, fuisse ad XII. annos & aliquot menses productum, nempe ab Anno CMVI., usque ad Septembrem mensem Anni CMXVIII., uno dissentiente Papebrochio, quo ad annum mortis, ob errorem consuetum unius superadditi anni in aliis Prædecessoribus,

GA-

GARIBERTUS.

Uffectus est Attoni in Sede Archiepiscopali Mediolanensi Garibertus Anno CMXVIII., ut rectè adnotavit etiam Ughellus, Papebrochio refragante, & hanc electionem ad sequentem annum protrahente, sed falsò, quemadmodum superiùs jam comprobavimus. Non intelligimus tamen, quid sibi velit Ughellus, cùm ait, Garibertum Attonis ejus Decessoris pium exemplum obedientiæ erga Romanum Pontificem minimè secutum fuisse; nihil enim actum ab ipso profert, quod inobedientiam sapiat; sed tantùm prosequitur referre, fuisse ab hoc nostro Præsule missas militares suppetias ad Albericum Balbianum, qui in Agro Piceno dominabatur, ut inde Saracenos expelleret. (Galesinius *in Tabula* scribit, ut Saracenos ex Apulia ejiceret, nec cognomen *Balbiani* Alberico tribuit) Unde uterque hoc hauserit, ignoramus; Ripamontius enim, qui èt ipse eadem narrat, nullum antiquum profert Auctorem. Ceterùm, ut redeamus ad Ughellum, nihil peccaverat Garibertus contra Sedem Apostolicam, mittens ad Albericum auxiliares copias, cùm ipsemet Joannes X. Summus Pontifex, collectis undique militibus, eosdem Saracenos fregerit depuleritque ab Arce Gariliani, quam occupaverant atque muniverant. Cognomen verò *Balbiani*, quod Alberico adscribit Ughellus, an rectè appositum sit, peritis rerum antiquarum Viris expendendum relinquimus.

Mi-

Migrasse ad Dominum Antistitem hunc nostrum Anno CMXX., ex Successoris electione asserit Ughellus; sed verè vitam produxit Garibertus usque ad Annum CMXXI., & mense Augusto ad Superos abiit; Papebrochii opinione non attentâ, qui uno semper anno posteriùs Mediolanensium Episcoporum obitum figit. Sedis annos ad biennium incompletum Ughellus contraxit; Catalogi tamen antiqui ultra biennium menses octo regimini Gariberti assignant; adeoque in hoc etiam emendandus est Ughellus.

Sepultus est juxta eosdem Catalogos in Ecclesia Sancti Stephani ad Fontem, quæ olim jacebat media inter Basilicam Majorem, & Cœnobium Vindelindæ (nunc Sanctæ *Radegundæ*) erecta a Sancto Eustorgio II. Mediolanensi Episcopo, ut seorsim a Viris sacro Baptismate abluerentur Fœminæ, adjecto etiam Puellarum Monasterio, quæ ad illas detergendas, cùm exirent de lavacro, necessaria subministrarent, ut magis pudori consuleretur. Nunc universi hujus Ædificii ne rudera quidem supersunt.

LAM-

LAMPERTUS.

Ediolanensem Insulam favore Berengarii Regis recepit Lampertus, seu Lambertus Anno CMXXI., non præcedenti, ùt scripsit Ughellus, qui duos tantùm annos Decessoris regimini attribuit. Etiam Galesinius lapsus est in assignando Summo Pontifice, quo sedente delectus est Archiepiscopus Lampertus; non enim id contigit sub Joanne XI., qui Apostolicum Solium conscendit Anno CMXXXI., Lamperto jam defuncto; sed sub Joanne X., qui sedit ab Anno CMXIV., ad CMXXVIII., teste Pagio.

Depingitur hic Antistes ab Ughello tamquam *Vir bellicosus & ferox, novisque rebus addictus, magis quam pro Episcopo*. Non ita acerbe in ipsum insurgit Galesinius; quinimo Lampertum vocat *Virum solertis ingenii summique consilii*. Et fanè eximium religionis cultum ostendit tunc quando, seditione contra Berengarium Regem motâ a nonnullis, captus est Oldericus Palatii Comes, alter ex Principibus conjuratis, traditusque custodiæ Lamperti. Cùm enim peteretur a Berengario reus iste, ut justâ pœnâ plecteretur, Lampertus intrepidè *negavit, se redditurum, indignum esse asserens, Sacerdotem ad supplicium hominem tradere*, prout refert Sigonius *de Regn. Ital.* ad Annum CMXX. In obitu quoque amor hujus nostri Antistitis erga Ecclesiam suam eluxit; adnotatum siquidem legimus *in Calendario vetustissimo*, edito a Cla-

Clarifs. Muratorio Tom. IV. *Rerum Italicar. judicaffe* Lampertum *Cuftodibus Majoris Ecclefiæ quidquid juris fui erat in Mandello, vel in ejus territorio*, ut religiofiùs ea Bafilica coleretur. Collegium iftud XVI. Cuftodum antiquitus erectum abolevit Sanctus Carolus Borromeus, fubftituto *Oftiariorum* Collegio.

Equidem non inficiamur, plurimis implicitum fuiffe curis Lampertum; fed illas exigebat Dignitatis culmen, quò ipfe confcenderat: Redactis enim ad plenam veluti libertatem Italicis rebus, Principes & Optimates hujus Provinciæ de Regno Italiæ decernebant, eo delecto, quem paci & tranquillitati magis profuturum, atque illuftri hoc honore digniorem exiftimarent. Archiepifcopus autem Mediolanenfis, utpote inter ceteros auctoritate & potentia confpicuus, primus in Comitiis habebatur, atque ideo præcipuam veluti folicitudinem gerebat, ut rectè omnia dirigerentur. Ob hanc caufam, cùm inciperent Italici Optimates lividis jam oculis intueri Berengarium, & etiam in Campis Brixienfibus conjurationem excitaffent, converfo in Rodulphum Burgundiæ Regem animo, Lampertus ad eum Legatos mifit, eidem nomine fociorum Principum Italicam fpondens Coronam; quam ille Anno CMXXII. a Lamperto recepit, quemadmodum in Adnotationibus ad Sigonium *de Regno Italiæ* jam comprobavimus.

Hac occafione Lampertus fupplices ad Rodulphum preces dedit, ut dignaretur Regia auctoritate confirmare Abbatiam Sancti Remigii de Berceto, quæ hactenus in jure erat Epifcopatûs Parmenfis. Rex verò prædictus benignas aures præbuit,

buit, ac Diploma expedivit, cujus exordium exhibemus, desumptum ex Tomo VI. *Antiquit. Ital. Med. Ævi*; Clariss. Muratorii, colum. CCCXXV. „ In nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis, Rodulfus Divina favente clementia Rex „ &c. Omnium fidelium Sanctæ Dei Ecclesiæ, nostrorumque „ præsentium & futurorum comperiat universitas, Domnum „ Lampertum venerabilem Archiepiscopum, & Adelbertum „ gloriosissimum Marchionem, dilectissimos fideles nostros sup„ pliciter nostram exorasse clementiam, ut Præcepta nostro„ rum Antecessorum Regum & Imperatorum, quibus Abba„ tiam de Berceto, in honore Sancti Remigii constructam „ in Comitatu Parmensi, cum omnibus suis pertinentiis . . . . . „ juri & dominio Parmensis Episcopii perpetualiter donantes „ subjecerunt, nos quoque pro æterna remuneratione per „ nostræ concessionis & confirmationis paginam roborare di„ gnaremur. Quorum precibus acclinati . . . . . hoc nostrum „ donationis ac perpetuæ confirmationis Præceptum scribi jus„ simus, per quod prænominatæ Sanctæ Parmensi Ecclesiæ „ prætaxatam Abbatiam de Berceto cum omnibus casis, re„ bus . . . . . concedimus, & perpetua firmitate roboramus „ &c.

„ Datum Ticini II. Nonas Februarii, Anno ab Incarnatione „ Domini Nostri Jesu Christi CMXXII., Indictione X., Re„ gnante Domino Rodulfo Rege, Anno in Burgundia XI., „ in Italia I.

Neque se amantem novitatis ostendit Lampertus; quinimo cùm Ermengarda Adelberti Tusciæ Marchionis Filia, & secunda Uxor alterius Adelberti Eporediæ Marchionis Pa-

piam

piam occupasset, Rodulpho, qui in Burgundiam diverterat, redeunti auxilium præstitit, ut illam recuperaret, Sigonio referente ad Annum CMXXV.

Non diu tamen sereni affulsere dies Rodulpho; pertæsis namque ejusdem regiminis Italiæ Proceribus, Lampertus Archiepiscopus, non genio rerum novandarum ductus, ùt eum sugillat Ughellus, sed ex sententia Joannis X. Summi Pontificis & reliquorum Italiæ Principum, ùt scribit Sigonius, Nuncios ad Hugonem Comitem Arelatensem misit, ut eum invitarent urgerentque ad Italicum Regnum capessendum, ipsorum accedentibus auxiliis facilè comparandum. Italorum votis assensum hilariter præstitit Hugo, utpote qui ejusdem Regni acquirendi desiderio jamdiu æstuabat. Interim Rodulphus, qui in Burgundiam secesserat, conjurationem Italorum Principum præsentiens, Burchardum Ducem, Socerum suum, ad Lampertum legavit; isque Mediolanum ingressus circumire Urbem cœpit, specie quidem invisendi amplitudinem ambitûs, sed revera exploraturus mœnium firmitatem, sibique elabi ab ore has minas idiomate Teutonico permisit, quod Civibus ignotum putabat, videlicet: *Si omnes Italienses uno uti calcare tantummodo, informesque caballicare equos non fecero, non sum Burchardus*. Admonitus de hac re Archiepiscopus a pannoso homine, Germanicæ Linguæ perito, qui hæc audierat, prudenti consilio notitiam hanc silentio contexit, & singulari comitate Burchardum excepit. Verùm conscios de hostili animo per Literas fecit Papienses, nonnullosque Regni Optimates, qui eum in Burgundiam redeuntem, missis aliquibus copiis apud Novariam interfecere: Quod ùt audivit

Rex Burgundiæ Rodulphus, Italiam dereliquit. Narrat hæc, præter Sigonium, Auctor *Chronici Farfensis*, vulgati a Clarifs. Muratorio in II. Parte Tomi II. *Rer. Italicar.*, scriptique circa medium Seculi XI.

Igitur hoste depulso, Hugo in Italiam advolavit Anno CMXXVI., seu præcedenti, quemadmodum in Adnotationibus ad Sigonium, fide plurium documentorum firmare studuimus, exceptus ab omnibus summo studio, ac Papiam petiit: Subinde Mediolani coronatus fuit ab Archiepiscopo Lamperto. Postquam in Regno Italico firmatus est Hugo Arelatensis, Antistes noster Lampertus eumdem exoravit, ut Monasterio Monialium Sancti Xisti in Urbe Placentina, Privilegia confirmaret. Benignè annuit Rex Hugo, atque sequens Diploma scribi jussit, quod ex Archivo ejusdem Monasterii, nunc ad Monachos Benedictinos translati, eruit Clarifs. Muratorius, ac publica luce donavit Tom. II. *Antiquitat. Ital. Medii Ævi*, colum. CDXI „ In nomine Domini „ Dei æterni. Hugo divina largiente clementia Rex &c. „ Noverit omnium fidelium Sanctæ Dei Ecclesiæ, nostrorum- „ que præsentium scilicet & futurorum industria, Lamper- „ tum Sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ Archiepiscopum, nec- „ non & Adelbertum Sanctæ Bergomensis Ecclesiæ Præsulem, „ & Ermengardim gloriosissimam Comitissam Karissimamque „ nostram, & Giselbertum illustrem Comitem Palatii umili- „ ter nostram exorasse Celsitudinem, quatenus per nostri „ Præcepti paginam quoddam Monasterium infra Civitate „ Placentina .... in honore Sancti Sixti dedicatum, Ber- „ tæ gloriosissimæ Abbatissæ, consanguineæ nostræ, cum „ omni-

„ omnibus suis pertinentiis confirmare dignaremur . . . . .
„ Quorum petitionibus tota devocione faventes, id fieri an-
„ nuimus, hoc nostrum Præceptum scribi jubentes, per quod
„ prælibatæ Bertæ eumdem (sic) Monasterium confirma-
„ mus &c. Actum Papia . Anno Dominicæ Incarnationis
„ CMXXVI., tertio Nonas Septembris Indictione XV., Anno
„ Domini Hugonis primo .

Hæc fusiùs referre opus fuit, ut fœdam eam labem *bellicosi* & *ferocis*, quam inspersit nostro Antistiti Ughellus, abstergeremus; neque enim ullum in Historiis vestigium elucet, eumdem bella gessisse, aut aliquod immitis vel intemperantis animi indicium edidisse, quod Episcopum dedeceret.

Longè etiam a veritate abludit Galesinius, qui missum ad Genuenses militare auxilium a Lamperto contra Saracenos enarrat: Baronius namque eam irruptionem, a Liutprando relatam Libr. IV. Cap. II., describens, qua Januensis Urbs a Saracenis incensa fuit, deprædatæque opes, ac multâ cæde repleta compita, captis quoque ac abductis secum viris fœminisque, ait, id contigisse Anno CMXXXVI., ac proinde quinquennio post obitum nostri Antistitis. Licèt autem Pagius hanc cladem retrahat ad Annum CMXXXI., nihilominus difficile est intelligere, quomodo Lampertus, qui eo anno obiit, mense Junio, colligere & expedire potuerit militum copias, ad Januensium vires augendas. Ceterùm alienis subsidiis minimè indiguere Cives illi, ut Barbaros propulsarent; revertens enim in Portum eorumdem Classis, quæ aliò fuerat expedita, in Adversarios vela convertit, eosque adeò fregit, ut dimissâ prædâ coacti fuerint in patrium litus sese recipere. De-

Defunctus est Lampertus Anno CMXXXI., die XIX. Junii; atque in hoc errant Ughellus & Papebrochius, quorum primus obitum hujus Præsulis consignat Anno CMXXX. Calendis Julii; alter vero Anno CMXXXII., juxta morem sæpius memoratum.

Ecclesiam hanc rexit, ùt tradunt antiqui Catalogi, annis IX., mensibus VIII., diebus XV.; sepultusque fuit in Ecclesia Hyemali.

HIL-

HILDUINUS.

Subrogatus est Lamperto Hilduinus, natione Belga, Anno CMXXXI., non præcedenti, ùt scribit Ughellus, aut etiam Papebrochius, qui sequenti anno hanc electionem figit, perseverans in jam admisso errore; quemadmodum in hac serie Episcoporum Mediolanensium ostendimus.

Varias vitæ conditiones, nunc prosperas nunc adversas passus est noster hic Præsul: Plura tamen a Galesinio & Ughello referuntur, vel dubia vel repugnantia veritati. Uterque enim eum Monachum facit, & quidem Lobiensis Cœnobii; cùm tamen Fulcuinus illius Abbas *in Chronico* apertè asserat, Hilduinum fuisse Clericum Ecclesiæ Leodiensis, & concordes idem tradant Sammartani Fratres in novissima Editione *Galliæ Sacræ*, actâ Parisiis Anno MDCCXXV. Tom. III., iisque adstipuletur Papebrochius *in Exegesi*, Tomo VII. Maji præfixâ.

Prosequitur Galesinius eum affirmare, fuisse familiarem Stephani IX. Summi Pontificis, & creatum Archiepiscopum Mediolanensem sub Martino III. Sed in hoc extra orbitam prorsus graditur, cùm Stephanus IX. (veriùs VIII. juxta Pagium) nonnisi octennio post electionem Hilduini Pontificiam thiaram receperit, multòque seriùs Martinus III. (verè autem Marinus II.) Successor Stephani, fuerit eo mortuo creatus Pontifex Maximus Anno CMXLII., mense Decembri, ùt

pro-

probat Pagius ad Annum CMXLIII. num. I.

Interim Galesinius omittit referre Hilduinum, instante Giliberto Duce Lotharienſium fuiſſe electum Epiſcopum Leodienſem, & etiam conſecratum ab Herimanno, Colonienſi Archipræſule; ſed Parte adversâ refragante & Richarium ſubſtituente, delatam fuiſſe Cauſam ad judicium Joannis X. Summi Pontificis, qui ambos Electos unà cum Ordinatore Archiepiſcopo Herimanno Romam advocavit. Verùm Hildnino ſe non ſiſtente ad Pontificium tribunal, favorabilis ſententia ceſſit Richario; expulſo a ſua Sede Hilduino, ac etiam anathemate perculſo, ùt narrat Chronicon Wirdunenſe.

Amotus a Leodienſi Eccleſia in Italiam venit, confugitque ad Hugonem Regem, qui exacto aliquo tempore eum promovit ad Epiſcopalem Sedem Veronæ; ac ſubinde mortuo Lamperto, Hugonis ejuſdem favore translatus eſt ad Archiepiſcopalem Mediolanenſem. In hac Sede conſtitutus dicitur a Galeſinio, Regio ſerto præcinxiſſe Hugonem Burgundiæ Ducem, & Ludovici III. Filium. In hoc tamen omnino fallitur; neque enim Hugo Comes Arelatenſis Parentem habuerat Ludovicum, ſed Teutbaldum, ſeu Teobaldum, qui ſibi matrimonio conjunxerat Bertam, Filiam Lotharii Lotharingiæ Regis; quemadmodum ipſemet Hugo teſtatur in Charta, primùm a Boucheo Tom. I. *Hiſtoriæ Provinciæ* productâ, dein a Pagio relatâ ad Annum CMXXVI., num. II., ubi ſic habet: *Ego Hugo humilis Comes & Marchio Viennæ* (ideſt Provinciæ) *adjicientes memoriale Patris mei Teutbaldi, & Matris meæ Bertæ, ſimul & Uxoris quondam meæ Villæ, necnon & præſentis Conjugis meæ Hildæ* &c. Ex hac etiam Charta evin-

evincitur, nihil in Burgundia propriè dicta trans Montem Juram, pertinuisse ad Hugonem; adeoque malè appellari a Galesinio *Burgundiæ Ducem*; præsertim cùm Hugo ipse in enunciata proximè Charta Comitem & Marchionem Provinciæ tantùm se nuncupet. Quod veritati Historiæ consonat id est, dominationem in eam Burgundiæ provinciam tunc exercuisse Rodulphum II., mutato etiam nomine *Ducis* in illud *Regis* a Rodulpho I. ejusdem Patre. Alterum Galesinii errorem jam emendavimus, ostendentes, Hugonem Italicâ Coronâ fuisse a Lamperto donatum, non ab Hilduino Regem inauguratum.

Meliùs se gessisse videtur Ughellus in designando Rege Italiæ, quem Hilduinus Anno CMXXXIII. coronasse dicitur in Basilica Ambrosiana, nempe Lothario Hugonis Filio, a Patre in Regni consortium assumpto Anno CMXXX.; quamvis, si rem in fonte expendere velimus, juxta Seriem a nobis adornatam Episcoporum Mediolanensium, Hilduinus impositæ Lothario Regiæ Coronæ honorem sibi adscribere non potuerit. Siquidem memores sumus, in Adnotationibus ad Sigonium *de Regno Italiæ* nos duplicem Epocham constituisse; alteram consortii in Italico Regno donati Lothario ab Hugone Patre Anno CMXXX., alteram Coronationis Mediolanensis anno sequente: quo posito hæc celebritas peracta fuisset a Lamperto Decessore, non ab Hilduino, cùm iste non cœperit pastorale Ecclesiæ Mediolanensis Pedum sustinere, nisi Anno CMXXXI., mense Junio, & Lotharius coronatus fuerit in Paschali Solemnitate ejusdem Anni, quo adhuc in vivis agebat Archiepiscopus Lampertus. Attamen ne vi-

deamur, velle nimiùm nostræ opinioni fidere aut blandiri, ob novam hanc Epocham inductam, ut pugnantia Documenta & Chartas invicem conciliaremus, a proferenda sententia abstinemus, donec veritas dilucidiùs emergat.

Prosequens Ughellus res gestas ab Hilduino recensere, adhibet verba Chronici MS.ti, cui titulus: *Flos Florum*, scilicet: *Hic fuit primus ex Archiepiscopis Mediolani, qui se umquam intromisit de electione Imperatoris; ipse enim congregato Consilio Prælatorum & Baronum in Ecclesia Sancti Ambrosii elegit in Regem Italiæ Hugonem* &c. Superiori autem paginâ hæc leguntur: *Habito diligenti consilio a Lamperto Archiepiscopo (dum viveret) rimatisque Privilegiis suis per Beatum Gregorium Papam collatis, determinatum fuit, quòd electio Imperatoris pleno jure spectaret ad Archiepiscopum Mediolani; quod de facto complevit Hilduinus*. Huic laudi de re tam illustri, tributæ nostris hisce Præsulibus, non ita facilè adducimur, ut subscribamus; de his enim Privilegiis, a Beato Gregorio Ecclesiæ Mediolanensi concessis nullum in Historiis illius ætatis testimonium occurrit, nec ulla ad oculos nostros tam excelsi muneris in usum deducti Charta pervênit; Imperatoris autem nomen & auctoritas, quam Hilduinus, primus inter Prædecessores suos, tribuisse dicitur Hugoni & Lothario, inania prorsus vocabula videntur, cùm hæc in pluribus quæ adhuc perennant Diplomatis numquam ab iisdem usurpata legantur. Nimiùm igitur credulè hujus Chronici dicta adoptavit Ughellus.

Præterire non possumus quod Mabillonius, Pagius, Puricellus, aliique passim referunt, & ipse etiam Ughellus in Epi-

Episcopis Veronensibus, videlicet initium Epistolæ a Ratherio Lobiensi Monacho scriptæ ad Joannem XII. Summum Pontificem, cui enarrabat calamitates quas passus fuerat, cùm ter Veronæ Episcopus, bis Leodii creatus Antistes, coactus est Ecclesias illas dimittere, ob Principum tyrannidem, & invidiam Æmulorum. In ea igitur hæc habet: *Revertor a Romana Sede, peractâ Legatione, ferens privilegium pro jam dicto Domino meo* (Hilduino) *actum, cum Archiepiscopali Pallio*. Scriptum hoc Ratherii, doctissimi ac piissimi Præsulis, maculam omnem diluit, qua Ecclesiæ Mediolanensis decus infecerant Sigonius, Ughellus, aliique asserentes, per ducentum annos fuisse divulsam a communione Ecclesiæ Romanæ. Imo etiam, ùt superiùs innuimus, Papebrochium refellit, qui mitiori quidem vocabulo, sed adhuc nobis injurioso decantatum Schisma, *negativum* appellat, scribens, in hoc fuisse Schismaticos Antistites nostros, quòd per illud temporis spatium petere a Summo Pontifice Pallium obstinatè renuerint, ab Angilberto videlicet, usque ad Heribertum, Ecclesiæ nostræ Pastorem institutum Anno MXVIII.; hunc enim primum dicit fuisse, qui frontem demiserit Pontificio Solio, ac petierit, ut Archiepiscopali Pallio insigniretur. Quid enim clarius ad exsufflandam istam ab eruditissimo eo Viro excogitatam originem Schismatis Mediolanensis, quàm Ratherium testari, a se allatum Romà fuisse Archiepiscopale Pallium Hilduino, centum ferme annis ante Heribertum Archiepiscopo? Sed fusiùs hac de re disseruimus *in Vindiciis de Adventu Mediolanum Sancti Barnabæ Apostoli*.

Hunc Archiepiscopum nostrum fuisse a Consiliis Hugonis & Lotharii Italiæ Regum, docet Charta a Clarifs. Muratorio evulgata Tom. III. *Antiquit. Ital. Med. Ævi*, colum. LVII., quæ ita incipit: „ In nomine Domini nostri „ Jesu Christi, Dei æterni. Hugo & Lotharius gratia Dei „ Reges &c. Noverit omnium fidelium Sanctæ Dei Ecclesiæ, „ nostrorumque præsentium scilicet ac futurorum universitas, „ Domnum Hildoinum Sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ venerabilem Archiepiscopum, & Widonem Sanctæ Placentinæ „ Ecclesiæ Episcopum, excellentissimos fideles ac Consiliarios „ nostros, nostram humiliter exorasse Celsitudinem, quatenus „ Annæ, quondam Imperatrici relictæ Divæ memoriæ Berengarii Imperatoris, nostræ confirmationis Præceptum fieri „ juberemus, per quod duas Cortes, olim de jure Regni „ nostri pertinentes, quas idem Imperator ei contulit . . . . . „ confirmaremus & corroboraremus. Quorum petitionibus annuentes, prout justè & legaliter possumus, confirmamus „ & corroboramus ei prædictas duas Cortes cum illarum „ integritatibus &c.

„ Actum Papiæ XVI. Cal. Julii, Anno Dominicæ Incarnationis CMXXXVII., Regni verò Hugonis X., Lotharii V., „ Indictione VIIII.

Si anno in hac Charta adnotato standum esset, ad Hilduinum minimè pertineret, qui superiore anno, juxta calculum nostrum, morti concessit. Verùm oculatissimus Muratorius jam animadvertit, vitium aliquod huic Epochæ inesse, sicut in duabus aliis Chartis, sub iisdem Regibus expeditis jam adnotaverat, cùm minimè componi possint Anni Christi

cum

cum numeris Indictionum; subjungitque, *aut excogitandam aliquam aliam, ignotam hactenus, Indictionis methodum, aut aliam Anni periodum.*

Defunctus est Hilduinus Anno CMXXXVI., IX. Calendas Augusti, ùt rectè adnotavit Ughellus, quamvis aliter sentiat Papebrochius, sed perperam, cùm jam in Prædecessoribus eum uno anno errasse palam fecerimus. Præfuit Ecclesiæ Mediolanensi annis quinque, & aliquot diebus, juxta antiquos Catalogos; non autem annis sex, ùt voluit Galesinius.

Sepulcrum recepit in Ecclesia Hyemali, uti nos docent memorati Catalogi. Sepulcri locum ignoravit Ughellus, qui Antistitem istum laudat satis præclaro Elogio, eumdem appellans *Virum mitis ingenii, pacisque quàm belli* artibus procliviorem.

Scripsisse dicitur Hilduinus, teste Trithemio, *Chronicon Abbatum Lobiensium*; sed non appositè, cùm illud composuerit Fulcuinus illius Cœnobii Abbas. Hinc orta est confusio nominis *Fulcuini*, cum *Hilduino*, quæ in errorem traxit etiam Ughellum, ùt animadvertit *in Exegesi* Papebrochius. Eidem Hilduino adscribuntur etiam Liber *de peregrinatione Sancti Dionysii Areopagitæ ac de gestis Apostolorum*, & *Sermones ad Fratres*.

AR-

ARDERICUS.

Ortuo Hilduino, Ardericus Civis Mediolanensis, delectus est Anno CMXXXVI. in Archiepiscopum; non quidem sub Agapito II. Summo Pontifice, ùt tradit Galesinius, cùm ille in Solio Pontificio consedere non cœperit, nisi Anno CMXLVI., mense Junio.

Porro præcipua Cleri Populique propensio in Ardericum, ex splendore ejus virtutum ut ad tantam dignitatem promoveretur, sincera erat. Non ita animus Hugonis Regis Italiæ, qui designaverat evehere ad Infulam Mediolanensem filium suum Manassem. Verùm cùm puerilis ejusdem ætas tanto oneri ferendo impar foret, curam omnem Hugo impendit, ut communia suffragia conspirarent in Ardericum, senem grandævum: Siquidem spe alliciebatur, fore ut pressus annis novus hic Antistes, vacuam Sedem citò relinqueret. Diuturna tamen incolumitas ac integritas virium, Hugonis votum irritum reddidit. Quamobrem, ut optatam metam attingeret, facinus indignissimum molitus est, mortem videlicet Arderico inferendi. Papiæ itaque indicto Concilio Episcoporum & Procerum, secretas Antistiti nostro insidias texit, jubens Comitibus sui Palatii, ut excitatâ inter colloquendum rixâ, in Ardericum irruerent, illumque ferro conficerent. Divinitus factum est, ut Præsul noster opportuno fugæ remedio truculentum Regis consilium eluderet, cæsis nihilominus nonaginta

naginta Nobilibus Viris qui Episcopi sui tutelam susceperant. Perfusus igitur sceleris sui pudore, ac pœnitentiâ ductus Rex Hugo, ut sacrilegam Archiepiscopo illatam pensaret injuriam, construxisse dicitur ab Arnulpho rerum Mediolanensium Scriptore Seculi XI. Abbatiam Nonantulæ in agro Mutinensi, eamque Mediolanensi Præsuli dono dedisse.

In hoc postremo, manifesti erroris Scriptorem memoratum optimè redarguit Ughellus, cùm Nonantulanum Cœnobium ducentis ferme annis ante, a fundamentis erectum fuerit a Duce Anselmo, qui Monachus ibidem effectus, præfuit eidem tamquam primus Abbas, Aistulpho Langobardicum Regnum moderante. Lapsus tamen memoriâ est etiam Ughellus, dum Anselmum Nonantulani Monasterii conditorem, vocat *Aistulphi Regis fratrem*; in Episcopis namque Mutinensibus, ubi agit de Widone illius Urbis Antistite, profert Chronicon vetustissimum Nonantulæ, ubi expressè legitur affinitas tantùm Anselmi cum Rege, ob Sororem suam Giseltrudem, Regio thalamo junctam.

Quid actum sit de Manasse Hugonis Filio, Historiæ nostræ non referunt. Intrusus quidem fuit in Cathedram Mediolanensem MANASSES alter, qui jam ab Anno CMXIV. constitutus fuerat Episcopus Arelatensis: Verùm iste a Sammartanis Fratribus dicitur tantùm *Nepos*, *seu affinis Hugoni* fuisse.

Ceterùm, licèt Hugo pœnitentiæ signa dedisset, ob mortem Arderico intentatam, prosecutus tamen est exercere tyrannidem in Italos Proceres, eos Dignitatibus exuendo, ut Burgundiones exornaret. Quocirca Ardericus omnium querelis

exci-

excitatus, Berengarium II. accivit, quem privatis suasionibus solicitaverant quamplures etiam Optimates, ad iter capessendum in Italiam, eosque a turpi hoc jugo eximendos. Pervênit igitur Berengarius ad Urbem Veronensem, ubi Legatione Præsulis nostri acceptâ, tamquam Regem cœpit se gerere, quemadmodum Sigonius refert ad Annum CMXLVI., seu veriùs præcedentem, ùt in Adnotationibus ad eundem annum innuimus.

Don Bartholomæus Aresius, Abbas Monasterii Sancti Ambrosii Mediolani *in Serie* typis editâ *Privilegiorum & Diplomatum* ejusdem Cœnobii, refert Synodum in illametipsa Basilica celebratam Anno CMXLV. ab Arderico, aliis Alderico, Olderico, Alerico, Olrico &c. Subscripti leguntur XXII. Episcopi, unà cum Legato Apostolico Rogerio Episcopo, & Legatis Hugonis & Lotharii. In ea autem, post absolutam Liturgiam, perlectæ sunt coram omnibus postremæ Tabulæ Attonis Vercellensis Episcopi ibidem adstantis, quibus inter alia Legata, Sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ Archipresbytero, Cardinalibus, & Presbyteris Decumanis integrum dominium assignavit quatuor Vallium Belleniæ, Leventinæ, Biaschæ, & Intraschæ. Diploma hoc minimè fuit Muratorio probatum *in Appendice Tomi I. Anecdotor.* Cap. postremo; quinimo argumentum præposuit his verbis: *Synodus Mediolanensis . . . . omnino ficta est*. Quid ille in contrarium attulerit, legi potest loco laudatò; cùm tamen ipse fateatur, hanc se controversiam levi brachio tetigisse, Pater Eustachius a Sancto Ubaldo, cui Appendicem totam nuncupaverat Muratorius, Synodi ejusdem patrocinium suscepit in Libro *De Metropoli Me-*

Mediolanensi, num. CCLVII., & seqq., dilutisque omnibus nævis, qui eruditissimo illi Viro falsi suspicionem ingesserant, eumque etiam impulerant, ut ad apocrypha & Commenta Documentum illud ablegaret, genuinum & sincerum prorsus esse ostendit Exemplar, quod Aresius vulgavit. Quamobrem celebrati hujus Concilii laus integra manet Archiepiscopum nostrum Ardericum ex hujus docti Viri sententia, quam nos intactam relinquimus, ad alia securiora progredientes.

Insigni erga Deum & Sanctos religione floruit hic Præsul, cujus in præsentem diem aliqua leguntur vestigia in Sacello, ab ipso erecto in Basilica Sancti Nazarii Mediolani, Sanctoque Lino Papæ dicato. Construxisse quoque dicitur Ecclesiam Sancti Andreæ *ad murum ruptum*; quamvis Puricellus *in Dissertat. Nazarian.* Cap. LXXXIV. num. III. minimè assentiatur huic narrationi, asserens ex antiquis Documentis, extitisse multò jam ante Sacram illam Ædem, eamque potiùs de novo refectam ab hoc nostro Antistite fuisse. Caeterùm idem Puricellus sanctimoniam vitæ Arderici plurimùm celebrat, inquiens adeo excelluisse, ut olim in Æde Nazariana, tamquam inter Sanctos relatus coleretur. Pluribus productis Documentis hunc cultum confirmare nititur; attamen in Catalogis Arhiepiscoporum Mediolanensium nusquam hoc Titulo insignitum illum invenîmus.

Quæ de auctoritate & dominio in hanc Metropolim Mediolanensis Archipræsulis, tempore Arderici subjungit Ughellus ex *Chronico MS.to Flos Florum*, hìc omittere opportunum duximus, nam in Prolegomenis ad Commentaria Ritus Ambrosiani, omnia quæ Archiepiscopos nostros condecoravere,

M plena

pleno Capite in lucem proferentur.

Deceſſit Ardericus Anno CMXLVIII., III. Idus Octobris quemadmodum in Adnotationibus ad Sigonium *de Regno Italiæ* invictis argumentis oſtendimus; neque enim attendendi ſunt Ughellus & Papebrochius, qui ejuſdem mortem in annum ſequentem differunt.

Sedit annis XII. menſibus II., ut ex antiquis Catalogis conſtat. Qua in re multùm aberrant Galeſinius & Ughellus, qui huic Præſuli octo tantùm regiminis annos attribuunt, dilatâ ad plures annos ejuſdem electione.

Sepulcro datus eſt in Baſilica Apoſtolorum, in memorato Sancti Lini Sacello, ab ipſo conſtructo: Qua autem in parte adhuc ignoratur.

ADELMANUS.

TUrbulentum admodum regimen contigit Adelmano, seù Aldemaro, legitimis Cleri suffragiis ad Infulam Mediolanensem delecto Anno CMXLVIII. Rem totam describit Liutprandus, illorum temporum Scriptor, hæc præmittens Libr. IV. Cap. III. *Hugo Rex, se Regnum securiùs obtinere sperans, si affinitate sibi conjunctis Regni officia largiretur, contra jus fasque Veronensem, Tridentinam, Mantuanam commendavit Manassi, seu, quod verius est, in escam dedit Ecclesias; ac ne his quidem contentus* (Manasses) *Tridentinam adeptus est Marchiam; quo honore impellente, cùm miles esse inciperet, Episcopus esse desiit*. Libro autem V. Cap. XII. narrat, Berengarium II. ab Italis Optimatibus accitum, contra Regem Hugonem descendisse in Italiam e Svevia per Venustam Vallem, & applicuisse castra secus Arcem Formicariam, quæ a MANASSE Marchiæ Tridentinæ Domino commendata fuerat Adelardo Clerico suo. Hoc Clerico usus est Berengarius, ut MANASSEM alliceret ad favorabilem atque auxiliarem manum sibi porrigendam contra Hugonem. Quoniam verò probe noverat ambitionem MANASSIS, eidem in præmium pollicitus est Infulam Mediolanensem, juramento etiam firmans promissum. Accepto hoc nuncio MANASSES, derelicto Hugone, qui eum tot donis cumulaverat, non solùm Formicariæ Castrum aperiri Berengario jussit, sed Italos omnes ad ejus auxilium

invitavit. Accessit etiam Legatio Arderici Mediolanensis Archiepiscopi, dum Veronæ moraretur Berengarius, Italiæ Regnum eidem offerentis, ut Hugonem Regem inde expelleret: Quamobrem Mediolanum statim concessit. Mortuo autem Arderico, Berengarius quod MANASSI spoponderat implevit, eumdem in Ecclesiam Mediolanensem intrudendo.

Ughellus Sigonii vestigiis inhærens tradit, per multos annos Adelmanum, & intrusum MANASSEM inter se divisim Ecclesiam Mediolanensem administrasse, atque interim neutrum fuisse consecratum. Porro si de MANASSE loquamur, is consecratione non indigebat, cùm a triginta quatuor annis Ecclesiæ Arelatensi præsideret. De Adelmano autem nullum in Historiis reperitur indicium quòd tamdiu Consecratione caruerit; & valde difficile creditu videtur, eum voluisse protrahere titulum illum, quo validiùs invasori obsistere valeret, nempe integram hujus Sedis possessionem mediâ Consecratione.

Neque omittendum est, errasse quoque Ughellum asserendo, hunc MANASSEM fuisse Fratrem Lotharii, cùm minimè illum distinguat ab altero Manasse, qui verè Filius erat Hugonis, sed ob ætatem puerilem minimè substitutus Hilduino Archiepiscopo defuncto, ùt supra jam diximus in Arderico. Constat hoc ex Charta Confirmationis sive Donationis Villæ Juliaci, ab ipso Manasse peractæ favore Aimardi Abbatis Cluniacensis, mense Septembri Anni CMXLIX., in qua non alios Fratres suos memorat, nisi Hugonem, Ricardum, & Bosonem. Refertur hæc Charta a Fratribus Sammartanis *in Gallia Christiana*, ad calcem Tomi I. pag. XCIV.

Plu-

Pluribus annis MANASSES Regii patrocinii auspicio fultus, Mediolanensi Ecclesiæ incubuit, gregis potiùs Lupus, quàm Pastor. Abrupit tamen hasce diuturnæ servitutis catenas adversa Berengario fortuna: Captus namque amore Adeleidis, quam viduam reliquerat Rex Lotharius, thalamo suo eam jungere blanditiis tentavit. Sed cùm illi renueret, metu cogendam censuit, arctâ ideo Canusium, quo illa se receperat, obsidione præcingens. In hasce angustias compulsa Regia hæc Fœmina, Ottonem I. per Literas e Germania evocavit; utque acriùs eumdem solicitaret, nuptias suas spopondit. Accepto hoc nuncio Imperator, in Italiam festinus descendit, incussoque in Berengarii copias terrore, ipsum non modò a Canusii Arce exercitum retrahere, sed etiam in Saxoniam (ad quam redierat Otto, celebratis solemni pompâ nuptiis cum Adeleide) se conferre coëgit, ut supplex pacem peteret, quam benignè Imperator indulsit simul cum Italico Regno. Reversus tamen Berengarius ferociori quàm antea animo, omni injuriarum genere incessere instititit Summum Pontificem, Episcopos, Abbates, Comitesque Italiæ, eos in ordinem cogendo, neque fortunis aut dignitati ullius parcens, ac ubique insignia avaritiæ atque superbiæ exempla relinquens, quemadmodum scribit Sigonius ad Annum CMLIII. Quamobrem pertæsi omnes tam barbaræ dominationis, imploravere auxilium Ottonis, qui demum fractis prorsus Berengarii viribus, eumdem unà cum Conjuge captivum in Bajoariam relegavit. Donec igitur Berengarius Regno potitus est, perseveravit MANASSES in dilaceratione Ecclesiæ nostræ, Archiepiscopum Mediolanensem se professus non tam in Comitiis Augusta-

gustanis, Anno CMLIII., VII Idus Augusti celebratis; sed etiam Anno CMLX., quemadmodum testatur Liutprandus Libr. VI. Cap. VI.. Expulso autem ejusdem Patrono Berengario, quid actum sit de hoc Pseudo-Episcopo, nihil Scriptores memorant; quamvis Papebrochius arbitretur, eumdem ad primævam Ecclesiam, quam numquam dimiserat, rediisse.

Dum de Comitiis Augustanis sermo incidit, excusare non possumus Ughellum, quòd loco Manassis Adelmanum iisdem interfuisse perperam scripserit; patet enim veritas ex subscriptionibus, editis a Labbeo, & a Fratribus Sammartanis *in Gallia Christiana*.

Restitit MANASSI Adelmanus, quantum eidem licuit, declinando perfidam Berengarii sævitiam in Episcopos furentis. Verùm cùm ab æmulo Pseudo-Episcopo, & ab hoc Italiæ Rege se oppressum videret, virgam Pastoralem deposuit, multò antequam mors communi lege ab ejusdem manu illam decuteret, idest Anno CMLIII.. Extorris itaque obiit Anno CMLVI., postquam Ecclesiam Mediolanensem per quinque annos administrasset.

Galesinius & Ughellus quatuor tantùm annos regiminis eidem tribuunt. Nos tamen antiquos Catalogos sequentes, quinque assignamus, ab Anno videlicet CMXLVIII., ad Annum CMLIII.. Adhærere quoque Ughello non possumus in anno mortis Adelmani statuendo; annus enim, quem ipse signat CMLIII., abdicationis est, non mortis.

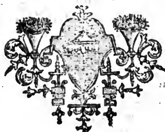
Editores Veneti, in Additamentis ad Ughellum, Epitaphium Adelmani retulerunt, quod nos jam vulgavimus in Adnotationibus ad Sigonium, & præstat hic recudere. Ita autem se habet.

Hic

Hic tumulatur Adalmanus, Præsulque beatus,
Clarior in tanta qui fuit Urbe potens.
Hujus origo fuit celso de sanguine ducta
Pauperibus largus extitit atque pius.
Huc gressum referens modicum tu siste viator.
Dic famulo requiem, crimina pelle Deus.
Obiit autem Anno Incarnationis Dominicæ CMLVI.
Mense Decembris, Indictione decimaquinta.

Hinc verò confirmatur tempus mortis, a nobis statutus, & Consecratio ejusdem in Episcopum, quam negavit Ughellus; liberalis enim caritas pietasque erga pauperes, quæ in Epitaphio Adelmani commendantur, eumdem fuisse verum Mediolanensis gregis Pastorem clarè testantur.

Quo autem in loco tumulum habuerit, prorsus nescitur.

VAL-

V A L P E R T U S.

Ubstitutus est Valpertus a Clero in hac Sede Adelmano adhuc viventi, sed ob impotentiam Berengarii & tyrannidem coacto ab Ecclesia sua recedere. Id autem prudentissimo consilio effectum est, ne destitutus legitimo Pastore grex Mediolanensis, voraci Manassis licentiæ dilaniandus relinqueretur. Incidit ista electio in Annum CMLIII., quo Adelmanus Ecclesiæ hujus regimen dimisit, ùt optimè adnotavit etiam Ughellus, quamvis falsa persuasione captus, obiisse Adelmanum hoc eodem anno affirmet; cùm superiùs jam constet ex ejusdem Epitaphio, fuisse illum in vivis superstitem triennio sequente. Neque intelligimus ea quæ subjungit idem Scriptor, videlicet iniisse Valpertum pacificam suæ Ecclesiæ possessionem, cùm statim hanc periodum subtexat: *quamquam ea sui Pontificatûs sit nactus exordia, quæ illum in Germaniam ad Ottonem compulerint, contra desævientem Aldebertum Francorum Comitem* (veriùs Regem Italiæ cum Berengario Patre); hæc enim nonnisi Anno CMLX. contigêre, quemadmodum ex Liutprando tradit Sigonius ad illum annum.

Ughellus dum hæc refert, non alium nominat, quàm Aldebertum Francorum Comitem, de quo Galvaneus Flamma, ab eodem descriptus, plura congessit *in Chronico Majori*, quæ minimè veritati consentiunt, utpote hausta è lutulento in hac re Landulphi Senioris fonte, idest ejusdem *Historia*

storia Mediolanensi, vulgatâ Tom. IV. *Rerum Italicar.*; Siquidem non alii Reges in Italia regnavere, quàm Berengarius, ejusque Filius Aldebertus, quos expulit ab Italicis finibus Otto, teste Sigonio, & etiam Arnulpho nostro Scriptore, edito inter *Rerum Italicarum* Historias Tomo eodem.

Extra omnem dubitationem quidem est, Valpertum Mediolanensem Archiepiscopum unà cum Valdone Comensi Episcopo, profectos esse in Germaniam ad Ottonem, ut eum solicitarent ad iterum adeundam Italiam, contra Berengarii & Aldeberti rabiem, qui Ecclesias violabant, sæviebantque fœdissimè in Italos omnes atque etiam Proceres; simulque spopondisse eidem Imperatori regiam Italiæ Coronam, quemadmodum jam præstiterat etiam Joannes XII. per Legatos suos, Augustale diadema pollicitus, cùm & ipse ab illis Regibus indigna pateretur. Adfuit Otto validis copiis instructus, comiteque Valperto eodem, statim ac victor se expedivit a bello contra Sclavos; & Mediolanum delatus, omnem Berengarii familiam urgere in fugam non destitit. Valpertus verò memor promissi, de more, convocato Episcoporum & Principum Concilio, Ottonem in Ecclesia Ambrosiana elegit in Regem, ferroque ferreo solemniter coronavit, Regno exauthoratis Berengario & Aldeberto.

Auctus hoc honore Otto, ut acceptum a Valperto beneficium digno se munere pensaret, dono eidem dedit tres in Agro Mediolanensi Ditiones, quæ Regibus Italiæ olim parebant, videlicet Comitatum Parabiagi, Seprii, & Bazariæ, Ducatum Burgariæ, & Marchiam Marthesii, quemadmodum Sigonius comptiori nomenclaturâ eadem enumerat ad Annum

N CMLXI.;

CMLXI.; Ughellus namque Loca enunciata ferè omnia non nisi luxatis nominibus refert. Clariss. Muratorius in Dissertat. I. Tom. I. *Antiquit. Ital. Med. Ævi* explicare studet, qua parte Italiæ jacerent Ditiones istæ, & cur relatis nominibus appellarentur; adeòque illum consulere poterunt qui eruditi hac in re peroptant.

Ut ergo ad Ottonem revertamur, Romam subinde progressus est, Valperto Archiepiscopo & universo exercitu comitante; ibique exceptus a Civibus incredibili plausu, & ab Archiepiscopo Mediolanensi oblatus Summo Pontifici Joanni XII., Augustalem Coronam ab eodem solemni pompâ recepit Anno CMLXII. circa medium mensem Januarii, ut notum facit Charta, in Archivo Basilicæ Sancti Georgii ad Palatium Mediolani reperta, & a nobis edita atque illustrata *in Historia Literario Typographica Mediolanensi, ad Annum MCCCCLXXXVII.*

Subscripsisse Valpertum Synodo Romanæ tradit Galesinius in Tabula nostrorum Antistitum. Hoc tamen, si verum fateri volumus, potiùs in ejusdem dedecus quàm laudem vergit. Siquidem Eruditorum omnium consensu Synodus ista verè Conciliabulum fuit; exortis enim dissensionibus, quas narrant Baronius, Sigonius, aliique, inter Ottonem & memoratum Pontificem Maximum, Romam reversus Imperator, ac Procerum quorumdam Romanorum consilio exstimulatus, Synodum Episcoporum cogi curavit Anno CMLXIII., in qua depositus est a Sede Romana Joannes XII., & intrusus Pseudo-Pontifex Leo VIII. Alterum certè Concilium celebrâvit Joannes anno sequente, cùm Urbe excessisset Imperator, in

quo

quo Acta omnia rescidit, quæ Episcopi superiore anno congregati contra ipsum conscribere ausi fuerant; & Pontificem ab ipsis electum sacro anathemate percussum inferis devovit. Huic autem legitimæ Synodo Valpertus subscriptus minimè legitur; fortasse enim eo anno Româ discesserat. Appositum quidem est Valperti nomen Diplomati expedito Anno CMLXVII. a Joanne XIII. in Concilio Ravennatensi, ob exauthorationem Heroldi Archiepiscopi Salisburgensis, cæcitatis & quorumdam criminum ibidem recitatorum causâ; subrogato in ejus locum Friderico, ut rectè adnotavit Ughellus.

Concilium aliud Provinciale celebravit Valpertus Mediolani in Sanctæ Theclæ Basilica. Occasionem huic cogendæ Synodo dedit fœda & barbara depopulatio, illata a Saracenis Hungarisque Suffraganeæ Ecclesiæ atque Urbi Albensi, ob quam eò inopiæ devenerat Florardus seu Fuchardus ejusdem Episcopus, Anno CMLX. creatus, ut victum propriis manibus quærere cogeretur. Bonis avibus illinc pertransiverat Otto, Romam ad recipiendam Augustalem Coronam festinans, qui tactus miseratione tam atrocis spectaculi extremæque Antistitis indigentiæ, ad almam Urbem delatus cum Summo Pontifice Joanne XII. egit, ut tanto infortunio remedium pararetur. Acta res est in Concilio Episcoporum Romæ existentium, a Pontifice Maximo ibidem collecto; neque alia visa est commodior via resarciendæ huic cladi, quam si Albensis Ecclesia Astensi, tunc florentissimæ uniretur. Itaque datæ sunt Literæ tum a Pontifice Maximo, tum ab Ottone ad Valpertum Mediolanensem Antistitem, ut auctoritate Apostolica rem hanc in Provinciali Concilio perficeret. Is autem,

accitis Mediolanum Suffraganeis Episcopis, accepta ab Urbe mandata optimè implevit. Ughellus, cui notitiam Mediolanensis hujus Concilii debemus, in Albensibus Episcopis enumerat Præsules, qui eidem interfuere; cum iis autem recensetur Augustanus, adhuc Suffraganeus Metropolis Ambrosianæ. Memoratus Scriptor censuit, peracta ista fuisse; *cum Otto Romam secundò est profectus; hoc est Anno CMLXVI.* Fallitur tamen Vir doctissimus; Otto namque illo anno Romam non pervenit, nisi expirante Decembri, testibus Baronio, Sigonio, & Pagio, qui Natalem Domini ibidem ab hoc Cæsare celebratum fuisse ex Continuatore Reginonis tradit. Quis verò credat, tam brevi tempore perfici ea omnia potuisse, quæ superius narravimus? Præterea statim ac ingressus est Urbem Otto, compescendis tumultibus ibidem jampridem excitatis, infligendisque in eorumdem Auctores atrocium suppliciorum pœnis totum se addixit: Neque tunc Romæ aderat Summus Pontifex, cum quo de Albensis Ecclesiæ pessima conditione sermonem habere posset. Adnotare etiam opus est, lapsum memoriâ fuisse Ughellum, dum in Episcopis Astensibus, ubi de Rozone Antistite illius Ecclesiæ agit, repetens Historiam hucusque descriptam, ait, Concilium Mediolanense celebratum fuisse a Landulpho Archiepiscopo; Valpertus enim multò etiam post Annum CMLXVI. in Ambrosianæ Ecclesiæ regimine perduravit.

Ughellus in hujus Archiepiscopi Vita Documentum refert Sententiæ, quam Valpertus sedens pro Tribunali in Aula Domus Sancti Ambrosii (Palatii nempe Archiepiscopalis) protulit in favorem Gompaldi, seu Grimpaldi Abbatis Cœnobii

Tol-

Tollani in Placentino agro, circa quasdam terras *Sancti Cassiani & Sancti Angeli*, præfato Monasterio *legaliter subditas, & injustè denegatas*. Lata est hæc Sententia Anno decimo Pontificatus Valperti, ùt ibidem adnotatur, adeoque Anno CMLXIII.

In assignando temporis spatio, quo Valpertus Mediolanensem Ecclesiam administravit Scripto es omnes consentiunt; afferentes unà cum antiquis Catalogis, præfuisse illum suo Gregi octodecim annis. Non ita concordes sunt in anno obitûs indicando. Papebrochius eumdem mortuum tradit Anno CMLXIX., cùm ceteri passim testentur, illum e vivis excessisse Anno CMLXXI. Porro Vir iste, non solùm excellenti doctrina, sed etiam accurato criterio præditus, defecisse videtur in hisce calculis ineundis; cùm enim legisset in Ughello, latam a Valperto Archiepiscopo sententiam in favorem Gompaldi Abbatis Cœnobii Tollani in Agro Placentino, Anno CMLXIII., in cujus Documento enunciatur, tunc decurrisse annum decimum Pontificatùs ipsius, nihilominus statuendam electionem memorati Archiepiscopi censuit Anno CMLI. adeòque aut falsi arguit prædictæ sententiæ Documentum, quod signat decimum Valperti annum, cùm signare debuisset duodecimum, aut memoriâ lapsus fuisse dicendus est laudatus Auctor, qui ut locum faceret octodecim annis regiminis Valperti, biennio prævertit ejusdem inaugurationem. Hoc unum certò scimus, & in figendo tempore initæ Dignitatis, & in exitu vitæ Valperti designando præclarum hunc Scriptorem biennii anachronismo peccasse.

Longiùs aberravit Pagius, qui ad Annum CMXCVII., num. IX. recensens Legationem Arnulphi II. Archiepiscopi Mediolanensis, emendare studet Papebrochium, qui decessisse Valpertum tradit Anno CMLXIX., retrahens illius obitum ad Annum CMLXVI., fretus testimonio Arnulphi Scriptoris Mediolanensis (nunc editi inter *Rerum Italicar. Scriptores* Tom. IV.), qui narratâ, Libr. I. Cap. VII., captivitate & obitu Berengarii in Svevia, Anno mox enunciato, claudit illud Caput, & exordiens octavum, hæc habet: *Eodem tempore obeunte Valperto, Cathedram suscepit Arnulphus* &c. At Vir doctissimus minimè advertit, ab hoc Auctore plura in unum congeri, quæ diversis annis accidêre; adeòque usum fuisse illâ formulâ *eodem tempore*, non *eodem anno*; proinde accipienda esse prædicta verba ampliori significatione. Certè eadem in hunc modum optimè intellexit, qui in margine ad illud Caput Arnulphi Annum CMLXXI. adnotavit.

Citra formidinem itaque erroris arbitramur, statui debere obitum hujus nostri Archiepiscopi ad Annum CMLXXI., VIII. Idus Novembris: Ejus autem Corpus sepulcro datum est in Ecclesia Hyemali.

AR-

ARNULPHUS I.

Edem Mediolanensem adeptus est Arnulphus hujus nominis primus, Anno CMLXXI. ad finem vergente. De hoc Archiepiscopo parùm in Historicas tabulas retulere Scriptores Patriæ nostræ: Arnulphus verò alter, iis temporibus proximus, qui Historiam rerum eâ ætate gestarum in hac Urbe Posteris scriptam reliquit, quique eidem Antistiti consanguinitate conjunctus erat, utpote illius ex Fratre Pronepos, non aliud adnotavit, nisi fuisse hunc Præsulem, *Virum declinantem a malo, & facientem bonum*. Hinc autem prorsus refellitur opinio eorum, qui scriptis tradidere, hunc Archiepiscopum missum fuisse Legatum ab Ottone I. ad Joannem Zimiscem Imperatorem Constantinopolis, ut Theophaniam ejus Neptem, in uxorem Ottonis filii sui postularet. Quis enim enarrare debuisset gloriosum hoc munus, gestum a Propatruo suo, quàm Scriptor ille, qui tam arcto sanguinis vinculo eidem adhærebat? Præterea cùm Sigonius & Pagius hanc Legationem expeditam fuisse asserant Anno CMLXXI., manifestum fit, eam minimè committi potuisse Arnulpho, qui nonnisi labente Decembri ejusdem anni donatus est Infulâ Mediolanensi; aliunde verò constat, Theophaniam sub primos menses anni sequentis, idest die XIV. Aprilis, ùt ex Chronographo Hildesheimensi, coronatam Romæ fuisse a Joanne XIII. Summo Pontifice, & Ottoni II. matrimonio conjunctam. Mirum autem

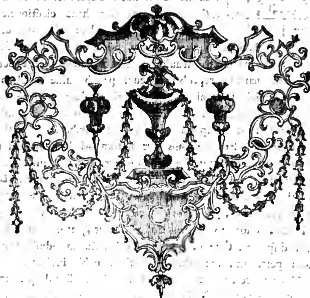
autem foret, si tam brevi temporis spatio confecta fuissent, terrâ marique suscipienda itinera ad tam dissitas Regiones: Præcipuè cùm ageretur de Augusta Fœmina, & Sponsa Principis, Occidenti imperantis, quæ solemni celebritatis apparatu excipienda erat, utpote Procerum Græci Romanique Imperii comitatu stipata.

Condonare tamen hos nævos Viris memoratis, alioquin eruditissimis, possumus, qui longè ab hac Metropoli scribebant, neque obvias habebant Historias nostræ Urbis, per ea tempora adhuc manu exaratas in Scriniis latentes. Non ita excusandus videtur Galesinius, diu apud nos immoratus, qui de Arnulpho plura congessit in Tabula nostrorum Antistitum, longè recedentia ab historica veritate. Ait enim, Antistitem hunc, filium extitisse Bonitii Ducis, cùm nemo Scriptorum res nostras narrantium id asseruerit, Sigonius quidem Landulphum, hujus Arnulphi postmodum Successorem, & Ripamontius Arnulphum etiam II., ab hoc Duce, infimæ conditionis homine, progenitos tradiderunt; ad primum autem Arnulphum, Bonitii seu Bonizonis stirpem minimè pertaxere, Tristano Calcho solum Landulphum, de quo suo loco erit sermo, Bonizonis filium memorante. Hinc autem arbitramur, sumptam fuisse a Galesinio opinionem, quod iste Arnulphus, Clero reclamante, Archiepiscopalem Cathedram occupaverit; de hoc enim silent qui Archipræsulum Mediolanensium seriem texuere; & potiùs censendum est, id accidisse Landulpho, ex obscuris natalibus ad Præsulatûs honorem evecto.

Quod verò subjungit Ughellus, nempe a Præsule nostro Arnulpho conscriptam fuisse Historiam sui temporis, prorsus refel-

refellitur ab ejusdem Pronepote, qui verbis patentibus se illius Auctorem fuisse profitetur.

Præfuit Arnulphus I. Mediolanensi Ecclesiæ annis III., mensibus IV., quemadmodum tradunt antiqui Catalogi, ejusque Pronepos Arnulphus. Obiit XVI. Calendas Maji, Anno CMLXXV., sepultus in Ecclesia Hyemali.

GOTHIFREDUS.

Ost obitum Arnulphi consecutus est Infulam Mediolanensem Gothifredus, mense Julio Anni CMLXXV., moderante Romanam Ecclesiam Benedicto VII., non VI., ut tradidit Galesinius. Papebrochius *in Exegesi* biennio prævenit hanc electionem, errore jam admisso in Valperto, ut ibidem adnotavimus.

Hujus Archipræsulis electionem minimè tranquillam fuisse discimus ex memorato Arnulpho, rerum Patriæ nostræ Scriptore, qui narrat, reprobatum eum primò fuisse a Clero & Populo, quòd Diaconi & Presbyteri gradum minimè conscendisset, Subdiaconi tantùm ordine decoratus (constans enim erat tunc temporis in Ecclesia Ambrosiana antiquæ disciplinæ custodia, ne quis per saltum ad Episcopalem Dignitatem promoveretur); nihilominus in gratiam Ottonis Imperatoris, qui illum proposuerat, receptum fuisse. Laudat etiam Gothifredum Arnulphus, ob summam fidelitatem Ottoni præstitam, in bellis ab eo susceptis contra Berengarii Filios, quos ab Italico Solio dejecit, atque in alienas terras dispersit. Cetera, quæ ad Ecclesiasticum administratum munus pertinent, antiquitatis silentium nobis invidit.

Unicum perenne testimonium singularis liberalisque amoris, quo Sanctum Ambrosium Patronum colebat Archiepiscopus Gothifredus, est Vas eburneum elegantissimè ornatum, ejusdem Basilicæ dono oblatum, ut, cùm inaugurandi essent

sent solemni pompâ Cæsares, ad Italicum Regnum capessendum, aspergendis aquâ lustrali Regibus eorumque Insigniis, Mediolanensi Archiantistiti, Hydriæ loco, inserviret. Visitur adhuc pretiosum hoc manus in Cimiliarchio Metropolitani Templi; illudque exactè descripsit in suis ad *Monumenta Basilic. Ambros.* MS.tis Additamentis diligentissimus Puricellus ad num. CLXXXIV. pag. CCCVI. his verbis: „ Manubrium habet ferreum, sed auro illitum. Labrum „ quoque habet exterius, binis ejusmodi versibus circumqua- „ que insculptum:

„ ✠ VATES AMBROSI GOTEFREDUS DAT TIBI SANCTE
„ VAS, VENIENTE SACRAM SPARGENDUM CÆSARE LYMPHAM.

„ Vates igitur, hoc est, notâ inter Sacrorum carminum „ Auctores significatione, Antistes & Archiepiscopus noster „ Gotefredus, nobile illud Vas Ambrosio Sancto dabat, quo „ Aqua benedicta contineretur, & ad spargendum exhibere- „ tur tunc temporis, quando delecti Imperatores Mediola- „ num venirent, ad Italici Regni Coronam ex Archiepiscopi „ nostri manu capessendam: Quam quia capessebant in Sancti „ Ambrosii Basilica, propterea etiam Gotefredus eidem San- „ cto talem a se hydriam dari profitebatur. Ceterùm hæc „ ipsa exteriorem habet ambitum variis omniquaque orna- „ mentis ac figuris cælatum. Quinis est distincta spatiis, „ quibus totidem insunt imagines, unaquæque suo supernè „ circumdata versiculo. Medium locum Deipara obtinet Vir- „ go, Basilicæ Metropolitanæ Tutelaris, ac duobus hinc inde

 „ San-

„ Sanctis adstantibus infantulum Jesum gremio gestat. Reli-
„ qua porro loca singillatim occupant quatuor Evangelistæ;
„ cum propriis quisque Symbolis, quibus communi Ecclesiæ
„ Catholicæ usu designari consueverunt. Versiculi verò illi
„ sunt hujusmodi:

„ VIRGO FOVET NATUM, GENITRICEM NUTRIT ET IPSE.
„ ORA GERENS HOMINIS MATHEUS TERRESTRIA NARRAT.
„ ORE BOVIS LUCAS DIVINUM DOGMA REMUGIT.
„ CHRIITI DICTA FREMIT MARCUS SUB FRONTE LEONIS.
„ CELSA PETENS AQUILÆ VULTUM GERIT ASTRA JOHANNES.

Rexit Gothifredus Ecclesiam Mediolanensem annis quinque, mense uno, & aliquot diebus, ùt ex vetustis Catalogis liquet. Ughellus ultra modum protendit regiminis ejusdem tempus, quindecim annos Sedis liberali calamo Gothifredo attribuens, nixus opinioni nonnullorum (quorum tamen nomina non indicavit), qui hosce annos Archipræsuli huic nostro assignant. Malè etiam calculos iniit hic Auctor; cùm enim fixerit obitum Gothifredi Anno CMLXXXVIII., & electionem Anno CMLXXV., cuique patet, non quindecim annos, sed tresdecim tantùm intercessisse. Nos justum sequentes ordinem, hujus Episcopi mortem statuimus ad Annum CMLXXX., quo verè e vita decessit, XIII. Calendas Octobris. Sepultus est in Ecclesia Hyemali.

LAN-

LANDULPHUS II.

Romotus est ad Sedem Mediolanensem, Gothifredo e vivis erepto, Landulphus II. de Oppido Carcanensi Anno CMLXXX. Puricellus *in Dissertat. Nazariam.* Cap. LXXXVI. num. VII. varias recentium Scriptorum opiniones recenset, quæ invicem sese implicant, & a vero prorsus exorbitant. Siquidem aliqui biennio, alii octennio, & etiam decennio differunt hujus Antistitis electionem. Nos veneranda Catalogorum veterum auctoritate firmati, annum superius enunciatum novo huic Archiepiscopo ad Ecclesiæ nostræ regimen delecto assignamus, ut ad justam lancem (quantum nobis potis est) subsequentium Antistitum series componatur.

Filius hic erat Bonitii, seu Bonizonis evecti ab Ottone II., ob ingenii præstantiam, ex vili Lanionis arte ad hujus Metropolis moderationem, sub Ducis titulo. Puricellus ex ultimis Tabulis Landulphi Archiepiscopi, ab ipso inspectis adnotat, Patrem ejusdem nomen habuisse *Ambrosii*, fortasse enim Bonitius seu Bonizo duobus hisce nominibus appellabatur; proinde etiam Ughellus Landulphi Patrem, *Ambrosium Carcanum* vocavit. Landulphus alter, Mediolanensis Historiæ Scriptor, publici juris factus Tom. IV. *Rerum Italicar.*, refert obtentam fuisse vitiosè ac venali modo ab isto Archipræsule Infulam Mediolanensem. Cùm enim Pater ejus ambitione turgeret, ac desiderio urgeretur copulandi

simul

simul Ecclesiasticum, ac Civile imperium, quod ipse Cæsaris favore administrabat, *suo Filio Landulpho, in pondere auri & argenti magno, Archiepiscopatum Mediolanensem, contra omnium ordinum Clericorum voluntatem adquisivit*.

Pravis hisce artibus ad Archiepiscopale Solium evectus Landulphus, Patris tyrannidem in Cives populumque imitari cœpit, Altaria argenteis ornamentis denudans; opulentas Ecclesiæ opes in Fratres Amicosque dispergens, qui effrænatâ licentiâ debaccantes, testibus Calcho & Sigonio, in omnes insurgebant. Quamobrem plebs Mediolanensis tumultum excitavit; eosque insolenti superbia atque alieni cupiditate in omnem audaciam perrumpentes, Urbe expulit, & contra eosdem armis conflixit apud Vicum Carbonarium in Agro Sepriensi, eorumque exercitum in fugam conjecit; pessimo quidem exemplo; inde enim orta sunt inter Plebem, & Nobiles pertinacia ea dissidia, quæ cædibus & ærumnis hanc Metropolim usque ad XIV. Seculum implevere, ut adnotavit Sigonius; qui etiam subdit, ex hac perturbata civilis concordiæ pace, emersisse aliquod Reipublicæ Mediolanensi bonum: Siquidem excusso barbaro Ducum jugo, ac restituto antiquo Consulum regimine, publicæ res tranquillius utiliusque floruerunt.

Ut autem ad Landulphum redeamus, cùm in memorato prælio apud Carbonariam acto, cecidisset quidam nobilis Tatius, unus ex ejusdem vernulis, ceteris animosior, Mediolanum reversus, atque domum Bonizonis Ducis ingressus, eumdem senectute gravem pugione confodit: Non tulit hoc probrum Archiepiscopus; sed fractum videns Fratrum exerci-

tum,

tum, in Germaniam ad Ottonem II. iter suscipiens, illum enixè rogavit, ut admotis Mediolanum armis huic vulneri mederetur; obtinuitque subsidium quod optabat. Reversus enim Imperator in Italiam, arctâ obsidione hanc Metropolim cinxit: Sed compositis privatim inter Cives & Archipræsulem simultatibus, removenteque a mœnibus Ottone militares copias, omnia imposterum prosperè contigere. Landulphus verò suæ Sedi restitutus, in emendationem eorum, quæ de Ecclesia subripuerat profuderatque, Cœnobium Sancti Celsi a fundamentis extruxit, & proximam Ecclesiam in meliorem formam redegit; assignatis prædiis, ut alerentur Monachi ad Divina Officia persolvenda, quemadmodum constat ex ejusdem ultimis Tabulis, a Puricello relatis *in Dissertat. Nazarian.*, dicto Cap. LXXXVI., ubi fusè de hoc Monasterio loquitur.

Varias de hujus Antistitis regiminis annis retulimus opiniones in Adnotationibus ad Sigonium *de Regno Italiæ*, sub Annum CMXCIX., ex quibus perspicuum fit, perdurasse Landulphum in Mediolanensi Sede usque ad Annum CMXCVIII., auctoritate præsertim Diplomatis, asservati in Archivo Monialium Sanctæ Mariæ Vallis Mediolani, dati ab Arnulpho Landulphi Successore Anno MXIV., in quo numeratur decimus septimus Pontificatûs sui annus, qui supputari nequit, nisi ab Anno CMXCVIII., quo Landulphus numerum annorum XVIII. Sedis, in antiquis Catalogis eidem assignatorum absolvit.

Lubet hoc loco attexere Chartas nonnullas, adhuc luce carentes, quæ in Tabulario Basilicæ Sancti Georgii appellati *in Palatio* asservantur. Primæ duæ vigilantiam hujus nostri Pasto-

Pastoris compertam faciunt, qua Sacris Ministris providere studebat, eorumque bono prospicere, ut Dei cultui impensius alacriusque incumberent. Anno igitur CMLXXXVIII. contractum iniit Landulphus cum Cive quodam Mediolanensi tradendi in jus illius aliqua prædia, quæ Sancti Georgii Basilica, seu ejusdem Officiales possidebant in Loco Fontecilli seu Fontegii, receptis in permutationem nonnullis aliis terræ portionibus in territorio Cixinusculi: Omnia verò hæc commensurata fuere per *juges*, & *perticas jugiales*, in Charta proximè referenda descriptas. Quid autem essent *juges*, Ducangius minimè explicavit, afferens tantummodo testimonia Chartarum, in quibus mensura hæc adnotatur. Nos ex altera Charta ejusdem Archivi, cujus mentionem egimus *in Historia* nostra *Typographico-Literaria Mediolanens.*, ad Annum MCCCCLXXXVII., initis calculis deprehendimus, mensuram hanc, esse portionem terræ ex duodecim perticis conflatam. Jam itaque Chartam ipsam proferimus.

„ In Christi nomine. Anno ab Incarnatione Domini nostri
„ Jesu Christi nono centesimo octuagesimo octavo, mense
„ Jennario, Indictione prima. Comutacio bone fidei noxitur
„ esse contractum, ut ad vicem emcionis optineat firmita-
„ tem; eodemque nexu obligacionis contraentes. Placuit ita-
„ que & bona convenit voluntate inter Domnus Landulfus
„ Archiepiscopus Sancte Mediolanensis Ecclesie, nec non &
„ inter Romedium Judicem filium quondam Angifredi Ne-
„ gociatori de Civitate Mediolani. Ut in Dei nomine debeat
„ dare sicut & a presenti dedit is ipse Domnus Landulfus
„ Archiepiscopus eidem Romedii Judici in causa comutacio-

nis

„ nis nomine presenti die suo jure habendum. Idest petia
„ una de terra cum buscalia super habente in alnis de al-
„ veum fluvio Lambrii in simul tenente juris Baxilice San-
„ ctæ Marie que dicitur ad Fonticillo, que Baxilica cum
„ omni sua pertinencia pertinere videtur de sub regimine &
„ potestate Ecclesie Sancti Georgii sita intra Civitate Medio-
„ lanensis, prope locus, ubi Palacio dicitur, & rejacet su-
„ pradicta petia de terra foris Civitate Mediolanensis, non
„ longe de Baxilica supradicta Sancte Marie, & nominatur
„ amundadia. Coheret ei a mane terra ipsius Ecclesie & via
„ publiga, a meridie rio qui dicitur naureni, a sera Mo-
„ nasterium Sancti Ambrosii, & fluvio Lambro a monte
„ ipsius Ecclesie, & est eadem petia de terra cum parte de
„ alveum fluvio Lambro insimul per mensuram justam jugeas
„ legiptimas viginti. Unde ad vicem recepit is ipse Domnus
„ Landulfus Archiepiscopus ab eodem Romedio Judice simi-
„ liter in causa comutacionis nomine presenti die ad partem
„ ipsarum Ecclesiarum habendum. He sunt rebus territorijs
„ illis juris eidem Romedii, que habere visus est in loco
„ & fundo Cixinusculo & Malebaira, quod est prope nomi-
„ nato loco Cixisnuculo, & sunt ipsis rebus Vinea cum area,
„ ubi estat petia una, campora petias undecim, Silva castanea
„ cum area, ubi estat petia una; prata petia una, Silva Stal-
„ larea cum area, ubi estant petias tres, Jam dicta Vinea,
„ & primo campo insimul tenente dicitur Vigniale de agone.
„ Coheret ad supradictum a mane via, a meridie de Mona-
„ sterio quod dicitur Gisoni, a sera Bonicioni & area ex ipsa
„ vinea, per mensuram perticas jugales octo. Secondo cam-

„ po dicitur campo de Leo . Coheret ei a fera & monte
„ via , & eſt per menſuram jugias legiptimas duas , & per-
„ ticas jugales ſes . Tercio ibi prope eſt ei a meridie via ,
„ a ſera Adeleberti , & eſt per menſuram perticas jugales
„ undecim . Quarto dicitur a Runco . Eſt ei da meridie
„ Johannis , da ſera de heredes qu. Giſenperti , & eſt per
„ menſuram cum inciſa ſua jugiam legiptimam unam , &
„ perticas jugales quinque . Quinto dicitur ab Alaleſtro . Eſt
„ ei da mane Sancti Protaxi , a meridie Walperti , & eſt
„ per menſuram perticas jugales quinque . Seſto dicitur alo
„ doſo de . . . . . Et eſt ei a mane & monte via , & eſt
„ per menſuram perticas jugales ſes . Septimo campo cum prato
„ inſimul tenente . Coheret ad ſuper totum a Sera Wal-
„ perti , a monte Anſelmi , & eſt eodem campo & nomi-
„ nato prato inſimul per menſuram perticas jugales octo .
„ Octavo campo dicitur a peſcairolo . Eſt ei ab una parte
„ Sancti Mauricii , & eſt per menſuram perticas jugales ſes .
„ Nono campo dicitur Abrigaſto . Eſt ei a ſera Sancti
„ Ambroſii , & eſt per menſuram jugia legiptima una . De-
„ cimo campo dicitur in Luraxa ; eſt ei da meridie Angil-
„ berti & Uberti , a monte Walperti , & eſt per menſu-
„ ram perticas jugales ſes . Undecimo campo ibi prope . Eſt
„ ei da una parte de hæredes qu. Giſenperti , & eſt per
„ menſuram perticas jugales duas . Nominata Silva caſtanea
„ dicitur a Silvango , & eſt ei a mane Sancti Johannis , a
„ meridie Adeleberti , & eſt area ejus per menſuram per-
„ ticas jugales ſeptem . Prima ſtallarea dicitur a purtillia ,
„ eſt ei da una parte Walperti , & eſt area ejus per men-

„ ſuram

" furam perticas jugales fes. Secunda ftallarea dicitur a Ban-
" dido, eft ei da una parte Sancti Michaelis, & eft area
" ejus per menfuram perticas jugales duas. Tercia ftallarea
" dicitur ab Aragare, & eft ei da una parte Walperti,
" & eft area ejus per menfuram juga legiptima una. Qui-
" dem, & ut legis ordo depofcit, & ad anc previdendam
" commutacionem acceffit. fuper is rebus ad previdendum
" ideft Petrus Presbiter de Ordine ejufdem Sancte Mediola-
" nenfis Eccleſię, & Miffus ejufdem Domni Landulfi Ar-
" chiepifcopi una cum duos homines eftimatores, quorum
" nomina fubter legitur. Quibus eorum omnibus comparuit,
" & eftimatores ifti eftimaverunt & dixerunt eam effe me-
" lioratam caufam, ficut lex abet accipere. Item ipfe Do-
" mnus Landulfus Archiepifcopus a parte ipfi & . . . .
" ab eodem Romedio comutatore quam ei darent & in
" comutacio inter eorum legibus. Hac firmiter fieri pofedet.
" Is autem rebus fupradictis lex comutacionis una cum fu-
" perioribus & inferioribus, cum finibus & acceffionibus ea-
" rum in integrum & aliter ipfis comutatores fibi invicem
" comutacionis nomine tradiderunt faciendum pars parti de
" eadem, ut fupra legitur in comutacione reciperunt cum
" heredibus & fucceforibus fuis proprietario jure legibus.
" Quidem voluerimus aut previderimus fine omni uni eo-
" rum alterius, eorumque heredes vel fucceffores contra-
" dicione. Et fpoponderunt fe ipfis comutatores fibi unus
" alteri invicem cum heredibus & fucceforibus fuorum ut
" fupra in comutacione dederunt omni tempore, ab omni
" homine defenfare, ut lex expoftulat. Et penam inter fe

 " po-

„ posuerunt, ut quis ex ipsis, aut ex hæredes vel succes-
„ sores se de ac comutacione removere aut causare presum-
„ pserint, vel si ab unumquemque homine non compensave-
„ rit & non permanserit qualiter ut supra legitur, tunc
„ componat pars patti illa pars que non conservaverit, ad
„ partem que servaverit pro pena is rebus quas comendave-
„ rit in duplum sicut pro tempore melioratis fuerint sub
„ estimatione in eisdem locis, quia sic inter eos convenit.
„ Unde due charte comutacionis uno tempore scripte sunt.
„ Actum ista Civitate Mediolani

„ Landulphus Dei gratia umilis Archiepiscopus subscripsi.

„ Ego Petrus Presbiter Dei gratia umilis Missus fui ut
„ supra & subscripsi.

„ Marinbertus Judex Sacri Palatii estimavi ut supra &
„ subscripsi.

„ Anselmus Judex Sacri Palatii estimavi & subscripsi.

„ Petrus Judex estimavi & subscripsi.

„ Adam Notarius rogatus subscripsi.

„ Benedictus Notarius rogatus subscripsi.

„ Petrus Notarius rogatus subscripsi.

„ Amelbertus qui & Benzo rogatus subscripsi.

„ Arialdus Notarius scripsi, post tradita complevi &
„ dedi.

„ ✠ Ego Anselmus Judex hautentica hujus exempla
„ vidi & legi, & sic in eo continebatur, sicut in isto le-
„ gitur exemplo extra literas plus minusve.

„ ✠

„ ✠ Ego Fredencionus Notarius hac Judex hautentica „ hujus exempli vidi, & legi, & sic in eis continebatur; „ sicut in isto legitur exemplo exemplavi extra literas plus „ minusve.

„ ✠ Ego Otto Notarius hautentica hujus exempla vidi „ & legi, & sic in eo continebatur, sicut in isto legitur „ exemplo, extra literas plus minusve.

Altera Commutationis pariter Charta nobis refert novum cum Petro Laudensi Cive initum a Landulpho contractum, quo eidem cessit quædam prædia proxima Basilicæ Sancti Stephani, quæ ad Basilicam Sancti Georgii in Palatio spectabant, recepitque ad vicem, quamdam terræ portionem, simulque Domum cum vinea, proximam Basilicæ Sancti Bassiani, Laudensis Urbis. Confecta est hæc Charta Anno CMXCVII., die XXXI. Januarii, atque ita se habet.

„ In Christi nomine. Tercius Otto gratia Dei Imperator „ Augustus, Anno imperii ejus primo, pridie Calendas Fe- „ bruarii Indictione decima. Comutacio bone fidei nossitur „ esse contractum ut ad vicem emcionis obtineat firmitatem, „ eodemque nexu oblicat contraentes. Placuit itaque & bona „ convenit voluntate inter Domnus Landulfus reverendus „ Sancte Mediolanensis (Ecclesiæ) Archiepiscopus, necnon „ & inter Petrus Negotiator de Civitate Laude, filius „ quondam Leoni, ut in Dei nomine debeat dare, sicut & „ a presenti dedit his ipse Domnus Landulfus Archiepisco-

„ pus

„ pus eidem Petro comutatori suo in causa comutacionis
„ nomine presenti die suo jure abendum libere pecia una de
„ terra, ubi orto excolitur, juris Basilice Sancti Georgii,
„ que est constructa intra hac Civitate Mediolani, que re-
„ jacet ipsa terra ubi orto excolitur intra Civitatem Laude
„ prope Basilica Sancti Stefani, que Basilica ipsa Sancti
„ Georgii cum omne sua pertinencia pertinere videtur de
„ sub regimine & potestate Domni & Archiepiscopatus ip-
„ sius Sancte Mediolanensis Ecclesie; ubi coherent ei ab ipsa
„ terra, ubi orto excolitur in circuitu ad fines, da mane
„ Leoni. & ingresso da meridie eidem Petri comutatoris,
„ da sera via, da montes ipsius Basilice Sancti Georgii,
„ quas ipse Domnus Landulfus Archiepiscopus a parte pre-
„ dicta Basilice Sancti Georgii reservare videtur, & est ter-
„ ra ipsa, ubi orto excolitur infra ipsas coerencias, scilicet
„ tantum, quantum ipse Domnus Landulfus Archiepiscopus
„ eidem Petri in comutacione dare videtur per mensura
„ justa tabulas legiptimas jugalis quatuordecim. Unde ad
„ vicem recepit his ipse Domnus Landulfus Archiepiscopus
„ ab eodem Petrone comutatore suo similiter in causa co-
„ mutacionis nomine presenti die a parte predicte Basilice
„ Sancti Georgii abendum. Il sunt: Petia una de terra
„ ubi orto excolitur, cum casa una & area in qua extant,
„ & vineas pecias duas & areas ubi extant, juris eidem
„ Petri, quibus abere visus est jam dicta terra ubi orto
„ excolitur infra ipsa Civitate Laude jam dicta Casa, &
„ predictas vineas foris & non multum longe de ipsa Ci-
„ vitate, & de Basilica Sancti Basiani; suprascripta terra
„ ubi

„ ubi orto excolitur, nominatur in Birda, & prope Basilica Sancti Blasi, est per mensura justa tabulas legiptimas octo, ubi coeret ei da mane Angelberti, da meridie via, da sera Leoni. Et suprascripta Casa foris ipsa Civitate est prope Porta que apelatur Placentina in burgo, est area & ipsa Casa per mensura justa tabulas legiptimas tres. Est ei da mane Andrei, da meridie via, da sera accessio comuno, da montem Gislelberti. Prima vinea nominatur a jugo maturi; est area ejus per mensura justa perticas jugalis quinque: Est ei da mane & montes Angelberti, & accessio comuno, da meridie Leoni, da sera Sancti Basiani. Secunda vinea est ibi prope, & dicitur similiter, cum area ejus est per mensura justa perticas jugalis quinque: Est ei da mane Leoni & Rozoni, da meridie & montes item Leoni, & in alia da parte montes via, da sera via. Quidem & ut hordo Legis deposcit, & ad ac providenda Comutacione accessit super ipsis rebus ad providendum, idest Landulfus Clericus & Notarius, de hordine ejusdem Sancte Mediolanensis Ecclesie, & Missus eidem Domni Landulfi Archiepiscopi, simul & alii Deum timentes homines extimatores, eorum nomina vocantur Leo qui & Azo, Urso qui & Petrus germanis filii, qui dicitur Ruginerii, & Joannes filius quondam Teudini de eadem Civitate Laude, quibus omnibus comparuit & extimatores ipsis. Ipsis rebus extimaverunt & dixerunt eo quod meliorate & ampliate res reciperet ipse Domnus Landulfus Archiepiscopus a parte predicte Basilice Sancti Georgii abendum ab eodem Petrone

„ trone

„ trone Comutatore suo, quam ei dare & accomutare in-
„ terest eis legibus ac firmiter fieri posset.. Iis autem rebus
„ superius dictis & comutatis cum superioribus & inferio-
„ ribus, cum finibus & accessionibus suarum in integrum
„ Comutatores ipsis sibi unus alterius nomine tradiderunt,
„ faciendum exinde de eo quod ut supra in comutacione
„ receperunt pars parti cum heredibus & successoribus suo-
„ rum jure proprietario nomine legari heredes sine omni uni
„ eorum, alterius eorum, atque heredes & Successores con-
„ tradict. . . . , Et spoponderunt se ipsis comutatores sibi
„ unius alterius, una cum heredibus & Successoribus suo-
„ rum de eo quod ut supra in Comutacione dederunt in
„ integrum ab omni homine defensare. De quibus etiam
„ penam inter se posuerunt, ut quis ex ipsis Comutatores,
„ aut eorum heredes vel Successores se de ac comutacione
„ removere quesierint, & non permanserint in ea omnia,
„ que hic superius leguntur, tunc componant illa pars, que
„ non conservaverint, a parte fidem servanti duplis ipsis
„ rebus, sicut pro tempore melioratis fuerint aut valuerint
„ sub extimacione in eisdem locis, quia sic inter se con-
„ venit. Actum Civitate Mediolani.

„ Signum manus suprascripto Petri, qui anc Cartulam
„ Comutacionis ut supra, fieri rogavit, & ei relecta est.

„ ✠ Landulfus Clericus ac Notarius Missus fui ut su-
„ pra & subscripsi.

„ Signum manum m. b. istorum Leoni qui Razo, &
„ Ursoni qui & Petrus germanis, filiis quondam Raginerii,
„ seu

„ seu Joanni, filii quondam Teudini, de suprascripta Civitate „ Laude, qui super ipsis rebus accesserunt, & extimaverunt „ ut supra, & in hac Cartula Comutacionis ad confirmandum „ manum posuerunt.

„ Ego Anselmus Notarius rogatus subscripsi.

„ Ego Lutefredus Notarius Domni Imperatoris rogatus „ subscripsi.

„ Signum manuum mem. b. Radaldi, filii quondam Joan- „ ni, de Loco Blassonno, & Sigefredi, qui & Sigezo, de „ Civitate Mediolani, Vassallo eidem Domni Landulfi Archie- „ piscopus; seu Leoni de suprascripta Civitate Laude, filii „ quondam Anzacii, testis.

„ Ego Aldo Notarius scripsi, post tradita complevi & „ dedi.

Similem ex eodem Archivo erutam adjungimus pergamenam Chartam, quæ aliquid eruditionis Ecclesiasticæ Mediolanensis nobis exhibet. Ultima hìc describitur voluntas Andreæ Presbyteri, & Primicerii de Ordine Decumanorum Sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ, Officialis Basilicæ Sanctæ Mariæ, quæ dicitur *Hyemalis*. Vult autem memoratus Andreas, *ut Presbyteri, qui tunc* (ideſt tempore mortis suæ) *& in perpetuum in Basilica Sancti Laurentii* (Mediolanensis Urbis) *Officiales fuerint, quotidie Missas, Vesperas, & Matutinum, & reliquum Officium faciant, in animæ suæ, Parentum, seu Landulphi* (II.) *Archiepiscopi remedium*. Assignat verò eis dotem, ideſt prædia quædam ibi enumerata, ex quorum annuis reditibus portionem tribui singulis Officialibus decernit.

Q Por-

Porro primum hoc est exemplum, quod nobis in Historiis occurrat quotidianæ Residentiæ in Choro, & perceptionis fructuum, qui æqualiter dividi debeant inter Sacerdotes sacrum illud munus implentes. Neque redendum est, id omne peractum fuisse absque consensu & approbatione Landulphi Archiepiscopi Mediolanensis, cujus mentionem in hac Charta Andreas Presbyter non semel agit, utpote eidem affinis. Plurimum itaque laudis in Ambrosianam nostram Ecclesiam profluit ex hisce ultimis Tabulis, cùm tam citò prævenerit in Laurentiana Basilica Conciliorum Decreta, quæ Residentiam quotidianam Canonicorum Collegiis solicitâ curâ præscripserunt. Integram damus memoratam Chartam, confectam Anno secundo Ottonis III. Imperatoris, hoc est Anno **CMXCVII.**, die decimo mensis Novembris, Indictione **XI.**

„ ☧ In Christi nomine. Tercius Otto gratia Dei Impe-
„ rator Augustus, Anno Imperii ejus secundo, decimo die
„ mensis Novembris, Indictione undecima. Ego Andreas
„ Presbiter & Primicerius, de hordine Decomanorum Sancte
„ Mediolanensis Ecclesie Officiale Basilice Sancte Dei Genitricis
„ Virginis Marie, que dicitur iemalis, qui professo sum ex
„ nacione mea Lege vivere Langobardorum (presens) presentibus dixi. Vita & mors in manu Dei est, melius est
„ enim homini metu mortis vivere, quàm spe vivendi morte
„ subitanea prevenire. Et ideo ego qui supra Andreas Presbiter volo & judico, seu per anc paginam ordinacionis &
„ judicato meo confirmo, ut petia una de terra, est ex parte
„ busca-

„ buscalia superabente juris mei, quam abere viso sum, sitam „ non multum longe ab ac Civitate Mediolani, ad locum „ ubi Bativaca dicitur, & nominata de Arpano de Prande-„ lando. Coeret ab ipsa pecia de terra in circuitu da mane „ rebus de filii quondam Remedii Monerio, da meridie re-„ bus Domini Regis, da sera meo, quod mihi reservo, „ da mons similiter de heredes quondam Remedii. Et est „ pecia ipsa de terra, ex parte buscalia desuper, infra ipsas „ coerentias illud tantum, quantum ego per ista mea ordi-„ nacione ordinare videor, per mensura jugias decem. Que „ autem petia de terra & ex parte buscalia desuper, & su-„ periore & inferiore & accersione sua, sic superius mensu-„ ra legitur, in integrum a presenti die in antea deveniat „ in potestate de presbiteris illis, qui tunc tempore in Ba-„ silica Sancti Laurentii, constructa foris ab ac Civitate, „ non longe ad Portam quod clamatur Ticinense, Officiales „ fuerint . . . . & faciant temporibus illis que tunc „ & in perpetuum . . . . Basilica Sancti Laurentii Of-„ ficiales fuerint de jam dicta pecia de terra & ex parte „ buscalia, ad eorum usu & sumptu liberas vendictiones de „ fruges & census, quibus exinde annue Dominus dederit „ inter eis equaliter abendum, quod voluerint pro me & „ parentorum meorum, seu Domni Landulsi Archiepiscopi „ Seniori meo animas mercedem. Ita tamen ut ipsis Pres-„ biteris, qui tunc & in perpetuum in eadem Basilica San-„ cti Laurentii Officiales fuerint, mei qui supra Andrei „ Presbiteri, & parentorum meorum, seu ipsius Domni Lan-„ dulsi quotidie Missas, Vesperas, & Matutinum, & reli-

 „ quum

„ quum Officium faciant, ut nobis proficiat ad salutem ani-
„ me, & gaudium sempiternum; ad firma anime, & om-
„ nia ut supra, pro mea & parentorum meorum seu ipsius
„ Domni Landulfi animas remedium. Quia sic decrevit mea
„ bona voluntas. Et si mihi qui supra Andrei Presbiter
„ propter onera Sacerdocii mei mihi . . . . . lege Romana,
„ & nec me liceat ullo tempore nolle quod volui, sed quod
„ a me hic semel factum est, semper placeat, & sub
„ jusjurandum inviolabiliter conservare quod intendo, cum
„ stipulacione subnixa. Actum superscripta Civitate Medio-
„ lanium.

„ ✠ Andreas Presbiter & Primicerius a me facto sub-
„ scripsi.

„ ✠ Johannes Judex Sacri Palatii rogatus subscripsi.

„ ✠ Agapetus Notarius Domni Imperatoris rogatus sub-
„ scripsi.

„ ✠ Adam Notarius Domni Imperatoris rogatus sub-
„ scripsi.

„ ✠ Angelramus Notarius & Judex Domni Imperatoris
„ scripsi, & post tradito complevi & dedi.

Obiit Landulphus XVIII. Calendas Octobris, memorati Anni CMXCVIII., sepultus prope januam Ecclesiæ Sancti Celsi, quam ære suo refecerat, condito ad ejusdem latus Monachorum Cœnobio, ut superiùs retulimus.

AR-

ARNULPHUS II.

Xempto ab humanis Landulpho, Archiepiscopalem Dignitatem suscepit Arnulphus II., Anno CMXCVIII.. Discrepant in hac assignanda Epocha Scriptores nostri; sed prodigere tempus non vacat in eorum opinionibus refellendis, cùm nobis certum sit ex autheuticis Chartis, quas jam adduximus, & mortuum Landulphum hoc anno, & institutum Successorem Arnulphum fuisse.

Præclarum munus gessit Archipræsul hic noster, Ottone III. jubente; Legationem namque Constantinopolim decorè obivit ad Græcum Imperatorem Constantinum, ut Filiam ejusdem, ultra omnes Virgines splendidissimam, in Conjugem Ottonis impetraret: Cùm enim mortuâ primâ Uxore nullus ex ipsa genitus masculus Filius in lucem prodiisset, prolem Imperii hæredem a secunda Conjuge peroptabat. Expresè id adnotavit Landulphus Senior, Historicus Mediolanensis, qui eodem Seculo florebat. Sigonius *de Regno Italiæ* ad Annum CMXCVI., etiam nomen prodidit Augustæ primæ Fœminæ, nempe *Mariam*; quamvis historiolam, quam ibidem subjungit de Comite Mutinensi ab ipsa tentato ad illicita, & apud Maritum falsò accusato, ac pœnâ capitis innoxiè damnato, ad fabulas rejiciendam esse censent eruditissimi Viri Pagius & Struvius, a nobis in Adnotationibus adducti, quibus novissimè adhæsit etiam Clarifs. Muratorius *in Antiquitat. Ital.*

Ital. Med. Ævi Tom. I. colum. CCCLVII.

Profectus est ad Regiam Urbem Arnulphus opulento apparatu, illum stipantibus Optimatibus pluribus, ingressusque Constantinopolim, eximiam sui, & Imperatoris existimationem Civibus illis ingessit, atque a Constantino facilè impetravit quod poscebat, nempe Filiam, Ottoni Augusto in matrimonium sociandam. Imo, ùt scribit Arnulphus Historicus Libr. I. Cap. XIII., adeò gratiam Græci Imperatoris acquisivit, ut nihil quod peteret, ipsi denegaret. Hac occasione donatus dicitur inter alia pretiosa munera *Æneo Serpente*, quem Græci autumabant, illum eumdem esse, a Moyse in Deserto exaltatum. Sed de hoc paulò infra differemus.

Statuto Augusto Conjugio iter Mediolanum versùs aggressus est Arnulphus eo comitatu ac pompâ, quam describit Landulphus. Verùm allato tristi nuncio mortis Ottonis, versâque in luctum lætitiâ, dimissa Constantino Patri est Puella, solusque in Italiam reversus est Archiepiscopus, secum deferens (ùt ajunt) Æneum Serpentem, quem deinde in Ambrosiana Basilica deposuit, adhuc oculis nostris conspicuum. Mirum est, quantum hæc opinio mentes recentium Scriptorum pervaserit, existimantium Ambrosianum Serpentem verè illum esse, quem Moyses ad compescendos sanandosque ferales morsus ab infestis in Deserto Serpentibus Israëlitico populo inflictos erexit. Plurium nomina id constanter affirmantium in contextis ab iisdem Patriæ Historiis, & Catalogis Mediolanensium Antistitum recenset Puricellus *in Monument. Basil. Ambrosian.* num. CXCVII. & seqq. Neque ipsemet omnino ab illis discordem se ostendit, asserens num.

CXCVIII.,

CXCVIII., Serpentem in hac Metropoli ab Arnulpho inductum aut eumdem esse quem Moyses exaltavit, confractum quidem ab Ezechia, sed postea collectis ex ordine coagmentatis fragmentis reintegratum, aut ex ipsius ære liquefacto conflatum. Hæc omnia nos in memoratis ad Sigonium Adnotationibus ad fabulas amandavimus; nobisque consentit Joannes Mabillonius *in* suo *Itinere Italico*, qui cachinnis excipi ait Opusculum, a Petro Paulo Bosca vulgatum, in quo opinionem de Mosayco Serpente, tamquam inconcusso fundamento firmatam, totis lacertis propugnat. Rem hanc novis curis pertractavit Clarissimus Muratorius Tom. V. *Antiquit. Ital. Med. Ævi*, Dissertat. LIX. colum. LXXIII. & seqq., ubi rejectis variis Auctorum de Serpente Ambrosianæ Basilicæ opinionibus, sententiam suam profert, inquiens, „ non „ alio consilio ab antiquis æneum illum Serpentem colloca„ tum in Ambrosiano Templo fuisse, quàm ut exprimeretur „ quod Divinus Redemptor noster *Joann. Cap. III. v.* 14. „ dixit: *Sicut Moyses exaltavit Serpentem in Deserto*, *ita* „ *exaltari oportet Filium hominis* „. Et post nonnulla alia subjungit: „ Geminas ergo Columnas in Ambrosiana Basilica „ Veteres constituerunt; super unam prototypi & veritatis „ effigiem locantes, hoc est Christi in Cruce exaltati ima„ ginem; super alteram typum, seu Symbolum Crucifixi „ ipsius, idest Serpentem a Moyse in Deserto exaltatum„. Hanc esse veram Serpentis Ambrosiani originem nos quoque opinamur.

Prosequitur Puricellus referre ex MS.to Codice Galvanei Flammæ, nuncupato *Flos Florum*, præter æneum Serpentem, alla-

allatam fuiſſe ab Arnulpho Archiepiſcopo etiam magnam partem Dominicæ Crucis, eamque inſertam alteri ligneæ Cruci, ſuper lateritiam Paraſtadem in Ambroſiana Baſilica, ex adverſo columnæ æneum Serpentem ſuſtentantis collocaſſe. De hoc prorſus ſilent Hiſtoriæ Arnulphi, ac Landulphi. Porro extra omnem dubitationem poſitum eſt, extitiſſe Anno MDLXVI. in Sancti Ambroſii Templo duo eminentia fulcra, ſibi invicem reſpondentia, Columnam nempe, & Paraſtadem. Siquidem in Actis Viſitationis, a Sancto Carolo Borromeo eo anno peractæ hæc leguntur: „ Altare Crucis rubeæ nuncupatum, ſecus Pilaſtrum in medio Eccleſiæ conſtructum „ fuit dotatum a quondam Domno Stephano de Roſate. „ Poſſidetur per præfatos Venerabiles Monachos. Hoc Altare, „ ſicut ſupra, in medio Eccleſiæ conſtructum, & ornatum „ Eccleſiæ quodammodo impediens, videtur tollendum, & „ ad aliud Altare transferendum. Econtra hoc Altare adeſt „ quidam Serpens æneus, in ſummitate cujuſdam columnæ „ marmoreæ impoſitus, qui vulgò habetur pro illomet, quem „ Moyſes in Deſerto, ex præcepto Dei, pro epidemia ſananda fabricare fecit. Eſt quædam ſuperſtitio ibi mulierum, „ pro Infantibus morbo vermium laborantibus „. Quæ hìc Sanctiſſimus Præſul tantùm admonendo innuere videtur, veluti præcepta in praxim deducta fuere, ſublato Altari & Cruce, atque abolitâ mulierum ſuperſtitione. Verùm de hoc Serpente jam ſatis; reliqua enim apud Puricellum legi poſſunt.

Quo tempore Arnulphus, optimè quidem functus munere ſibi injuncto, ſed infelici exitu ob inopinatum obitum Ottonis III., reditum in Italiam meditabatur, Arduinus Marchio

chio Eporediensis, nonnullos Proceres atque Optimates alliciens speciosо lenocinio restituendæ huic Provinciæ regiæ Dignitatis, quæ imperantibus Ottonibus ad Germaniam illustrandam translata fuerat, in Comitiis Papiæ habitis purpuram & Sceptrum assumpserat, Italiæ Rex acclamatus. Hoc intellecto plurimùm indoluit Arnulphus, ob violatum jus & auctoritatem Archiepiscopi Mediolanensis, ad quem potissimùm spectabat Electio & inauguratio hujusmodi Regum. Quamobrem obviam sibi procedentem Arduinum severâ objurgatione longè a se repulit; collectoque statim Concilio Episcoporum atque Abbatum in Roncaliis (non in Urbe Laudis Pompejæ, ùt perperam Galesinius scripsit) Legationem expedivit ad Henricum, Germaniæ Regem jam institutum, Italicam eidem Coronam offerens, simulque rogans, ùt contra Arduinum arma moveret. Votis Arnulphi placidè libenterque annuit Henricus, compositisque in Germania rebus, Italiam cum exercitu petiit: Et quamvis validis Langobardorum copiis obsisteret ad Clusas Arduinus, in Ticinensem nihilominus Urbem penetravit Anno MIV.; ibique plaudente universo populo ac Proceribus, diadema Italicum ab Archiepiscopo Mediolanensi recepit. Hanc Coronationem minimè agnovit Sigonius; sed eam retulit Dithmarus, & ex eodem Baronius *Annalibus* suis inseruit. Verum quidem est, exiguo tantùm tempore moratum Papiæ fuisse Henricum; excitatâ namque nocturnâ seditione ab ipsis Langobardis, qui novo Regi suo Arduino obsequium & fidelitatem juraverant, Henricus incensis in vindictam eorum domibus, reversus est in Germaniam. Non destitit tamen Arnulphus a præstanda Regi Hen-

R rico

rico fide & auxilio, militaribus copiis Arduinum insequens, donec iterum descendens in Italiam Anno MXIII. Rex memoratus, Æmulum ita contrivit, ut spe omni frustratus purpuram exueret, monasticam vestem induens in Fructuaria Monasterio, ubi etiam Anno MXV. vitam deposuit.

Diximus ab initio, Legatum missum ab Ottone Constantinopolim fuisse Archiepiscopum hunc nostrum Arnulphum; Neque enim concors est in hac re Scriptorum etiam insignium sententia. Sigonius in primis apparatum describit hujusmodi Legationis, eamque absque omni hæsitatione attribuit Arnulpho I. Archipræsuli Mediolanensi, ut Teophaniam Nicephori Imperatoris Filiam in Ottonis II. uxorem deposceret; tantique valuit apud Venetos Ughelli editores Sigonii auctoritas, ut adjectâ ad Arnulphi II. Vitam adnotatione, Lectores monuerint, malè attributam esse huic Præsuli Legationem istam, quæ primo Arnulpho debebatur; cùm tamen in nostris Adnotationibus ad Sigonium compertum fecerimus, malè a Sigonio adscriptam fuisse Arnulpho primo. Erravit quidem Ughellus asserendo, Puellam matrimonio copulandam Ottoni III. nomen gessisse Theophaniæ; quam enim peroptabat in Uxorem, Constantini Imperatoris Filia erat; hic autem tres genuerat Fœminas Eudociam, Zoëm, & Theodoram, nullam verò quæ Theophaniæ nomine appellaretur, quemadmodum adnotat Pagius ad Annum CMXCVII.; qui tamen & ipse mendo non caret, cùm utrumque Arnulphum sua Legatione decoratum fuisse scribat; primum Ottonis Magni jussu, pro petenda Filio suo in Conjugem Theophania Anno CMLXXI.; secundum verò mandante Ottone III. Con-

stan-

stantinopolim adiisse, ut alteram ab ipso designatam ex tribus Constantini Puellis thalamo suo sociandam exposceret: Siquidem Ottonis II. uxor Theophania non ab Arnulpho nostro, sed a Liutprando Cremonensi Episcopo in Regiam Urbem misso, consentiente Imperatore Joanne Zimisce, obtenta fuit, ut notum est ex descriptione, quam de sua Legatione Liutprandus ipse vulgavit.

Ut autem prosequamur res præclarè gestas ab Arnulpho Archiepiscopo, præter vindicatam contra Arduinum Italici eligendi Regis auctoritatem, jus quoque suum Metropoliticum, memorando apud Posteros exemplo, inviolatum servavit. Alericus seu Oldericus, Mainfredi Marchionis Frater, Henrici Imperatoris indulgentiâ, Episcopalem Astensis Ecclesiæ Sedem obtinuerat, Prædecessore suo adhuc Mediolani latente ob metum Imperatoris; cùmque a Metropolitano Archipræsule Arnulpho impetrare Consecrationem non valeret, quia, contra vigentem illâ ætate Ecclesiasticam disciplinam, absque ejusdem consensu ad eam Cathedram promotus fuerat, Romam profectus, a Joanne XVIII. Summo Pontifice subreptitiis precibus Sacrum Chrisma recepit. Admonitus de hac re Arnulphus, justo percitus dolore, non tam in Conventu Provincialium Episcoporum Ecclesiastico illum anathemate perculit, sed etiam militaribus copiis Astensem Urbem arctâ obsidione circumdedit; perstititque in ea, donec coacti fuerint Alericus & Mainfredus Fratres pacem petere, asperâ conditione acceptâ, quam etiam implevere. Siquidem Mediolanum adventantes, tertio ab Urbe lapide denudatis pedibus, Alericus Evangeliorum Codicem manu ferens, Mi-

infredus verò Canem humeris bajulans (hæc enim veteri consuetudine pœna erat Nobilium, reorum perduellionis, ut adnotat Otto Frisingensis Lib. II. Cap. XXIX.) reliquum iter confecerunt; ingressique Urbem ante fores Ambrosianæ Basilicæ consistentes, commissam culpam confessi sunt. Alericus Templum adiens, Baculum & Annulum super Aram Sancti Ambrosii reposuit, quæ benignè postmodum Arnulphus eidem restituit; Mainfredus verò plura obtulit auri talenta, e quibus aurea Crux confecta fuit, quæ adhuc superstes, in Solemnioribus Supplicationibus ante illius Basilicæ Clerum defertur. Demum simili demissâ incedendi formâ ad Templum Maximum per Urbis compita procedentes, veniam & libertatem ab Archiepiscopo humanissimè receperunt.

Relatam hactenus Historiam Ughellus in Astensibus Episcopis evertere velle videtur, suspectæ fidei damnans Arnulphum Scriptorem Mediolanensem, qui eam literis consignavit. Admirati nos sumus, huic Contribuli nostro inustam fuisse probrosam hujusmodi notam, cùm Arnulphus idem profiteatur in proœmio ad Historiam suam præfixo, se tantùm referre *quæ ipse vidit, & quemadmodum a videntibus audivit*; multòque magis obstupuimus, cùm allatas a laudatissimo eo Auctore conjecturas expenderimus. Duas enim ille protulit, ut fidem Arnulphi elevaret, aut eam saltem dubiam redderet, videlicet unum esse illum, in cujus Scriptis ista legantur; secundò verisimile minimè esse, Henricum Arduino adversantem, eumque inimico ferro insequentem, eò adduci potuisse, ut Alericum Fratrem germanum Arduini (paulò ante Ughellus illum vocaverat Nepotem, sed falsò; revera enim Fra-

Frater erat germanus, ideſt Conſobrinus, ùt patet ex Serie Genealogica, a Clariſs. Muratorio digeſta & vulgata inter *Antiquit. Eſtenſes*) nobili adeò Epiſcopatu donaſſe. Veniam petimus a benemerito hoc Viro, ſi haſce animadverſiones, futiles ac ſtramineas liberiore voce appellamus. Quid enim obſtat integritati & fidei Scriptoris noſtri, quòd ex unico fonte hauſta ſit hiſtoria, proximè a nobis deſcripta? Nemo alius ex vetuſtis Scriptoribus, qui exteri omnes fuere, hanc provinciam ſuſceperat enarrandi potiſſimùm quæ in hac Metropoli tunc temporis digna adnotatione contigerant. Quòd verò minimè credibile ſit, ad conſpicuam Aſtenſem Sedem ab Henrico promotum fuiſſe Álericum, tam arcto ſanguinis vinculo eidem Arduino conjunctum, facilè exſufflare valemus, ſi coævorum teſtimonia conſulamus; ab iis namque edocemur, non omnes Italiæ Proceres, etiam cognatione propinquos Arduino, perſtitiſſe in ejuſdem fideli clientela, ſed plures defeciſſe ad Henricum ſeu per Literas, ſeu per Internuncios. Id concordes adnotavere Dithmarus, Adelboldus, Chronographus Saxo, & ipſe etiam Arnulphus, qui Lib. I. Cap. XVIII. narrat, multos ex Optimatibus Italis, timore Henrici, Papiæ in Regem Italiæ inſtituti, aut fugiſſe, aut deditionem paraſſe. Inter hos autem admodum veritati conſentaneum videtur, connumeratos fuiſſe Alericum atque Mainfredum Fratres; cùm iſte poſtremus minimè legatur comprehenſus inter quatuor Marchiones Italiæ, quos *captione unâ ab H nrico conſtrictos* fuiſſe, ob fidelitatem præſtitam Arduino, teſtatur Arnulphus Scriptor noſter; licèt memoratus Mainfredus Marchio plurimùm potentiâ divitiiſque in Italia floreret, quemadmo-

admodum fusè refert Clarifs. Muratorius Part. I. *Antiquitat. Estens.*

Septennio post compositum hoc dissidium, idest Anno MXV. Comites duo Vallis Mercuriolæ & Plebis Arzate, qui Mediolano vectigal pendebant, teste Sigonio ad annum memoratum, excusso Legum fræno, Agrum Mediolanensem incursionibus & latrociniis fœdè vexabant. Occurrit iisdem opportunè Arnulphus Antistes noster, cui tunc pro munere Archiepiscopalis Dignitatis incumbebat onus publicæ conservandæ quietis, eosque prœlio fractos in fugam conjecit; tantâ omnium laude, ut Henricus Imperator universa quæ juris fuerant Hugonis & Berengarii, unà cum Titulo Comitis, in Ecclesiæ Mediolanensis Archipræsulem benignè transtulerit. Supererant redigendi in ordinem Cremonenses Cives, qui contra pactam fidem perduellibus iis Comitibus hospitium auxiliumque præbuerant. Itaque aggressus Arnulphus eorumdem Urbem, adeò validâ obsidione illam vallavit, ut occupatis tribus Portis eos adegerit ad renovandam firmandamque jurejurando fidem Mediolano.

Non arrisit Ughello hæc in Arnulpho militarium expeditionum frequentia, adeòque claudens ejusdem Vitam, illustrem memoriam tanti Episcopi in ævum duraturam, subscriptâ hac Epigraphe non parùm obnubilavit: *Arnulphus bellicosos spiritus gessit magis, quàm pro Episcopo*. Verùm quid umquam alienum ab Ecclesiastica Dignitate, in qua eminebat, ab Arnulpho gestum est, cùm milites in aciem eduxit ad compescendos tumultus illos, qui Rempublicam perturbabant? Conditio temporum tunc ferebat, ut Episcopi, ceu prima-

ria

ria Civitatum Capita, non tam Lituo pastorali oves suas regerent, sed etiam militari virga devios reducerent, ac contumaces contererent. Archiepiscopus autem Mediolanensis præter auctoritatem, quam exercebat in populum hujus Metropolis, primus eriam habebarur in Comitiis Principum & Optimatum Italorum, cùm de publicis negotiis, seu de novo instituendo vel exauthorando Italiæ Rege consilia agitarentur. Quamobrem eidem Præsuli opus erat, militaria quoque vexilla explicare, ut sarta tecta servarentur jura tum Ecclesiastica, tum Civilia, & publica tranquillitas ubique floreret: Præsertim cùm gravibus hisce sumptibus ferendis vires suppeterent, quoniam opulentis censibus ac patrimoniis Ecclesiam Mediolanensem aliasque Italiæ, Regum & Cæsarum largitas abundè locupletaverat, prout tot Diplomata ab Ughello relata apertè testantur. Nihil tamen apparatus isti bellorum, Pastoralibus muneribus officiebant; utrique namque huic officio præ ceteris satisfecit Arnulphus, quemadmodum plura, quæ adhuc extant in Historiis, docent testimonia eximiæ pietatis, diligentiæ, largitatis erga pauperes & pia Loca, aliarumque Episcopalium virtutum, quæ in Arnulpho eluxere, atque ejus diuturnam in Sede Mediolanensi moram mirificè exornant.

Landulphus Senior, editus, ùt jam monuimus, Tom. IV. *Rerum Italicar.*, factum narrat perenni memoria dignum. Illud referre placet verbis ipsis hujus Scriptoris, ut securior fides narrationi accedat. Dum Constantinopoli degebat Arnulphus, pro Ottone III. Legatione fungens, ut ex Aula illa in Italiam deduceret Imperatoris Filiam illi desponsam, „ Im-

„ pera-

„ perator Arnulphum, ut secum venatum, quasi ad depel-
„ lendas corporum gravitudines iret, precatus est. Arnulphus
„ autem voce benigna, primò paululum tacitus inter se cogi-
„ tans Ordinem Episcopalem, in quibus se exercere debet,
„ tamdem dixit: Ego enim a vobis si placet qua hora meas
„ venationes insequi solitus sum, meis armis meisque mili-
„ tibus crastino die mediante ad Vos veniens præparatus ero.
„ At Imperator de quibus armis quibusque militibus Arnul-
„ phus dixisset, minimè per Interpretem ipso balbutiente
„ intellexit. Veniens autem Arnulphus die statuta, Episcopa-
„ libus indumentis ornatus, cum Stola (sine qua numquam
„ foris aut in Civitate, ullis negotiis intervenientibus aut
„ perturbantibus esse solitus fuit) & Chrisma, honorabilis-
„ simisque Clericorum Ordinibus vallatus, quos secum tulerat,
„ & tribus cum Ducibus honorandus pervênit ad Imperato-
„ rem. Quo viso Imperator permultum inter se admirans,
„ videns tantum Virum in Dei opere religiosum, sapientem,
„ discretum, atque benignum, aliquantulum quod de vena-
„ tione dixerat, verecundatus, per omnia laudans atque ma-
„ gnificans, ac græcè sermocinando ipsum extollens substitit.
„ Quod factum Græci Episcopi, Archiepiscopi, Sacerdotes
„ quamplurimi, qui eo in tempore Curiæ insistebant, mi-
„ rantes, erga Latinos tantam religionem minimè fore cre-
„ dentes, permultum Beatum Ambrosium benedicentes dice-
„ bant: Decens & competens ratio fuit, ut sicut nos Bea-
„ tus Ambrosius usque hodie Divinis alit alimentis, scientis-
„ simisque admonitionibus, uti suos Filios lactè & melle
„ verbi Dei informat; sic Domnus Arnulphus, tanti Viri
„ tan-

„ tantique Patroni Successor, suis nos exemplis modò cola-„ phizando informaret „. Hæc Landulphus memoratus. Arnulphus quoque Historicus Mediolanensis, in calce Libri primi, obitum Arnulphi Archiepiscopi referens, de Pastoralibus ejusdem virtutibus ista per compendium narrat: *Arnulphus sacerdotaliter suam regebat Ecclesiam, Clerum fovens ac populum, suisque planè vacans negotiis. Hujus beatitudinem plura Ecclesiis tradita commendant beneficia*. Quid clarius ac nobilius dici potest, ut probetur, impletum optimè fuisse ab Arnulpho Episcopi munus?

Excusationem fortasse prætendere potuisset Ughellus, quòd nempe Historiæ memoratæ, cùm ipse res gestas a Præsulibus Mediolanensibus colligeret ac vulgaret, adhuc manuscriptæ in privatis scriniis laterent. Attamen legere poterat *in Monumentis Basilicæ Ambrosianæ*, a Puricello editis, e quibus ipse multa decerpsit, legere, inquam, poterat, quæ Scriptor ille refert num. CXCVII. loquens de Arnulpho II., videlicet eumdem celebrari in aliqnibus Catalogis & Historiis insigni hoc Elogio: *Vir magnæ Sanctitatis*. Obvia etiam erat Tabula Mediolanensium Archipræsulum a Galesinio adornata, in qua Arnulphus appellatur *Vir pietatis nomine illustris*. Et revera non tam ea, quæ hactenus retulimus, sed etiam religiosa vestigia adhuc sub oculis nostris posita, fidem faciunt singularis venerationis, qua ille Deum & Sanctos colebat, insigne videlicet Cœnobium Monachorum Sancti Victoris Martyris, quibus ille amplas Ædes aperuit, atque ad eorum alimenta non mediocrem copiam frugum assignavit, teste Arnulpho proximè allato.

Huic nostro Archiepiscopo tribuitur a Galesinio & Sigonio laus impositæ capiti Ottonis III. Italici Regni Coronæ. Perperam tamen; fundamentum enim substructum a Sigonio Celebritati huic ab Arnulpho peractæ, ubi de eadem agit ad Annum CMXCV., multùm labare ostendimus in Adnotationibus ibidem appositis. Præterea verò prorsus concidit, si animadvertamus, nondum Arnulphum eo anno fuisse Infulâ Ecclesiæ Mediolanensis decoratum, cùm nonnisi triennio post, communibus Cleri suffragiis, ad eam recipiendam promotus fuerit, quemadmodum veterum Documentorum fide jam comprobavimus.

Aucta quidem est, Arnulpho Ambrosianæ Ecclesiæ clavum tenente, Civitas Mediolanensis novo ad pietatem incitamento, Basilicâ nempe, quæ a Fulcuyno Conditore, nostro etiam ævo *Fulcorinæ* nomen gerit, Canonicorum Collegio decorata, & in venerationem Nativitatis Beatissimæ Mariæ Virginis Deiparæ extructa. Neque modicum hoc decus est Metropolis nostræ, quòd a tot retro Seculis felicissimo huic Natali cultum præstiterit eâ Solemnitate, quam Fulcuynus ipse in ultimis suis Tabulis (relatis a Clariss. Muratorio Dissertat. LXI. Tom. V. *Antiquit. Ital. Med. Ævi*, column. CLXXI.) præscripsit, statuens ut in Vigilia Nativitatis Beatæ Virginis, idest septimo Septembris die, Metropolitanus Clerus illuc accederet ad canendum Vesperas, Missamque sequenti mane celebrandam, omnesque a Cardinali Presbytero invitati, juxta temporis illius vigentem apud nos antiquam consuetudinem, prandio exciperentur; cuicumque verò ex Sacris Ministris, qui Celebritati illi interessent, denariorum fragumque

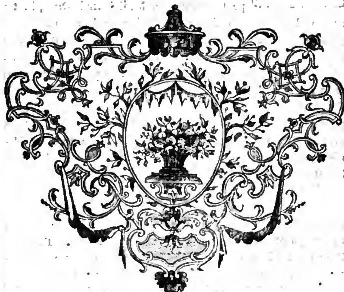
que portio ab eodem Testatore assignata distribueretur. Utrum autem etiam ante hoc tempus inducta in Urbem Mediolanensem fuisset festiva Nativitatis Beatæ Virginis memoria, definire non audemus. Sanè Puricellus *in Dissertat. Nazarian.* Cap. XLV. num. I. nonnulla Calendaria impressa profert, in quibus ista leguntur: *Hæ sunt Vigiliæ a Divo Ambrosio observatæ & commendatæ: Vigilia Sancti Martini Episcopi, Epiphaniæ, Purificationis, Nativitatis Beatæ Virginis Mariæ* &c. Verùm tam alti exordii, præsertim circa Vigilias memoratæ Festivitatis, nullum solidum fundamentum habemus. Imò repugnare videtur testimonium Sancti Augustini, qui *in Sermone de Nativitate Sancti Joannis Baptistæ* ait: *Hinc attendat Caritas vestra, quàm magni hominis nativitas facta sit. Natales dies carnis nulli Prophetarum, nulli Patriarcharum, nemini Apostolorum celebravit Ecclesia. Solos duos Natales celebrat, hujus, & Christi.* Fusiùs de hac re disseruimus *in Dissertatione pro Sanctis Corporibus Protasii & Gervasii Martyrum Mediolano vindicandis* Cap. I. num. XV. De antiquitate & progressu in universa Ecclesia festivæ venerationis erga Nativitatem Beatæ Virginis Mariæ egregiè & eruditè pro more suo scripsit Cardinalis Prosper Lambertinus, nunc Benedictus XIV. in Libro inscripto: *Annotazioni sopra le Feste di Nostro Signore, e della Beatissima Vergine*, Tom. I. Part. II. num. CXXVII editionis Bononiensis. Consultò ista digessimus, ne Lector aliquis nobis objiciat testimonium Galvanei Flammæ, *in Opusculo* impresso Tom. XII. *Scriptor. Ital.*, colum. MXVII.; loquens enim ille de Azone Vicecomite, cui coævus erat, imo in ejus

Aula degens, hæc scripsit: *Isto anno fecit incipi Azo Vicecomes, Dominus Civitatis, ad honorem Virginis almæ Festum Nativitatis ejus de mense Septembris, & misit Edictum, ut omnes Civitates & Burgi, vel Terræ nobiles, seu Castra insignia portarent pannos de serico cum Vexillis Communitatum suarum, & in Civitate Mediolani in Ecclesia offerrent*: Nemo enim non videt, accipienda hæc esse non pro Festo Nativitatis Beatæ Virginis Mariæ die, sed pro nova Celebritate, quam Azo instituit, advocando in Urbem nostram subditos suos cum propriis Vexillis, ut Festivitas ista nobiliùs ageretur. Confectæ sunt postremæ Tabulæ Fulcuyni, a nobis superiùs indicatæ, *Anno Henrici Regis quarto, octavo die mensis Octobris, Indictione ingrediente sexta*, hoc est Anno MVII., qui clarè nobis innotescit ex chronicis notis, acceptis a Coronatione Henrici I., peractâ Papiæ Anno MIV.

Cùm tempus Sedis apud omnes constet, fuisse annorum XIX., mensium IX., dierum VI., dubium est inter Scriptores, quo verè anno Arnulphus e vita migraverit: Siquidem unusquisque sibi præfixit eum annum, in quo expiraret prædictum regiminis spatium, juxta statutum ab ipsis Sedis initium. Nos qui antea publicis Documentis firmavimus præcedentium Archiepiscoporum chronologicam Seriem, constanter asserimus, non posse affigi Arnulphi obitum, nisi Anno MXVIII. Junio mense in finem vergente (non die XXIX. Martii, ùt tradit Ughellus), ita testantibus antiquis Catalogis. Hanc Epocham a nobis propositam validè confirmat Heriberti Successoris Diploma, relatum ab eodem Ughello, *datum Anno Incarnationis Dominicæ MXL.*, in quo signantur

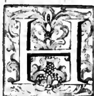
tur *anni XXII.* Archiepiſcopatûs ejuſdem. Si autem retro calculus deducatur, clarè intelligimus, Anno MXVIII. verè Arnulphum animam Deo reddidiſſe, & Succeſſori Heriberto locum aperuiſſe.

Sepultus eſt in Eccleſia Sancti Victoris Martyris, adnexa Cœnobio Monachorum, ab ipſo conſtructo.

HE-

HERIBERTUS.

Eribertus, seu Aribertus (quemadmodum ipsemet in expeditis relatisque ab Ughello Diplomatis nomen suum promiscuè subscribit) a nobilibus Parentibus sanguinem derivavit, appellatus *de Antimiano*, Loco prope Canturium in Mediolanensi Diœcesi. Ut annum statuant, quo delectus est ad regendam post Arnulphum hujus Metropolis Ecclesiam, in diversa feruntur Scriptores. Optimè collimavit in scopum Papebrochius, Annum MXVIII. assignans electioni Heriberti; atque ita in viam redit, a qua hactenus, ut vidimus, aberraverat. Eamdem Epocham nos quoque figimus, freti Chartæ superiùs memoratæ Donationis scriptæ in favorem Cœnobii Tollensis Anno MXL., & ab Ughello relatæ, in cujus calce numerat Heribertus vigesimum secundum annum initi a se Archiepiscopatùs.

Veneti Auctores novæ Editionis Ughelli, post allata Papebrochii verba, eum emendandum asserunt, & initium Episcopatûs Heriberti triennio saltem antevertendum affirmant, eo argumento ducti, quòd in ejusdem Ughelli Tom. II. Romanæ editionis, pag. CMXCVI., Archiepiscopus iste legatur subscriptus Concilio Romano, habito in Basilica Lateranensi a Benedicto VIII. Summo Pontifice Anno MXV. Ut diluamus difficultatem hujusmodi, quæ decretoria videtur, non multùm nobis insudandum esse arbitramur. Siquidem

fieri

fieri potuit, ut in archetypo prædicti Concilii initialem tantùm nominis sui literam *A* expresserit Arnulphus, adeòque dubium relictum fit, cui ex proximis hisce duobus Archiepiscopis adaptanda foret ea litera, cùm uterque ab eadem nomen suum inchoaret. Neque hoc gratuitò in medium adducimus ad opinionem nostram firmandam; in altero enim Concilio, Papiæ celebrato a prædicto Pontifice Maximo Benedicto VIII., initiali solummodo litera *A* subscriptum legimus in Labbeo Tom. IX. *Conciliorum*, Archiepiscopum Mediolanensem. Quapropter ad eluendam omnem ambiguitatis fuliginem opus esse censuere Editores hujus Operis, adnotare in margine *Arnulphus*, *vel Aribertus*. Cùm autem Charta Ariberti indicata superiùs, clarè enunciet, vigesimum secundum annum Archiepiscopatûs ejusdem decurrisse Anno MXL., manifestum fit, Anno tantùm MXVIII. fuisse illum ad hanc Sedem promotum; alioquin anni XXV. saltem numerandi fuissent, cùm tunc Charta prædicta condebatur. Itaque ut duo hæc Documenta illius ævi inter se pugnantia ad veritatem concilientur, dicendum est, errasse primum exscriptorem Concilii Romani, qui conceptæ opinioni suæ nimiùm blandiens integrum nomen *Ariberti*, literæ initialis loco substituit. Cùm autem securo fundamento innitamur, supervacaneum videtur, reliqua dissentientium Auctorum meditamenta circa exordium Pontificatûs Heriberti ulteriùs discutere.

Varias modò arridentis, modò adversæ sortis vicissitudines pati in suo regimine debuit hic Præsul. Primò enim sub piissimo Imperatore Henrico placidè Mediolanensi Ecclesiæ præsedit; si excipias brevem contentionem habitam cum Epi-

Episcopo Ticinensi, de qua sermo erit inferiùs. Eodem verò Hentico cœlesti Patriâ donato, agitari cœpere consilia in Comitiis, ab Heriberto Archiepiscopo indictis pro novo substituendo Italiæ Rege; cùmque in diversa Principes & Optimates abirent, in Germaniam Anno MXXIV. *solus* se contulit, ibique (ùt tradit Ughellus) Conradum *Cæsarem* salutavit, eidemque *Augustalia detulit ornamenta*. Fallitur tamen Clarissimus Scriptor, cùm eo anno Conradus, Rex tantùm Germaniæ inunctus, nondum *Cæsaris* nomen sumpsisset; neque ad Archiepiscopum Mediolanensem *Augustalia ornamenta deferre* umquam spectaverit. Quòd autem *solus* illuc perrexerit, Italiæ Regnum Conrado oblaturus, diversa prorsus refert Wippo, a Struvio editus, qui præsens erat huic electioni in Urbe Constantiæ; ait enim: *Ibi Archiepiscopus Mediolanensis Heribertus cum ceteris Optimatibus Italicis Regi ocurrrebant, & effectus est suus, fidemque sibi fecit per sacramentum, & Obsidium pignus*. Quidquid tamen sit de hisce dissonis narrationibus, accepta plurimùm Conrado fuit spontanea hæc Coronæ Italicæ oblatio; utque benevolum gratumque animum suum erga Archiepiscopum nostrum ostenderet, præter plurima dona, Laudensem Episcopatum eidem concessit, ut *sicut consecraverat, ita investiret Episcopum*, Arnulpho testante Libr. II. Cap. II.: Idque contigit Anno MXXV., non præcedenti, ùt censuit Ughellus.

Post reditum Heriberti in Italiam, Conradus quoque e Germania proficiscens Mediolanum ingressus est, atque ab eodem Archipræsule solemni pompa exceptus, Italici Regni Coronâ, in Sancti Ambrosii Basilica de more præcinctus fuit

fuit Anno MXXVI. Sigonius post relatam Mediolanensem Coronationem subjungit, voluisse Conradum Coronâ ferreâ redimiri in Oppido Modoëtiensi, juxta antiqnum morem, ùt ipse ait. Struvius tamen *in Sintagm. Histor. German.* Tom. I. recitat Sigonii verba, ac statim subdit: *Hujus facti memoriam reperire apud antiquos nondum licuit*. Eadem habet Flavius Blondus Decad. II. Libr. III., qui licêt fabulosa narret de Constitutione, a Germanis Principibus editâ ob duplicem Coronationem, Mediolani ac Modoëtiæ suscipiendam in itinere Romam versùs, ut ibi Cæsareo diademate præcingerentur, loquens de illa Conradi candidè profitetur, nullum de hac vestigium reperiri, inquiens: *Conradus Italiam ingressus, Modoëtiam-ne adierit, non invenimus*. Idem silentium occurrit in Arnulpho Scriptore coævo Rerum nostrarum. Quocirca Calchus *in Historia Patria*, unicam Coronationem, nempe Mediolanensem, de Conrado agens enunciat.

Liceat nobis hoc loco referre, quod Wippo Scriptor Vitæ Conradi, & ejusdem itinerum comes testatum reliquit his verbis: „ Eo tempore (nempe Anno MXXVI.) maxi„ mus calor Italiam vexabat, itaut animalia multa & homi„ num multitudo inde periclitaretur. Rex verò Chuonradus „ nemini cedens, nisi soli Deo, & caloribus æstivis, ultra „ Atim fluvium (la *Tosa* in Lacum Verbanum influens) „ propter opaca loca & aëris temperiem in montana seces„ sit, ibique ab Archiepiscopo Mediolanensi per duos men„ ses & ampliùs regalem victum sumptuosè habuit „. Hinc autem compertum sit, quantâ magnanimi cordis & opulentiæ amplitudine polleret Heribertus, cùm hospitales Ædes ape-

aperuerit Germaniæ & Italiæ Regi, nobilissimo Aulicorum comitatu stipato, ac tamdiu ære proprio magnificè illum Aulamque totam aluerit.

Ineunte Anno MXXVII. progressus iterum in Italiam Conradus, simul cum Heriberto Archiepiscopo Romam contendit, ubi exceptus a Joanne XIX. Summo Pontifice, eique oblatus, Augustale diadema simulque Cæsaris nomen est consecutus. Dum hæc Celebritas ageretur (ùt narrat Arnulphus) dissidium exortum est inter Archiepiscopum Ravennatem, & Mediolanensem: Ille enim proprio veluti jure dexteram Conradi sacro Chrismate inungendi, præsumpsit arripere: Contra verò Mediolanensis, nè communes plausus cum privatis jurgiis miscerentur, abstinuit a contentione, atque inde recessit. Fieri tamen nequivit, quin adstantium murmur & strepitus audirentur; quos Rex Conradus percipiens, sciscitatus est, quam ob causam excitatus esset tumultus ille. Intellectâ autem Ravennatis insolentiâ, hæc verba stans protulit: „ Certum est quidem, Reverendi Patres, „ quia sicut privilegium est Apostolicæ Sedis Consecratio Imperialis, ita Ambrosianæ Sedis privilegium est Electio & „ Consecratio Regalis. Unde ratum videtur, ut manus quæ „ benedicit & priùs Coronam imponit Regni, si præsens affuerit, repræsentet Regem ad Imperium promovendum Sancto Petro ac ejus Vicario: quatenus Ambrosiano testimonio jure possit imperare, qui Ambrosiana Consecratione di„ dicit & cœpit regnare „. Annuit quoque Pontifex Maximus cum reliquis Episcopis ibi adstantibus; datusque est locus ille dignior Arderico Vercellensi Episcopo, qui vices ab-

sentis

ſentis Metropolitani ſui geſſit, *ut pater in filio, & Magiſter videretur in diſcipulo*, quemadmodum refert Arnulphus Cap. V., qui etiam ſubjungit, poſt aliquot dies convocatam fuiſſe a Joanne XIX. Synodum Epiſcoporum, qui tunc Romæ aderant, ibique ſtatutum, ut in omnibus negotiis Pontificalibus Ravennas nullo modo Antiſtiti Mediolanenſi ſe præſeferat; & ſi fortè præſumpſerit, Canonicæ legi ſubjaceat. Conſtitutio iſta in Labbeo deſideratur; ſed Arnulphus idem profitetur, ſe ex hujus Concilii authentico Codice pauca hæc decerpſiſſe.

Altera contentio emerſit, quæ Archiepiſcopum noſtrum plurimùm exagitavit. Superiùs memoravimus, collatum fuiſſe Heriberto, a Conrado electo in Regem Italiæ, jus in Laudenſem Epiſcopatum. Itaque ille, mortuo Nocherio illius Urbis Antiſtite, unum ex Cardinalibus Metropolitanæ Mediolanenſis Eccleſiæ, nomine Ambroſium, illius Sedis Succeſſorem inſtituit. Verùm obſtitere Laudenſes, animoque in repulſam obfirmato, adigi numquam potuerunt, ut eumdem admitterent. Quamobrem indignatus Heribertus militares copias expedivit, eorumque Urbem arctâ obſidione circumdedit; ac tamdem obtinuit, ut fracti diuturnâ vexatione Cives Ambroſium intra mœnia receptum, ad Epiſcopale Solium deducerent: In quo poſtmodum tantâ virtutum omnium luce enituit, ut pertinaciæ ſuæ illos puderet, & uſque ad ſepulcrum eximiâ ſemper veneratione atque amore eumdem ſint proſecuti. Manſit nihilominus altè pectori infixum hoc telum, injuria nempe, qua ſe affectos arbitrabantur ob cinctam obſidione illorum Urbem, coactoſque Cives inviſo jugo colla

ſubmittere. Quapropter captâ occaſione Valvaſſorum Mediolani, qui contra Heribertum caput erexerant, & vexilla in caſtris explicuerant, a jurata eidem fidé deſcivere, junctiſque copiis cum rebellium Civium Mediolanenſium exercitu, ad arma conclamaverunt. Decertatum eſt *in Campo*, appellato *Malo*, prope Mottham, magnâ utrinque cæde, & deſiderato in ea pugna Epiſcopo Olderico. Hunc Oldericum exiſtimavit Ughellus, fuiſſe Laudenſem Antiſtitem, quem ipſè putat a Civibus illis delectum, ut Ambroſio Mediolanenſi, ab Heriberto in Epiſcopum iis dato, locus intercluderetur. Attamen hallucinatus eſt, ac prorſus a vero aberravit. Siquidem Præſul ille, qui in prœlio *Campi mali* cecidit, non Laudæ, ſed Aſtæ Epiſcopus erat, Mediolanenſi Archipræſuli fœderatus, quemadmodum clarè docet Arnulphus coævus Libr. II. Cap. XI. Alterum errorem hauſit Ughellus a Sigonio, qui Libr. VIII. *de Regno Italiæ*, initum fuiſſe prœlium apud *Campum Malum* Anno MXXV. tradidit. Verùm animadvertens in Documentis Aſtenſium Epiſcoporum enunciari mortem Olderici, & Sepulcrum Taurini ſub Annum MXXXVI., atque ideo minimè componi poſſe annum pugnæ a Sigonio ſtatutum, cum anno obitus Aſtenſis Olderici, novum Oldericum a Laudenſibus ad Epiſcopale Solium evectum, ſibi in mentem induxit. Revera tamen & prœlium *Campi Mali*, & cædes Aſtenſis Præſulis contigit Anno proximè indicato MXXXVI., teſtibus Arnulpho, & Wippone in Vita Conradi, aliiſque illius ævi Scriptoribus.

Hoc autem loco non incongruum arbitramur referre quod ſuperiùs innuimus, ſcilicet contendere debuiſſe Heribertum

etiam

etiam cum Episcopo Ticinensi Eusebio, pro tutanda integritate antiqui juris Ecclesiæ Mediolanensis, etiam antequam Henricus Imperator vitâ decederet. Rem prout accidit, narrat Landulphus Senior, Seculi XI. Scriptor Libr. II. Cap. XXI. Indixerat Henricus Imperator, redux ab Apuliæ aliarumque Urbium finitimarum suscepta expeditione, Colloquium in Roncaliis, ad quod vocaverat Italicos Antistites & Optimates. Cùm ecce Papiensis Episcopus Eusebius illuc accessit, prælatâ ante ipsum Cruce. Ut eminus hunc vidit Heribertus, rei novitate perculsus constitit; illumque obvium habens gravi sermone coarguit, quòd auctoritatis suæ limites prætergressus fuisset, & posthabitâ Ambrosianæ Ecclesiæ reverentiâ, apparatu, qui a Suffraganei conditione abhorrebat, coram Metropolitano sisti non vereretur. Commoti quoque animo Præsules Proceresque circumstantes, eumdem incusavere de violata Metropolitici culminis Dignitate; tanto Eusebii pudore, ut facti sui pœnitens Crucem deposuerit, quæ in Secretario Ecclesiæ Mediolanensis recondita postmodum fuit, in testimonium Posteris relatæ contra audacem Antistitem Ticinensem ab Heriberto victoriæ. Clarifs. Muratorius Tom. I. *Antiquit. Ital. Med. Ævi* Cap. ultimò, scrutari satagit tempus, quo ista contigerint, & reponenda censet in eo annorum spatio, quod effluxit ab Uberto Ticinensi Episcopo (veriùs Raynaldo, ab Ughello reperto, ac ceteris Episcopis addito) ad Guidonem II. Non videmus tamen, cur tam longè protendere debeamus dubitationis hujus limites: Auctores namque coævi apud Pagium, uno calamo consensuque susceptum ab Henrico iter in Apuliam, & reditum

ditum ad Insubres Civitates affigunt Anno MXXII.; quo posito nemo non videt, Colloquium habitum in Roncaliis referri debere ad Anni ejusdem exitum, aut ad exordium sequentis; cùm inde Henricus se Germaniæ restituerit, biennio post terris ereptus ac Cœlo donatus.

Acerbius infortunium, quod serenos regiminis Heriberti dies atrâ procellâ obnubilavit, profectum est ab inconstantia animi Conradi Imperatoris. Cùm enim bellum inceptum a Valvassoribus contra Archiepiscopum Mediolanensem (ut superiùs retulimus) semper acriùs increbresceret, & cuncta cædibus fœdarentur, Heribertus miseratione Gregis sui tam crudeliter discerpti intimè tactus, ut pace securâ diffidentes animos componeret, ad Conradum confûgit, quem propitium semper votis suis expertus fuerat, illumque invitavit, ut in Italiam armatus descenderet. Annuit quidem Conradus; verùm quem Archipræsul noster adjutorem expectabat, habuit inimicum. Siquidem statim ac fines nostros attigit, seu aliquâ de fide Heriberti conceptâ suspicione, seu malevolentiâ invidorum ad iram concitatus, dum in Placito, Papiæ indicto ad controversias tollendas causasque dijudicandas consideret, in custodiam mitti jussit Archiepiscopum, qui immutationis hujus inscius, tamquam ad Amicum sese illuc contulerat: Quinimo privilegium in Laudensem Episcopum, antea illi sponte concessum, prorsus abolevit.

Inhorruere ad hanc Præsulis sui captivitatem amantissimi Cives; Nobiles verò per finitimas Urbes concursavere, ut Italiæ populos ad arma contra Conradum excitarent; dum interim Sacerdotes & Monachi, necnon Sanctimoniales fusis

ad

ad Deum precibus, jejuniis, ac pœnitentiæ exercitationibus Pastori suo libertatem pristinam a Patre misericordiarum enixè implorabant. Nec irrita fuere publica hæc vota; ductus namque ad Trebiam prope Placentiam Heribertus, adjuvante Abbatissa Sancti Xisti, ab ipso olim consecratâ, e manibus Custodum incolumis evasit, effusissimo populi gaudio Mediolani exceptus. Nobile inventum, quo prædicta religiosa Fœmina curavit, ut Archiepiscopus Mediolanensis militares vigilias eluderet, accuratè descriptum legitur in eodem Landulpho Libr. II. Cap. XXII, & seq., pressiùs autem in Arnulpho Libr. II. Cap. XII., Seculo eodem scribentibus.

Ut fugæ hujus nuncium intellexit Conradus, infremuit, irâque impotenti succensus, in universos Mediolani Cives odium & arma convertit, validâ militum manu Metropolim nostram obsidens oppugnansque. Neque hac indignationis suæ significatione contentus, jura omnia Episcopalia ab Heriberto abrogavit, Ambrosium quemdam, Mediolanensis Ecclesiæ Canonicum in ejusdem locum substituens, teste Wippone. Verùm minax hic turbo in auras evanuit; soliditas namque murorum & præstantia Civium vacuos inanesque reddiderunt assultus omnes Conradi, adeò ut coactus sit inde recedere. Itaque ignominiæ ruborem non capiens, in agros, vicos, & Oppida circumjacentia rabiem effudit, universa igne ferroque devastans; tantâ insaniæ licentiâ, ut nec ipsis Sacris Ædibus parceret, in eas equos inferens, & verendas cœlestibus quoque Spiritibus Aras in jumentorum stabulum impiè convertens. Non tulit hanc injuriam Supremus ultor Deus, pœnasque illico exegit. Præstat has referre verbis ipsis

ipsis Wipponis, qui exterrito animo suisque met oculis inspexit vindicem Summi Numinis iram. Ait igitur: „ Dum „ Imperator quoddam Castrum Sancti Ambrosii, quod Corbitum dicitur (apud Landulphum nostrum legitur *Curiapicta*, nunc *Corbetta*) juxta Mediolanum obsideret, accidit „ ibi quod plures pro miraculo habuerunt. In Dominica „ Sancta Pentecostes, ante horam Tertiam, de magna serenitate Cœli subitò fulmina cum tonitruis eruperunt tantæ „ fortitudinis, ut multa pars hominum & equorum periret in „ Castris. Quidam præ tanto terrore in excessum mentis venerunt, itaut post aliquot menses vix illi sensus rediret. „ Venientes autem qui extra castra fuerant, nec vidisse nec „ audisse aliquid tale dicebant „. Addit Puricellus plurium testimonio fretus, Sanctum Ambrosium apparuisse Brunoni Episcopo Sacra facienti, vultuque iram spirante, in Imperatorem, qui adstabat, conversum, strictum manibus gladium, minitantis in modum, contra eum intendisse. Porro de hac re coævi silent Scriptores; cùm tamen Wippo fateatur, repentinum eum turbinem a pluribus fuisse pro miraculo habitum, non alienum a veritate censeri potest, sua huic Traditioni fundamenta minimè defuisse. Id autem pro certo habemus, terrore correptum Imperatorem, tentoria refixisse, atque unà cum copiis suis Papiam commigrasse.

Hermannus Contractus, & Auctor Chronici Hildenshei-mensis apud Pagium, ad Annum MXXXVIII., rem ab aliis synchronis Scriptoribus omissam referunt, nempe Benedictum IX. Summum Pontificem *post justas crebras admonitiones*, *communi Episcoporum decreto in Paschis* excommunicationis telum

Heri-

Heriberto Archiepiſcopo inflixiſſe, quòd Imperatori Conrado rebellis foret. Addit verò Hildensheimenſis Chronographus, *Heribertum nihilominus in ſua obſtinatione perduraſſe, & Imperatori pro poſſe, in omnibus per præſentem, & etiam ſubſequentem Annum* (MXXXVIII., & XXXIX.) *incommodaſſe*. Admirationem nobis injecit gravis hæc pœna, in Antiſtitem noſtrum illata a Pontifice Maximo, cùm de ea mentio nulla in Annalibus noſtris, & etiam in antiquis Scriptoribus, ùt Pagius fatetur, occurrat. Fortaſſe indoluit Benedictus IX., exprobravitque Heribertum, pertinaci bello inſectantem Conradum Imperatorem, qui inſignia Romæ dederat experimenta Chriſtianæ Religionis. Siquidem *cùm quidam ex Principibus Romanorum* (verba ſunt Rodulphi Glabri) *conjurantes in Papam Romanum, cupientes illum interimere, ſed minimè valentes, a Sede tamen propria expulerunt* &c. Verùm *tam pro hac re, quàm aliis inſolenter patratis, Imperator illuc proficiſcens, propriæ Sedi reſtituit*. Porro Heribertum opinatum fuiſſe cenſemus, ſe juſta de cauſa adversùs Conradum arma moviſſe, tum propter vincula captivitatis in illum injecta, tum propter Urbem Mediolanenſem obſeſſam, animo eamdem exſcindendi, & vaſtationem agris Oppidiſque circumjacentibus, ferro & flammis miſerrimè illatam, ùt jam ſuperiùs memoravimus.

Longè poſito, & citò etiam e vivis erepto Conrado, nondum tranquilla & conſtanti quiete frui potuit Heribertus; amoto namque Imperiali hoſte, domeſticum bellum exarſit; quod ut dilucidius fiat, recolendum eſt quod ex Sigonio ſuperiùs retulimus in Landulpho II. Archiepiſcopo Mediolanenſi,

nensi, excitatum primò tunc fuisse civile dissidium inter Nobiles, Plebemque; eoque veneno semel infectam Civitatem nostram, nonnisi post integra Secula convaluisse. Igitur antequam Heribertus e vivis excederet, recruduit hoc vulnus. Siquidem cùm nimium insolenti arrogantiâ se gererent Nobiles erga vilioris conditionis homines, & quadam die unum ex hoc cœtu jurgiis ac ferro malè habuissent, reliqui ex vulgo insurrexere, atque rei indignitate Commoti, arma sumpserunt injuriam vindicaturi; tantumque in ultionis proposito perstitere, ut neque plurium mensium atque annorum decursu, fervens in compitis feralis hic ardor extingui potuerit. Heribertus pro Pastorali suo munere se totum impendit exhortationibus, precibus, paternisque blanditiis, ut inconditum hunc tumultum sedaret. Sed, cùm animadverteret, frustrà se laborare, nè odium aut Nobilium aut Plebis in se converteret, Modoëtiam profectus est. Interim verò validior facta ob succrescentem multitudinem Plebejorum factio ita prævaluit, ut adacti fuerint Nobiles cum uxoribus, liberis, ac supellectile Urbe excedere. Non deposuere tamen vindictæ desiderium; sed collectis hinc inde Amicorum auxiliis, Mediolanensem Metropolim valida obsidione cinxerunt. Triennio domesticum hoc bellum perduravit; donec Lanzo miles, quem sibi Plebs Ducem delegerat, ægris oculis ferens luctuosam Patriæ suæ tam intestino diuturnoque odio laceratæ calamitatem, ut testante Landulpho nulla dies sine sanguine abscederet, Henricum II., Conradi Successorem adiit, atque ab eo subsidium quatuor millium Equitum (non quatuordecim millium, prout perperam tradit Sigonius) impetravit.

Ve-

Verùm reversus in Patriam, reque meliùs perpensâ, colloquium cum Nobilium Ducibus habuit, profecitque adeo, ut absque novo hoc oneroso militum exterorum augmento pax felicissimè fuerit conciliata. Referunt hæc omnia memorati Scriptores Arnulphus & Landulphus Senior.

Ughellus hisce historicis fontibus cùm ista scriberet (non tamen Sigonio) destitutus, rem omnem pervertit; ait enim: *Heribertus Henricum II. Conrado suffectum coronavit, quem paulo post Mediolanum obsidione cinxisse, ægris oculis intuitus est; cujus excidium ne iterum oculis usurparet, concessit Modoëtiam; ubi jam graviter senescenti contigit videre rerum conversionem tranquilliorem, cùm minùs posse sperari videretur.* Collatam fuisse Regi Henrico II. Italiæ Coronam ab Heriberto, non ità facile quisque in antiqua eruditione versatus admittet: Tristanus Calchus, Libr. VI. celebritatem hanc Anno MXLIII. actam fuisse a memorato Archipræsule credidit, nixus Diplomate a se inspecto, Immunitatis concessæ Ecclesiæ Sancti Felicis eo Anno, ùt ipse tradit, expedito. Carolus tamen a Basilica Petri Libr. II. *Novariæ Sacræ*, id referendum esse affirmat ad Annum MXLVI., quo jam Heribertus e vivis excesserat, & Henricus in Italiam verè se contulit. Et sanè illius ævi Historiæ, Pagius, Sigonius, aliiqne hoc tantùm tempore profectionem e Germania, a Rege Henrico Conradi Filio susceptam adnotavere. Quòd autem Mediolanensem Urbem Rex ille obsederit, non opus est refellere, cùm prorsus veritati repugnet, quemadmodum allati superiùs Auctores manifestum fecerunt; & obsidio ista non Germaniæ Regis, sed Nobilium Civium in Plebem furentium vindictæ opus fuerit.

Jam verò ut ad reliqua recensenda virtutum ornamenta, quibus illustrem admodum reddidit Pontificatum suum Heribertus, sermonem convertimus, illud præ ceteris immortali memoria dignum est, quod relictum posteris ab hoc Archiepiscopo in exemplum admirandæ Caritatis erga pauperes, præsens in nostra Urbe testis Landulphus Senior Libr. II. Cap. XX. *Histor. Mediolan.* chartis commisit. Cùm enim ingravesceret per universam Italiam annonæ penuria, atque ideo hujus Metropolis Cives fame rabida affligerentur, Heribertus ut inopiæ Gregis sui opportuno subsidio consuleret, octo mille panes mixturæ & ceteris per unumquemque diem summo mane distribui jussit, & culinariæ rei præfectis pariter mandavit, ut octo leguminum modios quotidie coquerent, in eleemosynam egenis subministrandos. Quin etiam, ut Landulphi verbis utamur, *omni mense circa Calendas, nummos multos & novas vestes propriis manibus dabat*. Neque parvo temporis spatio effusa hæc largitas in liberalissimo Antistite emicuit. Cùm enim fames ista per XX. annos hanc Provinciam vexasset, ab Anno nempe MVI., usque ad Annum MXXVI., per octo saltem annos ab inito Archiepiscopali munere, horrea sua & nummarias arcas aperire debuit amantissimus Ovium suarum hic Pastor, fidem faciente Landulpho jam dicto.

Nec minori luce enituit Religio & amor, quo Heribertus in Deum & Cælites ferebatur. Viget incolume in hunc diem insigne ejusdem sacræ magnificentiæ monumentum, Cœnobium nempe prope Ecclesiam Sancti Dionysii, nunc extra mœnia, a fundamentis erectum, in quod Ar-

chie-

chiepiscopus iste novam Monachorum Coloniam induxit, ut quotidie Æterno Patri Divinam hostiam litarent, & perpetuas Sanctis Dionysio & Aurelio Episcopis laudes persolverent: Et ne penuriâ aliquando laborarent, paternos Census ac prædia liberali dono in eorum jus translulit, expedito Diplomate, in quo (ùt ait Calchus) *perhorrendo Edicto sanxit, ne quis ullo umquam tempore acta a se immutaret*. Fallitur tamen Clarissimus hic Auctor, statuens Monasterii hujus San-Dionysiani initium Anno MXXXIII.; Puricellus namque Diploma erectionis a se perspectum fuisse testatur *in Monument. Basil. Ambros.*, num. CCXXVIII., illudque etiam vulgavit Cap. ultimo *Vitæ Sancti Herlembaldi*, in quo superstes memoratur Magnus Henricus Imperator, adeòque ante Annum MXXIV., qui Vitæ hujus Imperatoris postremus fuit. Hinc manifestum fit, primum illius Cœnobii lapidem, decennio saltem ante, jactum fuisse. Certè Mabillonius *in Annalibus Ordinis Sancti Benedicti* Tom. IV., sub primos annos Archiepiscopatûs Heriberti conditum tradit Sancti Dionysii Monasterium.

Neque hoc unicum fuit vigentis in Heriberto eximiæ Religionis indicium. Alios quoque adjuvit in amplificando Dei cultu, novisque excitandis Ecclesiis, ut vota sua eidem offerre quotidie possent Fideles, quemadmodum enarrare prosequitur Clariss. Mabillonius ad Annum MXXVIII. Cùm enim ad hanc Metropolim se contulisset quidam Civis Aurelianensis, nomine Ansegisus, & benignè acceptâ ab Archipræsule nostro facultate, Ecclesiam in honorem Sepulcri Domini ædificasset prope Vicum Trinade (vulgò *Ternato*)

haud

haud procul ab Oppido Besutio, Agri Mediolanensis, rogatus Heribertus eamdem solemni ritu consecravit. Subsequentibus autem quamplurimis signis, quibus Dominus dignatus est ostendere, sibi placitum fuisse religiosum hoc munus, Archiepiscopus noster de consensu Cardinalium Ecclesiæ Mediolanensis, Locum illum, & eleemosynas a densis populorum illuc confluentium turmis collatas, eidem Ansegiso dono concessit, dato Diplomate, quod in Puricello pariter, loco laudato legitur, sub num. CCXXIII.

Alterum documentum profert Ughellus, ex quo colligimus, ab Heriberto donatas fuisse duas Curtes cum omnibus adnexis juribus, Abbati & Monasterio Tollensi, in obsequium Supremi Numinis, atque in animi sui grati testimonium, quòd captivus a Conrado factus, & prope hoc Cœnobium in custodia militum detentus, singulari Dei beneficio, & ope etiam Abbatis ibidem ab eo constituti, incolumis a tam gravibus periculis evasisset.

Demum, ut alia hìc omittamus, de quibus mentionem agemus in referendis ultimis ejusdem Tabulis, id ùnum piissimi animi erga Dei cultum monumentum proferre, necessarium censemus, scilicet inductam fuisse ab Heriberto in militaria quoque castra religionem. Siquidem primus vehiculum quoddam excogitavit, appellatum subinde ab Italis *Carrocium*, in cujus medio vexillum procero malo affixum dependebat, venerandam Imaginem Crucifixi depictam referens. Trahendo huic Currui subdebantur altioris formæ Boves, candido operti panno, ipsumque validiori præstantes robore militum cohortes circumsepiebant. Nec deerant Sacer-

cerdotes, qui præsto essent morientibus, & Sacramenta accepto gravi vulnere laborantibus subministrarent. Accuratam hujus *Carrocii* descriptionem Libr. VIII. *de Regno Italiæ* Sigonius, atque *Historiæ* suæ *Cremonensi* Antonius Campi (qui etiam typum exhibet) inseruerunt.

Celebre etiam redditum est Archiepiscopi Heriberti regimen, ob enatum eo tempore Religiosum Ordinem Humiliatorum. Epocham hujus novæ Institutionis alii sub Conrado Salico, aut Henrico V. Germaniæ Rege incœptam scribunt; alii verò graviore anachronismo, sub Federico Ænobarbo jacta fuisse fundamenta memorati Ordinis tradidere. Securior sententia ea est, quæ Anno MXIX. ejusdem exordium figit. Hanc amplexi sumus & firmare contendimus *in Historia Typographico-Literaria Mediolanensi*, ad Annum MCDLXXXIII., quam Lector consulere poterit, cùm hìc non vacet, de inexplorata adhuc hujus Instituti origine progressuque plura differere.

Præterire nolumus, quod Clariss. Mabillonius dignum censuit, ut *in Annales* suos inferretur sub Annum MXXVIII., convocatum videlicet fuisse ab Heriberto Archiepiscopo Monachorum Sancti Benedicti Conventum, ad componendos eorum mores juxta purioris disciplinæ & Regularum leges, simulque ad dirimendas lites circa prædia, quæ ipsis largiti fuerant tam Reges tum Archiepiscopi; ut in posterum quietè ac commodè rebus Divinis vacarent. Chartam ejusdem Archipræsulis manu firmatam, omnia hæc complectentem, edidit Puricellus *in Monum. Basf. Ambrosf.*, num. CCXXII.

Ultimæ Tabulæ, quas integras recitat numquam satis lau-

laudatus idem Puricellus, num. CCXXIV., manifestiùs semper, ùt superiùs innuebamus, religiosissimum Heriberti animum produnt. Siquidem celebrioribus omnibus tum intra tum extra Urbem Ecclesiis, ac Cœnobiis Monachorum & Sanctimonialium aut prædia & castra, quæ juris ejusdem erant, aut numeratam pecuniam in eleemosynam legavit, ut Deo laudes decantarent, animæque suæ & suorum fusis omni anno precibus suffragarentur. Cùm autem plura ex ibidem designatis Cœnobiis, nominibus quæ tunc vigebant atque in præsentia obsolevere, appellarentur, campum hinc sibi aperuit memoratus Puricellus, ut eruditionem suam effunderet, & eadem explicando antiquitatem illustraret.

Morti proximus alterum condidit Testamentum, in quo hæredes ex asse paternorum Bonorum Nepotes & Pronepotes suos declaravit; uno tantùm ipsis onere imposito, ut scilicet Monasterio Sancti Ambrosii quolibet anno erogarent libras duas argenti, ad celebrandos solemniori pompâ dies festivos, eidem Sancto Patrono dicatos. Hæ quoque Tabulæ recitantur a Puricello *in Monum. Basil. Ambros.*, num. CCXLV.

De temporis spatio, quo Mediolanensem Ecclesiam administravit Heribertus, nulla est inter Scriptores dissensio, cùm æquè antiqui & recentes Catalogi annos XXVII. enumerent. Obiit die XVI. Januarii, Anno MXLV., quemadmodum nos docet Incriptio, Lapidi Sepulcrali insculpta hisce carminibus:

✠ HIC

✠ HIC JACEO PULVIS, CUI QUONDAM CLARUIT ORBIS.
TUNC HERIBERTUS ERAM, NIMIOQUE DECORE VIGEBAM,
OFFICIO PLACIDI FUNGEBAR PRÆSULIS ALMI,
NUNC TUMULOR SERVUS SERVORUM CHRISTE TUORUM:
PRO MERITIS HORUM TIBI DIGNE' COMPLACITORUM,
SANGUINE QUÆSO TUO MIHI TU MISERERE REDEMPTO:
HUC VENIENS LECTOR SIBI DIE: IGNOSCE REDEMPTOR,
ET VIVENS VITA REQUIESCAT SEMPER IN IPSA.

OBIIT ANNO DOMINICÆ INCARNATIONIS MILLESIMO QUADRAGESIMO QUINTO, DECIMASEXTA DIC MENSIS JANUARII, INDICTIONE DECIMATERTIA.

Non acquievit antiquo huic testimonio Puricellus, asserens in fine num. CCXLVIII., Heriberti mortem transferendam esse ad Januarium mensem Anni sequentis MXLVI.. Opinionem istam validè (ut arbitramur) oppugnavimus in Adnotationibus ad Sigonium *de Regno Italiæ*, sub Annum MXLIV. tum auctoritate Landulphi tunc in hac Urbe viventis, tum etiam ex Epocha Pisana, quæ eo Seculo in Italia frequenter usurpabatur, tum denique ex consuetudine, Sigonio præsertim familiari, annum inchoandi a Natalis Domini Solemnitate.

Sepultus est in Basilica Sancti Dionysii, cujus Cœnobium ipse construxerat.

Antequam calamum hinc removeamus, abolenda est macula, quam Heriberti famæ immeritò ac falsò intulerunt

Galvaneus Flamma *in Chronico*, & Bernardinus Corius in sua Italica Historia, uxoratum scilicet fuisse Heribertum Archiepiscopum; afferentes etiam, vestigium adhuc extare in Vinea, contigua Monasterio Sancti Dionysii, nomen ferente *Usseria*, ob uxorem prædicti Antistitis, quæ ita appellabatur, quæque eamdem, utpote juris sui, religiosis Viris in eo Cœnobio degentibus in perpetuum legaverat. Fabula hæc per vulgi ora, in præsentia quoque excurrit. Verùm quàm iniquus sit hujusmodi rumor, constat ex iis, quæ Puricellus *in Vita Sancti Herlembaldi* Cap. XCII. profert, & quæ Pagius ad Annum MXLV. addit, affirmans nullum umquam ex Archiepiscopis Mediolanensibus incontinentiæ labe fuisse notatum a coævis Scriptoribus, neque ab ipso etiam Sancto Petro Damiani, misso Mediolanum a Romano Pontifice, ad extirpandam a ceteris Sacerdotibus hujus Metropolis, perversam conjugiorum licentiam.

VVI-

WIDO.

INgredimur campum, scrobibus sentibusque asperum obsitumque, ætatem videlicet illam calamo attingentes, qua Clerus Mediolanensis non tam Simoniaca lue qua Italia ferme omnis inficiebatur, sed etiam Nicolaitico morbo miserrimè contabescebat. Id insuper ærumnas nostras augebat, quod nempe Ecclesia Mediolanensis quatuor simul Archiepiscopos pati debuerit, uno tantùm ex iisdem legitimè electo, sed numquam consecrato.

Primus ad viam huic malo aperiendam fuisse dicitur VVido, seu Guido, Heriberti Successor. Cùm enim, Sede vacante, quatuor ex Ordine Majori insignes doctrinâ ac pietate Viri a Civibus propositi fuissent, iique unà cum Legatis Mediolanensium Solio Henrici Germaniæ Regis adstitissent, ut qui acceptior eidem foret, per virgam & annulum, pro more illius temporis, Archiepiscopus institueretur, VVido qui ob revelatum criminosè (ut ait Landulphus Senior) quoddam Heriberti arcanum eumdem Henricum sibi propitium reddiderat, oblatâ pecuniâ Mediolanensem Cathedram impetravit. Galesinius hunc VVidonem, Ecclesiæ Mediolanensis Canonicum Ordinarium appellat, & Regis Henrici a Secretis; Arnulphus tamen eo tempore in hac Urbe degens, dum primò loquitur de VVidone, hæc habet: *Heinricus . . . . . . neglecto nobili ac sapienti primi Ordinis*

Clero, idiotam & a rure venientem elegit Antistitem, cui nomen fuerat VVido; statimque subdit Davidicum illud Psalm. LXXVII. *Revera sustulit eum de gregibus ovium, & de post fœtantes accepit eum.*

Diem & annum, quo VVido in pleno Legatorum Mediolanensium & Principum Germanorum Consessu renunciatus est ab Henrico Ambrosianæ Ecclesiæ Archiepiscopus, nobis servavit Landulphus prædictus, nempe XVIII. mensis Julii, Anni MXLVI., in Festo Sancti Materni, hujus Metropolis olim Antistitis. Is quoque Historiam suam prosequens, ac præsens rebus quæ agebantur, conscios nos reddit de insigni anachronismo, quo peccavit Galvaneus Flamma ab Ughello relatus, qui tradidit, redeuntem e Germania VVidonem ægro animo exceptum fuisse a popularium Cœtu; quinimo cùm primam Missam in Pontificalibus, in Ecclesia Majore celebraret, ab universo Clero & populo juxta Altare, solum relictum, & tamquam Simoniacum ante Leonis Papæ præsentiam citatum fuisse. Sanè hæc vera sunt; sed minimè hoc Anno accidêre, cohibente omnes tum populi, tum Cleri tumultus Regis Germaniæ metu, quemadmodum refert memoratus Landulphus Libr. III. Cap. II. his verbis: *Cùm Guido venisset Mediolanum, usu antiquo ac imperiis Imperatoriis urgentibus, honorificè ac devotè susceptus est: qui per viginti Ambrosianum Archiepiscopatum pacificè rexit annos* &c. Suo itaque loco de his differemus.

Vergente in finem Anno eodem, Italicam expeditionem suscepit Henricus II.; cùmque Metropolim nostram adiisset, a VVidone Archiepiscopo summâ celebritate Regni Italici Co-

Corona est redimitus. Scimus nonnullos rerum Mediolanensium Scriptores gloriam hujus Coronationis contulisse in Heribertum VVidonis Decessorem. Sed cùm hæc assertio unicè innitatur Diplomati Anni MXLIII., cujus fragmentum edidit Calchus, coævi autem Scriptores Germani nullam aliam expeditionem Henrici in Italiam referant, nisi eam quam susceperit Anno MXLVI., nec integrum Diploma viderimus a Calcho relatum; abstinemus a ferenda ea Sententia, quam in Adnotationibus ad Sigonium sub Annum MXLVI. jam dedimus. Opportunum quidem confirmandæ huic Epochæ adventûs Henrici in Italiam, testimonium nobis suppeditat Documentum ab Ughello relatum *in Episcopis Veronensibus*, colum. DCCLX. Venetæ Editionis. Curaverat Henricus, ut in Urbe Ticinensi Synodus congregaretur Anno MXLVI. Indictione XV., mense Octobris. Illuc se contulit VValterus Episcopus Veronensis, petiitque a collectis Patribus, & Henrico ibidem præsente, ut sedes in Conciliis, ad dexteram Aquilejensis Patriarchæ, quam sibi de jure competere asserebat, non alteri Episcopo eamdem sibi arroganti, decerneretur. Genuinis itaque ab ipso productis Documentis, omnium suffragiis in ejusdem favorem est definitum. Calculum suum inter alios propitium præbuit etiam VVido Mediolanensis Antistes, quemadmodum docent Acta illius Synodi, quorum fragmentum hic damus. „ Anno Dominicæ Incarnationis „ MXLVI. Indictione XV., octavo Calendas Novembris, „ regnante Domino nostro invictissimo Rege Henrico III. „ &c. in ejusdem gloriosi Regis præsentia, interfuit Eberardus Aquilejensis Patriarcha, VVido Archiepiscopus Mediolanen-

„ lanensis, Adelbertus Archiepiscopus Remensis &c. Resi-
„ dente namque Domino Eberardo venerabili Patriarcha in
„ jam dicta Papiensi Synodo, cum glorioso Episcoporum
„ Collegio, Domini VValterii Veronensis Episcopi sedile
„ ad jam dicti Patriarchæ dexteram decenter jussum est poni,
„ & per victoriosi Regis Henrici præceptum, & Sanctæ
„ Synodi laudatione atque corroboratione statutum, ut per
„ Synodos & Concilia Urbs Verona apud Aquilegium se-
„ cundam sibi sedem vindicans possideat, & ab hinc perpe-
„ tualiter secunda habeatur &c.

Accepto Italiæ regali Serto Sutrium profectus est Henricus, ibique alteri Synodo interfuit, in qua depositi fuere tres Romanæ Ecclesiæ Pseudo-Pontifices, qui hactenus Apostolicam Sedem tyrannicè occupaverant. Romam verò delatus, auctoritate ac studio suo id effecit, ut Svidgerus Bambergensis Episcopus (quo nullus melior in Romana Urbe tunc reperiebatur, teste Victore III. a Pagio ad hunc annum relato) plenis suffragiis in legitimum Pontificem deligeretur. Consecratus est Svidgerus in Summum Hierarcham Natalitio Domini Nostri die, sub nomine Clementis II., qui expletis Pontificalibus Sacris, Augustali diademate Henrici ejusque Uxoris Agnetis capita exornavit.

Anno sequenti MXLVII. ineunte Clemens II. Concilium indixit ac celebravit adversùs Simoniacos; eidemque interfuit VVido Mediolani Archiepiscopus, qui licèt eodem morbo infectus, tunc veluti genuinus Pontifex habebatur. In ea Synodo, iterum altercatione exortâ inter Ravennatem & Mediolanensem Antistites, cuinam eorum dexterum latus Summi
Pon-

Pontificis deberetur, refert Ughellus, statutam fuisse a Clemente Papa aliisque Episcopis adstantibus dexteram manum favore Ravennatis Archiepiscopi, *nisi forte Imperator affuerit*. Deest hoc Concilium in Labbeo; leguntur tamen in Appendice Tomi IX. Literæ Clementis II., quæ hoc Decretum innuunt, desumptæ ex eodem Ughello in Archiepiscopis Ravennatibus. Verumtamen de hoc Concilio & Literis memoratis Clementis II., nemo ex coævis Scriptoribus Arnulpho & Landulpho Seniore quidquam enunciat. Sigonius verò, qui hanc altercationem retulerat in primis Editionibus Libri VIII. *de Regn. Ital.*, in postrema Bononiensi, quam secundis curis diligentiori examine publici juris fecit, prorsus expunxit, utpote stramineis & fallacibus fundamentis innixam. Nos id consultò adnotavimus in nostris animadversionibus ad Sigonium, sub Annum MXLVII. Sanè Puricellus *in Vita Sancti Laurentii* Mediolanensis Archiepiscopi solidis argumentis commentitium vocat memoratum Clementis Diploma, atque confictum esse tradit post Annum MCXXII. ab homine, qui extollere vellet Ravennatem & Aquilejensem Ecclesiam, supra Mediolanensem. Pater quoque Eustachius a Sancto Ubaldo, in Libro *de Metropoli Mediolanensi*, Sect. IV. integra Dissertatione Decretum hoc ad fabulas rejicit. Id quidem verum est, exortum fuisse dissidium de primo ad dexteram Pontificis Maximi loco inter Mediolanensem & Ravennatem Antistites, in Concilio, Romæ a Leone IX. celebrato, Anno MXLIX., narrat enim illud Landulphus Senior Libr. III. Cap. III.; victoriam tamen stetisse pro VVidone Mediolanensi Archiepiscopo clarè testatur: Atque hujus

vin-

vindicati Archipræsuli nostro antiqui honoris exemplum habemus in Concilio altero, Romæ habito a Nicolao II. Summo Pontifice Anno MLIX. contra Berengarium & Simoniacos; Arnulphus enim Libr. III. Cap. XIII. hæc scribit: *Decibiliter tractatur* (VVido) *ab Apostolico tunc Nicolao, cujus dextro positus est in præsenti Synodo latere*. Labbeus Acta hujus Concilii refert, omissis tamen Episcoporum nominibus, qui eidem subscripserunt.

Ut verò Seriem chronologicam retexamus, quam hactenus abrupimus, ut simul omnia ad hanc controversiam spectantia cumularemus, notum est, insurrexisse Anno MLVI. egregium Evangelicæ veritatis præconem Arialdum, ex Nobilibus de Alzate, qui nunc in Sanctorum Martyrum Cœtu ab Ecclesia colitur, contra Cleri & populi Mediolanensis corruptelas, ut funditùs eas exturparet. Hunc VVido ipse Diaconum consecraverat (cùm eum minimè tunc prævideret, futurum sibi hostem acerrimum) isque novo hoc Ordinis Sacramento initiatus in apertum campum pugnaturus prosiliit, cœpitque Apostolicâ eloquentiâ in Simoniacos Clerumque incontinentem publicè declamare. Non tulit VVido hoc quo ipse arbitrabatur probrum, injustè illatum Ecclesiæ Ambrosianæ. Quamobrem Provinciale Concilium in Fontaneto, agri Novariensis Oppido, congregavit, atque ad illud accersivit etiam Arialdum, & Landulphum Presbyterum (qui se eidem in Divini verbi prædicatione conjunxerat) ut ab impactis accusationibus de subversa publica pace ac quiete sese expurgarent. Renuit Arialdus illuc accedere; optimè noscens paratas sibi in eo Præsulum Cœtu, uxoratis Sacerdotibus favente,

vente, calumnias injuriasque; quemadmodum etiam exitus compertum fecit. Siquidem ab hujusmodi repulsa vehementiùs exacerbati Episcopi, latam a VVidone sacri anathematis contra ipsum sententiam unanimes approbavere. Arialdus immerito hoc ictu perculsus Romam contendit, ibique coram Stephano IX.; exposito indigno facinore Apostolicas Literas obtinuit, quibus intrepidè prosequi susceptum opus jubebatur. Quinimo Pontifex ille tres Mediolanum Legatos misit Anno MLVIII., ut turbas hasce compescerent, & serpentem in nostra Urbe perniciosam luem opportunis remediis eliminandam curarent. Hi fuere (ut Arnulphus testatur) Hildeprandus Cardinalis Archidiaconus, Petrus Ostiensis, & Anselmus Lucensis Episcopi. Attamen re infectâ, ob plebis & Sacerdotum pertinaciam, hinc recedere coacti sunt, ac Romam reverti; nec aliud quidquam moliri potuit in Ecclesiæ hujus bonum Sanctissimus is Pontifex, quippe post paucos menses e vivis ereptus ad Superos evolavit. Nihilominus ejusdem vota implevit Nicolaus II., viduæ Sancti Petri Ecclesiæ regendæ suffectus: Proinde duos ipse ex antea missis a Decessore suo Legatos Mediolanum direxit Anno sequenti MLIX., nempe Petrum Damiani Cardinalem Ostiensem, & Anselmum de Badagio Episcopum Lucensem. Quid egerint in hac Metropoli duo isti Apostolici Præsules, fusè narrat Puricellus *in Vita Sanctorum Arialdi & Herlembaldi* Libr. IV. Cap. X. Hoc unum memorare lubet, perfractam adeò fuisse veterem Nicolaitarum audaciam, dexteritate atque sermonibus Petri præsertim Damiani, ut VVido ipse Archiepiscopus unà cum Clero, geminas quibus inficiebatur hære-

ses Simoniæ atque incontinentiæ publicè ejuraverit, datâ sponsione defœcatioris vitæ, ac optimè impletis pœnitentiæ oneribus sibi injunctis. Legationis Mediolanensis Acta omnia refert ipsemet Petrus Damiani, in Opusculo eumdem Titulum ferente, inter Sancti hujus Cardinalis Opera jam vulgato.

Emerserat ea ætate audax Berengarii Hæresis, quæ Eucharistici Sacramenti Fidem & venerationem inaudito scelere proterere conabatur. Ad hanc tutandam veluti basim Catholicæ Religionis, Synodos sparsim per Gallias & Italiam Archipræsules in suis Provinciis collegere. Leo IX., qui Nicolao II. successerat, Vercellis Concilium indixit, eique etiam interfuit, Berengario illuc accito; qui tamen, dolosa excusatione per duos Clericos oblatâ, absentiam suam Summo Pontifici aliisque Patribus minus exposam reddere tentavit. Nihilominus serio examine discussis rebus, cunctorum suffragiis excommunicationis sententiam retulit. Ad hoc Concilium vocatus est a Summo Hierarcha etiam VVido, qui in partem venit communis gloriæ, ob profligatum calculo quoque suo receptissimi apud Christifideles dogmatis eversorem.

Sed citò disciplinæ jugum excussit Archiepiscopus iste; in ejuratam namque hæresim iterum relapsus est. Ac primò Clericos duos Modoëtienses, qui ob Arialdi prædicationem sese ab initis connubiis expediverant, capi præcepit atque a Satellitibus abduci in Castrum Leuci, ubi (ùt Andreas Monachus scribit *in Vita Sancti Arialdi* Cap. XXIII.) ea perpessi sunt, quæ neque a Paganis illata Martyribus in Historiis leguntur. Subindè rabie odioque in Arialdum incensus ac furens, universam Urbem interdicto subjecit, additâ etiam

Lai-

Laicis pœnâ jacturæ divitiarum & vitæ, donec in hac Metropoli hospitaretur Vir Dei. Cùm verò Arialdus Urbe excederet, per insidias captum, ad Lacum Verbanum deportari jussit, ibique per Sicarios acerbissimis cruciatibus mortem eidem inferri. Omittendæ minimè sunt extremæ voces Sancti hujus Martyris; interrogatus namque, dum membratim concideretur, a Sicariis; vetus-ne foret Archiepiscopus VVido, intrepidè respondit: *Nec est, nec fuit umquam, quia opus Archiepiscopi in ipso non est, nec fuit umquam*; etenim per Simoniam ingressus, Simoniâ distrahere Sacra non cessabat, hoc referente Baronio ad Annum MLXVI.

Ferale nuncium barbaræ hujus necis, bonorum omnium aures horrore implevit; conversâque in Auctorem irâ odioque, abruptus fuit decursus ille viginti annorum, quem prosperum ac tranquillum in suo regimine transegerat VVido, ut superius ex Landulpho retulimus. Siquidem tunc solus relictus est a Sacerdotibus & populo, dum Sacra Solemnia perficeret; Herlembaldus verò Cotta, qui Arialdi Causam, seu potiùs Castitatis partes armis tuebatur, accepto etiam a Summis Pontificibus Sancti Petri vexillo, Romam ante Arialdi cædem Anno MLXVI. contenderat, receptisque Apostolicis Literis latæ in VVidonem excommunicationis sententiæ ab Alexandro II., easdem Mediolanum reversus obtulit Archiepiscopo in Ecclesia degenti: Cùmque ille pervicaciæ suæ fidens Sectatores suos ad vindictam armaret, pugnamque instituerct, fractus in prœlio vix se recipere in tutum valuit; Plebs tamen de prostrato Pseudo-Archiepiscopo exultans, in Palatium Archiepiscopale irruit, diripuitque omnia, veluti

devictæ iniquitatis ſpolia in triumphum reportans.

Interea cùm frequentibus cædibus ac deprædationibus ſcateret hæc Civitas, miſeratione commotus Alexander II. Pontifex Maximus Legationem Mediolanum direxit, ut pacis fœdera conjungeret inter plebem & Clerum. Calchus ex Arnulpho vetuſto Scriptore hæc refert; Baronius verò ad Annum MLXVII. nomina Legatorum enunciat, nempe Mainardum Cardinalem Silvæ-Candidæ, & Joannem Presbyterum Cardinalem, ſimulque recitat Conſtitutiones ab ipſis præſcriptas Calendis Auguſti. His minimè contentus Summus Hierarcha, cùm Anno eodem celebrandam Mantuæ Synodum indixiſſet, Mediolanum divertit, *multaque fecit Statuta de ſtatu Mediolanenſis populi & Cleri, Beatumque Arialdum Sanctorum Martyrum Catalogo adſcripſit*, verba ſunt Landulphi Junioris, *a Sancto Paulo* nuncupati, Libr. III. Cap. XXXVIII., qui pariter editus eſt Tom. V. *Rerum Italicar.*

VVido ut eluderet Pontificium Decretum, atque eriperet ſeſe a populi inſultibus, pactâ cum Gothofredo ſibi a Secretis pecuniâ, Virgam & annulum ad Henricum Imperatorem remiſit, qui eumdem Gothofredum, Archiepiſcopum illico declaravit. Verùm cùm novus hic Præſul ab ea Dignitate rejiceretur, Clero & populo reluctante, deſiderium in VVidone revixit Sedem dimiſſam recuperandi; utque id faciliùs obtineret, reconciliare ſe Herlembaldo ſtuduit, obtinuitque; ſed deteriori exitu quàm ſperaſſet: Herlembaldus enim ſpecie in Metropolim illum introducendi, ad Celſianum Monaſterium conſtitit, ibique ſub cuſtodia eum incluſit, ad agendam commiſſorum ſcelerum pœnitentiam. Anno

quem

quem Puricellus congruentiùs tradit MLXX. Excitato autem sævissimo incendio per hanc Metropolim, in Annalibus nostris ad funestam memoriam descripto, VVido e Monasticis Claustris dimissus, in Derthonensem agrum concessit; ibique Dignitate omni exutus, tamdem ignobili morte in Bergolio Oppido, ad Tanarum amnem sito, vitam clausit Anno MLXXI. ibidem sepultus, non sequenti, ut tradit Ughellus.

Mediolanensi præfuit Ecclesiæ annis XXVI., relictâ post cineres exosâ sui nominis famâ.

GO-

GOTHOFREDUS.

Um Mediolanensem Cathedram Gothofredus, cujus paulo ante mentionem fecimus, conscendere vetaretur, quinimo expulsus Urbe foret, ad paternum Castrum, appellatum *Castellionum*, naturæ & artis munimentis optimè instructum, tamquam ad asylum confûgit. Non segnes tamen fuere Mediolanenses ad arma arripienda; collecto namque exercitu, & paratis ad Arcis illius oppugnationem bellicis machinis, Duce Herlembaldo, illuc accurrêre, ut inde etiam extruderent hunc Pseudo-Præsulem, qui frequentibus eruptionibus vastationem agris proximisque vicis inferebat. Voti autem compotes facti fuissent, nisi vorax incendium, quod (ut diximus) Templa & Domos Metropolis hujus miserrimè depascebatur, quamplures ex Civibus in Castris degentibus Mediolanum revocasset; ut supellectili ac Familiæ periclitanti consulerent, & reliquias saltem paternorum larium atque opum ab ignis faucibus eriperent.

Quandoquidem verò armis removere a propugnaculo suo Gothofredum dominatui Ecclesiæ inhiantem minimè valuere, consiliis in hac Urbe habitis imminenti malo mederi Cives curaverunt. Quapropter Herlembaldus, qui auctoritate ac præsentiâ Mediolani primas tenebat, colligere populum Clerumque studuit, ut legitimum Gregi huic Pastorem communibus suffragiis instituerent, quemadmodum etiam confe-

ctum

ctum scribit Arnulphus. Sed de hoc novo Archiepiscopo inferius disseremus.

Interim ne à Gothofredo recedamus, cùm cerneret iste, Æmulum contra se in campum educi, Henricum Imperatorem, patronum suum precibus ac muneribus adiit, ut in Solio Ecclesiæ Ambrosianæ potestate regiâ confirmaretur. Nullam in hac re moram interposuit Imperator. Quapropter, expedito Legato interventore, Suffraganeis Provinciæ Mediolanensis Episcopis præcepit, ut apud Urbem Novariam convenientes Gothofredo manum Consecrationis imponerent, Arnulpho testante. Accepta Chrismatis sacri unctione Archipræsul iste excidii timorem in audaciam convertit. Siquidem erumpens e Castro Castelliono, Brebiam & Leucum, Oppida tunc Archiepiscopalis Mediolanensis Ecclesiæ, invasit; quamvis missis illuc Mediolano opportunis militum subsidiis, ejectus a Castro Leuci, etiam Supremum Ducem suum, in præceps actum ab alta rupe, amissum lugere debuerit.

Dum hæc dissidia & prœlia in Langobardiæ finibus agerentur, defuncto Romæ Alexandro II. Summo Pontifice Anno MLXXIII., delectus est in Successorem Hildeprandus Archidiaconus, sub nomine Gregorii VII.. Is [illegible]m conscius luctuosæ calamitatis, qua Ecclesia Mediolanensis sub tyrannico Pseudo-Archiepiscopi jugo premebatur, Literas misit ad Beatricem & Mathildem Tusciæ ac Liguriæ Dominas, easdem admonens, ut à communione recederent tum Gothofredi, tum Antistitum qui eumdem consecraverant. Solicitavit insuper per Epistolam Gulielmum Papiensem (Pictaviensem errore fortasse Typographi legimus in Pagio) Epi-

Episcopum, necnon fideles omnes Sancti Petri Apostolorum Principis Antistites populosque, ut manus darent ad exturbandum a Sede Mediolanensi Gothofredum invasorem. Praeterire silentio nolumus verba ipsa, quibus Sanctus iste Pontifex Epistolam hanc postremam signavit: „ Nam sicut scitis, Gothefredus vivente Guidone, dicto Archiepiscopo „ Mediolanensi, eamdem Ecclesiam, quae quondam meritis „ gloriosissimae Virginis & Genitricis Dei Mariae, necnon auctoritate Clarissimi Doctoris Beati Ambrosii inter ceteras „ Longobardorum Ecclesias religione, libertate, ac speciali „ gloria enituit, nunc quasi vilem ancillam praesumpsit emere, Sponsam videlicet Christi Diabolo prostituere, & a „ Catholica Fide tentans eam separare, nisus est simoniacae „ Haeresis scelere maculare „ &c. Demum collectâ Romae ex omnibus Italiae Episcopis Synodo, Gothofredum simul cum iis Praesulibus, qui eidem manus imposuerant, anathemate confixit, narrante Arnulpho; seu potiùs confirmavit excommunicationem, quam in eosdem tulerat Alexander II. in Synodo V. Romana, ùt Pagius animadvertit.

Henricus quidem Imperator, rebellis factus Ecclesiae Romanae, cujus obedientiae sese submiserat, datis ad Gregorium VII. Literis, Gothofredum, licèt Pontificio decreto exauthoratum atque ab Ecclesiae corpore anathemate rescissum, iterum in Sede Archiepiscopatûs Mediolanensis expedito Diplomate confirmavit, quemadmodum Pagius ex Vita Gregorii VII. a Paulo Bemriedensi scriptâ docet ad Annum MLXXV.. Verùm, cùm Mediolanenses Schismatici eodem anno Legationem misissent ad Henricum, rogantes ut viduae tamdiu

vero

vero Pastore Ecclesiæ alterum substitueret, Imperator ipse, destituto Gothofredo, Thedaldum, de quo inferiùs loquemur, in Archiepiscopum dedit. Itaque omni Archiepiscopali jure exutus Gothofredus, invisus omnibus, extorris & profugus obiit, nemine excepti extremi spiritûs demque sepulcri gloriam sibi aucupante, quemadmodum in Commentariis ad Sigonium *de Regno Italiæ* Libr. IX. sub Annum MLXXV. jam adnotavimus.

In Catalogis vetustis nulla Gothofredi mentio occurrit; electus namque simoniacè, nec umquam a Mediolanensibus receptus, indignum se reddidit qui hujus Ecclesiæ Archiepiscopis accenseretur, ejusque nominis memoria in nostris monumentis perennaret.

A T H O.

Gnotus quoque est antiquis; Catalogis Atho Clericus Mediolanensis, electus in Archiepiscopum Anno MLXXII., cùm tamen canonicè ad Cathedram istam promotus fuerit, assentiente scilicet Summo Pontifice, ac saniore Cleri parte suffragium suum in eum conferente: Et licèt Sacro Chrismate inunctus non fuerit, aliquam saltem suî memoriam in hisce Chartis meretur.

Defuncto apud Tanarum Widone Archiepiscopo, Herlembaldus qui partes continentiæ tuebatur, atque institutus fuerat a Summis Pontificibus Simoniæ oppugnator, jurejurando Civitatem Mediolanensem obstrinxit, ut rejecto Gothofredo, quem intruserat Henricus, Pastorem sibi deligeret hac labe minimè infectum, castæque in Sacerdotibus religionis intrepidum assertorem. Statutus quoque est Epiphaniæ Domini Solemnis dies Anni MLXXII. ad perficiendum hoc Opus gloriâ Dei plenum. Nec irritus fuit conatus; præsente namque Bernardo Cardinali, Apostolicæ Sedis Legato, acclamatus est in Archiepiscopum Atho. Verùm ea Cleri pars & populi portio, quæ Henrico favebat, illique injuriam ac probrum arbitrabatur inferri, si alium Antistitem acciperet nisi quem ipse daret, concitato tumultu in Aulam convivii irrupit, tantoque in Athonem furore exarsit, ut vix pepercerit vitæ. Itaque eo periculo deterritus novus Præsul

Tem-

Templum Maximum adiit, ac suggestum conscendens publicè professus est, se liberè juri suo cedere, & in perpetuum ab ea Dignitate sese abdicare.

Inter argumenta illa, quæ Schismaticos Cives moverunt ad fervidam adeò repulsam optimi hujus Pastoris, nonnulli Scriptores nostri censuere, illud fuisse, quod Arnulphus Libr. III. Cap. XXIII. scripsit, nempe extitisse Athonem *tenera ætate juvenculum*. Puricellus tamen Libr. IV. *Vitæ Sancti Herlembaldi* Cap. XXII. egregiè oppositum tuetur, ostenditque solidis, ex Gregorio ipso Summo Pontifice, documentis mendacem fuisse Arnulphum, utpote Schismaticis addictissimum. Et sanè, quis valeat opinari, Hildeprandum Cardinalem, paulo post Pontificem Maximum, approbare voluisse in Archiepiscopum contra Sacrorum Canonum sanctiones Adolescentulum, & puerum nondum pubertatis annos egressum, quemadmodum illum depinxit Ripamontius? Validiùs etiam fallax hæc fama dissolvitur, si quod Romæ postmodum gestum est attendamus: Accepto namque hoc nuncio illuc perlato, Alexander II. Synodum Episcoporum coëgit, in qua Athonis abdicationem ab Archiepiscopatu Mediolanensi, utpote vi ac metu mortis extortam, irritam declaravit; cùm potiùs damnanda fuisset Electio, cui repugnasset antiqua Ecclesiæ consuetudo, quæ immaturam ætatem prorsus ineptam censuit Episcopalibus exercendis muneribus.

Dum hæc Romæ agerentur, intempestiva mors rapuit terris Alexandrum Summum Pontificem; & Sedem Sponso suo viduam implevit Hildeprandus, ùt diximus, Gregorius VII. appellatus. Ad hunc igitur Atho hinc profectus se contulit,

tulit, a quo (ùt Calchus refert) *perbenignè exceptus, & publicè a Pontifice laudatus, in penitiorem familiaritatem admissus fuit*. Trahit hoc contubernium Athonis in Aula Pontificia, tot benevolentiæ signis a Pontifice Maximo acceptis firmatum, trahit inquam Ripamontius *in* sua *Histor. Ecclesiast. Mediolan.*, in argumentum superbiæ; ac si Atho Romæ instigaret Gregorium, & Herlembaldus Mediolani susdeque omnia confunderet ac ruinam Patriæ mihitaretur, ut Solium Archiepiscopale Athonis altiùs extolleret, & sibi liberam in Cives Urbemque pararet dominationem. Verùm Puricellus *in Vita Sancti Herlembaldi* Libr. IV. Cap. XXXVII. carpit dicacitatem Scriptoris hujus, nimiamque licentiam in ista re tam ignominiosè descripta, contra omnem fidem Testium coævorum. Porro nihil minus cogitavit Atho, quàm ut dissidia foveret, & per Contribulium odia cædesque, viam sibi ad Mediolanensem Cathedram aperiret. Misit quidem Gregorius Pontifex Mediolanum Literas ad Herlembaldum, quibus ipsum hortabatur, ut pro virili susceptam Causæ defensionem ageret, eidem injungens, ut benignè se gereret cum iis qui a Schismaticorum Cœtu recederent, & inchoatum opus ad Dei gloriam & Ecclesiasticæ castimoniæ leges, prudenti qua poterat clementiâ urgeret consummaretque. Collecto autem, ùt supra indicavimus, Italicorum Præsulum Romæ Concilio, Gothofredum damnavit, atque electum Athonem coram omni Cœtu præsentem laudavit, quemadmodum refert Arnulphus.

De hoc Athone nihil ultra in Historia legimus, cùm debaccante in Insubribus altero Pseudo-Archiepiscopo, simoniacè

niacè ab Henrico Imperatore electo, numquam patuerit Athoni locus recipiendæ Consecrationi: cujus defectu ipsius nomen Mediolanensium Antistitum Catalogo minimè adscriptum videmus.

THE-

THEDALDUS.

Hedaldum proferimus, tragicæ hujus Scenæ Actorem postremum. Fuerat is Metropolitanæ Mediolanensis Ecclesiæ Subdiaconus; cùmque Henrici Regis sibi gratiam comparasset; in Aulam vocatus eidem Sacris faciendis inserviit. Missâ autem a Civibus nostris Legatione in Germaniam, ut jugum excuterent Gothofredi, nimiâ ambitione ac rapinis undique desævientis, Henricus Imperator, nullâ ipsius habitâ ratione, cujus patrocinium hactenus susceperat, Thedaldum Archiepiscopum Mediolanensem constituit Anno MLXXV. Hic verò indignationem Apostolicæ Sedis justè metuens, per Amicos tentari curavit animum Gregorii VII., illiusque consensum viis omnibus petiit. Attamen prudentissimus ille Ecclesiæ universæ Rector, datis Literis ad eumdem Thedaldum, ei præcepit, ne Sacris Ordinibus Archiepiscopalem gradum sumere præsumeret, donec recto inito examine dignosceretur, quis ex duobus Archiepiscopis, altero Mediolani electo & tunc Romæ degente (nempe Athone), altero ab Henrico Imperatore dato, jus æquius ad Cathedram Mediolanensem possideret. Id autem declarari debere in proximè indicto Romano Concilio, notum eidem fecit: utque faciliùs causam suam ageret, Thedaldum Romam invitavit, tutum iter, moram, reditumque securissimum spondens. Alias quoque Literas ad omnes Mediolanensis Ecclesiæ Suffraganeos expedivit, iisdem ve-

vetans manuum impositionem Thedaldo exhibendam, cujus institutio nondum pro legitima habebatur, & a collectis in prima Romana Synodo Patribus dijudicanda committebatur. Extant hæ Literæ inter alias Gregorii VII., quas recitant Conciliorum Editores. Verùm fefellit spem optimi Pontificis pervicax Thedaldi & Episcoporum hujus Provinciæ contumacia; spretis namque Apostolicæ Sedis præceptis, illimet Episcopi, qui Gothofredum consecraverant, Thedaldum quoque Sacro Chrismate inunxerunt. Testis est Arnulphus, qui licèt Schismaticus, in hanc exclamationis vocem erupit, *Historiæ suæ* Libr. V. Cap. V. *Res mira, & cunctis retro temporibus inaudita, ut Urbis unius uno electo Antistite, sacrato altero, uno eodemque tempore tertius erumpat!*

Thedaldus hac Gregorii æquissima Sanctione præ superbia sua exacerbatus, junctis cum Guiberto Archiepiscopo Ravennate Schismatico amicis fœderibus, in Summi Pontificis perniciem conjuravit. Quinimo excitatis bellicis tumultibus universam hanc Metropolim fœdissimè exagitavit; quodque dolendum magis est, Herlembaldus continentiæ Sacerdotalis egregius Patronus, Pontificum Romanorum præconiis celebratus, atque per Epistolas ad ipsum datas ad intrepidè perseverandum in suscepto munere Ductoris armorum pro Dei & Ecclesiæ gloria conservanda commonefactus, in quadam inita concertatione ferro hostili percussus interiit, Anno MLXXVI., relictis mortalibus exuviis insolentiæ ac ludibrio plebis, quæ illas impiè diripuit, & lapidibus obruit, Arnulpho hæc describente Libr. IV. Cap. X.

Itaque vincente mitissimi Gregorii patientiam, hujus Pseudo-

do-Episcopi nostri arrogantiâ, cum aliis Langobardiæ Schismaticis Præsulibus fœderati, Pontifex ille Maximus in tribus Conciliis Romæ habitis, ipsum aliosque Socios Episcopos sacri anathematis telo iterum iterumque confixit. In postrema autem Synodo Anno MLXXX. confirmata est inter cetera Depositio Thedaldi ab Archiepiscopatu, additâ hac clausulâ, *sine spe recuperationis*. Quamobrem extorris ab Urbe, circum Verbani oras erravit Thedaldus, vitamque Aronæ explevit Anno MLXXXV.. Malè hoc Oppidum locavit Papebrochius, & ex eo Pagius *ad Fluvium Abduam, mediâ inter Comum & Bergomum viâ*; jacet namque ad oram Verbani Lacus, quinque milliaribus distans a Vico appellato *Sexto*, ubi e dicto Lacu Ticini Flumen iterum egreditur & fluit.

Obiisse Thedaldum in Schismate pertinacem tradidere Puricellus, Ughellus, & alii. Porro si solidis veterum Documentorum ac Testium fundamentis innixa forent ea, quæ narrat Antonius Bessa Negrinus *in Elogiis* italicè scriptis *Gentis Castillioneæ*, videlicet eluisse hunc Archiepiscopum malè actæ vitæ maculas pœnitentiæ lacrymis, obtentâque a Summo Pontifice absolutione præteriti Schismatis, dies suos in pace clausisse, non modica eidem gloria accederet, nostræque Ecclesiæ decus repararetur. Id quidem etiam Gaspar Bugattus *Historiæ suæ* Libr. III. inseruit: Verùm, cùm de hac pœnitentia omnino sileant superiorum ætatum Scriptores, calamum suspendimus, donec certiora proferantur.

Non ita prætereundum est quod Bonaventura Castillioneus scriptum reliquit in Libro *de Gallor. Insubr. antiquis Sedibus*, vide-

videlicet conditum esse a Thedaldo Aronæ Templum ac Cœnobium, & inductis in ipsum Monachis Sancti Benedicti, ampla ad eosdem alendos prædia in perpetuum fuisse assignata. Difficultate tamen non caret etiam hoc eruditissimi Auctoris testimonium. Siquidem Carolus a Basilica Petri, ubi agit *in Novaria Sacra* de Oppido *Invorio* antiquam Inscriptionem metricam refert, cujus primum carmen hoc est:

MEMBRA SUB HOC TUMULO REQUIESCUNT PRINCIPIS ADÆ.

Et post pauca:

ET STATUIT TEMPLUM HOC IN HONORE DEI,
REGIS COENOBIUM SUB NORMÆ TRAMITE DIGNUM:
SUFFICIENS VICTUM FRATRIBUS ESSE DEDIT.

Alii verò quemdam Obizonem Angleriæ Comitem, ejusdem Cœnobii conditorem fuisse testantur: Sed hoc postremum, mendacio proximum, facilè dignoscitur ex *Dissertatione* inserta *Vindiciis Sanctorum Corporum Protasii & Gervasii*, a nobis in lucem editis, in qua *Comitum Angleriæ*, & *Vicecomitum Mediolani* Historia fabulis expurgatur. Anonymus Auctor *Tabulæ Chorographicæ Italiæ Medii Ævi*, impressæ Tom. X. *Rerum Italicar.* pag. CXVII. ea quæ leguntur in Inscriptione de *Principe Ada*, & quæ narrantur de Thedaldo Archiepiscopo nostro, assertis Conditoribus Templi & Monasterii Aronensis, ingeniosè atque eruditè conciliare studet, chronologicis animadversionibus rem hanc in tenebris adhuc latentem illustrans. Ait verò, omnia quæ expressa sunt in

lapide, tumulo Adæ appofito, Seculo **XI.** optimè convenire, itaut Perufiâ Aronam fe conferens miles feu Princeps Ada, fecumque ferens pretiofa pignora Sanctorum Martyrum Gratiniani & Felini, invenerit ibidem Thedaldum a patrio folo exulantem, ejufque opibus dono datis, aut prædiis fibi divenditis, Templum & Cœnobium conftruxerit; eoque titulo a recentioribus Scriptoribus exiftimatus fuerit primus Cœnobii Auctor, Archiepifcopus Thedaldus.

Annos regiminis IX., menfes III., dies **XXI.** huic Archipræfuli tribuunt Catalogi antiqui; Sepulcrum autem Scriptores omnes receptum ab eo fatentur in Aronæ Oppido, tunc juris Archiepifcopalis. Nec dubium effe poteft, cùm Petrus Paulus Bofca *in Notis ad Martyrolog. Ambrof., ad diem I. Junii*, teftetur, effoffum fuiffe Thedaldi Cadaver Anno MDCXCV., dum *fundamenta cujufdam propugnaculi jacerentur ad mœnium tutelam*. Opinatur autem Anonymus Auctor *Tabulæ Chorographicæ*, fuperiùs memoratus, ibidem olim extitiffe Templum ac Cœnobium, aliò translatum Anno MCDLXXXIX.

De emortuali die Thedaldi dubium fe oftendit Puricellus, afferens neminem fe habuiffe, cui fatis acquiefcere poffet. Nos tamen antiqui Catalogi teftimonio freti, eumdem migraffe ex hac vita VIII. Calendas Junii fecurè pronunciamus.

AN-

ANSELMUS III.

Post annuum vacantis Sedis Mediolanensis, Anselmus a Vico Rhaude oriundus suffectus est Thedaldo, Anno nempe MLXXXVI., mense Julio vix inchoato, juxta calculum Papebrochii. Utrum verò canonicè electus fuerit, an ab Henrico Imperatore Schismatico, hujus Metropolis Archiepiscopus fuerit institutus per virgam & annulum, variè opinantur Scriptores. Baronius in *Annalibus* ad Annum MLXXXV. relatâ Thedaldi morte, ista subdit: *Mediolanensis Ecclesia erigere caput cœpit, excussoque e cervicibus jugo Schismaticorum, Catholicum sibi delegit Antistitem Anselmum, ejus nominis tertium.* Ughellus quoque in hanc sententiam concessit, asserens Anselmum a Catholicis fuisse electum in Archiepiscopum. Eadem Pagius repetit, sugillans Puricellum, & Sigonium, qui hunc Anselmum *Henricianum* appellant. Attamen doctissimus Vir in hac re plurimùm a vero aberravit. Primò enim credidit, superiora verba a Baronio prolata, esse eadem, quæ Bertholdus syncronus Scriptor *Historiæ suæ* inseruit, cùm tamen nihil tale Auctor ille somniaverit, ne dùm chartis mandaverit (in hunc errorem incidit etiam Papebrochius in *Exegesi*). Deinde argumentum illud, quo Pagius fulcire ex Bertholdo contendit opinionem suam, videlicet tunc temporis Mediolanenses cum quibusdam aliis Langobardiæ Civitatibus conjurasse contra Henricum, ejusque fautores ad vi-

ginti annos, inane prorsus est; Bertholdus enim rem hanc affixit non Anno MLXXXVI. ; ut Pagius censuit, sed Anno MXCIII., quemadmodum in Adnotationibus ad Sigonium *de Regno. Italiæ* sub Annum MLXXXIV. compertum jam fecimus. Itaque securior sententia videtur ea, quam Sigonius, Puricellus, & Papebrochius adoptavere, nempe Anselmum verè ab Henrico Mediolanensis Ecclesiæ Archiepiscopum fuisse institutum; sed postmodum vel a Victore III. Gregorii Papæ VII. Successore, vel ab Urbano II. qui brevem Victoris Pontificatum excepit, in Catholicæ Ecclesiæ communionem receptum. Idque etiam validè confirmatur auctoritate Landulphi junioris, appellati *de Sancto Paulo*, qui *Historia sua* Cap. IX. loquens de Grossulano Mediolani Archiepiscopo hæc habet: *Grossulanus dedit sententiam deponendi Andream Primicerium, & alios Sacerdotes, quos Anselmus de Rode Mediolanensis Archiepiscopus, & a Rege Henrico investitus ordinavit*; scribebat autem in nostra Urbe, sub finem Seculi ejusdem. In hac controversia, in qua Pagius, commendatione omni alioquin dignissimus, nimium judicio suo detulit, ac conceptæ opinioni blanditus est, reliquos, Sigonium præsertim, contrarium asserentes acri stylo configens, veritatis propugnandæ gratiâ nonnulla hìc cogimur adnotare. Primò insignis iste Scriptor Puricellum coarguit, qui minimè inficiatur, potuisse Anselmum ab Henrico Cæsare institui, sed ait subinde, Ecclesiæ Romanæ fuisse reconciliatum, inquiens, *nonnisi positivis argumentis in medium adductis id asseri posse*. Porro quid ad fidem statuendam magis idoneum, quàm auctoritas Arnulphi, & Landulphi

dulphi junioris coævorum, & apertis verbis rem hanc testantium, desiderandum relinquitur? Rediisse autem in gratiam Apostolicæ Sedis Anselmum ipsemet Pagius negare nequit, cùm Bertholdi de illo Elogium paulo antea protulerit, videlicet: *Venerabilem Anselmum Mediolanensem Archiepiscopum in causa Sancti Petri fuisse studiosissimum*. Quod autem ad Sigonium spectat, qui pariter institutum ab Henrico in nostrum Antistitem Anselmum profitetur, miramur, e Pagii calamo excidisse hæc verba: *Sigonius multa de suo dicere solitus est, & cum magna cautela legendus*; quamvis enim Scriptor iste celeberrimi apud omnes nominis, inopiâ documentorum, quæ ex pulverulentis Tabulariis postmodum emersere, aliquando a vero aberraverit, hoc loco tamen veritatem optimè consectatus, injuriosam hanc notam minime promerebatur. Sed Pagio fucum fecere verba illa, quibus Baronius paragraphum narrationis suæ de electione Anselmi in Archiepiscopum Mediolanensem claudit, videlicet: *hæc ex Bertholdo*; censuit enim eruditissimus Pagius, in Bertholdo reperiri omnia, quæ Baronius eo loco narraverat, minimè animadvertens, plura in eam paginam Baronium e suo penu intulisse, inter quæ numerari debet periodus illa, cujus gratiâ disceptare aggressus est contra illos, qui in adversa parte constiterant. Præstat eamdem hìc transcribere: *E medio sublato potentissimo Ecclesiæ Mediolanensis invasore* (Thedaldo) *erigere caput ea cœpit, excussoque e cervicibus jugo Schismaticorum, Catholicum sibi delegit Antistitem Anselmum, ejus nominis tertium*. Verùm evolutâ ab exordio ad calcem Bertholdi Historiâ, ne vestigium quidem assertæ a Baronio Catholi-

tholi-

tholicæ electionis Anselmi nobis occurrit. At de his satis.

Parcè admodum Auctores ævi illius præclaras Anselmi nostri Antistitis res gestas recensuere; splendidis tamen elogiis ornatum ejusdem nomen ad nos transmiserunt, ut infra videbimus. Nonnulla nos innuemus, quæ laudem illi non modicam peperere; eaque ex Urbani II. Epistolis, & Bertholdo coævo Scriptore colligimus. Incidit in illa tempora Anselmus, quæ pacatis in hac Metropoli rebus, lætiori Civibus nostris dierum serenitate affulgebant. Siquidem ab Anno MLXXVII. fessi diuturna calamitate ad meliorem frugem sese converterunt qui Henrico favebant, & Pontificii anathematis vinculo irretiebantur; atque ob hoc ipsum Legationem miserunt ad Gregorium VII., ut solutionem a clementissimo Pontifice consequerentur. Nec ille abnuerat, ad se revertentes Mediolanenses excipere: Quinimo expeditis Mediolanum duobus Legatis, nempe Anselmo Lucense, postea Sanctorum Catalogo adscripto, & Gerardo Ostiense Episcopis, potestatem iis tribuit, Civitatem universam ab excommunicatione absolvendi; quemadmodum etiam feliciter peractum est a Legatis, trium dierum eloquenti prædicatione præmissâ. Narrat hæc Arnulphus Libr. IV. Cap. XII., qui unum se fuisse ex Oratoribus ad Apostolicam Sedem missis, seque ad saniorem vitæ castigatioris integritatem ejus muneris occasione redactum testatur.

Supererant reliquiæ aliquæ transacti Schismatis abolendæ in Sacerdotibus, quos Aris restituere opus erat. Urbanus itaque II. peculiari erga Ecclesiam Mediolanensem caritate succensus, Literas ad Anselmum Antistitem nostrum dedit, ut

hæc

hæc etiam labes ab ejusdem vultu abstergeretur. Ejus verba sunt: „ Discretioni nostræ videtur, quatenus secundùm „ præcepti nostri tenorem, quando *secundùm Ecclesiæ vestræ* „ *morem* sacros daturus quibuslibet aliis Ordines, benedice- „ re cœperis; eòs quos tua duxerit solertia reconciliandos, „ inter benedicendum & manus imponendum facias interes- „ se: quibus cetera omnia consecrationis instrumenta præter „ unctionis explebis; & sic ad Sacra ministeria reconcilia- „ bis. „ Refert hoc Urbani Rescriptum Baronius sub Annum MLXXXVIII.; sed cùm illud ex Ivone Part. VI. Cap. CDVI. desumpserit absque ullis Chronicis notis, quo verè anno datum sit, nos ignorare candidè profitemur.

Ancipites hærere non possumus circa ea, quæ narrat Bertholdus memoratus ad Annum MXCIII., ait enim: *Civitates de Longobardia Mediolanum, Cremona, Laudà, Placentia contra Henricum in viginti annos conjuraverunt*. Hæc autem omnia in laudem non modicam Anselmi refluunt. Neque enim opinari quisquam potest, Societatem hanc inter finitimas Civitates initam fuisse absque consilio & consensu Archiepiscopi Mediolanensis, qui in Comitiis, arduisque rebus disponendis principem in Italia locum obtinebat, ùt Eruditis Viris notum jam est.

Altera non minus decora Celebritas peracta est ab Anselmo, Anno supra memorato. Cùm enim Conradus Henrici Imperatoris filius a Patre, quem pudendis aliis sceleribus scatentem toties Summi Pontifices execraverant, descivisset, & Mediolanensem Urbem adiisset, noster iste Archiepiscopus expansis ulnis illum excepit, Regemque Italiæ institutum

ferreo

ferreo diademate solemni pompâ præcinxit, quemadmodum narrare prosequitur idem Bertholdus. Neque omittendum est elogium, quo illius memoriam celebrat Auctor prædictus, subdens: *In Longodardia Venerabilis Anselmus Mediolanensis Archiepiscopus, in Causa Sancti Petri studiosissimus, & qui nuper Conradum Regem incoronavit, satis laudabilem finem fecit, magnumque mœrorem Fidelibus Sancti Petri reliquit.*

Octo *omnino* annos Mediolanensem Ecclesiam administrasse Anselmum, tradit Ughellus. Verùm antiquus Catalogus dilucidè adnotat; *Sedit ann. VII., menses V. dies IV. Obiit pridie Nonas Decembris, sepultus in Basilica Apostolorum.*

Antequam manum retrahamus ab hujus Archiepiscopi Vita, necesse ducimus refellere, quæ præposterè inseruit Galesinius Tabulæ *Archiepiscoporum Mediolanensium*; scribit enim, ab Anselmo III. *magnam classem exercitumque comparatum, ut Babylonem caperet; quò profectus, multis commissis præliis nihil profecit.* E lutulentis certè fontibus hæc hausisse Scriptorem istum, in ceteris commendatissimum, credendum est. Neque enim umquam audivimus, Classes paratas a Præsulibus nostris, nec ullus eo tempore de expeditionibus in Saracenos sermo increbuerat. Itaque excusare prorsus non valemus amplum anachronismum quo peccavit Galesinius, quodque omnino expungendum est ab eadem Tabula, ne oscitantiæ nobis labes inuratur.

AR-

ARNULPHUS III.

Tatim ac Anſelmus vitâ deceſſit, Arnulphus hujus nominis tertius, appellatus *de Porta Argentea*, ideſt quæ in noſtra Urbe Orientem ſpectat, aſſumptus eſt in Archiepiſcopum Anno MXCIII., teſte Bertholdo, die verò VI. Decembris, poſt unum tantùm Sedis vacantis diem, ùt ex antiquo Catalogo colligit Papebrochius. Quæ autem fuerit cauſa hujus præter morem feſtinæ electionis, excogitare aliam nequimus, niſi eam, ne videlicet Henricus Imperator antiquæ conſuetudinis tenax, alium in hac Dignitate per virgam & annulum conſtitueret. Attamen Ughellus a Sigonio deceptus affirmare non dubitavit, per virgam & annulum, tradente Cæſare, fuiſſe Arnulphum Mediolanenſis Eccleſiæ inſtitutum Archiepiſcopum. Porro, quantum iſta repugnent Hiſtoriæ hactenus allatæ, conjurationis nempe Langobardiæ Civitatum in viginti annos contra Schiſmaticum Henricum, & adventûs in hanc Urbem Conradi filii, in eumdem pugnantis, nemo eſt qui non videat. Plura in hanc rem adnotavimus in calce ad Libr. IX. Sigonii *de Regno Italiæ*, ad Annum MXCII., quæ hìc non vacat repetere, cùm manifeſtè pateat error tum Sigonii, tum Ughelli eumdem exſcribentis. Id quidem certum eſt, Arnulphum electum minimè tunc manum admoviſſe ad habenas in hac Eccleſia regendas, causâ alterâ id prohibente. Siquidem deficientibus Epiſcopis Suffraganeis, qui anathemate ob contumaciam

in Schismate innodati erant ab uno tantùm Catholico Episcopo, iis quidem consentientibus, sed non imponentibus manum, consecrationem receperat. Quamobrem Apostolicus Legatus irritam eamdem declaravit: Neque (ùt optimè animadvertit Ughellus) Præsul ille, cujus cordi plus insita erat pietas quàm ambitio, quidquam in suî favorem adduxit, sed Ecclesiastica acceptæ Dignitatis Insignia deponens, Cœnobio se inclusit, ibique honestissimam vitam transegit, donec Urbanus II. absoluto felicissimè Concilio Placentino, Mediolanum se contulit, ad aliud Claromonte in Gallia celebrandum profecturus. Tunc enim eductus est e Claustris Arnulphus, & jussu ejusdem Pontificis Maximi a Dimone Saltzburgensi Archiepiscopo, Gebeardo Constantiensi Episcopo, & Udalrico Pataviensi, sacro Chrismate unctus, ritè huic Ecclesiæ datus est Pastor; imo etiam a memorato Summo Pontifice Pallio decoratus Anno MXCV., teste Bertholdo.

Neque hoc solummodo beneficium Mediolanensibus attulit Urbani II. præsentia, ut videlicet paterna Arnulphi cura & regimine, quo supra annum caruerant, fruerentur, ac legitimè sedentem in Solio Archiepiscopum suum conspicerent; sed etiam aliud nobilius Aris ipsis nostris impartitus est, Sanctorum Martyrum Catalogo adscribens Herlembaldum, Civem hujus Metropolis claro genere ortum, qui pro inducenda in Sacerdotes castimonia, atque abolenda Simoniæ corruptela vitam posuerat. Puricellus insuper refert, voluisse quoque hunc Summum Pontificem Sacrum Corpus effodere, ac e priori Tumulo in alterum Ecclesiæ Sancti Dionysii honestiorem transferre. Huic autem pio operi perficiendo adfuit noster etiam Antistes Arnulphus,

quem-

quemadmodum testatur Inscriptio, quam recitat idem Puricellus Cap. LXXIX. *Vitæ Sancti Herlembaldi*, & his versibus clauditur:

URBANUS SUMMUS PRÆSUL; DICTUSQUE SECUNDUS,
NOSTER ET ARNULPHUS PASTOR PIUS ATQUE BENIGNUS,
HUJUS MEMBRA VIRI TUMULANT TRANSLATA BEATI.

Comitem quoque se dedisse Arnulphum Urbano in Gallias proficiscenti, ut simul cum eodem, Concilio Claromontano interesset, fidem facit Claudius Robertus, qui id adnotavit in *Galliæ Christianæ* Appendice, ubi Catalogum texit Archiepiscoporum Mediolanensium.

Expeditis in Gallia maximis pro Ecclesia negotiis, & statutâ in pluribus Conciliis morum regulâ, necnon indictâ in Saracenos expeditione, sese Romam restituturus Urbanus iterum Mediolanum invisit, ubique beneficentiæ suæ fructus relinquens. Landulphus a Sancto Paulo mentionem faciens in Chronico suo rei cujusdam in juventute sua gestæ, hæc habet Cap. XXVIII. „ De Francia Mediolanum (Urbanus) redivit „ (Anno MXCVI.) in qua Civitate cùm ipse Papa staret, in „ Pulpito Sanctæ Theclæ, immensæ multitudini hominum utriusque sexûs prædicavit, & prædicando de magna sapientia sua „ protulit; quòd minimus Clericulus de Ecclesia Dei est major „ quolibet Rege mortali. Addidit etiam, quòd Clerici & Sacerdotes per pecuniam in Ecclesias non sunt introducendi, „ sed per electionem hominum, qui sunt Ecclesiarum vicini „. Cur autem in Templo Sanctæ Theclæ potiùs, quàm in sug-

 gestu

gestu Metropolitanæ Basilicæ Concionem habuerit Pontifex Maximus, ea ratio est, quòd Ambrosiano tunc temporis Ritu Primarius Clerus a Paschate Resurrectionis usque ad tertium Dominicum diem Octobris, in Ecclesia Sanctæ Theclæ, quæ ideo *Æstiva* dicebatur, Sacra omnia peragebat.

Pagius in Critica Baronii ad hunc Annum, num. XVI. Puricello adversatur in iis, quæ superiùs ex ipso retulimus, nempe in Sanctorum Album relatum fuisse Sanctum Martyrem Herlembaldum, ejusque exuvias tumulo nobiliore donatas a memorato Summo Pontifice, antequam Gallias adiret; asserens, convenientius sibi videri, transferenda hæc esse ad secundam Mediolani moram, cùm minimè opinandum sit, festinantem Urbanum ad urgentia universæ Ecclesiæ negotia componenda, peculiari huic Ecclesiæ voluisse gratificari, atque in hisce, piis licèt, operibus tempus impendere, gravioribus curis destinatum. Parùm tamen id nostrà refert, sive ante discessionem ab hac Urbe, sive in reditu ad nostram Metropolim dignatus sit Maximus ille Pontifex, Herlembaldum novo Tumulo & Aris donare, & hanc geminatæ præsentiæ suæ gloriam immortalem Mediolanensibus indulgere. Ceterùm vix credibile est, a Landulpho, qui præsens erat rebus Mediolani eo anno gestis, & non tantùm Concionem ab Urbano pronunciatam, sed etiam ejusdem argumentum chartis commisit, omissam fuisse ignavo silentio sacram Celebritatem, a Summo ipso Romano Hierarcha raro admodum exemplo apud nos peractam; præsertim cùm procul dubio eidem interesse debuisset frequentissima Civium & Exterorum corona, si verè Urbanus illam tunc instituisset: Proinde standum esse Puricelli narrationi securiùs arbitramur.

Quanto

Quanto erga Deum amore ac desiderio amplificandi ejusdem cultûs æstuaret Arnulphus, colligimus ex Diplomate, quod nos jam vulgavimus in Dissertatione *ad vindicandam veritatem* &c. Cap. XIV. in calce, ex Tabulario Metropolitani Mediolanensis Capituli. In eo autem ista leguntur: „ Nobis in nostra Mediolanensi Domo, nostrorum Cardinalium, „ scilicet Presbyterorum, Diaconorum, & Subdiaconorum interventu residentibus, animarum nostrarum saluti providentes, & nostræ Sancti Gemuli päupereulæ Ecclesiæ vigilantes, „ tam præsentibus, quàm futuris, notum fieri volumus, quatenus vigintiquatuor denarios, quos homines de Belare, qui „ vocantur Garilioli, Presbytero de Arcidiate dabant, duodecim propter duodecim Missas, quas in Sancti Gemuli Ecclesia cantabat, & duodecim propter duodecim prandia, deinceps nullo modo dentur. Candelæ verò, quæ in ipsius Sancti Gemuli festivitate Ecclesiæ Sancti Victoris de Arcidiate „ dabantur propter luminaria, amodo ab aliquo non exigantur „. Ne autem plebs illa detrimentum pateretur, *a Venerandis Viris, scilicet Athone Presbytero, Ingizone Judice, & Arderico Cangellarii Ariprandi Germano, qui abjecto Mundo ad eamdem Sancti Gemuli concurrerunt Ecclesiam*, tanta terræ portio empta est, unde annualiter reciperet Plebs segetem & panicum, quem posset Canonicæ de Arcidiate persolvere, simul cum quatuor ceræ candelis, tribuendis Sancti Victoris Ecclesiæ pro luminaribus supradictis. Vult autem Arnulphus, ut *omni anno* mittantur *ad Ecclesiam Metropolitanam Sanctæ Mariæ duæ Candelæ, per unamquamque unam libram ceræ habentes, quæ in Domini & Salvatoris Nostri Nativitate ardeant super Altare*

Sanctæ

Sanctæ Mariæ in nocturna Missa Sanctæ Anastasiæ, *& peractâ Missâ perveniant in potestate Cimiliarchæ illius Ecclesiæ*. Præcipit etiam, ut Ambrosianum Officium celebretur *a Presbyteris*, *& Clericis*, vel aliis, quos ipsi elegerint. Eximit demum Ecclesiam illam omnino a jurisdictione *Presbyteri*, *vel Clericorum de Arcidiate*. Subscripta est hæc Charta manu propria Arnulphi, Dei gratiâ Archiepiscopi Mediolanensis, Gothofredi Archipresbyteri, & aliorum; data verò est *in Domo Sancti Ambrosii*, *Anno Dominicæ Incarnationis millesimo nonagesimo quinto*, *secunda die mensis Novembris*, *Indictione quarta*.

Diploma hoc Arnulphi postmodum typis commisit Clariss. Muratorius, inseruitque Tom. V. *Antiquitat. Ital. Med. Ævi*, colum. CCLXVII. Animadvertit autem diligentissimus Scriptor iste, nullum Monachorum ibidem habitantium vestigium in hoc Privilegio occurrere; Cùm tamen Bosca *in Martyrologio Mediolanensi* ad diem IV. Februarii hæc adnotaverit: *Monasterium Gannense fuit olim Benedictinorum; Nunc Cœnobitis caret; illius siquidem reditus Pius IV. Pontifex Maximus addixit Nosocomio Majori Mediolani*, verisimile censet Muratorius, tunc Cœtum aliquem Clericorum eum in locum coaluisse, cùm ipsum Arnulphus Archiepiscopus eximat a jurisdictione Archipresbyteri, seu Plebani Arcidiatensis Ecclesiæ; postea verò sibi elegisse Abbatem, & Institutum Benedictinum suscepisse. Perennem certè memoriam meretur pietas Arnulphi Archiepiscopi, qui campum aperuit hac institutione, ut paupercula ea Sancti Gemuli Ecclesia religiosorum hominum evaderet domicilium, ac subinde Cœnobium Monachorum.

Hal-

Hallucinati plurimùm sunt Galesinius non secus ac Ughellus, qui constanter asseruere, ab hoc Arnulpho Archiepiscopo collecta fuisse septem militum millia Cruce signata, ut ad redimendam e Barbarorum manibus Jerosolymam mitterentur; de hoc namque bellico Arnulphi apparatu ne verbum quidem protulere Scriptores: Neque tempus eidem superfuit, rem tot difficultatibus obsitam, tantique dispendii propemodum excogitandi; siquidem morte præreptus Anno MXCVII., die XXIV. Septembris Ecclesiam hanc regere desiit; multòque magis hoc verum esset, si Ughellum sequeremur, qui uno ante anno defunctum Arnulphum scribit: quo tempore vix promulgata in Concilio Claromontano Expeditio in Barbaros fuerat, sed nondum instructa.

Ecclesiæ Ambrosianæ præfuit annis III., mensibus IX., diebus XIX., ùt ex antiquo Catalogo discimus.

Sepultum fuisse Arnulphum apud Sanctum Victorem, *cujus ille Templum ditaverat fortunis gratiisque, ac privilegiis exornaverat*, proximè relatus Ughellus testatur. Si tamen veteres Catalogos consulamus, tumulum Arnulphus habuit in Monasterio Clivatensi; atque idem adnotavere Galesinius, aliique. Quocirca facilè censeri potest, fucum fecisse Ughello duplex Cœnobium Monachorum Montis Oliveti, alterum Mediolani, alterum in Vico Clivate Mediolanensis Diœcesis, ut unum pro alio designaret, in quo Archiepiscopi hujus nostri Ossa condita fuerint.

AN-

ANSELMUS IV.

Electionem Anselmi IV., de Buis appellati, in Archipræsulem Mediolanensem describit Landulphus de Sancto Paulo, illius temporis Scriptor, qui ait, defuncto Arnulpho Archiepiscopo, Mediolanum advenisse Armanum Brixiensem Episcopum electum, Provinciæ nostræ Suffraganeum, atque collectis Comitiis designatum fuisse Successorem Landulphum de Badagio, Præpositum Canonicæ Sancti Ambrosii, Virum moribus ac vita optimè ornatum; sed eodem Antistite Armano minimè consentiente, acclamatum postea fuisse Anselmum Canonicæ Sancti Laurentii Præpositum, & gratiâ Comitissæ Mathildis, necnon Urbani II. Summi Pontificis assensu accedente confirmatum. Quandoquidem verò Sacris Ordinibus carebat, eosdem statim recepit; deficientibus autem Suffraganeis, ab alterius Provinciæ Episcopis in Archipræsulem Mediolanensem est consecratus. Nec defuit eidem exornando in hac Dignitate Pontifex Maximus, mittens ex veteri more per Legatum suum Stolam seu Pallium, quo in solemnibus Sacrificiis indueretur.

Prudentiæ suæ præclarum testimonium statim dedit Anselmus; cùm enim Obertus quidam, cognomine *Baltricus*, Sedem Brixiensem invadere tentaret, utpote ab Henrico Imperatore Schismatico ad eamdem promotus, constanter obstitit Archiepiscopus noster, eoque prorsus rejecto, sacro Chris-

Chrismate inunctum Armanum, illius Ecclesiæ jampridem electum, ut diximus, Episcopum declaravit.

Insederat eo tempore altè animo Episcoporum ac Principum Italiæ desiderium ac solicitudo instruendi exercitum adversùs Saracenos, undique personantibus vocibus, quæ populum ad magnanimum hoc Opus impigrè aggrediendum incitarent; præcipuè cùm Urbanus II. frequentibus Monitis Literisque, etiam ad Anselmum nostrum datis, Expeditionem in Orientem urgere prosequeretur. Proinde succensus ab iisdem Antistes noster vires omnes impendit, ut ex Insubribus ac Langobardicis huic Metropoli subditis Provinciis validum militum subsidium pararetur exercitui, jam profecto ad sacrum contra Barbaros bellum aperiendum. Nec sibi ipsi pepercit inclytus Præsul, citatis itineribus per Italiæ Urbes excurrens, ut præsentiâ & fervidis exhortationibus animos juvenibus ac viris adderet, ad sese sacræ militiæ conscribendos, vitamque pro tutanda Fide Deique gloria amplificanda, bellorum periculis intrepidè exponendam. Tantum autem industriâ laboreque profecit, ut Abbate Urspergensi & Sigonio testantibus, quinquaginta millia Langobardorum, inter quos septem millia Mediolanensium numerabantur, colligere atque armare valuerit.

Antequam tamen profectionem in Orientem iniret, Pastoralis Officii sui munera exercere non desiit. Ac primò, cùm Ecclesiastica disciplina plurimùm concidisset, depravatis Sacerdotum moribus, excitatis Civilibus bellis, & Henriciano Schismate in Ecclesias inducto, Concilium celebrare Mediolani statuit, pluresque Catholicos Episcopos non tam Pro-

vinciæ suæ, quàm exterarum regionum ad illud convocavit, aperuitque Anno MXCVIII., Indictione VI. Nonis Aprilis. Nicolaus Sormanus antiquitatis peritissimus & Collega noster, ejusdem fragmentum publici juris fecit in suo Opere, edito *in Causa Præeminentiæ* &c. Integrum ipse archetypum servat, quod optandum esset, ut quamprimùm typos subiret, unà cum ampla Serie Documentorum veterum ac Diplomatum, quam ipse summo labore ac studio ex Archivis collegit, Notisque illustravit. Hujus Concilii ea tantùm vulgavit, quæ ad rem suam spectabant, addiditque Anselmi Diploma, quod absoluto Concilio expeditum fuit favore Canonicorum Basilicæ Ambrosianæ, cum subscriptionibus Præsulum, qui eidem Synodo interfuere, iique ita describuntur: *Anselmus Archiepiscopus Mediolanensis*: *Guibellinus Arelatensis Archiep.*: *Gotefredus Magalonensis Ep.*: *Aldo Plasentinæ Ecclesiæ Præsul*: *Bonsenior Reginæ Ecclesiæ Provisor*: *Ubaldus Mantuanus Antistes*: *Guido Cumanus Gubernator*: *Herimanus Brissiensis*: *Guido Terdonensis*, *Azo Aquensis Electi*: *& Gregorius Romanæ Ecclesiæ Cardinalis*. Eruditissimus Pater Joannes Dominicus Mansi, e Congregatione Matris Dei, nostrique amantissimus in Tom. II. *Supplement. ad Concilia*, Lucensis Editionis Anni MDCCXLIX. fragmentum istud inseruit fol. LV., suasque animadversiones adjecit, in quas mendum irrepsit, cùm Anselmo *de Rode*, tertio hujus nominis, Anno MXCIII. e vivis erepto attribuat hanc Synodum, quæ congregata est ab Anselmo *de Buis*, Anno MXCVII. ad Archiepiscopalem Mediolanensem Sedem evecto.

Alterum laudis argumentum in nostro hoc Antistite colligit

ligit Puricellus ex Lapide adhuc superstite in fronte Atrii, præjacentis Templo Sancti Ambrosii, & ibidem posito Anno MXCVII., quo ipse præerat Ecclesiæ Mediolanensi, concessam videlicet fuisse ab eodem Immunitatem a publicis vectigalibus, iis omnibus qui Mediolanum se conferrent ad celebrandam Sanctorum Protasii & Gervasii Martyrum Solemnitatem. Equidem libentissimè amplecteremur Puricelli sententiam, cùm ageretur de præcipuis Metropolis nostræ Patronis, quos Sanctus Ambrosius professus est, tales se ambire Defensores. Verùm si expendamus serio examine Lapidem illum, clarè patebit, non cœpisse eo primùm anno solemnem hanc institutionem: In eodem namque leguntur hæc verba: *Statutum est ab Archiepiscopo Anselmo, & ejus postea Successoribus sub nomine excommunicationis, & communi Consilio totius Civitatis, ut non liceat alicui homini in eorum Festivitate, & per tres dies antea, & per tres postea, Curtadiam tollere*, idest Vectigal a viatoribus persolvendum. Cùm igitur de re præterita Lapis loquatur, quis ex tribus aliis Anselmis fuerit primus Auctor hujus indulgentiæ, divinare non licet. Nihilominus negari nequit, plurimum gloriæ in hunc Anselmum refluere, cùm notum sit, eo tempore principem locum habuisse Archiepiscopum Mediolanensem in publicis rebus; & præsertim cùm subjungatur in ea Inscriptione, *per octo dies ante Festum, & per octo post Festum, pacem omnibus hominibus ad Solemnitatem venientibus & redeuntibus communi Consilio firmatum esse, Adam & Pagano huic bono opem dantibus, Anno jam dicto*. Sed de his fusiùs egimus *in Vindiciis Sanctorum Martyrum Protasii & Gervasii*, Cap. I. pag. XXV.

 So-

Solido procul dubio fundamento nititur Judicium habitum ab Anselmo Archiepiscopo Anno sequente MXCIX. Cùm enim controversia agitaretur diu vigens inter Vicinos Parœciæ Sancti Protasii, & Monachos Sancti Simpliciani, qui ibidem degebant antequam ad illud Cœnobium transmigrarent, re maturè perpensâ Decretum edidit Archiepiscopus in favorem Congregationis Monachorum, quo lites omnes in futurum compescuit. Extat hujus Sententiæ Exemplar apud Ughellum, ab ipso Anselmo subscriptæ, & latæ Anno MXCIX., IV. Nonas Februarii.

Eodem anno animum adjecit Antistes hic noster excitandis Civium cordibus ad religiosiorem persolvendum cultum Sancto Martyri Arialdo, incontinentiæ & Simoniæ, Sacros Altaris Ministros eo Seculo fœdè contaminantium, egregio profligatori. Quamobrem institutâ solemni Supplicatione, ejusdem Corpus ex primo in Ecclesia Sancti Celsi Tumulo, ad Sancti Dionysii Templum transtulit, ut simul quiesceret cum altero Sancti Herlembaldi Martyris, qui in eadem arenâ tamdiu decertavit, donec fuso proprio sanguine triumphalem a Deo palmam promeritus fuisset. Recitat Puricellus *in Vita Sancti Herlembaldi* Cap. LXXXIII. Inscriptionem appositam Sancti Arialdi Sepulcro in prædicta Ecclesia Sancti Dionysii, in qua idem animadvertit, memoriam inseri etiam Socii sui Sancti Herlembaldi. Translationem hanc ab Anselmo peractam fuisse *circa tempus Autumnale* scripsit Pagius ad hunc Annum. Seriùs tamen id contigisse nos docet Landulphus Senior Lib. III. Cap. ultimo; ait enim, susceptam fuisse a nostro Antistite sacram hanc curam *post biennium suæ Conse-*

fe-

secrationis. Cùm autem ipse Episcopalem unctionem receperit die II. Novembris Anni MXCVII., memoratus verò Auctor minimè asserat, statim post biennium in Æde Dionysiana collocata fuisse Ossa Sancti Arialdi, clarè patet, fortasse provecto jam Novembre Sanctum Corpus ibidem fuisse repositum.

Interim perlatum est in hanc Urbem lætissimum nuncium, captam videlicet fuisse a Gothifredo Bullionio cum suis Commilitonibus Cruce-signatis Jerosolymam Idibus Julii, ibidemque erectum Sanctæ Crucis Vexillum. Quapropter festivis vocibus ac plausu resonantibus undique compitis, meditatus est Anselmus Archiepiscopus perenne aliquod tantæ victoriæ monumentum in hac Metropoli figere. Aderat in Urbis meditullio Templum, Anno MXXXI. extructum a Benedicto de Rozone in honorem Sanctissimæ Trinitatis, quod religiosissimè colebatur. Hoc renovari placuit in accuratam similitudinem Sancti Jerosolymitani Sepulcri, atque hoc nomen in hodiernum usque diem eidem Templo perseverar, adjectis Claustris, & ibidem fixâ Sede Congregationis Oblatorum, quam postmodum instituit Sanctus Carolus Borromeus. Ipse autem Anselmus Archiepiscopus solemnem diem indixit peragendæ Dedicationi, nempe Idus Julii, Anni sequentis MC.; utque alliceret Cives exterosque ad devotiùs solemniusque sacram hanc Celebritatem recolendam, expedito Diplomate, quod Puricellus, & Ughellus integrum recitant, sanxit, ut Supplicatio Cardinalium Ecclesiæ Majoris iniretur a Templo Maximo ad aliud Sancti Sepulcri, eaque quolibet anno imposterum renovaretur. Insuper edixit, ut *octo diebus ante Solemnitatem, & octo postea pax fieret, & tregna per*

per Comitatum Mediolanensem. Nundinas etiam ab omnibus immunes vectigalibus, affluentes mercibus instituit, nihilque omisit, quod magnificentiam non spiraret.

Imminebat tempus statutum itineri in Orientem suscipiendo, Duce ipso Anselmo Archiepiscopo. Compertum minimè est, quâ viâ processerit. Conscendisse ipsum Genuæ Classem, quæ Calendis Augusti Anni MC. inde solvit, a Ligusticis Annalibus tradi Calchus affirmat. Nihil tamen de hac re habere Justiniani, & Foliettæ Historias advertit etiam Pagius ad Annum MCI., num. VII. Addimus quoque Caffarum editum Tom. VI. *Rerum Italicar.*, qui exordiens Historiam suam ab Anno MC., nullum prorsus verbum facit de Archiepiscopo Mediolanensi, & ejusdem exercitu; cùm tamen profectionem Triremium Januâ Jerosolymam accuratè describat. Arbitramur potiùs, terrestri Anselmum itinere Constantinopolim contendisse; Uspergensis namque Abbas refert, Langobardorum exercitum Carinthiâ permeatâ in Bulgariæ Civitatibus hyemasse, ac tamdem Anno MCI. Constantinopolim pervenisse.

Duplicem profectionem in Orientem nonnulli ex Scriptoribus ab Anselmo susceptam affirmant, præsertim Puricellus, & Ughellus; alteram scilicet Anno MXCVIII., ex qua reversus ea peregerit, quæ superiùs descripsimus; alteram Anno MC. post Dedicationem Ecclesiæ Sancti Sepulcri. Arduum tamen captu est geminatum hoc iter; cùm videamus quolibet anno, post indictam ab Urbano II. Summo Pontifice Expeditionem in Syriam, exercuisse Anselmum Mediolani Præsulatûs sui officia, & Celebritates, quæ absolvi non poterant brevi morâ ab ipso habita in hac Urbe; Concilium nempe collectum, ac celebratum

Anno

Anno MXCVIII.; compositam litem inter Monachos Sancti Simpliciani, & Vicinos Sancti Protasii Anno MXCIX.; Translationem Corporis Sancti Arialdi Martyris sub finem ejusdem anni; & demum quam proximè retulimus magnifico apparatu peractam Dedicationem Templi Sancti Sepulcri. Porro quis autumare umquam valeat, Archiepiscopo tot publicis negotiis expediendis occupato superfuisse dies ac menses, quibus tam longam peregrinationem iniret, reditum expleret, ac iterum eidem itineri sese committeret? Pater Eustachius a Sancto Ubaldo respondere nititur in Libro *de Metropoli Mediolanensi* Clarissimo Muratorio, qui eamdem Sententiam tuetur, conciliare omnia satagens, quæ difficultatem non levem geminato huic itineri injicere posse videntur; num. tamen CCLXXXIV. hæc habet: *Ut Muratorio meo morem gerere non desinam, eam assertionem, quòd Landulphus* (a Sancto Paulo) *unam tantùm Archiepiscopi Expeditionem referat, libenter amplector*; eam enim magis conformem rationi, & veterum Auctorum Scriptis agnovit.

Pastoralis caritas, qua Gregem suum fovebat Anselmus, minimè passa est, vacuam relinqui Rectore suo Sedem Mediolanensem, atque ita occasionem præbere dilectis Ovibus suis ejusdem absentiam inani dolore, ac multo earum dispendio lacrymis prosequendi. Quapropter ante discessum suum, consilium iniit Vicarium sibi aliquem substituendi, Virum peculiari doctrina ac prudentia instructum. Is fuit Grossulanus, quem ut præstantiori auctoritate muniret, Saonensi Episcopatu ab illius Clero & Populo ornari studuit, missis illuc duobus Legatis; quemadmodum etiam communibus votis ad eam Sedem fuit promotus. Electionem hanc contigisse Anno MXCVIII. affirmat Ughellus in

in Episcopis Saonensibus; serius tamen id factum ex Landulpho colligitur. Cùm enim eum dicat eodem tempore ordinatum Episcopum, quo Archiepiscopi Mediolanensis Vicarius est constitutus, & in hoc munere per biennium perdurasse, donec videlicet certum de Anselmi obitu nuncium accepit, clarè deducitur, non potuisse illum usque ab anno memorato Episcopum eligi, atque ordinari; secus namque quatuor annos in hujus Mediolanensis Ecclesiæ administrandæ officio insumpsisset, fide Landulphi repugnante. Statuenda igitur est hujusmodi electio, & consecratio ad Annum MC., ante mensem Julium, sicuti eamdem Pagius *in Critica* ad hunc Annum refert. Quid egerit in hoc munere Grossulanus, suo loco narrabimus.

Infelicem exitum habuit tot consiliis sumptibusque maturata Expeditio Anselmi in Orientem; conferentibus namque manus militibus nostris cum Turcarum copiis apud Danisman, in Romania sitam, improsperè cecidit pugna, fusis Catholicorum agminibus, ipsoque Archiepiscopo vix fugâ elapso. Radulphus, unus & ipse ex Crucesignatis, Familiaris Tancredi Antiochiæ Principis, cujus etiam res gestas descripsit, narrat, initum prælium apud memoratam Urbem, & inter alios Duces nobilesque milites, Anselmum quoque Mediolanensem Archiepiscopum fuisse interemptum. Antiquiorum tamen omnium, & recentium Scriptorum una vox est, obiisse hunc Præsulem Constantinopoli. Itaque ne alicui ex coævis fides abnegetur, censeremus dici posse, existimatum fuisse ab aliquibus in pugnæ fervore mortuum Anselmum; sed fortasse post acceptum vulnus, Constantinopolim ductum fuisse, ubi in gravi luctu expiraverit. Certè modicum temporis effluxit ab inito prælio ad obitum hujus

hujus Antistitis, adeòque verisimile admodum est, gravi alia de causa, quàm ex solo mœrore, ac luctu illum interiisse.

Inaudita res est, quam nobis *in Tabula Archiepiscoporum Mediolanensium* Galesinius obtrudit, inquiens: *Fidei nomine in exilium pulsus* (Anselmus) *Constantinopolim venit, ubi obiit*; nusquam enim legimus enatam occasionem exilium indicendi Anselmo, quod alioquin eidem gloriosum fuisset. Commentum hoc vulgavit Cattaneus in Libro inscripto: *Successores Sancti Barnabæ*, ubi agit de Anselmo, hujus nominis quarto, & plura de suo miscet, a vero prorsus aberrantia, ut alibi jam adnotavimus.

Quo anno sublatus e vivis fuerit Anselmus, diversa tradidere Scriptores. Sigonius, Ughellus, aliique annum Secularem statuunt ejusdem morti. Veriùs tamen sequens Annus MCI. & dies XXX. Septembris, postremus fuit vitæ Anselmi; atque in hunc etiam consensit Puricellus, qui Cap. LXXXIII. *Vitæ Sancti Herlembaldi* priorem ab ipso vulgatam opinionem de Anno Seculari apertè rejecit.

Regimini Anselmi annos III., menses X., & dies XXVIII. assignat antiquus Catalogus; sepulcrum autem habuisse in Monasterio Sancti Nicolai in Byzantina Urbe connotavit.

GROSSULANUS.

Tatim ac Anselmus IV. profectionem in Syriam suscepit, Grossulanus Episcopus Saonensis electus, Mediolani consecratus, & Vicarius Anselmi Archiepiscopi constitutus Anno MC., quemadmodum proximè retulimus, munus suum a Dei cultu & caritate in proximos inchoavit, instituens ut singulis secundis Feriis cujuslibet hebdomadæ Clerus ac Cives omnes ad Sancti Ambrosii Basilicam sese conferrent, ibique fervidas preces ad Deum effunderent, ut felicem Anselmo ejusque exercitui peregrinationem largiri dignaretur. Insuper Grossulanus ipse non iis tantùm Feriis, sed in singulis ferme diebus Festis e suggestu concionabatur, quinimo parcitate cibi asperique vestitûs, quo utebatur, exemplo ad Christianæ modestiæ ac virtutum exercitationem populum succendere conabatur. Per biennium in hac vivendi norma, Vicariique officio perduravit; donec infaustum nuncium ad hanc Urbem perlatum est, Archiepiscopum Mediolanensem Constantinopoli obiisse. Postquam verò luctui & funebribus Sacris satisfactum est, ut anima tanti Antistitis ab expiatorio igne eruta celerem ad Superos transitum faceret, de substituendo altero Archiepiscopo cogitationem sumpsit Grossulanus, habitoque consilio cum Clericis & Nobilibus Comitia indixit; cùmque spectante populo initum fuisset Colloquium ut Successor declararetur, & a Cleri Primicerio propositi essent duo ex Canonicis Metropolitanæ Ba-

Basilicæ, qui a bello Jerosolymitano iter aggressi fuerant, in Patriam reversuri, Landulphus nempe de Badagio, & alter Landulphus de Vareglate, qui ex Præposito Basilicæ Sancti Nazarii delectus est in Episcopum Astensem, ac Beatorum albo etiam adscriptus; Grossulanus vetuit, ne in absentes suffragia ferrentur. Quamobrem, instante Arialdo Abbate Monasterii Sancti Dionysii, pars Cleri & populi Grossulanum ipsum in Antistitem acclamavit: Is verò Archiepiscopalem Sedem illico conscendit, Episcopali paludamento indutus a memorato Arialdo Abbate, Anno MCII.

Non arrisit omnibus hæc electio; atque ideo excitatus est in compitis tumultus: Liprandus autem Rector Ecclesiæ Sancti Pauli (qui sociam opem præstiterat Sancto Herlembaldo in exstirpanda labe incontinentiæ ac Simoniæ, atque ob id a Sicariis naso & auribus fuerat mutilatus) Grossulanum de Simonia increpavit, seque obtulit ad eamdem comprobandam judicio ignis. Imo Legatos Romam præmisit, qui Paschalem II. Pontificem Maximum admonerent, ne hunc electum Archiepiscopum consensione suâ firmaret. Non audiri tamen fuere Clerici ad Apostolicam Sedem directi; Bernardus enim S. R. E. Cardinalis, postmodum Parmensis Episcopus, impetratum a Summo Pontifice Pallium ipsemet Mediolanum detulit, eoque Grossulanum publicè exornavit. Non defuit promisso Liprandus, sed post varias concertationes tamdem obtinuit, ut utrâque consentiente Parte suæ fidei experimentum daretur. Igitur coram Principibus & Episcopis, quos ex universa Provincia ad Synodum convocaverat Grossulanus Anno MCII., paratum se Liprandus obtulit

ad vitæ ſuæ periculum faciendum, ut Dei ipſius teſtimonio indubiè conſtaret, Groſſulanum *ſimoniacum eſſe per munus a manu, per munus a lingua, per munus ab obſequio*. Itaque ineunte hebdomada Sanctiore Anni MCIII. (non MCI., ut perperam ſcripſit Ughellus) publico ære comparata ligna ante Atrium Baſilicæ Sancti Ambroſii diſpoſita fuere hinc inde, in latitudinem decem ulnarum, atque in altitudinem ſuperiorem humano corpore, ideſt ulnarum quatuor; via verò intermedia lignis pariter ſtrata erat in latitudinem unius ulnæ & ſemis. Stato autem die, Feriâ nempe IV., ipſo præſente ac conſentiente Groſſulano, præmiſſis Sacris cæremoniis, quæ in hiſce Judiciis ex more adhibebantur, intrepidus in ignem ſe conjecit Liprandus Sacerdotalibus indumentis ornatus. Tum verò recedentibus hinc inde flammis, quaſi tramitem ad exitum commonſtrarent, candentes prunas veluti mollem arenam calcavit, ſeque illæſum in tuto poſitum reperit, ne attactis quidem aut denigratis Sacris veſtibus lineis ſericiſque. Hujuſmodi Judicia vigebant illâ ætate, & non tam Statutis Judicum ſed etiam Archiepiſcoporum Mediolanenſium præſcripta erant, ut involuta ambagibus veritas eluceret. Extat MStus Codex in Ambroſiana Bibliotheca Conſuetudinum Mediolani, Anno MCCXVI. Conſulum & Judicum auctoritate compactus, in quo de variis Judiciorum generibus agitur, *Monomachiæ* videlicet *per Campiones*, *aquæ frigidæ*, & aliorum ſimilium. Superſunt quoque in Antiphonario hujus Eccleſiæ Metropolitanæ noſtrorum Antiſtitum regulæ, obſervandæ in Judiciis *ferri candentis*. De his omnibus nonnulla expoſuimus in noſtra *Hiſtoria Literario-typographica*, ad Annum

num MCDLXXX. Plúra protulit Muratorius ſæpe laudatus in Tom. III. *Antiquit. Ital. Med. Ævi*, colum. DCXIII., & ſeqq.; fusè autem de his diſſeruit Edmundus Martene *de Antiqu. Eccleſ. Ritib.* Tom. II. Libr. III. Cap. VII. Perduravit mos iſte in hac Metropoli uſque ad medium Seculi XIV.; Statuta enim, eo tempore edita a Principibus ex Vicecomitum Familia, prædicta Judicia prorſus abrogavere.

Sed Groſſulanum ſequamur, qui audito clamore univerſæ Plebis, Presbytero Liprando plaudentis, Sedem Archiepiſcopalem deſeruit, & conſcenſo equo, ſeſe a Civitate proripiens Romam profûgit. Ibi non modò benignè exceptus a Paſchali II. Pontifice Maximo, verùm etiam auctus eſt honore, cujus non alterum in Hiſtoriis exemplum legimus. Siquidem (ut verbis Landulphi de Sancto Paulo utamur) *ipſe Papa Paſchalis ſuper Sedem ſuam ipſum Groſſulanum pouit, & per quot dies ipſe Groſſulanus tunc temporis Laterani fuit, eumdem ſuper Sedem ſuam ſedere fecit, atque ipſi ſedenti ceſſit & locum dedit; ſuam quoque Curiam & omnes Cauſas Eccleſiaſticas a ſe diſcernendas & judicandas, ipſi Groſſulano ad diſcernendum & judicandum tradidit*; idque contigit Anno MCIV.

Sequente anno idem Pontifex Concilium II. Lateranenſe coëgit, ad quod convenere Groſſulanus & Liprandus, necnon Landulphus de Vareglate, aliique Suffraganei Epiſcopi, & Clerici, qui adhuc Groſſulano adhærebant. Exitus autem hujus Synodi fuit reſtitutio ejuſdem in Archiepiſcopum Mediolanenſem, ab ipſo Paſchali & univerſis Patribus decreta. Quamobrem memoratus Archiepiſcopus iter ſuſcepit, ut Sedis poſ-

possessionem reciperet. Verùm a Primoribus Cleri ac Civitatis admissus minimè fuit, neo ullâ Arcium aut Locorum Archiepiscopalis Mensæ possessio eidem relicta. Quinimo Collegium Canonicorum Ecclesiæ Majoris, regimen ejusdem suscepit, ac si Sedes vacaret, & per annos duos administravit; quod etiam facto comprobatum est. Cùm enim Anno MCV. in Ecclesia Sanctæ Mariæ appellatæ *ad Portam* inventæ fuissent insignes Reliquiæ Passionis Christi Domini, aliorumque Sanctorum, Cardinales Metropolitanæ Ecclesiæ, & Primicerius cum universo Clero Festum diem publicis Literis indixere, VII. nempe Idus Maji, quo à servilibus operibus vacaret populus, non secus ac in solemnioribus diebus Festis, datâ etiam publicis nundinis quolibet anno a vectigalibus immunitate per octo ante, & totidem post dies. Statuta est. etiam annua Supplicatio Cleri a Basilica Æstiva ad memoratam Sanctæ Mariæ Ecclesiam sub nomine Festi *Αγίων*, idest *Sancti Sanctorum*. Integram hanc Epistolam recitat Landulphus de Sancto Paulo Cap. XXII.

Constans indignatio, quam Mediolanensis Civitas conceperat in Archiepiscopum Grossulanum, ob crimen Simoniæ quo infectum verè illum arbitrabatur; feralis occasio contentionum & etiam cædium fuit. Cùm enim Antistes ille quamplures quoque ex Primoribus Viris ac Præsulibus fautores haberet, qui tamquam pro aris & focis in ejusdem gratiam decertabant, ut Solio hujus Ecclesiæ restitueretur; alii verò pari nobilitate ac opulentia præstantes Grossulanum execrarentur, pugnatum est sæpiùs, variâ exitûs conditione. Tamdem propitia sors eò Grossulanum adduxit, ut Aronæ

Ca-

Castrum aliaque Loca Archiepiscopalis juris feliciter possideret. Aberat tunc Olricus Vice-Dominus, unà cum aliis Sociis studiorum causâ in Gallias profectus; admonitus autem de hac Grossulani (ùt ait Landulphus) invasione, illico Mediolanum festinus advênit; cùmque collectis auxiliaribus copiis Aronam sese contulisset, vacuam Arcem & finitima Loca a factione ejusdem deserta invênit. Siquidem qui Grossulano familiares erant, eidem consilium præbuerant iter Jerosolymitanum aggrediendi, quod etiam admisit perfecitque.

Landulphus hæc scribens, sequentia verba chartis commisit: *In hac manifesta dispositione, & alia non pluribus cognita, Grossulanus Jerosolymitanum iter intravit*. Pagius ad Annum MCX. num. II. censuit, vocem illam *dispositione* amanuensis mendum esse, ac loco illius reponendum *depositione*, quemadmodum in suo Exemplari ita scriptum Puricellus testatur; hoc enim verbo perspicuum fieri ait, Grossulanum tunc ab Archiepiscopali Sede sese prorsus abdicasse. Verùm in geminis Exemplaribus Ambrosianæ Bibliothecæ, patentibus literis legimus *dispositione*; quamobrem in incerto adhuc versamur. Veritati tamen proximiorem esse lectionem nostram ipse Grossulanus ostendit, qui & antequam iter in Orientem aggrederetur, sibi Vicarium in hac Ecclesia Ardericum Novariensem reliquit, & redux post biennium ab Jerosolymis, rectà in hanc Metropolim iter intendit, & armis etiam ingredi eam tentavit, quamvis irrito conatu, ùt infra narrabimus.

Baronius *in Annalibus* ad Annum MCXVI. nobiliori de causa

causa exstimulatum putavit hunc Archiepiscopum ad profectionem in Jerosolymitanam Urbem, mandato scilicet Paschalis II., qui eumdem Legatum miserit ad Alexium Comnenum, ob causam sibi incognitam. Hæc opinio in alios quoque celebres Scriptores irrepsit, eamque Libris suis inseruere. Verùm silentibus coævorum Historiis, Landulpho autem nostro asserente, sola Amicorum suasione permotum Grossulanum difficili ac longinquo huic itineri se dedisse, satis clarè colligere possumus, hujusmodi Legationem supposititiam esse. Sanè illam commentum vocat Pagius ad Annum MCXVI., a Leone Alatio adoptatum, & aliis passim. Nihilominus certum omnino est quod a Viris istis celeberrimis traditur; disputasse Archiepiscopum nostrum coràm Alexio Imperatore de processione Spiritus Sancti a Patre & Filio, contra Græcos; legitur namque in Baronio fragmentum Orationis, quam habuit in ejusdem Augusti Principis præsentia memoratus Præsul Grossulanus, qua egregiè argumenta omnia Doctorum Græcorum illam oppugnantium convellit. Integrum hoc Opusculum asservari MStum in Bibliotheca Regia Parisiensi, sub titulo: *Petri Grossulani Episcopi de Processione Spiritus Sancti*, testatur Pagius loco laudato.

Sigonius *de Regno Italiæ* Libr. X., aliique recentes Auctores affirmant, a Grossulano impositum fuisse Henrico V. Imperatori Regium diadema Mediolani, vel Modoëtiæ Anno MCX. Attamen Coronationem hanc ad fabulas rejiciendam esse ex eo constat, quòd Landulphus præsens in hac Urbe nullum de ea verbum profert; asserit verò, Grossulanum mense Aprili recessisse ab hac Metropoli, ut Jerosolymam

pete-

peteret: Henricus autem ineunte Autumno in Italiam descendit, Donizone coævo Scriptore id expresè narrante. Imo cùm idem referat, excisam ferro & flammis fuisse Novariam, & Mediolanenses Henrico ipsi constanter obstitisse, arguere possumus, nedum minimè coronatum, sed nec fortasse etiam in Urbem nostram admissum illum fuisse in hoc suo adventu in Italiam. Hinc hallucinatos credimus Ciaconium & Sigonium, qui retulere, a Grossulano Henricum in ingressu Vaticanæ Basilicæ oblatum fuisse Paschali II., cùm ad Coronam Imperii postularet admitti: quæ enim mox attulimus de itinere Grossulani in Orientem, ubi per biennium moram duxit, errorem evincunt; eòque etiam dilucidiùs, cùm Henricus nonnisi Anno MCXI. Imperii Coronam acceperit.

Dum Grossulanus cum Græcis pro Catholicæ Fidei dogmate de Spiritu Sancto gloriosè contendebat, Mediolani Pars eidem adhærens ignominiosâ contentione cum altera adversâ digladiabatur. Quandoquidem verò odia invicem fovebantur, & sanguis Civium affiniumque infructuosâ effusione a frequentibus plagis manabat, quidam Ardericus de Carimate, Archidiaconus Ecclesiæ Metropolitanæ, auctoritate plurima in hac Urbe pollens, ut finem civilibus bellis faceret, meditatus est utramque Partem in unum conciliare. Approbatum est ejusdem consilium, simulque convenerunt, ut novem ex iis, qui Grossulanum peculiari patrocinio tutabantur, totidemque alii, qui eidem obstabant, coram Metropolitanæ Basilicæ Canonicis Ordinariis, & reliquo Clero, necnon Primoribus Nobilium, & Populi, judicium facerent, utrum Grossulanus absens posset esse Archiepiscopus Mediolani, necne; præstito etiam ab om-

 nibus

nibus juramento ſtandi Sententiæ, quam illi decemocto Viri protuliſſent. Itaque ſtatuta eſt dies Calendarum Januarii Anni MCXII., qua illuceſcente, & Arderico ipſo cum Vice-Domino ſuggeſtum conſcendente definitum eſt in hæc verba: *Nos ſalvâ reverentiâ Papæ, ſecundùm auctoritatem & juſtitiam Canonum dicimus, quòd Groſſulanus non poteſt eſſe Archiepiſcopus Mediolani*; atque a cunctis hoc confirmato, in Jordanum de Clivi Presbyterum ſuffragia converterunt, eumdem Mediolani Archiepiſcopum deligentes, conſentiente poſtmodum Summo Pontifice.

Semen tamen aliquod diſcordiarum adhuc remanſerat; quamobrem cùm Anno ſequente MCXIII. Groſſulanus Jeroſolymis reverteretur, & intellectâ Jordani ſubſtituti electione, in hanc Metropolim greſſus dirigeret (quod certè abdicationem Mediolanenſis Præſulatûs non ſapit, ùt ſuperiùs contra Pagium dicebamus) occurrêre illi, qui obſtinati in ejus obſequio erant & dilectione, eique hoſpitium paraverunt in Turri, quæ imminebat Portæ, appellatæ *Romanæ*, juxta parvam Ædem Sancti Victoris. Qua re cognitâ a ceteris Civibus, illuc plurimi accurrerunt, & gravis pugna commiſſa eſt tanto ardore, ut egredi coactus ſit Groſſulanus, prorſus expulſus. Placentiæ igitur domicilium ſibi ſtatuit in Monaſterio Sancti Marci, Congregationis Vallis-Umbroſæ.

Tertio poſt anno, ideſt Anno MCXVI. Paſchalis II., ut utriuſque Archiepiſcopi Cauſa expenderetur, Concilium Lateranenſe indixit, ad illud advocans Jordanum, & Groſſulanum, qui Pontificiis mandatis illico paruere. Cùm ergo collecta eſſet Synodus, ſedit Jordanus, nullo intermedio, ad dexteram Paſcha-

chalis, Grossulanus verò ultimo post Archiepiscopos loco, sed ante alios Episcopos. Agitata est per quinque dies illius Causa, ipsomet egregium suî patronum agente. Demum Summus Pontifex doctrinam & eloquentiam Grossulani commendans, simulque mentionem faciens experimenti ignis, a Presbytero Liprando editi, & ea etiam quæ in Concilio Anni MCV. acciderant commemorans, Sententiam tulit, Synodo universa consentiente, in hunc modum, ab Abbate Urspergensi descriptum *in Chronico*, ad Annum MCXVI.: *Translationes Episcoporum duobus fieri modis, necessitate, vel utilitate; hujus autem translationis Grossulani, quæ videbatur, utilitatem, in animarum & corporum damna conversam*: Proinde ad Episcopatum Saonæ remittendum Grossulanum, Jordanum verò ab ipso approbatum Archiepiscopatui Mediolanensi dandum decrevit.

Absoluto Concilio Grossulanus, loco restituendi se Saonensi Ecclesiæ eamque administrandi, Romæ perstitit, Dignitatem Episcopi servans, hospitiumque elegit in Domo Sancti Sabæ, quæ olim a Græcis Monachis incolebatur. Ibi autem Anno MCXVII. extremum spiritum Deo reddidit VIII. Idus Augusti, post annum unum, & menses quatuor moræ habitæ in eo Monasterio. Catalogus antiquus Metropolitanæ Ecclesiæ annos VII., & menses IV. regiminis Grossulano attribuit; noster verò, quo hactenus usi sumus, ad annos IX., & menses IV. illud extendit. Conciliari tamen invicem possunt, si dicamus, in primo connotatum fuisse tempus restitutionis Anno MCV., cùm antea putaretur Sedes vacasse; in altero autem initos fuisse calculos ab electione, nempe ab Anno MCII., usque ad MCXII., quo electus est Jordanus.

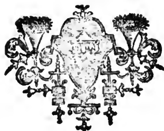
Sepulctum recepit in eodem, ubi degebat Cœnobio. Scriptores noſtri Galeſinius, Boſſius, aliique paſſim aſſerunt, tumulatum fuiſſe Groſſulanum Romæ, ad Sanctum Sebaſtianum; ſed falsò, quemadmodum Puricellus ex vetuſtis Hiſtoriis & Catalogis ſolidè probat *in Vita Sancti Herlembaldi* Cap. LXXX. Epitaphium ejus Sepulcro appoſitum recitat idem Puricellus *in Monum. Baſilicæ Ambroſ.* num. CCCXXVI., quod nos ex illo tranſcribimus.

INSUBRIUS PATRIÆ CHRYSOLAUS GENTIS ALUMNUS
AMBROSIÆ PRÆSUL RELLIGIONIS ERAM.
ROMANA LASSO PRO TE, NON ITALA TANTUM
LUSTRATA EST OMNIS PARRHASIS ORA MIHI:
INVIDA MORS MERITUM NIHIL EST QUOD TOLLIS HONOREM;
PENSATA ÆTERNIS SUNT MEA DAMNA BONIS.

Vir fuit eximiis animi dotibus ornatus, niſi eas plurimùm denigraſſet impotens dominandi libido. Ceterùm Theologicis Scientiis, Sanctorum Patrum & Canonum ſtudio, Latinæque ac Græcæ Linguæ peritiâ illa ætate excelluit, ùt docent Libri ab eo editi, quorum Catalogum texuit Tritemius, & ex eo Baronius.

Monere hoc loco Lectorem opus eſt, ne ſe in errorem abduci ſinat a Galeſinio, qui de Chryſolao, ſeu Groſſulano agens in Tabula Archiepiſcoporum Mediolanenſium hæc habet: *Henrici I. Imperatoris opibus adjutus Eccleſiam Mediolanenſem occupavit, pulſo inde Anſelmo, eoque nomine apud Paſchalem II. Pon-*

Pontificem accusatus Romam venit. Sanè una ista periodus pluribus scatet mendis contra historicam veritatem. Primò namque Henricus I. Imperator ultra centum annos a Grossulani Præsulatu distabat; in Henricum autem IV. per viginti annos conjuraverant Mediolanenses, ab Anno nempe CMXCIII.; neque amplius ille in nostrorum Antistitum electionibus immiscere se potuit. Erroneum quoque omnino est, pulsum fuisse ab Archiepiscopali Sede Anselmum, cùm, sicuti vidimus, constitutus Grossulanus ab eodem fuerit in hac Diœcesi Vicarius, antequam peregrinationem in Syriam Anselmus susciperet; nec inde umquam redierit, Constantinopoli moriens. Quòd verò eo nomine accusatus Grossulanus apud Pontificem Paschalem II. fuerit, nemo hactenus somniavit; de Simonia namque tantummodo, fortasse cum Optimatibus aliisque Electoribus exercita, qui postmodum in ejusdem favorem pertinaciter usque ad sanguinem perstitere, querimoniæ Romam delatæ sunt, sumptumque ignis Judicium, quemadmodum superiùs narravimus.

JOR-

J O R D A N U S.

Lectum fuisse Jordanum de Clivi Anno MCXII. Calendis Januarii, in Grossulano jam adnotavimus. Emendandus igitur est Calchus, qui id contigisse scribit biennio ante, nempe Anno MCX. Vocati sunt postmodum Suffraganei Episcopi, ut ejusdem Ordinationi interessent; Mamardus autem Taurinensis Romam contendit, Pallium a Summo Pontifice impetraturus, illudque obtinuit, eà tamen conditione, ut Jordanus antequam eo indueretur, sacramentum præstaret. Quod esset hoc sacramentum, Landulphus non exprimit; attamen conjectare possumus, fuisse sacramentum fidelitatis erga Romanam Ecclesiam in ea rerum perturbatione, in qua plures Henrico V. Imperatori adhærebant, adeòque jura Episcopatûs ab eodem Imperatore postulabant. Neque hoc caret exemplo; Innocentius namque II. in Concilio Pisano sacramentum a Robaldo, Archiepiscopo Mediolani electo exegit, antequam illum confirmaret. Renuit Jordanus oblatum a Mamardo Pallium induere; demum post sextum mensem passus est, illo se ornari. Sequenti mense post electionem suam in Ecclesia Hyemali, sacro Chrismate inunctus fuit ab Arialdo Januensi, & Mamardo Taurinensi Episcopis; Landulpho de Vareglate Astensi Antistite adstantè quidem, non tamen ùt Episcopo, sed spectatore: Reliqui verò Suffraganei Præsules Consecrationi interesse minimè voluerunt, acti metu Henrici Imperatoris,

toris, qui auctoritatem investiendi Episcopos, tot Summorum Pontificum & Conciliorum Decretis abrogatam, mordicus adhuc sibi arrogabat. Inter ceteros Azo Aquensis pertinaciter obstitit, seque incentorem constituit tumultuum & cædium, quæ subinde Urbem nostram luctu & sanguine repleverunt. Testis factiosi hujus animi est Epistola, quæ legitur in Codice Udelrici Bambergensis, ab Eccardo vulgato, in Tom. I. *Scriptorum Medii Ævi*. Missa autem illa est ad Henricum Imperatorem his inter alia verbis pag. CCLXVII. *Mediolanenses quemdam Archiepiscopum* (ideſt Jordanum) *elegerunt, & a quibusdam Parochianis suis* (intellige Suffraganeos Arialdum Januensem & Mamardum Taurinensem) *eum consecrari fecerunt; quod ego videns contra Imperii vestri honorem fieri, omnino interdixi, & licèt ab ipsis multùm rogatus, hujusmodi Consecrationi interesse, nec assensum præbere volui; imo dedi operam erigendi magnum parietem populi contra populum sub occasione cujusdam alterius Archiepiscopi* (ideſt Grossulani) *quem pars illorum intendit deponere, Viri scilicet perfectissimè literati, & ingenio astutissimi & eloquentissimi, Curiæ vestræ valde necessarii, cujus partem propter honorem vestrum tantum auxi, quòd medietas populi contra medietatem populi contendit. Nunc itaque videat pietas vestra, si ad hoc velitis me laborare, ut & populus ille maneat divisus, & antiquus ille Archiepiscopus a vestra Majestate adjuvetur, scribendo præcipite; quoniam quidquid mandaveritis & de his, & de aliis fideliter implere studebo* &c. An & quid rescripserit Imperator, adhuc in tenebris latet.

Pontificatûs sui initia illustria reddidit Jordanus, pacto cum

cum Papienfibus & Mediolanenfibus fœderè; eique ftaruendo confenfum fuum præbuere ambo Antiftites Jordanus Archiepifcopus, & Bernardus Ticinenfis. Sed amicâ pace, quam cum Exteris fancivit Præful nofter, frui minimè potuit in hac ipfa Metropoli. Siquidem cùm redux ab Oriente Groffulanus Anno fequente MCXIII. Portæ Romanæ immineret, & ingreffum fibi aperiret armis Civium qui eumdem patrocinio fuo fovebant, manus conferere debuit ad Sactam Sancti Joannis Ædem, appellatam *ad Concham*, ut Æmulum fuum progredi tentantem e mœnibus exturbaret longèque propelleret. Nihilominus, eo etiam abfente, quies nulla Jordano fuit, vigentibus ferme quotidie inter adverfas factiones frequentibus præliis per bienniun; donec Pafchalis II., coacto Lateranenfi II. Concilio, ferale hoc incendium prorfus extinxit, depofito ab hac Sede Groffulano, & ad Saonenfem fuam Ecclefiam recedere juffo; confirmatoque Jordano, ùt fuperiùs innuimus.

Actis a Præfule noftro in Synodo prædicta demiffiffimis gratiis, ab eodem Summo Pontifice erectus Paftoralem virgam recepit; fequenti verò die Brixienfem Electum, nomine Villanum, in Epifcopum confecravit, Armano ejufdem Urbis Antiftite depofito ab illa Sede, quibus de Caufis Hiftoriæ filent. Eodem anno Româ Mediolanum reverfus Jordanus mandata implevit, quæ ab Apoftolica Sede injuncta eidem fuerant, & a Cardinali Joanne Cremenfe admonente receperat, ut videlicet Henricum Imperatorem, reum perpetrati facrilegi criminis ob conjectum in vincula Summum Pontificem & Cardinales Sanctæ Romanæ Ecclefiæ, publicè ferali

ana-

anathemate perculsum denunciaret. Itaque conscendens Archiepiscopus Sanctæ Theclæ suggestum, coram universo Clero & populo eumdem a Catholico corpore consuetis Ecclesiæ diris, veluti putidum membrum rescidit.

Sequens Annus MCXVII. infaustus Italiæ fuit ob insolita prodigia in aëre, in aquis, in montibus, in planitiebus ac silvis visa, auditaque subterranea tonitrua magno cum populorum terrore, quæ iram Dei flagello armatam Civitatibus ostendebant. Inter cetera terræmotus ingens, tertio Januarii die cœptus hanc Metropolim adeò concussit, ut non tam Domus & Palatia, sed Ecclesiæ ipsæ augustiores in ruinam deciderint, quemadmodum Landulphus præsens tunc infortuniis quæ accidebant, non sine lacrymis testatur. Peculiare est quod Rogerius de Hoveden, æqualis iis temporibus narrat, quadraginta nempe dierum spatio concussam fuisse Langobardiam; de nostra verò Urbe hæc tradit: *Viri Mediolani Patritiæ dignitatis, dum de Republica tractantes sub una residerent Turri, auribus omnium vox foris insonuit, unum ex illis nomine vocans, & festinatò exire rogans; quo tardante, persona quædam apparuit, quæ vocatum Virum, ut egrederetur obtinuit. Exeunte illo, Turris repentè cecidit, & omnes qui ibidem erant casu miserabili oppressit*. In hac animorum perturbatione publicaque calamitate Provinciale Concilium convocandum censuit Jordanus. Itaque missis nunciis Suffraganeos suos invitavit, ut Mediolanum concederent; illique restitutâ jam tellùri quiete, & temperato pavore præteriti infortunii in unum convenere. Landulphus de Sancto Paulo innuit tempus, quo celebratum est hoc Concilium;

 ait

ait enim, *post hoc Colloquium, & tempus terræmotûs, non ultra decem menses & dimidium, Paschalem supervixisse*. Cùm ergo certum sit, diem obitûs Summi illius Pontificis fuisse vigesimum primum Januarii, Anni MCXVIII., inito calculo assignare possumus celebrationi nostri Concilii finem Februarii, aut initium Martii anni præcedentis.

Collectam fuisse hanc Synodum *in* patenti *prato*, non verò in Ecclesia Hyemali, ùt mos erat, noster Scriptor enarrat; fortasse ob metum, ne iterum subsiliret tellus, Ædesque corruerent. Certè Landulphus tradit, nonnullis post diebus Jordanum venisse in locum, qui dicitur *Brolium Archiepiscopi*, ibique pias aliquas Causas audivisse, cuncto populo affluente *timore ruinarum*, ut Missæ & Concioni interesset. Adfuere etiam distinctis Sedibus, præter Archiepiscopum & Provinciales Episcopos, Consules duo, & Judices jurisperiti, adstante in circuitu innumera multitudine Clericorum & Laicorum, necnon mulierum quoque ac virginum *expectantium* (ùt scribit Landulphus) *sepelitionem vitiorum, & suscitationem virtutum*. Quid actum sit in eo Concilio, Auctor noster, querelis suis describendis intentus, silentio præterit; ex communi tamen memorata expectatione cujuscumque conditionis hominum conjicere possumus, præscripta fuisse Decreta apta placandæ Supremi Numinis indignationi, & moribus imposterum necessariò formandis ad Catholicæ vitæ normam. In eo etiam Conventu pertractatum fuisse de Causis Civilibus arguere licet ex ipso Landulpho Cap. XXXV., in quo refert, Calixtum II. Summum Pontificem Derthonæ commoratum fuisse Anno MCXVIII. circa finem Quadragesimæ, ibique in Ra-

mis

mis Palmarum declarasse, conjugium initum a Guazzone Clerico, Mediolanensis Ecclesiæ Lectore, esse legitimum, quod *Jordanus Archiepiscopus cum suis Consulibus in tempore terræmotus de suo Theatro divulgaverat esse adulterium*.

Comense Bellum, cujus feralis memoria in ore omnium viget, & in Historiis ad exemplum florentium aliarum Urbium, extremi excidii descriptione perennat; hoc Anno MCXVIII. exordium habuit. Cives illi viribus suis & Arcium munitionibus, quæ Urbem circumvallabant, nimium fortasse confisi, violentas manus injecere in Landulphum de Carcano, Mediolanensis Ecclesiæ Ordinarium, eumque carceri mancipaverunt; Nepotes autem ejusdem, Ottonem præsertim hujus Metropolis egregium Capitaneum, rabida aggressione trucidaverunt. Perlato Mediolanum inexpectato hoc nuncio, in iram exarsit populus omnis, arma & vindictam inclamans. Itaque coacto militum & Civium Conventu, actum est de conscribendo Exercitu, & de movendis militaribus signis in hostes adeò præfervidos & superbientes. Jordanus quoque Concionem ingressus, plurimum conquestus est de irruptionibus in Ecclesiastica prædia, injuriisque illatis in homines, qui Archiepiscopali custodiendo patrimonio inserviebant; quamobrem animos jam ad ultionem paratos vehementiùs incitavit. Collecto igitur valido agmine, indictoque bello, Castra in Comensi Agro non longè ab Urbe fixerunt; viâque non custoditâ vallis, quæ torrenti Aperto adjacet, Comum descendêre; cùmque vacua defensoribus mœnia reperissent, ob egressum copiarum, quæ in Arce Baradelli confederant, Urbem ferro & flammis incenderunt, & Landulphum de Carcano e vinculis extraxere. Non diu tamen

ex hac victoria gloriam sibi aucupare potuerunt Mediolanenses; accurrentibus namque Cumanis militibus, qui proximos Colles tutabantur, intenti prædæ Cives nostri, acri pugnâ commissâ, irruenti hosti Urbem cedere coacti sunt. Decennium ferme absumpsit hoc Bellum, variâ hinc inde fortunâ; sed maximâ utriusque Partis cæde, excurrentibus undique infestis signis, & Classe navium in Lacu Lario ruinam Oppidis Vicisque adjacentibus inferente. Superest luctuosum monumentum hujus infelicis & pertinacis odii inter æmulas Partes, in Poëmate inscripto *Cumanus*, quod publici juris fecit Palatina Societas Tom. V. *Scriptor. Italiæ*; illudque eruditis adnotationibus illustravit Vir Clariss. Joseph Maria Stampa Clericus Regular. Congreg. Somaschæ, Libris in lucem editis de Literaria Republica optimè meritus. In eo leguntur quæcumque in longo hoc annorum curriculo accidêre, & tamdem refertur exitialis Obsidio, qua Cives Mediolanenses Comum vallarunt, aditum omnem subsidiis præcludentes, occupato etiam armatis navibus Portu. Quamobrem fessi Comenses diuturnis nocturnisque vigiliis, & spe dejecti conservandæ Patriæ ac libertatis, consulere studuere fœminis puerisque; ideoque excitato in Urbe magno fragore, ne obsidentes animadverterent fugam eorumdem, cum muliebri cœtu ac thesauris ad proximam Arcem *Vici* confugientes, vacua compita reliquerunt, itaut manè facto, ex silentio obsessorum, de illorum recessu admoniti Mediolanenses, Comum ingressi injectis undique flammis, veluti parato funebri rogo, omnia excidentes, nobilissimæ ac florentissimæ Urbi suismet sub ruinis sepulcrum præstitere Anno MCXXVII. Reliquum decennii impensum est expugnandis Arcibus in Comensium circuitu, aut armis, aut de-

di-

ditione. Stetit ferale hoc vestigium vindictæ & strenuitatis Mediolanensium, donec volventibus sese annis, erectisque in spem meliorem Civibus caritate in Patriam flagrantibus, effectum est, ut Novocomum e cineribus suis augustius renasceretur.

Jordanus Archiepiscopus, qui inter alios Proceres Mediolanenses manum admoverat succendendo huic Bello, citò naturæ debitum solvit, neque integro biennio superstes. Hasce autem vitæ suæ reliquias gravibus Sedis Romanæ negotiis absolvendis insumpsit. Mortuo Paschali II., Gelasius II. cùm Capuæ moraretur, recentissimè anathemate confixerat Henricum Imperatorem. Langobardiæ Principes Marchiones & Comites, Regis sui a gremio Ecclesiæ expulsi partes firmiter tuebantur. Ad Jordanum igitur querelas de injustè inflicta hac pœna direxere: Is autem convocato ex universa Provincia altero Episcoporum Conventu Anno MCXVIII. Concilium celebravit. Illic adfuere memorati Principes Proceresque, innocentiam Henrici comprobaturi, tantâque eloquentiâ peroravere, ut quamplures arbitrati sint, Henricum culpâ carere. Non hoc tamen senserunt collecti in Synodo Præsules, atque in primis Archiepiscopus noster, qui spretâ Imperatoris benevolentiâ ac Principum gratiâ, pro virili in favorem Gelasii II. egregiè disseruit, protulitque sententiam. Mortuo interim, integro nondum expleto anno, Gelasio Calixtus II. Pontificiam Sedem tenuit, qui statim in Gallias profectus, pluribus celebratis Conciliis, Romam revertebatur, ut inde eliminaret Burdinum Pseudo-Pontificem, sub nomine Gregorii VIII. ab Henrico intrusum: In itinere Derthonam pervênit sub finem Quadragesimæ Anni MCXX. Ad eum Mediolano properavit Jordanus, ipsum allocuturus de insolentia tum

Re-

Regis, tum Principum, qui in jura Ecclesiastica se ingerebant; ibique constitit usque ad Calixti recessum. Cùm autem Petrus quidam in Episcopum illius Urbis delectus fuisset, Jordanus Archiepiscopus cum Suffraganeis suis Episcopale Chrisma eidem administravit; qui tamen Dignitate sua malè utens, ab Innocentio II. in Concilio Pisano exauthorari meruit ob manifestissimas vitæ culpas, teste Ughello in Episcopis Derthonensibus, num. LII.

Alterum ipse Jordanus Episcopum Anno MCXVII. amovit a Cremonensis Ecclesiæ Sede, nempe Ugonem de Nocero, antea Parmensis Ecclesiæ Archidiaconum; cum enim Henricus Imperator, virgæ & annuli traditione, illius Urbis Antistitem constituerat, quemadmodum refert Landulphus noster in extremo Capite *Historiæ Mediolanens.*; illique suffecit Obertum, sive Ubertum, quem ipsemet consecravit.

Recedente a Derthonensi Urbe Calixto II., ut Placentiam adiret, Jordanus se Mediolano restituit. Attamen paucis mensibus superfuit in vivis; ineunte enim Octobri spiritum Deo reddidit Anno MCXX, IV. Nonas ejusdem mensis, non die VI., ut scripserunt Galesinius & Ughellus; cùm sedisset an. VIII., mens. IX., dies III. Sepultus est in Basilica S. Ambrosii, juxta suggestum.

Prætereundum non est, plurimùm errasse Galesinium in Tabula sæpiùs memorata, dum ait, Jordanum Archiepiscopum nostrum *Concilio Guastallio, quod Pontifex* (Paschalis II) *habuit, præsentem adfuisse*. Siquidem Concilium illud coactum est sex annis antequam Jordanus in Archiepiscopum Mediolanensem deligeretur, ideft Anno MCVI., quemadmodum Pagius adnotavit ad eum Annum, num. IV., & Labbeus in Tom. X. *Conciliorum*.

OL-

OLRICUS.

Ost Jordanum defunctum, & mensem unum diesque tresdecim Sedis vacantis, Olricus, aliis Henricus, ex Vice-Domino, & subinde de Archipresbytero Ecclesiæ Mediolanensis, Archiepiscopali dignitate decoratus est die XVII. Novembris. Atque in hoc emendandus est Ughellus, qui eumdem electum fuisse in Archiepiscopum Anno sequenti MCXXI. tradit; multòque magis Galesinius, qui hunc Antistitem substitutum fuisse Jordano scripsit sub Gelasio II. Summo Pontifice, creato & vitâ functo Anno MCXVIII., cùm adhuc viveret Jordanus.

Triennio post, ideft Anno MCXXIII. (non XXII., ùt censuit Ughellus, Baronius, aliique) Calixtus II. Pontifex Maximus, Concilium indixit, Laterani celebrandum ad reformandam præsertim (ùt ait Baronius) labefactatam diuturnis Schismaticorum factionibus Ecclesiasticam disciplinam. Eidem adfuit Olricus noster; contra quem sæpiùs discussam ac definitam veterem controversiam excitavit Ravennæ Archiepiscopus, principe post Summum Pontificem locò sedere præsumens. Attamen ausus iste irritus cecidit; Olricus namque dexteram Calixti Sedem tenuit, quam proximis temporibus Grossulanus & Jordanus (ùt ostendimus) nullo contranitente obtinuerant, quemadmodum testatur Landulphus Historicus, qui in eadem Synodo Caussam suam præsens agebat; subdens etiam, vergente ad exitum Quadragesimæ tempore, eumdem Olricum *orasse pro Henrico Rege*,

Rege, & ramos Palmarum, prout moris & legis consuetudo exigebat, per Landrianensem Thealdum, Ecclesiæ Mediolanensis egregium Notarium, in Germaniam misisse. Altum est silentium in Historiis Patriæ nostræ de hac lege & consuetudine mittendi Ramos Palmarum ad Reges Italiæ; sed cùm asserat Landulphus, illam suo tempore viguisse ex more jam inducto, de eadem dubitare vix possumus. Huic autem, sive ex debito, sive gratuitò eò libentiùs satisfecit Olricus, quòd in eodem Concilio firmata pax fuerat inter Sacerdotium & Imperium, teste Pagio ad Annum MCXXIII.

Fervebat Anno MCXXV. lis acerrima inter Episcopos Ardericum Laudensem, & Petrum Derthonensem de jure, quod ambo sibi adscribebant supra Cœnobia Præcipiani & Lavianonis. Propterea cùm ad Metropolitani Olrici judicium appellassent, ipse in Broleto, juxta Domum Archiepiscopatûs judiciario more residens, Suffraganeis Præsulibus adstantibus, in favorem Ecclesiæ Laudensis sententiam tulit. Placitum hoc Archiepiscopi nostri vulgavit Ughellus in Episcopis Laudensibus, actum Anno ab Incarnatione Domini Nostri Jesu Christi MCXXV. (oscitantiâ Typographi impressum fuit in Editione Veneta MCCCXXV.) mense Decembri Indictione IV. Subscripsere novem Episcopi, coram triginta quinque Testibus ibidem signatis. Hanc Chartam iterum typis commisit Clariss. Muratorius Tom. V. *Antiquitat. Ital. Med. Ævi*, colum. MXXVII.

Immortali memoria dignum est pium Institutum, quod Olricus in Ecclesiam Mediolanensem induxit, etiam antequam ejusdem curam Pastoralem susciperet, Jordano illam admini-

niſtrante: Qua in re plurimùm aberravit Galeſinius, qui Jordanum ejuſdem Auctorem fecit, cùm illud tantùm auctoritate ſua firmaverit. Sanctus Odilo Abbas Cluniacenſis Seculo XI. vivens, ut gementibus in expiatorio igne animabus Defunctorum æternæ gloriæ poſſeſſionem Divinique Sponſi nuptias accelераret, commendatiſſimum Opus excogitavit, Commemorationem nempe omnium Fidelium defunctorum ſtato die in Eccleſiis celebrandam. Attamen intra illius Ordinis clauſtra ſolummodo viguit hæc conſuetudo; poſtmodum verò univerſi Chriſtifideles illam amplexi ſunt, deſignatuſque eſt dies ſecundus Novembris ab Apoſtolica Sede, ut Sacrificiis precibuſque ad Deum effuſis tantæ pietatis Opus erga parentes, affines, amicos, omneſque alios in oſculo Domini defunctos, collectis in unum ſuffragiis perficeretur. Contigit hæc gloria Eccleſiæ Ambroſianæ, ut prima exemplum fraternæ caritatis in mortuos, Olrico ejuſdem Eccleſiæ Archipresbytero ritum hunc præſcribente, exerceret; quamvis alio die ſtatuto, nempe Feriâ II. poſt Dedicationem Eccleſiæ Majoris, quæ imperturbato ordine celebrata ſemper fuit tertio Octobris Dominico die. Beroldus ea ætate ſcribens Librum Cæremoniarum, *Manuale* appellatum, in paginas retulit quidquid in uſu erat tunc temporis in noſtra Eccleſia, circa Feſtorum dierum, Officiorum, & Miſſarum Solemnium celebrationem. De hoc autem Inſtituto iſta habet: „ Feriâ II. „ poſt Dedicationem Eccleſiæ inſtituit Dominus Olricus bonæ „ memoriæ Archiepiſcopus (quia poſt illam inſtitutionem, „ eam Dignitatem adeptus eſt) Commemorationem & Of„ ficium fieri omnium Fidelium Defunctorum in Eccleſia

„ Mediolanensi pro animæ suæ remedio; quod hoc ordine „ celebratur. Finito itaque Matutino supradicti diei, omnia „ tintinnabula Ecclesiarum pulsantur, & Matutinum Defun- „ ctorum publicè cantatur. Simili etiam modo, facto mane, „ Missa ubique Defunctorum tantùm voce excelsa celebratur. „ His verò finitis, & sonito Signo, universus Clerus Urbis „ convenit in Ecclesiam Æstivam cum Præsule suo, ut va- „ dat cum Processione in Ecclesiam Hyemalem „ ubi Sacra Solemnia ab Archiepiscopo celebrabantur. Eleemosynas quoque Sacris Ministris erogandas quotannis Olricus legavit, earumque distributionem ita partitus est, ut Archiepiscopus solidos IV., & tantumdem Hebdomadarii cum denariis IV., Presbyteri autem & Diaconi Cardinales per unumquemque denarios VI. haberent &c. Tunc namque monetæ valor, longè nostræ ætatis æs & argentum pretio superabat. Perduravit mos iste in nostra Ecclesia ferendi in universum suffragia Defunctorum animabus, memorato die post Ecclesiæ Dedicationem, donec Sanctus Carolus Borromeus Anno MDLXXXII. diem secundum Novembris fixit, ratus magis proficuum fore, si unà cum Romana Ecclesia, Mortuorum Officium decantaretur, & conjunctis piis operibus Sacrificiisque, plenum levamen degentibus in lustrali igne Animabus a piissimo Domino omnes Christifideles deprecarentur.

In assignando mortis Olrici anno perturbatam admodum Seriem Mediolanensium Antistitum conspicimus, cùm varii varias proferant opiniones. Puricellus *in Monum. Basil. Ambros.* num. CCCXXXV., Sigonium pluresque alios sententiæ suæ fautores enumerans, mordicus tenet, decessisse Olricum

Anno

Anno MCXXIII. Pagius quoque eumdem Annum adnotat illius morti, licèt in utraque Editione Antuerpiensi & Lucensi impressus per errorem legatur Annus MCXXII., cùm ipse Pagius fateatur, Olricum interfuisse Concilio Lateranensi, celebrato Anno MCXXIII.; alii verò hujus Archiepiscopi obitum figunt Anno MCXXIV., XXV., & etiam XXVI., ipso Puricello adnotante. De hac controversia fusè egimus *in Commentariis ad Landulphum de Sancto Paulo*, Cap. XXXVII., editis Tom. V. *Scriptorum Italiæ*, in quibus accuratum calculum inivimus juxta antiquos Catalogos, qui Olrici Sedi assignant annos V., menses VI., dies XI.; obitum verò statuunt V. Calendas Junii, idest die XXVIII. Maji. Hinc autem retrogrediendo constabit, fuisse illum electum Anno MCXX., die XVII. Novembris, post mensem unum & dies tresdecim Sedis vacantis; ideòque e vivis excessisse Anno MCXXVI., die XXVIII. Maji. Papebrochius, qui optimè noverat, Catalogos omnes in hoc consentire, quòd memoratum Olrici regiminis tempus ad annos, menses, & dies relatos productum fuerit, ut sententiam suam tueretur de morte Olrici figenda Anno MCXXIII., eos decurtare conatus est, inquiens: *videntur Scriptori Catalogi obrepsisse anni quinque pro duobus, itaut obierit Olricus Anno ipso MCXXIII.* Equidem mirum esset, si omnes Catalogi veteres ac recentiores, mendaces forent, nec ullus umquam Scriptorum Patriæ mendum hoc deprehendisset, aut saltem suspicio diligentiam eorumdem ad veritatem inquirendam excitasset. Præterea non soli Puricello innitendum erat, qui uni tantùm Parti, nempe Monachis Sancti Ambrosii militabat; postmodum enim duo

alia Documenta emersere, vulgata a Nicolao Sormano Collega nostro, in Libro scripto *ad Concordiam in Causa Praeminentiae* &c., alterum Olrici Archiepiscopi, alterum Calixti II. Summi Pontificis, quae data sunt mense Octobri, & Decembri, Anni MCXXIII., & clarè ostendunt adhuc viventem Olricum post Majum mensem, cui etiam Papebrochius affixit ejus decessum. Demum apud Ughellum legitur in Episcopis Laudensibus Sententia lata in favorem Episcopi illius Urbis, cui se subscripsit Olricus Anno MCXXV. Indictione IV., mense Decembri. Licèt autem eidem subscriptus sit etiam Anselmus Archiepiscopus, facili negotio idem Puricellus nodum solvit *in Dissertat. Nazarian.* Cap. CVI. num. X. & seqq., afferens in exemplum binas Algisii subscriptiones, quae in Diplomatis a Sancto Galdino manu propria firmatis extant (de quibus suo loco agemus); ait enim, non eo protinus tempore appositas Chartis fuisse, quo Documenta ipsa confecta fuere, sed post aliquot inde annos: Fortè siquidem aliae postea lites excitatae sunt, quibus e medio tollendis prodesset, subscriptionem illam Archiepiscopi superaddi: quae omnia aptari possunt Documento huic in causa Sententiae ab Olrico prolatae. Nec novum est antiqua versanti Diplomata, reperire in Chartis veteribus geminas & etiam plures Archiepiscoporum subscriptiones uni eidemque pergamenae adjectas, in confirmationem earum rerum, de quibus in illis agebatur.

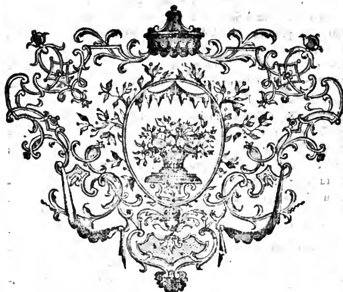
Postrema ratio, quae celebrium Scriptorum opinionem de morte Olrici Anno MCXXIII. prorsus evertit, testimonium

est

est Landulphi de Sancto Paulo, qui Cap. XXXVII. narrat, se cùm in Germaniam iter aggressus esset, ut felicem exitum Causæ suæ consequeretur ab Henrico Imperatore, intellexisse in confiniis Episcopatûs Tridentini, memoratum Imperatorem vità excessisse, ideòque Mediolanum versùs gressus revolvit. Dum verò in domuncula sua morabatur, & mercenario calamo alienas lucubrationes exscribens victum sibi parabat, ululatum & gemitus Civium audivit, Olrici Archiepiscopi mortem deflentium. Quàmobrem surrexit ab officio suo, & properè ad Anselmum de Pusterulà perrexit, qui in Archiepiscopum a Clero & Suffraganeis Episcopis delectus fuerat, post mensem unum ac dies duos Sedis vacantis. Vivebat igitur Olricus post obitum Regis Henrici: Itaque cùm notum sit Eruditis, obiisse Regem illum Anno MCXXV., X. Calendas Junii, nemo non videt, dici minimè posse, Olricum e vita migrasse Anno MCXXIII., nisi denegare quis velit fidem Scriptori rebus iis præsenti, & omnia prout accidebant sincerè narranti. Imo ex ipso Landulphi textu clarè patet, superstitem adhuc fuisse hunc Archiepiscopum Anno sequente MCXXVI.; refert enim, se accepto nuncio mortis Henrici sub finem mensis Maji, cùm longe ab hac Metropoli degeret, reditum in Patriam parasse, suaque in domo quievisse, donec excitatus a singultibus Civium lugentium Pastoris sui feralem jacturam, ad Anselmum Successorem jam electum properavit, ejusdem sibi gratiam conciliaturus. Hæc autem omnia componi certè nequeunt cum die XXVIII. Maji (cui Catalogi Scriptoresque Olrici obitum

tum concordes affigunt) Anni MCXXV. Transferenda igitur eſt mors prædicti Præſulis noſtri ad Majum anni ſequentis.

De loco Sepulcri nemo ambigit, obtigiſſe Olrico in Eccleſia Hyemali, prope ſuggeſtum.

AN-

ANSELMUS V.

Ucceſſorem Olrici habuit Eccleſia Mediolanenſis Anſelmum V., *de Puſterula* nuncupatum: In ſtatuendo tamen Anno electionis eâdem premimur difficultate, ob quam veluti ad ſcopulum alliſi inſignes etiam Viri, triennio imminutam Deceſſoris vitam voluere. Ad hunc implicandum validiùs nodum acceſſit auctoritas alterius Scriptoris, qui in Poëmate ab ipſo confecto, Comenſe Bellum deſcripſit, eique interfuit; atque inter alia, duo hæc carmina inſeruit Hiſtoriæ ſuæ poëticis numeris elaboratæ:

Qui ferus Anſelmo fuerat, tunc mittere tentant
Archiepiſcopus inthronizatus, ſed malè pactus.

Locum hunc obſcuriſſimum, qui Ædipo indigebat, illuſtrare ſtuduit eruditiſſimus Pater Stampa ſuperiùs memoratus, inquiens, ſenſum Auctoris eſſe, miſſos Legatos ad Anſelmum, Virum immitem, qui tunc videbatur *inthronizatus* Archiepiſcopus Mediolanenſis, ſed malis pactionibus; ſeu (ùt Clariſs. Muratorius dilucidiùs explicat in Præfatione ad prædictum Poëma) *malè pactus*, quia ùt arbitratur inconſultâ, imo adverſante Romanâ Curiâ ſe tamquam Archiepiſcopum gerebat, intactâ tamen auctoritate ac reditibus Olrici viventis; veritati namque a nobis hactenus propugnatæ obſequens, profeſſus ibidem eſt, Olricum verè obiiſſe Anno tan-

tùm

tùm MCXXVI. Quocirca ut Partem utramque diſſidentem conciliaret, hanc ſibi cogitationem in mentem induxit atque etiam edidit, triennio nempe poſt Annum MCXXIII. ſuperfuiſſe Olricum, Anſelmum verò electum fuiſſe Archiepiſcopum, ùt vocant *Coadjutorem*. Hiſce omnibus reſponſum jam dedimus in *Commentariis* tum *ad Landulphum de Sancto Paulo*, tum ad Sigonium *de Regno Italiæ*. Ne igitur Lectorem fatigemus, ea regerendo in hunc Librum, quæ jam vulgavimus, pauca ſubjungimus; videlicet diversâ methodo incedere Hiſtoricum, ac Poëtam, nec eamdem fidem mereri in ſingulis verbis unum, & alterum: Novimus namque, Poëtæ ludentis arbitrium hoc eſſe, ut res etiam veras figuratè exprimat, ac metaphoris involvat. Quo poſito, quis nobis vadem ſe præbeat, Anonymum Comenſem voluiſſe nobis depingere Anſelmum ea Dignitate prorſus ornatum, qua verè (ùt creditur) fulgebat; an potiùs ejuſdem ſuperbiam exprobrare, quâ, Olrico in Lateranenſi Concilio Romæ ſedente, ſe gereret Mediolani veluti *Archiepiſcopum inthronizatum*, *ſed malè pactum*, ideſt omni fundamento prorſus carentem; fortaſſe enim in ſuî abſentis vicem eidem Olricus injunxerat, ut Comenſe Bellum urgeret. Profectò divinando hæc proferimus, cùm nota minimè ſit Poëtæ intentio. Certè hoc abſonum non eſt a mente & ſtylo Poëtæ. Subinde quomodo jam evectum Anſelmum ad Solium referre poterat Anonymus, cùm fatente Clariſſimo Muratorio poſſeſſionem Archiepiſcopatûs inire non poſſet, reluctante Curiâ Romanâ? Qua demum obſiſtente ratione rem tanti momenti ſilentio contegere debuiſſet Landulphus, qui Condiſcipulum in ſtudiis

ſtudiis Anſelmum habuerat atque ad eum, ſtatim ac mortuo Olrico delectus eſt in Archiepiſcopum, advolaverat, ùt ſuperiùs jam diximus? Aut quid opus erat convocandis Epiſcopis Suffraganeis, ut alterius Antiſtitis poſt Olrici deceſſum electionem curarent, ſi jam & *Archiepiſcopus* & *inthronizatus* Sedis ſuæ ſecurus erat Anſelmus? Addimus quoque, novam prorſus eſſe vocem hanc Archiepiſcopi *Coadjutoris*, a laudato Muratorio adinventam, cujus nullum omnino veſtigium occurrit in univerſis Præſulum Mediolanenſium Catalogis, ac Scriptoribus Rerum noſtrarum. Exemplum autem Algiſii ſubſcribentis ſe titulo Archiepiſcopi, vivente adhuc Sancto Galdino, quod unicum profert in tot Seculorum, quæ ad hunc diem fluxerunt, intervallo, non modò levi manu evertitur juxta Puricelli doctrinam, paulo ante allatam in Documento ſubſcripto a duobus Archiepiſcopis Olrico, & Anſelmo; ſed etiam veritati omnino repugnat, cùm (ùt ſuo loco oſtendemus) diſputatum diu ſit poſt Sancti Galdini obitum, quis ad Archiepiſcopale Solium promovendus eſſet, in Archipreſbyterum partim, partim in Archidiaconum conſpirantibus ſuffragiis; Algiſio ne quidem propoſito, niſi ut contentio diuturna dirimeretur. His ita per compendium expoſitis, judicium Lectori relinquimus, cui magis fidendum ſit, Landulpho-ne Hiſtorico, aut Anonymo Poëtæ, ambobus ſynchronis Scriptoribus, ſed diverſimodè illius temporis res geſtas narrantibus. Nos certè in ea ſententia conſiſtimus, Anſelmum haud electum fuiſſe, niſi poſt obitum Olrici Anno MCXXVI. Id autem dilucidiùs firmatum oſtendemus infra, cùm de annorum ſpatio, quibus Anſelmus Eccleſiam Medio-

lanensem rexit, sermonem habebimus.

Statim ac promotus est Anselmus ad Ambrosianam Sedem suffragiis Episcoporum Provinciæ, Clerique & populi, ut adnotavimus, Romam se contulit, ut Stolam seu Pallium obtineret, reluctante licèt universa hac Metropoli, ne antiquum decus Ambrosianæ Ecclesiæ imminueretur, illud recipiendo e manibus Summi Pontificis. Ibi Anselmum egregiè propugnasse Ecclesiasticas consuetudines & decora Mediolanensis Archiepiscopatûs coram Honorio II. Pontifice Maximo & Cardinalibus, testis est Landulphus Cap. XXXVIII. Cùm autem de Pallio a memorato Summo Hierarcha suscipiendo actum est, Honorio illud ultro offerente, intrepidè abnuit, & absque hoc ornamento se Mediolano restituit. Ambigente tamen Clero populoque, an ille secretò violasset Ambrosianæ Ecclesiæ veterum consuetudinum prærogativas, antequam Solium conscenderet, publicis in Tabulis jurare coactus est Anselmus, se non acceptando Pallium a Pontifice oblatum, easdem Romæ intactas servasse.

Præstat hic referre quod in Commentariis ad dictum Landulphi Caput attulimus, ut de hac re lumen aliquod hoc etiam loco affulgeat. Consuetudo honorque Archiepiscopalis suæ Dignitatis, quam apud Honorium & Cardinales præcipuè defendebat Anselmus, ea erat, qua donatam fuisse antiquitus Mediolanensem Ecclesiam ex Historiis colligimus, ut videlicet Pallium a Summo Pontifice, nonnisi per Legatos missum, acciperet. Id in usu positum reperimus usque ab Anno DXCIV., quo Indictione XII. scribens Sanctus Gregorius Magnus Constantio Episcopo Mediolanensi, Epistola I.

Libr.

Libr. IV. hæc habet: *Præterea Pallium ad Sacra Missarum solemnia utendum, ex more transmittimus*. Seculo X., Anno circiter CMXXX. conservatam hanc honoris prærogativam Mediolanensi Archiepiscopo legimus *in Historia Leodiensi*, in qua. Ratherius Veronensis primò, ac dein Leodiensis Episcopus in Epistola sua testatur, Hilduino Antistiti nostro Pallium detulisse, a Joanne XII. ad eumdem transmissum. Proximè verò ad hunc Anselmum, peculiaris decoris testimonium receperat ab Urbano II. Arnulphus hujus nominis III., nec non Anselmus de Buis, & a Paschali II. Grossulanus atque Jordanus, ut Landulphus superiùs narravit. Quanti autem momenti decus hoc foret, ex Baronio intelligere possumus, qui ad Annum MLXX. refert, Lanfranco Cantuariensi Archiepiscopo petenti, ut ab Alexandro II. Pallium mitteretur, negatum id fuisse, atque ab Ildebrando Archidiacono, postea Gregorio VII., in hæc verba rescriptum: *Necessarium nobis videtur, vos Apostolorum limina visitare*. Præclarius est quod in Epistola sua apud Papebrochium *in Exegesi*, num. CII. ad Arnulphum præmemoratum scribit Urbanus II.: *Pallium Fraternitati tuæ, præter consuetudinem Romanæ Ecclesiæ, quæ nulli hoc Dignitatis genus, nisi præsenti, concedit, Literis tuis exorati ex Apostolicæ Sedis benedictione transmittimus*. De singulari hac prærogativa adeò tenaces fuere etiam post Anselmum, Cives Mediolanenses, ut cùm electus in Archiepiscopum suum Robaldus, Pisas ad Innocentium II. se contulisset, ad juramentum fidelitatis eidem præstandum, ipsique Summus Pontifex Pallium offerret, ab illius præsentia recesserit, ac Mediolanum reversus fuerit,

non modicâ Innocentii indignatione, quem postea Sanctus Bernardus Abbas Caraevallensis pacatum reddidit, obtinuitque ab eodem Pontifice, ut ad hanc Metropolim Pallium remitteret, quemadmodum infrà patebit.

Faustissima contigere Anselmo Archiepiscopatûs initia; redux namque a Romana Urbe exceptus est a Mediolanensibus Civibus, eximiis benevolae venerationis signia; praestitoque jurejurando, a se ne latum quidem unguem laesum fuisse Ambrosianae Ecclesiae honorem; solemni pompâ deductus est ad Solium Pontificium Mediolanense, atque ad omnium Arcium & Oppidorum ejusdem Mensae pacificam possessionem, juxta Catalogorum fidem. Ipsi etiam obtigit propitia sors consummandi obstinatissimum Bellum contra Comenses, gloriosâ de illis relatâ victoriâ, dirutâque funditus eorum Urbe, ac spoliis opimis Mediolanum advectis Anno MCXXVII. Sequenti autem Anno illustri honore cumulatus est, Italici Regni Sertum imponendi Conrado in Italiam advenienti. Nec unâ tantùm vice; Landulphus enim de Sancto Paulo, qui praesens erat huic Celebritati, scriptum reliquit, memoratum Principem primò fuisse Modoetiae Coronâ ferreâ redimitum, seque virgam Pastoralem in solemni Supplicatione detulisse ab Ecclesia Sancti Michaëlis, usque ad alteram Sancti Joannis Baptistae, ubi Conradus diadema & Sacram unctionem ab Anselmo recepit in Festo Sancti Petri Apostoli. Post aliquot subinde dies, altera instituta est Celebritas Mediolani in Sancti Ambrosii Basilica, in qua, plaudente populo, iterum coronatus acclamatusque est in Regem Italiae.

At-

Attamen citò evanuit tranquilla hæc dierum serenitas, conversâ in luctum lætitiâ, plausuque in opprobrium, seu potiùs execrationem. Etenim cùm prædictus Conradus aliena jura invasisset, & debitam Lothario (legitimis suffragiis ac Honorii II. approbatione delecto ad Imperium Regnumque Germaniæ Anno MCXXV.) reverentiam contumaci rebellione denegasset, ejus Imperium sibi arrogans, idem Summus Pontifex illum repulit a Romanæ Urbis ingressu, anathematis telo confixum. Eadem quoque adversa fortuna Anselmum Archiepiscopum afflixit; Joannes namque Cardinalis Cremensis, jubente Honorio, Concilium Provinciale Papiæ convocavit, ad quod Anselmum in Castello Ecclesiastici sui juris morantem accivit: Cùmque nonnisi per Legatos Concilio interesse voluisset, Papiensis, Cremonensis, Novariensis, & aliarum Civitatum Episcopi, qui pro Lothario semper steterant, inclamantes, Coronationis opus ab Anselmo peractum, contrarium esse Deo & magno Regi Lothario, Nuncios ab illo missos rejecerunt, ipsumque Anselmum auctoritate Joannis Cremensis Cardinalis, excommunicationis pœnâ multavere, sicuti narrat Landulphus; qui tamen subdit, catholicam reverentiam a Mediolanensibus exhibitam fuisse Anselmo, donec in vivis fuit Honorius Pontifex Maximus. Celebratum est hoc Concilium Anno MCXXIX., non verò præcedente, ùt Pagius tradit; ejusdem namque mentionem minimè agit Landulphus, nisi post relatum Conradi discessum ab Italia, qui contigit sub finem Anni MCXXIX., quo moratum illum fuisse in Italica regione ex Diplomatis constat; & valde credibile est, nonnisi expulso ab Italia Conrado,

rado, processisse Honorium ad plectendum Anselmum illius fautorem.

Parvo tempore superstes fuit Honorius II., ereptus e vivis Anno MCXXX., XVI. Calendas Martii. Sequenti die post ejus mortem, idest XV. Calendas Martii electus fuit in Romanum Pontificem Gregorius Diaconus Cardinalis Sancti Angeli, sub nomine Innocentii II., Vir tantâ morum integritate conspicuus, ut *unicus unicæ Dignitati Divinâ jam videretur providentiâ præformatus*, ut verbis utamur Arnulphi Sagiensis Synchroni, editi Tom. III. *Rerum Italicarum*. Sed minimè quieta electio fuit: Exortum namque est nefandum Schisma, quod Ecclesiam Dei summopere perturbavit. Siquidem postridie Innocentii electionem, idest decimosexto Februarii die, in Cathedram Apostolicam intrusus est Petrus, Petri Leonis filius, Presbyter Cardinalis Tituli Sanctæ Mariæ trans Tiberim, flagitiis omnibus deturpatus (ut idem Arnulphus Cap. III. scribit) *Anacletus II.* dictus, Pseudo-Papa. Anselmus Archiepiscopus, qui ab Honorii manibus Pallium sumere detrectaverat, illud recepit a Schismatico Anacleto, missum per suos Legatos a Landulpho descriptos. Ipse verò coram universo populo & Clero, ut obtenti ab hoc Pontifice adulterini honoris pompam ageret, publicè illud e manibus Legatorum accepit induitque. Addit Oldoinus, Anacletum, qui ut se in Pontificia Dignitate firmaret Amicos quamplurimos aggregare studebat, retulisse quoque Anselmum suarum partium fautorem in Pseudo-Cardinalium numerum Anno MCXXXI., mense Decembri. Facilè allici se passus est ab Anacleti favore ad ejus obedientiam Anselmus

mus; quinimo (ùt tradit Sigonius) & Mediolanenses Cives, & plerosque Langobardiæ Episcopos in ejusdem partes trahere contendit, sed exitu infelici. Siquidem cùm plures ex Primoribus Metropolitani Cleri, Decumanis, & Sacerdotibus cœpissent Conradi & Anacleti causam latenter deridere ac spernere, Anselmus Archiepiscopus admonitus, atque acri in eos odio exstimulatus, ab Ecclesiæ gremio illos segregavit, excommunicationis telum publicè in eosdem contorquens, e suggestu Ecclesiæ Sanctæ Theclæ.

Non tulit injustè illatum hoc probrum Major Ordo Metropolitanus, & reliquus Clerus Mediolanensis. Quamobrem cùm Anselmus Archiepiscopus ad Populi adhuc Conrado & Anacleto faventis Concionem provocasset, Archipresbyter, nomine Guandeca, cum ceteris patenti ore verba hæc a Landulpho relata, in Archiepiscopum conversus pronunciavit: *Tu es hæreticus, perjurus, sacrilegus, & aliis criminibus, quæ non sunt hic notanda, es reus*; seque paratum asseruit, omnia de quibus illum exprobraverat, comprobare, edito super Codicem Evangeliorum, quem manu tenebat, juramento coram Provinciæ Præsulibus. Placuit utrique Parti Synodi convocatio. Quapropter advocatis in hanc Metropolim per Consulum nuncios reliquis Episcopis, acclamatum est omnium vocibus, expellendum a Sede Urbeque Archiepiscopum. Dissoluto autem Conventu quisque ex Suffraganeis Episcopis ad Sedem suam rediit; Anselmus verò per Castella & Vicos Ecclesiæ Mediolanensis extorris oberravit. Hujus infortunii Epocham figit Pagius Anno MCXXXIII., quidquid in contrarium statuant Puricellus & Papebrochius, biennio inter se dissentientes. In-

Interim Innocentius II. Generale Occidentis Concilium Pisis congregavit; ſtatimque illuc confluxere Mediolanenſis Cleri Primores Myſtæ, ut legitimum Pontificem Innocentium revererentur, eique obedientiam jurarent; Summuſque ille Pontifex depoſitionem atque expulſionem ſæpedicti Anſelmi de Puſterula firmavit. Supererat Populus ad unitatem Eccleſiæ & obſequium Lotharii Imperatoris revocandus, repudiato Conrado. Itaque Innocentius expedivit Bernardum Abbatem Carævallenſem, tamquam Angelum pacis, duoſque ſimul Cardinales Guidonem Piſanum & Matthæum Albanenſem Epiſcopum, unà cum Gaufrido Carnotenſi Antiſtite. Quæ fuerit Mediolanenſium Civium lætitia plauſuſque in tanti Viri adventu, explicari vix poteſt. Ad ſeptem uſque milliaria obviam illi occurriſſe populum, tantâ ſexûs omnis ac conditionis frequentiâ, ut triumphali veluti more excipi ac deduci in hanc Metropolim videretur, Ernaldus in ejus Vita Cap. II. Libr. II teſtatur. Longum eſſet, ſingillatim recenſere, quantum profecerit in hac Urbe Abbas ille Carævallenſis. Id unum ſatis ſit referre, Mediolanenſes Cives, tamquam Oves placidiſſimas, ſeſe illius ductui commiſiſſe tanta demiſſione, ut ad illius conſilium ac nutum, ejurato Schiſmate & Anacleto, ſe converterint ad Innocentium Pontificem Maximum, & Lotharium Imperatorem. Proinde per Cardinales Legatos ſublatum eſt ab Urbe Interdictum, redditus Metropoli priſtinus honor, diſrupta anathematis vincula, afflictæque Eccleſiæ noſtræ pax & tranquillitas reſtituta.

Anſelmus, dum hæc feſtivis in Civitate acclamationibus agerentur, inter triſtes ancipitis animi cogitationes fluctuabat;

bat;

bat; cùmque se Dignitate exutum, abjectumque a Clero & populo inspiceret, nescius quò se verteret, consilium a Familiari petiit, qui ei suggessit, Romam pergeret experturus, an sub eo Cœlo serenius sibique favorabilius Sidus affulgeret, Anacleto ibidem cuncta regente. Verùm spes ista infelici auspicio concepta, extremam potiùs calamitatem eidem peperit. Siquidem cùm iter ingressus esset, & per Mantuanum ac Ferrariensem agrum Romam ire tentaret, ad Padi flumen incidit in manus Goizonis de Martinengo, captusque transmissus est ad Innocentium Summum Pontificem. Quis esset hic Goizo, divinare non licet; verisimile tamen videtur, fuisse illum qui inter Cardinales ab Innocentio II. creatos appellatur *Goizo Presbyter Cardinalis, Titul. Sanctæ Cæciliæ*, & pluribus Diplomatis ejusdem Innocentii ab Ughello relatis subscriptus legitur, atque interfuit Comitiis pro eligendo Cœlestino II., Innocentii Successore. A Pisana Urbe Anselmum Romam remisit Innocentius, ubi in custodia positus, vitam & fortunas, quas sibi auspicabatur, amisit.

Mortuum fuisse Anselmum die XIV. Augusti, fermè omnes Historici & Catalogi asserunt. De anno gravior dissensio est apud Scriptores. Tristanus Calchus & Morigia decessisse Anselmum tradunt Anno MCXXXIII.; sequentem ejusdem morti assignant Puricellus, Pagius, & recentiores Catalogi. Papebrochius *in Exegesi* eam in Annum MCXXXV. conjicit; neque enim (ùt ipse ait) videtur, res tot tantasque a Landulpho narratas perfici potuisse illomet Anno, quo celebratum est Concilium Pisanum. Nos verò ex hoc eodem Papebrochii argumento seriùs etiam Anselmi obitum

protrahendum censemus, nempe ad Annum MCXXXVI. Nec fundamento destituimur; siquidem cùm in assignando regiminis tempore consentiant Catalogi, Anselmo tribuentes annos X., mensem I., & dies XIV., si calculum retro ineamus a die XIV. Augusti, quo obiit Anno MCXXXVI., ad XXX. Junii diem Anni MCXXVI., perveniemus ad tempus, quo electus fuit post mensem unum & dies duos vacantis Sedis a morte Olrici. Et hoc posito implentur prorsus anni diesque Sedis, Anselmo tributi.

Antequam ultro progrediamur, necessarium ducimus, nonnulla de Actis ac morte Anselmi peculiariter adnotare: Tot enim commenta de Anselmo isto ubique in nostris Annalibus tradita occurrunt, ut eadem ex Landulpho nostro emendare opus sit, ne posteritati amplius imponant. Coronatum ab Anselmo Mediolani Lotharium Imperatorem refert Calchus ad Annum MCXXIII., & fidentissimè Zucchius etiam Modoëtiæ, testem producens Ottonem Frisingensem; cùm nihil tale umquam narraverit Scriptor ille, nec Lothario Anselmus adhæserit, Conrado addictissimus, atque ob id etiam a Sacris & Sede ipsa Mediolanensi repulsus. Absurdius est quod tradit Ripamontius Libr. I. *Histor. Eccles. Mediolan.* Part. II., ivisse videlicet Romam Anselmum, petendæ a Pontifice absolutionis gratiâ, ibique magnâ dignitate transegisse velut in altera Patria reliquum vitæ tempus, assiduum Pontifici Innocentio, qui amicè illum liberaliterque tractavit; Innocentius enim nec Romæ tunc erat, nec diu in ea Urbe supervixit Anselmus, carceri mancipatus ac mortuus illomet Augusti mense, quo Romam fuerat Pisis transmissus.

missus. Quid, quod memoratus Morigia, & Catalogus inscriptus *Successores Sancti Barnabæ* testantur, videlicet ab Anselmo Sanctum Bernardum sæpenumero hospitio receptum, ejusque intuitu Carævallense Monasterium ab Anselmo Archinto constructum atque dotatum? Figmenta omnia fœdissima hæc sunt; cùm ex Landulpho constet, dejectum a Sede atque extorrem fuisse hunc Antistitem, antequam redux a Pisano Concilio Mediolanum primò ingrederetur Sanctus ille Abbas. Adde, a Calcho Anselmum istum Mediolani defunctum affirmari, quo nihil a veritate magis alienum: Ut exteros Auctores prætereamus, Angelum nempe Manrique, qui *in Annalibus Cisterciensibus* ad Annum MCXXXIV. Cap. II. num. VII. inter alia falsò narrata de nostro Anselmo toto illo Capite, scribit, eumdem sicuti Schismatis socium, ita Ducem pœnitentiæ Mediolanensibus fuisse, unionisque & debitæ obedientiæ persuasorem; imo impetratum ab ipsis, ut in Sede restitueretur: quæ quomodo cum Auctoris nostri, de re sibi præsente scribentis, Historia componi possint, prorsus non videmus: Et Claudium Robertum, qui Part. II. *Galliæ Christianæ* sepultum Anselmum tradit in Monasterio à se condito Carævallis; humatum namque Romæ in Ecclesia Sancti Joannis Lateranensis docent Catalogi vetustiores. Inde autem colligit Pagius ad Annum MCXXXIV., num. XII. pœnituisse Anselmum contumaciæ suæ, atque in Catholica Fide & unitate, anathemate solutum obdormivisse.

Omitti prorsus nequit Galesinius, cujus Tabulam Archiepiscoporum Mediolanensium nos emendare contendimus; Elenchum enim omnium errorum, quos hactenus retulimus, in

Epilogo Vitæ Anselmi V. congessit, hæc suo marte addens, nempe missum eumdem fuisse Legatum in Germaniam, ac reversum in hanc Urbem fregisse audaciam Astensis Episcopi, detrectantis obedientiam & obsequium Metropolitano Archiepiscopo exhibere. Excusari tamen potest Vir iste doctus, quòd diligentiæ suæ laudem crassis adeò mendis fœdaverit; nondum enim eo tempore a pulvere & tineis emerserat Historia Landulphi, quæ facem prætulit superioris ævi caligini diluendæ.

SAN-

SANCTUS BERNARDUS.

Ediolanensium Archiepiscoporum numero Sanctum Bernardum Carævallensem Abbatem Galesinius accensuit; jure quidem & merito: Quamvis enim admiranda ejusdem humilitas illustrem hanc gloriam nobis inviderit, illiusque animum ab acceptando splendido hujusmodi honore averterit retraxeritque, nihil tamen defuit, quin revera, ob summa quæ Ecclesiæ & Civitati Mediolanensi impertitus est dona, appellare illum debeamus ac colere, ùt Pastorem ac Patrem. Insonuerat undique pêr Europæ Provincias fama sanctimoniæ virtutumque Sancti Bernardi; quamobrem cùm evocatus ab Innocentio II. Summo Pontifice ad Pisanum Concilium e Galliis in Italiam transmigraret, Clerus omnis, Seniores, Nobilesque Viri, quorum non modica pars turbulento illo tempore mundanæ vanitatis fallacias agnoverat, rudique atque abjecto indumento per vias incedebat, Cisterciensis Ordinis disciplinam amplecti expetens, Nuncios ad illum direxerunt, rogantes, ut Pisas profecturus, Mediolanum versùs iter suscipere dignaretur. Annuere precibus Mediolanensium non potuit Sanctus Abbas, urgente solicitudine adeundi Pisas, cùm immineret dies statuta aperiendo Concilio. Tres tamen Epistolas plenas venerationis amorisque erga hanc ab ipso laudatissimam Civitatem remisit, ad Clerum nempe, ad universos Cives, & ad Novitios apud Mediolanum conversos; quas, cùm obviæ sint in Operibus Sancti Bernardi toties recusis,

non

non vacat referre. Itaque citatis equis profecutus eft iter, atque illuc pervênit, pridie quàm Synodus inchoaretur. Ibidem graviffimis expeditis negotiis Ecclefiæ univerfæ, injunctâque ipfi ab Innocentio Summo Pontifice Legatione ad Mediolanenfes, viam ingreffus eft, hanc Metropolim versùs, Anno MCXXXIV. Qua exultantis animi fignificatione illum exceperit Civitas noftra, quove proventu Ordinum omnium Urbis totiufque Diœcefis moram apud nos duxerit, jam fuperiùs retulimus. Plura tamen adhuc fuperfunt, quæ hìc recenfere opus eft, curfim faltem, ut quanto emolumento fuerit Civibus omnibus hujus Sancti Viri præfentia, dignofcamus. Siquidem non tantùm publicam tranquillitatem nobis paravit, Innocentio & Lothario Augufto pacatis, fed etiam animabus corporibufque medelam qua indigebant indulfit, miraculorum frequentiâ. Ut brevitati confulamus, teftimonio tantùm utemur Landulphi Scriptoris, ea quæ propriis oculis perfpexit, ftrictim narrantis Cap. XLII., ubi hæc habet: *Ad nutum hujus Abbatis omnia ornamenta Ecclefiaftica, quæ auro & argento palliifque in Ecclefia ipfius Civitatis videbantur, quafi ab ipfo Abbate defpecta, in fcriniis reclufa funt; & non folùm mafculi, fed etiam mulieres tonfæ funt, & ciliciis & laneis viliffimis induti ad quælibet religiofa convertuntur. Aqua in vinum mutatur, Dæmones fugantur, contracti eriguntur, & quofcumque captivos infirmos Mediolanenfes habebant de inimicis fuis in cuftodia, Abbas ipfe folvit, & liberos dimifit*. Multò magis autem virtutem fuam cœlitus datam exercuit Sanctus Bernardus in folvendis Dæmonum laqueis, quibus Energumeni premebantur; ait enim Ernaldus Bonævallenfis Abbas *in Vita Sancti Bernardi* Libr. II. Cap. II. *Cùm*

diu

diu sub Anselmi Schismate, qui Petri (Antipapæ Anacleti) *fautor Mediolanensem occupaverat Cathedram, Sacerdotes gementes, Virgines squalidæ, sanctificationes maledictæ, Altare pollutum iram Dei in populum provocassent: At verò in adventu Viri Dei, abdicatis Anselmi præstigiis, & in Sedis Apostolicæ obedientiam sub Innocentio revocatâ Ecclesiâ, impedita est Dæmonum licentia; & quotidie dabat locum, & ad preces Viri Dei diffugiebat Diabolus; & si quando resistere conabatur, in ipso conflictu succumbens gloriosiùs vincebatur.* Innumeræ sunt gratiæ aliarum curationum, quas Mediolani larga manu impertitus est Civibus nostris Sanctus Bernardus; easque singillatim recensuit ejusdem Vitæ Scriptor Ernaldus loco laudato, quas hìc prætereire lubet, ut ad reliqua progrediamur.

Vacabat eo tempore Sedes Mediolanensis, deposito Anselmo in Provinciali Mediolani Synodo, & confirmatâ Pisis ab Innocentio II. ejusdem exauthoratione. Ideo cùm præsentem haberent Cives Virum, Dei Spiritu plenum, summisque omnium virtutum donis ornatum, effugere sibi e manibus opportunum tempus nolebant implendi hanc Sedem Pastore tam digno. Quapropter confluentes turmatim ad Hospitium Canonicæ Sancti Laurentii, in quo Bernardus degebat, illum *cum hymnis & laudibus, & solito suo Kyrie eleison*, ùt ait Landulphus, in Archiepiscopum acclamavere. Restitit festivis hisce vocibus illius humilitas; utque mitiori repulsa desiderium Cleri populique leniret, inquit: *Ego in crastino ascendam Palafredum meum, & si me extra vos portaverit, non ero vobis quod petitis.* Responso tamen huic non acquievit Civitas,

vitas, *quæ* (ùt refert Manrique *in Annalibus Cisterciens.* ad Annum MCXXXIV ex ore Venerabilis Ramaldi, Sancti Bernardi Socii, facto præsentis) *cùm ad illum accessisset, raptura potiùs unanimi consensu quàm electura, parata erat omnino vim facere, nisi latenter in fugam evasisset.*

Desperato tam felicis sortis beneficio, quæsitum est, ut saltem vestigium aliquod Sancti Bernardi apud nos perennaret, Cœnobium videlicet Ordinis Cisterciensis, in quo si non præsentiâ, saltem spiritu tanti Viri in Alumnos suos effuso, Cives fruerentur. Spoponderant Mediolanenses Sancto Abbati Carævallensi, se locum extructuros excipiendis Filiis ejusdem, dum in hac Urbe moraretur; sed refrigescente caritate suspensum remanserat Ædificium, etiam post illius discessionem: Jamque Cistercienses Monachi, quos miserat ad hanc Urbem Sanctus Bernardus, rem infectam cernentes, in Gallias reditum maturabant. Verùm Mediolanenses acti pudore, quòd a fide data Sancto Abbati deficerent, nuncios misêre, ut ab itinere jam Novariam versùs suscepto, prædictos Monachos revocarent; opemque omnem contulerunt, ut constructo nobili Cœnobio, emptisque prædiis Sedem hujus Ordinis Alumnis, dignam hac Metropoli in perpetuum pararent, nomenque eidem indidere *Caravallis* Anno MCXXXV. Illius temporis memoria, insculpta Lapidi perantiquo caractere in hunc modum, etiam nunc legitur in Claustro, e quo in Ecclesiam itur:

ANNO

ANNO DOMINICÆ INCARNATIONIS MILLESIMO CENTESIMO TRIGESIMO QUINTO CONSTRUCTUM EST MONASTERIUM S. MARIÆ CARÆVALLIS TEMPORE SANCTI BERNARDI ABBATIS CARÆVALLIS, UNDECIMO CALENDAS FEBRUARII.

Ex hac Inscriptione colligit Puricellus *in Monum. Basil. Ambrosian.*, num. CCCLXXXIII., diem prædictum, inclusum verè Anno MCXXXV. juxta Æram Incarnationis, pertinere ad subsequentem Annum XXXVI., sumptum ab ejusdem Domini Nativitate. Ad constructionem hujus Cœnobii, quarto ab hac Metropoli lapide dissiti, liberalem opem contulisse Guidonem ex Capitaneis Portæ Orientalis, scriptum reperiri in antiquo Codice illius Monasterii affirmat idem Puricellus loco laudato. Nobilissimam quoque Familiam Archintæam, Patriciam, Mediolanensem, amplissimis prædiis dono datis plurimùm auxisse eorumdem Monachorum Censum, testis est Tabula Sepulcralis, ante Portam Ecclesiæ Carævallis adeuntibus obvia, quæ hæc verba refert:

MILLESIMO DUCENTESIMO VIGESIMO
OCTAVO CALENDAS MAJAS
MANFREDUS ARCHINTUS PATRICIUS MEDIOLANENSIS
EROGATIS ILLUSTRI CŒNOBIO LATIFUNDIIS
MONUMENTUM SIBI ET POSTERITATI P.

Hæreditariam veluti in Posteris hujus vetustæ præclarissimæque Gentis Archinteæ largitatem erga hujus Cœnobii Monachos commendare prosequitur Ughellus, asserens etiam monumentum grati animi, exsculptum in marmore, in fronte Ecclesiæ illius posito, licet mendosè descriptum.

Laudari etiam ipse Ughellus meretur, quòd inhærens vestigiis nostri Landulphi, inoffenso pede percurrerit Acta nostrorum Antistitum illius ætatis. Non ita profectò cautè incesserunt plures alii Mediolanenses Historici, quos hic emendare juvat, ut defœcatior rerum nostrarum series oculis legentium occurrat. Corius plurimùm erravit, dum electum Sanctum Bernardum Anno MCXIX. asseruit; eique subscripsit etiam Gaspar Bugattus, expuncto prorsus Olrico, & substituto statim Anselmo post Sanctum Bernardum: quodque mirum admodum est, in eamdem scrobem impegit Tristanus Calchus, qui ad Annum prædictum, ùt in marginalibus Notis legitur, Sanctum Abbatem CaræVallensem impetrasse ait a Primoribus nostræ Urbis, in Theatro quod tunc adhuc durabat sedentibus, exemptionem a vectigalibus prò Cœnobio in Bergomatium Vico Pontida, ab iisdem constructo in honorem Sancti Jacobi, expedito Diplomate, a quinque & triginta Viris subscripto. Auctores hos omnes in errorem duxit nomen *Bernardi*, quo appellabatur alter ex tribus Monachis Mediolanum missis; non enim alium esse arbitrati sunt eum, quàm Bernardum CaræVallensem; cùm tamen Cluniacensis Ordinis ii forent, & Sanctus Abbas nonnisi Anno MCXXXIV. primò attigerit Mediolanensem Civitatem, ùt animadvertit quoque Puricellus *in Monum. Basil.*

Am-

Ambrof. num. CCCXXXI. Alii tolerabiliori mendo ftatuerunt electioni in Archiepifcopum Sancti Bernardi Annum illum, quo cenfuerunt mortuum Olricum Decefforem, nempe MCXXIII. (quamvis falsò, ùt jam fuperiùs de Olrico agentes comprobavimus), eoque in errore verfati funt Sigonius, Joannes Franciscus Befutius, & Claudius Robertus in fua *Gallia Chriftiana*, qui omnes Anfelmo de Pufterula præmittunt Sanctum Bernardum, acclamatum in Archiepifcopum. Neque maculâ fuâ caret *Hiftoria Chronologicâ Sancti Bernardi*, alioquin diligentiffima, italicè edita ab Abbate Don Gafpare Antonio Petrina Anno MDCCXXXVII. in Taurinenfi Urbe; Ubi enim de Legatione ejufdem Sancti Abbatis ad Mediolanenfes agit Scriptor ille, inter cetera, quæ ab Innocentio II. Pifis morante obtinuit in favorem noftrorum Civium, impetraffe quoque narrat confirmationem in Archiepifcopatu Anfelmi V. noftri Archipræfulis. Id autem repugnat veritati, cùm nihil de hac re Landulphus fcripferit; imo afferuerit, Anfelmum in itinere ad Pfeudo-Pontificem Anacletum Romam versùs fufcepto, captum transmiffumque Pifas ad Innocentium II., atque ab eodem traditum fuiffe cuftodiæ Petri Latri, Miniftri fui in Romana Urbe, ibidemque e vita migraffe. Fieri quidem poteft, coram legitimo Summo Pontifice ejuraffe Schifma Anacleti hunc Præfulem, atque ab illo fuiffe abfolutum, quemadmodum Pagius fuperiùs allatus piè credidit vulgavitque; fed confirmationem in Mediolanenfis Ecclefiæ Solio habuiffe Anfelmum admitti nequit.

ROBALDUS.

X Archidiacono Majoris Ecclesiæ nostræ in Episcopum Albensem electus Robaldus Anno MCXXIV., Ughello in eorum Antistitum Catalogo testante, Ecclesiam Mediolanensem administravit Vicarii titulo, ab Anno MCXXXIII. ad Annum MCXXXV. Siquidem eùm in Concilio Præsulum Suffraganeorum Mediolani coacto, depositus fuisset Anselmus, atque a populo expulsus ab hac Metropoli, ne pastorali curâ vidua remaneret Ecclesia nostra, redeuntibus ceteris Episcopis ad Sedes suas, Robaldus hìc constitit, ut in Chrismate & reliquis Episcopalibus officiis ipsa juvaretur, quemadmodum tradit Landulphus. Adveniente postmodum Mediolanum Sancto Bernardo, Clerus & populus, ingentibus beneficiis miraculisque ad amorem raptus tanti Viri, eumdem acclamavit in Episcopum; ipso autem recusante atque in Gallias profecto, Metropolitanæ Ecclesiæ Ordinarii, & Primicerius cum reliquo Clero Nuncios misère ad Litifredum Novariensem, Vidonem Hipporiensem, & ceteros Suffraganeos Ecclesiæ Mediolanensis, ut stato die Mediolanum convenirent, suffecturi optimo Pastori electo Bernardo, sed hunc honorem humillimè respuenti, egregium Successorem. Adsuere illi, collectique in Comitiis Robaldum ad Archiepiscopale Solium implendum delegerunt. Quandoquidem verò huic Electioni Sacri Canones obsistebant, vetantes, ne inconsulto Summo Pontifice ab una ad alteram Ee-

Ecclesiam Episcopi commigrarent, dato ad Innocentium II. supplici Libello, favorabile Rescriptum obtinuere. Id constat ex Epistola CXXXI. Bernardi, ubi Sanctus ille Abbas memorans beneficia, quæ in Mediolanenses contulerat Pontifex Maximus, gratiam hanc addit: *Si voluistis licuisse vobis quod illicitum, nisi pro magna quidem necessitate Sacri Canones judicant, Translationem Episcopi scilicet in Archiepiscopatum, concessum est*. Hinc autem refellendum censemus tum Mabillonium in Notis ad memoratam Epistolam, tum Pagium ad Annum MCXXXIV., num. XVIII., qui asserunt, hæc verba intelligenda esse de restitutione Dignitatis Archiepiscopalis, quæ ob Schisma ab Innocentio II. abrogata nostræ Urbi fuerat; loqui enim Sanctum Bernardum de nostro Robaldo, qui cùm Episcopus esset Albensis Ecclesiæ, ad Sedem Mediolanensem translatus est, cuilibet ipsius verba perpendenti perspicuum esse potest.

Fervebat adhuc eo tempore Anacleti Pseudo-Pontificis Schisma; Ecclesiæ autem Occidentis in partes scindebantur, eidem faventibus nonnullis; aliis verò Innocentio II. obtemperantibus. Quamobrem Episcopi huic addicti, antequam propriam Sedem inirent, juramentum præstare fidelitatis Pastori legitimo tenebantur. Necesse igitur fuit, ut Robaldus electus, Pisas iterum commigraret, coram Innocentio fidelem constantemque obedientiam Sanctæ Romanæ Ecclesiæ juraturus. Verùm perturbationis non modicæ occasio fuit laudabilis hæc animi demissio. Quippe, cùm Summus Pontifex non benigno tantùm vultu, sed etiam liberali manu eum cumulare vellet novis beneficiis, Archiepiscopale Pallium Ro-

baldo

baldo obtulit: Is verò recipere illud de manu Innocentii recusavit, utpote privilegiorum Mediolanensis Ecclesiæ tenacissimus; adeò ut, cùm Anselmus prædecessor Romam se contulisset, & Honorio II. offerente eidem Pallium ibidem suscipiendum, Robaldum Episcopum, qui comes itineris fuerat, consuluisset quid ipsi agendum esset, responsum hoc reddiderit, *quòd ipse priùs sustineret, nasum suum scindi usque ad oculos, quàm daret consilium* (Anselmo), *ut susciperet Romæ Stolam, & Ecclesiæ Mediolanensi præpararet hanc novam & gravissimam, quam Honorius Papa dicebat sibi imponere mensuram*. Itaque inconsultis omnibus se Pisis proripuit, ac Mediolanum reversus est. In iram exarsit Innocentius, & expectato trimestri, meditabatur justam animadversionem in Robaldum, & Mediolanenses, quos adhuc tumultuantes intuebatur. Opportunè tamen, periclitantibus Civibus nostris, ne gratiam Innocentii amitterent adfuit Sanctus Bernardus, qui de hac re admonitus, Epistolam ad Summum Pontificem dedit, positam in Editione Mabillonii sub num. CCCIV., in qua ejusdem Papæ animum placabilem reddere studebat, laudans Robaldum, eumque vocans *Virum boni testimonii & fidelem*, atque paratum *esse sine populo, quàm sine Domino, & pluris facientem Apostolicam gratiam, quàm Mediolanensem Cathedram*. Officiosissimum hoc patrocinium Bernardi tantum valuit apud Pontificem illum Maximum, ut, quidquid petierat Civitas Mediolanensis, benignissimè indulserit. Quapropter idem Bernardus Epistolam direxit ad Mediolanenses, quos *suos* appellat, idest *ad Universum Clerum & Populum*, in qua commemorat beneficia omnia ab In-

Innocentio in ipsos collata, subdens hæc verba: *In quo postremò quæcumque rationabilis petitio filiæ, non dico repulsam, sed vel moram passa est apud tuam Matrem* (Ecclesiam Romanam). *En ad complementum Pallium præsto est, plenitudo honorum. Nunc verò audi me inclyta plebs, gens nobilis, Civitas gloriosa.* Prosequitur deinde omnes hortari, ut in Fide permaneant, & muneribus a Summo Pontifice acceptis grata obedientia respondeat.

Illustria quoque Robaldo contigere exordia Pontificatûs, duobus exædificatis magni nominis Cœnobiis Ordinis Cisterciensis, eo videlicet de quo jam supra disseruimus, nempe Caravallensi, & altero Morimundi, auctoritate ejusdem constructo in Valle Ticini, intra fines Mediolanensis Diœcesis, quod initium habuit Anno MCXXXVI. Ad hoc erigendum tres Mediolanenses Presbyteri patrimonia sua finitima in manus Robaldi liberali dono obtulere; iisque acceptatis idem Archiepiscopus assensum præbuit ædificandæ Ecclesiæ, ac Monasterio prædicto, quemadmodum constat ex Documento relato ab Ughello, & subscripto ab ipsis Presbyteris, ac firmato a Robaldo Mediolanensi Archiepiscopo. Crevit postmodum hoc Cœnobium in eam opulentiam, ut biscentum & eò amplius Religiosi Viri omni pietate instituerentur ibidem ad virtutem, ac inter celebriora Langobardiæ Monasteria recenseretur, eodem testante Ughello; qui etiam subjungit, temporum malignitate, ac invidorum (Papiensium) scelere ferales eas vicissitudines passum esse memoratum Cœnobium, ut, nisi Mediolanensium Archiepiscoporum accessisset pietas, futurum esset, ut incultum fœdatumque ad nostram usque ætatem jacuisset. Quo

Quo tempore Sanctus idem Bernardus Mediolani morabatur, datâ Ecclesiæ nostræ pace, ad compescendas bellicas contentiones, quæ inter Mediolanenses, & Cremonenses præsertim fervebant, se contulit ac Cremonam ingressus, Cives illos ad concordiam paciscendam, depositis hostilibus odiis, cum Primoribus Urbis Mediolani conatus est provocare. Verùm re infectâ opus illi fuit ex ea Civitate discedere; & ne videretur officio sibi commisso defuisse, conscium itineris sui Innocentium per Epistolam fecit, eam videlicet, quam paulò ante retulimus, inquiens *Cremonenses induraverunt, & prosperitas eorum perdit eos: Mediolanenses contemnunt, & confidentia ipsorum seducit eos. Hi in curribus & equis spem suam ponentes, meam frustraverunt, & laborem meum exinanierunt*. Ex hac pertinacia alacriorem animum sumentes Cives nostri, acrius bellum contra ipsos instauravere. Dum autem agros depopularentur, & munita etiam Castella invaderent, Lotharius Imperator, qui in Italiam descenderat, Langobardiæ fines ingressus est Anno MCXXXVI. Confluxere ad illum Civitatum Primores, qui infestis præliis se invicem proscindebant; præsertim verò Cremonenses, & Mediolanenses, ut ejusdem auctoritate judicioque finis bellicis contentionibus imponeretur. Placido animo excepit illos Augustus Princeps, & re maturè perpensâ, sententiam contra Cremonenses tulit, eosque, Principum Italiæ consensu, hostes judicavit proscripsitque, quemadmodum narrat Otto Frisingensis Libr. VII Cap. XIX. in hunc modum: *Ibi, nempe ad Caristallium* (idest Guardastallum, quem recenter occupaverat Lotharius.) *Mediolanenses & Cremonenses diuturnum inter sese*

bel-

bellum habentes, *obvios habuit*; *discussâ utriusque Urbis Causâ*, *Cremonenses a Principibus Italiæ*, *hostes judicantur*, *proscriptique discedunt*. Aderat in Castris Lotharii Robaldus Archiepiscopus Mediolanensis cum suis Suffraganeis, Landulpho teste, qui ad pœnam augendam rebellium eorum Civium, anathematis quoque telum in ipsos evibravit, *quia* (ùt ait Landulphus) *non reddiderunt Imperatori Mediolanenses vincula & captionem sustinentes Cremonensium*. Altera etiam causa infligendæ excommunicationis ea esse potuit, quam innuit memoratus Landulphus Cap. ultimo, videlicet quòd, cùm Ubertus consecratus a Jordano Archiepiscopo nostro, inauguratus fuisset Cremonæ Episcopus, juramento firmaverit, se fidelem futurum ipsi Jordano Ecclesiæque Ambrosianæ; postmodum verò unà cum Civibus suis ab hac obedientia prorsus desciverit: Landulphus enim eodem Capite hæc scribit: *Hic fortassis Episcopus iste* (Ubertus) *reminiscitur amaritudinis*, *qua potatus fuit Mediolani in die suæ Ordinationis*, cùm nempe, ùt idem Scriptor explicat inferiùs, *compulsus est jurare fidelitatem Ecclesiæ Mediolanensi*, *& Archiepiscopo Jordano*.

Prosequitur idem Auctor narrationem suam his verbis: *Mediolanensium igitur Exercitus confortatus præsentiâ Imperatoris & vinculo excommunicationis*, *Sonzinum*, *Sanctumque-Bassanum*, *& alia multa Castella Cremonensium destruxerunt*. Innocentius II. qui adhuc Pisis morabatur, miseratione fortasse Cremonensium commotus, ad eorum preces excommunicationis vinculis, quibus eosdem innodaverat noster Robaldus, clementer solvit; Mediolanensis autem Exercitus etiam post ab-

solutionem prosecutus est, armis eos comprimere, Juvenaltam Castellum diripiens, & quæcumque illius Civitatis Oppida occurrebant, confertis agminibus devastans; neque ipsi Episcopo Uberto parcens, quem cùm invenisset loricatum, hortantem suos ad pugnam, & perficientem homicidium, de Castello in quo includebatur pertraxit, captivumque per plures menses in custodia tenuit, donec Herlembaldus de Bressorio, qui eum in carcere custodiebat, infectus veneno ex improviso in mortem corruit; eoque sublato Episcopus eâdem nocte fugam arripiens, Papiam primò, postmodum Cremonam adiit libertati restitutus. Verùm relata hæc sint obiter, cùm nostræ provinciæ minimè sit, civilibus istis bellorum eventibus diutiùs immorari.

Communis Scriptorum Mediolanensium opinio tradit, Lotharium Imperatorem fuisse Italicâ Coronâ primò Mediolani, dein Modoëtiæ redimitum. Si tamen sinceriores Historias consulamus, nihil de hac gemina solemni Celebritate scriptum offendimus. Et sanè, si insistere itineribus a Lothario per Italiam ac Langobardiam susceptis velimus, nullum peragendæ huic Coronationi commodum tempus occurrit. Ea omnia singillatim recensuimus, ex Germanis nostrisque Scriptoribus desumpta, in Adnotationibus ad Historiam Landulphi Cap. XLIV.; proinde hìc tantùm ista subjicimus, videlicet mirum valde fore, quòd Landulphus Historiam suam prosecutus usque ad Annum MCXXXVII. (qui postremus fuit illius Imperatoris, mortui in reditu ad Germaniam eodem anno), atque ubique eumdem conveniens, ut Causam suam peroraret, nullum de ejusdem adventu in hanc Urbem verbum

bum protulerit, nullam de accepto Mediolani ac Modoëtiæ Regio Italico Serto memorem vocem suis in scriptis reliquerit, cùm alias hujusmodi Regum inaugurationes utrobique peractas non tam retulerit, sed minutim etiam descripserit. Porro hoc silentium, tanti momenti Pagio visum est, ut Coronationem hanc prorsus commentitiam affirmet ad Annum MCXXXIV. num. XIX; multòque magis cùm Germani etiam Scriptores de eadem sileant omnino. Attamen hæc dicta volumus, ut sinceritas Historiæ prodatur, quin ulla invidiæ culpa in nos refundatur, ac si gloriam ab Urbe nostra & Modoëtiensi Oppido, quam Sigonius, Puricellus, aliique plures ultro tribuunt, propulsare conemur. Candidè profitemur, libentissimè nos manus ipsis daturos, si validiora ad novum hoc decus Patriæ nostræ ac Modoëtiæ vindicandum suppeditentur.

Anno MCXLIII. revixit controversia de quibusdam juribus in Ecclesia Sancti Ambrosii, quæ censebatur jam consepulta, inter Canonicos & Monachos, ibidem alternatim Deo Beatoque illi nostro Patrono laudes quotidie persolventes. Integrum annum absumpsit Causa hæc definienda, non sine magna animi perturbatione Archiepiscopi nostri Robaldi. Siquidem ad ipsius Tribunal primò delata, dein Consulum Mediolanensium judicio, ad declinandum Ecclesiasticum Forum, commissa, postremò iterum ad examen Robaldi, ac Goizonis & Hubaldi Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium Legatorum Romanæ Sedis, Pontificiis decretis revocata, non parum laboris angustiarumque exegit, ut ad finem perduceretur. Extat *in Monum. Basil. Ambros.* a Puricello editis nar-

ratio hujus diuturnæ contentionis, quam ipse claudit recitato integro Diplomate a Robaldo subscripto, firmatoque à Galdino, tunc Subdiacono & Cancellario Ecclesiæ Mediolanensis. Uberiora in publicam lucem protulit diligentissimus Collega noster Nicolaus Sormanus, ex Canonicorum Sancti Ambrosii Archivo eruta; dissidium enim omne, & varias hinc inde vicissitudines, quæ contigere, singillatim enucleat, Epistolas plures tum Robaldi, tum Legatorum ad Cœlestinum II. & Lucium pariter II. Pontifices Maximos scriptas refert, imo etiam anathema in Abbatem & Monachos contortum, & confirmatum ab Apostolica Sede, cum aliis omnibus Documentis ad hanc rem pertinentibus in propatulum explicat. Demum quid statutum fuerit ad lites omnes inter sacros hosce Dei Ministros dirimendas, in Dissertatione sua Historica, *ad Concordiam* inscripta, typis impressit. Nostra minimè est, rebus istis jam agitatis definitisque immiscceri. Id tantùm delibavimus, quod in laudem Archiepiscopi nostri, pacem Ecclesiæ suæ omni studio parare studentis, vergit, & perennem memoriam meretur.

Innocentius II. Summus Pontifex in Concilio Pisis celebrato Anno MCXXXIV. teste Pagio ad hunc annum, Decretum promulgaverat, quo jubebantur Monachi & Regulares Canonici de laboribus terrarum, quas propriis excolebant sumptibus, Decimas nullatenus persolvere. Has exigere præsumebat Præpositus de Rosate cum suis Clericis a Monialibus Monasterii Sanctæ Mariæ *de Montano*, nunc *in Valle* seu veriùs *in Vallo* nuncupati. Itaque Robaldus Antistes Mediolanensis, ut jura hujusmodi Sororum tueretur, & Innocentii II.

Præ-

Præceptum executioni mandaret, Diploma expedivit, quo prædictas Moniales a præstandis memorato Præposito de Rosate ejusque Clero Decimis eximebat, indictâ Præposito gravissimâ pœnâ, nempe ab officio suo decidendi, aliisque Clericis aut Laicis anathematis comminatione, si Decimas ullas exigere præsumpsissent. En Charta hujus Præcepti, ex Tabulario ipso dictarum Monialium deprompta, quam *in suas Antiquit. Ital. Med. Ævi* transtulit Clarifs. Muratorius Tom. III. colum. CCXXV.

„ Robaldus Dei gratia Sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ Ar-„ chiepiscopus. Dilectæ in Christo Filiæ . . . . . . Monasterii „ Sanctæ Genitricis Virginis Mariæ de Montano Abbatissæ „ & ejus Sororibus tam præsentibus quàm futuris in perpe-„ tuum. Venerabilis Pater noster & Dominus Papa Innocen-„ tius in Pisana residens Synodo, astantibus Religiosis Pa-„ triachis, Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus & aliis Sa-„ cerdotibus, Clericis, hoc promulgavit Decretum, ut vide-„ licet Monachi & Regulares Canonici de laboribus terra-„ rum, quas propriis excolunt sumptibus, Decimas nullatenus tribuant: quod etiam in Concilio nuper Romæ cele-„ brato innovatum Apostolicâ sanxit authoritate. Nos itaque „ prædicti Domini Nostri, & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ autho-„ ritate suffulti definitivâ statuimus Sententiâ, uti Abbatissa „ Monasterii de Montano, & ejus Sorores sub Regula Beati „ Benedicti, ùt credimus, regulariter degentes, quæ modò „ sunt, vel pro tempore fuerint, de laboribus terrarum, „ quas propriis excolunt sumptibus, Præposito de Rosiate „ & ejus Fratribus, seu alieno Clerico vel Laico de cetero „ Deci-

„ Decimam minimè persolvant. Si quis igitur, quod absit, „ Præpositus, Sacerdos, seu Diaconus vel Subdiaconus a „ prædictis Monialibus amodo, contemtâ Sanctæ Romanæ „ Ecclesiæ authoritate, Decimam exigere vel extorquere præ- „ sumpserit, vel propter hoc eas persequendo turbaverit, „ gradûs sui periculo subjacebit; si verò Clericus vel Lai- „ cus fuerit, excommunicationi subjaceat.

„ Ego Robaldus Dei gratia Mediolanensis Archiepisco- „ pus subscripsi.

„ Ego Tedaldus Archipresbiter subscripsi.

„ Ego Landulfus Presbiter subscripsi.

„ Ego Wido Presbiter subscripsi.

„ Ego Guifredus Presbiter subscripsi.

„ Ego Obitus Subdiaconus & Cimiliarcha subscripsi.

„ Ego Adelardus Diaconus subscripsi.

„ Ego Anselmus indignus Diaconus subscripsi.

„ Ego Wilielmus Diaconus subscripsi.

„ Ego Jordanus Diaconus subscripsi.

„ Ego Oprandus Camerarius subscripsi.

„ Ego Galdinus Cancellarius a me dictato subscripsi.

Inter Asceteria Monialium, quæ subsunt Archiepiscopo Mediolanensi, celeberrimum illud est, quod decimo sexto ab Urbe nostra lapide consurgit in Loco Medæ. Si enim antiquitatem spectes, a noningentis circiter annis extructum fuit ob insigne miraculum, quod typis vulgatum per manus omnium excurrit; si verò Privilegia Summorum Pontificum eidem concessa intuearis, peculiarem venerationem meretur. Hujus Cœnobii indemnis servandi curam suscepit Robaldus; cùm

cùm enim in ejusdem jura sese ingerere tentasset ob loci proximitatem Præpositus Ecclesiæ, appellatæ de Seveso, delatâ ad Archiepiscopum Robaldum Causâ, Sententiam protulit in favorem Abbatissæ & Monialium, quemadmodum docet sequens Charta, ex Archivo ejusdem Monasterii deprompta;

„ Robaldus Dei gratia Sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ Ar„ chiepiscopus. Dilecte Filie Martine Abbatisse Monasterii „ Sancti Victoris siti in Loco Meda & ejus Sororibus in „ perpetuum. Sacrâ significante Scripturâ omnium & maxi„ mè spiritualium est Potestatum pacem inter discordantes „ componere, & in negotiis diffiniendis nec ad dexteram „ nec ad finistram declinando, regio idest justitie incedere „ tramite, proinde ut quod debemus executioni pro posse „ mandemus, controversie inter Plebem de Seviso, & Ab„ batissam Metensis Monasterii exorte, inito cum Fratribus „ nostris Sancte Mediolanensis Ecclesie Cardinalibus, & Pri„ micerio, aliisque religiosis Presbyteris & Clericis consilio, „ prout ratio exigit, & auctoritas dictat, justum curavimus „ imponere finem. Controversia autem & ex utraque parte „ assertiones hec sunt. Prefate siquidem Plebis Prepositus, „ fretus que inferiùs ponuntur rationibus, asserebat Capellam „ que in honore Sancte Marie Virginis in Loco Meta, vi„ delicet in Foro sitam sub predicte Plebis regimine & tam„ quam membrum capiti, & filiam sue Matrici Ecclesie „ debere esse subpositam, dicens, sepenominata Capella infra „ Plebis terminos est fundata, deinde in dominii signum an„ nualiter ibi Sancti Sebastiani Festum celebramus, & refe„ ctionem

„ ctionem a predicte Capelle Capellano honorifice recipimus.
„ Chrisma & aquam ad pueros baptizandos in die Sabbati
„ Sancti sanctificatam a pretaxata Plebe habet, & non ali-
„ unde, & quod quondam predicte Ecclesie Clericum, Otto
„ nomine, in nominata Capella, qui Capellam & populum sibi
„ comissum regeret, sua posuissent authoritate, pluribus ni-
„ tebantur asserere testibus. Econtra verò prefata Abbatissa se-
„ pedictam Capellam juris & regiminis Metensis Monasterii
„ Sancti Victoris esse, & ad Plebem minime pertinere his
„ asserebat argumentis; Sacerdotes namque, quibus ab Ab-
„ batissa que pro tempore in prescripto Monasterio fuit, se-
„ pedicta Capella est comissa, ut ibi Divina celebrent Of-
„ ficia, & Metensem populum regerent & gubernarent quiete
„ per triginta annos unumquemque voluit, Abbatissa libere
„ elegit, quorum unus, videlicet Otto, astante bone me-
„ morie Abbatissa Otta, investituram Capelle de altario re-
„ cepit, ad quod probandum quamplures legales & idoneos
„ producebat testes. Insuper Cartarum ostendebat Instru-
„ menta, in quibus quod pretaxati Monasterii Sancte memo-
„ rie Berlenda Abbatissa, tamquam potestatem & dominium
„ habens, comutationem de terra prenominate Capelle fe-
„ cerat, & comutationi consenserat, aperte demonstrabatur.
„ Diligenter itaque utrinque auditis rationibus & argumen-
„ tis, atque ad discernendam veritatem mentis intendentes
„ intuitum, quoniam testimonia super tricenali possessione,
„ & investitura de Altari suscepta, competentia nobis visa
„ sunt atque sufficientia: comunicato ùt superiùs diximus
„ cum Fratribus nostris consilio, sex Testium juramenta
„ susce-

„ suscepimus, quorum duo Abbatissam in sepedicta Capella „ tricennali possessione ante introitum memorati Ottonis, re- „ gimen & dominium optinuisse, & in ea, sua auctoritate „ sine aliqua contradictione libere posuisse Sacerdotem, & „ duo alii post ejusdem Ottonis introitum similiter per tri- „ ginta annos quietè jus & dominium habuisse prestitis ju- „ ramentis ante nos approbaverunt. Duo verò, quod Ab- „ batissa astante, predictus Otto investituram Capelle in Loco „ Meta, videlicet in Mercato fundate, de Altario Beati Vi- „ ctoris suscepit, juramento firmaverunt. His ita peractis, „ tot evidentibus atque perspicuis fulti rationibus, sepe no- „ minatam Capellam ad jus & dominium predicti Monasterii „ ex integro pertinere diffinitivâ decrevimus Sententiâ, & „ ut inibi Sacerdotes, qui Divina celebrent Officia, & spi- „ ritualiter populum regant atque gubernent, Abbatissa que „ pro tempore fuerit, suâ ponat authoritate unumquemque „ voluerit; jure concedimus perpetuo. Actum est hoc fe- „ liciter a Domno Robaldo, Dei gratia Mediolanensi Ar- „ chiepiscopo in Mediolanensi Palatio, Anno ab Incarnatione „ Jesu Christi millesimo centesimo trigesimo octavo, Indi- „ ctione secunda, Mense Decembris. Ex hac autem Sen- „ tentia predictus Archiepiscopus duo Privilegia uno tenore „ componi, & suo insigniri precepit sigillo, & in utris- „ que propria manu subscripsit.

„ ✠ Ego Robaldus Dei gratia Mediolanensis Archiepisco- „ pus subscripsi, & affirmavi.

„ Ego Tedaldus Archipresbyter interfui & subscripsi.

„ Ego Landulfus Presbyter subscripsi.

„ Ego Wido Presbyter subscripsi.
„ Ego Amizo Archidiaconus subscripsi.
„ Ego Adelardus Subdiaconus interfui & subscripsi.
„ Ego Walterius Subdiaconus interfui & subscripsi.
„ Ego Anselmus Diaconus interfui & subscripsi.
„ Ego Jordanus Subdiaconus interfui & subscripsi.
„ Ego Obitius Subdiaconus interfui & subscripsi.
„ Ego Ardericus Cimiliarcha & Vicedominus subscripsi.
„ Ego Berengarius Diaconus interfui & subscripsi.
„ Ego Wifredus Presbyter subscripsi.
„ Ego Nazarius Presbyter ac Primicerius interfui & „ subscripsi.
„ Ego Stephanus Archipresbyter subscripsi.
„ Ego Galdinus Cancellarius a me dictata subscripsi.

Neque in hac Urbe tantùm ac Dioecesi Pastorale desiderium, quo incendebatur ad procurandam inter Oves suas sinçeram & pacificam animorum consensionem, palam fecit Robaldus: Etiam ad Mediolanensis Provinciæ Greges paterni sui amoris curam extendit. Lis acerrima fervebat inter Canonicos Sancti Vincentii, & Sancti Alexandri Urbis Bergomatis de quibusdam juribus Ecclesiæ unius in alteram, quæ invicem utraque prætendebat. Controversias hasce componere nisus fuerat Innocentius II. Summus Pontifex, dato Pisis Diplomate ad Petrum Præpositum & Canonicos Sancti Alexandri Anno MCXXXV., aliisque tribus Epistolis ad Gregorium Episcopum Bergomensem directis. Verùm cùm exasperati Canonicorum animi minimè acquievissent Pontificiæ Sententiæ, & devoluta tamdem fuisset Causa ad Archiepiscopum

fcopum Mediolanenfem Robaldum, Archipræful noſter cunctas lites diremit, & capita omnia ejuſdem Cauſæ, fingillatim diſcuſſa, unà cum Eccleſiæ Mediolanenſis Fratrum ſuorum ac Legiſperitorum conſilio, definivit atque compoſuit, expedito Diplomate ad Albertum Archipresbyterum & Canonicos Sancti Vincentii Urbis illius Anno MCXLI., Pridie Nonas Auguſti, cujus rei per Epiſtolam conſcium fecit Gregorium Eccleſiæ Bergomenſis Antiſtitem. Nonnulla in hiſce Diplomatis deprehendimus ibidem in uſu poſita, quæ tunc in noſtra quoque Mediolanenſi Eccleſia vigebant, nempe mutatio Eccleſiarum ſtatis temporibus cum *Arcæ* delatione, & pertractio Pœnitentium in Eccleſiam, die Cœnæ Domini; de quibus ſermo erit, cùm publici juris fient Commentaria Ritûs Ambroſiani.

Eodem quoque deſiderio pacis ſe inflammatum oſtendit Robaldus, auctoritate ſua compeſcens injuſta diſſidia, ab Epiſcopo Derthonenſi Gulielmo excitata. Prætendebat olim Petrus hujus Prædeceſſor dominium Cœnobiorum de Præcipiano & Lavianone, contra Laudenſem Epiſcopum Ardericum; iſte verò Cauſam ad Olrici Archiepiſcopi Mediolanenſis Tribunal deferens, favorabilem ſententiam obtinuerat Anno MCXXV., quemadmodum in Olrici Vita retulimus. Effluxere quatuordecim anni a lata Sententia, quin Epiſcopi Laudenſes ejuſdem fructu fruerentur, poſſeſſione jurium controverſorum apud Derthonenſem Eccleſiam remanente. Quamobrem Joannes Epiſcopus Laudenſis electus Anno MCXXXIX. querelas ſuas armavit coram Robaldo Metropolitano Archiepiſcopo, ut Gulielmus Derthonenſis Antiſtes ſeſe

abdicaret a possessione jam memorata, in damnum Laudensis Ecclesiæ hactenus retenta. Robaldus compatiens Laudensi Præsuli, in judicium vocavit Gulielmum Derthonensem; at ille conscientiâ suâ tactus inducias quæsiit, quas benignè Mediolanensis Archiepiscopus indulsit. Verùm tentante illo Sententiam subterfugere, in contumaciam obstinati Antistitis, assentientibus Metropolitanæ Canonicis & Judicibus, confirmavit Robaldus Decretum Olrici, jussitque ut Derthonensis Episcopus integram possessionem proprio Domino redderet; quinimo omnes etiam fructus, qui post promulgationem primæ Sententiæ Olrici Archiepiscopi quocumque modo ipsi obvenissent, absque mora restitueret. Actum hoc est in Palatio Mediolanensi, Anno MCXL., Mense Januario, Indictione tertia. Refertur integrum Documentum ab Ughello in Episcopis Laudensibus num. XXIII.

Regimen Ambrosianæ Sedis produxit Robaldus usque ad Annum MCXLV., quo e vivis ereptus est, die XXX. Decembris. Hanc Epocham fiximus morti prædicti Archipræsulis, contra Puricellum & Ughellum, qui præcedentem Annum signant, multòque magis contra Sigonium, qui biennio etiam ante eum vitâ functum tradit. Ad id nos cogit tempus electionis ejusdem, nempe Annus MCXXXV., XXIX. Julii, & spatium annorum X. mensium IV. dierum XXVI. Sedis, adnotatum in antiquissimo Catalogo Ecclesiæ Metropolitanæ; initis namque calculis clarè patet, Robaldi obitum anno & mense prædictis contigisse: Dies autem, qui supersunt computo, tribuendi sunt moræ post electionem, ob expectandum Innocentii II. Placitum pro tollendo obstaculo

culo Episcopatûs Albensis, a quo transferendus erat ad Mediolanensem, ut canonica declararetur Electio.

Sepultus est in Ecclesia Hyemali, juxta suggestum, ut tradunt vetusti Catalogi.

Præterire non possumus egregium Caritatis Opus, a Robaldo institutum, quod in ejusdem præconium inseruit Galesinius *Tabulæ suæ Mediolanensium Antistitum*, videlicet Hospitales Ædes *Brolii* a Gothofredo Cive extruendas ipsum curasse: Cùm tamen nullo alio testimonio aut Documento id firmatum viderimus, hoc tantùm innuere in illius fide opportunum duximus.

Sequens Diploma, ex Archivo Cœnobii Monachorum Sancti Ambrosii Mediolani desumptum, utpote anno carens, & in Archiepiscopi hujus nostri laudem vergens, postremo hoc loco subjungimus.

✠ „ In Nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, „ Amen. Sicut Apostolo docente didicimus, quod non tan„ tummodo malè agentes, sed etiam illis consentientes, digni „ sint morte; ita ratione dictante cognoscimus, quod non „ solum bene operantes, verum etiam eos consolantes, at„ que in bonis operibus confirmantes, digni æterna remu„ neratione permaneant. Hujus itaque argumenti inventione „ suffultus Ego Robaldus Dei gratia Sanctæ Mediolanensis „ Ecclesiæ Archiepiscopus, dilecti Fratris nostri Petri, Cela„ nensis Episcopi bonam voluntatem approbo, atque ejus „ bona opera absque ulla dubitatione confirmo. Unde tam „ ego, quam omnium nostrorum Ordinariorum Conventus, „ ad honorem Dei & Beatæ Mariæ, necnon Confessoris

„ Chri-

„ Christi Ambrosii, Ecclesiam construendi, atque regularem
„ Canonicam ordinandi in Loco, qui dicitur Domergascus,
„ cum veræ caritatis affectu ei licentiam damus: Eâ tamen
„ conditione, ut in eodem Loco Ambrosianum Officium ce-
„ lebretur. Quidquid vero ad hoc Opus peragendum sive
„ retinendum præfato Episcopo, vel sibi adhærentibus aut
„ ei succedentibus, bonorum Virorum donatione aut justa
„ emptione collatum est, vel erit, sive Loco illi modis
„ omnibus juste fuerit acquisitum, auctoritate Dei & no-
„ stra, sine ulla ambiguitate firmamus: Ipsum autem Lo-
„ cum, omnesque in eo habitantes & quidquid ad eum per-
„ tinet vel pertinebit, per Dei gratiam, & Beati Am-
„ brosii merita defendere atque manutenere modis omnibus
„ pollicemur. Si quis igitur, quod absit, præfatum Lo-
„ cum, aut ejus habitatores in aliquo disturbare voluerit,
„ Dei inimicitias & nostras sine dubio incurrere se cogno-
„ scat; unde in futuro Divinum judicium, in præsenti vero
„ nostrum solicitè pertimescat. Quisquis autem eum, vel in
„ eo habitantes, pro Dei amore, & sui Confessoris Am-
„ brosii honore manutenebit, & hic nostra benedictione,
„ & in futuro Divina retributione proculdubio non carebit.
„ Tantâ enim affectione simul & devotione sæpedictum Lo-
„ cum amplectimur, ut quæcumque in eum fiant, in nos
„ fieri computemus; quippe præter Deum & Beatum Am-
„ brosium, nullum alium defensorem requirit. Volumus ita-
„ que, firmiterque istud atque præcipuè confirmamus, ut
„ ab omni subjectione sive conditione tam Rosiatensis Ec-
„ clesiæ, quam omnium aliarum liber in æternum perma-
„ neat.

„ neat. Præterea statuimus, quatenus Ecclesiæ & Altarium
„ consecratio, necnon Clericorum in eodem Loco degentium
„ ad Sacros Ordines promotio, ad solum spectent Ambro-
„ sianum Pontificem. Præpositus vero præfati Loci ad Ge-
„ neralem Synodum vel Capitulum, a Sancta Mediolanensi
„ Ecclesia convocatus, venire nullatenus prætermittat. Sæpe-
„ nominati autem Loci benefactores sive Coadjutores Omni-
„ potens Dominus benedicat, qui in Trinitate perfecta sine
„ fine vivit & regnat. Amen. Item Præpositus in eodem
„ Loco, a suis Fratribus canonice electus, Mediolanensi
„ Archiepiscopo ad confirmandum præsentetur.

„ ✠ Ego Robaldus Dei gratia Mediolanensis Archiepi-
„ scopus subscripsi.

„ Ego Tedaldus Archipresbyter subscripsi.

„ Ego Landulfus Presbyter subscripsi.

„ Ego Amizo Archidiaconus subscripsi.

„ Ego Berengarius Diaconus subscripsi.

„ Ego Adelardus Diaconus subscripsi.

„ Ego Obitius Subdiaconus subscripsi.

„ Ego Odo Notarius subscripsi.

„ Ego Nazarius Presbyter & Primicerius subscripsi.

„ Ego Oprandus Camerarius subscripsi.

„ Ego Ardericus Notarius subscripsi.

„ Ego Galdinus Cancellarius subscripsi.

Extat in calce Sigillum in cera rubra, in quo cernitur impressa effigies Sancti Ambrosii.

Cùm Episcopatus Celanensis ignotus sit omnibus Catalogis Italiæ Sacræ, ab Ughello digestæ, ejusque memoriâ careant

careant Romanæ Curiæ, ùt vocant, Regesta, ad quæ sedulò exploranda Amicorum, antiquitatis studio & peritiâ insignium diligentiam solicitavimus; neque ambigi possit de sinceritate ac fide archetypæ hujus Pergamenæ, in memorato Sancti Ambrosii Mediolani Tabulario asservatæ, & a nobis diligenter inspectæ, conjecturis agendum esse censemus, ut dignoscatur, cur Episcopus iste (ubicumque tamdem Celanensis Ecclesia locata fuerit) curaverit, ut construeretur Ecclesia & Canonica Regularis in Loco Domergasco Diœcesis Mediolanensis. Itaque opinamur, hunc Petrum Præsulem fuisse natione Mediolanensem, atque paterna prædia ibidem possedisse; ùtque testaretur peculiarem, qua fervebat erga Deum, Beatissimam Virginem, ac Sanctum Ambrosium, religionem publico aliquo atque perenni monumento, juris sui Bona in Sacris istis Ædificiis erigendis ac conservandis impendisse. Certè Vicus Domergascus, sive, ùt corrupto vocabulo nunc appellatur *Domenegasco* subjacebat Ecclesiæ Rosiatensi, in præsentiarum *de Rosate*, a qua parùm distat: Robaldus autem Archiepiscopus ab omni Rosiatensis seu alterius Ecclesiæ jurisdictione, Ecclesiam & Collegium illud exemit, adjectis conditionibus, ad Dignitatis Archiepiscopalis decus, & Ritum Ambrosianum, per universam Diœcesim in Regularibus etiam Claustris vigentem, omnimodè retinendum.

OBER-

OBERTUS I.

Post viginti tres dies Sedis vacantis, Obertus, seu Ubertus, ex Capitaneis de Pirovano, Robaldo successit die XXII. Januarii Anni MCXLVI. Obierat Lotharius Imperator, ùt diximus, Anno MCXXXVII., quemadmodum Struvius *in Historia Germaniæ* plurium Scriptorum testimonio confirmat; eique in Comitiis Confluentiæ, Oppidi Galliæ, celebratis substiturus fuerat Conradus II., olim rebellis & Schismaticus, tunc verò legitimè electus. Hunc Augustum Principem, quem Anselmus V. Archiepiscopus, Mediolani & Modoëtiæ Regio serto præcinxerat, atque ob id Pontificio anathemate, unà cum Civitate Mediolanensi perculsus fuerat, iterum eâdem Coronâ redimitum fuisse utrobique a Robaldo, seu ab Oberto tradidere Scriptores nostri, quos enumerat Puricellus *in Monum. Basil. Ambros.*, num. CD., atque inter eos etiam Calchus ad Annum MCXXXVIII. Attamen commentum hoc esse Vir ille antiquitatis peritissimus scribit; & meritò. Cùm enim memoratus Imperator pluribus in Germania excitatis tumultibus aliò distineretur, Rogerio invasore Siciliæ instigante, ne Conradus Siciliæ Regnum recuperaret, quemadmodum tradit Andreas Presbyter *in Chronico Bavariæ*, minimè potuit in Italiam validâ militum manu sese conferre. Scribit sanè Sigonius ad Annum MCLII., *Conradum Coronæ accipiendæ, Apuliæ recuperandæ, & Lombardiæ non tam componen-*

 dæ

dæ quàm comprimendæ studio inflammatum jurasse, se propediem cum exercitu in Italiam trajecturum; verùm eodem Anno (idest MCLII.) *repentino morbo oppressum, non sine veneni suspicione, a Medicis inductu Rogerii dati, XV. Calendas Martii vitâ cessisse.*

Inter primas hujus Archiepiscopi nostri curas ea fuit, ut ad preces Abbatis & Monachorum Ordinis Sancti Benedicti, in Cœnobio Sancti Simpliciani degentium, Diploma confirmationis omnium Bonorum, quæ tunc illi possidebant, expediret; quod etiam peregit Anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo quadragesimo septimo, mense Januarii, Indictione decima. Subscriptus est huic Chartæ Obertus ipse Archiepiscopus, unà cum aliis Collegii Ordinariorum Metropolitanæ, & Galdino Diacono ac Cancellario: Authenticum autem ejusdem Exemplum, jussu Ottonis Archiepiscopi Mediolanensis editum a Rodulpho Notario Mediolani *Anno MCCXCIV., tertio exeunte Januario Indictione septima*, servatur in Archivo memorati Monachorum Cœnobii.

Biennio post electionem suam Obertus in favorem quoque Monachorum Sancti Ambrosii Mediolani confirmationem indulsit omnium Privilegiorum, quæ a prima istius Cœnobii origine, *concessione Pontificum, largitione Regum vel Principum, oblatione Fidelium, seu aliis justis modis* adepti erant. Extat hoc Documentum in Archivo eorumdem Monachorum, ab Ughello jam vulgatum. Sedavit etiam animos invicem diffidentes Præpositorum Ecclesiis Sancti Eustorgii (quæ nondum Sancti Dominici Alumnis cesserat) & Sancti Laurentii, controversias eorum definiens, quæ utrumque Canonico-

nicorum Collegium diu vexaverant; datâ Sententiâ in Palatio Mediolanensi, *Anno Dominicæ Incarnationis MCLII.*, *mense Januarii*, *Indictione quintadecima*, cujus exemplar authenticum inspexit Puricellus in Archivo Basilicæ Sancti Laurentii.

Alteram Sententiam protulit Obertus Mediolanensis Ecclesiæ Archiepispcopus in controversia de electione Parochi Ecclesiæ Sanctæ Mariæ *ad Circum* nuncupatæ, inter vicinos ejusdem Ecclesiæ, & Abbatissam Monasterii Majoris: Illi enim prætendebant, proprii juris esse electionem Parochi memorati; contra verò Abbatissa antiqua jura sua in eam Ecclesiam, & consuetudinem in illos armabat. Obertus autem, cùm prædictos Vicinos judicium detrectantes videret etiam post datas inducias, eorum petitionem in contumacia damnavit, latâ in favorem memoratæ Abbatissæ Sententiâ, cujus Exemplar Clariss. Muratorius intulit in Tomum V. *Antiquit. Ital. Med. Ævi*, colum. DLXV. Actum est hoc Placitum Anno Dominicæ Incarnationis MCXLVIII., mense Julii, Indictione undecima, subscriptusque est ipse Obertus Archiepiscopus, unà cum aliis Canonicis Metropolitanæ Basilicæ, sigillo etiam Archiepiscopali Chartam hanc muniri jubens. Certè in hodiernum usque diem Monasterii Majoris Abbatissa in hoc jure perseveravit, nutu suo eligens Parochum, qui Sanctæ Mariæ *ad Circum* Ecclesiæ, est pro tempore instituendus. Jam itaque Chartam ipsam subjicimus.

„ Obertus Dei gratia Sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ Ar-
„ chiepiscopus. Dilectæ in Christo filiæ Margaritæ Monasterii
„ Majoris Abbatissæ, ejusque Sororibus salutem. Scriptum
„ est: *si verè utique justitiam loquimini, rectè judicate filii*

 „ *homi-*

„ *hominum*, & alibi: *Beati qui custodiunt judicium*, *& faciunt justitiam in omni tempore*. His itaque auctoritatibus
„ communiti, discordiæ inter Abbatissam Majoris Monasterii,
„ Vicinosque Ecclesiæ Beatæ Mariæ, quæ dicitur *ad Circulum*, diutiùs agitatæ debitum studuimus imponere finem.
„ Controversia autem hæc erat: Prænominati siquidem Vicini, quòd de jure sibi competeret Sacerdotem vel Clericum, qui illi Ecclesiæ Beatæ Mariæ deserviret, petere
„ vel eligere, & ipsam electionem solummodo Domno Archiepiscopo, & nullatenus Abbatissæ repræsentare, ut ab
„ eo confirmaretur, asserere nitebantur. Adversa autem pars
„ eorum refellens intentionem, prænominatam Beatæ Mariæ
„ Ecclesiam ad jus & dominium jam dictæ Abbatissæ ejusque Sororum spectare, ita quod inibi Sacerdotes vel Clericos inconsultis Vicinis liberè & sine eorum contradictione
„ ponere possit & debeat, pluribus inductis rationibus allegabat. Nos itaque hanc litem dirimere, & cuique jus
„ suum servare volentes, utrique Parti terminum præfiximus;
„ ad quem prædicti Vicini ante nos venientes, & adversam
„ partem nullatenus rationabiliter improbantes, a tramite veritatis deviantes, in suis defecerunt petitionibus. Quibus
„ propterea uti ad plenum, si quam in hac Causa justitiam
„ haberent, dignosceremus, eisdem alias quasi ex abundantia
„ dedimus inducias. Ipsi verò tamquam Dei justitiâ diffidentes, nostrum subterfugiendo judicium, per contumaciam
„ se absentaverunt. Abbatissa autem tamquam innocens, &
„ ut absolveretur ad judicium properans ad nos venit, parata nostræ obedire Sententiæ. Communicato itaque cum
„ Fra-

„ Fratribus nostris consilio, cùm scriptum sit, quòd *absentes* „ *per contumaciam, ut nihil de sua lucrentur contumacia, tam-* „ *quam præsentes judicentur*, Galdino Cancellario nostro, uti „ hanc promulgaret Sententiam injunximus. Qui nostro parens „ mandato inquit. Si Abbatissa Majoris Monasterii per Advo- „ catum suum juramento præstito affirmaverit, quòd Ecclesia „ Beatæ Mariæ, quæ dicitur *ad Circulum*, sua sit, ita quòd „ in ipsa Ecclesia Sacerdotes vel Clericos, qui in Ecclesia illa „ Divina celebrent Officia sine consilio præfatorum Vicinorum „ vel consensu, ponere, collocare possit & debeat, amodo Ec- „ clesia illa in dominio & potestate illius Abbatissæ & aliarum, „ quæ pro tempore fuerint in Monasterio illo, perpetuo jure „ permaneat, eamdemque sicuti Ecclesiam suam de cetero dis- „ ponat & ordinet. Ibique sæpedictæ Abbatissæ Advocatus, „ Obizo nomine, sicut in Sententia fuerat promulgatum, jura- „ mento firmavit. Insuper etiam Guilielmus Cacainarca, & Am- „ brosius Greppus, Scutolinus Butraffus de suprascripta Ecclesia „ in nostra manu per se, & per alios Vicinos finem fecerunt, „ & nos eam vice sæpenominatæ Abbatissæ suscepimus. Actum „ est hoc, Anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo „ quadragesimo octavo, mense Julii, Indictione undecima.

„ Ego Obertus Archiepiscopus subscripsi.

„ Ego Tedaldus Archipresbyter subscripsi.

„ Ego Anselmus indignus Diaconus interfui & subscripsi.

„ Ego Wilielmus Diaconus subscripsi.

„ Ego Jordanus Diaconus subscripsi.

Solicitudinem quoque suam protendit Obertus ad componendos animos Antistitum Mediolanensis Provinciæ. Cùm enim

enim ferveret dissidium inter Obertum Cremonensem, & Girardum Bergomensem Episcopos, sagacitate sua & consilio apud Legatum Apostolicum Guidonem de Summo, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Presbyterum Cardinalem ita omnia disposuit, ut discordia diutiùs vigens de medio tolleretur. Data est Sententia *in Palatio Mediolani*; *Anno Dominicæ Incarnationis MCXLVIII.*, *IV. Idus Octobris*, *Indictione XII.* eamque eruit ex Regesto Cremonensis Episcopii Franciscus Antonius Zacharias, Societatis Jesu, in laudatissimo suo Opere *Cremonensium Episcoporum Series*, pag. CXX.

Præ ceteris tamen Pastoralis erga gregem amoris exemplis, quibus regimen suum illustravit Obertus Archiepiscopus, insigne admodum ac laude dignissimum illud fuit, inducendi in Collegium Canonicorum Metropolitanæ Basilicæ, communis vitæ Institutum. Nemini ignotum est, post felices annos Ecclesiæ nascentis, cùm scilicet non tam Bona Christifidelium communia tunc forent, sed etiam ob fraternæ caritatis vinculum, unum in ipsis cor esset & anima una, intepuisse fervidam hanc Societatem, ac prorsus decidisse. Seculo IV. jacta sunt in Italia fundamenta, ad hanc religiosam vivendi normam saltem inter Clericos renovandam; primusque fuit Sanctus Eusebius, qui vitæ communis methodum Clero suo Vercellensi insinuaret perficeretque, quemadmodum ex Sermonibus Sancti Maximi Taurinensis Episcopi, iis temporibus fermè æqualis, optimè evincit Clariss. Muratorius Tom. V. *Antiquit. Ital. Medii Ævi*, Dissertatione LXII. Sanè hac in re Sanctus Eusebius laudatores plures habuit, quàm imitatores. Octavo Seculo non tam reviviscere

cœpit

cœpit præclarum hoc Institutum; sed etiam Episcopus Metensis Chrodogangus Regulam hujusmodi Clericorum in commune viventium conscripsit; eamque postmodum Concilium Moguntinense, Anno DCCCXIII. coactum approbavit simul atque laudavit. In Italiam quoque sensim penetravit ista vivendi norma; pluraque instituta sunt Collegia Clericorum eodem Seculo, teste memorato Muratorio, qui Diplomata plura, ad eam statuendam in Italicis Ecclesiis data ibidem recenset. Extat in Labbeo Tom. VIII. *Conciliorum* Decretum Eugenii II. Summi Pontificis, prolatum in Synodo Romana, habita Anno DCCCXXVI., quod sic jacet: *Necessaria res existit, ut juxta Ecclesiam Claustra constituantur, in quibus Clerici disciplinis Ecclesiasticis vacent: Itaque omnibus unum sit Refectorium, ac Dormitorium* &c. Non segnis fuit Mediolanensis Metropolis ad hoc vitæ genus in insignioribus Ecclesiis admittendum; Seculo namque decimo in iis vigebat Ordo Præpositi, & Canonicorum, ut fusiùs narravimus *in Dissertatione historica, ad vindicandam veritatem* &c. Cap. II., & XIV. In Metropolitano Templo Jordanus Mediolanensis Archiepiscopus (ut superiùs innuimus) datis Literis Anno MCXVI., potestatem Decumanis Ecclesiæ Majoris fecit, ut *Altari Sancti Blasii uterentur, ad Sacra peragenda in communi vita degentes*; Primarius tamen Clerus nondum eo tempore leges hasce amplexus fuerat. Reservata est Oberto huic Archiepiscopo laus redigendi in unum reditus omnes Collegii Ordinariorum Mediolanensium, ut simul degere possent, more in aliis Ecclesiis jam instituto. Supplex itaque per Literas ad Eugenium III. Pontificem Maximum perrexit, qui, expedito Diploma-

plomate Anno MCXLIX., Oberti propositum summopere commendavit, eique auctoritate Apostolica indulsit, ut reditus omnes ac proventus Metropolitanæ Ecclesiæ ad communem vitam Canonicorum, qui in loco ipso pro tempore morabuntur, in unum colligeret, ac scripto Privilegio confirmavit; præcipiens, ut ea quæ ad servandam communem vitam adhuc deerant, quantocitiùs complerentur, videlicet, *ut in uno Refectorio comederent, atque in uno Dormitorio dormirent*. Quid subinde actum sit, Historiæ nostræ non memorant. Certè Sanctus Carolus Borromeus, hujusmodi exemplo commotus, nisu omni curavit, ut hoc Institutum in Metropolitano Collegio restitueretur; sed in irritum, ob subnascentes difficultates, religiosissima ejusdem vota cessêre, quemadmodum narrat Glussianus *in ejus Vita* Libr. V. Cap. II.

In Tabulario Insignis Basilicæ Canonicorum Sancti Georgii, *in Palatio* appellati, asservatur Charta Placiti, ab Oberto lati, in Controversia, quæ tunc vertebat inter Guifredum Præpositum atque Canonicos, & Joannem Diaconum ejusdem Ecclesiæ, Superstantis munere fungentem. Eam, cùm nondum lucem viderit, & manu propriâ Oberti signata sit, integram vulgare, non incongruum existimamus.

„ ☧ In Nomine Sancte & Individue Trinitatis. Recorda-
„ tio Sententie, que data est a Domno Oberto, Sancte Medio-
„ lanensis Ecclesie Archiepiscopo, super Controversia, que erat
„ inter Guifredum Canonice Beati Georgii Prepositum ejusque
„ Fratres, & ex altera parte Johannem, qui dicitur Saracenus,
&

„ & est ipsius Ecclesie Diaconus & Superstans. Controversia
„ autem hec erat. Conquerebatur siquidem Prepositus, quod
„ prefatus Johannes Superstans, ipsius Ecclesie Cimiterium,
„ quod ei non licet, nam ipsius Cimiterii dispositio seu or-
„ dinatio ad Prepositum ejusque Fratres liquidò spectare di-
„ noscitur, usurpaverat, & ut Domus quam in eodem Ci-
„ miterio quidam Superstans, ut dicebatur, hedificaverat,
„ quia prestat impedimentum, destrueretur, & ostium alte-
„ rius Domus Superstantiæ, quod ad ipsum vergit Cimite-
„ rium, clauderetur, intendebat. Econtra prescriptus Johan-
„ nes, quoniam, ut cujusque Ecclesie Superstans, de Ec-
„ clesia est, se licite Cimiterium posse tenere dicebat, nec
„ Domus destruenda, nec ostium claudendum est, quoniam
„ tam ego, quàm Predecessores mei per XL. annos & eo
„ amplius hec omnia quiete possideo. Insuper dispositionem
„ sepulcrorum, que in sepedicto Cimiterio sunt, de quibus
„ Prepositus conquestus fuerat, ad se, non ad Prepositum
„ pertinere dicebat. Visis itaque hinc inde rationibus & ar-
„ gumentis Venerabilis Domnus Archiepiscopus, communica-
„ to eum Fratribus suis consilio, hanc promulgavit Senten-
„ tiam, inquiens. Ostium, de quo dictum est, muro clau-
„ datur, domus destruatur, & ut Cimiterium usque ad . . .
„ pedes, ut Canones dictant, liberum, & sepulture de ce-
„ tero in potestate . . . dispositione Prepositi & Canonico-
„ rum consistant, precepit.

„ Data est hec Sententia a Domno Oberto, Sancte Me-
„ diolanensis Ecclesie Archiepiscopo Anno millesimo centeximo
„ quinquagexìmo tertio, mense Augusto, Indicione prima.

„ ✠ Ego Obertus Archiepiscopus subscripsi.

Alterius Sententiæ Documentum typis edidit ibidem Ughellus, in Controversia, quæ agitabatur inter Canonicos Ecclesiæ & Plebis Sancti Victoris de Casolate (vulgò *Casorate*), atque Abbatem Monasterii Morimundi, constituti prope Coronagam, super XVII. agrorum possessionem, quam utraque Pars sui juris esse venditabat. Illam serio examine Testium, coram Arnaldo de Ludiglo Assessore suo & Judice productorum, idem Archiepiscopus definivit, Abbatem & Monasterium de Morimundo a petitione Canonicorum seu Plebis absolvens. Data hæc est Anno Dominicæ Incarnationis MCLIV, V. Calendas Martias, Indictione II., & subscripta ab Oberto Archiepiscopo.

Quanto ardore ferveret Archipræsul noster Obertus inferendi in omnes Sacras Familias pacem & quietem, manifestum quoque facit Sententia, quam Puricellus vulgavit *in Monum. Basil. Ambros.* num. CDIX. Lata autem est Anno a Nativitate Domini MCLIV., cùm ab Incarnatione assignari deberet Anno superiori. Controversiam circa legitimam possessionem Hospitalis & Ecclesiæ dicatæ Sancto Michaëli, quam Fratres prædicti Hospitalis sibi debitam prætendebant, instituto judicio & Testium examine Obertus diremit, in Monachos Sancti Ambrosii potiori jure illam referendam esse dijudicans. Clariss. Muratorius eamdem Chartam refert Tom. II. *Antiquit. Ital. Med. Ævi*, colum. MCCLXIX.

Incidit Archiepiscopus iste in ea tempora, quibus a Friderico I. Imperatore renovatum est, acriùs quàm ante, Schisma in Ecclesiam Romanam, & ferale excidium in Mediolanen-

lanensem Urbem, a crudeli eodem hoste illatum. Inauguratus fuerat Imperator Fridericus post mortem Conradi Patrui, Anno MCLII. Elapso biennio in Italiam se contulit, idest Anno MCLIV. Sigonius, Puticellus, aliique Mediolanenses Scriptores tradidere, Fridericum Regium Italiæ Sertum tunc sumpsisse e manu Oberti Archiepiscopi in Basilica Sancti Ambrosii. Sed nimiam fidem adhibuere Galvaneo Flammæ, qui *Historiam* suam *Comitum Angleriæ* Commentis infarcivit; Morena enim, qui præsens tunc erat, nihil de hoc refert; imo irâ fuisse inflammatum Fridericum contra Mediolanenses scribit, quòd Sicherium Legatum suum, ad eos missum in favorem Laudensium, malè habuissent. Pagius verò ad hunc Annum, num. XII. & seqq. singillatim dicta Scriptorum refellens, ad fabulas prorsus amandat prædictam Coronationem. Perrexit quidem Romam Fridericus, ubi ab Adriano IV. Summo Pontifice insignitus est Imperii Coronâ ac nomine Augusti, Anno eodem MCLIV., XIV. Calendas Julii; sed Italicum diadema minimè tunc recepit.

Liberalem etiam animum suum ostendit Obertus, præsertim circa Religiosos Viros, Sacra Deo litantes, & Ecclesiasticis Collegiis adscriptos. Siquidem Guifredo & Canonicis Basilicæ Sancti Eustorgii jure perpetuo concessit *ordinationem; dispositionem, regimen, dominium, & investituram Superstantiæ ipsorum Ecclesiæ*. Chartam hujusce Donationis a se inspectam Puticellus loco laudato, num. CDXIV., & num. CDXXI. tradit, expeditam fuisse Anno Dominicæ Incarnationis MCLVI., mense Julii, Indictione quarta.

Superius innuimus, Sicherium Friderici Imperatoris Le-

gatum, missum e Germania ad Mediolanenses, ut pro Laudensibus peroraret, malè acceptum fuisse a Primoribus nostræ Urbis; imo exarsisse illos contra Laudenses, quòd Fridericum adversùs hanc Metropolim malo animo incendissent. Quapropter Anno MCLVII. Cives Laudæ Mediolanum accivere, ut juramento fidem suam firmarent, præstarentque sinceram Mediolanensibus obedientiam. Paruêre mandato Laudenses, collectique in Palatio Oberti Archiepiscopi, se paratos exhibuerunt ad nutum Consulum & Primorum Urbis nostræ, excepto tamen juramento, ne juratam jampridem Imperatori fidem infringerent. Obertus idem miseratione commotus, cùm eos pedibus suis jacentes flentesque conspiceret, enixè rogavit pro sua paterna pietate adstantes omnes Consules Primoresque Viros, ut aliquid indulgenter remitterent de injuncto præcepto: Sed frustra; ipsi enim cum valida militum manu Laudam petentes, eamdem penitus exciderunt. Narrat hæc Otto Morena, qui tamen ubique seipsum prodit, acerrimo livore in Cives nostros succensum, cujus in hoc uno tantùm facundus est calamus, ut exosos posteritati reddat Mediolanenses.

Delatum est ad aures Friderici I. Imperatoris ferale hoc nuncium excisæ Laudensis Urbis; quamobrem irâ percitus vindictam in proximum Annum juravit, cùm tunc temporis implicitus esset Germanicis bellis. Anno itaque MCLVIII. superatis Alpibus, in Campos Italiæ extremo mense Majo cum suis copiis descendit, obsessâque primò Urbe Brixiæ, quæ cum Mediolanensibus fœdus inierat, eamdem ad deditionem coëgit. Exterriti Cives nostri, ut imminentem jam

sibi

ſibi bellicam procellam averterent, Principes Viros ad Fridericum miſêre, ut illius iram pecuniâ aut gratiâ mulcerent. Sed incaſſum, cùm potiùs Imperator magis exacerbatus, Mediolanenſes declaraverit hoſtes. Nec mora: Mediolanum obſidione cinxit, validoque impetu munimenta perfregit. Obſtitere quidem pro virili Cives noſtri; ſed cùm effugia omnia ſalutis & libertatis auferri ac dirui viderent, pluresque eorum obſtinatè uſque ad extremum pugnare vellent pro Patria, Guido Comes Blanderatenſis, unus & ipſe Mediolanenſium Procerum, ùt tradit Radevicus Friſingenſis Libr. I. Cap. XL., prudenti ſolidaque adhortatione oſtendit, amentis furioſique hominis eſſe, deſperatè obniti contra hoſtem, mucrone jam faucibus inſiſtentem. Orationem integram recitat Sigonius ad Annum MCLVIII. Quamobrem de petenda a Friderico pace conſilium unanimes ſunt amplexi; miſſiſque ad Regem Boëmiæ, & Ducem Auſtriæ Conſulibus aliiſque Civitatem moderantibus Optimatibus, ut benevolum redderent Fridericum, habitâ ab Auguſto Principe ſecuritate, ad illum ſupplices acceſſêre primò Obertus Archiepiſcopus cum Clero univerſo, prælatis Crucibus, ùt tunc mos erat in Italia, dein Conſules & Majores Civitatis, poſtremò turba omnis mulierum, & puerorum, clementiam implorantium. Excepit illos ſereno vultu Fridericus, teſtatus ſe nonniſi invitum contra Clariſſimam hanc Civitatem arma moviſſe. Verùm duriſſimis conditionibus, quas ex Radevico deſcripſit Sigonius, gratiam & benignum amorem ſuum ſupplicibus Civibus reſtituit, illoſque liberos ad Urbem remiſit. Proceſſiſſe exinde Fridericum Modoëtiam,

tiam, ibique Regni Italici ferto ab Archiepiſcopo noſtro coronatum fuiſſe refert Continuator Ottonis Friſingenſis Radevicus; ſilentibus tamen de hac re Ottone Morena, & Sire-Raul, in Urbe noſtra tunc commorantibus. Statuit poſtmodum, Curiam habere in Roncaliis, ad repetenda Regalia, & Leges formandas: Idcirco convocatis omnibus Italiæ Principibus, necnon etiam Epiſcopis, eam aperuit die Feſto Sancti Martini. Adfuit Archiepiſcopus noſter Obertus, qui nomine omnium Epiſcoporum ac Procerum eloquentiſſimè peroravit; eaque Oratio legitur Libr. II. Radevici *Hiſtoriæ*, Cap. IV. In hac autem cuncta jura, quæ hactenus poſſederant, Imperatoris arbitrio ſubſidere, Legeſque ab ipſo editas acceptarunt.

Deceſſerat ex hac vita Calendis Septembris Anni MCLIX. Adrianus IV. Pontifex Maximus, eique ſubſtitutus fuerat a ſaniori Cardinalium Cœtu Rolandus Cardinalis, Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cancellarius, ſub nomine Alexandri III.; Octavianus autem pariter Cardinalis, Tituli Sanctæ Cæciliæ, a duobus tantùm Collegis ſuis electus, Pontificatum invaſit. Huic adhæſit Ænobarbus: Quapropter ab Alexandro III. legitimè in Sancti Petri Cathedra ſedente tum Octavianus (Victor III., ſeu IV. ùt alii volunt, appellatus) tum Fridericus ipſe Imperator, Anagniæ Anno MCLX., ſacro anathemate confixi fuere. Imo Literas ipſe Pontifex ad Principes & Civitates dedit, necnon ad Epiſcopos, ut prædictos Schiſmaticos exſecrarentur. Præcipuè verò ad Mediolanenſes Joannem Anagnium Cardinalem legavit. Is autem III. Calendas Martii unà cum Oberto Archiepiſcopo ſuggeſtum

Ma-

Majoris Ecclesiæ conscendens, Octavianum & Fridericum Sacris interdixere; die verò XII. Martii eodem telo perculerunt ceteros Episcopos ac Proceres, qui Schisma fovebant. Fridericus indignatione exarsit contra Mediolanenses, non hac tantùm de causa, sed multò magis, quòd Legatos suos Raynaldum Cancellarium, recenter Archiepiscopum Coloniensem electum, & Ottonem Palatinum Comitem de Bajoaria, Mediolanum missos, ut Prætorem & Consules nomine Imperatoris crearent, excitato in Urbe tumultu ab hac Metropoli expulissent. Ideo iterum castra movit, ut Mediolanum expugnaret. Non defuit paterno erga Oves suas & Patriam amori Obertus Archiepiscopus, qui (ùt scripsit Sire-Raul, editus Tom. VI. *Scriptor. Italiæ*, & præsens rebus quæ tunc agebantur) unà cum Milone Archipresbytero, Galdino Archidiacono, & Algisio Cimiliarcha hortatus est populum ex parte Dei Omnipotentis & Beati Ambrosii, ut viriliter ad bellum procederet; quin etiam collectis militibus ipsemet Varixium perrexit, & ad finitima Oppida Friderico addicta, ob tollenda Imperatori subsidia. Parùm tamen hæc omnia prudentiæ & strenuitatis consilia profuere; Fridericus enim Germanicis Italicisque copiis stipatus afflictam Civitatem diuturna obsidione, ferroque ac fame coëgit ad deditionem. Antequam tamen Mediolanenses se suasque opes ac liberos voluntati victoris offerrent, Obertus cum memoratis Milone, Galdino, Algisio (qui omnes unus post alium Ambrosianam Cathedram conscenderunt) & aliis majoribus Ecclesiæ suæ Ministris Alexandro III. militantibus, Genuam se contulit ad eumdem Summum Pon-

Pontificem, qui illuc recenter appulerat. Interim Fridericus victoriâ relatâ superbiens, relegatis in Suburbia Civibus nostris, Urbem istam inimicis diruendam reliquit, eamque ingressus sub Quadragesimæ finem Anni MCLXII., benedictas Oleas de manu Abbatis Sancti Ambrosii, Schismati faventis, in ea Basilica more christiano recepit, cetero ejusdem Ecclesiæ Clero, ob præstitam Alexandro obedientiam, exilium libentissimè amplectente.

Auxit lacrymabilem calamitatem doloremque Civium ea insolentia, qua non tam Domibus, quàm Templis vastationem intulere effrænati Milites, pretiosumque Thesaurum, videlicet Corporum trium Sanctorum Magorum, qui Infantem Jesum in Bethlehemitico specu, flexo genu ac munerum oblatione adoraverant, aliò transportavere; Raynaldus enim superiùs relatus, Archicancellarii Italiæ dignitate jam insignitus eadem Sacra pignora, Friderico assentiente, ad Coloniensem Urbem transmisit, unà cum aliis Sanctorum Reliquiis, veluti spolia e denudatis Altaribus evulsa, in crudelis triumphi memoriam. Hæc Sacra Corpora, utpote validissima Civitatis præsidia, religiosissimè asservata in Templo Sancti Eustorgii extra mœnia erecto a pluribus antea Seculis, ne in manus cederent Ænobarbi, imminente obsidione, intra Urbem traduxerant Mediolanenses, atque in Turri Sacræ Ædis Sancto Georgio dicatæ collocaverant super Tabulam candidi marmoris, columellis pariter marmoreis suffultam, quæ adhuc extat, & recognita fuit nuperrime a duobus Canonicis Ecclesiæ Coloniensis, ex ea Urbe Mediolanum profectis, tamquam omnino congruens antiquis Scripturis,

turis, quæ in eorumdem Tabulario servantur. Soliciti semper fuere Mediolanenses, ut si non integra pretiosissima hæc pignora, saltem partes aliquas iterum in Ecclesiam nostram reducerent. Datæ proprerea sunt non ad Colonienses tantùm, sed etiam ad Summum Pontificem aliosque Proceres Literæ a Ludovico Maria Sfortia Mediolani Duce Seculo XV., ac sequenti a Sancto Carolo Borromeo, & demum ab Eminentiss. Alphonso Litta Archiepiscopo Mediolani; sed irrità semper curà, frustratoque nostrorum Civium desiderio, quemadmodum fusè narravimus *in Appendice* ad *Dissertationem pro vindicandis Mediolano Sanctorum Protasii & Gervasii Corporibus*, editâ in hac Urbe Anno MDCCXIX.

Verùm, ut insistamus venerandis Oberti Archiepiscopi nostri vestigiis, qui ad Alexandrum III. Genuæ degentem unà cum Sociis confugerat, Historiam prosequimur. Non diu ibidem moram duxit Pontifex ille; sed in Galliam delatus comitem semper habuit Obertum nostrum, & Socios Mediolanenses in peregrinatione suscepta per eas Provincias, Concilia passim celebrans, quæ referr Labbeus. Ferme per quadriennium exulavere in Ecclesiis Gallicanis egregii isti Duces Fidei, & Schismatis oppugnarores, sicuti referr Anonymus Scriptor *Vitæ Sancti Galdini*, apud Bollandum die XVIII. Aprilis, & Pagium ad Annum MCLXV., donec felicissimè in Italiam reversus Alexander Romam repetiit, plaudente populo festivis acclamarionibus. Redux e Galliis Pontifex Maximus Messanam appulerat; inde verò rriremibus Gulielmi Regis Siciliæ transfretaverat mare, Salernum deductus, atque inde Romam. Verùm plerique Præsules, qui il-

lum comitabantur, pertæsi maritimum iter, ùt tradit Sigonius ad Annum MCLXV., terrestrem viam aggressi in Beneventana Urbe constiterant. Obertus autem exilio, ærumnis, & senio confectus, ibidem extremo correptus morbo vitam deposuit Anno MCLXVI., V. Calendas Aprilis.

Huic Sanctissimo Archiepiscopo non defuere calumniæ, ab ipsis Mediolanensibus in eumdem illatæ. Galvaneus Flamma, quo tamquam Magistro etiam alii paginas suas infecere, is fuit qui fœdissimum Commentum Scriptis suis inseruit; invehitur enim in Obertum, veluti hujus Metropolis proditorem, exilio etiam a Friderico ob id damnatum; subjungitque, memoratum Præsulem, cùm se despectum atque exosum omnibus videret, jussisse, ut sibi mortuo præciderentur lingua manus & pedes; atque ita factum esse tradit: quo putido mendacio nihil detestabilius sub Sole audiri potest. Suscepit illius tutelam, justam sanè ac necessariam, Puricellus *in Monum. Basil. Ambros.* num. CDLXXIX., ne debita tanto Viro laus, apud infirma & imperita ingenia excideret ac deturparetur; sincerumque Sriptorem *Vitæ Sancti Galdini* testem adducit ita loquentem: *Contigit, ut Obertus Mediolanensis Archiepiscopus, Præcessor suus* (Galdini) *ad Dominum in pace migraret, omnibus relinquens exemplum, pro Fide & unitate Ecclesiæ se morti ac periculis dare, ac pro Domino caducam hanc & mortalem vitam ponere*. Pagius quoque ad Annum MCLXII. innocentiam Oberti tutatur, carpens nonnullos malè de eodem sentientes, præsertim Sigonium, qui Flammam sequi videtur, dum ait, urgente rabidissima fame tunc temporis Mediolani, accusa-

tum

tum fuisse Obertum passim a Civibus, *quasi ille bello timerè tanto causam dedisset, aut paci moram atque impedimentum afferret*. Hoc autem falsi omnino arguit narratio Morenæ & Sire-Raul, famem istam & excidium Urbis minutim referentium. Subjungit verò idem Pagius, optimè se gessisse Obertum in iis tumultibus, nec alia de causa prætulisse voluntarium exilium amori Patriæ, nisi quia Fridericus impensè faveret Pseudo-Pontifici, a quo ipse abhorrebat infensissimè.

Galesinius *in Tabula Synodali* refert, hunc Archiepiscopam sollicitam curam habuisse, ut excisa a Friderico hæc Metropolis refloreret; adeòque Pontidense Colloquium cum finitimis Urbium Primoribus indixisse, ut fœdus inirent, excussoque jugo servitutis gravissimæ, sese in pristinam libertatem assererent; atque eidem adstitisse, ùt ex Catalogo Archiepiscoporum Mediolanensium, inscripto *Successores Sancti Barnabæ*, in Oberti Vita relatum videmus. Error tamen hic est recentium Scriptorum, Obertum cum Sancto Galdino confundentium: quo verè in Mediolanensi Sede constituto Societas Langobardorum statuta fuit, & in antiquum decorem Mediolanensis Urbs restituta.

Sedit Obertus in Metropolitana Mediolanensi Cathedra annis XX., mensibus II., & diebus VI, ideft a die XXII. Januarii, Anni MCXLVI., ad XXVIII. Martii Anni MCLXVI., Catalogis antiquis id adnotantibus.

Tumulum habuit Beneventi, in Ecclesia Sanctæ Sofiæ Ordinis Sancti Benedicti, dignis Exequiis summoque cum honore sepultus, Anonymo Scriptore *Vitæ Sancti Galdini* coævo, & paulo infra memorando, id referente.

SANCTUS GALDINUS.

X nobili Valvassorum de Porta Orientali Stirpe, dictâ *de Sala*, progenitus Sanctus Galdinus, cooptatus in Collegium Metropolitanæ Mediolanensis Ecclesiæ, primò Subdiaconi & Cancellarii per diuturnum tempus, dein Archidiaconi munere functus fuit. Invalescente autem Schismate, & Friderico Imperatore arctissima obsidione excidium huic Metropoli minitante, comitem Oberto Archiepiscopo nostro se dedit, ut Alexandro III. Summo Pontifici, cui semper fidus adhæserat, præsentiæ suæ obsequium præstaret. Post varia cum ipso itinera in Galliis suscepta per quadriennium, eumdem prosecutus est usque Salernum: Subinde Beneventum profectus Anno MCLXV. evocatus est Romam, ubi jam Alexander morabatur; cùmque ille promptè obsequutus fuisset Pontificiis mandatis, adscriptus est Cardinalium Collegio, sub Titulo Sanctæ Sabinæ; annoque sequenti mortem Oberti rescivit, non sine maximo dolore, ùt testatur Anonymus in ejus Vita, inquiens: *Beatus Galdinus tanto Patre orbatus, tantoque destitutus solatio, multas pro carissimo Patre & Domino lacrymas fudit, metuens, ne tanto Patre ex hac luce migrante Mediolanensis periclitaretur Ecclesia, præsertim cùm eo tempore Civitas diruta jaceret, & populus sub jugo captivitatis & duræ servitutis detineretur*. Videant hìc Oberti osores, an proditoris titulo

titulo aliisque dicteriis supra relatis denigranda sit fama Saeri hujus Viri, quem tanti faciebat Sanctissimus Præsul Galdinus.

Non expectavit Alexander Pontifex Maximus diutinam moram temporis ad resarciendam gravem hanc jacturam Mediolanensis Metropolis; sed disperso in hisce partibus Clero, Suffraganeis verò Episcopis ferme omnibus Schismate infectis, Romæ collegit Algisium Cimiliarcham, Galdinum Archidiaconum, & Milonem Archipresbyterum, ceterosque Primores Ecclesiasticos Viros, qui eum comitati fuerant, illisque instantibus, Galdinum Virum sanctissimum multisque præditum virtutibus (ùt loquitur Auctor illius Vitæ) ad preces Fratrum qui aderant, in Episcopum consecravit Dominicâ II. post Pascha, quæ tunc incidit in diem XVIII. Aprilis.

Puricellus *in Differt. Nazarian.* Cap. CVI. contendit, Galdinum Archiepiscopum factum, desiisse Cardinalis Titulum usurpare, atque in hoc sese confirmat tum auctoritate Onufrii Panvinii, qui constanter asserit, iis temporibus Cardinales, Episcopos factos tamquam in altiori gradu constitutos non amplius fuisse appellatos eo Titulo, tum etiam ex Diplomatis ipsis Galdini, Mediolani datis, quæ ipsemet Puricellus refert eum inscripto nomine solummodo *Archiepiscopi & Legati Apostolici*. Non adeò tamen firma est hæc Sententia, ut refelli non possit; Edmundus namque Martene Tom. III. *Thesauri Anecdotor.*, colum. MCCXXXV. recitat Diploma Alexandri III., cui octavo loco subscriptus legitur: *Ego Galdinus Sanctæ Sabinæ Presbyter Cardinalis, & Archie-*

chiepiscopus Mediolanensis subscripsi. Alterum nos exemplum adduximus in Adnotationibus ad Cap. I. Landulphi de Sancto Paulo, Tom. V. *Rerum Italicarum* vulgati.

Interim Friderico Ænobarbo impensiùs semper Schisma fovente, novoque Tyranno Paschali III., post mortem Victoris, in Sancti Petri Cathedram intruso, Lateranense Concilium celebratum est ab Alexandro Anno MCLXVII., in quo (ùt scribit Joannes Saresberienes a Pagio relatus) *abstulit ab eo etiam Regiam Dignitatem, ipsumque anathemate condemnavit* &c. *Hoc Itali audito, ab eo discedentes reædificaverunt Mediolanum, Schismaticos expulerunt, Catholicos reduxerunt Episcopos, & Apostolicæ Sedi unanimiter adhæserunt*. Ad perficiendum opus Italo nomine & animo dignum, statutum est Cœnobium Pontidæ in Agro Bergomate, ad quod confluere deberent Proceres Civitatum, quas enumerat Continuator Morenæ, ut fœdus juramento firmatum inirent, curarentque Mediolanum restituere in eam antiquæ fortitudinis & munimentorum gloriam, quæ reliquarum Italiæ Urbium defensioni contra hostes inserviret. Pacta autem sunt hæc fœdera VII. Idus Aprilis Anni MCLXVII., testibus Corio & Sigonio. Nec segnes fuere Mediolanenses excavandis Fossatis, resarciendis Domibus, muniendis Portis, quantum fieri poterat; donec missis ab unaquaque Civitatum fœderatarum Vexillis ac Legionibus, revocati sunt in Patriam Mediolanenses, per quinquennium exules, egestate ac ærumnis ferè consumpti, eaque felicissima dies, fuit V. Calendas Maji, ejusdem Anni. Tunc (ùt tradit Auctor Vitæ Sancti Galdini) *fuit videre populum de Babylonica captivitate redeuntem, Viros*

ros præ gaudio flentes, parvulos & mulieres præ lætitia clamantes. Ferebantur voces in Cœlum, festinabat quisque ad propria. Ne verò temporum iniquitate in oblivionem decideret insignis memoria restauratæ hujus Urbis, incisus marmore fuit Annus diesque, quo, licèt obnitente furenteque Friderico præ ira atque odio, illustrior resurgere cœpit excisa Insubrum Metropolis, in hæc verba:

ANNO DOMINICÆ INCARNATIONIS MILLESIMO
CENTESIMO SEXAGESIMO SEPTIMO
DIE JOVIS V. CALENDAS MAGII
MEDIOLANENSES INTRAVERUNT CIVITATEM.

Extat hic Lapis in fronte Portæ, quæ Romam ducit, amplificatis ad gloriæ incrementum, dirutis olim, mœniis, quæ arctioribus confiniis Urbem cingebant.

Galdinus Romæ adhuc degens, accepto hoc prospero faustoque nuncio, iter in hanc Metropolim illico maturavit, & munitus ab Alexandro III. Summo Pontifice Dignitate Legati Apostolici per universam Langobardiam, ingressus est die V. Septembris (non Decembris, ùt Calchus malè adnotavit) iis exceptus gratulationibus, quæ tantæ sanctimoniæ Præsulem & Patriæ Patrem decebant. Prima ejusdem solicitudo fuit, injunctum sibi a Pontifice Maximo officium implere: Quamobrem ad Laudenses, & præsertim ad Albertum de Cazano Majoris illius Ecclesiæ Præpositum, Clerumquæ Diœcesis, necnon & ad Consules, qui adhuc Schismate contaminati erant, delectos Nuncios misit, duos nempe Abbates

bates Sancti Ambrosii, & Sancti Vincentii, Ordinis Sancti Benedicti, iis omnibus indicens, ut vel ejurarent Fridericum, & Paschalem Pseudo-Pontificem, aut Interdicto & Beneficiorum expoliationi illico subjacerent. Ancipites primò hæserunt Laudenses; meliori tamen accepto consilio, Galdini mandatis obtemperarunt, & deposito Alberico Merlino, Albertum Præpositum Ripæ altæ-siccæ in suum Antistitem elegerunt, quem ipse Archiepiscopus noster consecravit, maximo cum Diœcesis illius proventu; Albertus enim memoratus eximiis florens virtutibus, & miraculis decoratus in Sanctorum Album referri meruit. Plures alios Provinciæ suæ Episcopos sacro Chrismate inunxit Galdinus, cùm eos, qui in fœce diuturni Schismatis sese pertinaciter volutaverant, Apostolicâ auctoritate e Sede Episcopali deturbasset, anathemate sacro perculsos, substitutis probatæ fidei ac vitæ Præsulibus. Seorsim eos refert Ughellus, collectim autem Gotefridus Henschennius *in Analectis*, post *Vitam Sancti Galdini*, ad diem XVIII. Aprilis.

Quamvis in Germaniam fugam potiùs quàm iter arripuisset Ænobarbus post sacrilegè dirutam incensamque Porticum Beati Petri in Romana Urbe, atque ideo iram Dei in se convertisset, sæviente per exercitum teterrima lue, infesta nihilominus Schismatis radix in Papiensi solo, & ditione Marchionis Montisferrati Friderico adhærentium, identidem in Italiâ noxia germina emittebat, & florentem per saniores regiones obedientiam erga Catholicam Ecclesiam non tam inficere, quàm exscindere nitebatur. Opportunum itaque censuerunt Rectores Civitatum, Alexandri Pontificis Maximi partibus

mi-

militantium, a fundamentis erigere integram Urbem, quæ illas tueretur, & ingruentes Schismaticorum nisus contereret ac propulsaret; eamque in Summi illius Hierarchiæ reverentiam *Alexandriæ* nomine decoravere Anno MCLXVIII. Neque inane fuit erectum hoc munimentum; irruente namque ad ejusdem obsidionem Friderico iterum in Italiam delato, & illius direptionem immissis per subterraneos cuniculos militibus tentante, vigil custodia defensorum adeò in omnes partes sese diffudit, ut astum hostilem intus eluserit, simulque exteriùs repentinâ eruptione in Obsidentes impetum fecerit, eosque in fugam conjectos, longè recedere motis castris compulerit pudore suffusos. Ferunt nonnulli Scriptores, quos inter Cardinalis de Aragonia *in Vita Alexandri III.*, visum fuisse Beatum Petrum, cui dicata fuerat Civitas, Catholicis copiis præire, albo equo insidentem, ac inimicas acies coruscantibus armis concutere. Ad hoc propugnaculum construendum non tam consilio, quàm liberali ære opem tulisse Galdinum, haud dubium est. Id certè novimus, ejusdem precibus, necnon Provincialium Episcoporum & Consulum Mediolani impetratum fuisse ab Alexandro III., ut Sedes Episcopalis institueretur in nova ea Urbe; quod etiam benignissimè indulsit Pontifex ille, designato in primum Antistitem Arduino Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Subdiacono, inter Suffraganeos Mediolanensis Ecclesiæ Præsules numerando, & consecratione Galdini Archiepiscopi ad eam Dignitatem promovendo; licèt intempestiva mors & eumdem Arduinum, & Successorem rapuerit, antequam eis manus a nostro Antistite imponerentur.

Ad abstergendum autem squalorem miserrimè in ruinis jacentis

centis nostræ Metropolis animum, adjecit Sanctus Galdinus; teste namque Auctore ejus Vitæ, *Archiepiscopale Palatium*, ab inimicis funditùs diruptum, *longè excellentiùs miroque decore & ornatu reparavit*. Temerè oblatravit contra hunc Sanctum Antistitem Georgius Merula Libr III. *Antiquitat. Vicecomit.*, in eum invidiam Mediolanensium congerens, ac si Circum & Theatrum, vetusta Romanæ magnificentiæ monumenta deleverit, ut Ædificio suo materiem subministraret. Sed insulsam eam opinionem egregiè sugillat Petrus Paulus Bosca *in Pontificatu Gasparis Vicecomitis*, pag. LXXIX., auctoritate veterum Scriptorum, necnon Calchi & Alciati, insignium Patriæ Historicorum. Nec tantùm curam suscepit Galdinus construendi Palatii; sed prædia etiam & Patrimonium Ecclesiæ, quod sæviente Ænobarbo in prædam rapinamque multorum datum fuerat, de faucibus eorum, qui illud deglutiverant, quantociùs eripuit. Ecclesiam quoque Majorem, cujus pars magna Papiensium odio corruerat, cùm Turrim æris Campani miræ pulchritudinis præcipitem agerent, ad Galdini exemplum Nobiles Matronæ reparavere; ductæ namque eâ religione, quæ semper floruit in fœmineo Mediolanensi Sexu, divenditis annulis, monilibus, aliisque muliebris mundi ornamentis, opes omnes contulere ad restituendam pristino decori atque opulentiæ Sacram Ædem, Deiparæ Virgini dicatam: Sanctus verò Galdinus Legati Apostolici auctoritate Civitatem Papiæ Ecclesiastico Interdicto supposuit, donec XVIII. millia Florenorum persolveret, ob dirutam impio ausu Metropolitanæ Ecclesiæ celeberrimam Turrim; quod præstitum fuisse Corius aliique tradunt.

Læ-

Lætitiæ amplitudinem quam conceperat Galdinus in adventu ad hanc Metropolim, ob restitutum Urbi suæ populum, acerbo mœrore confecit squalor Mediolanensium, qui a propriis laribus tamdiu exules, inedia & ærumnis fracti, in eversis Domibus vix hospitium nanciscebantur, victuque ac supellectile orbati alterum ferme exilium in Patria perpeti cogebantur. Præcipuè verò Pastoralem ipsius animum tangebat cura Infirmorum, quibus nec annona, nec vires parando sibi necessario alimento ac commodo suppetebant. Consilium itaque cepit, quale expectari poterat ab amantissimo Patre, Divino spiritu pleno. Aderat in hac Metropoli Nosocomium appellatum *de Brolio*, prope Ecclesiam Sancti Protomartyris Stephani, cui Obertus claræ memoriæ Archiepiscopus Regulas præscripserat, ut causa pauperum ægrotorum accuratiùs ageretur. In hunc Christianæ caritatis locum oculos conjecit Galdinus ad levandas Civium suorum calamitates, injunxitque Ottoni Præposito Crescentiagi, Joanni Presbytero Sancti Silvestri, Petro Presbytero Sancti Xisti, & Anselmo de Horto, ut hoc Opus pietatis augendum curarent, pacatis dissidiis, quæ inter Decanos Consortii, & Fratres Conversos versabantur. Constitutiones postmodum adjecit, quarum Exemplar MStum servat Bibliotheca Ambrosiana, inter *Miscellanea* Francisci Castelli, olim Canonici Ordinarii Ecclesiæ Mediolanensis. Cùm autem in Ughello præclarum hoc Documentum desideretur, in lucem illud educere, gratum Lectoribus fore existimavimus. Ita verò se habet:

PACTA ET CONVENTIONES INTER MAGISTRUM, DECANOS, ET FRATRES HOSPITALIS BROLII AD PRÆSENTIAM DOMINI GALDINI ARCHIEPISCOPI ET APOSTOLICÆ SEDIS LEGATI:

„ In nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Nos Otto „ Præpositus de Cresentiago, Joannes Presbyter Ecclesiæ San- „ cti Silvestri, Petrus Presbyter Ecclesiæ Sancti Xisti, atque „ Anselmus de Horto, ex præcepto Domini Galdini, Sacro- „ sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ Archiepiscopi, & Apostolicæ „ Sedis Legati. Inter Fratres Hospitalis pauperum, & Deca- „ nos Consortii pauperum, visâ priùs Conventione inter eos „ facta, & Privilegio Domini Oberti, bonæ memoriæ Ar- „ chiepiscopi,

„ Ita statuimus, ut deinceps usque in perpetuum omnia „ Bona jam dicti Consortii, quæ nunc haber, & in futurum „ habeat, simul atque Infantium, sint communia cum Bonis „ omnibus dicti Hospitalis ad languentium pauperum refe- „ ctionem, & arbitrorum pupillorum nutritionem, tali vi- „ delicet modo, ut Conversi dicti Hospitalis, qui nunc sunt „ vel pro tempore fuerint, colligere debeant omnes ægro- „ tantes pauperes, quibus ad serviendum. personarum & re- „ rum subsidium deest, & expositos infantes, quos per Ur- „ bem invenerinr, & ad Hospitale ducere, & sufficientem „ victum & vestitum pro posse tribuere: Aliis verò pauperi- „ bus languentibus, subsidium personarum habentibus, de re-

„ bus

„ bus ipsius Hospitalis, cùm convenienter facere potuerint,
„ consilio Decanorum ministrare, ita tamen ut non aliis
„ consolatio, manentibus autem in Hospitali tribulatio; &
„ prædicti Consortii Decani, qui nunc sunt vel pro tem-
„ pore fuerint, debent tam prædesignati Hospitalis pauperi-
„ bus & pueris expositis, quàm aliis per Civitatem ægro-
„ tantibus de oblatione & eleemosynis ipsius Consortii, cum
„ consilio Magistri ipsius Hospitalis, secundùm quod potue-
„ rint, & eis melius visum fuerit, distribuere eis; si quid
„ in auro vel argento, seu aliis rebus mobilibus ipsi Hospi-
„ tali, vel Decanis Consortii donatum vel legatum fuerit,
„ pauperibus fideliter erogetur ✠, & non in emptionem
„ prædiorum collocetur. Si verò vineam vel agrum quis eis
„ reliquerit, proprietate apud eos durante, usufructus pau-
„ peribus & pupillis ministretur. Si autem Domus alicujus
„ largitione ad eos pervenerit, quæ usibus eorum necessa-
„ ria non sit, aut commutetur aut vendatur, & pretium
„ ejus in emptione prædiorum collocetur.

„ Item disponimus, ut unus Decanus aut plures inter-
„ sint servitiis pauperum in eodem Hospitali, ita videlicet
„ ut, si ipsi pauperes bene fuerint procurati, & servientes
„ eorum illis bene servierint, gratias Deo agere debeant;
„ si autem in ipso pauperum servitio aliquid deesse cogno-
„ verint, ad ipsius Hospitalis Magistrum vadant, & ei quid
„ sibi in hac causa videtur deesse, annuncient. Quo facto
„ idem Magister tamquam potestatem habens, quod sibi vi-
„ derit corrigendum, corrigat & emendet. Si autem inter
„ ipsum Magistrum & Decanos eosdem super hoc aliqua
„ fue-

„ fuerit orta controversia, videlicet si Magister dixerit, „ nihil ibi corrigendum, & Decani dixerint, aliquid ibi „ esse corrigendum, & hoc per alios Decanos non poterit „ pacisci; ipsi Decani ad Dominum Archiepiscopum, qui pro „ tempore fuerit, vel eum qui ab eo ad hoc vice sua con- „ stitutus fuerit, recurrant, & hæc ei notificent; & quod „ inde præceperit, utraque pars adimpleat. Præterea si quan- „ do contigerit, ipsos Decanos in hoc officio aliquid perpe- „ ram agere, ad jussionem ipsius Magistri emendetur. Verum- „ tamen si eis Decanis videtur, se non peccasse, & econtra „ Magister dixerit, eos deliquisse, hæc quæstio ad Dominum „ Archiepiscopum, vel eum quem vice sua ad hoc consti- „ tuerit, similiter deferatur, & per eum terminetur. Quòd „ si aliquando prædicti Hospitalis Magister & Conversi cu- „ ram ipsorum pauperum pupillorum neglexerint, tunc po- „ testatem habeant ipsi Decani, cum consilio Fratrum ip- „ sius Consortii, eleemosynas pauperum & bona pupillorum, „ & quidquid augmenti nunc habent, vel habuerint ex lar- „ gitate defunctorum vel vivorum, exceptis his quæ a Con- „ versis qui curam pauperum & pupillorum neglexerint, & „ eisdem Decanis contradixerint, data fuerint, in eodem „ Hospitali pauperibus & pupillis fideliter ministrare. Quod „ si non permiserint, liceat Decanis, cum consilio Fratrum „ ipsius Consortii, & auctoritate Domini Archiepiscopi, „ qui pro tempore fuerit, vel ejus qui ab ipso vice sua „ ad hoc fuerit constitutus, eleemosynas pauperum & bona „ pupillorum, & quidquid augmenti nunc habent vel ha- „ buerint ex largitate defunctorum seu vivorum, exceptis

„ his,

„ his, quæ a Conversis qui curam pauperum & pupillorum
„ neglexerint, & eisdem Decanis contradixerint, data ✠ fuerint, alibi secundùm, quod eis melius visum fuerit, ad
„ utilitatem pauperum & pupillorum disponere & ordinare.

„ Præterea jubemus, ut Magister Hospitalis Celerarium,
„ communi consilio Fratrum ipsius Hospitalis & Decanorum
„ constituat; nec liceat ei sine communi consilio eorumdem
„ eum removere. Prædictus verò Celerarius & Magister
„ omnia quæ in Hospitali erunt, Decanis semel in mense,
„ vel amplius si opus fuerit, manifestent. Cibus & potus
„ Fratrum & pauperum communis sit, nisi infirmitas hinc
„ vel inde aliud exegerit. Numerus verò Fratrum masculorum, connumerato Magistro, ultra tredecim, Fœminarum verò ultra septem non extendatur; qui omnes ad hoc
„ debent esse in præfato Hospitali, ut sint servitores pauperum, salvâ in omnibus auctoritate Domini Archiepiscopi. Magister a Conversis ipsius Hospitalis, & Decanis Consortii communicato consilio eligatur. Et hæc omnia ita,
„ ùt dictum est, observentur, nisi pro magna & evidenti
„ utilitate, cum consilio Domini Archiepiscopi, vel ejus qui
„ ab eo ipsius loco ad hoc constitutus fuerit, & Magistri,
„ & Fratrum, atque Decanorum aliter factum fuerit.

„ ✠ Ego Galdinus Sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ Archiepiscopus, & Apostolicæ Sedis Legatus, hoc pactum
„ seu conventionem confirmavi, & subscripsi,

„ ✠ Ego Milo Mediolanensis Archipresbyter subscripsi.

„ ✠ Ego Algisius Mediolanensis Ecclesiæ Cimiliarcha,
„ & Cancellarius subscripsi.

„ ✠ Et

„ ✠ Et ego Otto Crescentiacensis Præpositus hanc con-
„ ventionem cum prædictis Sociis, ex jussione Domini Gal-
„ dini Mediolanensis Archiepiscopi, & Apostolicæ Sedis Le-
„ gati composui, & subscripsi.

„ ✠ Ego Joannes, Ecclesiæ Beati Sylvestri immeritus
„ Officialis, prænominatæ conventioni interfui, & subscripsi.

„ Actum est hoc, Anno Incarnationis Dominicæ mille-
„ simo centesimo sexagesimo octavo, undecimo Calendas Sep-
„ tembris, Indictione prima.

Franciscus Castellus, Ecclesiæ Mediolanensis Canonicus Ordinarius, & Vicedominus, hæc ad calcem adnotavit: *Præfata Conventio est sculpta in Tabula lapidea, aliàs affixâ muro Hospitalis Brolii versùs plateam, & nunc asportatâ intra muros dicti Hospitalis; & maximo cum sudore extracta, quia erat corrosa, & lapidibus a pueris quassata, prout etiam videri potest.*

Hujus Nosocomii ædificium & famam absorbuit alterum Nosocomium, quod regiâ magnificentiâ extruxit ibidem Franciscus Sfortia Dux IV. Mediolanensis, qui eidem Titulum *Majoris* apposuit, & cetera omnia hujusmodi Loca, excipiendis pauperibus quovis morbo correptis huic subjecit, impetrato a Pio II. Summo Pontifice Unionis Diplomate. Viget adhuc hoc pauperum ægrotorum Domicilium, Aula potiùs Principum appellandum, summâ Equitum Mediolanensium ab Archiepiscopo delectorum curâ & pietate administratum, confluentibus ad illud non tam Mediolani Infirmis, sed etiam totius Ditionis, ac Peregrinis.

Ab ægris corporibus, ad domesticam Civium suorum ino-

inopiam abigendam progressa est caritas Pastoralis Galdini, tantâ largitate, ut nihil sibi, sed omnia eis se possidere existimaret, quemadmodum testatum facit Auctor ejusdem Vitæ: *Nec solùm de iis sollicitus erat, qui inopiâ & paupertate laborarent, sed multò magis de Nobilioribus, qui eleemosynam petere erubescebant. Enim verò vocem petituri præveniens, omnibus misericorditer compatiebatur & tribuebat*; verba sunt prædicti Anonymi Auctoris. Supererant ii, qui ære alieno gravati, & in carceribus detenti ob delicta perpetrata, opportunis ad vitam subsidiis carebant. His quoque subvenire studuit Galdinus, assignato Censu, ex cujus fructibus in perpetuum alerentur. Locus adhuc visitur in hac Urbe, cum Sacello, quod Sancto Leonardo ipse dicavit; nunc verò etiam *Sancti Galdini ad Carceres Malæstallæ* nomen accepit: perenne monumentum tenerrimi amoris, quo erga Proximum sanctissimus ille Pastor fervebat.

Consuluit etiam honori Metropolitanæ suæ Ecclesiæ Galdinus, præsertim ut Canonicos Ordinarios, a reliquo Decumanorum Ordine & Clero inferiori discriminaret, prout decebat primores Mystas, qui unum cum ipso corpus constituentes, tamquam lumina Ecclesiasticæ Hierarchiæ, ceteris prælucere debebant. Expedivit igitur Anno MCLXX. Diploma, quo antiquas eidem Collegio prærogativas confirmavit, indictis in violatores pœnis, & Omnipotentis Dei indignatione. Illud integrum recitat Ughellus, quod ex iisdem *Miscellaneis* memorati Francisci Castelli Puricellus jam vulgaverat.

Diu disceptatum fuerat inter Arnaldum Præpositum Plebis

bis de Vicomercato, & Valeriam Abbatissam Monasterii Sancti Michaëlis de Burgo-novo, circa munia Parochialia, & jus in ipsam Ecclesiam Sancti Michaëlis, quod sibi omnino spectare contendebat Arnaldus, quemadmodum etiam Oblationes, quæ a Christifidelibus ibidem sponte fiebant, die Festo Sancti Michaëlis quotannis recurrente. Tamdem Galdino consilium & auctoritatem suam interponente, omnis controversia dirempta fuit, ope quarumdam Conventionum, quas Abbas Monasterii Sancti Ambrosii Mediolani, nomine Abbatissæ prædictæ, & Magister Faxatus pro memorato Præposito inter se mutuò conciliavere; ita ut imposterum quælibet Pars sua jura liberè & absque lite, sub certis conditionibus ac Legibus exerceret. Firmata est hæc Conventionum Charta in Palatio Domini Archiepiscopi, Anno MCLXXI., X. Cal Maji, Indictione IV., quam nos hìc integram damus, ex Archivo Monachorum Cœnobii Ambrosiani benignè communicatam:

„ In nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Coram „ Domino Galdino, Sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ Venera- „ bili Archiepiscopo, Apostolicæ Sedis Legato. Inter Arnal- „ dum Præpositum Plebis de Vicomercato, nomine ipsius „ Plebis, & ex altera parte Valeriam Abbatissam Monaste- „ rii Sancti Michaëlis de Burgo-novo controversia verteba- „ tur de Ecclesia ipsa Sancti Michaëlis, & de jure Paro- „ chiali, & de oblationibus: super quibus questionibus utrà- „ que Pars suos produxit testes; Causa autem diu ventila- „ ta, placuit utrique Parti per suos Missos scilicet Domi- „ num Amizonem Abbatem Monasterii Sancti Ambrosii de

„ Civi-

„ Civitate Mediolani, & Comitem Conversum ipsius Mona-
„ sterii Sancti Michaëlis, Missos præfatæ Abbatissæ, & ex
„ altera parte Magistrum Faxatum, Missum prædicti Præpo-
„ siti, talem facere Transactionem, scilicet ut visitatio, &
„ sepelitio personarum in jam dicto Monasterio degentium,
„ & omnia Parochialia jura ad jam dictam Plebem perti-
„ neant. In Festo quo . . Beati Michaëlis tres personæ
„ cum uno serviente de jam dicta Plebe in eodem Mona-
„ sterio Sancti Michaëlis ad refectionem honorifice susci-
„ piantur; Oblationum verò, que in ipso Festo Sancti Mi-
„ chaëlis ad Monasterium, sive ad Altare sive ad manum
„ Sacerdotis pervenerint, medietas ad Plebem, alia vero
„ medietas ad Monasterium prædicti Sancti Michaëlis perti-
„ neat. Nec liceat eidem Abbatissæ, aut ei succedenti ali-
„ quem Sacerdotem, nisi de ipsa Plebe, absque consensu
„ ejusdem Plebis, in Monasterium prænominati Sancti Mi-
„ chaëlis, ad Divina officia celebranda introducere. De in-
„ vestitura autem, aut de ejus depositione, sive de domi-
„ nio aut disciplina Monasterii, nulla molestia nullaque in-
„ quietatio, seu requisitio jam dicto Monasterio Sancti Mi-
„ chaëlis, ex parte jam dictæ Plebis moveatur, nec liceat
„ jam dictæ Plebi aliquam aliam exactionem jam dicto
„ Monasterio Sancti Michaëlis imponere. Factum est hoc in
„ eadem Civitate, in Palatio præfati Domini Archiepiscopi,
„ Anno a Nativitate Domini Nostri Jesu Christi milleximo
„ centeximo septuageximo primo, die Jovis decimo Kalen-
„ das Magii, Indictione quarta, & de hac Transactione
„ duo instrumenta uno tenore rogiverunt fieri.

 ✠ Ego

✠ Ego Martinus ex mandato Domini Galdini Medio-
„ lanensis Ecclesiæ Archiepiscopi subscripsi.

✠ Ego Arnaldus Præpositus de Vicomercati subscripsi.

✠ Ego Anselmus de Orto interfui & subscripsi.

„ Signum ††† manuum Descentii, qui dicitur de Sex-
„ to, Petri, & Landulphi, qui dicuntur Valliani Buronis
„ de Melate, Joannis, qui dicitur male-ingambatus, testium.

„ Ego Lanfrancus, qui dicor Baudus, Notarius Sacri Pa-
„ latii, rogatus tradidi & scripsi.

Perseverabat ea tempestate in primævo flore extra Metropolitanam Basilicam Dignitas Primicerii Majoris, a remotissimis temporibus, & (opinione quorumdam Scriptorum) ab ipso Sancto Ambrosio instituta. Quàm conspicuum foret hoc Munus, docent publicæ Tabulæ, a nobis editæ ad calcem *Dissertationis ad vindicandam veritatem* &c.; in iis enim hæc habentur: *Primiceriatus Major, Dignitas honorabilis est, habens ex longissima & inconcussa consuetudine, & per tanti temporis spatium quod non est memoria in contrarium, cognitionem & decisionem Causarum matrimonialium Civitatis & Diœcesis Mediolani, facultatem absolvendi in Casibus Episcopalibus, & secundùm antiqua Ecclesiæ Instituta, & prout in Libro antiquo Sacristiæ dictæ Ecclesiæ, in quo ordines & præeminentiæ Dignitatum ejusdem describuntur, est latiùs expressum, Archiepiscopi Pœnitentiarius existit. Est quoque Caput Cleri, & Centum de Ferula* (Decumani appellabantur) *& Major inter Præpositos Ecclesiarum Collegiatarum, & Præpositorum Præpositus nuncupatur. In Letaniis Primicerius ipse Major & aliis Congregationibus Ferulâ utitur, sicut Archi-*

pres-

presbyter & Archidiaconus. Imo centum sub se habet, qui de Ferula dicuntur. Habet collationem Obedientiarum Majoris Ecclesiæ, & curam Anniversariorum, quæ fiunt per totum Clerum, & ad hoc Erogatarios, & distributores constituit &c. Dignitas ista vitæ cursu minimè mensurabatur, sed ad certum temporis spatium, in Primicerium Majorem universus minor Clerus Viros deligebat, virtute prudentiâ probitâte insignes; quemadmodum in Republica Consules aut Prætores ad regendum populum in curulibus Sellis constituuntur. Contigit in regimine Galdini Archiepiscopi, ut eligendus foret Successor illius Primicerii, qui expletâ statione suâ ab Officio administrato decciderat; gravisque exorta est inter Electores controversia. Cùm hæc componi privatis studiis non posset, necesse fuit ad Summi Pontificis Alexandri III. tribunal Causam deferre. Is verò tribus Judicibus Ambrosio Abbati de Cerreto, Ottoni Præposito de Crescentiago, & Joanni Bono Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Subdiacono quæstionem definiendam commisit. Protulere iidem Sententiam, XI. Calendas Maji, Indictione tertia, idest Anno MCLXX., qua statuebatur, ut Presbyteri & Clerici Decumani eligerent octo ex eorum Collegio magis idoneos, pacis & concordiæ amatores, qui simul cum Domino Archiepiscopo Primicerium unanimiter sincerèque renunciarent. Itaque delecti octo ex Decumanis *Gibuinum Præpositum Sancti Georgii* in Majorem Primicerium nominavere. Sed iis subscribere Sanctus Galdinus Archiepiscopus renuit, alterumque ipse, nempe Magistrum *Nicolaum Præpositum Sancti Nazarii* ad hoc munus gerendum designavit. Cùm autem neu-

tra

tra pars recedere a propoſito vellet, recurrendum iterum fuit ad Apoſtolicam Sedem. Alexander verò III., ut lites omnes præcideret, Breves Literas ad Archiepiſcopum dedit, quibus utramque electionem Apoſtolica auctoritate irritam declarabat, legeſque indicebat, ut non tam illâ occaſione, ſed aliàs etiam, quandocumque Primicerius eligi debuiſſet, nulla poſtmodum controverſia ſuboriretur. Haſce Pontificias Literas *in ſuis Miſcellaneis* MS.tis nobis ſervavit laudatus Franciſcus Caſtellus; eaſque e tenebris tamdem eruere minimè abſonum ab Inſtituto noſtro judicamus; præſertim cùm Dignitas iſta adoptata ſit in Collegium Ordinariorum Templi Maximi, ac poſt Archipresbyterum & Archidiaconum in tertiam tranſierit Anno MCDXLI., ùt conſtat ex Diplomate expedito a Franciſco Picolpaſſo Archiepiſcopo Mediolanenſi, & confirmatione Eugenii IV. Summi Pontificis, impreſſis in noſtra *Diſſertatione* ſuperiùs indicata:

Alexander Epiſcopus Servus Servorum Dei
Venerabili Fratri Galdino Mediolanenſi Archiepiſcopo,
Apoſtolicæ Sedis Legato
Salutem & Apoſtolicam benedictionem.

„ Ex Literis tuis & Decumanorum Eccleſiæ tuæ, qui „ adversùm te de electione Primicerii cauſam habere noſcun- „ tur, & ex Scripto, quod nobis dilecti Filii noſtri Mam- „ fredus Sancti Georgii ad Velum-aureum Diaconus Cardi- „ nalis, Apoſtolicæ Sedis Legatus, & Conſules Mediolani „ direxerunt, maniſeſtè nobis innotuit, quòd cùm inter te, & „ eoſ-

„ eosdem Decumanos super Causa Primiceriatûs diutiùs apud
„ nos & alios disceptatum sit & tractatum; tamdem ratio-
„ nes & allegationes hinc inde ad nos transmittentes, a
„ nobis solicitis precibus postulastis, ut eidem Causæ, quæ
„ dio sub Delegatis Judicibus & Arbitris est tractata,
„ finem debitum imponere studeremus, & omnem de me-
„ dii tollere materiem jurgiorum. Receptis siquidem allega-
„ tionibus & rationibus vestris, super his cum Fratribus no-
„ stris diutinam & circumspectam deliberationem habuimus;
„ quoniam allegationes ipsæ satis prolixæ erant atque dif-
„ fusæ. Si verò integra Causa ad examen nostrum delata
„ fuisset, aliter fortè in ea deliberavissemus; sed quia in
„ eadem Causa a Delegatis Judicibus fuerat Sententia lata,
„ nec per appellationem suspensa, imo ab utraque parte
„ recepta, eam in hoc quod manifestum est & apertum,
„ non duximus irritandam. Sanè cùm iidem Judices Senten-
„ tiam protulissent, ut liceret Presbyteris & Clericis Decu-
„ manorum eligere octo de Collegio suo ad hanc Causam
„ quos putaverint magis idoneos & pacis & concordiæ
„ amatores, qui sint cum Archiepiscopo, exhibentes ei ho-
„ norem & reverentiam tamquam Patri & Domino, ipso
„ eis tamquam Filiis morem gerente, & electionem Primi-
„ cerii nnanimiter & concorditer & sincerè faciant & ipse
„ cum eis, & ipsi cum eo. Ipsi secundùm tenorem Sen-
„ tentiæ octo Electores de Collegio elegerunt, qui multo-
„ ties tecum super electione Primicerii facienda tractarunt.
„ Tamdem verò octo Electores voluntatem tuam reverenter
„ inquirentes, & secundùm tenorem prædictæ Sententiæ te-

„ cum

„ cum volentes electionem facere, cùm te viderent, ficut „ ajunt, non tantummodo Sacerdotum, fed quorumdam fa- „ miliari dilectione ftudentem, abfque affenfu tuo, ficut ex „ ipfis allegationibus datur intelligi, Magiftrum Gibuinum „ Præpofitum Sancti Georgii nominarunt, arbitrantes, ficut „ credimus, quòd tu cum eis tamquam Filiis, prout in Sen- „ tentia ftatutum eft, morem gerere deberes, & ipfi octo „ fint numero, tu verò unus; fi ab eis difcordares, nihi- „ lominus eorum electio robur firmitatis haberet. Verùm „ poft nominationem eorum factam, Magiftrum Nicolaum „ Præpofitum Sancti Nazarii, continuò in Primicerium, imo, „ ficut tuæ allegationes continebant, tres nominafti, credens, „ ficut arbitramur, ex eo verbo quod pofitum eft in Sen- „ tentia, id tibi licere; quoniam ipfi tibi ficut Patri & „ Domino in electione Primicerii honorem debent & reve- „ rentiam exhibere. Infpectis itaque rationibus, quæ fuper „ his allegatæ fuerant, exinde cum Fratribus noftris ftudio- „ sè fatis & diutiùs deliberavimus, & poft diutinam deli- „ berationem, utramque electionem, non ratione Perfonarum „ vel meritorum fuorum, fed pro vitio ipfarum electionum, „ Apoftolica auctoritate caffavimus; quia neutram earum, „ fecundùm tenorem præfcriptæ Sententiæ, vel fecundùm „ Jus commune comperimus factam fuiffe. Cùm enim in „ Sententia ftatutum fuerit, quòd tu cum præfatis Electori- „ bus, & ipfi tecum unanimiter, concorditer, & fincerè ele- „ ctionem Primicerii faceretis, conftat, neutram electionum „ ipfarum fecundùm tenorem ipfum factam, quia non con- „ corditer nec ipfi tuo, & tu eorum affenfu, ficut cre-

„ dimus

„ dimus, & ex ipsis allegationibus apparet, non requisito,
„ electionem fecistis. Secundùm verò Jus commune, neutra
„ debet electio stare, quia licèt ex parte Decumanorum octo
„ sint numero Electores, unam tamen personam in eadem
„ electione solummodo gerere videntur; cùm enim inter te
„ & Collegium, tamquam inter duas personas quæstio ver-
„ teretur, placuit Judicibus Delegatis utrique electionem ad-
„ judicare, statuentibus, ut de toto Collegio octo Electo-
„ res ad electionem tecum celebrandam eligerentur, cùm
„ grave & difficile videretur, omnes in electionem insimul
„ convenire. Qui utique, sicut statuerunt de octo, ita
„ etiam potuissent statuisse de uno, vel de pluribus & pau-
„ cioribus; & cùm illi octo, sicut diximus, unam tantùm
„ gerant personam, & tu alteram, nec tu sine ipsis, nec
„ ipsi sine te electionem facere potuistis. Qualiter autem de
„ cetero debeat electio fieri, & quæ electio sit rata ha-
„ benda, omissâ disceptatione illarum duarum quæstionum,
„ utrum videlicet Arbitris interpretari licuerit, & an justè
„ interpretati sint, volentes præsenti Scripto decernere, de
„ communi Fratrum nostrorum consilio judicamus, quòd
„ cùm illi octo, sicut prædictum est, unam personam gere-
„ re videantur, & tibi & ipsis sit adjudicata electio, si ipsi
„ sine te, vel tu sine eis electionem feceritis, utraque ele-
„ ctio nullius debet esse momenti, tamquam si, duobus in
„ eadem Causa Judicibus Delegatis, unus eorum unam fe-
„ rat sententiam, & alter alteram, neutra sententia tenet.
„ Si verò tu, & iidem octo Electores communiter & con-
„ corditer electionem feceritis, electio ipsa sine quæstione

„ rata debet haberi, nisi esset pro Personæ vitio reprobanda. Ceterùm si in Personam non poteritis communiter „ convenire, & duo saltem vel plures ex illis octo Ele- „ ctoribus tecum in electione convenerint, electionem ipsam „ ratam esse censemus; quia cùm ipsi octo vicem in hoc „ unius personæ gerere videantur, & tu alteram geras per- „ sonam, postquam duo ex his tecum, qui digniorem ge- „ ris personam, in electione convenerint, non immeritò „ electio ipsa rata debet haberi; tamquam si Conventus dua- „ rum Ecclesiarum, habentes parem numerum personarum, „ ad quos spectat electionem facere, in electione non po- „ terunt concorditer convenire, & duæ personæ, vel una „ etiam de uno Conventu, cum altero in electione conve- „ nerint, ipsa electio tenet, præsertim si dignior Conven- „ tus electionem fecerit. Sicut autem ex prædictis allega- „ tionibus intelleximus, Arbitri statuerunt, ut quando Col- „ legium convocari debet pro electione Primicerii facienda, „ petitâ licentiâ ab Archiepiscopo convocetur; & si Archie- „ piscopus licentiam dare renuerit, nihilominus Sacerdotibus „ liceat, Collegium pro electione Primicerii facienda con- „ vocare; & e converso si Sacerdotes Collegium pro hac „ Causa convocare noluerint, tunc Archiepiscopus sincerè & „ paternè Collegium convocet, & illos octo, qui secum „ electionem facere debent, eligi faciat: Quod quidem, sicut „ ab eisdem Arbitris est statutum, non duximus immutan- „ dum; sed id ratum & firmum habentes, auctoritate „ Apostolica confirmamus, & perpetuæ firmitatis robur ha- „ bere sancimus. Ut autem hæc nostræ definitionis Senten-

„ tia

„ tia perpetuis temporibus inviolabiliter observetur, eam au-
„ ctoritate Apostolica confirmamus, & præsentis Scripti pa-
„ trocinio communimus. Statuentes, ut nulli omnino homi-
„ num liceat hanc paginam nostræ definitionis & confirma-
„ tionis infringere, vel ei aliquatenus contraire. Si quis au-
„ tem hoc attemptare præsumpserit, indignationem Omnipo-
„ tentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus
„ se noverit incursurum. Datum Tusculani VIII. Calendas
„ Aprilis.......

Prætermittendum minimè est quod Gotefridus Henschennius *in Analectis ad Vitam Sancti Galdini* §. III. num. XI. refert, Civitatem nempe Ticinensem iterum Interdicto Ecclesiastico a Sancto Galdino perculsam fuisse, quòd Papienses fœdere juncti cum Marchione Montisferrati, Fridericum Ænobarbum Schismaticum solicitassent, ut cum valido exercitu in Italiam reverteretur; quemadmodum Acta Alexandri III. apud Baronium testantur Anno MCLXXIV. Imo Summus ipse Pontifex Episcopum illius Ecclesiæ Petrum Toscanum Dignitate ac Pallio privavit, quod postea, reconciliato Ænobarbo, eidem simul cum Sede restituit.

Tradidere nonnulli, Humiliatorum Ordinem Apostolica auctoritate a Sancto Galdino confirmatum fuisse. Traditionem hanc refellere nititur Gotefridus Henschennius loco laudato, quia multò ante hunc Archiepiscopum institutus fuerat Ordo ille. Ad abigendam hanc nubem, quæ attenuare videtur laudem Galdini, animadvertendum est, non statim coaluisse in perfectam vivendi disciplinam Humiliatorum Congregationem, sed in tres Ordines fuisse distributam.

Sf 2 Qui

Qui primo Ordini adscribebantur, parum a Laicis castigatioris vitæ quo ad mores dissentiebant: Secundus melior, arctiori vinculo continebatur, & castitatem, inclusis alio domicilio uxoribus, præscribebat. Institutus deinde fuit tertius Ordo a Sancto Joanne, *de Meda* nuncupato, qui Sacerdotium & regularem in Humiliatos observantiam induxit circa dimidium Seculi XII. Porro quid alienum a veritate emergere potest, ne dicamus, potuisse Ordinem istum ab Apostolico Legato Sancto Galdino confirmari, donec Regulis a Sancta Romana Sede approbatis, Innocentii III. Decreto firmamentum acciperet?

Moderante Ecclesiam Ambrosianam vigilantissimo hoc sancto Antistite, Catharorum Hæresis e Germania, seu, ut aliis placet, e Galliis profecta (quæ jam ante Annum MCXXX. Mediolanensem ditionem vitiaverat, teste Landulpho a Sancto Paulo) occasione diuturni Schismatis & ingruentium bellorum, sese copiis militaribus immiscens, nostram etiam Metropolim teterrimâ lue conspersit. Silentio & tenebris primùm contecta latuit; postmodum serpens privatis in auribus, tamdem apertâ fronte erupit in publicum. Huic malo jam radices figenti in simplicium rudiumque Civium animis, sese opposuit Catholicæ Fidei propugnator acerrimus Galdinus, iisque omnibus armis accinctus, quibus Christianæ militiæ Pugilem munitum depingit Paulus Apostolus, hostem intrepidè adortus est; tantoque ardore pugnavit, ut exstirpato prorsus pestilenti hoc germine, Vineam Domini ipsi commissam, intactam florentemque moriendo reliquerit. Testatum id habemus ab Auctore Anonymo ejusdem Vitæ, qui

hac

hæc verba scriptis suis inseruit: *Sævissimæ* (Catharorum) *pesti Vir Sanctus se opponens, multis Sermonibus prædicationibusque populum suum ab illo stulto errore & vesania retrahebat, atque eum rudimentis Catholicæ Fidei quantum poterat instruens, verbo proficiebat & exemplo.* Quinimo vitam in ipso conflictu deposuit, quemadmodum memoratus Auctor prosequitur, inquiens: *Cùm decennium in suo explesset Pontificatu, eodem die quo consecrationem accepit, secundâ post Pascha die Dominica, zelo Dei accensus, Sanctæ Theclæ Ecclesiam petit, de more Divina in eâ Officia peracturus. At quia corporis multâ debilitate laborabat, Missarum Solemnia a Cimiliarcha* (Algisio) *qui postea successit, celebrari præcepit. Ipse verò Confessione cum Fratribus factâ, priusquam Evangelii Lectio populo recitaretur, Pulpitum ascendens, contra præmemoratos Catharos eorumque complices præclarissimam habuit Orationem, eorum errores multis argumentis & rationibus, apertissimè & quantum oportebat, confutans, Fidemque Catholicam multis Sanctorum Patrum exemplis, & Evangelicis comprobans Scripturis*; facto dicendi fine, ac si certaminis cursum consummasset, animi deliquio correptus, in eodem loco Spiritum Deo reddidit. Quibus signis cœlestibus ac miraculis supremus Justorum Remunerator illustraverit Galdini obitum, narrat laudatus Auctor apud Bollandum, ad diem XVIII. Aprilis, quo ad Superos evolavit.

Controversum est inter Scriptores, quo verè Anno contigerit mors hujus Sancti Archiepiscopi. Sigonius Annum MCLXXV. designavit; Ughellus mordicus tuetur, decessisse illum Anno MCLXXIII. Fundamenta hujus suæ opinionis,

duæ

duæ sunt antiquæ Chartæ, a Monachis Morimundensis Cœnobii ad ipsum transmissæ, in quibus subscriptus legitur eo Anno *Algisius Archiepiscopus Mediolani*. Verùm basis hæc ruit, si stare velimus judicio Henschenii, qui *in Adnotationibus ad Vitam Sancti Galdini* asserit, Documenta ista minimè desumpta fuisse ex archetypis, sed ex aliquo eorumdem Exemplari; tum quia nulla sub initium mentio fit Algisii, quemadmodum notum est, in similibus Chartis fieri; tum etiam quia frequenter in Magno Opere *de Actis Sanctorum* ipse aliique Socii laboris, similes errores in Diplomatis detexere, *etiam ante annos septingentos rescriptis, quibus addita nomina Episcoporum, diu ante mortuorum, & anni Regibus aliquot post eorum obitum attributi* reperiuntur: Quamobrem ait, cautè procedendum esse in istiusmodi quæstionibus, ex fide descriptorum Diplomatum definiendis. Puricellus quoque, qui hasce Chartas accuratè expendit *in Dissertat. Nazarian.*, Cap. CVI. num. VIII. & seqq., se reperisse testatur subscriptionem Algisii Archiepiscopi, extra consuetum locum appositam, quod signum est, non eo tempore, quo confecta sunt Documenta, ab illo propriâ manu signata fuisse; idque aliis exemplis confirmat.

Nos tamen minimè indigemus his conjecturis, ut sententiam nostram firmemus cum Puricello, Papebrochio, & antiquis Catalogis, videlicet per integrum decennium in hujus Ecclesiæ regimine perseverasse Sanctum Galdinum, adeòque nonnisi Anno MCLXXVI. illum ad cœlestem Patriam migrasse. Habemus enim Auctorem sæpiùs memoratum Vitæ hujus sancti Antistitis, qui apertè asserit, Algisium adhuc Cimiliarcham

cham fuisse, eique mandasse Galdinum, ut Solemnia Missarum celebraret eo die, quo ipse obiit. Qua ergo ratione componi hæc possunt, quòd nempe Algisius a triennio jam Archiepiscopus foret, & Cimiliarchæ munere adhuc fungeretur? Præterea certum est ex Catalogis, diu fuisse disputatum, post Sancti Galdini decessum, quis promovendus esset ad Cathedram Mediolanensis Ecclesiæ; alii enim ex Collegio Canonicorum Metropolitanæ Basilicæ suffragia sua contulere in Milonem Taurinensem Episcopum, simulque Archipresbyterum Commendatarium Ecclesiæ nostræ; altera pars delegit Ubertum Cribellum, postmodum non tam Archiepiscopum, sed etiam Summum Pontificem, qui tunc Archidiaconi Dignitate fulgebat. Neque unius mensis spatio absolutum est hoc dissidium, quemadmodum tradidit Calchus; sed per decem integras hebdomadas & quatuor dies suspensa perduravit electio, fidem faciente Puricello, plurium veterum Scriptorum testimonio, *in Monument. Basil. Ambros.*, num. DXLVIII. Porro si Algisius se jam antea subscripsisset Archiepiscopum Anno MCLXXIII., quomodo tamdiu ambigendum fuisset de Successore Galdini; aut quam ob culpam detrudi e Solio debuisset, alio suffecto? Tam clara hæc sunt, ut commentum dici queant omnia, quæ Ughellus in suæ opinionis tutamen explicavit. Præcipuè cùm ipsum videamus adeò tenacem propositi sui, ut fidem etiam deneget archetypo Documento, a Puricello inspecto & relato *in Dissertat. Nazarian.* Cap. CVI. num. I., quod *actum est in Palatio Mediolanensi Anno Domini millesimo centesimo septuagesimo tertio, Indictione septima, sexta die mensis Octubris*; ex quo apertè discimus, non tantùm in vivis adhuc

adhuc fuiſſe ſub finem ejuſdem Anni Sanctum Galdinum, ſed etiam Algiſium eo tempore non fuiſſe Archiepiſcopum, cùm ſe eidem Chartæ ſubſcribat *Cimiliarcham & Cancellarium Mediolanenſis Eccleſiæ*. Sicuti etiam parvî facit alterum autenticum Documentum ſolutionis quarumdam pecuniarum, factæ Domno Satrapo Præpoſito Baſilicæ Sancti Ambroſii, a Domno Joanne ejuſdem Sancti Ambroſii Abbate, *coram Domino Galdino, Dei gratia Sanctæ Mediolanenſis Eccleſiæ Archiepiſcopo, & Apoſtolicæ Sedis Legato, præſentibus Fratribus* ſuis *Ordinariis* præfatæ Mediolanenſis Eccleſiæ, *Anno MCLXXIV., decimo Aprilis, Indictione ſeptima*. Quinimo auctoritatem Ambroſianæ Eccleſiæ infringere videtur, quæ Natalem Sancti Galdini, olim Dominicâ II. poſt Paſcha commemorabat, inquiens, diem illum non mortis fuiſſe, ſed Conſecrationis; contra teſtimonium Auctoris Vitæ ejuſdem Sancti Archiepiſcopi, aſſerentis, eodem die mortuum Sanctum Galdinum, quo conſecrationem accepit. Addimus etiam ultimas Tabulas ſuperiùs memorati Gibuini, Præpoſiti Eccleſiæ Sancti Georgii in Palatio, quas unà cum aliis in hoc Opere vulgatis Chartis, nobis obtulit Canonicus *Joſeph Maria Saxius* ex fratre nepos, Archivo ejuſdem Baſilicæ Collegiatæ Præfectus. Datæ iſtæ ſunt Anno Dominicæ Incarnationis MCLXXV., XIII. Calendas Januarii, idest quatuor tantùm menſibus incompletis ante obitum Galdini; eaſque *Adobadus Lector ex mandato Domini Galdini, Sanctæ Mediolanenſis Eccleſiæ Archiepiſcopi, Apoſtolicæ Sedis Legati confirmavit, & vice ejus ſubſcripſit*. Non ingratum erit Eruditis Viris has integras legere typis impreſſas, cùm non tantùm fidem faciant Vitæ Sancti Galdini uſque ad Aprilem

Anni

Anni MCLXXVI. productæ; sed etiam ea, quæ tunc temporis in usu erant, cùm annuæ Mortuorum memoriæ peragerentur, nobis exhibeant.

„ Anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo septuagesimo quinto, tertiodecimo Calendas Januarii, Indictione nona. Ego in Dei nomine Gibuinus Prepositus Ecclesie Sancti Georgii, qui dicitur in Palacio, Civitatis Mediolanensis: Volo & judico, seu per hoc meum Judicatum confirmo, a presenti die & hora, post meum decessum Canonicis Sancti Georgii pastum unum omni anno in perpetuum. Ita quòd dentur in expensis pasti denarii quatuor pro unoquoque Canonico, ea condictione aposita, ut si quis eorum defuerit, ejus pars detur pauperibus, & quicquid ab eo pasto remanserit, similiter pauperibus detur. Ita ut Canonici predicte Ecclesie Sancti Georgii, cum sex Presbyteris, quibus dentur pro unoquoque cum suo Clerico denarii tres terciolis monete, & faciant inibi Annuale unum omni anno in perpetuum; quorum Presbyterorum Ecclesie sunt hèè, Ecclesia Sancti Ambroxii in Solariolo, & Ecclesia Sancti Mauritii, & Sancti Victoris ad puteum, & Ecclesia Sancti Victoris de curte nova, & Ecclesia Sancti Alexandrini, & Sancte Marie in Vale. Item volo & judico Custodo ejusdem Ecclesie Sancti Georgii, qui cetero ibi erit, denarii trex omni anno in perpetuum, & Monache denarii trex. Que omnia Legata constituo super campo uno, quem emi a predicta Ecclesia Sancti Georgii, in teritorio Loci Pioltelli, ubi dicitur in Credario; Cohe- ret ei a mane frixati albi, a meridie bonfantis de Li-

„ midi, a monte Sancti Stephani de nuxigia, a sero via;
„ & super campis duobus, & vinea una, rejacentibus in
„ teritorio Loci Grogonzole; vinea jacet, ubi dicitur ad Gal-
„ zedum, a mane Marchixii piloxi, a monte via, a meri-
„ die & sero Lanfranci de Curte; primus campus jacet, ubi
„ dicitur in binago. Coheret a mane petri tetavegle, a
„ monte accessium, a meridie petri vagii, a sero heredum
„ petri sterzacarri. Secundus jacet, ubi dicitur ad Crucem,
„ a mane airaldi amici, a monte petri ardizoni, a meri-
„ die via, a sero Onrici Lixignoli, & quos campos & vi-
„ neam similiter emi ab eadem Ecclesia Sancti Georgii. Et
„ hec Legata persolvenda committo fidei ejus Presbyteri, qui
„ erit prius factus presbyter justa Prepositum ejus Ecclesie
„ Sancti Georgii, in cujus presbyteri dispositione predictos
„ omnes campos & vineam esse volo, & . . . . quod supe-
„ rerit a predictis Legatis de fructibus istorum camporum &
„ vinee habeat sibi ipse Presbyter: quem debere dare can-
„ dellas predictis sex Presbyteris & eorum Clericis vollo &
„ judico. Sed predicti suas habeant Candellas Canonici, &
„ Custos Candellas Crucis, & predicti Prepositi Clerico de-
„ narii quatuor dentur. Quia sic decrevit mea bona volun-
„ tas, pro anime mee, meorumque parentum remedio. Actum
„ in ista Canonica. *Ego Adobadus Lector ex mandato Domini*
„ *Galdini Sancte Mediolanensis Ecclesie Archiepiscopi, Apostolice*
„ *Sedis Legati confirmavi, & vice ejus subscripsi*. Interfuerunt
„ testes Oto operti, & Albertus berengerii, & Johannes bel-
„ lus ferrarius, & Guarnerius de curte nova, & Martine-
„ tus de carate. Ego Medius mantellus Notarius ac Judex
„ scripsi hanc Cartam, & tradidi. „ Ego

„ Ego Ginamus, qui dicor de Curte nova Notarius Sa-„ cri palatii autenticum hoc exemplavi, vidi, & legi, ut in „ eo continebatur, ita in isto legitur exemplo, extra literas „ plus minusve.

„ Ego Ardericus Notarius, qui dicor cultixius autenticum „ hoc exemplavi, vidi, & legi, ut in eo continebatur, & sic „ in isto legitur exemplo, extra literas plus minusve.

„ Ego Ardericus, qui dicor papiensis, Notarius Sacri pa-„ latii hoc exemplum ex autentico exemplavi, & sicut in eo „ continebatur, sic in isto legitur exemplo, preter literas plus „ minusve.

Non potuit tamen Ughellus tantum obniti contra veritatem adeò patenter fulgentem, ut hallucinatos omnino fuisse illos omnes affirmaret, qui Vitam Sancti Galdini usque ad septuagesimum sextum annum illius Seculi produxere; quamobrem aliud effugium excogitavit, veluti naufragii tabulam, ne a statione sua dimoveretur, subjungens: *nisi asserere velimus, Algisium eo tempore* (idest Anno MCLXXIII.) *Galdini Coadjutorem fuisse*. Verùm, quàm infirmum ac labile sit hoc fulcimentum, docet vox ipsa *Archiepiscopi Coadjutoris*, quæ numquàm in universa Antistitum Mediolanensium Serie auribus nostris insonuit, atque in omnibus Catalogis Historiisque rerum & Præsulum Ambrosianæ Ecclesiæ exemplo caret. Adde, nihil opus fuisse sancto huic Antistiti altero Archiepiscopo Coadjutore, cùm usque ad extremum spiritum indefesso labore coluerit agrum Dominicum assiduis Sermonibus, vigiliis, exemplisque omnium virtutum, atque insuper eodem die, quo Cœlo invectus est, Ecclesiam petierit, de-

more Divina in eâ Officia peracturus, quemadmodum testatur Auctor Vitæ sæpiùs laudatus, temporibus iis æqualis. Itaque pace doctissimi hujus Viri in illa persistimus sententia, quam amplexi sumus, videlicet superfuisse Sanctum Galdinum in suo regimine usque ad Annum MCLXXVI., & Algisium non fuisse inauguratum Archiepiscopum Mediolanensem, nisi eo defuncto.

Festum diem Sancti Galdini, quem, teste Oldoino in Album Sanctorum retulit Alexander III., Mediolanensis Ecclesia nùnc celebrat XIV. Calendas Majas, idest die XVIII. Aprilis, in quem Dominica II. post Pascha Anno MCLXXVI. incidebat. Olim autem ipso die Natali Sancti Galdini, nempe Dominicâ II. prædictâ agebatur ejusdem Festivitas celebratione Missæ, non verò Officii Divini, cùm Ritu nostro ille dies Dei cultui reservetur. Sanctus Carolus Borromeus, ut integer omnino dies Dominicus sacer Deo foret, memoriam Sancti Galdini fixit diei XVIII. Aprilis supra memorato. Nihilominus, ut aliquod vestigium Natalis hujus sancti Antistitis supersit, ex veteri consuetudine annua Supplicatio Secularis Cleri universi procedit post Vesperas Sabbati ante secundam post Pascha Dominicam, ad exponendum Pontificium Diploma Indulgentiæ Plenariæ in Sacello, Sancto Galdino dicato, ad Carceres qui appellantur *Malæstallæ*, in Aurificum Vico positos.

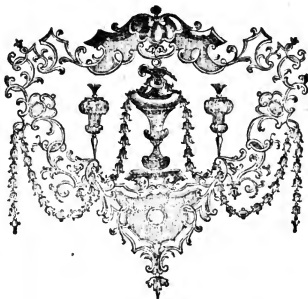
Sepultum fuit Sancti Galdini Corpus in eadem Ecclesia Sanctæ Theclæ, ubi in osculo Domini decessit, ut proximè narravimus. Cùm autem Cathedralis Æstiva illa Ecclesia senio fatisceret, & instauranda foret Anno MCDLXI. Carolus de

de Forlivio Archiepiscopus Mediolani cum toto Clero, & festivo sonitu æris Campani, ac cereis accensis, a Sanctæ Theclæ Templo transtulit Corpus hujus Sancti Antistitis in Ecclesiam Majorem, unà cum SSmo Clavo Crucifixi Domini Nostri Jesu Christi, qui ibidem a temporibus memoriam omnem vincentibus religiosissimè colebatur; quemadmodum Anonymi Chronicon, servatum apud Clarifs. *Joannem Andream Iricum* Collegam nostrum, Posteris fidem facit.

Sanctus Carolus Borromeus pro eo, quo semper exarsit desiderio promovendi cultum Sanctorum, animadvertens, temporum vitio defecisse venerationem erga Sacra Lypsana, quibus ditata fuerat Metropolitana Basilica, ea ibidem, sicut & in aliis Ecclesiis, ex incultis Sepulcris educere in lucem statuit, tantâ solicitudine, ut vulgare hoc proloquium usurparetur, *sub ejus regimine non licuisse nec vivis, nec mortuis frui quiete*. Itaque inter alia Sanctorum Corpora in Templo Maximo deposita, illud Sancti Galdini in Arca marmorea jacens recognovit; Carolus autem a Basilica-Petri, qui præsens erat, testatur, inventum fuisse *Pontificiis Insignibus, vel saltem eorum vestigiis ornatum*. Ossa igitur ejusdem Sancti Archiepiscopi, unà cum reliquis Martyrum ac Confessorum exuviis, in Altari Confessionis, sub Ara Majori ab ipso magnificè exstructæ, locavit: Caput verò argenteo semisimulacro inclusit, eo animo, ut in gravioribus hujus Metropolis calamitatibus per vias circumlatum, aut in Altari expositum, ab imminenti flagello Cives subduceret, Deique iram placaret.

Vi-

Vitam hujus Sancti Præsulis retulere Mombritius & Bollandus; recenter autem Italicè edidit Mediolanensibus typis Presbyter *Ignatius Servilianus Latuada*, Rerum Patriæ studiosissimus.

AL-

ALGISIUS.

Ortuo Sancto Galdino, poſt longam concertationem quam ſuperiùs deſcripſimus, delectus eſt in Archiepiſcopum Algiſius Civis Mediolanenſis, e Pirovana Familia (ùt tradit Galeſinius) primò Canonicis Ordinariis adſcriptus, dein Cimiliarchæ & Cancellarii Sanctæ Mediolanenſis Eccleſiæ munere perfunctus. Si fidem præſtemus Ughello, & nonnullis recentibus Catalogis a Puricello relatis, in ipſo Pontificatûs exordio intrepidum animum ſuum publicè ſignificandi occaſionem nactus eſt, Friderico Ænobarbo noſtræ Metropolis expugnationem iterum meditante. Siquidem cùm iſte non tam Germanicis, ſed etiam Italicis copiis probè inſtructus in fines Inſubricos irrupiſſet, atque jam ſpe & deſiderio tamquam cruentus Leo prædæ inhiaret, Algiſius Archiepiſcopus unà cum Fœderatis Mediolano Langobardis ſeſe hoſti objecit, per agros hujus Ditionis fœda vaſtatione debacchanti, ac ſimul cum auxiliaribus agminibus tantum profecit, ut fracto Ænobarbi exercitu, ipſum quoque ab equo ſuffoſſo dejectum in fugam compulerit, & inſignis victoriæ triumphum in hanc Metropolim reportaverit. Ne tamen placidè ac lubenter in Ughelli ſententiam abeamus, nonnulla mox exponenda nos retrahunt. Cùm enim certum ſit apud omnes, fauſtum diem glorioſæ hujus pugnæ fuiſſe XXIX. Maji, Sanctis Martyribus Siſinio Martyrio & Alexandro dicatum, quorum etiam auxilio (ùt credidere Cives noſtri

ſtri ob felix augurium trium columbarum, ab eorumdem Sepulcro avolantium, atque inſiſtentium Carrocii vexillo, dum ad ineundum prælium progrederentur) fuſæ fuerunt hoſtiles copiæ, relicto victoribus campo, caſtris & ſpoliis: Ex altera verò parte, ipſo fatente Ughello, cùm decem effluxerint hebdomadæ, antequam ſublatis diſſidiis Algiſius in Archiepiſcopum deligeretur, præſens celebri huic pugnæ tamquam Præſul procul dubio adeſſe non potuit, cùm quadraginta tantummodo dies a morte Galdini, ad victoriæ diem intercesſiſſent. Præterea nemo ex Scriptoribus Patriæ noſtræ, Corio, Triſtano Calcho, Sigonio, aliiſque, Algiſium aut duxiſſe exercitum, aut interfuiſſe pugnæ memoravit; quamvis minutim deſcripſerint quidquid in hoc conflictu a Mediolanenſibus actum fuit. Nihilominus laudem in re hujuſmodi, ſi quæ debetur Algiſio, non invitò relinquimus. Id quidem admitti poteſt, quod Ughellus refert, Friderico pacem ſtatuenti cum Alexandro III. Pontifice Maximo in Veneta Urbe, Algiſium Antiſtitem unà cum aliis Archiepiſcopis & Cardinalibus adſtitiſſe Anno MCLXXVII.; quamvis nec Romualdus Salernitanus, qui præſens omnia minutim deſcripſit, nec Labbeus habitum tunc Venetiis Concilium referens, Archiepiſcopi noſtri nomen alicubi enuncient. Quid enim veriſimilius credi poteſt, quàm Archipræſulem Civitatis Mediolanenſis tot cladibus & ruinis ab Ænobarbo afflictæ, ad Venetas oràs properaſſe, tum ut Alexandro Pontifici Maximo obedientiam ſuam obſequentiſſimè exhiberet, tum ut ſupplicem ante illius pedes eum Imperatorem intueretur, qui ferox & minax, Solium ſuum in dirutæ Civitatis ruderibus erexerat? Certè Ferrariam

rariam se contulisse Algisium cum Episcopis & Abbatibus Lombardiæ, die Dominico Passionis Domini, testis est memoratus Romualdus, qui ait, *exceptum fuisse* (Mediolanensem Archiepiscopum) *a Papa paterno affectu, & prout decuit, satis benignè*; sed an comitatus fuerit Pontificem Maximum Venetias usque, ibidemque moram duxerit, donec absolveretur celebritas omnis Tractatuum, & mutuæ pacis inter Alexandrum III., & Fridericum Imperatorem simul cum Siciliæ Rege, & Lombardiæ Rectoribus, conjectando asserere possumus ex hoc antiquo vestigio a Romualdo nobis relicto, profectionis videlicet Algisii ad Ferrariensem Urbem, non autem constanter affirmare, nullo nobis securo alio monumento, indubiam fidem faciente. Itaque certiora prosequamur.

Cùm inter Consulem Loci *Trenate*, & Joannem Monachum Monasterii Sancti Ambrosii, qui præerat Ecclesiæ Sancti Sepulcri ipsius Loci, controversia exorta foret circa quædam pascua, utrum videlicet ad unum, vel alterum spectarent, resque delata esset ad Algisii Mediolanensis Archiepiscopi Tribunal, ipse per Joannem Causidicum, Assessorem suum Causâ attentè discussâ, Sententiam protulit in favorem Joannis Monachi. Extat Documentum *in Monum. Basilic. Ambrosianæ*, num. DLXXIV., expeditum Anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo septuagesimo octavo, primo die Novembris, Indictione duodecima, subscriptum ab eodem Algisio, Mediolani Archiepiscopo.

Puricellus idem e Monasterio Monialium Sanctæ Mariæ appellatæ *in Vallis*, seu *in Vallo*, quia proximum foret mœniis Mediolani, authenticum Documentum extraxit,

Vu datum

datum ab hoc nostro Antistite Anno Dominicæ Incarnationis MCLXXVIII., X. Calendas Maji, Indictione XI., ut litem dirimeret inter Ottonem, & Petrum Presbyteros Ecclesiæ Beati Apollinaris, ubi nunc degunt Moniales Sancti Francisci Assisiatis, & Joannem Sacerdotem Ecclesiæ Virginis Mariæ, quæ dicitur *in Vallis*, in quam a vetusto tempore Moniales Ordinis Sancti Benedicti inductæ fuerunt. Causam hanc, quæ exorta fuerat de quodam Libellario Ficto pro Vinea jacente in Loco *Limidi*, per Assessores suos accuratè perpensam Algisius Archiepiscopus dissolvit, præcipiens, ut præstaretur in perpetuum a Presbyteris Sancti Apollinaris Libellarium Fictum Sacerdoti Sanctæ Mariæ in Vallis, *præsentibus Domino Uberto Cribello, Ecclesiæ Mediolanensis Archidiacono, & Algisio Cimiliarcha, ipsius Domini Archiepiscopi Nepote*.

Celebratum est ab Alexandro III. Summo Pontifice Anno MCLXXIX., circa medium Quadragesimæ, Generale Concilium Lateranense III. triplici de causa, ùt adnotavit Pagius: Primò, ut Schisma prorsus aboleretur; secundò, ut Valdenses Hæretici damnarentur; tertiò, ut disciplina Ecclesiastica, quæ durante Schismate labefactata fuerat, restitueretur. Huic Concilio interfuisse tercentum & ultra Episcopos, inter quos Archipræsul noster Algisius fuit, innuit Galesinius, atque Ughellus confirmat; quamvis temporum vitio perierint Subscriptiones, illæque tantùm supersint, quas ex Gallicanis Provinciis collegit Sirmondus, & Labbeus imprimi curavit ad calcem hujus Concilii Lateranensis.

Sequenti Anno MCLXXX. idem Alexander Pontifex Maximus,

ximus, ut Alexandrinæ Ecclesiæ in Langobardia consuleret, Episcopatum Aquensem transferre decrevit in prædictam Civitatem. Quapropter Algisium Mediolanensem Archiepiscopum delegit, eique Apostolicam auctoritatem impertitus est, ut hanc Unionem perficeret; quod ipse mandatis Pontificis Maximi obtemperans fidelissimè implevit. Leguntur Literæ Antistitis nostri, ad Clerum & Populum Alexandrinum hac de re scriptæ, apud Ughellum ante Seriem Episcoporum illius Urbis, datæ Mediolano, Anno proximè memorato, quibus Algisius declarat, Venerabilem Episcopum Aquensem unà cum Sede sua in eam Civitatem Apostolica auctoritate se transferre, eâ tamen conditione, quòd remaneant in ipso jura & potestas in Aquensem Ecclesiam, sicuti antea; nec ea ullo modo se subtrahere velle, aut ullatenus imminuere, quominus in illa & aliis Ecclesiis suis plenum jus & potestatem exercere valeat.

Alteram Sententiam refert Puricellus *in Monument. Basil. Ambrosf.*, num. DLXXVII., datam in Palatio *Stationæ* Anno MCLXXXI., Mense Maji, Indictione XIV. Erat hoc Oppidum juris Archiepiscopalis hujus nostræ Ecclesiæ, ita in antiquis Documentis appellatum, ùt pluribus exemplis ostendimus *in Appendice ad Dissertat. pro vindicandis Mediolano Corporibus Sanctorum Protasii & Gervasii*; nunc verò mutato nomine *Angleria* dicitur. Causa agitabatur inter Joannem de Besutio, Monachum Cœnobii Sancti Ambrosii, & Petrum Clericum de Lixia (Italicè *Lesa*) circa Campum unum in agro Lixiense jacentem, quem uterque juris sui esse profitebatur. Itaque commisso examine Joanni Judici & Assessori suo, Algisius Archiepiscopus Petrum condemnavit, ut Campum Mo-

nacho memorati Cœnobii dimitteret, tamquam illius proprium. Eodem Anno Diploma expedivit in favorem Nosocomii, quod erectum fuerat in Plebe Varisii Ambrosianæ Diœcesis, sub nomine *Sancti Petri de Molina*; utque nobiliori cultu pauperibus ministraretur, & inviolatum permaneret, Domum illam ac Ministros sub protectione Sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ esse declaravit. Datum est Mediolani, Anno superiùs dicto, XVI Calendas Maji, Indictione XIV., & asservatur apud Clarifs. Nicolaum Sormanum, Collegii Ambrosiani Doctorem. Refertur etiam ab Ughello Charta integra Contractûs venditionis initæ inter Domnum Gulielmum Abbatem Sancti Celsi, & Domnum Jacobum Abbatem Cœnobii Morimundi, quam auctoritate sua firmavit, ac propria manu subscripsit Algisius Mediolanensis Archiepiscopus. Data est hæc Charta Anno Dominicæ Incarnationis MCLXXXI., die II. mensis Julii, Indictione XIV.

Abbatissa Monialium Monasterii Sancti Ambrosii, siti in Suburbio Civitatis Florentiæ supplicem Libellum Algisio porrexerat, rogans eum, ut confirmare dignaretur concessiones ac donationes quarumdam Possessionum, factas Cœnobio suo a Prædecessoribus Archiepiscopis Ecclesiæ Mediolanensis. Ejusdem itaque justæ petitioni annuens Algisius, favorabile Rescriptum remisit, quo prædicta omnia confirmavit, vetuitque ne ab aliquo perturbaretur jus illius Cœnobii *sub pœna indignationis Dei omnipotentis & Beatissimi Ambrosii*. Retulit illud Ughellus in Serie Archiepiscoporum Florentiæ, sub num. XXXIII., datum *Anno Domini millesimo centesimo octuagesimo tertio, mense Februario, Indictione prima*.

Præ-

Præclarum Documentum Paſtoralis vigilantiæ atque accuratæ Sacrorum Canonum cuſtodiæ in eo vigentis nobis reliquit Algiſius, teſte eodem Ughello tum in Epiſcopis Vercellenſibus num. LXIII., tum in Archiepiſcopis Mediolanenſibus num. LXXXIV. Cùm enim Guala inauguratus Vercellarum Antiſtes Anno MCLXX. malè adminiſtraſſet Eccleſiam illam, imo plurima variaque jura maximo ejuſdem detrimento vendidiſſet, Algiſius Provinciæ Metropolita peculiari Decreto, tamquam bonorum ſuæ Eccleſiæ dilapidatorem, eum Epiſcopatu multavit Anno MCLXXXIV. Quamobrem Guala exauthoratus vitam poſtmodum inglorius amiſit, eodem Ughello narrante.

Difficile eſt aſſignare annum & diem, quo Archipræſul Algiſius obierit: Cùm enim in antiquo Catalogo tempus regiminis ita adnotetur: *Sedit Annis IIX., & menſibus V., quinque diebus minus*, Scriptores diverſimodè extendunt aut contrahunt hoſce annos ejuſdem regiminis. Ughellus qui electum Algiſium triennio ante obitum Sancti Galdini firmiſſimè tuetur, mortuum eum affirmat Anno MCLXXXIII., adeòque extra orbitam vagatur, decem ipſi annos Sedis tribuens, contra fidem Catalogorum. Imo etiam miramur, quòd hanc Epocham fixerit morti Algiſii, cùm ipſe in Uberto, Succeſſore ejuſdem afferat, ab Algiſio Archiepiſcopo noſtro exauthoratum fuiſſe Gualam Antiſtitem Vercellenſem Anno MCLXXXIV., idemque repetat, loquens ſuo loco de Guala Epiſcopo. Corius & Sigonius retrahunt Algiſii obitum ad Annum MCLXXXI.; falsò tamen, cùm ſuperſint Documenta ab ipſo ſubſcripta Anno MCLXXXIII., & ſequenti,

ti, quæ nos indicavimus. Demum Papebrochius, qui *in Exegesi Mediolanensium Antistitum* optimè decem hebdomadarum & quatuor dierum interpontificium a morte Galdini, ad electionem Algisii servavit, nihilominus ejusdem vitam producit ad Annum MCLXXXV., die XXIX. Martii, adeòque excedit numerum annorum & mensium, quos Catalogus ab ipso illustratus Algisii Pontificatui assignat, nullâ ratione connotatâ, cur ab illius fide recedere cogatur. Nos accuratis initis calculis, & retento etiam die II. Julii, a Papebrochio statuto electioni Algisii, expletum tempus regiminis agnoscimus Anno MCLXXXIV., die XXVIII Novembris.

Sepultus est in Ecclesia Hyemali, prope Suggestum.

UBER-

UBERTUS I.

Cribella vetusta ac illustri Mediolanensi Familia progenitus Ubertus (quem alii Lambertum, alii Umbertum appellavere) defuncto Algisio datus est, post mensem unum & dies undecim Sedis vacantis, Successor in Cathedra Archiepiscopali hujus Metropolis, Anno nempe MCLXXXV., die IX Januarii. Adoptatus ipse fuerat in Collegium Metropolitanum Basilicæ Majoris, ac subinde ad Archidiaconatûs Dignitatem promotus, egregiè illud munus exercuit. Galesinius *in Tabula Mediolanensium Archiepiscoporum* tradit, eumdem Episcopatûs Vercellensis Infulâ decoratum fuisse Anno MCLXXIII., idemque confirmant Scriptores & Catalogi illius Ecclesiæ: Omnino tamen contra verum; Ughellus namque hanc opinionem optimè refellit ostendens, nullum fuisse intermedium tempus, quo Auctores Vercellenses intrudere possent Ubertum in Seriem eorum Antistitum. Præterea Puricellus in *Monument. Basil. Ambros.*, num. DLXXXIII. Sententiam refert, quam Algisius prónunciavit favore Monialium Sanctæ Mariæ *in Vallis*, ex authentico illius Monasterii Documento desumptam, cujus nos mentionem jam fecimus: Ei autem præsens fuit Ubertus Cribellus, tantùm Archidiaconi nomine designatus in hunc modum: *Interfuerunt Domnus Ubertus Cribellus ipsius Ecclesiæ Archidiaconus, Algisius Cimiliarcha, ejusdem Archiepiscopi Nepos* &c. Data est hæc Charta *Anno Dominicæ In-*

car-

carnationis millesimo centesimo septuagesimo octavo, *decimo Calendas Madii*, *Indictione undecima*. Clarè hinc patet, Majores nostros ne somniasse quidem, quòd Ubertus quinquennio ante Vercellensis Ecclesiæ fuisset Antistes. Id certè dubio caret, insignem hunc Virum Cardinalitia Dignitate præfulsisse ob merita, quæ apud Romanam Ecclesiam cognita jam pridem fuere. Siquidem in Gallias profectus, fidus comes exilii fuit, quod pertulit Sanctus Thomas Archiepiscopus Cantuariensis: Quamobrem Baronius ad Annum MCLXXII. Ubertum præclaris elogiis exornat, connumerans illum inter celebres & insignes Viros, gloriosâ confessione decoros, qui Sanctum eum Archiepiscopum sunt secuti. A quo tamen Summo Pontifice supremum hunc honorem Ubertus receperit, non una est omnium sententia. Ciaconius enim inter alios, loquens de tertia Cardinalium creatione, ab Alexandro III. Anagniæ facta Anno MCLXXIII., mense Septembri, Lambertum quoque Cribellum ex Archidiacono Ecclesiæ Mediolanensis Presbyterum Cardinalem tunc creatum ceteris connumeravit. Verùm hoc mendum dilucidè refellitur a superiori Sententia Algisii, cui ùt diximus Archidiaconi solummodo titulo distinctum interfuisse constat Anno MCLXXVIII. Itaque, quod negari nequit, adscriptus est Ubertus Cardinalium Collegio a Lucio III. Pontifice Maximo Anno MCLXXXII. Et sanè Ughellus, qui diligentissimè examinavit subscriptiones omnes factas ab Uberto Diplomatis Summorum Pontificum, nullam invênit exaratam ante Annum memoratum. Declaratus etiam fuit ab eodem Lucio III Sedis Apostolicæ per Insubriam Legatus Anno MCLXXXIV.; quemadmodum

con-

constat ex Sententia, quam refert Puricellus *in Monumentis Basil. Ambros.*, num. DLXXXIV., lata a Rogerio de Landriano Judice, *Mediolani in Palatio* (gentilitio) *ejusdem Domini Cardinalis, ex mandato Domini Uberti Cardinalis Presbyteri, Tituli Sancti Laurentii in Damaso, & Apostolicæ Sedis Legati*.

Lucius III. Pontifex Maximus, dum esset Veronæ, Fridericum Imperatorem allocuturus, Concilium Episcoporum coëgit Anno MCLXXXV., Pagio testante, ad quod Ubertus Cribellus jam Cardinalis Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & Archiepiscopus Mediolanensis se contulit, ibique moram duxit. Contigit autem eodem Anno, atque in eadem Urbe obitus Lucii Summi Pontificis, VII. Calendas Decembris. Quapropter Cardinales omnes, qui defunctum Pontificem comitati fuerant, collectis suffragiis, statim evexere ad Sancti Petri Cathedram Ubertum nostrum Antistitem, qui tamen usque ad mortem Archiepiscopatum Mediolanensem numquam dimisit, sed per fidos sapientesque Ministros hanc Ecclesiam gubernare dignatus est.

Fridericus Imperator Mediolanum profectus, nuptias disposuit Filio suo Henrico VI. (aliis V.) in nostra Metropoli celebrandas cum Constantia, Rogerii Siciliæ Regis Filia, quam perperam nonnulli dixere Monialem, ùt animadvertit Baronius. Initæ illæ fuerunt in Basilica Sancti Ambrosii Anno MCLXXXVI solemni eâ pompâ, quæ Augustam Familiam decebat, & splendido tantæ Metropolis decori responderet. Corona pariter Italica tribus hisce Principibus imposita fuit: Sed quis eorum Præsulum qui aderant, Coro-

nationis honorem retulerit, plures Scriptorum nostræ Patriæ malè expressere. Alii enim indicaverunt Algisium, qui jam fatis concesserat; alii, Milonem, qui nondum erat Archiepiscopus; alii demum Ubertum, qui Pontificatûs Maximi Dignitate præfulgens, longe abhinc aberat. Pagius dubium omne exsolvit, referens verba æqualium illi tempori Auctorum, ac præsertim Radulphi de Diceto, ita scribentis: *Inter Henricum Regem Theutonicum, & Constantiam Filiam Rogerii Siculi Regis, Amitam verò Gulielmi Regis Siculi, Generi Regis Anglorum, matrimonium celebratum est VI. Calendas Februarii: Viennensis Archiepiscopus Fridericum Imperatorem Mediolani coronavit. Eodem in die Aquilejensis Patriarcha coronavit Henricum Regem Theutonicum, & ab ea die vocatus est Cæsar. Quidam Episcopus Theutonicus coronavit Constantiam. Hæc acta sunt in Monasterio Sancti Ambrosii.* Id autem omne peractum est, absque obtento consensu Urbani III. Pontificis Maximi atque Archiepiscopi Mediolanensis. Quocirca, ut justam indignationem suam profiteretur, tum Aquilejensem Patriarcham Godefridum, tum alios Præsules qui interfuerant, a Divino suspendit Officio.

Ubertus Pontificia Dignitate auctus, secundo Anno electionis suæ in Summum Hierarcham, Diploma expedivit Veronæ adhuc degens, in favorem Cœnobii Morimundensis, cui Alexander III. Pontifex Maximus Privilegia quædam indulserat Anno MCLXXI, ùt tradit Ughellus in Serie Archiepiscoporum Mediolanensium, ubi de Robaldo agit: quo eadem Privilegia confirmavit Anno MCLXXXVI. Illud non retulit memoratus Ughellus, asserens conforme prorsus esse Re-

Rescripto Alexandri, quod recitaverat, ùt diximus in Vita Robaldi.

Quid egerit Urbanus III. sedens in Suprema Sancti Petri Cathedra, & quot labores atque ærumnas pertulerit, ut auctoritatem suam, Fideique Catholicæ partes tueretur, coactus etiam intrepidè obsistere Friderico Ænobarbo, ejusque Filio Henrico, nostrum non est enarrare; cùm abundè egregias Urbani res gestas ad posteros transmiserint Cardinalis Baronius, Ciaconius, Platina, & alii qui Vitas Pontificum Romanorum descripsere. Summâ procul dubio religione Pontificem istum excelluisse, apud nos vestigia etiam in præsentem diem servata testantur. Siquidem multò etiam ante quàm Dignitates splendidiores consequeretur, ideft Anno MCLXX, ùt refert Pennotus, Monasterium condidit prope Ticinum amnem, in Loco appellato *Bernate*, gentilitii juris sui, ditavitque opulento censu ex paternis facultatibus, subdens illud alteri Cœnobio, nuncupato *de Crescentiaco*, Ordinis Canonicorum Lateranensium. Neque hoc contentus, novum similiter Monasterium erexit, quod nunc etiam dicitur *Sancti Petri ad Ulmum*, illudque pariter proprii patrimonii reditibus locupletavit. Hinc autem factum est, ut creditus fuerit Ubertus Cribellus, nomen suum dedisse Ordini Regularium Canonicorum, quemadmodum legi potest in laudato Pennoto, & Oldoini Additionibus ad Ciaconium: Sed citra verum; cùm nemo unquam memoraverit ex nostris, aut Pontificiis Scriptoribus, eidem sacræ militiæ adscriptum eum fuisse, quamvis revera propensissimum animum servavisse erga celebrem hanc & sanctissimam Congregationem ipse semper commonstraverit.

 Non

Non leve indicium quoque religiosissimi in Deum & Sanctos cultûs, est cura, quam Ubertus habuit, ut Sacra Cœlitum Lypsana Fidelium venerationi exponerentur; refert namque Petrus Paulus Bosca *in Martyrologio Ambrosiano*, ad diem XXV. Augusti, reperta fuisse ab Uberto Corpora Sanctorum Martyrum Astantii & Antoniani, in Pago Viconzoni Diœcesis Mediolanensis, prope agrum Laudensem, atque ab ipso (ùt Bosca autumat) traducta inde fuisse Mediolanum, in Ædem Sancto Satyro dicatam. Siquidem ipsemet Clarifs. Bosca testatur, se expositos in Ara Majori ipsius Ecclesiæ multos Cineres horum Martyrum vidisse, dum de Festo Epiphaniæ singulis annis cum aliis quampluribus Reliquiis publicæ venerationi exhiberentur, & debito obsequio coluisse. Illustrius tamen argumentum pietatis, quæ in Urbano III. Summo Pontifice, simulque Archiepiscopo nostro fervebat, ea omnia sunt, quæ paulo ante obitum summo studio curavit, ut nempe conservatâ Jerosolymâ, & venerandis Terræ-sanctæ Locis, vividior semper floreret contra Barbarorum irruptiones triumphalis gloria Crucifixi Redemptoris. Id namque ostendunt solicita meditamenta in unum colligendi universos Principes Occidentales, ob expedienda in Orientem subsidia copiarum. Sed intempestiva mors obstitit præclarissimis cœptis; cùm enim Veronâ Ferrariam se contulisset, Venetias usque penetraturus, ad animos Christianorum militum inflammandos, ferale nuncium accepit, captam jam esse a Saladino Jerosolymæ Urbem; ac intimo cordis dolore perculsus contabuit, obiitque, sepultus in Ecclesia Cathedrali Ferrariensi, post annum I., menses X.,

dies

dies XXV. actos in suprema Hierarchica Dignitate; & annos II., menses IX., dies X. in Archiepiscopatu Mediolanensi, ut mox compertum faciemus.

Appositum est illius Tumulo in memorata Ferrariensi Cathedrali sequens Epitaphium:

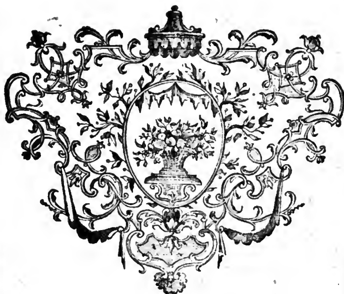
HIC JACET SACRÆ MEMORIÆ URBANUS PP. III.
NATIONE MEDIOLANENSIS,
EX GENERE CRIBELLORUM
SEPULTUS. MCLXXXVII.

De numero annorum, mensium, & dierum, quibus Mediolanensem Ecclesiam Ubertus rexerit, si inspiciamus Catalogos antiquos nobis relictos, dubitari nequit, cùm eidem attribuant annos II., menses IV., & dies X. Verùm si iisdem standum sit, nodus nondum extricatus objicitur, quo videlicet die electus fuerit in Archiepiscopum hujus Metropolis. Sigonius, qui Uberti electionem ad Ambrosianam administrandam Ecclesiam Anno MCLXXXI. figit, longe aberrat, proinde minimè est attendendus. Puricellus, qui Annum MCLXXXV. rectè adnotat, III. Calendas Aprilis collatum Uberto Præsulatum affirmavit: Nec multùm dissentit Ughellus, qui circa exeuntem Martium, aut Aprilis initium, eumdem institutum Archiepiscopum tradit. Papebrochius *in Exegesi Mediolanensium Antistitum*, ad diem XI. Maji (quem nos etiam secuti sumus in Adnotationibus ad Sigonium) differt Uberti Successionem in Sedem Algisii defuncti. Attamen cùm secundis curis has Epochas expenderimus,

rimus, compertum nobis effectum est, neminem ex hisce laudatis Scriptoribus in scopum collimasse. Namque seriò attendentes annorum numerum, qui in vetusto nostro Catalogo tribuuntur Algisio, nempe, *annos VIII*, *menses quinque*, *quinque diebus minus*, diximus superiùs, eos compleri die XXVIII. Novembris, Anni MCLXXXIV.: Admonente verò Catalogo eodem, *vacasse* Mediolanensem Sedem *mense I.*, *& diebus XI.*, patêre arbitramur, electionem Uberti post Algisii obitum, incidisse in diem IX. Januarii, Anni MCLXXXV. Porro certum est, Pagio teste, mortem Urbani III. Archiepiscopi nostri amoveri non posse a die XIX. Octobris Anni MCLXXXVII; proinde anni II., menses IV., & dies X. minimè congruunt calculo Scriptorum, quos hactenus indicavimus, aut enim deficiunt, aut excedunt. Quod optimè percipiens Papebrochius, opinatus est, ab Urbano III. dimissum fuisse Archiepiscopatum Mediolanensem mense uno ante mortem; reluctante potiùs veterum Scriptorum testimonio. Nos qui superiùs relatam Epocham fiximus, in tanta opinionum varietate non aliam viam enodandæ huic difficultati amplecti posse arbitramur, quàm afferendo, excidisse e calamo Amanuensis numerum IV. mensium, cùm IX. exscribendi forent ab archetypo Catalogo. Neque hoc novum est, cùm alibi etiam idem Papebrochius similem errorem conatus sit emendare. Sanè si conjectandi libertas nobis quoque indulgeatur, censemus in archetypo antiquo Catalogo adnotatum fuisse hunc Romanum numerum *IX.*; sed Amanuensem alterum numerum *IV.* exscripsisse, cùm illud fortasse vel malè compactum, vel corrosum offenderit. Equidem hoc

ablato

ablato exscriptorum mendo, temporis spatium adamussim & electioni Uberti, & morti respondet in Summo Pontificatu; ideoque nihil securius nobis statuendum objicitur. Nihilo tamen minus penes Lectores judicium sit; nobis profitentibus, certiora si emergant, libenter nos amplexuros.

MILO.

MILO.

D Archipresbyteri Dignitatem in Majori Mediolanensi Ecclesia primò evectus fuerat Milo, dictus *de Cardano*, ùt ipsemet testatur in Diplomate, cùjus infra mentio fiet: quocirca emendandus est Galesinius, qui eum apertè vocat *Candianum*. Comes fuit unà cum Sancto Galdino peregrinationis susceptæ ab Obertò Archiepiscopo nostro ad Januensem Urbem, ut sequeretur Alexandrum III. inde in Gallias profecturum, tempore Schismatis & excidii Mediolanensis Urbis a Friderico Ænobarbo parati. Deinde Infulam Taurinensem obtinuit Anno MCLXX.; quod minimè animadvertit Ughellus in Episcopis Taurinensibus, ejusdem electionem affigens Anno sequenti, cùm tamen id expressè legatur *in Monument. Basil. Ambros.*, num. DCIX. apud Puricellum, a quo archetypum Documentum profertur Translactionis peractæ coram Domino Galdino Mediolanensis Ecclesiæ Archiepiscopo & Apostolicæ Sedis Legato, inter Abbatissam Monasterii Majoris Mediolani, & Abbatissam Cœnobii de Montano (prope Pagum Roxati, extra Urbem nostram ad Occidentem). Cùm enim translatum esset judicium arbitriumque Partis utriusque in Dominum Milonem, Mediolanensem Archipresbyterum, & Taurinensem Episcopum, ipse in concordiam prædictas Abbatissas composuit. Data est hæc Charta *per manum Domini Algisii Cymeliarchæ & Cancellarii*, *de mandato supradicti* Do-

Domini Galdini, Archiepiscopi, & subscripta *a Milone Taurinensi Episcopo, & Archipresbytero, Anno a Nativitate Domini millesimo centesimo, septuagesimo, XII. Calendas Novembris, Indictione IV.*

Neque hæc sola occasio fuit, publicè experimentum faciendi, quantâ præditus esset Milo dexteritate ac prudentia. Etenim, cùm ageretur Anno MCLXXVII. magnum Opus reconciliandi Fridericum cum Alexandro III. Pontifice Maximo, septem Cardinales Summus Pontifex pacis arbitros ac mediatores delegit; Lombardi verò ad propriam partem totidem sapientissimos Viros designavere, quorum primus Milo fuit Taurinensis Episcopus, simul cum Bergomensi, Cumano, & Astensi Electo, aliisque tribus Laicis Judicibus. Constat hoc ex Actis ipsis Alexandri III., quæ Baronius refert.

Mediolanensem Ecclesiam ditare voluit Milo Divini cultûs incremento, etiam antequam hujus Metropolis Solium conscenderet. Recitat Franciscus Castellus sæpiùs laudatus in Collectaneis MStis, quæ in Bibliotheca Ambrosiana custodiuntur, Chartam Donationis, quam Taurinensis iste Præsul expedivit Anno MCLXXXVI., ut Primario Clero Metropolitanæ Basilicæ novus Canonicus accresceret. Quandoquidem verò Documentum istud adhuc latet in tenebris, non ingratum erit Lectoribus, in lucem productum illud accipere.

„ In nomine Domini, Anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo octuagesimo sexto, quintodecimo die mensis „ Julii, Indictione quarta, Capitulo Ordinariorum Mediolanensis Ecclesiæ. Ego in Dei nomine Milo Turinensis, Episcopus,

„ pus, & Mediolanenſis Eccleſiæ Archipresbyter, qui dicor
„ *de Cardano*, conſenſu & voluntate Domini Urbani Papæ
„ & Mediolanenſis Archiepiſcopi, ſicut per ejus Literas bul-
„ latas a me viſas apparebat; necnon & præſente & con-
„ ſentiente Heriprando Judice & Advocato ipſorum Ordina-
„ riorum, & Domino Petro Buxoro Archipresbytero de
„ Monte, & Magiſtro Philippo, atque Guiſcardo Vicecomi-
„ te, & Albrico de Surexina, & Hugone de Oranò Sacer-
„ dotibus, atque Ottone Vicedomino, qui dicitur de Cur-
„ te, & Oldone Crivello Diaconibus, ac Magiſtro Faxa-
„ to, qui dicitur Menclotius, & Uberto Lento, & Alber-
„ to item Menclotio Subdiaconibus ipſius Capituli. Dono
„ præſenti die & hora inter vivos: Nominative omnes il-
„ las poſſeſſiones, quas habeo, & mihi pertinent in Locis
„ & Fondis Foſſadolto, Paninzacco, & in eorum territo-
„ riis, ac in circumſtantibus Locis tam in Caſtris, quàm
„ in Villis & in finibus, quas emi a Maineriis, pretio li-
„ brarum ſeptingentarum ſeptuaginta novæ monetæ Medio-
„ lani; ſcilicet Caſas, ſedimina, ac molendinorum ſedes,
„ cum ædificiis eorum, & ceteras territorias res cum omni
„ honore & diſtrictu, & conditionibus . . . . ,
„ & Eccleſiarum advocatiis, piſcationibus & jure vaſſallo-
„ rum, & omni alio jure & uſu . . . . Eo tenore,
„ ut a modo in antea ſint ipſæ poſſeſſiones omnes ipſius Ca-
„ pituli: Ita tamen, ut præſenti numero Ordinariorum ad-
„ datur unus Ordinarius Præbendarius, qui ipſas res habeat
„ & teneat, & faciat omni tempore Anniverſarium meum
„ ex fructibus ipſarum poſſeſſionum cum Domino Archiepi-

„ ſcopo,

„ scopo, & cum ipso Capitulo, atque cum Communantia
„ Sacerdotum Mediolanensium; dando Domino Archiepisco-
„ po, si interfuerit, solidos quinque, & Hebdomadariis de-
„ narios quinquaginta duos; Sacerdotibus & Diaconibus Ca-
„ pituli Ordinariorum denarios sex pro unoquoque; Subdia-
„ cono & quatuor Notariis denarios quatuor pro unoquo-
„ que; Lectoribus denarios quatuordecim; Custodibus dena-
„ rios sexdecim; Veglonibus & Veglanis denarios viginti;
„ inter Crucem & incensum denarios duos; Pueris Magistri
„ Scholarum denarios duos; pro pane & vino Malsanis so-
„ lidos duos. Et præfati denarii omnes dentur singulis an-
„ nis præfatis personis in jam dicto Anniversario meo, tam
„ si non interfuerint, quàm si interfuerint, excepta suprascripta
„ benedictione Domini Archiepiscopi. Ceteris verò Presby-
„ teris, qui intererint, dentur denarii duo pro unoquoque,
„ & qui non intererint, nihil habeant. Cetera verò Judi-
„ cata & ordinamenta, quæ ego qui supra Milo, feceram
„ supra jam dictis facultatibus meis, casso & infringo, quia
„ sic decrevit mea bona voluntas. Actum in Domo ip-
„ sorum Ordinariorum, pro remedio & mercede animæ
„ meæ.

„ Ego Heriprandus, qui dicor Judex, & suprascripto-
„ rum Ordinariorum Advocatus consensi ut supra, & sub-
„ scripsi.

„ Interfuerunt Gulielmus, qui dicitur Burrus, & Anri-
„ cus Advocatus de Turino, ac Bottus de Massenago, &
„ Petrazius de Sancto Calocero, atque Petrus de Subiate
„ Testes. Ibique incontinenti investivit ipse Dominus Milo

„ Episcopus præfatos Dominum Petrum Archipresbyterum,
„ & Ottonem Vicedominum, & Magistrum Faxatum nomi-
„ ne ipsius Capituli de præfatis possessionibus omnibus, qua-
„ liter superiùs legitur.

„ Ego Gualdericus Palliarius, Notarius Sacri Palatii tra-
„ didi & subscripsi.

„ Ego Rogerius, qui dicor Palliarius, Notarius Sacri
„ Palatii scripsi.

„ Ego Petrus de Veriano Notarius Sacri Palatii authen-
„ ticum hujus Exempli vidi, & legi, & sic in eo conti-
„ nebatur, ùt in isto legitur Exemplo, extra literas plus
„ minusve.

„ Ego Manfredus, qui dicor de Brivio, Imperialis Aulæ
„ Notarius authenticum hujus Exempli vidi & legi, & sic
„ in eo continebatur, sicut in hoc legitur Exemplo, extra
„ literas plus minusve.

Electus demum Milo communibus Suffragiis pòst mensem I., & dies XVI. ab obitu Urbani III. Summi Pontificis (ùt tradunt Catalogi), non quidem statim post auditam Urbani mortem, quemadmodum censuit Ughellus, die V. Decembris Anni MCLXXXVII. Ambrosianam Ecclesiam administrandam suscepit. Biennio post eidem sese obtulit definienda controversia, quæ antea ferbuerat inter Præpositum Ecclesiæ de Casolate, & Priorem Monasterii Morimundensis. Archiepiscopus autem noster ipsam adeò diremit, ut quieta imposterum inter illos concordia viguerit. Chartam Transactionis recitat Ughellus in Vitis Archiepiscoporum Mediolanensium, subscriptam manu propria Milonis, & datam Anno MC-

MCLXXXIX., XI. Calendas Augusti, Indictione VII.

Superioribus annis, ùt vidimus, acerrimum exortum fuerat dissidium inter spectatissima duo Collegia Canonicorum Urbis Bergomensis, Sancti Alexandri videlicet, & Sancti Vincentii. Quamvis verò Mediolanensis Archipræsul Robaldus, & etiam Pontificia auctoritas Innocentii II. sese interposuisset, ut invicem altercantes utriusque Basilicæ Canonici lites deponerent, revixêre nihilominus controversiæ, donec Lanfrancus Bergomi Antistes tantâ se gerens dexteritate illas omnes exsolverit, atque evicerit ut ex duobus Collegiis unum conflaretur; ac proinde utriusque Partis Canonici sese tamquam Fratres sint amplexati, quemadmodum in Episcopis illius Urbis Ughellus authenticis Documentis enarrat. Deerat tam præclaro Operi auctoritas Metropolitani Pontificis. Quamobrem Milo Archiepiscopus Diploma dedit, quo se approbare & confirmare ostendit, quod actum fuerat per Bergomenses, ad perficiendum laudatissimum hoc Opus, ùt ex Charta ab eodem Ughellò vulgata, cui Milo manu propriâ subscripsit, expeditâ *Mediolani, per manum Domini Rolandi Diaconi & Cancellarii Anno MCXC., Pontificatus Domini Milonis anno tertio, sexto die Februarii, Indictione VIII.*

Anno eodem emerserat denuo inveteratum jurgium inter Canonicos & Monachos Basilicæ Sancti Ambrosii, circa jus, quod utraque Pars in peragendis Divinis Officiis sibi vendicabat. Quocirca Milo Archiepiscopus, ut tamdem succrescentia in dies litigia radicitus exscinderet, Sententiam tulit, qua singula quæ in controversiam venerant, definivit; legemque statuit, ut cuncta imposterum sine tumultu & scan-

dalo

dilo fierent. Legitur hæc Charta *in Monument. Basil. Ambros*, num. DCXIII., *data Anno MCXC*, *die III. Martii* (non Maji, ùt per errorem Ughellus fcripfit) *Indictione VIII.*, *Pontificatus Domini Milonis anno tertio*, *per manum Domini Rolandi*, *Dei gratia Mediolanenfis Ecclefiæ Diaconi & Cancellarii*, ac fubfcripta *Mediolani* ab ipfo Milone Archiepifcopo. Non acquievere tamen Antiftitis noftri Decreto Canonici ac Monachi ejufdem Bafilicæ: Quapropter ad Summi Pontificis Clementis III tribunal appellavere Anno MCXCI., qui defignatis duobus Judicibus Petro Abbate Sancti Petri de Laude-vetere, unà cum Oberto Præpofito Bergomi, iifdem Caufam definiendam commifit. Sed hæc fufiùs enarrare, ad noftrum Inftitutum non pertinet.

Biennio poft, Anno nempe MCXCIII. nobis occurrit *in Monument. Bafil. Ambrof.*, fub num. DCXXI. Privilegii Charta, quo Archiepifcopus Milo confirmat ea omnia, quæ tum Mediolani, tum extra Urbem juftè & canonicè Sancti Ambrofii Monafterium poffidebat. Subfcribitur hoc Diploma propria manu memorati Antiftitis: Datum autem eft *per manum Domini Rolandi*, *Dei gratia Mediolanenfis Ecclefiæ Diaconi & Cancellarii*, *Anno MCXCIII.*, *die martis fexta menfis Aprilis*, *Pontificatus Domini Milonis anno quinto*: Equidem *dies martis* eo anno verè incidebat *in diem fextum Aprilis*; non ita tamen *annus quintus* Milonis tunc numerari poterat. Animadvertunt optimè hoc mendum Puricellus & Ughellus, qui cum fuis Adnotatoribus in margine ad hoc Diploma, conftanter afferunt, excidiffe e calamo Cancellarii, feu potiùs Scribæ annum *quintum*, pro *fexto* jam incœpto.

Nos

Nos tamen validius argumentum proferimus, Chartam videlicet ab eodem Milone datam Anno sequente, die XIII. Martii, in qua septimum decurrisse Pontificatus annum Cancellarius optimè expressit, ut mox videbimus. Documentum confirmationis expedivit Milo Archiepiscopus *Superstantiæ Hospitalis Sancti Eustorgii*, Prædecessorum suorum *Rubaldi*, *Oberti*, & *Beatissimi Confessoris Galdini* auctoritate jam roboratæ. Quoniam verò hujusmodi Scriptum non ita obvium est, quia relatum tantummodo a Clariss. Muratorio Tom. III. *Antiquit. Ital. Med. Ævi*, colum. DLXXXV., nos ex *Collectaneis* antea laudatis Francisci Castelli, illud typis vulgamus, ut error superioris Chartæ dilucidiùs pateflat.

„ Milo Dei gratia Sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ Archie-„ piscopus. Dilecto Fratri Guidoni Præposito, & Fratribus „ (Sacerdotibus Canonicis) Ecclesiæ Beati Eustorgii Me-„ diolani tam præsentibus, quàm substituendis in perpetuum. „ Tunc rectè assumptum videmur administrare officium, cùm „ de Ecclesiis & earum servientibus, nostro commissis regi-„ mini, sinceriori & ampliori cura, & meditatione solicita „ utiliter cogitamus, & eas taliter satagimus ordinare, de-„ fendere & fovere, ut nihil nostræ sit in posterum negli-„ gentiæ imputandum; sed potiùs ex utili provisione nostra „ spiritualiter & temporaliter., Auctore Deo, suscipiant in-„ crementum, & quod canonicè adeptæ sunt, omni tem-„ pore sine difficultate qualibet perpetuò valeant possidere „ quietè. Audivimus siquidem, & ex tenore Privilegiorum „ bonæ memoriæ Domini Rubaldi, & Domini Oberti, at-„ que Beatissimi Confessoris Galdini Prædecessorum nostrorum

„ nobis

„ nobis manifestè innotuit, quòd prædictus Dominus Rubal-
„ dus Hospitale ad honorem Dei, & pauperum sustentatio-
„ nem, in Suburbio Portæ Ticinensis constructum, & ejus
„ ordinationem omnimodam; & memoratus Dominus Ober-
„ tus superstantiæ Ecclesiæ vestræ dispositionem, regimen,
„ dominium, & investituram, Ecclesiæ vestræ & vobis ve-
„ strisque Successoribus donando concesserint, & concedendo
„ donaverint; & prædictus Beatus Galdinus, tunc Mediola-
„ nensis Archiepiscopus, illa eadem, necnon & Ecclesiam
„ Beati Petri, & Ecclesiam Sancti Stephani cum omnibus ad
„ eas pertinentibus, tam in decimationibus, quàm in aliis
„ reditibus, proventibus, & possessionibus, & omnia alia
„ ad Ecclesiam Beati Eustorgii pertinentia, Apostolicâ, Se-
„ dis cujus fungebatur Delegatione, & Sanctæ Mediolanen-
„ sis Ecclesiæ auctoritate, vobis vestrisque Successoribus con-
„ firmavit, liberè & quietè habenda perpetuò, sicut in eo-
„ rum Privilegiis continetur. Nolentes igitur, quod a tan-
„ tis Patribus a nobis omnimodis imitandis statutum est,
„ alicujus malignitate infringi vel mutari, honestis precibus
„ & petitionibus vestris annuentes, & grato concurrentes as-
„ sensu, Hospitale prædictum, & ejusdem omnimodam ordi-
„ nationem atque dispositionem, regimen dominium atque
„ investituram Superstantiæ Ecclesiæ vestræ, & Ecclesiam
„ Beati Petri, & Ecclesiam Sancti Stephani cum omnibus ad
„ eas pertinentibus, & alia omnia ad Ecclesiam Beati Eu-
„ storgii pertinentia, adinstar Beati Galdini Prædecessoris no-
„ stri, auctoritate Sanctæ Mediolanensis, cui licèt indigni
„ præsidemus, Ecclesiæ, & nostrâ, jure perpetuo vobis ve-
„ strisque

„ ftrifque Succefforibus concedimus, confirmamus, & præfen„ tis Scripti paginâ communimus. Statuentes, ut nulli omni„ no hominum Clerico vel Laico, in noftra commoranti „ ditione liceat contra hanc noftram confirmationem venire, „ vel eam aufu infringere temerario. Si quis verò id at„ temptaverit, & commonitus diligenter fuam debita fatisfa„ ctione non correxerit temeritatem, iram Dei Omnipoten„ tis & noftram, ac fui ordinis & officii periculum fe no„ verit incurfurum.

„ Ego Milo Mediolanenfis Archiepifcopus fubfcripfi.

„ Ego Philippus Mediolanenfis Archipresbyter fubfcripfi.

„ Ego Obertus Mediolanenfis Archidiaconus fubfcripfi.

„ Ego Vifcardus Vicecomes Presbyter fubfcripfi.

„ Ego Petrus Presbyter fubfcripfi.

„ Ego Albertus Presbyter fubfcripfi.

„ Ego Guifcardus Mediolanenfis Ecclefiæ Presbyter fub„ fcripfi.

„ Ego Rolandus Mediolanenfis Ecclefiæ Diaconus & Can„ cellarius fubfcripfi.

„ Ego Otto Diaconus fubfcripfi.

„ Ego Otto Diaconus Vicedominus fubfcripfi.

„ Ego Oldo Mediolanenfis Ecclefiæ Diaconus fubfcripfi.

„ Ego Obertus Mediolanenfis Ecclefiæ Diaconus fubfcripfi.

„ Ego Faxatus Subdiaconus fubfcripfi.

„ Ego Lanterius Subdiaconus fubfcripfi.

„ Ego Jacobus Caffina Subdiaconus fubfcripfi.

„ Datum per manum Domini Rolandi Mediolanenfis.... „ Cancellarii, Anno millefimo centefimo nonagefimo quarto,

„ decimo tertio die Martii, Pontificatus Domini Milonis,
„ Dei gratia Mediolanensis Archiepiscopi Anno septimo.

Mediolanensem Ecclesiam rexit Milo annis VII., mensibus VIII., diebus VIII., quemadmodum Catalogus noster affirmat. Cùm autem juxta calculum initam ad ejus electionem, statuerimus eidem diem V. mensis Decembris, Anni MCLXXXVII., designati a Catalogo numeri annorum, mensium, & dierum explentur die XIII. mensis Augusti, Anni MCXCV.

Plurimùm erravit Sigonius, qui Milonis obitum Anno MCXCIII. affixit. Neque caret suo nævo etiam Papebrochius, qui illum vitâ ereptum tradit die XIII. Julii; quamvis eidem condonari hoc mendum possit, cùm abdicatam ab Urbano III. Mediolanensem Ecclesiam uno mense ante obitum fuerit opinatus. Certè usque ad Annum MCXCV. vitam produxisse Milonem, perspicuum est; Testem enim adstitisse legimus Henrici VI. Imperatoris Diplomati, expedito in favorem Cœnobii Morimundensis, *Anno Dominicæ Incarnationis MCXCV., Indictione XIII., Mediolani, die Dominico, IV. die mensis Junii*, quod vulgavit Ughellus, ubi agit de hoc Archipræsule nostro; in eo tamen a vero aberrans, quòd nimiùm fiderit Calcho; & recentioribus Catalogis, dum ait, Milonem saltem ad Annum prope pervenisse MCXCVI., cùm nimis indefinitum sit hoc tempus, & supra quatuor menses ab ejusdem morte excurrerint, ante exitum istius anni.

Sepultus est in Ecclesia Hyemali, prope Suggestum. Franciscus Castellus sæpe laudatus, *in MStis suis*, quæ Ambro-

brosiana Bibliotheca custodit, ista adnotavit; exornatum nempe fuisse Locum illum, qui condendis Cineribus nostrorum Antistitum aptatus erat, rubeis marmoribus ab Uberto Gribello, postmodum Urbano III. Cùm autem regiâ magnificentiâ Joannes Galeatius Vicecomes, Dux primus Mediolani, extruere Templum Maximum vellet in eam, quæ nunc visitur, formam; dispersa fuere ornamenta omnia, quæ in vetustiore Basilica refulgebant; atque inter marmorum rudera inventum fuit Seculo XVI, idest eo vivente, insculptum in rubro Lapide Epitaphium Milonis, hisce carminibus expressum:

ISTHIC PONTIFICIS REQUIESCUNT OSSA MILONIS,
CUI DEUS ÆTERNÆ CONCEDAT GAUDIA VITÆ.

OBERTUS II.

Efuncto Milone, post dies XXVI. Sedis vacantis electus est Mediolanensis Archiepiscopus Obertus, seu Ubertus de Tertiago, Anno MCXCV. (non sequenti, ut voluit Ughellus) die VIII. Septembris, in universa nunc Ecclesia, Beatissimæ Virginis Mariæ Nativitati dicato. Antequam ad hanc Dignitatem promoveretur, Modoëtiensis Basilicæ Archipresbyter egregium experimentum dederat, præsertim prudentiæ sapientiæque, vocatus ad firmandas testimonio suo augustas paginas Privilegii, quod post statutam Pacem Constantiæ Fridericus Ænobarbus Mediolani moram trahens Civibus nostris concessit Anno MCLXXXV., IV. Nonas Maji, Indictione III. Puricellus hoc Diploma publici juris fecit, loco sæpius laudato, sub num. DXCII. Præsens quoque fuerat Obertus alteri Privilegio, ab eodem Ænobarbo Mediolanensibus dato, Anno proximè enunciato, III. Idus Februarii, apud Regium Lepidi, quò Consules Mediolanenses & alii honesti Cives se contulerant, pertractaturi quæ in memorata Pace Constantiæ juramentis firmata fuerant, ad hanc Metropolim spectantia. Etiam hoc Diploma vulgavit Puricellus, num DLXXXVII., in quo legimus mansuetissima præconia Majoribus nostris data ab Ænobarbo, eos appellando *strenuos*, *fideles*, *ac ferventiori præ ceteris affectu ipsi devotos*; & enumeratur inter Testes *Obertus Modoëtiensis Archipresbyter*.

Ga-

Galesinius in Serie Mediolanensium Antistitum, ut Obertum nobilius honestaret, tradit, eumdem Canonicis Ordinariis Metropolitanæ Basilicæ fuisse connumeratum. Non ita facile hoc admisit Puricellus, num. DCXXIV.; fassus enim est, decus istud non satis videri compertum. Nos Archivum ipsum hujus Primarii Collegii consuluimus, & præsertim Nomenclaturam Canonicorum, qui longè retro eidem adscripti fuerunt; nec quidquam occurrit de hoc Oberto. Aliud splendidius decus excogitavit memoratus Scriptor, ut altiùs etiam Obertum extolleret, videlicet asserendo, Cardinalitiam Dignitatem sub Titulo Sancti Stephani in Cœlio Monte, ab Innocentio III. ipsi fuisse collatam. Verùm hoc quoque explodunt Puricellus & Ughellus, & qui Additamenta Ciacconio apposuere. Siquidem jam aderat eo tempore Joannes Salernitanus, auctus hoc honore & Titulo, quo varias Legationes obivit. Multò magis asserere cogimur, imaginariam esse excelsam hanc laudem, cùm Galesinius Innocentium III. indigitet auctorem collocati inter Cardinales Oberti, qui morti concessit, antequam Innocentius III. ad universæ Ecclesiæ regimen assumeretur. Denique Galesinius vertit in gloriam hujus Archiepiscopi nostri Pacem conciliatam inter Mediolanenses, & Comenses, qui diutinis bellis sese invicem fregerant, magno facultatum & Oppidorum detrimento. Sanè Tristanus Calchus fœdus hoc enunciat ad Annum MCXCVI., quo verè Archiepiscopus erat Obertus: Sed cùm erraverit, statuens ejusdem electionem huic anno; cùm Milo minimè vitam tamdiu produxerit, Obertum fausti istius Operis sequestrem non facit. Credere tamen prudenter valemus, intere

fuisse

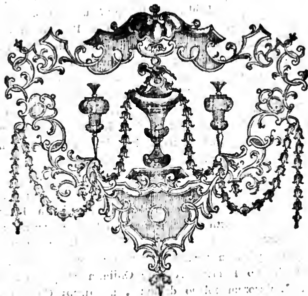
fuisse etiam Obertum, unà cum Patriæ nostræ Consulibus, auctoritate & consilio, prout Archiepiscopalis potestas exigebat; quamvis fœderis Tabulas, expeditas Idibus Septembris, videre haud potuerit, raptus morte die XIII. Junii illiusmet anni.

Contigit eodem Anno MCXCVI., quo Obertus adhuc Mediolanensem Ecclesiam regebat, ut inopinato casu magna pars Basilicæ Sancti Ambrosii in præcipitem ruinam decideret, non sine intimo Civium dolore, qui deposita ibidem a Sancto Patrono mortalitatis spolia quotidiano cultu venerabantur. Minimè expectavit optimus Pastor supplices preces, ad liberalem aperiendam manum, viresque omnes impendendas, quarum conatu solicitò Sacra Ædes illa fervidis omnium votis instauraretur. Verùm succrescentibus Ædificii primordiis obstitit mors intempestiva, quæ pia ejusdem desideria præcidit.

Tempus regiminis assignatur in antiquo Catalogo, mensium IX., & dierum V. Miratur Papebrochius, quòd admissis ab Ughello novem mensibus, & diebus quinque Sedis Oberti, ipse tamen statuens electionem VII. die Septembris Anni MCXCVI., eum decessisse è vita affirmet die XII. Aprilis, MCXCVII.; neque enim novem sunt menses, sed tantùm septem. Porro etiam Papebrochius consueto errore labitur, ob mensem detractum ab Archiepiscopali munere Ecclesiæ Mediolanensis, quod ab Uberto Cribello ante mortem dimissum ipse putavit. Itaque perduravit Obertus, ex calculis jam in Milonis Vita initis, a die VIII. Septembris, Anni MCXCV., ad diem XIII. Junii anni sequen-

quentis; quo etiam Altaria Ecclesiæ Caravallensis consecravit, ùt ex Codice ejusdem Abbatiæ Puricellus *in Monum. Basil. Ambros.*, num. DCXXIX. fidem facit.

Sepulcri locus ab Auctore Catalogi minimè indicatur.

PHI-

PHILIPPUS I.

Lampugnana nobili Mediolanensi Familia natales trahens Philippus, mortuo Oberto de Tertiago, post dies XXVI. vacantis Sedis Pastoralem hujus Ecclesiæ virgam Infulamque suscepit, unanimi Electorum consensu, & Cœlestini III. Summi Pontificis Placito, die IX., vel X. Julii, Anni MCXCVI. Exornatus jam fuerat Dignitate Archipresbyteri in Metropolitano Canonicorum Ordinariorum Collegio, eoque nomine subscripserat pluribus Chartis Milonis Archiepiscopi, quas referunt Puricellus & Ughellus. Assumpto hujus Ecclesiæ regimine, eam reperit destitutam Sacris Ministris, qui Altari inservirent. Quapropter ad Summum Pontificem Innocentium III., Anno MCXCVIII. in Sancti Petri Cathedra constitutum confugit, rogans, ut eidem liceret manus imponere Clericis illis, quos ipse Romanus Pontifex Sacris initiaverat. Respondit benignè per Epistolam Innocentius, datam Laterani XII. Calendas Martii, hæc scribens: „ Sicut ex tenore tuarum Literarum accepimus, Mediolanensis Ecclesia tam in capite, quàm in membris, occasione Clericorum illorum, „ qui ab ipso Romano Pontifice Ordinem receperunt, adeò „ est Ministrorum solatio destituta, ut paucos Clericos in „ eadem Ecclesia valeas invenire, quos ad Diaconatûs & „ Presbyteratûs possis officium promovere: Verùm quia Fra- „ ternitas tua suppliciter a nobis expetiit, ut ipsius Eccle-

„ siæ

„ siæ necessitatem solicitudine paterna pensantes, tibi debe-„ remus licentiam indulgere, manus posse illis Ordinationis „ imponere: Super hoc tuæ Fraternitati taliter duximus re-„ spondere, quòd ipsius Ecclesiæ necessitate pensatâ, si ali-„ qui fuerint de prædictis Clericis, qui ad hoc videantur „ idonei, & spontanea voluntate per tuum ministerium vo-„ luerint ad Sacros Ordines promoveri, eos auctoritate „ nostra tibi liceat ordinare &c.

Reliquerat Obertus Archiepiscopus, festina morte præreptus, Sancti Ambrosii Basilicam, ùt diximus, vix e ruinis caput erigentem: Proinde Philippus ejusdem Successor, pudori sibi adscribendum ducens, si quod ille incœperat, ipse non absolvisset, curam omnem adhibuit, ut amotis ruderibus collapsi Templi, non tam ad culmen deduceretur recens Ædificium, sed novo etiam ornamentorum splendore fulgeret; quominus & cultus Aris tanti Patroni restitueretur, & fervidiores preces ad ejusdem Tumulum effunderent Cives, ob reparandam pene collabentem, temporum ac bellorum injuriâ, Ecclesiasticam disciplinam, & abolendas depravatæ Plebis corruptelas. Producit Puricellus *in Monum. Basil. Ambros*, num. DCXXVI. nonnullos Testes juratos in quodam Examine, paulò post confecto, qui fidem huic egregio Operi Philippi Archiepiscopi, ejusque vigilantiæ, utpote tunc spectatores, adjiciunt.

Exarserat usque a temporibus Milonis Archiepiscopi Mediolanensis lis acerrima de possessione ac proprietate Monasterii Sancti Donati de Scozula, seu de Sexto (Castro jacente ad oram Ticini Fluminis, e Lacu Verbano effluentis,

quod in præsentia appellamus *Sextum-Calendas*) cujus integrum jus utraque Pars sibi deberi affirmabat, unà cum omnibus prædiis per diversa Loca constitutis. Postquam diu agitata est quæstio, deferenda fuit ad Apostolicam Sedem Causa. Quare Cœlestinus III. Pontifex Maximus eam definiendam delectis Episcopis commisit; sed irrito conatu, cùm nondum rei cognitio securo niteretur fundamento. Pontificiam manum dirimendæ huic controversiæ apposuit Innocentius III. Cœlestini Successor, qui post longam judiciorum seriem, pluribus aliis Præsulibus demandatam, tamdem Veronense Episcopo Sententiam ferente partim favore Mediolanensis Ecclesiæ, partim pro Monasterio Sancti Donati, eam utrinque receptam ipse Apostolica auctoritate confirmavit. Quandoquidem verò in hac disceptatione Hugo de Camerario vices Archiepiscopi gerens ausus esset extrudere armatis complicibus Abbatem & Monachos a Cœnobii possessione, atque ob eam temeritatem perculsi fuissent anathemate idem Hugo suique Sectarores, redintegrari Monachos jussit Innocentius, suisque claustris restitui. Data est hæc Epistola, VI. Nonas Martii. Supererat expendenda Causa proprietatis, quæ coram ipso Innocentio III. disceptata fuit, atque communicata Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus. Quocirca origine, Privilegiis, aliisque juribus hinc inde productis, & accurato examine instituto, adjudicata fuit Monasterio Sancti Donati, utpote solidioribus basibus innixa. Seriem omnem judicii enarrat ipse Innocentius III. in Epistola, data Laterani, XVI. Calendas Maji, Pontificatûs anno II., idest Anno MCXCIX. Unita postmodum fuit hæc Abbatia Nosocomio Majori Medio-

diolani a Paulo III. Pontifice Maximo, Anno MDXXXV., ejusque reditibus hodie quoque utitur, in ægrotantium salute curanda.

Non est silentio involvenda altera Innocentii III. Epistola, missa ad Archiepiscopum nostrum Philippum, cùm de insigni Viro, Henrico nempe de Septala agatur, qui postmodum Archiepiscopale munus Ecclesiæ Ambrosianæ summa cum laude exercuit. Præstat id referre verbis ipsis Summi Pontificis, „ Cùm sicut audivimus Cancellariæ Dignitas per „ annum & ultra in Ecclesia Mediolanensi vacaverit, licèt „ jurisdictio conferendi eam juxta Lateranensis Statuta Concilii pleno jure ad nos sit devoluta, cùm nec per te „ infra sex menses, nec per Mediolanense Capitulum infra „ sex alios fuerit ordinata, nos tamen tibi tamquam Fratri „ carissimo deferre volentes, devotionem tuam rogamus af„ fectuosiùs & monemus, per Apostolica tibi Scripta præ„ cipiendo mandantes, quatenus eidem (Henrico supradi„ cto) qui tam per se, quàm per Consanguineos suos „ tibi & Ecclesiæ tuæ poterit esse fructuosus, & ad ipsius „ executionem officii probatur idoneus, quem nos etiam qua„ dam prærogativâ speciali diligimus, dictam Cancellariam „ sine cujuslibet difficultatis obstaculo, tam nostrarum pre„ cum intuitu, quàm ipsius meritorum & probitatis obten„ tu, non differas assignare; itaut ipse in hoc bonitatis tuæ „ dulcedinem valeat experiri, nosque in nostrarum exaudi„ tione precum, tuæ probare possimus devotionis affectum „ &c.

Hisce tamen sive precibus, sive mandatis Innocentii

Summi Pontificis obstitere nonnulla, quæ Henricum Septalium a percipienda Cancellarii Dignitate prorsus amoverunt. Siquidem cùm intra anni spatium Philippus Archiepiscopus Henricum Lampugnanum consanguineum suum, per traditionem Libri ac Sigilli, Cancellarium instituisset, deductâ ad Apostolicam Sedem Causâ, post diuturnam discussionem confirmata eidem fuit peculiari dignatione ab Innocentio III. hujus muneris exercitatio, cùm nulla in re culpabilis appareret. Constat hoc ex altera Epistola ejusdem Summi Pontificis, datâ Perusii IX. Calendas Octobris, Pontificatûs anno primo, idest Anno MCXCVIII.

Ughellus tradit, a Philippo Archiepiscopo finem impositum fuisse domesticis bellis, quæ inter Mediolanenses, ac Ticinenses fervebant, magno Civium incommodo, fœdaque agrorum direptione. Narrat frequentes inter ipsos pugnas Tristanus Calchus ad Annum MCCI, ac demum subdit, expugnato Oppido Viglevani, captivisque Papiensibus Mediolanum ductis, celebri eà victorià effectum fuisse, ut tamdem pax inter utrumque populum conciliaretur, & sese inimicæ adeò Civitates in fœdus etiam sociale conjungerent; nullam verò de Archiepiscopo mentionem facit. Non tamen ambigi potest, Pastoralia ejusdem officia ad perficiendum nobile proficuumque universæ huic Metropoli Opus fuisse desiderata. Sanè Carolus Sigonius ad eumdem Annum scribit, post captum Viglevanum, Papienses plurimis detrimentis impulsos, Augusto mense Oratores Mediolanum de Pace misisse, qui cùm eam æquis conditionibus impetrassent, apud Philippum Archiepiscopum solemnia sacramenta dixerunt.

De-

Decem annos regiminis, menses quatuor, dies septem assignat Philippo Archiepiscopo antiquus noster Catalogus: Quapropter cùm ad hanc Sedem promotus fuerit die X. Julii, Anni MCXCVI., ejusdem mors incidit in diem XVII. Novembris, Anni MCCVI., quemadmodum optimè Sigonius huic Anno eam adnotavit; Ughello aliisque Philippi obitum ad Annum sequentem malè transferentibus.

Sepultus est in Ecclesia Hyemali.

U B E R T U S II.

Ost dies XXIV. Sedis vacantis, Ubertus ex illustri Mediolanensi Familia Pirovana delectus est Archiepiscopus die XI. Decembris, Anno MCCVI. Adscriptus fuerat Ordinatiorum Metropolitanæ Ecclesiæ Collegio: Exinde verò Innocentius III. Pontifex Maximus illum decoravit Cardinalitiâ Dignitate. Ughellus totis lacertis contendit, ut Ubertum nostrum tanto honore exspoliet, asserens, ipsum minimè fuisse Cardinalem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, sed tantummodo Mediolanensis; tantâque firmitate in hac opinione persistit, ut eos aberrare asseveret, qui electum ab Innocentio ad primarium hunc gradum Ubertum testantur, *cùm* (ùt ipse ait) *nulla de hac re apud veteres Scriptores, & ejus ævi monimenta ratio reperiatur, sed ex Ordinario Mediolanensis Ecclesiæ Cardinale, non quidem Romanæ Ecclesiæ, ad Archiepiscopalem Sedem seu Cathedram Pirovanum ascendisse, pro indubitato habeatur*. Verùm veniam a doctissimo Viro petimus, si eumdem apertè dicimus, longè a veritatis tramite aberrasse. Primò enim testimonia antiqua hujus collatæ Uberto Dignitatis in promptu sunt, Galvanei nempe Flammæ eidem Seculo proximi, Tristani Calchi ad Annum MCCVII., Sigonii, aliorumque: Secundò monumenta illius ævi supersunt, quæ idem expressis verbis enunciant, pergamenum scilicet Diploma, funiculis adhuc pendentibus munitum, servatum apud

apud Collegam nostrum Nicolaum Sormanum, quo hic Ubertus nonnullos reditus transfert in dilectum Filium Petrum Presbyterum Ecclesiæ Sancti Raphaëlis, ad utilitatem & restaurationem Ecclesiarum Sancti Petri, & Sancti Materni. Cùm autem nondum lucem viderit, integrum damus.

„ Ubertus Dei gratia Mediolanensis Archiepiscopus, *Sancte Romane Ecclesie Cardinalis*, dilecto Filio Presbytero Petro Sancti Raphaelis salutem & omne bonum. „ Dignum est & rationi consentaneum, ut Ecclesiis nostro „ commissis regimini misericorditer provideamus. Inde est, „ quod volentes utilitari & restaurationi Ecclesiarum Sancti „ Petri, & Sancti Materni benignius providere, Decimas novalium de Roncheriis, de Cassinis videlicet Ragrerii Marinoni, & Crolli Gambari, & Bercordi, & Sancti Sepulcri, & Anselmeti de Ecclesia, nomine ipsarum Ecclesiarum temporibus nostris tibi duximus concedendas. Eo „ modo, ut ipsæ Ecclesiæ Decimas ipsas novalium tempore „ nostro habeant & teneant; ita quòd quarta pars ipsarum „ ad nos omni anno debeat pervenire, & nos eas, quandocumque voluerimus, liceat revocare. Statuimus ergo, „ ut nulli omnino hominum in nostra ditione morantium „ liceat, hanc nostram concessionis paginam infringere, vel „ ei ausu temerario contraire. Datum MCCVIII., XV. Calendas Septembris, Indictione XI.

Alterum quoque ex Bibliotheca Ambrosiana producimus, in quo Ubertus de Pirovano Mediolanensis Archiepiscopus se subscribit Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalem: Ita autem illud se habet.

„ An-

„ Anno Dominicæ Incarnationis millesimo ducentesimo „ nono : Abbiaticus dictus Pasqualis, Superstans Laboris Me- „ diolanensis Ecclesiæ Beatæ Mariæ, ex parte ipsius Labo- „ ris, investivit colonario, seu locationis nomine per Mas- „ saritium, ad benefaciendum, Boniconem de Setara, & „ Joannem, qui dicebatur Bevimonus, & Anselmiorum de „ Feria, & Boffacinum, qui dicitur Reitadinus Pulia, no- „ minativè de Brayda una ipsius Laboris in petiis tribus, „ perticarum XVI. Jacent extra, non longè a Porta, quæ „ dicitur Romana prope Zongedam, ubi dicitur in Clauso „ Sanctæ Mariæ Hyemalis. Actum in Civitate Mediolani. „ Interfuerunt ibi testes Trusso, qui dicitur de Veddano, „ & Obertus Bregomonus, & Zaninus Bregomonus, & Al- „ bertinus de Fontegio, & Botus Junius.

„ Ego Ubertus de Pir. Mediolanensis Archiepiscopus, „ *Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis* subscripsi.

„ Ego Rogerius, qui dicor Pariarius, Notarius Sacri „ Palatii tradidi, & scripsi.

Geminas alias Chartas authographas retulimus in Adnotationibus ad Sigonium *de Regno Italiæ*, sub Annum MCCVI., quæ memoratum Ubertum, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalem patenter produnt. Addimus, Innocentium III. ipsum, qui in Epistola ad eumdem Ubertum, data Florentini, XII. Calendas Novembris, Pontificatûs sui anno undecimo, respondens illius dubitationibus circa Ecclesiastica Feuda alienanda, vel non, eam inscribit hoc titulo: *Mediolanensi Archiepiscopo, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinali*; quem titulum servat in altera, de qua infra agemus. Itaque

que controversia hæc, quam etiam Oldqinus Tom. II. colum. 38. incertam reliquit, adeò diluta est, ut sole meridiano clarior appareat veritas, & Ughello reponi possit pro re omnino indubia, contra ejusdem votum superiùs descriptum.

Quod attinet ad Epistolam, missam ab Innocentio Summo Pontifice ad Cardinalem Archiepiscopum nostrum, & Episcopum Yporediensem, necnon Abbatem de Tileto, refert ipse Pontifex Maximus historiam omnem, ob quam conceperat summam indignationem contra Placentinos Consules, atque illius Urbis Primores, qui immanem tyrannidem exercuerant contra proprium Episcopum, Clerumque Patriæ suæ, manus sacrilegas extendentes non solùm ad eorum mobilia, sed etiam per iniquitatis ministros colligentes universos proventus Ecclesiasticos, pauperum substantias in usus illicitos converterant; adeò ut prædicti Episcopus & Clerus voluntarium exilium subire maluerint, & pulverem de pedibus suis excutientes elegerint aliò confugere, reverentiam Deo Sacrisque Ministris, quam Cives indignè abjecerant, inter Exteros reperturi. Cùm autem Apostolicum fulmen anathematis & Interdicti contra illos Innocentius armasset, & minas etiam intendisset (nisi resipiscerent, atque universa quæ abstulerant adamussim restituerent) se denudaturum eorumdem Civitatem Episcopali Dignitate, & Diœcesim inter finitimos Episcopos distributurum, imo & bona Mercatorum illius Urbis, ubicumque reperiri possent, detineri jussurum; ad bonam frugem sese adduxere Consules & Cives Placentini, juramento fidem suam obstringentes ad plenariè redin-

tegrandum Ecclesiam Clerumque. Hac supplici demissione contentus Pontifex, eos perbenignè a vinculis quibus innodabantur dissolvit: quo factum est, ut Episcopus Clerusque in sedem suam amica pace redirent. Verùm Ecclesiastici ipsi, transgressi mandata Summi Pontificis, Civibus suis largiti sunt, tamquam prodigi rerum sacrarum dispensatores, universa quæ ab iisdem per inauditam temeritatem ac insolentiam priùs ablata fuerant; & quidem inconsultâ atque invitâ Apostolica Sede. Quamobrem Archiepiscopo nostro Uberto, aliisque memoratis Sociis Præsulibus Innocentius injunxit, ut caverent, ne exemplum istud perniciosum transmitteretur ad Posteros, & prout ipse præceperat, conditiones omnes a se præscriptæ omnino complerentur. Profectus est statim cum aliis ad hoc munus delectis Placentiam Cardinalis Archipræsul noster, rebusque omnibus ad Leges Innocentii redactis, eumdem conscium fecit de iis quæ acta fuerant: atque ita placabilem reddidit tum Episcopo Cleroque, tum Consulibus & Civibus Placentinis Pontificem Maximum, pristinamque attulit rerum atque animorum tranquillitatem. Data est hæc Epistola Laterani, X. Calendas Decembris, Pontificatus anno undecimo, idest Anno MCCIX. Narrat hæc omnia fusiùs Petrus Maria Campi, *in Historia Placentina*.

Aliud quoque munus eximium in Patria ipsa contigit Uberto adimplendum. Mortuo Philippo Svevico, Imperii æmulo, compositisque Germaniæ rebus, Otto hujus nominis IV. expeditionem in Italiam paravit Anno MCCIX., celebratisque apud Herbipolim Comitiis, & Nuptiis cum Bea-

trice

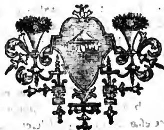
trice Philippi Filia in octava Pentecostes, post Festum Apostolorum Petri & Pauli iter aggressus est per Tridentinam Vallem, ut in Italiam descenderet; & peragratis nonnullis Urbibus Mediolanum pervenit, exceptus eo plausu, quem describunt Sigonius & Calchus. Hac occasione memorati Scriptores, aliique rerum Patriæ Historici tradunt, fuisse Ottonem Coronâ ferreâ ab Uberto Archiepiscopo redimitum. Verùm in Anno dissentiunt: Sigonius namque huic eidem Anno MCCIX. eam Celebritatem consignat; Calchus verò ipsam transfert ad Annum sequentem, asserens, *illustri die Resurrectionis Christi Dei, operante rem Sacram Uberto Pirovano Archiepiscopo, adstanteque Volfgerio Patriarcha, in Æde Ambrosiana* fuisse ab eodem Archipræsule Ottonem regio serto præcinctum. Addit, interfuisse huic Celebritati Virum inclytum Gulielmum Pusterlam, qui jam Alexandriæ, Placentiæ, ac Mediolani summa cum laude Præturæ munere functus erat; eumque Equitem institutum, atque Astensis Urbis Feudo fuisse ab Ottone locupletatum: hisque peractis Regem Mediolano Calendis Maji discessisse. Porro, si consuetudinem antiquam consulamus, Sigonio attendendum esset, id nempe contigisse Anno superiore, cùm fere semper in more positum fuerit, ut Romanam Coronationem Mediolanensis præcederet. Potuit tamen in adventu hujus Germanici Regis ea adesse itineris festinatio, quæ moram minimè pateretur, instante per Legatos Pontifice Innocentio, ut Romam quantociùs accederet, accepturus ab ipso augustum Imperii diadema, ideòque in Annum sequentem Mediolanensis Coronæ impositio differretur. Sanè Anno MCCX.

Ottonem Aprili mense, in quem pariter Pascha incidebat, Mediolani extitisse (ut Calchus affirmabat) revocari in dubium nequit. Recitatur quippe ab Ughello, Tom. I. colum. DLIII Venetæ Editionis, Diploma expeditum in favorem Caravallensis Cœnobii, ad Fluvium Clesis in Camerinensi Diœcesi (ad quod condendum, Sancto Bernardo adhuc superstite, vocati fuerant e Mediolanensi Caravallis Monasterio Monachi) & *datum apud Mediolanenses, XII. Calendas Maji, Anno Incarnationis MCCX, Indictione XIII., regnante Domino Ottone IV. Romanorum Imperatore glorioso, Anno regni ejus duodecimo, Imperii verò primo*; eique primo loco testis interfuit Ubertus Mediolanensis Archiepiscopus. Duo alia Diplomata Ottonis IV. autographa mihi licuit inspicere in Archivo Monachorum Sancti Ambrosii; alterum pro Monasterio Caravallis Mediolanensis, *datum apud Mediolanenses Anno MCCX., die IX. exeunte Aprili, Indictione XIII.*; alterum pro eodem Sancti Ambrosii Cœnobio, *datum* pariter *apud Mediolanum, Anno Dominicæ Incarnationis MCCX., IX. Calendas Madii, Indictione XIII.* Hisce positis, cùm Tristanus Calchus, non modò Coronationem Ottonis, sed etiam diem quo peracta est, adnotet, ac Sacra solemnia ab Archiepiscopo nostro celebrata enunciet, adstante Præsule Patriarcha Aquilejense, atque insignem quoque Virum Pusterlam nominet, Equitem a Cæsare institutum & Astensis Urbis Feudo donatum; nemo dubius hærebit, hæc omnia desumpta non fuisse ab aliquo Codice synchroni Auctoris. Aliunde, cùm certum sit testimonio Scriptorum Germaniæ, Ottonem ad Imperium electum,

ctum, nonnisi post Sanctorum Petri & Pauli Apostolorum diem festum, ab Herbipolis Comitiis ac Regni sui finibus, in oras nostras penetrasse, atque ideo minimè potuisse ferreo Serto redimiri in Paschate Anni MCCIX., perspicuum reddi censemus, Anno tantummodo MCCX. impositum fuisse Augusto capiti ab Uberto Archiepiscopo nostro Regium Italicum diadema.

Administravit Ecclesiam Mediolanensem Ubertus annis IV., mensibus III., diebus II.: Cùm autem electio ejusdem in diem XI. Decembris Anni MCCVI. inciderit, ùt superiùs statuimus, ipsius obitus Anno MCCXI. consignandus est, die XIII. Martii. Catalogus vetustus Metropolitanæ Bibliothecæ, quem edidit Clariss. Muratorius Tom. I. Part. II. *Scriptorum Italiæ*, mortem hujus Archiepiscopi adnotat *IX. Calendas Aprilis*, *Sabbato Sancto*. Verùm cùm Tabulæ Paschales illius Anni minimè in hunc diem consentiant, veriorem esse computum, quem nos secuti sumus, arbitramur.

Sepultus est in Ecclesia Hyemali, propè Suggestum.

GERAR-

GERARDUS DE SESSA.

Iduam Ecclesiam Mediolanensem ob mortem Uberti Pirovani, Gerardus de Sessa ex nobili Regiensi Familia, electione suâ lætificavit, post mensem unùm, & dies viginti vacantis Sedis, ideſt a die XIII. Martii, usque ad diem IV. Maji, juxta Catalogum prædictum Metropolitanæ Basilicæ.

Pluribus sacris muneribus perfunctus fuerat Præsul iste. Primò enim institutus Ecclesiæ Parmensis Canonicus, Aris illius Cathedralis Basilicæ inservierat; dein Cistercienſi Ordini addictus, in Cœnobio Tileti Aquensis Diœcesis declaratus Abbas Monasticam illam Congregationem rexerat. Postmodum perspectâ ejusdem sapientiâ vitæque sanctimoniâ, assumptus est ab Innocentio III. ad Pontificale Novariensis Civitatis Solium; & insuper Cardinalitiâ Dignitate insignitus, Apostolicâ per Insubriam Legatione functus fuit. Cùm autem de eligendo Placentino Episcopo ageretur, Pontificiam auctoritatem omnem Innocentius Gerardo commisit: Quamobrem illuc profectus Præsul iste, ejusque arbitrio a Canonicis relictâ electione, Fulconem, Virum singularis integritatis, in Episcopum illius Ecclesiæ pronunciavit, nec multò post, collectâ Synodo, Canonicos ad communis vitæ Institutum amplectendum summâ dexteritate adduxit. Tot meritis cumulatus, ab Innocentio III. dignus reputatus est, qui Albanensi Ecclesiæ Antistes præsideret. Demum, cùm

Cre-

Cremonam missus esset Legatus, atque Ecclesia Ambrosiana Pastorem suum morte raptum lugeret, delectus est ad ejusdem solatium Successor. Omnibus tamen hisce receptis Ecclesiarum administrationibus, in nulla earum sacro Chrismate inunctus fuit. In nostra verò, ne consecraretur, mors prohibuit, quæ illum, dum adhuc Cremonæ degeret, intempestivè ad sepulcrum adegit.

Dissentiunt Scriptores in assignando temporis spatio, quo Ecclesiæ Mediolanensi præfuerit tantùm Electus: Ughellus enim trigesimo die a sua electione illum fato cessisse contendit; Corius, Onuphrius Panvinius, & Sigonius intra mensem obiisse tradunt; Joannes de Deis, in Libro inscripto *Successores Sancti Barnabæ* longiùs protendit ejusdem vitam, usque ad VI. menses. Nemo tamen ad veritatem prope accessit. Siquidem Catalogus Metropolitanus, quo nunc utimur, apertè refert, Gerardum Archiepiscopum superfuisse a die IV. Maji, usque ad diem XV. Decembris Anni MCXI, quo obiit; eidemque consentit etiam alter Catalogus Manuscriptus Bibliothecæ Ambrosianæ, signatus *A*, num. 98.

Tumulo datus est in eadem Cremonæ Civitate, ubi ad Deum migraverat. Nullum apud nos vestigium remansit hujus laudatissimi Præsulis; ne enim aliquid doctrinâ & pietate dignum ageret, vetuit brevitas vitæ, & nondum recepta Consecratio in Archiepiscopum; quibus effectum est, ut Legatione sua distentus, in hanc Metropolim ne pedes quidem intulerit.

HEN-

GERARDUS DE SESSA.

Iduam Ecclesiam Mediolanensem ob mortem Uberti Pirovani, Gerardus de Sessa ex nobili Regiensi Familia, electione suâ lætificavit, post mensem unum, & dies viginti vacantis Sedis, ideft a die XIII. Martii, usque ad diem IV. Maji, juxta Catalogum prædictum Metropolitanæ Basilicæ.

Pluribus sacris muneribus perfunctus fuerat Præsul iste: Primò enim institutus Ecclesiæ Parmensis Canonicus, Aris illius Cathedralis Basilicæ inservierat; deiu Cisterciensi Ordini addictus, in Cœnobio Tileti Aquensis Diœcesis declaratus Abbas Monasticam illam Congregationem rexerat. Postmodum perspectâ ejusdem sapientiâ vitæque sanctimoniâ, assumptus est ab Innocentio III. ad Pontificale Novariensis Civitatis Solium; & insuper Cardinalitiâ Dignitate insignitus, Apostolicâ per Insubriam Legatione functus fuit. Cùm autem de eligendo Placentino Episcopo ageretur, Pontificiam auctoritatem omnem Innocentius Gerardo commisit: Quamobrem illuc profectus Præsul iste, ejusque arbitrio a Canonicis relictâ electione, Fulconem, Virum singularis integritatis, in Episcopum illius Ecclesiæ pronunciavit, nec multò post, collectâ Synodo, Canonicos ad communis vitæ Institutum amplectendum summâ dexteritate adduxit. Tot meritis cumulatus, ab Innocentio III. dignus reputatus est, qui Albanensi Ecclesiæ Antistes præsideret. Demum, cùm Cre-

Cremonam missus esset Legatus, atque Ecclesia Ambrosiana Pastorem suum morte raptum lugeret, delectus est ad ejusdem solatium Successor. Omnibus tamen hisce receptis Ecclesiarum administrationibus, in nulla earum sacro Chrismate inunctus fuit. In nostra verò, ne consecraretur, mors prohibuit, quæ illum, dum adhuc Cremonæ degeret, intempestivè ad sepulcrum adegit.

Dissentiunt Scriptores in assignando temporis spatio, quo Ecclesiæ Mediolanensi præfuerit tantùm Electus: Ughellus enim trigesimo die a sua electione illum fato cessisse contendit; Corius, Onuphrius Panvinius, & Sigonius intra mensem obiisse tradunt; Joannes de Deis, in Libro inscripto *Successores Sancti Barnabæ* longiùs protendit ejusdem vitam, usque ad VI. menses. Nemo tamen ad veritatem prope accessit. Siquidem Catalogus Metropolitanus, quo nunc utimur, apertè refert, Gerardum Archiepiscopum superfuisse a die IV. Maji, usque ad diem XV. Decembris Anni MCXI, quo obiit; eidemque consentit etiam alter Catalogus Manuscriptus Bibliothecæ Ambrosianæ, signatus *A*, num. 98.

Tumulo datus est in eadem Cremonæ Civitate, ubi ad Deum migraverat. Nullum apud nos vestigium remansit hujus laudatissimi Præsulis; ne enim aliquid doctrinâ & pietate dignum ageret, vetuit brevitas vitæ, & nondum recepta Consecratio in Archiepiscopum; quibus effectum est, ut Legatione sua distentus, in hanc Metropolim ne pedes quidem intulerit.

HEN-

HENRICUS I. SEPTALA.

Erardo suffectus est Henricus Septala Mediolanensis nobilis Civis, die IV Novembris, Anni MCCXIII., ùt testatur Catalogus noster, vacante per plures menses Ambrosianæ Ecclesiæ Sede. Tam longum interpontificium attulit pertinax discordia Eligentium, quorum aliqui designaverant Domnum Archipresbyterum suum, alii Archidiaconum, tertia verò pars Episcopum Vercellensem Aliprandum. Mensibus X., & diebus XX. ferbuit controversia ista, obduratis omnium animis in electione, quam quisque pronunciaverat. Delata est ad Judices quæstio, aliis asserentibus multò ampliorem esse suffragiorum numerum, adeòque constare, quis promovendus esset; aliis autem affirmantibus, se numero quidem breviores, sed dignitate Eligentium potiores. Cùm tamen insoluta remaneret Causa, admonitus de hac re Innocentius III. Epistolam scripsit, quam hic attexere opportunum arbitramur:

Episcopo & Abbati Sancti Joannis, & Archidiacono Parmensibus.

„ Ecclesiâ Mediolanensi vacante, vota providere volen-
„ tium eidem Ecclesiæ in Pastore divisa sunt in tres par-
„ tes, quibusdam Venerabilem Fratrem nostrum Vercellen-
„ sem Episcopum postulantibus, aliis autem dilectum filium

„ Me-

„ Mediolanensem Archidiaconum, & nonnullis Mediolanensem Archipresbyterum eligentibus in Pastorem. Pro quibus Procuratores Partium ad Sedem Apostolicam destinati, non solùm diversa, sed adversa tam de consuetudine, quàm de pluribus aliis proponere curaverunt; sicut ea omnia vobis sub Bulla nostra mittimus annotata: De quibus cùm non possent facere nobis fidem, inquisitionem eorum nos oportuit delegare. Quocirca discretioni vestræ per Apostolica Scripta mandamus, quatenus vocatis qui fuerint evocandi, & inquisitâ super omnibus diligentissimè veritate, specialiter autem, utrum de antiqua & approbata consuetudine omnes & singuli tam Abbates, quàm Præpositi, ac etiam Cappellani parem cum Ordinariis, in electione Mediolanensis Archiepiscopi, vocem habeant; & si nec omnes, nec parem, qui, & quantam, utrum videlicet non in singulis Ordinum, sed in Ordinibus singulorum sit paritas attendenda, vel potiùs jus eligendi penes Ordinarios tantùm resideat, & ceteri propter honestatem solummodo vocari consueverint ad cautelam; utrumve omnes vocati fuerint, an aliqui prætermissi; quid etiam potestatis aut juris Episcopi Suffraganei habeant in negotio memorato. Et quæ inveneritis, per vestras nobis Literas fideliter intimetis, ut per relationem vestram instructi, commodiùs in ipso negotio procedamus; præfigentes Partibus terminum competentem, quo recepturæ sententiam nostro se conspectui repræsentent. Quòd si non omnes &c., tu ea Frater Episcope, cum eorum altero &c. Datum Laterani VII. Junii, Pontificatûs nostri Anno decimoquinto.

Dolendum est, carere nos Rescripto horum Præsulum; inde enim plurima Metropolitanæ nostræ Ecclesiæ hauriri possent lumina, quæ consuetudines ejusdem & jura illo ævo vigentia illustrarent.

Acceptis prædictorum Præsulum Responsis, simulque Romam profectis Nunciis, quos illuc direxerat Metropolitanum Canonicorum Collegium, Summus Pontifex hanc tandem controversiam diremit Brevibus suis a nobis hic vulgatis Literis, quibus Henricum Archiepiscopum creavit. Has ignoravit Galesinius, qui creatum ab Honorio III. Antistitem nostrum perperam asseruit, consecrationem cum creatione confundens.

CAPITULO MEDIOLANENSI.

„ Receptis Literis nostris, quibus vobis dedimus in mandatis, ut Causam Electionum, & postulationis in vestra celebratarum Ecclesia, quam dudum ad petitionem vestram duximus committendam, coram Judicibus, quibus illam commisimus usque ad Festum Sanctæ Crucis proximò præteritum finaliter prosequi studeretis; alioquin ex tunc Procuratores idoneos ad nostram curaretis præsentiam destinare, Pastorem quem Domino inspirante vobis & eidem providerimus Ecclesiæ, recepturos: Nuper dilectos Filios Alcherium Subdiaconum nostrum, Stephanum Balbum, & Willelmum Concanonicos vestros ad Sedem Apostolicam cum vestris Literis destinastis, cum multimoda gratiarum actione mandatum nostrum humillime admissuros;

„ furos; suppliciter postulantes, ut quem mallemus, de gre-
„ mio Ecclesiæ vestræ vobis dignaremur concedere in Pasto-
„ rem. Nos autem super hoc deliberatione habitâ diligen-
„ ti; suspicionis & dissensionis materiam vitare volentes,
„ dilectum Filium Henricum Cimiliarcham Ecclesiæ vestræ,
„ Virum providum & honestum, in Pastorem vobis duxi-
„ mus concedendum, per Apostolica Scripta mandantes,
„ quatenus ei tamquam Pastori vestro reverentiam & obe-
„ dientiam impendatis debitam & devotam. Datum Laterani
„ VII. Idus Novembris, Anno XVI.

Antequam Acta ab hoc insigni Archipræsule referamus, præmittendum est, Henricum nostrum, quem Innocentius III. curaverat (sed incassum) promoveri in Cancellarium Ecclesiæ Mediolanensis; quemadmodum superiùs narravimus, institutum fuisse ejusdem Basilicæ Cimiliarcham; subinde Bononiensem Urbem adiisse, ut Literis vacaret, teste memorato Catalogo; inde verò in Pastorem electum. Illius Catalogi Scriptor, qui procul dubio præsens omnibus quæ agebantur tunc erat, postquam enunciavit dies & Annos tum vacantis Sedis, tum regiminis Henrici, hæc subdit: *Tota fere sui regiminis tempore in labore fuit & pugna non minima; sed prò totius Ecclesiæ tuenda libertate, pro istius Majoris Ecclesiæ honore conservando, pro Hæreticis expellendis, pro Episcopis, qui videbantur a subjectione Mediolanensis Ecclesiæ absoluti, recuperandis* &c.

Quandoquidem tamen hoc elogium nimis jejunum videtur, necesse omnino nobis est, accuratiùs tanti Archiepiscopi præstantia gesta indicare. Innocentius III. Summus Pontifex

tifex prætulerat Ottonem IV., contra Philippum Svevicum, Henrici Imperatoris defuncti Fratrem, in adeptione Imperii; imo eumdem Augustali Coronâ Romæ donaverat, præstito sacramento, jura omnia & patrimonia Ecclesiæ Romanæ intacta servandi ac protegendi. Iniquè respondit promissis Otto, malum pro gratia reddens, ac patrimonium invadens, a Mathilde Ecclesiæ relictum; & licèt blandis admonitionibus atque etiam minis a Pontifice Maximo jussus pedem retrahere, in Siculum etiam Regnum armis perrupit: Quamobrem illum sacris diris devovit. Mediolanensis Civitas prosecuta est, favore ac bellicis subsidiis adjuvare hunc Cæsarem ab Apostolica Sede ejuratum. Quocirca Summus Hierarcha mense Majo Anni MCCXVI., *duos Cardinales Legatos Mediolanum misit; qui Consilio advocato, nomine Pontificis denunciarent, se, nisi Ottonem reliquissent, ac vicinas Civitates vexare & solicitare destitissent, fulmina in eos Ecclesiastica contorturos; quæ cùm illi sprevissent, solemni Ecclesiæ more Civitatem Sacris interdixerunt, ac Cives a communione piorum exterminarunt*; verba sunt Sigonii ad eumdem Annum.

Hæc Ughellus fidenter tribuit Henrico inter prima ejus regiminis Acta, inquiens: *Ecclesiasticæ jurisdictionis primùm fuit defensor acerrimus. Diu pro ea servanda cum Consulibus, primariisque Mediolani Viris depugnavit, ipsamque Civitatem needum consecratus, diris devovit, eamque per Summum Pontificem Metropolitanâ Dignitate exutam vidit*. Fallitur tamen Vir laudatissimus, cùm perturbatio ista in hac Urbe enata, multò ante contigerit, etiam priusquam Henricus ab Innocen-

tio

tio III. crearetur Archiepiscopus Mediolanensis. Extat Epistola inter eas, quas Balutius edidit, *data Laterani XII. Calendas Novembris, Pontificatus ejusdem anno XV.* incœpto ac provecto. Cùmque ipse Innocentius Cathedram Apostolicam conscenderit Anno MCXCVIII., VI. Idus Januarii, annus decimusquintus Pontificatûs designat Annum MCCXII., quo tempore nondum fuerat Henricus a Pontifice Maximo Infula Mediolanensi decoratus, dilatâ (ùt vidimus) ad Novembrem Anni sequentis hujus Antistitis electione.. In ea verò Innocentius scribens ad Consules & Primores Viros Mediolani, eos redarguit, quòd Hæreticos foverent, Ecclesiis & finitimis populis injurias ac vexationes inferrent, & Ottonem a Sancta Sede damnatum reprobumque adjuvarent. Quamobrem eosdem adhortatur eâ caritate quæ Romanam Ecclesiam Matrem decet, ut hisce malis remedia præstent; ni velint, minatur, se anathematis fulmen in eos evibraturum, & etiam Metropolis privilegio Mediolanensem Civitatem exspoliaturum: Jamque se mandasse ait pluribus Italiæ & Galliæ Episcopis, ut collecto Concilio, in tanto negotio consulant, quid debita maturitate sit efficiendum. An verò executioni has minas mandaverit Summus Pontifex, nihil aut in Historiis Patriæ, aut in Epistolis ipsiusmet Innocentii scriptum occurrit. Certè Henricum hisce dissidiis manum minimè apposuisse silentium Scriptorum præcipuè Mediolanensium nos docet; cùm videamus missos Legatos Anno MCCXVI. duos Cardinales, qui in pertinaces Rectores Civitatis, excommunicationis quidem telum contorserunt, quemadmodum superiùs retulimus, minimè tamen in mandatis habuerunt,

ut

ut nomine Summi Pontificis eam Dignitate Metropolis exutam declararent. Porro nolumus inficiari, potuisse Henricum pro amore suo erga Ecclesiam sibi commissam, ac desiderio sanctimoniæ Ovium suarum, immiscere officia sua ad tollendas corruptelas, quæ gliscebant in hac Metropoli. Tantùm dicimus, ea quæ asseruit Ughellus, fundamento prorsus carere.

Defuncto brevi Innocentio, ad Honorium III. ejus Successorem Mediolanenses confugerant, ut absolutionem ab hisce censuris impetrarent. Nec abnuit Pontifex ille: Quin etiam Literas dedit ad Joannem Torniellum Bergomensem Episcopum, & Henricum Septalam, electum in Archiepiscopum nostrum, expeditas VII. Calendas Martii, Anni MCCXVIII., ut eosdem Ecclesiæ gremio benignè restituerent; quemadmodum etiam summa cum universæ Urbis exultatione peractum fuit. Sed, cùm citò a fide data descivissent, idem Pontifex Maximus latam a Prædecessore suo Sententiam confirmavit, præcipiens *Rectoribus*, *Consiliariis*, *ac Societatum Magistris per totam Langobardiam*, *ut singulis diebus Dominicis ac Festivis*, *pulsatis Campanis & candelis accensis*, *eosdem a communione Fidelium expulsos publicè denunciarent*. Quid subinde actum sit, nostra non est, hoc loco enarrare.

Cùm Archiepiscopus noster promotus quidem fuisset ad Ambrosianam Sedem, sed nondum sacro inunctus Chrismate, Romam adiit, atque ab Honorio III. consecrationem recepit Anno MCCXVIII.: Qua in re hallucinatus est Ughellus, qui anno sequente consecratum censuit Henricum, referens

ferens Literas ab ipso inspectas in Regesto Vaticano, quibus Honorius scribit, se functum hoc munere Mense Decembri. Attamen Scriptor ille diligentissimus minimè vidit alteram ejusdem Honorii Epistolam, quam memorat Raynaldus num. XLII., datam *Reate XVIII. Calendas Septembris Anno MCCXIX.*, in qua Summus Pontifex hanc Henrici consecrationem jam peractam enunciat. Non igitur mensi Decembri illiusmet anni, sed superioris affigenda est Antistitis nostri Consecratio.

Certum est apud Scriptores Mediolanenses, Henricum Archiepiscopum profectum fuisse in Syriam cum pluribus delectis agminibus Italicorum militum, pro recuperanda Jerosolyma, a Saracenis iterum occupatâ: Sed quo anno hoc iter susceperit, nemo hactenus compertum fecit. Tristanus Calchus processisse eumdem refert cum Crucesignatis Anno MCCXVI., ejusque reditum in Patriam usque ad Annum MCCXXVII. protendit. Bernardinus Corius expeditionem Henrici affigit Anno MCCXVII.; remeasse verò Mediolanum scribit Anno MCCXXI. Uterque tamen fallitur, dum hujus nostri Archiepiscopi moram in Oriente alter ad annos XI. producit, alter sexennio decurtat, ùt ex dicendis patebit. Ughellus, ut tempus statuat, quo Henricus ad Sacrum bellum migravit, præmittit, eumdem Anno MCCXX., VI. Nonas Maji Caravallense Templum consecravisse; subinde verò refert, Anno sequenti datas fuisse ab Honorio III. Literas XVIII. Calendas Februarii expeditas, ad Vercellensem Episcopum, quibus præcipiebat, ut Ecclesiasticas censuras *in Amiceum Saccum, quondam Mediolani Prætorem* denunciaret,

quòd

quòd Henricum Archiepiscopum Mediolanensem exulare coëgisset; occasione autem hujus receptæ injuriæ, ob quam extorris ab hac Urbe vagari tyrannice jubebatur, consilium cepisse, Crucesignatis se jungendi, atque eodem prorsus Anno MCCXXI. Jerosolymitanum iter suscepisse; nullum deinde reditûs annum designans. Attamen, ne ingeniosæ huic Ughelli conjecturæ subscribamus, facit indubia auctoritas duorum Diplomatum, quæ integra recitantur a Puricello *in Dissertat. Nazarian.* Cap. CIX. Horum primum sub num. XXVII. jacens, subscriptum fuit Mediolani ab Henrico Archiepiscopo Anno MCCXX., ad concedendam Fratribus Sancti Dominici Eustorgianam Basilicam: Alterum expeditum pro confirmanda iisdem memorata Ecclesia cum omnibus suis juribus, legitur loco laudato, num. XXIV. In hoc autem, ut infra videbimus, narrans Henricus res actas in ista Translatione ait, Præpositum & Canonicos, qui in eadem Basilica morabantur, jurium suorum in Eustorgianum Templum liberam dimissionem fecisse *in manum Hugonis Cimiliarchæ Mediolanensis, Vicarii nostri, qui tunc eramus in partibus transmarinis, in servitio Crucifixi*. Jam ergo multò ante Annum MCCXXI. Mediolano recesserat Henricus, in Orientem profectus. Itaque, ut veram hujus expeditionis epocham decernamus, asserere nos posse arbitramur, statim ac sub finem Anni MCCXVIII. consecratus fuit ab Honorio, Henricum simul cum Crucesignatis Jerosolymam contendisse, ac ibidem integro vix Anno exacto, in Patriam fuisse reversum. Siquidem mense Majo Anni MCCXX. Caravallis Templum consecravit. Plura hoc suadere videntur. Primò Honorius

III.

III. Deceſſoris ſui præclara veſtigia ſequens, ut ad redimendam e Barbarorum manibus Terram Sanctam Chriſtianos populos accenderet, inter alias peculiarem ad Inſubres Epiſtolam direxit, plenam cœleſtis ſpiritûs igne Anno MCCXVII., quæ in hæc verba exorditur: *Accingantur Fideles, & ſint filii potentes; tempus eſt enim, ut faciant vindictam in nationibus, in gentibus ſcilicet detinentibus, & contaminantibus Terram Sanctam* &c. Collectis autem undique Italicis Cruceſignatis, quarta expeditio facta eſt Anno MCCXVIII. Cùm ergo Romæ Anno eodem Henricus ſacram recepiſſet unctionem ab Honorio III., ùt jam diximus, quid veroſimilius, quàm ipſum, ſive ut exemplo ſuo Inſubres ad iter alacriter aggrediendum inflammaret, ſive ut Pontifici Maximo gratificaretur, ſeſe iiſdem adjunxiſſe? Præterea Scriptores Ordinis Prædicatorum unanimes tradunt, miſſos fuiſſe a Sancto Dominico Alumnos ſuos in Urbem Mediolanenſem Anno MCCXVIII., atque pertractatum fuiſſe, ut Euſtorgiana Baſilica iiſdem cederetur, eam dimittentibus Canonicis in manum Hugonis Cimiliarchæ, qui Vicarium agebat Archiepiſcopi in Orientem profecti. Proinde nobis videtur, pene ad oculum patêre, genuinum annum depugnantis in Syria Henrici eſſe MCCXIX., cùm & ante hunc annum, & poſt, ex hactenus allatis ſecuri ſimus, extitiſſe in Italia memoratum Archipræſulem noſtrum Septalam.

Nondum tamen eo anno ad Eccleſiam Euſtorgianam translati fuerant Ordinis Predicatorum Alumni: Quapropter Hugo Cimiliarcha, Vicarius Archiepiſcopi, habito aſſenſu Antiſtitis noſtri, & totius Collegii Ordinariorum Eccleſiæ

Ambrosianæ, sponte recedentibus in Laurentianam Basilicam Præposito & Canonicis ibidem olim Sacra peragentibus, prædictos Sancti Dominici Filios in Eustorgianum Templum induxit Anno MCCXX, Idibus Martii, ut ex Malvenda, & Codice MS.to ejusdem Cœnobii refert Puricellus prædicto Cap. CIX., simul cum Charta hujus Translationis, quam hic recudere opus est, ut difficultas, quæ inde emergit, dissolvatur.

„ In nomine Domini, Anno Dominicæ Incarnationis mil-
„ leximo ducenteximo, vigeximo, die Sabbati, octavo die
„ ante Calendas Novembris, Indictione nona. In Palatio ve-
„ teri Domini Archiepiscopi, in præsentia Domini Episcopi
„ Laudensis, & præsentibus Testibus Lanfranco de Puteobo-
„ nello, filio quondam Soldani, Præposito Sancti Nazarii:
„ & Anselmo filio Ugonis de Castegnianega, Canonico San-
„ cti Nazari: & Presbytero Suzone filio quondam Gnar-
„ nerii Hunicani, Ministro Ecclesiæ Sancti Alexandri in Zi-
„ bidia: & Galdino Bixiolo, Canonico Sanctæ Teglæ, filio
„ quondam Ardigotti: & Martino filio Guillielmi Greppi,
„ Canonico de Segrate: & Oprando filio quondam Lanfranci
„ de Besana, Superstite Laboris Sanctæ Mariæ Majoris: &
„ aliis multis Testibus. Cùm Dominus Ubertus Marinonus
„ Præpositus Ecclesiæ Sancti Eustorgii, & Presbyter Rolan-
„ dus Biffius, & Presbyter Lanfrancus de Sexto, & Do-
„ minus Arialdus Præpositus de Nerviano, Canonici dictæ
„ Ecclesiæ Sancti Eustorgii renunciavissent in manu Domini
„ Ugonis Cimiliarchæ Mediolanensis Ecclesiæ, Vicarii Do-
„ mini Henrici Mediolanensis Ecclesiæ Archiepiscopi, nomi-

„ ne

„ ne & vice illius Archiepiſcopi, ſive Archiepiſcopatus, Ec-
„ cleſiæ Sancti Euſtorgii, & omni juri habitationis, & ha-
„ bitationi, & loco domorum & Sediminum tam Eccleſiæ,
„ quàm Superſtantiæ, cum braida, quæ eſt juxta Eccle-
„ ſiam: ita quod ipſe Dominus Cimiliarcha nomine ipſius
„ Archiepiſcopi, ſive Archiepiſcopatus Mediolanenſis, poteſt
„ diſponere & ordinare de ipſa Eccleſia & de ipſis ædifi-
„ ciis & ſediminibus tam Eccleſiæ quàm Superſtantiæ, & de
„ ipſa braida, ſicut diffinitur braida illa per cohærentias,
„ quibus voluerit ad ejus utilitatem, reſervato ſibi omni
„ jure tam in Beneficiis ſive Præbendis quàm in Superſtan-
„ tia quæ remanſit, & in redditibus ſuis, & in Hoſpi-
„ tali, & in Eccleſiis Sancti Petri ad Scoldaſolem, & San-
„ cti Stephani in Bixiario, & in omnibus aliis, prout con-
„ tinetur in Charta ſcripta per me Jacobum de Puteo No-
„ tarium, millexim ducenteximo vigeximo, die Mercurii,
„ decimo die Auguſti. Dictus Dominus Ugo Cimiliarcha,
„ Vicarius dicti Domini Henrici Mediolanenſis Eccleſiæ Ar-
„ chiepiſcopi, præſentibus & conſentientibus, atque confir-
„ mantibus Domino Alberto Amicono, dictæ Mediolanen-
„ ſis Eccleſiæ Archipresbytero, & Domino Guilielmo de
„ Rezolo, dictæ Mediolanenſis Eccleſiæ Archidiacono, &
„ Magiſtro Stephanardo Balbo, & Alcherio de Terziago,
„ & Guilielmo Rana, & Antico Comite, & Ottone de
„ Landriano, & Amizone de Porta Romana, Ordinariis di-
„ ctæ Mediolanenſis Eccleſiæ, auctoritate ipſius Domini Ar-
„ chiepiſcopi, ſeu Archiepiſcopatûs & Mediolanenſis Eccleſiæ;
„ conceſſit, contulit, dedit, & confirmavit Magiſtro Jaco-

„ bo, Priori Fratrum Ordinis Prædicatorum, recipienti suo „ nomine, & nomine ipsorum Fratrum qui morantur, vel „ de cetero moraturi sunt in Mediolano, Ecclesiam Sancti „ Eustorgii, & locum domorum sive ædium & Sediminum „ tam Ecclesiæ quàm Superstantiæ, & totam braidam, quæ „ est juxta Ecclesiam ipsam, a monte parte ipsius Ecclesiæ, „ sicut diffinitur braida illa per cohærentias. Et hoc fece- „ runt prædictus Dominus Cimiliarcha, & præfati Ordinarii, „ reservato ipsis Præposito & Canonicis Sancti Eustorgii om- „ ni jure tam in Beneficiis sive Præbendis, quàm in Su- „ perstantia quæ remansit, & in redditibus suis, & in Hos- „ pitali, & in Ecclesiis Sancti Petri ad Scoldasolem, & „ Sancti Stephani in Bixiario. Et hoc totum factum est, „ salvâ in omnibus auctoritate dicti Domini Archiepiscopi „ Mediolanensis.

„ ✠ Ego Henricus Mediolanensis Ecclesiæ Archiepisco- „ pus subscripsi.

„ Ego Jacobus filius Domini Guillielmi de Puteo, de „ Pusterla Sancti Stephani, Civitatis Mediolani, Not . . . . „ ac Missus Domini Ottonis Imperatoris interfui . . . . „ dicti Domini Cimiliarchæ scripsi.

Cùm superiùs jam statuerimus, Archiepiscopum Henricum in Italiam a Jerosolymitano bello fuisse reversum, & Caravallensis Cœnobii Templum solemni consecratione Deo devovisse Anno MCCXX., VI. Nonas Maji, non parùm Sententiam nostram infirmare videtur hæc Charta, quæ data est octavo die ante Calendas Novembris. Cur enim non ipsius Henrici nomine scripta fuit, sed ejusdem Vicarii?

præ-

præsertim cùm non constet quo tempore eidem subscripserit Archiepiscopus noster. Equidem facilè tolli hic scrupulus posset, asserendo, incœptum a Vicario suo Sacrum hoc Opus, voluisse Archiepiscopum nostrum, ut ab eodem absolveretur; apposito tantùm suo nomine, ut Translatio firmamentum acciperet. Hinc tamen argumentum capi nequit, tunc solùm itineri in Orientem sese Henricum commisisse: Ad convellendam namque Ughelli opinionem, satis est dissidium illud inter Nobiles & Plebejos, quod ipse commemorat, occasione cujus extra Urbem migrare coactus est Archipræsul Mediolanensis; illud enim excitatum fuisse eodem Anno MCCXX., ex Epistola Honorii ad Vercellensem Episcopum missa comperimus, data siquidem est XVIII. Calendas Februarii, Anno MCCXXI. In ea verò præcipit, ut sacro anathemate feriat Amiceum Saccum Laudensem, *quondam Mediolani Prætorem*, idest qui jam ab officio suo exciderat; quòd Henricum Archiepiscopum Mediolanensem exulare coëgisset. Sigonius, qui in annum sequentem differt feralem hanc discordiam inter Nobilitatem, & Credentiam quæ Opificibus constabat, exortam, ait: *Cùm, irritatis animis ad arma discursum esset, Henricus Archiepiscopus cum parte Nobilium Urbe exire coactus, atque in exilio esse jussus, Canturium occupavit, atque ibi se præsidiis ac munitionibus confirmavit*. Non igitur eo tempore transmarinas regiones adiit Henricus; sed pugnæ intentus, ob recuperandam Sedem necnon jura & prædia, quæ invaserat plebs insana, militiæ vacabat, quemadmodum Tristanus Calchus testatur ad Annum MCCXXI., subdens, pacem quidem Augusto mense

fa-

factam, sed citò abruptam, & toto triennio vexatam armis fuisse Mediolanensem Civitatem.

Porro exacto hoc triennio, Anno MCCXXIII., decimoquinto die ante Calendas Augusti, Indictione XI., ab Henrico Archiepiscopo nostro Donationem factam quorumdam redituum Lectoribus Metropolitanæ Ecclesiæ legimus in Ughello. Cùm enim ob paupertatem fructuum Ecclesiasticorum Ministri Altaris a Divinis Officiis sæpe abessent, nonnulla ex Archiepiscopatûs patrimonio ipsis in perpetuum indulsit, simulque approbavit confirmavitque Donationem consimilem, quam iisdem & Successoribus obtulerant Fratres sui Canonici Ordinarii: Statuens impostetum, ut frequentes forent gerendis muneribus suis in Ecclesia, jubensque insuper, ut Festo die Sancti Martini pecunia singulis distribueretur, prout unusquisque præsentiam suam præstitisset, tamquam Residentiæ præmium; & in solemnioribus diebus ibidem enumeratis duplex unicuique portio obtingeret: Quod non tantùm religiosissimum Antistitis nostri & primoris Ordinis Sacerdotum animum ostendit, sed etiam in gloriam non modicam Ecclesiæ Ambrosianæ vergit, quæ, tanto ante Concilium Tridentinum tempore, Residentiæ legem iis indixit, qui Sacris Ministeriis in Choro obeundis incumbebant.

Retulimus superiùs quæ Henricus Archiepiscopus egit, ut novos Cultores, nempe Sancti Dominici Alumnos in vineam Domini sibi commissam immitteret, ipsis assignando insignem vetustamque Basilicam, ubi olim jacuerant Corpora Sanctorum Magorum, qui oscula infixerant Divinis pedibus Christi Domini in præsepio degentis; eos enim prævidebat Ec-

Ecclesiæ suæ plurimùm profuturos frequentibus Concionibus, quæ uberi Divini verbi pabulo Oves suas aluissent. Alterum gloriæ Henrici monumentum, non secus ac Metropolis nostræ, adventus fuit ipsiusmet præclarissimi hujus Ordinis Conditoris, Sancti Dominici. Bis istum accessisse Mediolanum, nostrates & Prædicatorum Ordinis Scriptores referunt, eorumque testimonio utitur Puricellus laudatus. Primâ vice constitisse tradunt in Canonica Sancti Nazarii Anno MCCXIX., eoque Dei amore quo exardebat, sæpiùs e suggestu perorasse, tantâ populi commotione, ut, cùm fœda colluvies Hæresum Mediolanensem Urbem, sicut & ceteras, non modicè infecisset, quamplures illam ejuraverint, & influente Divino spiritu in eos, Ordinem quoque ejusdem amplexi fuerint. Tres inter alios recensent memorati Scriptores, Robaldum Albingensem, Jacobum Montiensem, seu de Modoëtia, & Amizonium de Solario, Jurisprudentiâ & muneribus publicis gestis celebres, qui postmodum sanctimoniâ & Apostolicis toleratis laboribus pro Catholica Fide in populis confirmanda, summa cum laude floruere. Nonnullos alios enumerat Taëgius, *in Chronico* MS.to penes Cœnobium Dominicanum Sanctæ Mariæ Gratiarum Mediolani, his verbis: *In Canonica Sancti Nazarii Beatus Dominicus hospitatus est, & per quosdam dies ibi moram trahens prædicationis officio insistere cœpit, & non modicum in populo illo fructum fecit: Quosdam autem præclaros Viros tunc temporis ad Ordinem recepit, videlicet Guidotum de Sexto Mediolanensem, Decretorum Doctorem, Auditoremque Contradictoriarum in Curia, & in Ordine unum ex primis Inquisitoribus hæ-*

hæreticæ pravitatis in Lombardia, Rogerium de Merate, Doctorem Juris famosissimum, & postmodum in Ordine Mediolanensem Priorem &c. Secundò inductis jam in Basilicam Eustorgianam Fratribus suis, penes ipsos hospitium recepit Sanctus Dominicus Anno MCCXX., atque ibidem febri correptus in ægritudinem incidit, qua, sequente anno vehementiùs ingravescente, meritis cumulatissimum spiritum Bononiæ Deo reddidit.

Hisce proventibus in Mediolanensi populo tum a Sancto Dominico, tum ab ejusdem Sociis, Divinæ gloriæ desiderio procuratis, Henricus Archiepiscopus iisdem gratificari volens, Diploma expedivit Anno MCCXXVII, quo nonmodò Eustorgianos Patres in ea Basilica confirmavit, sed etiam ita disposuit res omnes, ad eorum dominium pertinentes, ut imposterum nulla cum Canonicis Laurentianis litium semina possent succrescere, atque ita animarum saluti & Prædicationi evangelicæ tranquillè incumberent. Quamvis autem illud vulgaverit Puricellus, nos *ex Miscellaneis* MS.tis Francisci Castelli in lucem idem proferimus.

„ Henricus miseratione Divina Sanctæ Mediolanensis Ec„ clesiæ Archiepiscopus, Dilectis in Christo Filiis Priori & „ Conventui Sancti Eustorgii Mediolani, Ordinis Fratrum „ Prædicatorum, tam præsentibus, quàm futuris, Me„ diolani commorantibus & commoraturis in perpetuum. Of„ ficii nostri debitum exigit & requirit, ùt in iis, quæ „ ad cultum Religionis pertinent, teneamur propensiùs in„ tendere, ac ea effectu prosequente studiosiùs adimplere. „ Hinc est quòd, cùm propter Dei timorem, & Sanctæ „ Ro-

„ Romanæ Ecclesiæ devotionem, ac totius Cleri & populi
„ Mediolanensis utilitatem & profectum, Ecclesiam Sancti
„ Eustorgii, sitam in Suburbio Portæ Ticinensis Mediolani,
„ unà cum Sedimine & braida, insimul se tenentibus, ad
„ faciendum hortos & brolium, ac domos ædificandas, quæ
„ omnia Ubertus Marinonus, tunc ipsius Ecclesiæ Præpositus,
„ & Presbyter Rolandus, & Presbyter Lanfrancus, & Ay-
„ roldus ejusdem Ecclesiæ Canonici refutaverunt in manum
„ Ugonis Cimiliarchæ Mediolanensis, Vicarii nostri, qui tunc
„ eramus in partibus transmarinis, in servitio Crucifixi, vo-
„ bis vestrisque Successoribus, auctoritate Mediolanensis Ec-
„ clesiæ, de consilio Fratrum nostrorum, duxerimus conce-
„ denda; volentes ipsis Præposito & Canonicis tollere oc-
„ casionem evagandi; timentes etiam, ne aliquo modo se-
„ ducti, ipsi vel eorum Successores haberent materiam ve-
„ xandi sive molestandi vos aut vestros Successores aliqua-
„ tenus in futurum; de consilio Fratrum nostrorum, ac de
„ consensu dictorum Uberti Præpositi, & Presbyteri Rolan-
„ di, & Ugonis & Chunradi, ejusdem Ecclesiæ Canonico-
„ rum; volentibus etiam & consentientibus Presbyteris Go-
„ zio, Amizone, Gullielmotto, Sozone, Chunrado, &
„ Ambrosio, Canonicis Ecclesiæ Sancti Laurentii Mediola-
„ nensis; consideratis utilitatibus Ecclesiæ Sancti Laurentii &
„ Canonicorum ejusdem Ecclesiæ, in qua Ecclesia sunt tan-
„ tùm octo Canonici cum Præposito, & utilitatibus Eccle-
„ siæ Sancti Eustorgii, Præpositi & Canonicorum illius Ec-
„ clesiæ, in qua Canonica sunt tantùm quatuor Canonici cum
„ Præposito, & pensatis circumstantiis locorum & persona-

„ rum & totius negotii ; univimus prædicta duo Capitula „ Sanctorum Eustorgii & Laurentii , & de eis duobus Ca- „ pitulis fecimus unum Capitulum & unum Collegium , trans- „ ferendo dictos Præpositum & Canonicos Sancti Eustorgii , & „ bona & possessiones , & jura Ecclesiæ Sancti Eustorgii , cum „ omnibus suis oneribus ; ita quòd onera utriusque Ecclesiæ , seu „ ipsius Capituli sic uniti , sint communia ad Ecclesiam Sancti „ Laurentii ; exceptis his , quæ jam vobis sunt concessa , „ ita quòd de cetero dicti Præpositus & Canonici Sancti „ Eustorgii , & Canonici Sancti Laurentii , sint unum Cor- „ pus & idem Capitulum & Collegium Sancti Laurentii , „ & sint & esse debeant cum uno Præposito tantùm duo- „ decim ; & vos Ecclesiam Beati Eustorgii , cum rebus vo- „ bis concessis liberè habeatis , pacificè ac quietè secundùm „ Ordinem vestrum teneatis & possideatis . Item statuimus „ & ordinamus , ut Libri & ornamenta & utensilia Eccle- „ siæ Sancti Eustorgii remaneant in illa Ecclesia , & sint „ ipsius Ecclesiæ Sancti Eustorgii . Item subjicimus & sup- „ ponimus Hospitale , quod dicitur Sancti Eustorgii , & Ec- „ clesias Sancti Petri ad Scaldasole , & Sancti Stephani in „ Bixiario , cum omnibus rebus & possessionibus & juribus „ ad ipsas Ecclesias & ad ipsum Hospitale pertinentibus , „ Ecclesiæ , seu Præposito & Capitulo , seu Collegio Sancti „ Laurentii sic unito . De facto verò Superstantiæ statuimus „ & ordinamus , ut dominium & institutio & omnia jura „ & possessiones ipsius Superstantiæ remaneant in potestate Ec- „ clesiæ Sancti Eustorgii , & personarum in ea Eclesia San- „ cti Eustorgii commorantium , vel quæ sunt commoraturæ

„ in

„ in perpetuum; ad usum Fabricæ illius Ecclesiæ; & salvo „ quòd administratio fructuum illius Superstantiæ sit in potestate Uberti Marinoni, quondam Præpositi Sancti Eustorgii, quousque vixerit, faciendo de ipsis fructibus fieri „ laborem Fabricæ ipsius Ecclesiæ Sancti Eustorgii. Et post „ ejus decessum fructus omnes, & administratio, & omnia „ jura illius Superstantiæ liberè deveniant. & sint illius Ecclesiæ Sancti Eustorgii & personarum, ut supra dictum „ est, ad usum Fabricæ prædictæ Ecclesiæ. Nulli ergo omnino hominum in nostra ditione commorantium liceat „ hanc paginam nostræ Institutionis sive Ordinationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem „ hoc attemptare præsumpserit, indignationem Omnipotentis „ Dei, & nostram se noverit incursurum. Datum millesimo „ ducentesimo vigesimo septimo; die Sabbati, nono die „ ante Calendas Februarii.

„ Ego. Henricus Mediolanensis Ecclesiæ Archiepiscopus „ subcripsi.

Romam subinde profectus est Henricus; cùmque Gregorius IX. Pontifex Maximus Ecclesiam Sancti Adriani solemni ritu consecraret, XIII. Calendas Aprilis, Anno Domini MCCXXVIII, Archiepiscopus noster huic Celebritati interfuit simul cum aliis Cardinalibus & Episcopis. Testis est Inscriptio, in abside ibidem incisa, quæ tertio loco, inter reliquos Præsules, quos enumerat adstantes, Archipræsulem Mediolanensem recenset. Legitur hæc Inscriptio in Oldoino, ubi de rebus gestis a Gregorio IX. mentionem agit.

Vigilantiæ tam accurati Pastoris satis non fuit, Sancti Do-

Dominici Alumnos Mediolani fixisse. Quamobrem Sedi suæ restitutus, cùm animadverteret, variis Hæresum fæcibus e Gallia huc illabentibus (ut tradit Sigonius ad Annum MCCXXIX.) coinquinatam esse hanc Urbem, auctoritate Legati Apostolici Gaufridi Cardinalis Tituli Sancti Marci usus, expellendos Mediolano omnes hac pice infectos curavit. Nec abnuit Apostolicus Missus, qui Prætori anni illius Bonacursio de Porta, Brixiensi, in mandatis dedit, ut convocato communi Consilio capitale exilium iis indiceret; Quinimo inter Statuta Civitatis, ea quæ ipse præcipiebat, imposterum inviolabiliter observanda collocaret. Refert Bernardinus Corius severissima Edicta, quæ tunc a Prætore aliisque Primoribus promulgata fuerunt, adstante eorumdem publicationi Archiepiscopo nostro, ut videlicet nemo Hæreticos excipere posset sub gravissimis poenis, everterentur eorum domus, & Bona in Fiscum Civitatis referrentur, captivique hujusmodi furfuris homines conjicerentur in eos carceres, quos Archiepiscopus statuisset.

Neque hoc præsentissimo remedio ad expurgandam ab hisce damis vineam suam contentus fuit Henricus. Sed ne in futuras ætates venenata hæc germina pullularent, aut secretò pestis ista in oves suas irreperet, Inquisitionis Tribunal in nostram Metropolim primus invexit, hac lege ut bini in singulis Tribubus (seu Portis) Fratres ex Ordine Prædicatorum, & Minorum, a Præfectis suis dati constituerentur, qui omnia ad ipsum Archipræsulem referrent, & auctoritate Archiepiscopali Hæreticos indagandos & corripiendos curarent: Prætor autem eos impensis publicis perdu-

duceret, quòcumque Archiepiscopus voluisset.

Quoniam verò mentionem Fratrum Minorum egimus, prætereundum minimè silentio est, Henricum Archiepiscopum hanc quoque Sacram Coloniam in Mediolanensem Urbem deduxisse. Cùm per ea tempora floreret peculiari perfectæ vitæ exemplo Seraphicus Ordo, a Sancto Francisco institutus, missi fuerant a Conditore suo per omnes Regiones ejusdem Alumni. Carere iis noluit Henricus. Petrus Nicolaus Bonavilla, ex Fratribus Minoribus Observantiæ, in *Serie Chronologica Cœnobiorum sui Ordinis*, Mediolani vigentium tradit, paulò post inductos ab Archipræsule nostro Fratres Ordinis Prædicatorum, hos quoque fuisse advocatos Anno MCCXXI (non MCCXII., quemadmodum Wadingus retulit) tamquam præstantes Divinæ gloriæ Administros; & primò iisdem assignatam ab Henrico pro Hospitio Ecclesiam Sancti Victoris ad Theatrum; subinde verò eos ad alteram Sanctæ Mariæ Fulcorinæ fuisse translatos. Diu ibidem permansere; nostraque constans Traditio refert, Sanctum ipsum Franciscum, ad hanc Metropolim adventantem ut eos inviseret, in eodem loco commoratum esse. Quin etiam ad nostram usque ætatem commonstrabatur Cellula, & solum, in quo ipse dormiens cubaverat; sed occasione novi construendi Templi, dirui illam oportuit. Nihilominus eo loci Sacellum erectum fuit, Seraphici Patris Simulacro ad pedes Crucifixi Salvatoris apposito, infixusque parieti proximo lapis est, qui tanti recepti honoris memoriam posteris commendet. Et sanè non modica Urbi nostræ gloria accessit ex Sanctorum Dominici & Francisci hospitio,

qui

qui lumina & fulcimentum Catholicæ Fidei extiterunt.

Tentaverat Henricus Archiepiſcopus, creſcente Fratrum Minorum numero, ampliores ædes iiſdem parare; eaque Baſilica, quæ Sanctis Nabori & Felici Martyribus dicata erat, & antiquiſſimo Civium cultu inter prima Deo ſacra Templa numerabatur, opportuna figendæ hujus Sacræ Familiæ Sedi videbatur. Duo tamen obſtitere, videlicet repugnantia Præpoſiti & Canonicorum eamdem Baſilicam incolentium, qui inde recedere prorſus recuſabant, & mors intempeſtiva, quæ præclara tanti Præſulis meditamenta abrupit. Hæc tamen optatum ab ipſo exitum habuere poſt ejus obitum, ut ſuo loco narrabimus. Emendandus autem eſt in hoc Ughellus, qui aſſignatam fuiſſe Alumnis Sancti Franciſci Baſilicam Naborianam ab Henrico abſque dubitatione tradidit; hoc enim beneficium a Leone de Perego Antiſtite noſtro, Anno MCCLVI. recepere, quemadmodum infra patebit.

Referri quoque ad peculiarem piiſſimi hujus Paſtoris laudem debet, quòd non Viris tantùm, ſed etiam Fœminis, quæ ſub vexillo Seraphici Patris Deo militabant, hoſpitalem domum Mediolani aperuerit. Narrat præclariſſimi ſui Ordinis Chronographus Wadingus, ſub exordium ejuſdem adventaſſe in noſtram Metropolim Jacobam, ſociam Agnetis (quæ Soror erat Sanctæ Claræ, Matris & Magiſtræ Monialium, quæ *Clariſſæ* appellantur) cum nonnullis pediſſequis, quæ Crucifixo & Seraphicæ Regulæ ſeſe devoverant, in hac noſtra Urbe ſacram ſedem figere peroptantibus. Benigniſſimè illas excepit Henricus, precibus etiam

ada-

adactus Hugonis Cardinalis Ostiensis; utque commodius regularibus Instituti sui exercitationibus vacare possent, Ecclesiam Sancti Apollinaris liberali dono largitus est. Dubius hæsit laudatus Bonavilla circa Annum hujus largitatis, ab Henrico in has Moniales effusæ; censuitque, id peractum fuisse Anno MCCXX. Constat tamen ex Charta in ejusdem Cœnobii Archivo asservata, quam (sub num. I.) ad calcem hujus Vitæ, cum aliis reliquis dabimus, Religiosas hasce Fœminas donatas fuisse ab Henrico Archiepiscopo, Anno MCCXXIV. in finem vergente, tum Ecclesia Sancti Apollinaris, tum Sedimine & domibus ac ædificiis ipsi Ecclesiæ adjacentibus. Horum autem omnium jus ac possessionem, mandante eodem Archipræsule adeptè postmodum fuere, quemadmodum docet altera Charta (sub num. II.) sexto post donationem die confecta. Insuper facultas iisdem tributa est Anno insequente MCCXXV., ut ibidem Asceterium condetent, sibique Domicilium pararent omnino longè a strepitu vulgi civiumque hujus Metropolis, prout docet publicum Documentum (sub num. III.) die quarto Februarii exaratum. Demum ad preces Gregorii IX. Summi Pontificis hortum quoque, qui alendis Sacerdotibus, olim Sancti Apollinaris Ecclesiam incolentibus patrimonii loco deserviebat, iisdem Monialibus indulsit Anno MCCXXVIII., die XXVI. Aprilis, publicis tabulis id testantibus (sub num. IV.); ita tamen ut decedente quolibet ex iis, qui fructum annuum inde capiebant, in utilitatem plenamque possessionem Monasterii portio illa quæ prædicto fructui respondebat, in perpetuum recideret. Cumulavit pariter

riter facrum hunc gregem famularum Dei, pietatis ornamentis, Corpore videlicet Sancti Fausti Mediolanensis militis & Martyris, atque (ùt antiqua fert Traditio) alterà ex Costis Sancti Laurentii Archidiaconi, quæ singulis annis in illius Ecclesiæ Ara publico cultui exponitur. Ceterùm dubitari neqnit de effusa Antistitis nostri largitate ac beneficentia erga peregrinam Sancti Francisci Assisiatis Familiam, Mediolanum profectam., cùm Gregorius IX. Summus Pontifex Diploma Donationis quorumdam Beneficiorum, in favorem Monialium Sancti Apollinaris nostræ Urbis, datum Perusii Anno MCCXXXV:, V. Calendas Aprilis, Pontificatûs sui annò nono, ita exordiatur: *Cùm olim bonæ memoriæ Mediolanensis Archiepiscopus* (Henricus) *Sancti Apollinaris* (Ecclesiam) *in qua vos perpetuo claustro clausistis, piâ vobis liberalitate duxerit concedendam* &c.

Antequam Henricus vitam deponeret, dissidium emersit, quod acerbo illius animum dolore confixit. Homobonus Episcopus Cremonensis pluribus aliis rebus in Ecclesia sua egregiè gestis clarus, subrepere sibi permisit quemdam superbæ elationis fastum, quo debitæ Metropolitano suo obedientiæ jugum conatus est prorsus excutere, sese omnino eximens ab ejusdem jurisdictione. Diu agitata est Causa; imo ad Apostolicam Sedem deferri illam oportuit. Cùm autem futilibus tantùm conjecturis & stramineis rationibus sese tueretur Cremonensis Antistès, Gregorius IX. Pontifex Maximus Homobonum damnavit, eique jussit, ut Archiepiscopum Mediolanensem revereretur, ejusque mandatis tamquam Suffraganeus obtemperaret. Refert Ughellus *in Episcopis Cremonen-*

nensibus, has Literas Gregorii Summi Pontificis, *datas Perusii III. Idus Julii, Pontificatus sui Anno secundo*, Christi MCCXXVIII. Anonymus autem Scriptor Catalogi jam laudati, qui præsens erat, minutim narrat modum, quo publicè reconciliatus est Henrico Homobonus, his verbis: *Tamdem convictum, & per Sententiam condemnatum, debitam fidelitatem, præstito juramento, solito more, coram cuncto istius Civitatis Clero, ibi etiam adstante innumerâ populi utriusque Sexûs multitudine diversarum ætatum, scilicet puerorum, adolescentum, juvenum, & senum in medio Ecclesiæ Beatæ Theclæ, sibi & Mediolanensi Ecclesiæ fecit exhibere, Anno Domini MCCXXIX., in Festo Purificationis Beatæ Mariæ, horâ tertiâ, Clero veniente cum Processione a Sancta Maria Beltrade, secundùm debitam consuetudinem.*

Quàm celebris esset Mediolani hæc Supplicatio, constat ex Beroldo alibi laudato, qui sub initium Seculi XII. florebat; ait enim, universum Clerum die Hippapantis, idest Præsentationis in Templo Domini Nostri Jesu Christi, a Deipara Virgine illuc delati, unà cum Archiepiscopo ad Ecclesiam, quæ apud nos appellatur *Sanctæ Mariæ Beltradis*, convenisse, atque ibidem benedicto thure, & accensis candelis incœptos fuisse cantari Hymnos & Psalmos; atque inde processisse distinctis Ordinibus ad Ecclesiam Majorem, cuncto populo religiosissimè prosequente, & duobus Sacerdotibus Imaginem Beatissimæ Virginis, puerum Jesum gestantis in ulnis (quam *Idæam* vocabant) super humeros asportantibus. Extat adhuc Lapis infixus in altero ex lateribus frontis Ecclesiæ Sanctæ Mariæ Beltradis, rudi scal-

pro effictus, qui solemnem hanc Supplicationem, cum Idæa Archiepiscopo & Veglonibus, repræsentat. Quin etiam in præsentia viget hæc consuetudo, memorato die annuatim renovata, quo tantùm intus Metropolitanam Basilicam depicta hæc Tabella ab ejusdem Clero circumfertur. Hæc obiter adnotavimus hoc loco, ut verba Scriptoris Catalogi summatim explicaremus; latiùs verò de iis differetur, cùm in publicam lucem edentur Commentaria Ritûs Ambrosiani.

Regimen suum clausit Henricus præclaro testimonio animi sui ad pacem compositi, quamvis ipse in ærumnis, proscriptionibus, pugnis, diffidiisque Annos, quibus præfuit huic Ecclesiæ, invictâ constantiâ transigere debuisset. Nemo est qui ignoret, quàm frequentia essent bella Mediolanensis Urbis cum finitimis populis, & quot in singulis Urbibus factiones acriter invicem in cruentas pugnas abirent. Fervebat Anno MCCXXIX aliud prælium cum Veronensibus tanto ardore, ut die ipso Paschatis Factiones duæ, quietis impatientes, armis inter sese occurrerint, & obstinato utrinque certamine edito, suas quisque domos se magnâ cæde retulerit, ùt scribit Sigonius. Condoluit Pastor noster tam infelices temporum vicissitudines, quibus una alteram ex florentissimis Urbibus discerpebat. Quocirca, ut in fœdus amicum reducerentur, curavit; atque ad illud sanciendum (ùt prosequitur idem Sigonius) *IV. Nonas Decembris ejusdem anni Moderatores, Prætores, Rectores, ac Legati Civitatum fœderatarum Mediolani convenere, atque in præsentia Henrici Archiepiscopi, Guifredi Legati Sedis Apostolicæ, & Fratris Gualæ* (ex Ordine Prædicatorum, Pontificii pariter Legati)

de

de fœdere retulere. Dictis ab omnibus sententiis, universi consensu maximo censuêre, ut fœdus renovaretur.

Consumptus tamdem curis pro Ecclesia Mediolanensi atque etiam Romana, dum ad Oppidum Brebbiæ, Archiepiscopalis sui juris, divertisset, animum fortasse ab earum onere levaturus, in morbum incidit Henricus, & ad æternam quietem migravit Anno MCCXXX., XVI. Calendas Octobris. Admirationem nobis primò ingessit Ughellus, qui Anno sequente eumdem naturæ cessisse die III. Octobris scribit, cùm statim oculis subjiciat Epitaphium appositum in Æde Sancti Francisci Mediolani a Carolo Septala, postmodum Episcopo Derthonensi, in quo annus a nobis & a Catalogis statutus legitur. Verùm cùm Editionem Romanam ejusdem Ughelli consuleremus, hanc funebrem Inscriptionem minimè relatam vidimus: Quocirca in ea sumus opinione, additamentum hoc esse Editorum Venetæ Urbis, quamvis consuetas virgulas, quibus nova additamenta designant, minimè apposuerint. Epitaphium autem sic se habet.

ÆTERNITATI.

HENRICUS SEPTALA
MEDIOLANI ARCHIEPISCOPUS
DOCTRINA, PIETATE, AC RERUM GESTARUM GLORIA
INCOMPARABILIS
AD TANTÆ REGIMEN ECCLESIÆ
AB INNOCENTIO III. ELECTUS
AB HONORIO III. CONSECRATUS,
COMES REGUM AC DYNASTARUM
CUM EGREGIA MEDIOLANENSIUM NOBILIUM
AC MILITUM MANU
JEROSOLYMITANAM SUSCEPIT EXPEDITIONEM.
METROPOLITANI JURIS MIRUS VINDEX FUIT,
INSTITUTO INQUISITORE JUGULAVIT HÆRESES'
DOMINICANUM ET FRANCISCANUM ORDINES
IN HANC URBEM PRIMUS EXCEPIT, EISQUE DOMICILIA
CONSTITUIT:
PLURIBUS ECCLESIIS PATRIMONIUM NON MEDIOCRE
ADDIDIT.
MEDIOLANENSI ECCLESIA PER ANN XVI. ET MENS. X.
LABORIOSISSIME ADMINISTRATA
QUIEVIT ANNO SALUTIS MCCXXX. XVI. CAL. OCTOBRIS,
ELATUSQUE PIO ET VERO UNIVERSÆ ITALIÆ DOLORE
HIC JACET.

CA-

CAROLUS SEPTALA JURISCONSULTUS COLLEGIATUS,
SANCTISSIMI DOMINI NOSTRI INNOCENTII X.
UTRIUSQUE SIGNATURÆ REFERENDARIUS,
ET METROPOLITANÆ MEDIOLAN. ARCHIPRESBYTER
BENEMERITO PROPATRUO TRITAVI MAXIMO
ANNO MDCLII.
P.

Erravit Galesinius *in Tabula Archiepiscoporum Mediolanensium*, qui tradit, Henricum Mediolani obiisse; cùm omnium Scriptorum consensu asseratur, eumdem defunctum in Oppido Brebbiæ, atque illinc ad nostram Urbem translatum, in Ecclesia Sancti Victoris appellati *ad Ulmum*, primum Tumulum habuisse; subinde in marmorea Arca adhuc extante conditum fuisse illius Corpus in Basilica Sancti Francisci, quæ tunc dicata erat Sanctis Nabori & Felici, insculptâ Urnæ hac brevi Epigraphe:

HENRICUS SEPTALA ARCHIEP. MEDIOLAN.

Corruente postmodum Templo illo ex improviso, innoxio tamen lapsu, alioque magnifico extructo, deposita sunt hujus Antistitis Ossa ante Altare Majus, cum hoc funebri Elogio:

HEN-

HENRICO SEPTALÆ
MEDIOLANI ARCHIEPISCOPO
SERAPHICI HUJUS ORDINIS
BENEFACTORI EXIMIO,
POST RESTAURATUM TEMPLUM
A PATRIBUS HUC TRANSLATO
GRATI ANIMI MONUMENTUM
AN. D. MDCCXVIII.

Anonymus Auctor Catalogi Bibliothecæ Metropolitanæ tradit, administratam fuisse ab Henrico Ecclesiam Mediolanensem *per Annos XVI., menses X, minus XII dies*. Si tamen computus fiat ab Anno MCCXIII. die IV Novembris, quo ab Innocentio III. creatus est Archiepiscopus, usque ad XVI. Calendas Octobris Anni MCCXXX., cui ipsemet Henrici obitum figit, clarè patet, tempus Sedis ab eodem assignatum debuisse protendi usque ad alios dies XXIV., ut decimum sextum diem Septembris attingeret. Censemus tamen, hunc Auctorem non enumerasse dies quos impenderat Henricus, ut a Bononiensi Urbe, ubi literis operam navabat, se Mediolanum conferret; sed tantùm eos enunciasse, quibus verè in hac Mediolanensi Cathedra sedit.

Ughellus Henrico attribuit XX. annos regiminis, ob errorem, quem ab initio admiserat, biennio ejusdem electionem præveniens, vitamque postmodum uno Anno protendens.

Num.

Num. I.

Donatio Ecclesiæ Sancti Apollinaris, facta ab Henrico Mediolanensi Archiepiscopo Jacobæ Abbatissæ & Sororibus Ordinis de Spolito, Anno MCCXXIV. II. Novembris.

„ In nomine Domini. Anno Dominicæ Incarnationis mil-
„ lesimo ducentesimo vigesimo quarto, die Sabbati, qui
„ est secundo die Mensis Novembris, Indictione tertiadeci-
„ ma, In Castro Bribiæ, in Palatio Domini Archiepiscopi.
„ Ad honorem Dei & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ. Dominus
„ Henricus Dei gratia Sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ Vene-
„ rabilis Archiepiscopus, attendens honestatem & religionem
„ Jacobæ Abbatissæ & pauperum Sororum Mediolani com-
„ morantium Ordinis de Spolito, & ad preces Domini Hu-
„ gonis Dei gratia Hostiensis Episcopi, dedit titulo devo-
„ tionis, concessit Ecclesiam Sancti Apollinaris, sitam justa
„ Portam Romanam, prope Fossatum Civitatis, & Sedimen
„ cum domibus & ædificiis ipsi Ecclesiæ cohærentibus, præ-
„ dictis Abbatissæ & Sororibus, earumque Succestricibus ibi-
„ dem commoraturis in perpetuum, secundùm Regulam
„ Ordini Spolitano a Domino Papa concessam, vitam du-
„ cturis: Ita ut de cetero præfata Abbatissa & Sorores, &
„ earum Succestrices habeant, teneant, & possideant Ec-
„ clesiam, domos, & Sedimen, ut supra legitur, faciendo
„ & solvendo Annis singulis Cereos duos duarum librarum,
„ no-

„ nomine Censu: & devotionis præfato Domino Archiepi-
„ scopo & ejus Successoribus, in omni Festo Sancti Apol-
„ linaris. Interfuerunt ibi Testes Dominus Fulco de Der-
„ vio, Mediolanensis Ecclesiæ Ordinarius, filius quondam
„ Domini Bartholomæi de Dervio, & Magister Anselmus
„ Camararius Domini Archiepiscopi, filius qu. Hugonis de
„ Gasteganea, & Landulfus filius Pedrusi de Castro Seprio,
„ Canonicus de Sergiano, & Dominus Girardus filius Do-
„ mini qu. Petri de Vigiudo Canonicus de Crena, & Bru-
„ netus filius qu. Oldradi de lo Carmaniago, qui de man-
„ dato Domini Papæ est Provisor & Rector omnium Mo-
„ nialium ipsius Ordinis.

„ ✠ Ego Henricus Ecclesiæ Mediolanensis Archiepisco-
„ pus subscripsi manu propria.

„ ✠ Ego Sigibaldus Officialis Ecclesiæ Sancti Apollina-
„ ris subscripsi.

„ ✠ Ego Conradus septem denariorum, Presbyter San-
„ cti Apollinaris subscripsi.

„ Ego Albertus Notarius Sacri Palatii, filius Alberti
„ Apoliti Judicis, Civis Mediol., qui modò habito in Bur-
„ go Angleriæ, hanc Chartam tradidi, & cripsi.

Num.

Num. II.

Possessio Ecclesiæ Sancti Apollinaris & domuum ac ædificiorum ipsi adjacentium, acquisita per Abbatissam Jacobam & Sorores Ordinis de Spolito Anno MCCXXIV. die VIII. Novembris.

„ In nomine Domini. Anno Dominicæ Nativitatis mil„ leximo, ducenteximo, vigeximoquarto, die Veneris, octa„ vo die Novembris, Indictione decimatertia. Cùm Domi„ nus Henricus Dei gratia Sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ ve„ nerabilis Archiepiscopus dedisset, & titulo donationis con„ cessisset Ecclesiam Sancti Apollinaris, sitam juxta Portam „ Romanam, prope Fossatum Civitatis, & Sedimen, & do„ mos cum hedificiis ipsi Ecclesiæ cohærentibus Domnæ Ja„ cobæ Abbatissæ, & pauperibus Sororibus Mediolani com„ morantibus Ordinis de Spolito, sicut apparet per publicum „ Instrumentum a me infradicto Guidotto Bicco Notario, „ visum & lectum, factum per Albertum Notarium, filium „ Alberti Apoliti, Dominicæ Incarnationis millexímo, du„ centeximo vigeximo quarto, die Sabbati secundo die No„ vembris, & subscriptum per supradictum Dominum Ar„ chiepiscopum, & per Sigiebaldum Officialem prædictæ „ Ecclesiæ Sancti Apollinaris, & per Conradum Septem„ denariorum Presbyterum ejusdem Ecclesiæ; & idem Do„ minus Archiepiscopus mandasset Præposito & Presbytero „ Guilielmo Sancti Nazarii in Brolio Mediolan., & Fratri

 „ Leoni

„ Leoni de Ordine Fratrum Minorum, ut prædictas Abbatissam & Moniales, sive Sorores præfati Ordinis de Spolito inducerent in possessionem corporalem & tenutam prædictæ Ecclesiæ, & hedificiorum, sicut apparet per Literas ipsius Domini Archiepiscopi, ejus sigillo cereo sigillatas, ibi a me infradicto Guidotto Bacco visas & lectas, hiidem Præpositus & Presbyter Guillielmus, & Frater Leo, auctoritate ipsius Domini Archiepiscopi, induxerunt dictas Abbatissam & Sorores in possessionem & tenutam Ecclesiæ & domorum & hedificiorum prædictæ Ecclesiæ, introducendo eas in ipsam Ecclesiam & domos & Sedimen, & assignando eis claves Ecclesiæ & domorum. Actum ad prædictam Ecclesiam Sancti Apollinaris; unde plura Instrumenta uno tenore fieri rogata sunt.

„ Interfuerunt Testes rogati Magister Anselmus de Castegnanega, Canonicus Sancti Nazarii, filius qu. Hugonis de Castegnanega, & Rogerius, filius qu. Griffi de Tavernasco, de Pusterla Sanctæ Ehufemiæ, & Guido & Petrus fratres, filii qu. Bertrami Zocolæ de Verzario, omnes Civit. Mediolani.

„ Ego Guidottus, filius qu. Nigri Bachi de Burgo foris Portæ Romanæ, Civis Mediol., Notarius & Regis Missus interfui, & rogatus scripsi.

Num.

Num. III.

Facultas concessa ab Henrico Archiepiscopo Mediolanensi Jacobæ Abbatissæ & Sororibus Ordinis de Spolito, construendi Monasterium prope Ecclesiam Sancti Apollinaris, Anno MCCXXV., IV. Febr.

„ In Nomine Domini. Anno a Nativitate Domini No-
„ stri Jesu Christi millesimo ducentesimo vigesimo quinto, die
„ Martis quarto mensis Februarii, Indictione tertiadecima.
„ In præsentia Alberti de Sammovico, & Guilicioni Cumini
„ Notariorum, & infrascriptorum Testium quorum nomina
„ subtus &c. Dominus Henricus Dei gratia Sanctæ Medio-
„ lanensis Ecclesiæ Venerabilis Archiepiscopus, de mera libe-
„ ralitate sua, ac consensu infrascriptorum Fratrum suorum,
„ videlicet Alberti Archipresbyteri, Guilielmi Archidiaconi,
„ Girardi Vicedomini, Alcherii de Tertiago, Guilielmi Ra-
„ ne, Gonfredi de Castelliono Cancellarii, Arnaldi de Man-
„ dello, Amizonis de Porta Romana, Rogerii della Turre,
„ Obizonis de Lampuniano, Guilielmi de Pusterla, atque
„ Ambrosii de Puteobonello, ejusdem Sanctæ Mediolanensis
„ Ecclesiæ Ordinariorum, ob honorem Dei & reverentiam
„ Apostolicæ Sedis, & intuitu pietatis, ac obtentu Vene-
„ rabilis Patris Ugonis, Dei gratia Hostiensis & Velletren-
„ sis Episcopi, donavit, & concessit atque tradidit Ecclesiam
„ Sancti Apollinaris sitam juxta Fossatum Civitatis Mediola-
„ ni, non multùm longe a Porta Romana, cum Sedimine

„ & horto prope prædictam Ecclesiam, & terra illa, quæ
„ consuevit esse via, quæ est a meridie partis illius Ec-
„ clesiæ, & alia petia terræ, quam Syro Moronus nomine
„ & ad partem infrascripti Monasterii aquisivit ab Oficia-
„ libus dictæ Ecclesiæ Sancti Apollinaris, prout in alio
„ quodam publico Instrumento illius aquisiti, a me infra-
„ scripto Ambrosio Percosso Notario tradito & scripto con-
„ tinetur, Dominabus Jacobæ & Sororibus ejus tam præ-
„ sentibus quàm futuris ab habendum & tenendum, ac con-
„ struendum ibi Monasterium in honorem Beatissimæ atque
„ gloriosissimæ Virginis Mariæ, & Beati Martyris Apollina-
„ ris, in quo illæ & aliæ Ancillæ Christi præsentes & fu-
„ turæ in paupertate Domino famulentur, juxta formam
„ vitæ pauperum Dominarum clausarum, in Valle Spoliti ma-
„ nentium, eisdem Sororibus auctoritate Domini Papæ tradi-
„ tam per Episcopum memoratum, & Monasterium & lo-
„ cum istum ac Sorores ab omni Episcopali jurisdictione
„ tam in spiritualibus, quàm in temporalibus prorsus exe-
„ mit, nihil sibi reservans in eo, præter Dedicationem Ec-
„ clesiæ, Consecrationes Altarium, benedictiones Abbatissæ
„ seu Monialium, cùm ab Abbatissa & Sororibus propter
„ hoc fuerit requisitus, si tamen ipse Dominus Venerabilis
„ Archiepiscopus & Successores sui gratis hæc & sine pra-
„ vitate voluerit exhibere. Reservavit etiàm sibi & Archie-
„ piscopatui duos Cereos duarum librarum in Festo Sancti
„ Apollinaris, nomine Census, annis singulis persolvendos.
„ Sorores verò ipsæ, si traditam sibi formam Religionis
„ aliquando deserentes, eam prorsus contempserint observa-
„ re,

„ re, & sæpe quoque admonitæ se corrigere non curarent, „ ex tunc jurisdictioni ipsius Domini Venerabilis Archiepi- „ scopi & Successorum ejus Monasterium ipsum, & locus „ ac personæ liberè revertantur. Et hanc donationem sive „ concessionem ut supra &c. firmam & ratam omni tempore „ habere promisit, & nullo tempore contravenire. Actum „ supra Solarium Monasterii Sanctæ Mariæ de Burgo Can- „ turio.

„ Interfuerunt Testes Ardericus Præpositus Plebis de Gallia- „ no, Magister Anselmus Camerarius dicti Domini Archie- „ piscopi, filius qu. Ugonis de Castenianega, Presbyter „ Amizo Canonicus Sancti Laurentii, Albericus de Ouretis „ Canonicus de Vicomercato, Ariprandus filius Alberti Ju- „ dicis de Alzate, Matthæus filius qu. . . . . de „ Settarra, Franciscus filius qu Lanfranci de Settarra, „ atque Minfredus filius Thomasi de Settarra, qui tres Te- „ stes sunt de Civitate Mediolani, sed habitant in Loco „ Settarra.

„ Ego Ambrosius filius qu. Jacobi, qui dicebatur Percos- „ sus, de Parochia Sancti Protasii ad Monachos, Civis Me- „ diolanensis, Notarius Domini Henrici Regis, hanc Char- „ tam tradidi, & scripsi, ut supra.

Num.

Num. IV.

Donatio cujusdam Horti adjacentis Ecclesiæ Sancti Apollinaris, facta ab Henrico Archiepiscopo Mediolanensi, Jacobæ Abbatissæ & Sororibus Ordinis de Spolito, Mediolani commorantibus, Anno MCCXXVIII., XXVI. Aprilis.

„ In nomine Domini nostri Jesu Christi Amen. Anno „ Nativitatis ejusdem millesimo ducentesimo vigesimo octa- „ vo, Pontificatus verò Domini Gregorii noni Papæ anno „ secundo, Indictione prima, mense Aprilis, die vigesimo „ sexto. Nos Henricus miseratione Divina Sanctæ Medio- „ lanensis Ecclesiæ Archiepiscopus. Divinæ pietatis intuitu, „ & ad preces Domini Gregorii Summi Pontificis, ac ani- „ mæ nostræ remedio, hac die præsentialiter ex nunc „ damus, cedimus, tradimus, concedimus & confirma- „ mus tibi Fratri Martino, recipienti ad opus & utilita- „ tem Monasterii Sanctæ Mariæ apud Sanctum Apollinarem, „ & ipsius Monasterii Abbatissæ & Monialium, & per „ te ipsis Monasterio, Abbatissæ, & Monialibus, & earum „ Succetricibus in dicto Monasterio permanentibus, Regulam „ a Summo Pontifice eisitadem exhibm observantibus, prout „ in aliis quampluribus pleniùs continetur Instrumentis, in „ perpetuum. Idest quemdam Hortum eidem Monasterio „ adjacentem, sicuti infra hos suos concluditur fines: a

„ primo

„ primo latere est Domus Humiliatorum; a secundo tenet
„ dictum Monasterium; a tertio est via publica; a quarto
„ verò latere est Ecclesia Sancti Apollinaris, & domus
„ ejusdem, cum omnibus introitibus & exitibus ipsius Hor-
„ ti, & omnibus ejus usibus, utilitatibus, & pertinentiis in-
„ ferius & superius ibi habitis, ad habendum, possidendum,
„ fruendum, tenendum, & ut dictum est perpetuò, ad
„ omnia faciendum, quæ dictis Abbatissæ, & Monialibus de
„ ipso Horto facere placuerit, sicut nos & nostri Successo-
„ res facere deberemus; nihil enim exinde nobis, aut ali-
„ cui cuiquam reservato, excepto quòd Corradus Presbyter,
„ Sinibaldus, & Waldericus, quondam Sancti Apollinaris
„ Beneficiales, & nunc Beneficiales Ecclesiæ Sancti Joannis
„ in Brulio habebunt quilibet ipsorum pro parte sua de ipso
„ Horto usufructum in vita sua, quoniam eis in Benefi-
„ cium datus fuit, ita tamen quòd alter alteri post mor-
„ tem alterius de jam dicto Horto succedere nunc possit.
„ Imo volumus & statuimus ut quicumque ipsorum decesse-
„ rit, prædicto Monasterio de jam dicto Horto moriatur,
„ succedendo in ipso Monasterium antedictum. Post mortem
„ omnium prædictorum, libere & sine cujusquam contradi-
„ ctione idem Hortus remaneat Monasterio memorato. Obli-
„ gantes nos, & Successores nostros ut supra, hanc donatio-
„ nem, cessionem, concessionem, confirmationem, & om-
„ nia supradicta rata & firma perpetuò habere, & contra
„ non venire, sed observare. In hujus autem rei eviden-
„ tiam pleniorem hoc præsens publicum Instrumentum no-
„ stri sigilli munimine roboravimus. Actum Reat, præsenti-
„ bus

„ bus Teſtibus ſubſcriptis, ad hoc ſpecialiter rogatis, vi-
„ delicet:

„ Jacobo Presbytero de Vicedomino Capellano Sancti
„ Salvatoris teſt.

„ Landulfo de Caſtroſeprio Canonico de Selagrio teſt.

„ Corrado Canonico Sancti Ambroſii teſt.

„ Et Fulco de Ervis Canonico de Domo Mediol teſte.

„ ✠ Ego Albertus Amiconus Mediolanenſis Eccleſiæ
„ Archipresbyter ſubſcripſi.

„ ✠ Ego Magiſter Stephanardus Balbus Mediol. Ordi-
„ narius ſubſcripſi.

„ ✠ Ego Albericus Mediolanenſis Eccleſiæ Ordinarius,
„ & Primicerius ejuſdem ſubſcripſi.

„ ✠ Ego Villielmus de Rozolio Mediolanenſis Eccle-
„ ſiæ Archidiaconus.

„ ✠ Ego Guillielmus Mediolanenſis Maj. Eccleſiæ Or-
„ dinarius ſubſcripſi.

„ ✠ Ego Ambroſius, cognomine Percoſſus, Notarius,
„ mandato Domini Ribaldi Burri Mediolanenſis Diaconi
„ ſubſcripſi.

„ ✠ Ego Lanterius Scaccabarotius Mediolanenſis Eccle-
„ ſiæ Ordinarius ſubſcripſi.

„ ✠ Ego Azo Vicecomes Mediolanenſis Eccleſiæ Or-
„ dinarius ſubſcripſi.

„ ✠ Ego Rugerius de la Turre Mediolan. Ordinarius
„ & Diaconus ſubſcripſi.

„ ✠ Ego Ambroſius Ordinarius M. ſubſcripſi.

„ ✠ Ego Hugo Mediolanenſis Cimiliarcha, & Domi-

„ ni

„ ni Papæ Subdiaconus fubfcripfi.

„ ✠ Ego R. S. Dei gratia Sacri Romani Imperii Scri-„ niarius, habens poteftatem dandi Tutores, Curatores, eman-„ cipandi, Decretum interponendi, alimenta decernendi, & „ public. fac., quia hiis interfui fupradictis, hoc Inftrumen-„ tum fcripfi, & complevi rogatus.

GULIELMUS RUZZOLIUS.

Ost dies XXVIII. vacantis Sedis Successor Henrico datus est Gulielmus, seu Willielmus Ruzzolius, sive de Rozolo, *cum omni pace & concordia, totiusque Capituli consensu & favore*, pridie Idus Octobris Anni MCCXXX., quemadmodum tradit Catalogus hucusque laudatus, scriptus ab Auctore coævo, & Mediolani degente. Hac autem in re fallitur Ughellus, qui ejusdem electionem differt ad Annum sequentem MCCXXXI. in utraque Editione; fortasse quòd ejusdem oculis nondum obvia fuisset funebris Inscriptio, postmodum apposita Tumulo Henrici Archiepiscopi, in qua Annus MCCXXX. assignabatur illius morti, cùm ea minimè reperiatur in prima Editione.

Antequam de præclarissimis rebus a Gulielmo gestis disseramus, prætereundum non est Elogium, quod eidem contexit Auctor *Annalium Mediolanensium*, editorum Tom. XVI. *Scriptor. Italiæ*, qui Historiam suam ab hoc Gulielmo Antistite scribere inchoavit: ***Gulielmus*** (inquit ille) ***in bellis quasi tonitru, in consilio gigas, mirabili lingua clarissimus fuit.***

Archidiaconi Dignitate in nostra Metropolitana Basilica decoratus erat, cùm Ambrosianam Sedem conscendit Gulielmus. Sequenti Anno MCCXXXI. Gregorius IX. Summus Pontifex Legem tulit, confirmatam a Senatu Romano, & ab

ab ipſo etiam Imperatore Federico II., qua excommunicationis ſententiam protulit contra Hæreticos Catharos, Patarenos, Paupéres de Lugduno, Paſſaginos, Joſeppinos, Arnaldiſtas, Speroniſtas, & alios hujuſmodi, quos etiam proſcriptionibus pœniſque graviſſimis afficiendos, ubicumque occurrerent aut latitarent, Rectoribus Civitatum indixit. Ad Archiepiſcopum quoque noſtrum Epiſtolam dedit, hoc anno expeditam, quam Raynaldus ex Regeſto Vaticano ſummatim recenſuit, monens eumdem ac Suffraganeos ſuos, ut pari ſtrenuitate in impios homines hac peſte infectos conſurgerent. Non defuit muneri ſuo Archipræſul noſter, qui amore Catholicæ Religionis jam incenſus, acceptis Summi Pontificis mandatis ferventiòr factus, conatus omnes ſuos impendit, ut intactam ſervaret hanc Domini vineam, ne eam exterminaret aper de ſilva, aut ſingularis ferus depaſceretur. Sanè fructus ſolicitæ vigilantiæ noſtri Archiepiſcopi biennio poſt apparuere, cùm ab ipſo exſtimulati procul dubio Civitatis hujus Rectores, Catharos, qui jam ab ævo Sancti Galdini altas in hoc Solo radices jecerant, tamquam venenata germina ferro & igne prorſus conſumpſerint. Viſitur etiam in hodiernum diem Marmor in latere Plateæ Mercatorum Urbis noſtræ, quod ſculptum refert Prætorem Oldradum Trixinum equo inſidentem, qui ignis pœnâ expurgavit a maligna Catharorum lue florentiſſimam hanc Civitatem. In calce autem memorati Lapidis inciſa leguntur hæc Carmina:

MCCXXXIII. DOMINUS OLDRADUS DE TREXENO POTESTAS MEDIOLANI:

ATRIA QUI GRANDIS SOLII REGALIA SCANDIS
CIVIS LAUDENSIS, FIDEI TUTORIS ET ENSIS,
PRÆSIDIS HEIC MEMORES OLDRADI SEMPER HONORES,
QUI SOLIUM STRUXIT, CATHAROS, UT DEBUIT, UXIT.

De hoc noſtro Archiepiſcopo, Galeſinii teſtimonio, Ughellus ſequentia refert: *Gregorius IX. illum legavit ad Imperatorem Federicum II, ut contra Saracenos expeditionem ſuſciperet. Mediolanum reverſus, eumdem Federicum, tamquam Eccleſiæ hoſtem ſubmovit a communione Fidelium, contraque ipſum multos mortalium Cruceſignatos vocavit ad arma*. Nonnulla in hac narratione comperimus, quibus faciles aures accommodare nequimus. Siquidem Sigonius & Raynaldus, dum ad Annum MCCXXVII., mentionem agunt Gregorii IX., Honorio III. in Summo Pontificatu ſuffecti, aſſerunt, ſtatim ab initio ſui regiminis admonitum fuiſſe ab ipſo Federicum, *ut quod ſæpius Honorio ſpoponderat, neque umquam præſtiterat, tamdem expleret; atque hanc gratiam a ſe & ab omnibus Chriſtianis iniret, ut Sanctum Chriſti Sepulcrum ex impiorum manibus extorqueret*; verba ſunt Sigonii. Verùm de Legatione Archiepiſcopi noſtri ad eumdem ſilent Hiſtoriæ; præſertim cùm hæc integro triennio ante contigerint, quàm Gulielmus in Archiepiſcopum deligeretur. Cùm autem in gratiam Gregorii IX. rediiſſet Federicus, exceptus ab ipſo Pon-

Pontifice Maximo Anagniæ, & mensæ etiam adhibitus Anno MCCXXX., inducias cum ipso sancivit; quæ tamen Imperatoris culpâ citò abruptæ fuerunt: Anno enim MCCXXXIX. Summus ille Hierarcha eumdem Imperatorem anathemati subjecit, coactus renovare hanc pœnam a violenta illius irruptione in Ecclesiasticum Patrimonium, aliasque Urbes, quæ vel juris erant Pontificii, vel Pontifici favebant; nec ampliùs sub hoc Cæsare actum est de mittendis in Orientem Crucesignatis. Quapropter nescimus, quando Legatio ad eumdem demandata fuerit Archiepiscopo nostro.

Quod attinet ad excommunicationem a Gulielmo Archipræsule nostro latam, de qua Galesinius & Ughellus agunt, non inficiamur, promulgatam fuisse hanc Sententiam a Gulielmo; non tamen nomine proprio, sed Gregorii Summi Pontificis, qui universis Episcopis, Archiepiscopis, & Patriarchis mandavit, ut inflictum hoc anathematis telum suis in Diœcesibus publicè denunciarent. Quinimo Gregorius Pontifex Crucem indixit adversùs Federicum Ecclesiæ rebellem, multosque ad eam sumendam incitavit; utque adimpleretur voluntas ipsius Summi Hierarchæ, Legatum misit ad Mediolanenses, quos optimè noverat suopte genio acerrimos esse Federici hostes. Commissa est hæc Legatio Gaufrido de Castelliono, natione Mediolanensi. Fuerat iste severiori morum disciplinâ sub Sancto Galdino institutus primò, deinde Metropolitanæ Basilicæ Archipresbyter & Cancellarius declaratus. Postmodum sub Patrui Urbani III. Pontificatu, Mediolanensis Ecclesiæ administrandæ onus sibi ab eodem Pontifice oblatum, aureâ suâ mediocritate contentus, magnanimo

mo

mo ſpiritu a ſe rejecit. Defuncto Urbano Monaſticam vitam in Sabaudia profeſſus, haud longo poſt tempore a Gregorio IX. reluctans e Clauſtro reductus eſt, & Presbyter Cardinalis Titulo Sancti Marci primò, deinde Sabinenſis Epiſcopus renunciatus. Demum confectus ſenio in ejuſdem Gregorii locum, ſub Cœleſtini IV. nomine ſuffectus, decimooctavo ab electione ſua die morti conceſſit, quemadmodum narrat Oldoinus. Iſta omnia nos aliquantulum digreſſi, ad illuſtrandam Eccleſiaſticam Mediolanenſem Hiſtoriam hoc loco retulimus; præcipuè cùm Ambroſianæ Inſulæ eidem oblatæ, atque admirabili modeſtia ac moderatione recuſatæ gloriâ inſignis, commemorari in hac Serie Antiſtitum noſtrorum, ad æternam Civium Mediolanenſium venerationem Gaufridus mereatur. Is itaque in hanc Urbem delatus omnium animos incendit contra Fridericum; ſicuti etiam intrepidè peregerunt Primores Mediolani Cives, miſſis in ſubſidium Eccleſiæ militibus ſuis. Huic operi conficiendo inſudaſſe pro virili Gulielmum etiam Archiepiſcopum, nemo vertet in dubium, tum ob ſupremam, qua in urbe pollebat, auctoritatem, tum quia imperterriti erat animi, & non tam hujus Eccleſiæ, ſed totius Catholicæ Religionis bono conſervando promovendoque addictiſſimi.

Non minori ſolicitudine ſtudia & conatus omnes impendit Gulielmus, ut in hac metipſa Metropoli ejus curæ commiſsâ cultus religionis floreret, & peculiaria Deo obſequia diu noctuque perſolverentur. Excepta fuerat a Prædeceſſore ſuo Henrico Septala Sacra Virginum cohors, quæ ſub Seraphici Patris Franciſci Regula ac diſciplina inviolatam mo-

rum

rum caſtimoniam ſervabant, & in Aſceterio, Sancti Apollinaris Eccleſiæ adjacente ſuaviſſimum angelicæ vitæ odorem ſpirabant. Haſce Domini Ancillas peculiari amore fovebat Gregorius IX. Summus Pontifex, ſuo illas patrocinio dignatus. Quamobrem Gulielmus Archiepiſcopus, ut Pontificis Maximi benevolentiæ gratiam referret, & propenſos jam earum animos ad virtutem vehementiùs inflammaret, necnon ut ab omni externi Fori ſtrepitu ſemotas ad ſolius Dei dilectionem & ſervitutem curandam impelleret, Monaſterium illud, incolaſque omnes ejuſdem præſentes ac futuras, ab Ordinariæ poteſtatis juriſdictione ſolutas declaravit, expedito Diplomate in hujus peculiaris indulgentiæ teſtimonium, quod in Archivo memorati Cœnobii adhuc ſuperſtes, non abs re erit, in publicam lucem proferre:

„ Gulielmus Divina miſeratione Sanctæ Mediolanenſis Ec-
„ cleſiæ Archiepiſcopus Dilectis in Chriſto Filiabus Abbatiſ-
„ ſæ & Sororibus Monaſterii Beatæ Mariæ, & Beati Apol-
„ linaris, conſtructi extra Portam Romanam, juxta Foſſa-
„ tum Civitatis, Salutem & benedictionem. Cùm Monaſte-
„ rium in hònore Beatæ & glorioſæ ſemperque Virginis Ma-
„ riæ, & Beati Apollinaris in loco memorato conſtrui fe-
„ ciſſetis, ut ibidem devote Domino famulantes, pro nobis &
„ aliis peccatoribus orare poſſitis, humiliter poſtulaſtis, ut
„ Monaſterium & perſonas ibidem Domino ſervientes intuitu
„ pietatis & pro redemptione peccatorum noſtrorum a jure
„ Epiſcopali, ſeu alterius conditionis gravamine, tam in
„ temporalibus, quàm in ſpiritualibus pleno jure eximere
„ deberemus: Ea propter piæ ac humili petitioni pro con-
„ cur-

„ currentes assensu, præfatum Monasterium & personas illic „ vel in futurum commorantes cum omnibus bonis suis, con- „ sensu & voluntate Capituli ab omni jure Episcopali, & „ cujuslibet conditionis obligatione, tam in spiritualibus quàm „ in temporalibus pleno jure liberamus & eximimus; nihil „ aliud nobis & Ecclesiæ Mediolanensi in eisdem reservan- „ tes, nisi Consecrationem Ecclesiæ & Altariorum, cùm fue- „ rimus requisiti, si tamen nos & Successores nostri gratis „ & sine pravitate aliqua voluerimus consecrare. Reservamus „ etiam nobis unam libram ceræ in Festo Beati Apollina- „ ris octo diebus ante, vel octo diebus post, pro censu „ nobis annis singulis persolvendam. Dat. Mediolani millesi- „ mo ducentesimo trigesimo primo, die Sabbati, nono Ca- „ lendas Junii, Indictione quarta.

„ ✠ Ego Willielmus de Rizolio Mediolanensis Ecclesiæ „ Archiepiscopus subscripsi.

„ ✠ Ego Albertus Amiconus Mediolanensis Ecclesiæ Ar- „ chipresbyter subscripsi.

„ ✠ Ego Magister Stephanardus Balbus Mediolanensis „ Ecclesiæ Ordinarius & Presbyter subscripsi.

„ ✠ Ego Girardus de Basegapede Presbyter & Vicedo- „ minus subscripsi.

„ ✠ Ego Alcherius de Tertiago Mediolanensis Ecclesiæ „ Ordinarius & Primicerius Ferulæ subscripsi.

„ ✠ Ego Guillielmus Rana Mediolanensis Ordinarius sub- „ scripsi.

„ ✠ Ego Fulco de Dervio Mediolanensis Ecclesiæ Pres- „ byter Ordinarius subscripsi.

„ ✠ Ego

„ ✠ Ego Arnaldus de Mandello Mediolanensis Ordina-
„ rius subscripsi.

„ ✠ Ego Stephanus Sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ Ar-
„ chidiaconus subscripsi.

„ ✠ Ego Ambrosius, qui dicor Percossus, nomine isti Do-
„ mini Ribaldi Burri Mediolanensis Diaconi subscripsi.

„ ✠ Ego Amizo de Porta Romana Mediolanensis Or-
„ dinarius subscripsi.

„ ✠ Ego Rogerius de Turre Mediolanensis Ordinarius
„ subscripsi.

„ ✠ Ego Ambrosius de Puteobonello Ordinarius sub-
„ scripsi.

„ ✠ Ego Hugo de Settarra Mediolanensis Ecclesiæ Or-
„ dinarius, & Domini Papæ Subdiaconus subscripsi.

„ ✠ Ego Willielmus de Pusterla Mediolanensis Ordina-
„ rius, & Subdiaconus subscripsi.

„ ✠ Ego Azo Vicecomes Mediolanensis Ecclesiæ Or-
„ dinarius, & Domini Papæ Subdiaconus subscripsi.

„ ✠ Ego Conradus de Settarra Ordinarius Ecclesiæ Me-
„ diolanensis, & Subdiaconus Domini Papæ subscripsi.

Transmisit illud ad Supremum Hierarcham Archipræsul noster, ut Pontificia approbatione & auctoritate ratum haberetur, & firmitatem acciperet. Nec abnuit Gregorius IX., qui datis Apostolicis Literis III. Nonas Maji, Indictione VIII., Anno MCCXXXV., insertam iisdem Archiepiscopalem Gulielmi Chartam laudavit approbavitque. Extant hæ quoque in eodem Monialium Archivo.

Idem Romanus Pontifex, ut paternæ benevolentiæ tene-

titudinem, qua Ancillas hasce Crucifixi Domini earumdem Sponsi fovebat, ostenderet, & ne Sancti Apollinaris Moniales, jejuniis vigiliis ac suscepta regulari disciplina attritæ, necessariis ad reficiendas vires auxiliis laborarent, preces ad Gulielmum Archiepiscopum misit, Literis Anagniæ datis VII. Calendas Martii, Pontificatus sui anno sexto (Christi MCCXXXII.) rogans eum, ut liberales manus erga illas extenderet, agrum quemdam iisdem pernecessarium largiendo. Pontificiam paginam hoc loco damus, ex harum Monialium Tabulario depromptam, cùm in non modicam Archiepiscopi nostri gloriam vergat.

„ Gregorius Episcopus Servus Servorum Dei, Venerabili Fratri Vil. Archiepiscopo Mediolanensi salutem & apostolicam benedictionem. Cùm olim ad preces nostras, cùm adhuc essemus in minori Officio constituti, dilectis in Christo Filiabus, Abbatissæ & Sororibus Monasterii Sanctæ Mariæ de Mediolano Ecclesiam Sancti Apollinaris Mediolan. duxeris concedendam, Tibi ejus possessionibus integraliter reservatis, & quidam campus de dictis possessionibus esse dicatur juxta Monasterium supradictum, ex quo cùm inde transitus habeatur, Sorores ipsæ multa incommoda patiuntur, Fraternitatem tuam rogamus in Domino, quatenus pro Divina & nostra reverentia, gratiæ gratiam superaddens, prædictum Campum concedas liberaliter Abbatissæ & Sororibus memoratis; ita quòd eædem pro te offerre Domino orationis incensum specialiter teneantur, nosque devotionem tuam commendare meritò debeamus. Datum Ananiæ VII. Calendas Martii, Pontificatus „ nostri anno sexto.

Id

Id ipsum sine mora implevit memoratus Præsul, quemadmodum constat ex Charta Donationis, in cujus exordio hæc leguntur; *Willelmus de Rizolio Dei gratia Sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ Venerabilis Archiepiscopus, volens reverenter & devote preces Domini Papæ exaudire & adimplere* &c.

Humiliatorum quoque Ordini beneficentissimus fuit Gulielmus, Privilegium concedens Mediolanensibus Fratribus, expeditum die XII. Octobris Anni MCCXXXVI., quo illis licentiam impartiebatur, Cœmeterium habendi, & Sacerdotes qui iisdem Sacramenta ministrarent. Extat hæc Charta apud Clariss. Nicolaum Sormanum Collegam nostrum, Collegii Ambrosiani Doctorem.

Contigerat Anno MCCXXXVII. feralis illa direptio, qua Papienses milites, abjectâ prorsus reverentiâ Deo debita ejusque sacris Ministris, improvisâ nocturnâ irruptione Monasterium Morimundense adorti, illud ad extremam propemodum vastitatem redegêre, supellectilem omnem expilantes tam quæ Monachis, quàm quæ Altaribus inserviebat; Imo nec innocentibus quoque Ascetis parcentes, eos omnes indumentis exutos e claustris expulêre, cæsis aliis verberibus, aliis vulneribus, & pudendo ipsis Barbaris facinore omnibus malè affectis. Quin etiam in eorumdem agrestes Villas & domos furibundâ rapacitate debaccantes, cunctis frugibus & frumentaria messe, paratâ ad alimentum Servorum Dei, pessime habitis quoque Villicis, eas denudaverunt; omnia secum in Patriam reportantes, veluti spolia triumphalis nefandissimi patrati sceleris, & monumenta gloriosa execrabi-

lis exercitæ in infontes inermefque plufquam ferinæ crudelitatis. Itaque relictis fub dio infelicibus Monachis, nec quo fe tegerent, nec quo famem fedarent quidquam præfto erat. Lacrymas fimul & indignationem ciet tragicæ hujus Hiftoriæ lectio, quam integro Libello complexus eft Monachus, qui eidem interfuit non teftis tantùm, fed particeps infani Papienfium furoris; eamque publici juris fecit Ughellus Tom. IV. *Italiæ Sacræ*, ubi de hoc Archiepifcopo noftro agit. Ad miferrimæ hujus calamitatis nuncium intimo cordis dolore percitus Antiftes Gulielmus, caritatis fuæ vifcera aperuit, totufque ad eorum fubfidium converfus in ulnas fuas illos recepit, atque ad Deum preces primò effudit, ut hæreditatem fuam ab impiorum manibus vindicaret, & fideles Servos fuos potenti brachio tueretur. Extat præclariffima tam pio Præfule digna Oratio ad Deum emiffa, ut opem defolatæ huic Familiæ impertiretur, & Monachorum lacrymas folaretur, ac immeriti a propriis Clauftris exilii acerbitatem, in eorum quoque vultibus depictam fupernæ gratiæ fuæ dulcedine temperaret; eamque integram recitat Ughellus loco laudato, a Monacho coævo chartis commiffam.

Quoniam verò Monachorum indigentia præfentiffimum expofcebat remedium, Gulielmus ære proprio fuppetias attulit, juffitque ut Ædes monafticæ vel dirutæ, vel incenfæ ftatim reficerentur. Nec deftitit, officia fua apud religiofos præfertim Viros impendere, ut profugos atque extorres Dei Servos in amicum fecum contubernium admitterent: Qua in re Humiliati Fratres plurimùm emicuere, eofdem Monachos in fraternæ focietatis confortium promptiffime recipientes.

tes. Ne autem inulta remaneret impia & effrons Papiensium temeritas, tremendum excommunicationis fulmen in illos contorsit Gulielmus, itemque Literas ad Summum Pontificem dedit, ut Apostolicis præceptis impudentes hosce raptores ad justam satisfactionem tam perfidè pessumdatarum humanarum simul divinarumque legum, & ad illata per summum nefas damna promptâ plenâque compensatione redintegranda, urgeret cogeretque. Acceptis hisce Literis, detestatione indigni facinoris, simulque erga afflictos Monachos miseratione commotus Gregorius IX. Pontifex Maximus, Episcopo Vercellensi in mandatis dedit, ut reos atrocis adeò sceleris Papienses in judicium vocaret, eosque per Ecclesiasticas censuras ad plenam tanti reatus satisfactionem compelleret adigeretque. Reliquum lugendæ hujus Historiæ, quod in teterrimum dedecus & probrum vergit claræ aliunde Ticinensis Urbis, non vacat referre, cùm legi possit in Ughello, loco superiùs indicato. Quod ad nostrum Archiepiscopum attinet, id meritò memoramus, nempe industriâ & largitate ipsius ac Successorum effectum esse, ut Cœnobium illud, quod in speluncam latronum repetitis etiam vicibus Papienses converterant, in pristinum decus & majestatem redactum fuerit.

Plurimis laudibus Gulielmum exornat Anonymus Catalogi Auctor, tunc vivens, conditis sequentibus carminibus:

Quem pietas redimit, quem lex Divina reformat,
Quem mores laudant, quem vita beata coronat,
Artibus instructus, Divino fonte repletus,

Exem-

Exemplisque suis nos omnes ipse docebat.
Eloquio Marcus Cicero nam Tullius iste.
In bello Turnus, quando ferus hostis agebat;
Alter Cato fuit, quem pax tranquilla juvabat,
Nam dabat optanti. pacem sibi quando petebat.
Quid referam? Non ultra valet mea lyra sonare:
Nam mihi si centum linguas Deus ipse dedisset,
Laudes nempe tuas non possem dicere cunctas &c.

Subdit verò: *Præfatus Domnus Guilielmus sedit in Episcopali Sede annis X. & mensibus V., & diebus XV. Obiit MCCXLI., quarto die exeunte Martii. Vacavit autem Sedes mensibus II., diebus XIX. Sepultus est in Monasterio Clarevallensi.*

Sepulcrum marmoreum, in quo conditum erat Gulielmi Archiepiscopi corpus, excisum postmodum fuit simul cum aliis Insignium Virorum monumentis, per inscitiam unius Abbatis, ùt scribit Ughellus. Sed malè exscriptum est Epitaphium, quod olim inerat huic Tumulo, in hæc verba, quæ Editores Veneti Ughello in calce addidere:

HIC

HIC JACET D. GULIELMUS DE RIZOLIO,
MEDIOLANENSIS ARCHIEPISCOPUS,
VIR IN SCRIPTURIS ADMODUM ERUDITUS,
QUI OBIIT ANNO,
MCCXLI., DIE QUARTO EXEUNTE APRILI.

certò enim novimus ex memorato Anonymo Scriptore, Gulielmum deceſſiſſe die quarto exeunte Martii, ideſt die XXVIII. ejuſdem menſis.

FR.

FR. LEO VALVASSORIUS DE PEREGO.

X nobili Mediolanensi Familia Valvassorum de Perego ortus Leo, vacuam, ob Gulielmi Ruzzolii mortem, Archiepiscopalem Sedem implevit Anno MCCXLI., post duos menses, & dies XIX. Sedis vacantis, electus die, Sancto Vito Martyri sacro, ideft die XV. Junii, ùt tradit Anonymus Auctor Catalogi MS., in Metropolitanæ Basilicæ Bibliotheca servati, quem hactenus adhibuimus. Galvaneus Flamma, iis temporibus æqualis, *in Manipulo Florum*, edito Tom. XI. *Rerum Italicar.*, Cap. CCLXXIV. ejusdem Natalem ita describit: *Quidam Vir nomine Guilielmus de Perego genuit Filium, qui cùm adhuc in utero Matris haberetur, Mater somniavit, quòd pariebat Filium, qui brachii proprii sanguine multos potabat, quorum corda confortabantur* &c. Id autem ipsemet Leo in Archiepiscopali Dignitate constitutus sæpiùs commemorabat, ùt idem Galvaneus ibidem testatur. Ingressus Ordinem Minorum, *factus est Vir magni consilii, magnæ austeritatis, & mirabilis opinionis*, verba sunt Galvanei. Theologicis studiis addictus tantum profecit, ut in Divina ea scientia facilè princeps haberetur: Facundiâ quoque singulari præditus, in annunciando Dei verbo omnium animos sibi devinciebat, plurefque a via veritatis aberrantes in æternæ salutis tramitem reduxit. Ob splendidas hasce ingenii animique dotes summam apud omnes existimationem adeptus, primò ex Superiorum

riorum mandato præfectus est universæ Langobardicæ Provinciæ Ordinis sui; dein a Summo Pontifice Gregorio IX. socius datus est Gregorio de Monte-longo Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinali, Apostolicæ Sedis Legato contra Federicum II. Ecclesiæ rebellem: Quo in munere ita se viriliter gessit, ut Federicus ipse scribens ad Angliæ Regem, conquestus apud illum sit de acri obstinatoque fervore, quo animos populorum ad arma contra ipsum capienda Leo incitabat; his verbis: *Præfectos Mediolanenses, imo veriùs Papalis exercitûs statuens loco sui* (nempe Gregorii IX.) *Gregorium de Monte-longo, & Fratrem Leonem Ministrum Ordinis Fratrum Minorum, qui non solùm accincti gladiis & galeis muniti, falsas militum imagines ostendebant, verùm etiam prædicationi insistentes, Mediolanenses, & alios, quicumque nostram & nostrorum personam offendebant, a peccatis omnibus absolvebant. Hodie quidem prædicti Legatus & Frater contra nos & Imperium se scribunt Rectores & Dominos* &c. Epistolæ variæ hujus Leonis, dum prædicto munere fungeretur, ad Gregorium IX. Summum Pontificem, aliosque Italiæ Principes datæ ob eorum implorandum auxilium contra hunc Schismaticum Cæsarem, extant apud Clariss. Nicolaum Sormanum, superiùs laudatum.

Excitatæ jam a longo tempore in hac Metropoli Civiles discordiæ inter Nobiles ac Plebejos, eâ ætate acerbiùs exardebant. Quamobrem cùm e vivis excessisset Gulielmus Archiepiscopus, actum est inter Basilicæ Metropolitanæ Electores de altero substituendo. In varias partes primarium illud Canonicorum Collegium distrahebatur. Verùm, ne va-

cua Sedes diutiùs Pastorem desideraret, in tam afflicta Urbis conditione captum est consilium, Fratrem Leonem adeundi suis jam Claustris restitutum, cujus doctrinæ & dexteritatis fama cunctas Italiæ regiones pervaserat; ut quem dignum Archiepiscopali Solio reputaret, arbitrio suo decerneret. Ferunt antiqui & recentes Mediolanenses Historici, in hac potestatis plenitudine constitutum Leonem, seipsum in Archiepiscopum delegisse. Ughellus autem recitat etiam brevem Orationem, qua allocutus est Electores in publicis Comitiis; sed ex quo Codice illam excerpserit, minimè indicat. Ea verò est hujusmodi:

„ Mediolanenses, Divinoque cultui deditissimi Clerici, „ cùm me tanto expediendo negotio præfeceritis; quis jam „ dubitare possit, quale quantumque de me sit omnium ve„ strûm judicium? Prætulistis enim me pannosum hominem „ atque delitescentem in Claustro, vobis omnibus (quæ ve„ stra summa moderatio est) atque eligendis ipsis, quos „ modò Mediolanensi throno dignos suspiciebatis, cùm scili„ cet vos ac illos ex uno meo arbitrio decrevistis pendêre. „ Ego igitur, tametsi noverim scriptum: *nemo assumit sibi* „ *honorem, nisi qui vocatur a Deo tamquam Aaron*, mihi„ que planè religio sit, semel susceptum saccum mendicita„ tis excutere, ne tantum honorificum vestrum de me de„ generi animo videar contempsisse judicium, meipsum ju„ dicio vestro jam approbatum, ac Mauritii quondam Pa„ risiensis Episcopi in non dispari causa præjudicio anima„ tum, Archiepiscopum Mediolanensem declaro.

Wadingus, celebris Scriptor Annalium Ordinis Minorum,

rum, a Sancto Francisco Assisiate instituti, nisus omnes intendit, ut falsi arguat hanc Traditionem. Verùm conjecturæ, quibus utitur ut illam evertat, imbelles prorsus sunt, ad consensum Mediolanensium Scriptorum & testimonia illiusmet ævi, veluti fabulosa damnanda. Sufficiat hoc loci exscribere quæ memoriæ commendavit Galvaneus Flamma, expirante illo Seculo Ordini Dominicano jam adscriptus, loco superiùs laudato. Ait igitur: *Interveniente turbatione Clericorum de Archiepiscopo Mediolanensi eligendo, pariter omnes committunt Fratri Leoni, ut de Archiepiscopo provideret; Qui acceptâ auctoritate seipsum elegit*. Ripamontius quoque Libr. IV. *Histor. Eccles. Mediol.* hæc habet: *Cùm Archiepiscopo Gulielmo Successor quæreretur, nominatio in jurgium excessit ..... Post varias altercationes eò demum Canonici descenderunt, ut ad Leonem Peregum irent, quemcumque ille dixisset, justum eum legitimumque Pontificem habituri. Erat Leo Minores inter Franciscanos Divinæ Sapientiæ studiis & Concionum eloquentiâ satis notus, moribus quoque non illaudatis; nisi quòd arte premebat honoris cupiditatem, & fortasse Claustra displicebant. Is occasionem e manibus amittere stultum ratus, quòd bene verteret, se ipse Archiepiscopum renunciavit. Ad latam hanc Sententiam*, tradit Ughellus, *primò obstupuisse populum, tum & arrisisse, demum gestivisse præ gaudio; itaut postea Pontifici ipsi Romano ea Fratris Leonis callida interpretatio juris probaretur Anno MCCXLI., quæ tot litium capita uno ictu truncasset*.

Fœda Hæreticorum colluvies plures Italiæ partes pestifero veneno infecerat, præsertim verò Insubricum Solum:

Quamobrem ab Innocentio IV. Summo Pontifice datus est Civitati Mediolanensi in eosdem Supremus Inquisitor Petrus Veronensis, ex Ordine Sancti Dominici. Ille verò, cùm munere sibi collato sancte inviolateque fungeretur, invidiam odiumque hominum perfidorum incurrit, qui se eximere a judiciaria ejusdem virga minimè posse conspicientes, secretis consiliis eum vivis extrudere decrevere; inventique sunt pecuniâ corrupti Sicarii, qui Como Mediolanum proficiscenti sanctissimo huic Viro, in medio itinere prope Barlassinæ Vicùm necem crudeliter intulerunt. Impiæ hujus cædis famâ per omnes Urbes vulgatâ, Supremoque Numine istius Famuli sui sanctimoniam miraculis comprobante, Apostolica Sedes censuit, inquirendum esse in vitam resque præclarissimè gestas sacri hujus Ministri, necnon instituendum examen gratiarum ac miraculorum, quæ accepta a Deo ferebantur invocato ejusdem patrocinio. Commissa est hæc Causa & judicium Leoni Perego Archiepiscopo nostro, Laudensi Episcopo, & Præposito Basilicæ Apostolorum Mediolani, Brevibus literis datis Perusii ab Innocentio IV. Pontifice Maximo II. Calendas Septembris, Pontificatus anno decimo, idest Annò MCCLII. Absoluto, ut ajunt, Processu, convocatis Patribus omnibus Ordinis Prædicatorum Provinciæ, Archiepiscopus Leo exhumari jussit ab humili loco, in quo jacebat in Templo Sancti Eustorgii, Corpus venerabile Petri Veronensis; quod repertum est integrum ac flexuosum, acsi ibidem recentissimè depositum fuisset, publicoque conspectui expositum fuit, & subinde in nobiliori Urna collocatum, quam dono eidem Sancti Eustorgii Basilicæ dederat Abbas San-

Sancti Simpliciani Mediolani. Conscio autem facto de hisce Actis Innocentio IV., censuit, non amplius differendam esse publicam Sancti hujus Martyris venerationem. Quapropter sequenti Anno MCCLIII. eumdem Sanctorum albo adscripsit, Sacrisque Aris donavit.

Non defuit etiam Metropoli suæ curandæ, implendoque egregiè Pastorali suo muneri Archiepiscopus noster. Quamobrem cùm animadverteret, Oves suas aliquando deleri a Parœcialium Ecclesiarum Rectoribus, longè ab iis commorantibus, Constitutionem seu Statutum edidit, quo sub gravibus pœnis jubebat, ut quicumque curam Ecclesiarum gerebat, & Parœciam aliquam obtinebat, ibidem perpetuò resideret cubaretque. Constat hoc ex Charta, quam dabimus, cùm de Ottone Vicecomite, Archiepiscopo Mediolanensi inferiùs agemus, qui eamdem Constitutionem coram Clero universo, peculiari Decreto renovavit.

Post ferale excidium a Federico I. Imperatore huic Metropoli illatum, Veneti qui Alexandro III. legitimo Pontifici impensè adhærebant, studium omne impenderunt, benevolis officiis apud Italas Urbes, & etiam erogato liberali ære, ut Mediolanensis Civitas restauraretur; quemadmodum etiam felicissimè contigit. Quamobrem, ut gratum animum suum erga Venetam Rempublicam posteris omnibus significarent Majores nostri, Ecclesiam condidere, quæ *Sancti Marci* Evangelistæ illorum Patroni nomen præfertet: Imo totum adjacens *Suburbium*, teste Andrea Dandulo, *in Chronico* Lib. IX. Cap. XV. Part. V., *cognomine Divi Marci in hac instauratione appellarunt*. Sub initium Seculi subsequentis, constru-

ſtructo Cœnobio, in illud migrarunt Eremitæ Congregationis Mantuanæ, a Joanne Bono, ſive Bonito inſtitutæ, quorum exemplis commoti nonnulli ex nobilibus Patriciis Civibus hujus Urbis, eamdem vivendi normam amplexi ſunt; atque inter alios numerantur Manfredus Septala, & Lanfrancus fratris filius, quos Titulo *Beati* Torellus in ſuis Auguſtinianis Annalibus exornavit. Horum poſtremus (cùm diſperſi Eremitæ iſti ſeſe undique diffudiſſent in varias claſſes, a diverſis Inſtitutoribus efformatas, & ab Alexandro IV. Pontifice Maximo in unum Corpus redacti fuiſſent, expeditis Anno MCCLVI. die XXII. Februarii bullatis Literis, quas refert idem Torellus) primus fuit, qui Generalis hujus Ordinis Præſes deligeretur, tantaque religione ac prudentia munus ſuum implevit, ut ejuſdem memoriam Mediolani, ubi vitam depoſuit, nobili monumento atque Inſcriptione Fratres Sancti Marci poſteris commendaverint. Ad augendum Eccleſiæ noſtræ præſidium, hoc Regularis militiæ decus obtinuit Leo Archiepiſcopus, qui Eremitas Ordinis Sancti Auguſtini ita collectos, Mediolanenſis Urbis contubernio donavit; iique continuatâ temporum ſucceſſione, perſolvendis Deo laudibus in memorato Sancti Marci Templo adhuc incumbunt.

Occaſione memoratæ Pontificiæ unionis, ſubjungere opus eſt alterum Regulare Inſtitutum, quod in Urbe noſtra enatum viguit ſub nomine *Pauperum Catholicorum*, cujuſque nullam mentionem egêre Scriptores rerum Mediolanenſium. Ut igitur illuſtretur Eccleſiaſtica Eruditio hujus Metropolis, muneris noſtri eſſe duximus, de prædicti Inſtituti initiis ac pro-

progressione nonnulla recensere. Quidam Petrus Valdo in Lugdunensi Galliæ Urbe Societatem iniit cum aliis pluribus, qui ad Apostolicæ vitæ imitationem profitentes paupertatem, *Lugduni Pauperes* appellabantur, Seculo XII. in finem vergente. Nihilominus citò evanuit hæc Congregatio; cùm enim in hæresim, & contumaciam contra Romanæ Sedis præcepta ejusdem Asseclæ prolapsi fuissent, Lucius III. Pontifex Maximus illos anathemate perculit, ac demum succedentes Summi Hierarchæ ferali damnationis telo Societatem illam confixere. Unus ex Discipulis Petri Valdi, nomine Durandus de Osca Mediolanum diverterat, exceptusque a Civibus benignè, ob castigatæ vitæ normam, & Sacros quos habebat Sermones, ab ipsis Civitatis Rectoribus Pratum quoddam extra Orientalem Portam mœnibus adjacens obtinuerat, in quo domicilium figeret, & pias ad Sequaces suos haberet adhortationes. Obstitit Pastorali vigilantiâ suâ Philippus Lampugnanus tunc Mediolani Archiepiscopus, qui admonitus de anathemate in Lugdunenses Pauperes inflicto ab Apostolica Sede, ne Oves suæ contractæ hæresis peste inficerentur, e memorato Domicilio Durandum ejecit. Is cum Sociis Romam profectus Anno MCCVII., ad Innocentium III. accessit, asserens, se & Socios suos veros esse Catholicos, ac Sectæ Lugdunensium prorsus abrenunciasse. Paternâ illum benevolentiâ complexus est Pontifex Maximus: Sed, ut prudenter securèque ageret, jussit ut confessionem Fidei suæ in scriptis proderet ac juramento firmaret; eâque sedulò expensâ conscius veritatis factus, eumdem illiusque Asseclas, abjuratâ hæresi, Ecclesiæ gremio re-

sti-

ſtituit: Quinimo Ordinem *Pauperum Catholicorum* ejuſque Regulas approbavit Bullatis Literis, expeditis die XVIII. Decembris, Anno MCCVIII. Quàm latè autem ſeſe diffuderit Ordo iſte non tam per Langobardicas Urbes, Comum, Cremonam, Derthonam, ſed etiam per Gallias, Hiſpaniaſque, noſtrà non eſt enunciare, cùm exorbitare a ſemita ſuſcepti a nobis Inſtituti minimè debeamus.

Reverſus Mediolanum Durandus primævum Domicilium ſolo æquatum invênit; quocirca ad Innocentium III. per Epiſtolam contûgit, ut illius patrocinium imploraret. Neque abnuit Summus Pontifex, ſcribens ad Philippi Succeſſorem Ubertum Pirovanum, Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalem & Mediolani Archiepiſcopum, necnon ad Metropolitanæ Canonicos, in ejuſdem Durandi & Sociorum commendationem. Integras haſce Literas dare neceſſarium exiſtimamus, ut plenior hujus Hiſtoriæ notitia habeatur. Sic igitur exorditur Innocentius:

„ Ex tuarum, Frater Archiepiſcope, tenore accepimus „ Literarum, quòd, cùm dilectus filius Durandus de Oſca, „ & quidam alii Socii ejus, qui *Pauperes Catholici* nuncu„ pantur, ad te cum noſtris Literis acceſſiſſent, eos beni„ gnitate debita ſuſcepiſti, & quod pro illis tuæ Fraterni„ tati mandavimus, ſatagens pro viribus adimplere, quoſ„ dam de Societate ipſorum in Italia commorantes, juxta „ formam, qua idem Durandus reconciliatus fuerat coram „ nobis, reconciliaſti Eccleſiaſticæ unitati. Idem quoque Du„ randus & Socii ejus ſuis nobis Literis intimarunt, quòd „ reconciliatis Eccleſiæ per te dictis Fratribus eorumdem,

„ qui-

„ quidam alii fere centum reconciliari volebant, dummodo
„ quoddam Pratum, quod Commune Mediolanense ipsis olim
„ concesserat, in quo suâ Scholâ constructâ consueverant
„ convenire, ac exhortari Fratres ad invicem & Amicos,
„ quam bonæ memoriæ Prædecessor tuus destrui fecerat, dum
„ essent excommunicationis vinculo innodati, & nunc ite-
„ rum est erecta, ipsis concedere velles, ut ad exhortatio-
„ nem mutuam faciendam Fratribus & Amicis liberè valeant
„ convenire. Unde nobis humiliter supplicarunt, ut Pratum
„ prædictum eisdem faceremus concedi, ad proponendum in
„ Schola præfata more solito verbum Dei. Cùm igitur non
„ propter rem temporalem, sed propter æternam mercedem,
„ reconciliari debeant Ecclesiasticæ unitati, cùm nullus sal-
„ vari valeat extra Arcam, petitionem hujusmodi non du-
„ ximus approbandam, cùm in reconciliatione ipsorum con-
„ ditio non debeat hujusmodi adhiberi. Quocirca Discretioni
„ vestræ per Apostolica Scripta mandamus, quatenus si pro-
„ priæ salutis intuitu, Deo & Ecclesiæ reconciliari vo-
„ luerint, eos juxta formam, qua reconciliatus in præ-
„ sentia nostra Durandus extitit supradictus, & quam tibi,
„ Frater Archiepiscope, per alias Literas nostras expressimus,
„ ipsos in Ecclesiæ gremium recipere mansuetudine debita sa-
„ tagatis. Et si demum, secundùm datam vobis a Deo pru-
„ dentiam, tam Ecclesiasticæ unitati quàm eorum saluti vi-
„ deritis expedire, Pratum prædictum, seu alium Locum
„ idoneum, in quo ad exhortandum se ipsos & Amicos
„ eorum cum timore Domini valeant convenire, concedatis
„ eisdem sine gravi scandalo aliorum; quoniam aliter est cum

„ conversis, quàm cum perversis agendum. Datum Latera-
„ ni III. Nonas Aprilis, Anno duodecimo „. Extant hæ Literæ *in* Balutii *Collectione* Libr. XII. num. XVII.

Paruit omnibus Pontificiis mandatis Archiepiscopus Ubertus, consensitque, ut in Prato prædicto erigeretur Oratorium & Cœnobium, Sancto Augustino dicatum. Eo in Loco Durandus aliique illius Asseclæ quietè constitêre usque ad Annum MCCLVI., quò Alexander IV. omnium Eremitarum Congregationes in unum Ordinem Eremitarum Sancti Augustini coalescere jussit. Non acquievere statim Pontificio huic Decreto Pauperes isti Catholici: Modici tamen temporis hæc dissensio fuit; sequenti enim anno Fr. Nicolaus, qui universæ horum Pauperum Langobardicæ Provinciæ Cœnobiis præsidebat, se ipsum ac Monasteria omnia sui Ordinis, cessit Fratri Jacobo Procuratori Fratrum Eremitarum Sancti Augustini, ac obedientiam totius Ordinis, Generali eorum Ministro promisit. Publicas cessionis Tabulas, confectas in Mediolanensi Cœnobio, quod erat princeps hujusmodi Pauperum, inseruit suo Diplomati, dato Anno MCCLVII. Alexander IV., unionem istam confirmans. Receptis in Monasterium Sancti Marci nostræ Metropolis Fratribus istis, nonnulli ex iis, qui sese devoverant in eorumdem Cœnobio Ordini Eremitarum, jugum excusserunt, ac noctu e Sancti Marci claustris sese proripientes, ad antiquum Sancti Augustini Domicilium progressi sunt, armatâque manu inde expulêre Eremitanos Fratres, qui in illud successerant: Quin etiam, dimisso habitu Eremitarum, pristinum Pauperum Catholicorum insigni audaciâ resumpserunt, atque Monaste-

rium

rium illud * per XVI. annos incoluere; donec Anselmus de Gardano, in Priorem ab ipsis electus, eosdem ad sanam frugem redegit. Siquidem Superiorem Monasterii Sancti Marci exoravere, publicisque confectis Tabulis veniam gravissimi admissi criminis implorantes, in consortium Eremitarum iterum recepti fuere Anno MCCLXXII. Omnia hæc fusè refert ad Annos memoratos Aloysius Torellus *in Seculis Augustinianis* (& ex eo Auctor *Historiæ Ordinum Regularium*, Gallicè scriptæ Tom. III Cap. IV.) qui primus ex Pergamenis ab Archivis erutis Historiam hanc nos edocuit, ac fatetur, nihil se rescire potuisse, quid actum sit de Cœnobio & Ecclesia Pauperum Catholicorum; ideoque arbitratur, ea prorsus fuisse deleta, ne occasio aliqua suboriretur conjunctis Fratribus, in illa denuo commigrandi. Sanè *Prati Communis* nomen, in hunc usque diem perseverat eâ in Via, quam *Marinan* dicimus, quin ulla vetusti alicujus Ædificii vestigia supersint.

Deerat hoc unum, ut in tanta Archiepiscopalis Dignitatis amplitudine alicujus insignis beneficii monumento, gratam erga Ordinem Seraphicum, cui adscriptus erat, sui nominis memoriam testaretur, ac Posteris commendandam relinqueret Leo Archiepiscopus. Porro hanc etiam cogitationem nobili animo menteque revolvit; utque eam factis comprobaret, consilium cepit perficiendi Operis, quod Prædecessor suus Henricus Septala infectum dimiserat, ob reluctantes constantissimè Præpositum & Canonicos Basilicæ Sanctorum Naboris & Felicis, qui locum cedere Franciscanis Fratribus prorsus abnuebant. Itaque Archiepiscopus noster Roma-

num iter aggressus est, supplicemque Libellum advolvit pedibus Alexandri IV. Summi Pontificis, qui tunc in Apostolico Solio sedebat, ut facultatem eidem impertiretur transferendi Præpositum & Canonicos memoratæ basilicæ, in aliam Sedem, quò Alumni Sancti Francisci in prædicto Templo Divina Officia celebrare possent, & ab angustiis, in quibus hactenus delituerant, educti, in adjacentibus Domibus ampliori loco consídêre. Annuit benignissimè Alexander IV., eique vivæ vocis oraculo potestatem omnem concessit, qua votum suum implere valeret. Proinde ad Hospitium suum reversus, quod Romæ incolebat, Diploma expedivit, a nobis hic exhibitum, ut rei veritas dilucidiùs pateat.

„ Frater Leo de Ordine Minorum, Divina providentia „ Sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ Archiepiscopus: Universis & sin„ gulis has Literas inspecturis salutem in Domino. Noveritis, „ quòd Dominus Papa Alexander IV. Ecclesiam & Claustrum „ Sancti Naboris Mediolanen., cum horto, viridario, & „ aliis cohærentiis ipsi Ecclesiæ concessisset Guardiano & Or„ dini Fratrum Minorum Mediolanen. in utilitatem & usus „ Ordinis prædicti, ut libentiùs possent Divinis obsequi Of„ ficiis, Præposito & Capitulo ipsius Ecclesiæ prædictum „ locum auferendo, ut tamen in competenti loco ipsius Ci„ vitatis collocarentur. Nos de speciali mandato Domini Pa„ pæ nobis oretenus facto, præfatos Præpositum & Capi„ tulum, Canonicos & Clericos ipsius Ecclesiæ Sancti Na„ boris hoc acceptantes transferimus ad Ecclesiam Beatæ Ma„ riæ ad Fulcorinam Portæ Vercellinæ ejusdem Civitatis,

„ unien-

„ unientes auctoritate prædicta Præpositum & Capitulum
„ memoratos cum Capellis eis subjectis, & cum Terris,
„ possessionibus, Casalibus, Decimis, & aliis juribus & re-
„ bus suis præfatæ Ecclesiæ Sanctæ Mariæ, & Beneficiali-
„ bus ac Clericis ejusdem Ecclesiæ, facientes & ordinantes
„ auctoritate prædicta, ut memorati Præpositus & Capitu-
„ lum & Beneficiales prætactæ Ecclesiæ Sanctæ Mariæ unum
„ Corpus & Collegium existant & esse censeantur, & quòd
„ prædictus Præpositus, & alius qui pro tempore fuerit,
„ præsit & præesse debeat tamquam Prælatus ipsi Capitulo
„ & Collegio sic unito & Ecclesiæ prætactæ. Insuper conce-
„ dimus & deputamus, auctoritate mandati prædicti, præ-
„ dictam Ecclesiam Sanctæ Mariæ, Claustrum ipsius, Domos
„ cum horto, Viridario & aliis rebus & Domibus cohæ-
„ rentibus & adjacentibus prædictis Ecclesiæ Claustro & Do-
„ mibus, ad communem usum & utilitatem Præpositi & Ca-
„ pituli & Beneficialium prædictorum, non obstante Statuto
„ bonæ vitæ qu. Fulcorini, qui dicitur fundasse & dotasse
„ dictam Ecclesiam Sanctæ Mariæ, & statuisse, ut tres
„ Præbendæ tantùm Sacerdotales essent in dicta Ecclesia,
„ & in ipsis tres tantùm Presbyteri ordinarentur, quas sic
„ ordinatè in tribus Sacerdotibus ùt in pristinum statum, sic
„ volumus permanere, & quòd electio deficientis vel defi-
„ cientium Presbyterorum vel Clericorum spectaret ad ipsum
„ Presbyterum, qui superesset Major in ipsa Ecclesia, &
„ qualiber alia ordinatione, auctoritate Sedis Apostolicæ aut
„ alia quacumque vallatis, quibus unio hujusmodi & trans-
„ latio impediri possent, vel etiam perturbari. Porro ejus-
„ dem

„ dem Domini Papæ mandato ordinamus & disponimus , „ ut fructus unius anni de tribus Præbendis , quæ primò in „ ipsa Ecclesia vacaverint , colligantur & retineantur ad usum „ ipsius Collegii sic uniti , ut ex eis reficiantur Domus ip- „ sius Ecclesiæ Sanctæ Mariæ , & aliæ ædificentur de no- „ vo , in quibus Præpositus & Canonici ejusdem Ecclesiæ „ commodè valeant commorari . Nihilominus tamen fructus „ unius anni aliarum Præbendarum , quæ vacaverint post ip- „ sas tres Præbendas , teneantur ad communem usum ipsius „ Ecclesiæ , deputandi & convertendi in utilitatem Ecclesiæ „ memoratæ , prout Præposito & Capitulo videbitur expe- „ dire , & decernimus , Præpositum & Capitulum memora- „ tos fore inducendos in corporalem possessionem prædicto- „ rum , & inductos defendendos , invocato ad hoc , si opus „ fuerit , auxilio brachii secularis . Et de prædictis omnibus „ idem Dominus Archiepiscopus jussit mihi infrascripto Gual- „ terio Notario , ut facerem publicum Instrumentum sui figil- „ li munimine roborari .

„ Actum in Civitate Romæ , in Contrada de Latera- „ no , in qua moratur prætactus Dominus Archiepiscopus , „ præsentibus Dominis Ugone Dalano Præposito de Riglo- „ no , & Fratre de Otolillo de Ordine Humlliatorum , & „ Presbytero Pagano de Bernate , Canonico de Crescenza- „ no , & Lanfranco Filio Ser Gasparis de Molterio , om- „ nibus rogatis Testibus . . . . . . Not. Henricus de Sum- „ ma Canonicus de Summa , Anno currente MCCLVI. , die Mar- „ tis decimoquarto ante Calendas Februarii , Indictione XIV.

„ Ego Gualterius filius qu. Ser Petri Antllii Burgi Por-

„ tæ

„ tæ Orientalis, Civitatis Mediolani Notarius, & Scriba
„ Domini Archiepiſcopi rogatus interfui & ſcripſi.

Interim autem Antiſtes noſter tantùm dexteritate ſua egit, ut Præpoſitus & Canonici libenti animo, ac ſua ſpontè hanc Translationem acceptaverint. Ne autem aliquo tempore quieta hæc concordia & liberalis conceſſio litium ſtrepitu perturbaretur, ab eodem Alexandro IV. obtinuit Leo, ut Pontificia auctoritate quidquid ab ipſo ſtatutum fuerat, roboraretur. Id autem conſtat ex Diplomate dato a memorato Pontifice Maximo, Laterani X. Calendas Februarii, Anno Pontificatus II., ideſt Anno MCCLVI., quod refert Wadingus.

Reſtitutus ab alma Urbe Archiepiſcopali Sedi ſuæ Archipræſul noſter, invênit ſuccenſum Civile bellum inter Nobiles ac Plebem; cùmque in dies acerbiùs ſemper recrudeſceret, Martino Turriano, popularis factionis Duce, novas ſemper faces ſubdente unà cum ejuſdem Familia, quæ utpote divitiis affluens Principatum hujus Urbis ambiebat, Archiepiſcopus Leo, ſive ob affinitatis vinculum, quo cum reliquis clarioris ſanguinis Viris devinciebatur, ſive ne Privilegio illo orbaretur, quo præcedentes Archiepiſcopi gaviſi fuerant, ut nempe tamquam Reipublicæ Capita Civitati dominarentur, Nobilium partes ſuſcepit, frequentibus etiam pugnis Civilibus inſiſtens, quæ noſtræ Urbis compita miſerrimè cruentabant. Verùm prævalente Popularium Factione, numero & viribus potentiore, expulſus eſt Archiepiſcopus Leo ab Urbe in exilium, unà cum Nobilibus, & Collegio Canonicorum Ordinariorum Metropolitanæ Baſilicæ, qui nullum humili Plebis ſtirpe progenitum ex privilegio, ùt ajebant,

bant, ab Ænobarbi tempore accepto, in consortium sui admittere se velle constanter profitebantur. Extorris itaque & profugus Antistes noster, nunc in Sepriensi Agro unà cum Collegis & Commilitonibus suis, nunc in Varisiensi Oppido constitit, meliorem sortem sibi auspicatus. Sed cùm rem desperatam conspiceret, in Lignani Oppido quievit, ibique Ædes sibi Archiepiscopales extruxit satis magnificas, prout temporum illorum conditio ferebat, earumque vestigia & reliquiæ in eo Oppido adhuc perdurant. Demum confectus senio & ærumnis, ac morbo correptus, ibidem spiritum Deo reddidit, sepultus in Ecclesia Sancti Ambrosii, quam sibi in Sepulcri locum vivens delegerat.

Difficilius est statuere, quo verè anno Antistes Leo decesserit; Merula namque, Calchus, Ughellus, Corius, aliique passim recentiores Historici Leonem Archiepiscopum Anno MCCLVII. mortuum constanter affirmant. Si tamen veteres Patriæ Historias consulamus, errasse omnes procul dubio est asserendum. Siquidem *Annales Mediolanenses*, e Petro Azario Seculi XIV. Scriptore ut plurimum excerpti, editique Tom. XVI. *Rerum Italicar.* Leonem Archipræsulem superstitem fuisse usque ad Annum MCCLX. clarè testantur. Longiùs etiam ejusdem vitam protrahit Donatus Bossius *in Chronicis*, illius obitum Anno MCCLXIII. consignans. Hoc idem confirmat Galvaneus Flamma *in Manipulo Florum*, Cap. CCXCIX, cujus testimonium plurimî faciendum esse nemo non videt, cùm Leonis ætati proximus fuerit, ejusque Successorem Ottonem optimè noverit. Is igitur ad Annum MCCLXIII. hæc habet: *Isto tempore Leo de Perego Archie-*

piscopus

piscopus Mediolanensis in Ligniano moritur, & ibidem viliter tumulatur. Errandi occasio ceteris Scriptoribus ea esse potuit, quòd oborta inter Nobiles Plebemque Mediolanensem gravi simultate, Leo Archiepiscopus, qui Nobilium partes, ut superiùs retulimus, tuebatur, a contraria Factione victus, solum vertere coactus fuerit Anno MCCLVII., vitamque postmodum omnem in exilio transegerit: Inde enim vacasse Mediolanensem Sedem arbitrati sunt, cùm nullum per illa tempora exerciti a Leone Archiepiscopalis muneris vestigium invenerint, eumque ideo mortuum crediderint. Eâdem ratione factum arbitramur, ut XVI. tantùm anni ejusdem Sedi in Catalogis assignentur. Ceterùm Galvaneus Flamma, non secus ac *Annales Mediolanenses* memorati, post Annum MCCLVII. Historiam suam prosequentes, ad Capitum initium id ferè semper adnotant: *Exulante Leone de Perego*.

Addimus etiam, servari in Archivo Præpositurae Oppidi Lignani Codicem MS.tum Italico idiomate, qui Historiam Ecclesiarum Loci illius complectitur. Ubi autem agit de Ecclesia Sancto Ambrosio dicata, Jurispatronatus Dominorum Metropolitanæ Basilicæ Mediolani Canonicorum, hæc leguntur, a nobis latinè reddita: *Excavata est Fossa navigabilis, quæ Major appellatur . . . . . . Anno MCCLXIII., quo excessit e vivis Leo, Archiepiscopus die XVI. mensis Octobris. Sepultus autem fuit in Ecclesia Sancti Ambrosii ejusdem Oppidi parcissimâ pompâ: Cùmque tempore Sancti Caroli fatiscens prædicta Ecclesia ob senium restauraretur, inventum est Corpus istius Archiepiscopi Leonis sub fornice quodam lateralis parietis, parùm a terra surgente, integrum, intus Arboris*

truncum, *in modum cunabuli efformatum*. *Admonitus de hac re Sanctus Carolus ad illud Oppidum advolavit*; *cùmque recognita omnia ab ipso fuissent*, *sequenti mane* (ùt scribit ille Auctor) *ab oculis evanuere tum Archiepiscopus vivens*, *tùm mortuus*. Fortasse enim insciis omnibus id peregit sanctissimus Præsul Carolus, cùm in vulgus emanasset rumor gratiarum & miraculorum, Leonis invocatione editorum; & cùm nondum Ecclesiæ examini eadem subjacuissent, prudentissimè cavit, ne quo loco Corpus condiderit, resciretur.

Certè Franciscani Ordinis Scriptores Arturus, & Wadingus, aliique hunc Leonem Archiepiscopum *Beati* titulo insigniunt. Mediolanensis tamen Ecclesia nudo Leonis Archiepiscopi nomine eum in Catalogis describit; neque in Actis hujus Ecclesiæ quidquam de hoc Archiepispopo tamquam Beato commemoratur: Sed potiùs Galesinius *in Tabula nostrorum Antistitum* iisdem Actis insertâ, eum negligentiæ, in jurisdictione suæ Ecclesiæ curanda insimulat, aitque, propter ipsam Turrianos sibi eamdem usurpasse. Fallitur tamen, dum scribit, Leonem creatum fuisse Archiepiscopum Mediolanensem sub Cœlestino IV.; cùm eo tempore viveret adhuc Gregorius IX., & Cœlestinus huic successerit mense tantùm Octobris, Anni MCCXLI., quo jam a mense Junio Ambrosianæ Ecclesiæ præerat Leo de Perego.

Quod justè asserere possumus de hoc Antistite, illud est, inter ceteras egregiarum virtutum dotes quibus exornabatur, fuisse eumdem Ecclesiasticæ disciplinæ amantissimum, quæ non modicum depravata tunc temporis erat bellorum injuriis; pluraque etiam imposterum illum editurum

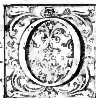
fuisse

fuisse in hujus Ecclesiæ splendorem, & conservandæ animarum salutis subsidium, si Civilibus discordiis minimè implicitus, quietam in sua Archiepiscopali Sede vitam agere potuisset.

Præfuit igitur Ecclesiæ Mediolanensi Annis XXII., mensibus IV. & die I., si tempus, quo in exilio fuit, computetur; tot enim effluxere a die XV. Junii Anni MCCXLI., quo electus est, ad diem XVI. Octobris Anni MCCLXIII., quo, ùt diximus, e vivis excessit.

OTTO VICECOMES.

Tto ortus ex clarissima Vicecomitum Stirpe, quam adulandi libido, cùm Mediolanense Imperium teneret, post longam Seriem Dynastarum & etiam Regum Italiæ, non tam a Desiderio Langobardorum Principe, sed etiam ab Anglo Achisis Nepote, ignoto Historicis omnibus sanæ mentis tramite, derivavit; nosque *in Appendice ad Dissertationem pro vindicanda Sanctorum Martyrum Protasii & Gervasii Mediolano Possessione* fabulis expurgavimus: Otto, inquam, defuncto Leone de Perego, post varias contentiones ab Urbano IV. Summo Pontifice Mediolanensi Ecclesiæ datus est Archiepiscopus. Fuit ille primis vitæ suæ annis, post exacta in Literis studia, Metropolitanæ Basilicæ Cardinalibus connumeratus, dein auctus Canonicatu in Collegio Mylitarum Sancto Ambrosio inservientium, & postmodum Præpositurâ insignitus Ecclesiæ Decii, Oppidi ita appellati, quòd decimo ab Urbe nostra lapide distet, ibidem nonnullos annos transegit; donec redeunte e Gallica Legatione Octaviano Ubaldino Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinali, quem domi humanissimè exceperat, assumptus est in comitem Romani itineris, ac Romæ in Familiam suam cooptatus.

Agitabatur interim Mediolani inter Electores consilium, quis Leoni demortuo subrogandus esset Mediolanensis Antistes. Duo autem propositi fuerant Candidati, Raymundus Tur-

Turrianus, & Franciscus Septala. Ubaldinus Cardinalis, qui Romæ degebat, facti conscius, apud Urbanum IV. Summum Pontificem officiis omnibus precibusque insistebat, ut Otto, quem Virum ingentis spiritus, & indolis ad magna natæ agnoscebat, hujus Metropolis Archiepiscopus a Pontifice Maximo renunciaretur. Cesserat electionis suæ juri Franciscus Septala, ratus, se prorsus imparem Causæ suæ propugnandæ contra duos tantarum virium Æmulos, Turrianum nempe, ac Vicecomitem. Quocirca Octavianus Cardinalis, Turrianis infensissimus, utpote qui, cùm redux e Galliis Mediolano pertransisset, non satis honestè pro voto, a Martino Turriano Rerum publicarum tunc Domino se habitum querebatur, id effecit, ut tamdem Urbanus IV. Apostolica auctoritate in Mediolani Archipræsulem Ottonem constituerit ac declaraverit, manibus etiam propriis Consecrationem eidem impertiens, teste Tristano Calcho *Historiæ Patriæ* Libr. XVI. Offensi hoc Pontificio Decreto Turrianæ Familiæ Proceres nullum lapidem reliquerunt, quem non moverent, ut electum Ottonem a Patriæ finibus amoverent, irritamque facerent ejusdem in Antistitem designationem. Occupata ideo forti militum manu Castra & Oppida Archiepiscopalis juris, custoditæ viæ, usurpatique omnes prædiorum reditus, ne ullum novo Archiepiscopo subsidium aut asyli locus superesset. Præcepit tamen Urbanus Ottoni, ut ad capessendam Dignitatem veniret, ac ad contundendam Adversariorum superbiam Româ proficisceretur. Equidem sub initium propitia illius votis sors arrisit; Novariam namque adiens, cùm Nobilium aliorumque proscriptorum ac militum agmen collegisset, præsidio

sidio destitutam Aronæ Arcem felicissimè obtinuit. Sed de hoc monitus Martinus Turrianus, validis copiis stipatus illuc accurrit, atque Otto viribus impar abscedere coactus est, præclusoque omni alio aditu, aut Castro in quod se reciperet, iterum Romam profugit. Indignatione commotus ob hanc tyrannicam invasionem, ac inobedientiæ contumaciam contra Apostolicam Sedem, Mediolanensem Civitatem Sacris interdixit Urbanus; ut scilicet hisce pœnis multati Mediolanenses ad Archiepiscopi Ottonis venerationem & obsequium redirent.

Nec defuit partibus suis Otto: Sed cùm animadverteret, non tam in hac Metropoli, verùm etiam in suæ Provinciæ Diœcesibus pessumdari Ecclesiasticam jurisdictionem, Episcoporum bona perfidâ invasione ac licentia diripi, ipsosque etiam Sacros Præsules a Sedibus suis tyrannicè expelli, Concilium Provinciale apud Saonam indixit ac celebravit Anno MCCLXVI., Idibus Novembris. Fragmentum edidit hujus Synodi Carolus a Basilica-Petri Episcopus Novariensis in Libro inscripto *Novaria Sacra*, pag. CDXXXVI., in quo inter cetera hæc contineri asserit: *Quæcumque Civitas, vel alia Universitas persecuta fuerit suum Antistitem, Archiepiscopum, vel Episcopum, & in hujusmodi præsumptuosa persecutione perstiterit, itaut in sua Sede majori non audeat manere; vel consenserit vel passa fuerit persecutionem hujusmodi fieri, dummòdo hoc valeat prohibere; Rector illius Civitatis vel Universitatis, Consiliarii & Officiales sint ipso facto excommunicati; Civitas verò vel Universitas ipso facto districtè subjaceat Interdicto*. Recudere placuit hanc laciniam,

cùm,

cùm hujus tam præclari Operis Exemplaria omnia, & ferè memoria ipsa perierit.

Compulsi pudore, quòd Ecclesiasticis execrationibus subjecti tamdiu a Sacrorum perceptione ac Divinis officiis arcerentur, Mediolanenses, ac præsertim Turriani, decrevere Legationem expedire ad Clementem IV., qui in Beati Petri Sede Urbano IV. demortuo successerat, & Prædecessoris inflictum Civitati Interdictum auctoritate suâ confirmaverat; utque absolutionem a sacris pœnis a Pontifice Maximo excerperent, simulatæ pacis conciliandæ inter utramque Familiam Vicecomitum & Turrianorum, ac restituendæ afflictæ laceratæque Urbi olim vigentis tranquillitatis speciosum titulum prætenderunt; revera tamen, ut Ottonem æmulum a Mediolanensis Ecclesiæ Solio deturbarent, quemadmodum postmodum patuit. Itaque profecti Viterbium Legati Anno MCCLXVII. clausos Pontificiæ Aulæ postes invenêre, renuente Clemente illos ad suî conspectum & colloquium admittere. Ne igitur re infectâ ad Urbem nostram regrederentur, Caroli Andegavensis, Siciliæ & Apuliæ Regis patrocinium imploravere; isque se obstrictum professus Turrianis & Mediolanensibus, quos amicos & fœderatos plurimùm negotiis suis ad felicem exitum promovendis profuisse expertus fuerat, libenti animo favorem suum iisdem spopondit. Instructâ igitur Legatione, unà cum Missis Turrianorum, Viterbium cum istis direxit Proceres suos, ut Clementem Summum Pontificem justè iratum emollirent, gratiamque Supremi Hierarchæ illis iterum conciliarent. Nobili hoc comitatu in Viterbiensem Urbem delatis, Summus Pontifex, ut gratam bene-

benevolentiam suam, ob recepta ab ipso non levis momenti adjumenta, erga amicum sibi Regem patefaceret, facilè se exorari permisit; & convocatis in Consistorio Sacri Senatus Patribus, prodire in conspectum suum utriusque Partis Oratores, de Causa sua peroraturos jussit: Tristanus Calchus Orationes ab iis habitas coram Pontifice, & universo venerabili illo Cœtu recitat, quas, cùm ad elucidandas caliginosas hujus controversiæ vicissitudines, & Ecclesiasticam nostræ Metropolis eruditionem nitidiùs ediscendam plurimùm conferant, non abs re erit hoc loco recudere; raritate præcipuè Exemplarium Calchi, quæ non ita obvia oculis sunt in Bibliopolarum Officinis, id suadente.

Oratores Caroli Regis priores verba fecere. „ Si pro „ amicis atque Sociis, quorum dignitas atque fortunæ in „ discrimen versantur, Pontificum Maxime, deprecaturi ve„ nimus, haud equidem mirari te oportere existimamus; imo „ magis desertos atque proditos eos opinari deberes, si se„ cus ageretur, quibuscum fœdus & amicitia sit inita „ jampridem, & novis subinde meritis creverit. Neque „ Rex noster dignos patrocinio & favore duxisset, si con„ tumaces in Te hos perspiceret, qui sic de Mediolanensi „ Sacerdotio contendunt, ut utilitatem publicam, Patriæ „ quietem privatæ cupiditati anteponant; neque id agunt, „ ut legem Tibi præscribant, ne des quem Præsulem volue„ ris, sed æquum censent; ut semel audias atque cogno„ scas, salubrius-ne & ex publici statûs commodo magis „ sit, Raymundum Turrianum, an Ottonem Vicecomitem „ Ecclesiæ suæ præesse. Sed, dicet aliquis, cur non conti-

„ nuò

„ nuò imperata fecere, constitutum Præsulem in Urbem ad- „ misere, & illi de more Ecclesiastico obedientes fuere? Facta „ nempe hæc forent, Pater Amplissime, nisi ab diuturno „ odio & perpetuis seditionibus, novi in Urbe tumultus cer- „ tò certiùs futuri fuissent. Hactenus igitur imperiis Tuis re- „ pugnare visi sunt, ut cladem a Patria, & exitiale bel- „ lum avertere procurarent. Nulli tuorum vim aut arma „ intulerunt; Tui enim sunt Turriani, si cetera intueris. „ Jam quo vultu, qua liberalitate Regis nostri Caroli ab „ Alpibus descendentes Duces & copias excepêre, quàm be- „ nigno hospitio, quanta rerum largitate prosequuti sunt, „ quàm fortiter atque fideliter arma contra æmulos sumpse- „ runt? Qui si in ipso Italiæ limine sese nobis opposuissent, „ aut cum hostibus consilia agitassent, profectò enim per in- „ festas terras transire non licuisset: His verò adjuvantibus, „ & commeatus largè suppeditantibus & tenentes arma Ad- „ versarios compressimus, & si qui alii nos lacessere para- „ bant, exemplo deterriti quievere; & velut Amici nihil „ denegantes, Romam usque transmisêre. Hinc inclyta illa „ victoria, & quidquid juris & imperii in Italia habemus, „ & Romanæ Ecclesiæ post cæsum Manfredum accessit, Tur- „ rianis acceptum referri oportet. Audias igitur, Clementis- „ sime Pater, eorum Oratores, qui Tibi obtemperare, „ Tuique juris esse volunt. Hoc Rex invictissimus rogat; „ hoc concedere debes, ne tales illius Amicos damnasse „ indictâ causâ videaris.

Datâ dein veniâ Legatis Mediolanensibus ut loquerentur, ita exorsi sunt. „ Nisi Tibi, Romane Pontifex, parêre

„ decretum nobis esset, & Majestatem Apostolicam unicè
„ coleremus, profectò a Te spreti atque repulsi, domum
„ ad nova consilia, ad amicitias & foedera concilianda,
„ denique ad inimicos Tuos accessissemus, ut quacumque
„ ope subnixi alienum animum ostenderemus. Verùm in eo
„ perseverantes quod æquum, quod debitum ac saluberri-
„ mum est, eum Regem adivimus, & deprecatorem para-
„ vimus, quem sciebamus amicitiâ & magnitudine beneficio-
„ rum tibi conjunctissimum esse; qui ita Regno potitur, &
„ Regium nomen ita exercet, ut fateatur, se id munere
„ & nutu vestro accepisse; ac propterea ad arcendas inju-
„ rias, & defendenda Sacerdotum jura potentiorem prom-
„ ptioremque non noverimus. Hujus gratiâ in conspectum
„ Tuum admissi, breviter, quid optemus, exponemus. Mor-
„ tuo Leone Perego, qui per omne Sacerdotii sui tempus
„ nihil antiquius habuit, quàm in Civitate, irâ odiisque
„ ardente, Patricios in Plebem armare, perniciosa certa-
„ mina fovere; Plebs ipsa, pro vetere jure & consuetu-
„ dine eorum qui rei Divinæ Præsulem dare consueverant,
„ Raymundum Turrianum Archiepiscopum designat. Hunc
„ Fratres & propinqui, cum jure sanguinis & novæ in-
„ gente sua Dignitatis amplexi sunt, tum quòd cernebant,
„ eo Pastore perpetuam inter Cives concordiam fore. Sed,
„ ùt magno in populo plerumque usuvenit, Franciscus Sep-
„ tala, Vir nulla ex parte nostro conferendus, paucorum
„ suffragiis electus est. Urbanus verò Pontifex, neutri ho-
„ rum subscribens, tertium delegit, & quidem e numero
„ eorum, qui continuos motus certamina & cædes fecerant,
„ &

„ & Urbe pulsi, rapinis & latrociniis fines perturbarunt.
„ Contradiximus, fateor, Edicto Pontificio, designatumque
„ Antistitem recusavimus; non ut Majestati vestræ derogare-
„ mus, sed ne hic sub nomine & potestate Sacerdotii ex-
„ cidium Patriæ moliretur. An obscurum est, quantum cla-
„ dis Civibus suis, quid dedecoris Romanæ Ecclesiæ gens
„ superba & ferox semper intulerit? Nonne cum Actiolino
„ Romano, tyrannorum omnium sævissimo, per causam re-
„ cuperandæ Patriæ, fœdus & arma junxerunt? eoque oc-
„ ciso Palavicinum secutati, quid non injuriarum & malefi-
„ cii in suos edidere? Aronam Oppidum, Brebiamque ador-
„ ti, exulum manum obarmare, multitudinemque latronum
„ finibus inducere conati sunt, unde tamen, non sine mul-
„ torum sanguine, & agrorum populatione repulsi, ad au-
„ ctoritatem vestram confugientes, per Ecclesiasticas execra-
„ tiones jus Sacerdotii sibi vindicare nituntur. Et is quidem
„ rei Divinæ administrationem sibi deposcit, cui (cum ve-
„ nia dictum sit) conducibilius foret delitescere in occul-
„ to, & velut ignarus mysteriorum, peritis se tradere,
„ & quid cæremoniæ, quid Sacerdotes nostri velint, ediscere.
„ Nisi fortè illi animos facit uterque Parens, qui a recta
„ Fide abhorrentes, nihil non opis contulerunt iis, qui dis-
„ putationibus & vario certamine veram Religionem oppu-
„ gnabant; aut Sororis nuptiæ, quæ homini hæretico & Ec-
„ clesiæ rebelli in matrimonium data est. Tantum abest,
„ ut nostra Sacra Otto Vicecomes capessat, ut nemo ma-
„ gis ab hoc ministerio arcendus, & in ultimas terras de-
„ portandus existimetur. An parùm nota sunt mala, quæ

„ Urbs pertulit, cùm Ecclesia pravum & seditiosum Anti- „ stitem nacta est? cui, cùm incubaret Auxentius, Vir ne- „ fatius & Arianæ hæreseos signifer, intolerabilem tyranni- „ dem (ut Divus Hieronymus inquit) totâ Italiâ Fides „ Catholica sustinuit. Langobardi Reges, nisi expulsis Ar- „ chiepiscopis, quietas res non habuere. Ardericus Cotta, „ cùm morem gerere Hugoni Italiæ Regi recusaret, mise- „ randæ cædi & agrorum populationi materiam præbuit. Quis „ commodè explicaret duorum Arderici Gentilium, Landul- „ phi & Arembaldi Cottarum seditiones, qui per decem „ & novem annos Sacerdotem & universum Clerum vexa- „ verunt, quò Antistitem quem vellent, constituerent, ut „ nullum non sacrilegii genus admiserint, nihil impollutum „ reliquerint, fustibus gladiisque succincti, ab Aris & Tem- „ plis celebrantes Sacra deturbarint; Sacro oleo sparso, pro- „ fanum quo uterentur, protulerint; denique (proh nefas „ & inauditum scelus!) tres uno tempore Præsules Eccle- „ sia haberet, exulem unum, in carcere alterum, & qui „ Sedem suffocaret puer imperitus, centum Patribus illo- „ rum imperio prælatus. Quos verò tumultus, quæ bella „ non excitavit Heribertus Antimianus, qui sex & viginti „ annos in eodem Archiepiscopatu sic vixit, ut & Domi- „ nium Urbis apertè affectaverit, & Germanos Principes bar- „ barasque Nationes, ut cupiditati suæ satisfaceret, arcersere, & „ populos prædæ exponere non dubitaverit? Interest nimiùm, „ Pater Beatissime, non tam Sacrorum & Religionis, quàm „ publicæ quietis, qualem Præsulem sortiamur; quò enim „ se Pastor noster inclinaverit, eò imperia & opes sterêre:

„ quin

„ quin etiam Romano Sacerdoti reliquæ Occidentis Ecclesiæ „ paruêre, ubi Mediolanensis succubuit. Quare, Patrum Amplissime, Te publico nomine, & ex Religionis & Sacrorum nostrorum utilitate rogamus atque obtestamur, ut quæ „ ad publicos usus & cultum Christi faciunt, atque in commune conducunt, ea omnia solerter circumspicias, cumque nobis Præsulem des, qui sit miti ingenio, sincera mente, procul ab imperandi, procul ab ulciscendi libidine, „ urbanæ tranquillitatis & concordiæ studiosus, publicam utilitatem amplectatur, & pro communi negotio & salute invigilet.

Cùm finem dicendi fecissent Turrianorum Oratores, Pontifice innuente Ottoni Archiepiscopo, ut si quod Causæ suæ propugnandæ firmamentum haberet, ediceret, ita respondit: „ Nec novum nec inopinatum mihi est, Summe Sacerdotum, vosque ceteri Religionis Principes, a seditiosis hominibus improbisque Tyrannis ea objici vitia, quæ ipsi „ patiuntur: Qui postea quàm aliquo numero in Urbe esse „ cœperunt, Illustres Familias odio implacabili, & pulsos „ Patriâ Cives bello insectari non destiterunt, & nomen omne „ Patricium ex professo perosi, Plebem longo & continenti „ servitio opprimunt. Feras obsecro æquo animo, Pater Optime, paulò uberiùs calamitatem nostram me conqueri, „ & quanta Adversariorum crudelitas fuerit, exponere. Hi „ non imperare ceteris, & suo nutu Urbem regère tantùm „ postulant, sed sanguinem miserorum appetunt, opes fortunasque sitiunt, funditùs perditos; quos semel odêre, „ cupiunt. Cùmque nemo a vi & injuria liber, nemo a „ damno & contumelia tutus foret, spes una miseris reli-

„ qua

„ qua in Sacerdotii reverentiâ posita est: De cujus jure „ doctè & prudenter Adversarius hic noster fecit, quòd „ parcè locutus est; controversiam omnem, ad publicam „ caussam & populorum quietem rejecit: ut quod per summam injuriam & Romanæ Sedis contumeliam occupant, „ quod adversùm Decreta duorum Pontificum agunt, id videantur publici commodi & tranquillitatis ergo facere: Qui pacis ipsi studiosi, statim ut in me inclinari suffragia vidêre, facto tumultu, correptis armis, domo & „ Urbe ejecerunt. Confûgi ad hoc sacratissimum Orbis terræ Consistorium; data sunt Rescripta, ut me Antistitem „ reciperent: Sed vix fines ingressum hostili modo arcent. „ Fateor, Amicorum manu succinctus Aronam cepi, non „ ut detrimenta Patriæ inferrem, sed ut quocumque modo „ in Diœcesi mea constitutus, possessionem mihi designatam „ assererem. Sed audaces & impii homines, quos nulla reverentia Sacerdotii, nullus Dei metus, nulla Pontificis auctoritas tangit, subitò tumultuarium militem contrahunt, „ Oppidum obsident, Pastorem operibus & machinis oppugnant. Frustra sæpiùs auxilium & fidem Tuam invocavi, „ Pater Clementissime: Nihil Majestas Tua, nihil Pontificale nomen juvare potuit. Cedere furentibus malui, quàm „ committere, ut Civium meorum sanguis ex certamine effunderetur. Tam insignem contumeliam & Apostolicæ Sedis contemptum ne impunitum ferrent, diras in eos Præcessor Tuus injecit, ac Civitatem omnem Sacris interdixit; ut scilicet Sacris multati, ad venerationem & obsequium redirent. Sed nihil is profecit. Tu eadem repe-

„ tiiti.

„ tisti. Quid reveriti sunt? Et audent detestabiles in con-
„ spectum Tuum venire? At dicet aliquis: Adsunt vene-
„ rabundi, supplices, pacem exposcentes, ad genua procum-
„ bunt. Nimirum, Pater Sanctissime, non facturi imperata
„ huc venêre; patituros se simulant, cùm maximè recu-
„ sent. Liberæ populi voces, & acres querimoniæ eorum,
„ qui Sacris carere diutiùs non possunt, & gravis regni in-
„ vidia, & rebellionis infamia, hæc illos facere cogunt.
„ Sed impudentes homines tantum sibi arrogant, ut Ro-
„ mano Pontifici Sacerdotii potestatem adimant. Præsulem,
„ inquiunt, des nobis mitis ingenii, Sacrorum peritum, &
„ qui partium studio non teneatur. Ecce, non erubescunt
„ conditiones proponere, a quibus si defeceris, ad Majo-
„ rem, credo, Magistratum provocabunt. Vecordes sanè,
„ & inauditæ temeritatis homines; velint nolint, arbitrio
„ Romani Pontificis stabunt, illi obtemperabunt, & ceu per-
„ petuo ac singulari Domino servient. Optarem sanè, ut
„ Sacrosancti hujus Loci rationem aliquam habuissent, neque
„ tantâ petulantiâ ejus amplitudinem læsissent. Ausi sunt me
„ Parentesque meos hæreseos insimulare, quos ipsos priùs
„ omni crimine vacare oportuit, qui manifestæ contumaciæ
„ tenentur. Sed finite, quæso, quietos meorum cineres:
„ Pax sit cum mortuis, parcite Manibus: Satis enim eos
„ constat piè & religiosè decessisse, qui ex ultima volun-
„ tate Christiano ritu, sacro in Loco sepulti sunt; quorum
„ Ossa non a profanis, ùt vos estis, sed a religiosis Viris
„ componuntur; Sororis quoque Maritum taxare placuit,
„ cujus ego Causam longiore oratione non prosequor. Vi-

„ vit

„ vit enim, & quidem Loco celebri, ut facilè quorum
„ hominum fautor sit, & quæ dogmata sequatur perspici
„ possit. Objiciunt nobis Actiolini vires, quem nunquam
„ novi; & Uberti Palavicini societatem, cujus ipsi quin-
„ quennali militia usi sunt; & post intoleranda damna Ami-
„ cis suis illata, mox Plebi Mediolanensi illudentes, no-
„ men & imperium Credentiæ, quod olim infima turba
„ adversùs improborum hominum licentiam comparaverat,
„ cujusque Ordinis tanta potestas auctoritasque fuit, ut bel-
„ lo paceve id demum ratum foret quod Credentia jussisset,
„ penitus sustulerunt. Soli Rempublicam tenent & guber-
„ nant. Protector populi nuncupatur, qui Patriam nobilita-
„ te exhaustam, & Plebem juxta circumscriptam opprimit
„ tyrannide insolentissima. Quippe minus multò calamitosum
„ plerique duximus exulare, longeque a Patriæ finibus vi-
„ tam agere, quàm libidini & intemperantiæ eorum parêre,
„ apud quos nullum rapinis, ferro, & cædibus modum
„ esse videbamus. Nam & quæ Carolo Regi præstitisse se
„ jactant, ea non in Pontificis gratiam facta sunt, sed ut
„ illo socio amicoque uterentur; ejusque umbrâ subnixi re-
„ gnum stabilirent, Patriamque omnem per scelus & libidi-
„ nem lacerarent. Porro, quæ immanitas, quæ sævitia
„ nuper admissa est, cùm ob unius necem ab incerto au-
„ ctore factam, centum & quatuordecim Viri, nihil com-
„ meriti, & quorum pars maxima abfuerat, uno Edicto
„ contrucidati sunt, & carris impositi, per ora vulgi cir-
„ cumvecti infandum spectaculum præbuere? Quos tunc ge-
„ mitus, quas lacrymas, quàm lamentabiles querelas tota

„ Urbe

„ Urbe auditas fuisse creditis ? Certè animus meminisse horreret . Et tamen funesti homines in medium procedunt , Sacerdotium petere , de pace agere , & de concordia Civium tam insolenter loqui in hoc amplissimo Cœtu audent ?

Abire jussis ab Aula Oratoribus , non diu agitanda consilia fuere , cùm unica omnium sententia foret , quam Summus ipse Pontifex pronunciavit in hæc verba : *Remaneret tamdiu Sacris interdicta Civitas Mediolanensis , usquedum obsequens ea esset Pontificis mandatis , atque in Sedem Otto suam reciperetur .*

Petenti autem Ottoni Archiepiscopo , ut Legatus Mediolanum a Pontifice mitteretur , qui Apostolica auctoritate omnia componeret , annuit Clemens , atque unum ex Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus Legatum ad hanc Metropolim direxit . Statim ac iste Urbem nostram attigit , honorificè exceptus a Turrianis cum longo Sacerdotum ordine ac Civium turba , commissum sibi munus implere curavit . Quapropter collecto Præsulum & Principum Langobardiæ Concilio , Summi Hierarchæ mentem palam explicuit , tria hæc subinde statuendo , quæ Galvaneus Flamma *in Manipulo Florum* nobis servavit Cap. CCCIV. , videlicet : *Primò quòd Mediolanenses recognoscent , Ottonem Vicecomitem esse verum Archiepiscopum Mediolanensem , & ipsi tamquam vero Patri dignos exhibebunt honores . Secundò quòd ipsum recipient in Civitatem Mediolanensem , & ipsi restituent omnia sua jura & Castra , & possessiones Ecclesiæ . Tertiò quòd de cetero nulla fiet in Clero exactio , nec proscribetur alius Clericus , &* dam-

damna illata restituentur, & nulla injuria fiet alicui Ecclesiasticæ personæ &c. Hæc autem omnia jurejurando ab universis Civibus signari voluit, ut rata & firma haberentur; idque præstitum est publicè in plateis. Quibus pro voto expletis Pontificius Legatus *relaxavit Interdictum, & excommunicatos absolvit, ac petiit, quòd juramentum opere compleretur*, ùt Galvaneus testatur. Reversus Romam Legatus, factoque conscio Clemente IV. de Legatione sua feliciter acta, Ottoni Archiepiscopo facultas data est, ut liberè secorèque ad regendam Mediolanensem Ecclesiam quantocius accederet.

Verùm, cùm nondum restituta fuissent a Turrianis Oppida, Arces, & prædia Archiepiscopalis Mensæ, Otto omni interim subsidio se orbatum videns, porrecto supplici Libello, a Clemente Pontifice postulavit, ut sibi ea potestas confirmaretur, qua olim expulsum ab Aronæ Arce ipsum donaverat Urbanus IV. per Literas Pontificias, ut videlicet, cùm Bona Mediolanensis Ecclesiæ *ab indevotis nequiter* occuparentur, nec facilè eorum possessionem adipisci posset, subsidium in pecunia exigeret per biennium, ad necessariam suî Dignitatisque acceptæ sustentationem, ab Episcopis, Prælatis, Monasteriis, Ecclesiis Cathedralibus, aliisque personis Ecclesiasticis. Propensum votis suis animum Clementis Archiepiscopus noster invênit: Pontifex enim datis Literis *Viterbii III. Calendas Julii, Anno MCCLXVII. Pontificatus sui anno tertio* prædictam facultatem Ottoni concessit. Harum Exemplar nos inspeximus in Archivo Monialium antiquissimi Cœnobii Medæ, in quibus, ex placito Pontificis, Otto imponit

nit Prælatis, Abbatibus, Clero, Archidiacono & Capitulo, ac universis personis Ecclesiasticis Alexandriæ & ejus districtûs, quatenus *pro anno præsenti Procuratoribus suis Leonardo Præposito de Dexio Mediolanensis Diœcesis, vel Magistro Joanni Qualiotto Canonico Astensi, infra XL. dies, triginta libras Imperiales Papiensis monetæ solvant sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, & Interdicti Ecclesiarum*. Similia Exemplaria occurrent in Archivis, expedita ad ceteras Provinciæ Ecclesias, cùm ad alterum etiam annum Clemens IV. hanc facultatem Ottoni extenderit.

Videbatur attingendo litori proxima spes Ottonis, quæ tamdiu ærumnis & contentionibus agitata in sicco hæserat, quin progredi posset ad infigendum Patriæ liminibus, & Ecclesiæ suæ Solio securum osculum pacis. Siquidem adnitente Summo Pontifice, Apostolica auctoritate tum in publico Consistorio, tum per Legatum in Urbe ipsa Mediolani, id tamdem assecutus fuerat, ut a Turrianis hostibus atque universo populo, quieta possessio capienda Archiepiscopalium Arcium, obsequiumque eidem tamquam legitimo Pastori præstandum, necnon admissio in suam Sedem, inviolabili fide ac sacramento firmarentur. Sors tamen infausta, quæ ex inopinato emersit, denuò spem omnem recuperandæ Sedis in altum propulsavit; sequenti namque Anno MCCLXVIII. correptus Clemens Pontifex Maximus vehementi morbo, Viterbii migravit e vita: Quodque difficiliorem in Patriam reditum Ottoni reddidit, fuit diuturna & ferme triennis viduitas Romanæ Cathedræ, quæ nonnisi Anno MCCLXXI., Calendis Septembris sponsum recepit Gregorium hujus nominis

X., e nobilissima Vicecomitum Placentina Familia progenitum. Digresso enim ad æternam requiem Sanctissimo Pontifice Clemente, exsolutos se existimantes Turriani vinculis sponsionum & juramenti, quibus obstricti erant se, susdeque cuncta verterunt, ut Ottonem omni jure spoliarent, præsidiis ac munimentis fulcientes Loca, quæ ad Archiepiscopum Mediolanensem spectabant, ne aditus ullus pateret adventui Ottonis. Sedente autem Romæ Gregorio, splendidam ad novum Pontificem Legationem duodecim ex nobilioribus Procerum Turriani direxerunt, ut universæ Civitatis gratulationes pedibus ejusdem advolverent, simulque ut a patrocinio, invisi ipsis, delecti Archiepiscopi illum averterent. Non defuit Otto partibus suis, querelas coram Gregorio exponens, rogansque, ut quod in pleno Apostolico Senatu a Decessore suo statutum fuerat de quieto ejusdem reditu in Patriam, Turrianis ipsis publicè consentientibus, tamdem impleretur. Id tamen, quamvis justum æquissimumque sibi videretur, differendum censuit Summus Pontifex, cùm animo versaret, celebrare Concilium Generale in Urbe Lugduni, nolletque infensos sibi reddere Turrianos in hoc Reipublicæ Christianæ proficuo molimine, quod meditabatur.

Acquiescere itaque debuit Otto tam piis Gregorii votis, qui optimâ sperare illum jubebat; nec in cassum cecidêre hæc Summi Pontificis prospera auspicia. Siquidem cùm, indicto memorato Concilio, Româ proficisceretur ad illud celebrandum, Ottonem secum comitem adscivit: Cùm autem Placentiam deductus esset, ibidem consistere Ottonem voluit, pollicitus eidem, se, cùm Mediolano transiret, de pace cum

Tur-

Turrianis concilianda pertractaturum. Exceptus quidem fuit Gregorius in hac Metropoli solemni pompâ, atque omni honoris significatione, quam Calchus describit; sed sive urgente desiderio festinandi ad Concilium, sive contumaciâ Turrianorum pervicaciter obsistente, post expletum in Ædibus Ambrosianis triduum moræ, nocte intempestâ, absque ullo Mediolanensium comitatu se Mediolano proripuit. Neque segnis fuit etiam Otto ad iter arripiendum Lugdunum versùs, eo præcipuè commotus, quòd intellexisset, se ad necem peti per Sicarium pecuniâ conductum. Lugduni autem degens cum Gregorio X. (non IX., ùt per errorem scripsit Galesinius) de hoc insolenti ausu, deque aliis criminibus, quibus violatâ Ecclesiasticâ jurisdictione & pessumdatâ reverentiâ Apostolicæ Sedi, humanas Divinasque leges perfringebant Turriani conquestus, eò adduxit Pontificem Maximum, ut sacri anathematis telum armaverit, novamque Civitati Mediolanensi Interdicti pœnam inflixerit, ùt Calchus testatur. Corius non Lugduni, sed post reditum Gregorii a Lugdunensi Concilio, Anno MCCLXXIV. multatam fuisse hac Censurâ nostrorum Civium contumaciam asserit; atque hanc veriorem sententiam esse opinamur, quemadmodum conferenti narrationem Calchi cum altera Corii patebit.

Opportunè hoc loco recolendum nobis occurrit insigne decus, quo illustrata hæc Metropolis fuit, ex adventu in eamdem Petri de Murrone, qui postmodum Pontificiâ Romanâ Tyarâ ornatus sub nomine Cœlestini V., demum Sanctorum Confessorum albo adscriptus est a Clemente V., Anno MCCCXIII. Neque enim solummodo nominis sui famam,

per

per hanc Urbem transiens reliquit, sed etiam vestigia apud nos singularis suæ caritatis impressit, quæ adhuc perdurant. Instituerat ille Ordinem Sacrum, ab Auctore suo *Cœlestinorum* appellatum; jamque permulta tum in Apulia, tum in reliqua Italia erexerat Domicilia, sub nomine *Congregationis Sancti Damiani*. Cùm verò intellexisset, in Lugdunensi Civitate celebrari a Gregorio X. Pontifice Maximo Generale Concilium, illuc pedes profectus est, ut confirmationem Congregationis suæ obtineret; votique sui compos est factus: Nam quamvis Gregorius X. (ùt Pagius junior adnotavit) in eo Concilio plures Ordines recèns institutos reprobasset, tamen cognitâ Petri de Murrone probitate ac sanctimonia, ejusdem precibus facillimè se exorari permisit, & Ordini Sancti Benedicti eamdem Congregationem adscripsit. Hanc verò multis etiam prærogativis auxit ipsemet Cœlestinus, cùm in Pontificia Cathedra sederet, ùt constat ex Diplomatè hujus Summi Pontificis, expedito Anno MCCXCIV., quod legitur in Bullario Romano.

Cùm igitur ex Gallia in Italiam rediens Petrus Mediolano pertransiret Anno MCCLXXIV., moram aliquam hìc duxit, ac Hospitium extra Orientalem Portam, ad excipiendos peregrinos construxit, aliquem ex Sectatoribus suis ibidem relinquens, ad hoc pium Caritatis opus perficiendum, quemadmodum antiquus Lapis incisus memorabat, quem in frusta confractum ab oscitantia Cœmentariorum (cùm Ecclesiâ Cœlestinorum nostrâ ætate in elegantiorem formam reficeretur) perlegit, non sine animi indignatione Reverendiss. Pater D. Joseph Palatius Mediolanensis, eo tempore

Phi-

Philosophiæ Lector, nunc ejusdem Cœnobii Abbas, eruditione ac doctrinâ ornatissimus, nobisque benevolè communicavit. Paucos hujus Ordinis Alumnos habuit Hospitium illud, donec Anno MCCCXVI. in regularis disciplinæ Cœnobium evasit; erepto enim e vivis Archiepiscopo Mediolanensi Cassone Turriano, admissi fuere ad illud incolendum Cœlestini Ordinis Sectatores, facultatem ultro præbente Metropolitanæ Mediolanensis Ecclesiæ Collegio. Testem hujus rei habemus antiquum Catalogum Archiepiscoporum hujus Ambrosianæ Ecclesiæ, *Primicerii* appellatum, cujus Exemplar MStum in Bibliotheca Ambrosiana servatur; ibi enim hæc leguntur: *Istius Castoni morte, vacante Sede, Capitulum Ecclesiæ Mediolanensis concessit Fratribus Cœlestinis locum & Ecclesiam extra Portam Orientalem, ubi nunc est*. Porro a vero nos abludere non censemus, si dicamus, consilium inducendi in Metropolim nostram hujus Ordinis, captum fuisse Lugduni, cùm ipsomet tempore ibi morarentur Otto Archiepiscopus & Petrus de Murrone, eodem Antistite libentissimè annuente.

Antequam Cœlestini Ordinis Alumni in hac Urbis parte Cœnobium construerent, Scriptores duo, qui universæ nostræ Metropolis *Descriptionem* typis vulgaverunt, concordes affirmavere, ibidem resedisse olim Fratres *de Pœnitentia Jesu Christi*, passim appellatos *de Sacco*, seu *Sacchetos*, ob vestes aut saltem Scapulare ejus generis, quod gerebant. Quo Seculo, quove Auctore institutus Ordo iste fuerit, adhuc in tenebris latet: Quinimo alii prodiisse illum recentiori ætate tradunt, alii verò antiquæ eruditionis studio celebres ejusdem

dem originem duodecimo circiter Seculo securè consignant. Certè, cùm asperrimam vitam ducerent, summamque paupertatem profiterentur sub Regula Sancti Augustini, eos ex Italia Parisios evocari curavit Anno MCCLVII. piissima Fœmina Blanca, Sancti Ludovici Regis Mater. Aloysius Torellus *in Seculis Augustinianis*, ad Annum MCCLVI., num. LVIII., & Auctor Gallicæ *Historiæ Ordinum Regularium* Tom. III. Cap. XX. censent, Ordinem hunc extinctum fuisse unà cum aliis pluribus a Gregorio X. in Concilio Lugdunensi, Anno MCCLXXIV. celebrato: Fatentur tamen, non statim eumdem defecisse, sed sensim; per aliquot namque annos etiam Seculi subsequentis, in Gallia, Hispania, Flandria, Anglia, atque alibi perduravere hi Fratres suis in Cœnobiis, priusquam ob eleemosynarum parcitatem cogerentur, ea religiosis aliis Ordinibus resignare; ùt eruditè narrare prosequitur prælaudatus Gallicus Auctor, subjungens, eorumdem Monasterium in Urbe Parmensi non cessisse in jura Fratrum Servitarum, nisi Anno MCCCXXVI. Quod ad nos attinet, nullum in Historiis Patriæ vestigium occurrit, ex quo arguere possimus, quandonam hic Ordo in Mediolanensem Metropolim pedem intulerit. Superest in Musæo Clarissimi Equitis, & nostrarum rerum antiquarum studiosissimi Don Caroli Trivultii, hujus Ordinis sigillum; sed nimis ambiguum indicium hoc est, ut inde aliquid certi asferamus de fixa Mediolani ejusdem Alumnorum statione. Nihilominus pauca ista adnotare placuit, ne quod a Civibus met nostris in publicam lucem prolatum jam est, videamur aut per incuriam ignorasse, aut injuriosâ negligentiâ prorsus omi-

omisisse; cùm minimè censendi sint memorati Auctores ex proprio cerebro, sed potiùs ex aliquo vel MSto, vel edito Codice, notitiam hanc ad Posteros transmisisse.

Verùm ut ad Archiepiscopum nostrum redeamus, digressus postmodum Otto Lugduno, Bugiellam, Vercellensium Oppidum adiit, quò illum se recipere Gregorius Pontifex jusserat, Langobardicos fines in reditu e Gallia attingens. Ibi degens Antistes Vicecomes fœdera inire studuit cum Marchione Montisferrati, aliisque Urbibus, Novariensi videlicet ac Papiensi. Nobilium quoque Mediolanensium agmen, qui exilio multati hinc atque illinc dispersi vagabantur, collegit, seque illorum Ducem constituit; ut quod precibus non valuerat consequi, armis obtineret. Ac primò præsidiis hisce auctus Seprii Castrum in potestatem suam redegit: Subinde Aronam Angleriamque ingressus est, frementibus licèt Turrianis, qui validis copiis eumdem inde expellere nitebantur. Initæ postmodum variæ pugnæ fuerunt, quæ modò felices, modò improsperæ Ottoni accidêre. Denique cùm ad Decium Oppidum pervenisset, Turrianos qui non procul castra fixerant, noctu adortus illorum exercitum fregit, multisque eorumdem captis, ac ceteris turmis in fugam compulsis, integram victoriam retulit Anno MCCLXXVII., die Sanctæ Agneti sacro; quem etiam Sedi restitutus servari voluit Communi Decreto vacuum a servilibus operibus, recurrente quolibet anno, in memoriam recepti a Deo beneficii tam illustris. Quod admirari in tanto Viro justè possumus, id est, eâ moderatione Ottonem processisse in hac fortunæ arridentis amplitudine, ut ad Nobiles comites suos conversus, hisce

ce verbis, quæ Galvaneus loco laudato refert, eos fuerit allocutus: *Iſta victoria non eſt noſtra, ſed eſt Dei beneficium. Nullus nudet enſem, nullus ſpoliet pauperem nec divitem, nullus recordetur injuriarum aut vulnerum. Non enim decet Archiepiſcopum ad ſuam Sedem reverti cum gaudio, & alios plorare exſpoliatos, vel vulneribus rubricatos: Sed omnes cantantes & laudes Deo referentes intremus Civitatem noſtram.* Narratur etiam inſigne compoſiti ad virtutem animi exemplum: Cùm enim fervente pugnâ, equo dejectus Napus Turrianus hoſtilis exercitus Ductor, jaceret in pingui cœno, jamque gregarius miles nudato gladio, illius jugulo immineret, ſuperveniens opportunè Otto hunc a cæde prohibuit, porrectâque manu Napum humaniſſimè erigens, eumdem ſummè commendatum copiis ſuis, ad deſignatum cuſtodiæ locum perduci incolumem juſſit.

Pervulgato extremæ Turrianorum cladis per hanc Metropolim nuncio, inter ſpem & metum Civitas fluctuabat, ignara ſortis ſuæ, recepto intra mœnia victore Archiepiſcopo. Tamdem conſilium captum eſt mittendi ex Urbis Primoribus Oratores ad Ottonem, nomine omnium gratulaturos de profligatis hoſtibus, & inſigni ab ipſo relata victoria; ſimulque veniam imploraturos Populo, multis calamitatibus afflicto, & qui non tam ſponte ſua, quàm paucorum contumaciâ in eum peccaſſet. Excepit illos ſerenâ fronte Otto, & pauca locutus bono animo eoſdem eſſe juſſit; ſeque Mediolanum adventare ait non ùt hoſtem, ſed ùt Paſtorem & Patrem: Sacerdotis eſſe, non injurias acceptas ulciſci, ſed oblivivſci. Reverſi ad ſua Oratores, pacata omnia ac proſ-

prospera esse nunciantes, universam Civitatem gaudio replevêre. Missa subinde sunt Episcopalia indumenta, ut pro Dignitatis suæ reverentia atque honore Archipræsul Metropolim Ecclesiamque suam ingrederetur. Paratis omnibus quæ tantum Antistitem decebant, sese in occursum effudit Sacerdotum cohors, Hymnos & Psalmos decantans; plebsque omnis vix lætitiæ suæ capax, olivarum ramos & paciferam frondem gestans obviam incedebat, stratâ etiam fragrantibus herbis viâ venientem Pastorem, humi procumbens voce hilari salutabat. Ambrosianam Ædem primò adiit Archiepiscopus, Deo exercituum, ac victoriarum largitori gratias acturus, thureque plurimo in aris fumante, vota quæ conceperat, flexo poplite Numini persolvit. Dein populum allocutus, affulsisse jam diem inquit, quo ærumnis & cædibus finis imponeretur; hyemem tot calamitatum, quibus universa Civitas obruebatur, Dei ope jam esse depulsam; nec aliud superesse, nisi ut expunctâ e mentibus præteritorum malorum memoriâ, quam illis pepererat recens victoria, quietâ pace fruerentur, Deoque bonorum datori sese totos devoverent. Postmodum in Prætorium delatus, admissis Civium Magistratibus, idem qui Sacrorum Præses erat, Urbis Dominus est constitutus.

Quandoquidem verò inter ceteras occasio expellendi ab Urbe non tam Nobiles, quàm primarium Clerum Metropolitanæ Basilicæ, ea fuerat, quòd nonnisi ex Illustribus Familiis deligendi essent, qui in Venerabili illo Collegio considêrent, Plebejis omnino rejectis; cura fuit præcipua Ottoni Archiepiscopo, qui favore atque ope Nobilium exulum, in-

 gres-

greſſum in hanc Urbem obtinuerat, morem gerere iiſdem, renovando inveteratam jamdiu conſuetudinem, ut Viris tantùm ſanguine claris patêret locus inter Templi Maximi Ordinarios Canonicos. Quocirca, poſtquam Archiepiſcopale Solium conſcendit, abrogatis Legibus ac Statutis omnibus, quibus aperiebatur via etiam Plebejis, honorem hujuſmodi conſequendi, Elenchum Familiarum conſcribi juſſit (quem nunc *Matriculam* vocant) quibus ſolummodo acceſſus ad primarium eum Ordinem recluderetur; quemadmodum etiam in hunc uſque diem inviolato uſu ſervatur, niſi Pontificia auctoritas interſit, quæ ab hac Lege eos abſolvat, qui in memorato Familiarum Elencho non deſcripti, ad illud Collegium aſſumuntur.

Non deſtitêre tamen ab infeſtationibus Turriani, qui ab accepta clade ſuperfuerant; refectis namque copiis, conductoque Theutonicorum agmine, ac ſuperveniente Raymundo Turriano Patriarcha Aquilejenſi cum CCC. lanceis & ſagittariis, validiores facti, poſt varias excurſiones in Urbe Laudæ conſtitêre. Otto, qui ad novi belli ſtrepitum accurrerat copioſâ ſuorum militiâ ſtipatus, in Oppido Gorgonzolæ caſtra fixerat. Sed derepente irruentibus in eadem per noctem Turrianis, multâ jam cæde Mediolanenſium factâ, gloriabantur ſe vicem rependiſſe Præſuli Vicecomiti, cùm pugnatum eſt prope Decii Oppidum. Is tamen, ex quo optimè comperiſſet, imparem ſe viribus eſſe hoſti jam de victoria ſuperbienti, nemine advertente elapſus eſt de pugna, atque in agreſti Domuncula, quæ a Turrianis, utpote deſtituta præſidiis, contemnebatur, aliis omnibus incendio crematis,

tis, se abdidit. Jacet adhuc in Vico, nuncupato *Lurate*, juris nunc Abbatis & Monachorum Sancti Simpliciani Mediolani, Congregationis Casinensis, infixus in fronte januæ Lapis, qui sculpta refert hæc carmina:

ANGUIGENÆ GENTI IMPERIUM QUI NOBILE FIXIT,
MAGNANIMUS PRÆSUL, DUX GENEROSUS OTHO,
EFFUGIENS QUONDAM VICTUS TELA INTER ET HOSTES,
HOSTES UT TAMDEM VINCERET, HIC LATUIT.

Cùm tamen Chronicis notis Lapis hic careat, ignoramus, an ante ingressum in Urbem, an post, latibuli felicis loco Ædes illa inservierit.

Recedentibus postmodum Turrianis ad alia invadenda Oppida, Mediolanum reversus est Otto; & ne imposterum vitæ suæ aut libertatis periculum subiret, a Ducis officio abstinuit, Amicumque suum Gulielmum Montisferrati Marchionem in hanc Metropolim accivit, atque eumdem, accedente etiam communi Magistratuum Placito, per decennium constituit Dominum Urbis, itaut quæ meliora existimaret pro Reipublicæ bono, arbitratu suo decerneret.

Exsolutus itaque Archiepiscopus a tricis bellorum, sese totum Ecclesiæ suæ in pristinum splendorem restituendæ addixit. Neque tamen etiam in exilio positus, Pastoralis sui officii oblitus fuerat Otto; cùm namque in Ditione Derthonensi moraretur, & Patres Eremitæ Ordinis Sancti Augustini ad illum confugissent subsidium imploraturi, ut inceptum ab ipsis ædificium Ecclesiæ in eadem Derthonensi Urbe absolvere

re

re valerent, Archiepiscopus noster Diploma expedivit ad universos Provinciæ suæ Christifideles, eos succensurus ad liberalem stipem erogandam in Dei cultum, quam ipse implicitus bellis, & extorris a sua Sede præstare non poterat. Meretur hoc loco referri memoratum Diploma, extractum ab archetypo Cœnobii eorumdem Patrum, & impressum a Torello *in Seculis Augustinianis* Tomo IV. Siquidem ex eo elucet eximia solicitudo & cura, qua Otto promovere in sua Provincia rem Divinam pro viribus contendebat. Ita autem se habet:

„ Otho Dei & Apostolicæ Sedis gratia Sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ Archiepiscopus. Universis Christifidelibus per „ Mediolanensem Provinciam constitutis salutem in Domino „ sempiternam. Quoniam, ut ait Apostolus, omnes stabimus „ ante Tribunal Christi, recepturi prout in corpore gessimus, „ sive bonum fuerit, sive malum, oportet nos diem messionis extremæ, misericordiæ operibus prævenire, & æternorum intuitu seminare in terris, quod, reddente Domino „ cum multiplicato fructu, recolligere debeamus in Cœlis, „ firmam spem fiduciamque tenentes, quoniam qui parcè seminat, parcè & metet, & qui seminat in benedictionibus, „ de benedictionibus & metet vitam æternam. Cùm igitur „ Religiosi Viri Prior & Conventus Derthonensis Eremitarum Ordinis Sancti Augustini, Ecclesiam ad honorem „ Sanctæ Trinitatis ædificare cœperint opere sumptuoso, & „ ad consummationem ipsius operis propriæ non suppetant „ facultates; Universitatem vestram rogamus & hortamur „ in Domino, in remissionem vobis peccaminum injungen-

„ tes,

„ tes, quatenus de bonis a Deo vobis collatis, pias elee-
„ mosynas eis & grata caritatis subsidia erogetis, ut per
„ subventionem vestram dictum Opus valeat consummari; &
„ vos per hæc & alia bona, quæ Domino inspirante fece-
„ ritis, ad æternæ possitis felicitatis gaudia pervenire. Nos
„ enim de Omnipotentis Dei misericordia, & Sancti Am-
„ brosii Confessoris & Patroni nostri meritis confidentes,
„ omnibus verè pœnitentibus & confessis, qui ad consum-
„ mationem hujusmodi Operis manum porrexerint adjutri-
„ cem, quadraginta dies de injuncta omnibus pœnitentia
„ misericorditer relaxamus. Datum Viqueriæ, Diœcesis Der-
„ thonensis XIII. Junii, Anno Domini MCCLXXI. Indictio-
„ ne XIV.

Subinde verò Diœcesi suæ sacris Institutis excolendæ manum adjecit Archiepiscopus Otto, ubique promovens Dei gloriam, atque ad Christianæ caritatis opera exercenda piorum hominum corda succendens. Captum fuerat consilium in Canobii pago ad oram Verbani Lacus, aperiendi Hospitalem Domum ægrotis peregrinisque: Utque canonica ejusdem erectio fieret, quæsitum est Mediolanensis Antistitis patrocinium & facultas. Lubenti animo preces hasce excepit Præsul Vicecomes, Literasque dedit ad eos Fratres, qui advocati fuerant ad illius Domûs curam gerendam. In iis verò facultatem omnem largitur construendi ædificii, aptandique omnia, quæ ad ægrorum salutem procurandam necessaria videbantur. Regulam quoque Sancti Augustini ab ipsis servandam præscribit, jubetque ut Magistrum sibi præficiant, cui obedientiam præstent, Jure visitationis aliorumque

que Archiepiscopalium munerum sibi & Successoribus reservato. Quinimo, ut in perpetuum constaret de hujus Hospitalis Domûs subjectione Ambrosianæ Ecclesiæ, iisdem injungit, ut ceræ libram unam, in Festo Sancti Ambrosii, Archiepiscopali Mensæ singulis annis persolvant. Data est ista Concessionis Charta, die XIV. Februarii, Anni MCCLXXXVII., ejusque exemplum, quod nos in lucem proferimus, custoditur in Archivo Curiæ Archiepiscopalis, inter Collectanea Joannis Baptistæ Cornei, Primicerii Lectorum, Tom. XV.

„ Otto Dei & Apostolicæ Sedis gratia Mediolanensis „ Ecclesiæ Archiepiscopus, Religiosis Viris, Fratribus Pe„ tro, Martino, & Thomæ Conversis Hospitalis Sanctæ Ma„ riæ de Canobio Mediolanensis Diœcesis, in vero omnium „ Salvatore salutem. Solitæ Sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ „ benignitatis officium, sed & nostrûm, qui, licèt imme„ riti, eidem Ecclesiæ præsidemus, deposcit conditio, ut „ volentibus & optantibus Domino famulari, favorabile præ„ beamus obsequium, ac prosequamur eos ad omne, quod „ possumus & debemus, gratæ commodum libertatis. Hinc „ est, quòd vobis & aliis, quos de cetero recipere vos „ continget, in eodem loco Deo servientibus, & Sancti „ Augustini regulam devotè servantibus, nos tamquam Pa„ trem, ùt tenemur, exhibentes, favorabiles & benignos „ nos communibus vestris bonis quæ habetis, & imposterum „ justè poteritis adipisci, sub nostra & Mediolanensis Ec„ clesiæ protectione suscipiamus, & Sancti Augustini vobis „ observandam damus Regulam, & perpetuo confirmamus,

„ ut

„ ut de cetero secundùm ipsam Regulam vivere debeatis,
„ habendo Magistrum, cui teneamini obedire in ipsius Re-
„ gulæ Instituto; jure Visitationis & correctionis, & quo-
„ libet alio jure & jurisdictione Archiepiscopali seu Episco-
„ pali in vos & Successores vestros, ac Hospitale prædi-
„ ctum in nobis & Archiepiscopatu Mediolanensi plenè &
„ integrè reservatis; & vobis etiam præstantibus nobis &
„ Archiepiscopatui Mediolanensi Censum, ad honoris, visi-
„ tationis, & subjectionis, & omnium jurium supradictorum
„ signum, in Festo Beati Ambrosii, cetæ annis singulis li-
„ bram unam. Vos ergo tamquam Viri providæ probita-
„ ris, vos ipsos diligenter conspicite, sicque vos Deo ac
„ Sanctæ Ecclesiæ, ac vestri Ordinis honori & utilitati com-
„ petentes & convenientes proficite, ut Deus vos inde me-
„ ritò prosequi, ac nos possimus & debeamus semper in
„ omnibus & per omnia, prout jus & ordo poposcerit,
„ ad dona sublimia promerenda. Nulli ergo omnino homi-
„ num ditioni nostræ subjectorum liceat hanc paginam no-
„ stræ Concessionis & confirmationis infringere, vel ei ausu
„ remerario contraire: Si quis autem hoc attemptare præ-
„ sumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, & Beati Am-
„ brosii Confessoris Patroni nostri, & nostram se noverit
„ incursurum. Dat. Mediolani, die XIV. Februarii, Anno
„ Domini currente MCCLXXXVII., XV. Indictione.

Ut autem ea attingamus, quæ in nostra Metropoli sedens, pro munere suo laudanda peregit, hæc subjungenda occurrunt. Exciderat non parùm Ecclesiastica disciplina, temporum iniquitate & civilium dissidiorum frequentiâ, quæ

amplum corruptelis aditum aperuerat. In primis verè renovare ipsi placuit Constitutionem illam, quam Decessor suus Leo de Perego ediderat, nosque superiùs memoravimus. Asservatur in Archivo Insignis Basilicæ Collegiatæ Sancti Georgii in Palatio Mediolani Charta, hoc Ottonis Decretum referens, quam nunc primò vulgamus.

„ In Nomine Domini Nostri Jesu Christi, Anno a Na„ tivitate ejusdem millesimo ducentesimo octuagesimo, die „ Veneris duodecimo Januarii, Indictione octava, in Pala„ tio veteri Archiepiscopatus Mediolani, in præsentia mei „ Notarii & Testium infrascriptorum. Congregatis ibi Ca„ pitulo Mediolanensis Ecclesie, & Clero Mediolani, pro „ hoc & aliis negotiis solemniter convocatis, Venerabilis „ Pater Dominus Otto, Dei gratia Sancte Mediolanensis Ec„ clesie Archiepiscopus: Cùm in Constitutione seu Statuto „ bone memorie Domini Fratris Leonis, olim Archiepiscopi „ Mediolani contineatur, quòd quilibet Clericus beneficiatus „ ad Ecclesiam suam habitet, deserviat, & qui alibi habi„ tant, ad Ecclesias suas redeant infra mensem, ibidem re„ sidentiam & debitum servitium impensuri, ita quòd ibi „ jaceant & comedant, nec eis in locis aliis de communi „ alicui ministrent, in transgressores excommunicationis sen„ tentiâ promulgatâ, nisi fuerint in Scholis, vel aliàs ex „ justa & necessaria causa absentes, vel ita fuerint impube„ res gartiones, quòd potius eos sub disciplina & cura pa„ rentum expediat educari; interpretando declaravit, presen„ tibus & assistentibus eidem . . . . . . Archipresbytero & „ Capitulo dicte Mediolanensis Ecclesie, quòd quilibet Cle-

„ ricus

„ ricus Beneficia cum cura & fine cura obtinens, in Beneficio cum cura refidere perfonaliter teneatur; alioquin penam dicte Conftitutionis ipfius Domini Fratris Leonis, olim Archiepifcopi Mediolani incurrit. Et confiderans & attendens idem Dominus Archiepifcopus utilitatem & commodum Ecclefiarum Civitatis & Diocefis Mediolan, & animarum falutem, caffavit & revocavit, & caffat & revocat omnes difpenfationes & indulgentias & licentias, cujufcumque tenoris exiftant, per ipfum Dominum Archiepifcopum, feu per Vicarios fuos datis & conceffas quibufcumque - - - - Prelatis, Rectoribus, Canonicis & Capelanis, feu alliis Clericis Civitatis & Diocefis Mediolan., de refidentia non facienda in Ecclefiis, five Beneficiis fuis, contra Conftitutionem predictam, & contra Conftitutionem felicis recordationis Domini Gregorii Pape Decimi, editam in Concilio Lugdonenfi, in qua inter cetera continetur, quòd in hiis, que ad regimen Parochialis Ecclefie pertinent, ut gregis fibi crediti diligentius gerere curam poffit, in Parochiali Ecclefia, cujus Rector exiftit, refidere perfonaliter teneatur. Quas quidem Conftitutiones, interpretationem, & declarationem, & omnia fupradicta, precepit & precipit dictus Dominus Archiepifcopus inviolabiliter obfervari.

„ Interfuerunt ibi Teftes rogati Angleria de Angleria, Laurentius de Lifcate, & Ubertus de Gorla - - - - - - - Archiepifcopatus.

Ne autem pia folicitudo, qua confulere ftuduerat æternæ animarum faluti & Ecclefiarum cultui (coactis Rectori-

bus earumdem ad moram assiduè trahendam in sacris iis Locis, quorum cura ipsis incumbebat) suo fine frustraretur, ad componendos quoque mores tum Ecclesiasticos, tum Civiles, non tantùm in universa hac Metropoli, quàm in Diœcesi ac Provincia suæ jurisdictionis, diligentiam extendit. Quapropter Anno MCCLXXXVII. Concilium Provinciale indixit. Celebratum illud est in Templo Æstivo Metropolitano Sanctæ Theclæ, pridie Idus Septembris, ùt Corius tradit; ad quod convocati fuere Episcopi Suffraganei, & Procuratores Collegiorum Cathedralium Ecclesiarum Provinciæ. Edita est hæc Synodus Tom. VIII. *Scriptorum Italiæ* a Clariss. Muratorio. Cùm tamen moles illa Librorum minimè omnibus obvia esse possit, non absonum ab Instituto nostro est, aliqua in eâdem statuta saltem per compendium hoc loco referre.

Aperuit illam Archipræsul noster brevi hac Pastorali Oratione: *Otto Dei & Apostolicæ Sedis gratia Sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ Archiepiscopus* &c. *Quia hominum malitiâ prævalente caritas refrigescit, fides subtrahitur, attenuatur Ecclesiæ devotio, & libertas Ecclesiastica usurpatur, nos ad honorem Dei Patris Omnipotentis, & Beatæ Mariæ Virginis gloriosæ, & Sancti Ambrosii Confessoris Patroni nostri, & animarum salutem, & subditorum nostrorum ædificationem, & immunitatem Ecclesiæ conservandam, & reprimendam malitiam perversorum, præsentibus & assistentibus nobis in Provinciali Concilio Venerabilibus Fratribus & Suffraganeis nostris* &c. Enumerantur ibi Episcopi omnes, & Cathedralium Ecclesiarum suæ Provinciæ Procuratores, & Monasteriorum Abbates,

tes, qui Concilio interfuere; ac tamdem Orationem suam claudit in hunc modum: *Constitutiones & Statuta in hac Ecclesia Sanctæ Teglæ Mediolanensis hoc Sacro Concilio approbante facimus, & solemniter promulgamus; ac promulgamus, auctoritate, mandato, & privilegiis Sedis Apostolicæ, & Legatorum ejus in omnibus semper salvis.*

Constitutiones verò & Statuta edita, XXIX. Capitibus comprehenduntur. Exorditur ab indicenda observantia eorum, quæ Statuta Sanctorum Patrum, Conciliorum, & Decretales Romanorum Pontificum præscripsere: Item quæ a Sanctis Patribus, Summisque Pontificibus, necnon a quondam Federico Imperatore promulgata fuerant contra Hæreticam pravitatem, & pro Ecclesiastica libertate, necnon a Legatis Sedis Apostolicæ tam super cultu Divino, quàm super vita & honestate Clericorum: quæ omnia a Prælatis & Clericis inviolabiliter observanda decernit.

Progreditur ad Abbates & Monachos Sancti Benedicti, Priores, Præpositos & Canonicos Sancti Augustini, quos omnes Regulis suorum Institutorum se conformare adamussim jubet; sique in aliquo deficiant, per Diœcesanos Locorum, ad prædicta fideliter observanda compellendos statuit. Præcipit insuper, ne Clerici vel Moniales aleis vel taxillis ludant, nec choreas ducant; sub pœna excommunicationis. Prohibet, ne venationibus clamorosis utantur cujusvis Ordinis Clerici, etiam Regulares; sique admoniti per proprium Diœcesanum abstinere noluerint, auctoritate hujusmodi Constitutionis ipso facto sententiam excommunicationis incurrant; quam si per mensem sustinuerint, pœnis gravioribus puniantur.

Vetat

Vetat Civilibus Magiſtratibus, ne ſe Clericorum Cauſis miſceant, aut immunitatem Eccleſiaſticam lædant; alioquin excommunicationis ſententiam incurrant, a qua nemo illos abſolvere poſſit, niſi & damna reſarciant, & expenſas compenſent.

Item ſub eadem excommunicationis pœna prohibet, ne ullus in Concionibus audeat aliquid proferre in Fidei detrimentum, aut Eccleſiaſticam libertatem.

Vetat pariter, ne bona Eccleſiaſtica cujuſcumque generis alienentur ſine ſpeciali Diœceſani licentia, ſub pœna ſuſpenſionis ipſo facto, ab Officio, & Beneficio; contractus autem hujuſmodi, irritos ipſo jure declarat.

Item contra eos, qui fraudolenter Eccleſiaſtica Feuda, vel alia bona celant, ſtatuit, quòd ſi infra duos menſes ab hujuſmodi publicatione, ea non manifeſtaverint, auctoritate præſentis Concilii ſententiam excommunicationis incurrant: Et hanc Conſtitutionem per ſingulas Parœcias Diœceſis ſemel in annum promulgandam præcipit.

Item jubet, ne per dolum aut fraudem privetur Parochus portione Canonica, quæ debetur tum per ſepulturam in alia Eccleſia, tum per Legata, quæ Teſtator aliquis pro anima ſua reliquerit; prohibens etiam, ne quis inducat, ſeu induci faciat eum qui ultimas Tabulas condit, ut ſepulturam eligat alibi, quàm in Eccleſia ſua: Et qui contrafecerit, ipſo jure ſententiam excommunicationis incurriſſe declarat.

Cetera non vacat in hunc locum transferre, cùm fortaſſe neceſſaria illi ætati admodum infelici ſolummodo

do viderentur, nec peculiaria sint Ecclesiasticæ eruditionis monumenta.

In hac Synodo exorta est controversia non levis inter Brixiensem, & Vercellensem Episcopos, cùm uterque sibi deberi Sedem, ad dexteram Archiepiscopi contenderet. Curavere Venerabiles Patres illius Consessus Causam hanc ad juris apices expendere, atque ad exitum eamdem perducere. Verùm, cùm Vercellensis Antistes ad Sedem Apostolicam provocasset, atque a Concilio recessisset, in irritum abiere studia ad eam definiendam adhibita.

Id etiam magnopere in hoc nostro Archiepiscopo commendandum est, adoptatos ab ipso fuisse novos Colonos, qui agrum Domini, ejusdem vigilantiæ ac diligentiæ commissum excolerent, atque vitæ sanctioris exemplis & Divini Verbi prædicatione, in uberiorem messem frugiferum redderent. Florebat eo tempore celebri sanctimoniæ laude Ordo Carmelitarum: Quamvis verò ejusdem Alumni circa mœnia Urbis nostræ hospitium fixissent, nondum tamen in Mediolanensem Metropolim pedem intulerant. Itaque Otto, ut dilectis Ovibus suis pinguius pabulum pararet, iisdem Domicilium aperuit intra Septa Portæ, qua Comum itur, atque ideo *Comensis* appellatæ, Anno MCCLXVIII., mense Februario, ùt refert Corius ad eum annum. Die autem XXV. Martii jacta sunt fundamenta Ecclesiæ, nuncupatæ *Sanctæ Mariæ de Carmine*. In memoriam verò accepti hujus ab Archiepiscopo nostro beneficii, concessæque facultatis extruendi tum Cœnobium, tum adjacens Templum, statuit Otto, ut Ceræ libram, & alteram thuris in Pervigilio Natalis Domini

ni quotannis memorati Fratres persolverent sibi & Successoribus suis. Legitur Rescriptum hoc *in Chronicis* illius Monasterii, vulgatis a Patre Joseph Maria Fornari, ejusdem Cœnobii contubernali.

Contigit eidem Antistiti Ottoni propitia sors ditandi Ambrosianam Ecclesiam novis aliis Dominicæ vineæ Cultoribus, *Servis* nempe Beatissimæ Virginis doloribus confixæ, eo in Sacello Orientalis Portæ, quod priùs appellabatur *Sanctæ Mariæ de Sacco*.. Constiterant per aliquot annos Religiosi hujusmodi Dei Ministri in Oppido Gorgonzolæ, quod nunc jacet ad ripam Fossæ navigabilis, a Fluvio Abdua derivatæ, ac Mediolanum usque deductæ, eosque singulari ope & favoribus omnibus prosecuta fuerat Familia Mozzanica. Vergente in senium Archiepiscopi Vicecomitis vitâ, circa Annum videlicet MCCLXXX. hanc Urbem ingressi sunt, ùt proximè diximus, eoque sanctimoniæ ac religionis erga Deiparam Virginem suavi odore Civitatem universam implevere, qui nunc etiam viget, auctus nobilibus exemplis Beati Joannis Angeli Porri Mediolanensis, qui ibidem immaculatam vitam transegit, inviolatoque adhuc Corpore, in Ara elegantissimè structa & suo nomini dicata, Civium & Exterornm cultum frequentissimum recipit. Archangelus Gianni *in Annalibus Sacri Ordinis Fratrum Servorum* de hoc Cœnobio loquens Tom. I. pag. CLXI., antiquis Chartis destitutus, adventum Servorum Dei & Beatissimæ Virginis in hanc Metropolim circa Annum MCCXC. affixit. Multò tamen ante, Domicilium in memorato Loco datum ipsis fuisse discimus ex Puricello *in Dissertat. Nazarian.* Cap. C.

num.

num. XIV., qui Calendarii Ambrosiani in pergamena conscripti Anno MCCLXXXI. verba referens, ad diem II. Februarii ista legi asseverat: ***Purificatio Beatæ Virginis Mariæ. Habet vigiliam per consuetudinem. Fit Festum in Ecclesia Fratrum Servorum Sanctæ Mariæ*** &c. Aderat igitur in Mediolanensi Urbe jam tum, fixa Sede donatus Deiparæ Virginis Servorum Ordo, cùm moneri Cives debuerint de peragenda in eorumdem Ecclesia hujus festivi diei Celebritate, Anno superiùs indicato.

Alteram quoque Synodum Provincialem Otto celebravit Anno MCCXCI., die XXVII. Novembris, quæ triduum abfumpsit. Occasio hujus convocandæ oblata ipsi est a Nicolao IV. Pontifice Maximo, qui magnanimo corde votum conceperat redimendi a Barbarorum tyrannide sacrosanctum Domini Nostri Sepulcrum, quod semel ab eorum jugo ereptum armis Gotifredi Bullionii magnâ nobilissimi sanguinis effusione, iterum in Saracenorum manus inciderat: Ideoque ad omnes Ecclesiarum Præsules Literas dederat, ut populos incenderent ad intrepidè arripiendum hoc dignissimum Crucifixi Sectatoribus Opus, largissimo etiam Indulgentiarum præmio solicitatos. Acceptis hisce Summi Pontificis mandatis paruit Archiepiscopus Vicecomes, accitisque Mediolanum Suffraganeis Episcopis, in Æde Sanctæ Virginis & Martyris Theclæ, memorato die suggestum conscendit, perlectisque Nicolai Literis, quantâ pollebat eloquentia peroravit, ut quisque in sua Diœcesi, in frequenti populorum Concione illos hortaretur urgeretque ad præstandam Pontifici Maximo obedientiam, capiendamque Crucem, ut hanc gratiam repen-

derent benignissimo Redemptori, qui sanguinem & vitam devoverat pro reparanda universorum salute. Acta hujus Concilii refert Bernardinus Corius ad Annum prædictum.

Curam etiam habuit Archiepiscopus Vicecomes recti ordinis instituendi in omnibus nostræ Metropolis Ecclesiis, non tam ut cultus Dei augeretur, sed ut Gregi quoque suo commodiorem viam aperiret ad ampliora beneficia promerenda. Quamobrem Constitutionem edidit Anno MCCLXXXIV., die XXVII. Februarii, in qua habetur *Ordo Stationum Quadragesimæ in Urbe Mediolani*. Servatur hujus Constitutionis Exemplar apud Clarifs. Nicolaum Sormanum Collegam nostrum, insertum Diplomaticæ Historiæ Ecclesiæ Mediolanensis, suo tempore evulgandæ. Sanctus Carolus Borromeus, ut acriores stimulos Civibus Mediolanensibus adderet ad amplectendam religiosam hanc Stationum in Templis consuetudinem, quæ etiam primis Ecclesiæ Seculis vigebat apud Christifideles, gratias omnes atque Indulgentias pro hac nostra Urbe a Gregorio XIII. Pontifice Maximo impetravit, quibus ditatæ sunt Ecclesiæ Stationales Almæ Urbis, ùt constat ex Epistolis ipsius Gregorii impressis inter *Acta Mediolanensis Ecclesiæ*.

Ad ornamentum Metropolitanæ hujus Basilicæ Archipræsul noster addidit Collegio Canonicorum Theologiæ Doctorem, cujus onus esset, hanc scientiam legere atque explicare, assignatis ex suo patrimonio annuis reditibus, ùt fidem facit Galvaneus Flamma *in Manipulo Florum*, Cap. CCCXXXI., & constat ex ultimis illius Tabulis, conditis Anno MCCXCII., quarum Exemplar legitur in Serie Diplomatica

matica Nicolai Sormani jam laudati. Sanctus Carolus Borromeus in eadem Sede Successor, & Sacrarum antiquitatum diligentissimus Custos, ut proficuum istud Ecclesiasticis Viris Institutum perennaret, omni studio curavit, ut in quibuslibet Collegiis Canonicorum Theologalis Præbenda erigeretur. Construi quoque propriis impensis Vicecomes Antistes jussit in eadem Majori Basilica Sacellum, in honorem Sanctæ Agnetis Virginis & Martyris, illudque paternis etiam prædiis dotavit, ut esset perpetuum grati animi sui monumentum, ob relatam ejusdem patrocinio (ùt credere par est) insignem victoriam in pugna, ad Oppidum Decii cum Turrianis commissa, die memoratæ Virgini dicato; Galvaneo, & prædictis Tabulis hoc referentibus. Præter ista ad Ecclesiæ & Sanctorum cultum statuta, publico etiam commodo consulere voluit, præcipiens, ut unus ex Medicinæ ac Chirurgiæ institutoribus deligeretur, qui pauperes gratìs curaret, relicto ex suis censibus stipendio, ùt idem Galvaneus testatur.

Postremis vitæ suæ annis, relicto Urbis imperio Matthæo Vicecomiti, Nepoti suo ex Fratre, ad Carævallense Cœnobium concessit, ibidem dies, qui supererant, pacificos tranquillosque acturus, post tot ærumnas, exilia, & bellicas contentiones per plurimam annorum seriem toleratas; eòque libentiùs ad hoc privatæ quietis domicilium se recepit, quòd jam nullus in nostra Metropoli excitandus infaustus rumor novi belli aut seditionis timeretur. Siquidem ab Anno usque MCCLXXXVI., adnitentibus amicis Principibus sancita pax fuerat cum Turrianis, aliisque qui invicem odia fove-

bant, publico Tubicine primùm per compita promulgata, subinde ab ipsomet Archiepiscopo Ottone, qui ab alto pegmate Orationem habuit coram universo populo & Optimatibus, illam exordiens his verbis: *In terra pax hominibus bonæ voluntatis*; plaudentibus cunctis, ac præ gaudii amplitudine in festivas voces sese effundentibus, quemadmodum fuse narrat Bernardinus Corius ad eumdem Annum.

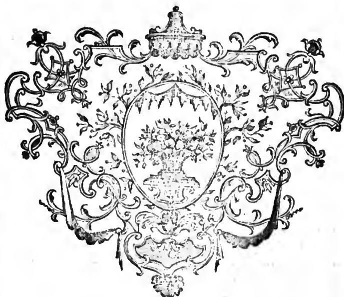
Obiit in eo Cœnobio, non autem Mediolani, ùt falsò tradidit Galesinius, gravi octuaginta octo annorum senectâ confectus Anno MCCXCV., VI. Idus Augusti, Vir meritò *Magni* cognomine insignitus, ob magnanimam in utraque fortuna servatam constantiam, Actaque insignia, edita tum in bello gerendo, tum in administrando Pastorali suo munere, non cum laude tantùm, sed etiam cum admiratione recolenda. Pervulgatâ hujus obitûs famâ, personuere in compitis afflictorum Civium clamores & gemitus, cùm singulis notum esset, quantâ animi moderatione etiam cum hostibus se gessisset Otto, nec quisquam jurè dolere posset de irrogata sibi injuria, sed potiùs laudari ab omnibus mereretur, pro effusa in quoslibet magnanimi ejus cordis beneficentia. Relatum inde fuit Archiepiscopale Cadaver in hanc Metropolim solemni magnificâ pompâ, comitantibus Nobilibus & Optimatibus Civitatis; ac demum peractis funebribus Officiis juxta Ambrosianæ Ecclesiæ ritum, tumulatum est in Templo Maximo, in Arca marmorea, adjecto hoc sepulcrali Elogio.

IN-

INCLYTUS ILLE PATER PATRIÆ, LUX, GLORIA PATRUM,
FULGOR JUSTITIÆ, FIDEI BASIS, ARCA SOPHIÆ,
LARGITOR VENIÆ, PORTUS PIETATIS EGENIS,
INTREPIDUS PASTOR, QUEM MOLES NULLA LABORUM
ARDUA DEVICIT, POPULO LATURA QUIETEM;
ILLE PIUS PRINCEPS ET PRÆSUL AMABILIS, IN QUEM
ALTUS VIRTUTUM SPLENDOR CONVENERAT OMNIS,
QUO MEDIOLANUM RADIABAT LAMPADE TANTA,
TOTAQUE FULGEBAT REGIO, NUNC PALLET ADEMPTO;
CLARA VICECOMITUM PROLES, VENERABILIS OTHO.
O DOLOR! O VULNUS! CINIS EST HOC MARMORE FACTUS;
CHRISTE PATER VITÆ, REQUIESCAT SPIRITUS IN TE.
ANNIS UNDENIS, TER SENIS, TERQUE DIEBUS
PRÆFUIT ECCLESIÆ PASTOR BONUS AMBROSIANÆ;
MILLE DUCENTENO QUINTO NOVIESQUE DECENO
QUARTO HIC AUGUSTI BIS, LIQUIT GAUDIA MUNDI.

Auctor hujus funebris Inscriptionis, XXIX. annos, & tres dies regiminis Ottoni attribuit; fortasse enim numerandi initium duxit ab eo tempore, quo, delatâ Romam causâ, ante Pontificem & Cardinales peroravere Turrianorum Legati, ut abrogatâ electione Vicecomitis ob varias eidem impictas criminationes, confirmaretur electio Raymundi Turriani, Mediolani habita a pluribus Basilicæ Metropolitanæ Canonicis; Pontifex tamen Maximus Clemens IV. Anno MCC-
LXVII.

LXVII. constans perstitit in confirmanda designatione Ottonis in Archiepiscopum, facta a Decessore suo Urbano IV. Ceterùm si ab Anno MCCLXIII., quo electus a Summo hoc Pontifice & consecratus fuit Otto, ad Annum MCCXCV., quo obiit, computus annorum fiat, dicendus est præfuisse huic Ecclesiæ spatio annorum XXXII.

RU-

RUFINUS FRIXETUS.

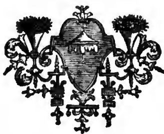

Acante Ambroſiana Sede per obitum Ottonis Vicecomitis, Rufinus Patriâ Lucenſis, cùm Archidiaconus foret Eccleſiæ Remenſis, creatus eſt a Bonifacio VIII. Summo Pontifice Archiepiſcopus Mediolanenſis, Anno MCCXCV., XII. Calendas Novembris. Inuueta hujuſmodi electio Metropolis noſtræ Cives admiratione ſimul atque indignatione complevit; promotum enim Præſulem videbant ad Ambroſianam Infulam, extra Mediolanenſium Cardinalium Ordinem, quod numquam ferè antea acciderat: Præcipuè cùm Ambroſianis Ritibus minimè enutritus fuiſſet, ùt tradit Triſtanus Calchus ad Annum MCCXCV.; ſubdit tamen, iguotum noſtris Civibus fuiſſe id, quod Cardinalis Petrogroſſus clam cum Pontifice egerat, ut Rufinus deligeretur. Quis eſſet Cardinalis iſte, paulò ſuperiùs Auctor idem narraverat. Ait enim, Patriâ eumdem Mediolanenſem fuiſſe; cùmque animadverteret, Ottonem Archiepiſcopum extremâ jam ſenectâ confectum, ad tumulum properare, precibus inſtitiſſe apud Amicos, ut ea Dignitate ſuus ex Fratre Nepos inſigniretur. Verùm, *cùm plurimi refragarentur, expectandumque tempus legitimum, & arbitrium eorum, penes quos eligendi poteſtas eſſet, cenſerent*, ſpe ſua fruſtratus Cardinalis memoratus, curavit, ut Romanus Pontifex eligendi Archiepiſcopi auctoritatem ad ſe unum avocaret, quemadmodum teſtatur laudatus Calchus. Citò tamen

men

men e vivis abreptus eſt Petrogroſſus, menſe nempe Junii, Anni MCCXCV. antequam Eccleſia Mediolanenſis vacaret, Ottone quidem Præſule adhuc vivente, quamvis & ipſe ſub initium ſequentis Auguſti vitâ deceſſerit. Oldoinus in Purpuratis Patribus a Nicolao IV. creatis, loquens de hoc Cardinali tradidit, eumdem morte abſumptum fuiſſe Romæ; potior nihilominus fides habenda eſt Calcho, qui obitum illius Mediolani contigiſſe affirmans, menſem etiam deſignat.

Ceterùm parùm ſuperfuit etiam Rufinus; vix enim explero anno, & menſe uno antequam in hanc Sedem pedem inferret, longè a noſtra Metropoli mortales exuvias depoſuit, die VII. Decembris Anno MCCXCVI. Ex hoc autem clarè elicitur, tempus quo præfuit Ambroſianæ Eccleſiæ fuiſſe menſium XIII., & dierum XVI.; neque enim Galeſinio attendendum eſt, qui ſediſſe illum menſibus tantùm X. affirmavit.

Ubi ſepulcrum habuerit, ignoramus.

FRAN-

FRANCISCUS I.

Ufino Lucensi suffectus est Franciscus Parmensis, aliis Franchinus, ab eodem Bonifacio VIII. Summo Pontifice. Gesserat iste Infulam Messanensis Ecclesiæ; sed enatis inter Cives illos dissidiis, quæ plurimum molestiæ eidem ingerebant, missus a Pontifice Maximo fuit Nolam, ad regendam Administratoris nomine & auctoritate illam Ecclesiam. Vacante postmodum Archiepiscopali Sede Mediolanensi translatus est ad Pontificium hujus Metropolis Solium Anno MCCXCVI.

Mediolanum delatus, Pastoralibus suis curis initium dedit, Dei cultum promovendo: Siquidem, ùt Tristanus Calchus testatum facit, primum lapidem posuit solemnibus cæremoniis in Æde Sancto Spiritui dicata, quam Humiliati a fundamentis erexerunt extra Urbis Portam, a nobis appellatam *Vercellensem* Anno MCCXCVII., non autem præcedenti, ùt malè in Ughello legitur. Amplificatâ verò Urbe, constructoque a subsequentibus Mediolani Dominis Castro Jovis, Templum hoc solo æquatum fuit ob nimiam proximitatem Arcis illius munimentis, atque excitatum est in Regione Nova Urbis, sub eodem nomine *Spiritus Sancti*.

Favorabiles Pontificias Literas evulgaverat Bonifacius VIII., quibus Moniales inclusas, sub Sancti Francisci Assisiatis vexillo militantes exemerat a Civilibus omnibus oneribus aut exactioni-

bus; datis etiam ad universos Episcopos Rescriptis, ut hoc Privilegium, quod memoratis Monialibus indulserat, strenuè tutarentur. Vota Summi Pontificis implevit Franciscus Archiantistes noster, ac Diploma expedivit ad preces Abbatissæ Monasterii Sancti Apollinaris Mediolani, in quo anathematis pœnam infligit iis omnibus, qui mandatis Pontificiis contraire præsumpserint, & immunitatem prædicti Cœnobii violare tentaverint. Extat in Archivo earumdem Monialium Charta, quam hìc proferimus:

„ Franciscus Dei & Apostolicæ Sedis gratia Sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ Archiepiscopus. Universis & singulis „ Abbatibus, Prioribus, Præpositis, Archipresbyteris, Presbyteris, Canonicis, & Capitulis, & Conventibus, & aliis „ Ecclesiarum seu Domorum Rectoribus, & Prælatis Secularibus & Regularibus, necnon Rectoribus, Judicibus, „ Officialibus, Communibus, & hominibus ac personis cujuscumque conditionis, dignitatis, & status existant, ad quos „ præsentes pervenerint, salutem in eo qui est omnium vera salus. Discretionem vestram volumus non latêre, quòd „ Sanctissimus in Christo Pater & Dominus, Dominus Bonifacius Divina providentia PP. Octavus reputans pium & „ congruum, ut universas Abbatissas & Conventus Monialium inclusarum, sive Ordinis Sanctæ Claræ, sive Sancti „ Damiani, sive Minorissæ dicantur, illâ prosequeretur gratiâ, quam suis necessitatibus fore perspiceret opportunam, „ eisdem universis & singulis, quod ad præstationem Decimarum de quibuscumque possessionibus & aliis omnibus „ bonis suis, quæ tunc temporis habebant, & justis modis „ acqui-

„ acquirerent in futurum, ut ad contribuendum in procura-
„ tionibus quorumlibet Ordinariorum, & etiam Legatorum
„ & Nunciorum Sedis Apostolicæ, & quibuslibet taleis &
„ collectis, ac ad exhibendum pedagia, telonea, & alias
„ exactiones quibuscumque Regibus, Principibus, seu aliis per-
„ sonis Secularibus minimè teneantur, & ad id compelli non
„ valeant; duxit per suas speciales Literas indulgendum,
„ sicut in eisdem Literis ipsius Domini Papæ verâ bullâ
„ bullatis vidimus contineri. Quare cùm pro parte Abbatis-
„ sæ & Conventus Monialium inclusarum Sancti Apollina-
„ ris Mediolan., & aliarum Abbatissarum & Conventuum
„ dicti Ordinis Sanctæ Claræ nobis fuerit humiliter suppli-
„ catum, ut super prædictis, ad quæ juxta formam dicti
„ Privilegii non tenentur, non permitteremus eas a nostris
„ Subditis molestari, Vobis universis & singulis, præsentium
„ tenore, sub excommunicationis pœna mandamus, super hoc
„ primò, secundò, tertiò, & peremptoriè vos & quemlibet ve-
„ strûm admonentes, quatenus ab eisdem Abbatissis, Monia-
„ libus, & Conventibus, vel earum Massariis, seu posses-
„ sionum suarum Cultoribus, de possessionibus & aliis om-
„ nibus bonis suis, quæ habent & acquirere poterunt in
„ futurum, Decimas exigere, vel eas ad contribuendum in
„ aliquibus Taleis & Collectis, ac ad exhibendum pedagia
„ vel exactiones alias, compellere per vos vel alios modo
„ aliquo vel ingenio nullatenus præsumatis; nos enim in
„ quemlibet mandatorum nostrorum contemptorem ex nunc,
„ prout ex tunc, excommunicationis sententiam ferimus in
„ his Scriptis. In cujus rei testimonium præsentes Literas

 „ fieri

„ fieri fecimus, & nostri sigilli munimine roborari. Datum „ Mediolani in nostro Archiepiscopali Palatio, Anno Domi- „ ni millesimo tricentesimo secundo, Indictione XV., die „ Jovis XXII. Februarii, Pontificatus Domini Bonifacii Papæ „ octavi, anno octavo.

Quo tempore Franciscus Archiepiscopus Ecclesiæ Ambrosianæ præsidebat, ingens conspiratio finitimorum Principum & Civitatum, necnon etiam Civium Mediolanensium conflata est contra Matthæum Vicecomitem, cujus regiæ propemodum Dominationis pertæsi erant, atque insuper ob graves ab ipso acceptas injurias ultionem parare nitebantur. Cùm autem hujus conspirationis Caput, esset Albertus Scottus Placentinus, ad pacis conditiones flecti se passus est idem Vicecomes, inter quas præcipua erat, ut imperio se abdicaret, & Turriani exules in Urbem admitterentur. Acquievit Matthæus propositis ineundi fœderis pactis, quamvis aspera eidem viderentur (utpote assueto mandata præscribere, non aliis obtemperare) ne in deteriora prolaberetur, ob infidam bellorum sortem. Verùm admissi in hanc Metropolim Turriani, id tamdem obtinuere, ut Matthæus ejusque Filii Mediolano expellerentur. Hujus conspirationis in Vicecomites, si non Auctorem, saltem Socium facit Ughellus Archiepiscopum nostrum: Merula tamen, & Tristanus Calchus ex eo, sicut etiam Bernardinus Corius, dum Historiam hanc accuratè describunt, nihil de Francisco Archipræsule memorant. Tristanus Calchus ad finem Libri XVIII. id tantùm refert, nempe, expulso Matthæo, institutum fuisse alterum Magistratuum Ordinem, legemque; Cùmque Gulielmus Brusatus

satus constitutus esset Capitaneus populi in proximas Calendas Martias, fuisse eumdem a Francisco Archiepiscopo militaribus ornamentis donatum. Itaque non inficiamur, potuisse Antistitem nostrum manus dare ejectioni ab hac Metropoli supradicti Matthæi, cùm inter Proceres Mediolanenses summâ polleret auctoritate; verùm sese immiscuisse Civilibus hisce tumultibus non facilè opinamur. Præsertim quia destituti sumus Scriptorum veterum testimoniis; nec ipse Patriâ longinquus ullo affinitatis vel sanguinis vinculo cum Turrianis obstringeretur; sique Vicecomites Rei extitissent violatæ Ecclesiasticæ jurisdictionis, sacris telis satis superque muniebatur, ad eos arcendos a sacrilegis hisce ausibus, quin Auctor fieret aut saltem promotor conspirationis, quæ Cives nostros, externosque populos bellorum periculis ac calamitatibus exponeret.

Id certè nobis constat, in ea temporum perturbatione, plebisque inconstantiâ novum semper regimen appetentis, cùm animadverteret, minimè se posse sanctè ac tranquillè ad Pastorale munus suum exercendum incumbere, Præsulem nostrum sese proripuisse ab hac Metropoli, atque in Angleriæ Arcem juris sui concessisse. Inde verò non destitit Ecclesiis Mediolani prospicere, ut floreret in iis religiosior Dei cultus, & etiam uberiori censu alerentur Sacri illarum Ministri. Servatur in Tabulario Canonicorum Basilicæ Sancti Georgii, dicti *in Palatio* Charta Commutationis, expedita Anno MCCCVII., qua illis facultatem impertitur, ut mutuam pecuniam accipere valeant, qua in meliorem sortem redigant memoratæ Ecclesiæ patrimonium. Eam verò, cùm adhuc

lucem

lucem non viderit, omnium oculis exponere opportunum censemus:

„ Franciscus Dei & Apostolicæ Sedis gratiâ Sanctæ Me-
„ diolanensis Ecclesiæ Archiepiscopus. Venerabilibus Fratribus
„ Dominis Francisco de Medicis, & Jacobo Moræ, ejusdem
„ Ecclesiæ Ordinariis salutem in Domino sempiternam. Di-
„ lectorum nobis in Christo Præpositi, Canonicorum, &
„ Capituli Ecclesiæ Sancti Georgii in Palatio Mediolanensis
„ insinuacio patefecit, quòd ipsa Ecclesia Sancti Georgii
„ terras & possessiones in locis & territoriis de Boysio,
„ de Bolate, de Solario, de Zibidi, de Vimorono, de
„ Viliano, de Basilio, de Locate, de Borea & partibus
„ circumstantibus, de Quinto de Stampis, de Merignano,
„ de Bolzano, de Payrana, de Arcagnano & partibus
„ circumstantibus, de Albarate, de Dudimano, de Sedria-
„ no, de Virmicio, & de Salvano Diocesis Mediolanensis
„ necnon in locis & territoriis de Lavania, & de Cere-
„ gallo ipsorumque pertinenciis Diocesis Laudensis, ad præ-
„ sens & ab antiquo dinoscitur obtinere: Et quòd longe
„ melior comoditas & utilitas ipsis Capitulo & Ecclesiæ
„ provenirent, eo quòd possessiones ipsæ in diversis & lo-
„ cis pluribus, & ad invicem distantibus sunt dispersæ, &
„ non magnæ quantitatis in aliquo eorumdem; si terras ip-
„ sas & possessiones, in terras alias per justum titulum per-
„ mutarent, vel si vendentes easdem, ex illarum pretio
„ terras alias magis accomodas, & non sic dispersas in
„ pluribus locis acquirerent, ad usum & utilitatem Eccle-
„ siæ prælibatæ; sibi provideri per nos super hoc de op-

„ portuno

„ portuno remedio postulantes. Eapropter comoditatibus & „ profectibus ipsius Ecclesiæ intendentes salubriter providere „ Vobis tenore præsentium committimus & mandamus, quatenus super hiis per vos deliberacione vel examinacione, „ seu inquisicione sufficienti præmissa, si ejusdem Ecclesiæ „ & Capituli utilitati vel necessitati, aut comoditati videritis expedire, super quo vestras conscientias oneramus, „ eisdem Præposito, Canonicis, & Capitulo, auctoritate „ nostra licenciam concedatis & plenariam facultatem alienandi perpetuo, distrahendi, & permutandi, & in aliis „ (alios) alienacionis cujusvis titulo perpetuo transferendi, „ prout pro meliori vel comodiori videritis expedire, in personam aliquam vel personas, terras & possessiones easdem „ totaliter & particulariter, cum quibus condicionem ejusdem „ Ecclesiæ fieri crediderint meliorem. Necnon cauciones, „ promissiones, obligaciones, renunciaciones & stipulaciones „ opportunas in ipsarum alienacionum, seu alienacionis contractibus apponendi. Non obstantibus aliquibus Juris Communis, Sinodalis Provincialisve Concilii Mediolanensis Prædecessorum nostrorum, & quorumcumque aliorum, ac nostris Constitucionibus, monicionibus, & inhibicionibus, „ etiam cum adjectione penarum in contrarium promulgatis; proviso tamen, quòd precium illarum terrarum, „ quas vendi contingerit ex præmissis, in possessiones alias „ ad usum & profectum ipsius Ecclesiæ & Capituli acquirendas sine diminucione aliqua convertatur. In præmissis „ omnibus & ea contingentibus Vobis harum serie committimus vices nostras. Vobis in virtute obedientiæ injungen-

„ tes

„ tes, quòd Scripturæ ſuper hiis coram Vobis vel aucto-
„ ritate veſtra conficiendæ, per aliquem, ſeu aliquos ex
„ Scribis & Notariis noſtræ ſuperioris Curiæ, & non per
„ alios conſcribantur: Propterea verò noſtro ſigillo penden-
„ ti roborari juſſimus in teſtimonium præmiſſorum. Datum
„ in Archiepiſcopali Arce de Angleriâ, milleſimo trecenteſi-
„ mo ſeptimo, Indictione quinta, die primo menſis Aprilis.

Modico poſtmodum tempore in vivis fuit Franciſcus Archiepiſcopus; ſequenti namque Anno MCCCVIII. in eadem Angleriæ Arce dies ſuos clauſit. Deportatum inde illius Cadaver Mediolanum, in Metropolitana Baſilica ſepulcrum recepit; poſtquam fermè per XII. annos Mediolanenſem Eccleſiam adminiſtraſſet.

CAS-

CASSONUS TURRIANUS.

Rtus e celeberrima Turriana Gente Cassonus, aliis Castonus, Collegio Canonicorum Metropolitanæ Basilicæ primò adscriptus est, dein Decani Dignitate in Aquilejensi Ecclesia insignitus ab aliquo ex duobus Turriani sanguinis Patriarchis, qui eo tempore Aquilejensem Sedem occupaverant: Qua in re corrigendus est Galesinius, qui falsò tradit, Cassonum primò Aquilejensem Patriarcham fuisse, postea Mediolani Archiepiscopum; atque ideo Historiam hanc omnem subvertit, ùt infra videbimus. Vacante ob Francisci Parmensis obitum Sede Mediolanensi, ad eam implendam delectus est Ordinariorum omnium suffragiis; adnitente etiam Guidone Turriano, rerum Mediolanensium Domino, ut Archiepiscopali Infulâ Cassonus donaretur, sub initium Anni MCCCVIII.

Regebat eo anno Romanam Ecclesiam Clemens V., antea Burdegalensis Archiepiscopus. Cùm autem in Galliis moraretur, Cardinalem Legatum in Italiam direxit, ut nomine suo eidem præsideret. Itaque Cassonus, ut Pontificiam confirmationem obtineret, Cortonam profectus est, ubi tunc Legatus degebat, atque ab isto eximiis honoribus exceptus fuit; eoque in itinere Martium & Aprilem menses absumpsit, teste Calcho. Dein Mediolano restitutus, a Novariensi Episcopo Uguccione de Borromeis, cui Clemens Pontifex Maximus hanc provinciam injunxerat, consecrationem simulque confirmationem in Basilica Metropolitana recepit, ùt tri-

dit Calchus ad eumdem Annum.

Veneti Ferrariam adorti eam obsidione cinxerant, & in potestatem suam redegerant Anno MCCCIX. Admonitus de hac re Clemens V., Legatum misit in Italiam Arnaldum Pelagruam, Tituli Sanctæ Mariæ in Porticu Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalem; quem ad hanc Urbem delatum, Archiepiscopus officiis omnibus venerationis obsequiique, pro dignitate sua est prosecutus toto eo tempore, quo in nostra Metropoli moram duxit. Ut igitur Legationem suam impleret memoratus Cardinalis Venetis præcepit, ut Ferrariensi solo decederent; cùmque minimè parêre vellent præcepto Legati, illos anathemate perculit: Summus autem Pontifex etiam Crucem contra ipsos indixit. Profectus inde Parmam ac Bononiam Legatus, Clementis V. mandatis obsequuturus, Episcopos omnes admonuit, ut quantâ poterant militum manu hanc expeditionem aggrederentur. Inter ceteros præstò fuit etiam Archipræsul noster Cassonus, qui copiis suis stipatus Ferrariam se contulit. Adfuit quoque Legatus, qui admotis machinis adeò conterruit Ferrarienses Cives, ut sese statim dediderint, Venetis quò se tuerentur in Arcem receptis. Fatigati autem longa obsidione, pactis conditionibus etiam ab Arce excesserunt. Atque hìc obiter liceat nobis refellere Ughellum, qui parum de rebus nostris edoctus, obsidione solutam fuisse tradit a Cassono Ferrariensem Urbem, cùm revera non ad solvendam, sed ad inferendam obsidionem Ferrariam adierit.

Dum præclaro huic Operi perficiendo insudaret Cassonus, in suspicionem adactus Guido Turrianus, quòd aliquid etiam con-

contra seipsum molitus fuisset Archiepiscopus noster, postquam iste Mediolanum repetiit, in ipso Archiepiscopali Palatio eumdem cum Fratribus suis sisti per milites jussit Calendis Octobris, Anni MCCCIX. ac subinde in carcerem detrudi, Fratribus ad Arcem Angleriæ in custodiam transmissis. Pervulgatâ hujus indigni facinoris famâ, advenêre quamplures proximarum Civitatum Proceres, necnon Legati Comensium & Bergomensium, ut Guidonis animum flecterent, ad solvendum a vinculis Archiepiscopum Mediolanensem. Composita res est IV. Calendas Novembris, carceris angustiis, in exilium extra fines ditionis Mediolanensis commutatis; adjectâ conditione, ne Ecclesiasticas exsecrationes contra ipsum armaret. Parêre debuit iniquo huic mandato Cassonus, pessimè læsus. Attamen a vinculis relaxatus, Laudem primò, dein Bononiam se conferens, ad Legatum confûgit, expositâque facti indignitate, eidem remisit pessumdatæ Dignitatis suæ capessendam ultionem:. Cardinalis autem pro munere suo, statim excommunicationis telum in Guidonem & Filios ejus, omnesque hujus sceleris participes evibravit, atque Episcopis Suffraganeis injunxit, ut in frequenti populorum Concione repulsum ab Aris Sacrisque omnibus, atque a Fidelium communione semotum Guidonem ceterosque denunciarent.

Opportuna affuit occasio comprimendæ Guidonis insolentiæ, nam sequenti Anno MCCCX missa fuit e Germania ad Principes Italos Legatio ab Henrico VII., electo Rege Romanorum, ut juxta antiquam consuetudinem commeatus pararent ad eum excipiendum. Cùm enim IV. Idus No-

 vembris

vembris Italiam ingressus esset, ac in Astensi Urbe considêret Henricus, atque in ejusdem occursum illuc profectus esset Matthæus Vicecomes, qui jamdiu extorris ad oras Benaci Lacus, animum suum ab exilio & ærumnis, piscationis solatio recreaverat, illuc pariter accessit Cassonus Archiepiscopus, ut obsequia sua Regi Henrico affunderet; ratusque affulsisse diem, quo ulturus esset carcerem, ereptas opes, exilium, reliquasque insignes contumelias, quas a Guidone acceperat (ùt ad eundem Annum ait Calchus) amicitiam & fœdus cum Matthæo Vicecomite iniit, hisce conditionibus Henrici consensu firmatis, ut nempe damna, si quæ intercessêre, invicem condonarentur, injuriasque præteritas oblivio deleret; sique aliquid imposterum inter Turrianos & Vicecomites discordiæ oboriretur, arbitrio Archiepiscopi definiendum relinqueretur; demum nihil a Matthæo Vicecomite innovandum esse a præsenti rerum statu, nec in finitimis Civitatibus, nisi consulto & annuente Archiepiscopo; ac si Antistitis Cassoni Affines, aut Amici ad ipsum confluerent, eos Matthæus tueretur & coleret.

Interea movens ab Astensi Urbe Rex Henricus Mediolanum versùs, occurrentem habuit Guidonem Turrianum, ingressusque hanc Metropolim, pacem Turrianorum cum Vicecomitibus firmavit, petiitque, ut solito Italicæ Coronæ honore donaretur. Statuta dies est Sexta Januarii, Epiphaniæ Domini dicata, Anni MCCCXI. Adveniente igitur ea Festivitate processit Henricus ad Basilicam Ambrosianam unà cum Beatrice Regina Uxore, Principibus Episcopisque stipatus. Ibi Cassonus Archiepiscopus Solemne Sacrum celebravit,

quo

quo peracto, ac cæremoniis omnibus juxta ritum Mediolanensis Ecclesiæ expletis, Ferream Coronam, Italici Regni Insigne, Capiti Henrici imposuit, necnon etiam ejusdem Uxoris, quæ solutis crinibus vinculo aureo decora, adstabat ad dexteram Regii Conjugis, plaudente universo populo, & faustissimæ felicitatis omina edente, ùt Calchus affirmat. In ea Celebritate munificum animum suum Cæsar ostendit, creatis biscentum Equitibus, Matthæo Vicecomite primo inter ceteros numerato, quos omnes ternis splendidis vestibus, & equo donavit.

Compositis rebus cum Matthæo Vicecomite, aliisque ejusdem Stirpis Proceribus, videbantur sereni dies Archipræsuli nostro advenisse, quibus depulso omni metu, Pastorale officium in augmentum splendoris Ecclesiæ nostræ, atque in animarum salutem tutò ac tranquillè exercere valeret. Verùm novis tetris nubibus obductum est Cœlum, excitatis in hac Urbe tumultibus ac seditionibus, quæ coronatum Regem Henricum impetere, ejusque animum ad indignationem concitare credebantur. Auctores harum Civilium turbarum fuere Vicecomites & Turriani, qui ægrè ferentes Germanorum imperium, ac suspicantes, ne libertatis antiquæ Leges abolerentur, ipsique exciderent ab honore, quo hactenus fruiti fuerant, Dominationis hujus Metropolis, secretam conjurationem conflaverant, ut Germanos ex inopinato adorirentur, eosque Urbe cedere cogerent. Armatorum Civium qui colligebantur rumor, ad aures militum stipantium Henrici Aulam pervênit; Quamobrem pridie Idus Februarii ejusdem Anni MCCCXI. armis præcincti discurrere per compita cœpere, domosque

que penetrantes Turrianorum & Vicecomitum, ſcrutaturi an ibi laterent turmæ conjuratorum, repertis in Palatio Turrianorum copiis ad prælium inſtructis, omnia direptionibus ac cædibus impleverunt. Delatum ad Cæſarem nuncium irâ vehementiori illum ſuccendit, qui ſtatim ſuis præcepit, ut Rei ubique ſeſe occultantes perquirerentur. Matthæus autem intrepidè in conſpectum Henrici ſeſe proferens, officioſis verbis immunem ſe a labe hujus criminis eſt profeſſus, quamvis revera illius particeps foret, & minimè promiſſis ſtetiſſet; imo infami proditione invidiam omnem hujus Seditionis in Turrianos revolviſſet, ùt tradunt Ferretus Vicentinus illius ævi Scriptor, & Petrus Azarius pariter coævus & præſens iis quæ agebantur, editi Tom. IX., & XVI. *Rerum Italicarum*. Itaque furor omnis odiumque Germanorum in Turrianos converſa ſunt, eorumque Domus direptæ, ædificia verò ferro & igne ſolo æquata, relicto in hunc uſque diem infelici nomine *Domuum dirutarum* eo loci, ubi nunc ſurgit Templum dicatum Sancto Joanni Baptiſtæ decollato, ac cultum a Nobiliſſima Societate Equitum Mediolanenſium, & Mercatorum, quorum munus eſt, damnatos ad ſupplicium pia Supplicatione comitari, detractoſque a patibulis ſepulturâ donare.

In hac rerum Mediolanenſium ferali viciſſitudine, everſæque Turrianorum Familiæ, autumari facilè poſſumus, aliquam dubitationis umbram ſeſe offudiſſe menti Germanorum, quòd etiam Archiepiſcopus Caſſonus, ejuſdem ſanguinis ac ſtirpis, aut expreſsè aut ſaltem tacitè in conjurationem conſenſiſſet. Quocirca evocatus fuit ad Aulam Henrici,

ci,

ci, admissusque ad colloquium Augusti Principis, cùm respondisset interrogatus, quid aut unde hic tumultus excitatus foret, se prorsus ignorare, jussus est in Palatio se sistere; quod ille non invitus peregit. Recedente autem Mediolano Cæsare, Cassonus quoque, ne aut Civium aut militum, qui ad custodiam hujus Metropolis relicti fuerant, injuriis Dignitatem suam exponeret lacessendam, consilium cepit in alias terras commigrandi.

Revera modico illo tempore, quo post Henrici Imperatoris discessum moram traxit Cassonus in hac Metropoli, tot in seipsum illatas injurias a Vicecomitibus, ac ejusdem factionis fœderatis Nobilibus pati debuit, ut, cùm ne quidem in conductitia Domo, in qua, veluti asylo, sese occultaverat, tutum se conspiceret, direptâ per nocturnam aggressionem domo eâdem, ipsoque Archiepiscopo vinculis lecto in quo jacebat, alligato, libertati restitutus a Familiari, ad Cassanensem Arcem juris Archiepiscopalis profugerit; atque ibidem etiam obsidione armatorum cinctus, secretâ viâ Cremonensem Urbem adierit, ubi auctoritate qua pollebat, Matthæum Vicecomitem aliosque scelerum participes æternis diris devovit. Horrorem ingerit animo sententia, quam ad Principem Vicecomitem direxit Cassonus; in ea namque occupatum Ecclesiæ Mediolanensis Patrimonium, coactos Cœnobitas ad sese multo ære redimendos a vexationibus, violata per vim Monialium Monasteria, expulsasque Virgines, ac quidquid sacrum erat, pessumdatum recenset, Complices ipsos nominatim enumerans. Nos ea tantùm ex hac Sententia decerpemus, quæ ad Matthæum Vicecomitem spectant, cùm

cùm inde eluceat, quàm longè juris sui fines extenderet eo tempore Mediolanensis Archiepiscopus; his enim verbis eumdem alloquitur: *Tu Matthae rem universam Anglerienſem, Leucenſem, Bellanenſem, Vallaſinenſem, Caſtanenſem, Travallienſem, Brebienſem, quæ Arces & Loca ſunt antiquitus Eccleſiaſtici noſtri juris, tenes. Eidem tibi Decumæ noſtræ Liſantinæ, reditus noſtri Variſienſes, portoria noſtra Mercuriolana, noſtræ piſcationes ad Puſianum exiguntur*. Deinde conversus ad Luchinum Matthæi filium, & quosdam alios, sceleſtiſſima eorumdem Acta, expreſsâ vel tacitâ Matthæi conſenſione patrata condemnat, quòd nempe Coyranam, & Montes Derium, Geſſanum, Mugiaſcam, Varenam, & Falegium invaſiſſent. Poſtmodum acerbè conqueritur, quòd monumenta Privilegiorum, immunitatum, jurium Eccleſiæ Mediolanenſis, quæ adſervabantur in Sanctæ Radegundæ Monaſterio, per vim ablata fuiſſent. Claudit demum ferale Scriptum in hunc modum: *Quamobrem decrevi ego Caſſonus Archiepiſcopus Eccleſiæ Mediolanenſis arborem exſcindere, quæ fructus bonos non facit, & auctoritate quæ mihi conceſſa eſt, ferire anathemate vos omnes, & arcere communione Sacrorum, ea lege, ut ſi contumaces & inemendatos ultima dies oppreſſerit, intra ſacratos fines veſtra corpora ſepeliri non debeant; idque anathema nunc a me vobis infligitur. Te verò Matthæe tantò magis ferimus, quia fueras cœleſtibus diris addictus jam inde ab eo tempore, quo ſuperioris Archiepiſcopi Vicarium Generalem ex Civitate præcipitem ejeciſti*. Integram hanc Sententiam recitat Ripamontius Libr. VIII. *Hiſtor. Eccleſ. Mediol.* pag. CDXCII., & ſeqq.

Ne

Ne tamen destitutam omnino opportunis adjumentis Mediolanensem Ecclesiam relinqueret Cassonus., utque paternum amorem ostenderet erga dilectissimas Oves suas, quas ad rectum æternæ salutis tramitem traducere summopere optabat, decrevit Synodum Provincialem Suffraganeorum Antistitum in Bergomensi Urbe colligere, cùm illa tunc per Leodrisium Vicecomitem, ab Henrico Imperatore Vicarium constitutum, regeretur. Coacta est hæc Synodus, III. Nonas Julias Anni MCCCXI., in Ecclesia Sancti Bartholomæi. In eo Concilio condita sunt XXXIV. Statuta, quibus indicta castigatior Clericorum vita, restitutus Ecclesiis cultus, vindicata denique fuit a Laicorum rapinis probrisque, bonorum ac personarum Deo addictarum immunitas. Quod tamen peculiari adnotatione dignum videtur, id est, colligi ex his Canonibus, quòd intactus adhuc in nostra Metropoli Mediolanensi mos ille priscus vigeret, ut Regulares Familiæ Ordinario jure Episcopis subjicerentur; Clarifs. enim Thomassinus in aureo Opere *de antiqua & nova Eccles. disciplina* Part. I. Libr. III. Cap. XXVIII. testimonia congerens ad hanc firmandam superiorum temporum praxim, non ultra Seculum XIII. progreditur: At in Mediolanensi Provincia, subsequente etiam Seculo illam perdurasse docet hæc Synodus, in qua non modò de celebrando Conventuali Sacro, Divinis peragendis Officiis, honestoque habitu gerendo *in Regularium* æque *ac Secularium Collegialibus Ecclesiis*; de inviolato servando Monasteriorum, ac reliqui Cleri patrimonio prædiisque, indiscriminatim statutis pœnis decernitur; sed ea etiam indicuntur, quæ interiorem Claustri disciplinam

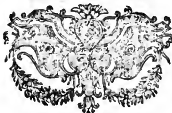
ſpectant. Præcipitur enim peculiari rubricâ, ut *cujuslibet Monaſterii domûs, & Eccleſiæ Regularis Collegiatæ Prælatus perſonaliter per ſeipſum, aut per alium cum ſuis Fratribus, & Conventus cum eo, & qualibet Abbatiſſa, Prioriſſa, vel Miniſtra Loci Religioſi, ubi Abbatiſſa non fuerit, cum ſuis Monialibus & Sororibus, bis ad minus in ſeptimana, tempore Quadrageſimæ & Adventus, reliquo verò tempore ſaltem ſemel in hebdomada, pro culpis & exceſſibus Capitulum in loco debito celebrare ſtudeant conventualiter*. In Prælatos verò, ſeu Prælatas Provinciæ id negligentes, aut ſubditos contumaces, per Antiſtitem vel ejus Curiam fore acriter procedendum jubet, atque interim voces eorum dormitare declarat. Seriùs itaque in Eccleſia noſtra inoleviſſe privilegia exemptionis Regularium, cenſendum eſt. Edita fuit hæc Synodus primò Bergomi; ſed cùm rara admodum Exemplaria ejuſdem ad nos pervenerint, ne omnino periret hoc nobile antiquitatis monumentum, neceſſarium duximus, eam inferre in cenſum Literariorum aliorum Opuſculorum, deſumptam ex MSto Codice Bibliothecæ Ambroſianæ, Tom. IX. *Rerum Italicarum*.

His peractis, quoniam fervebant adhuc diſcordiæ Civiles, tentantibus Turrianis ſeſe iterum in priſtinam fortunam qua fruebantur in hac Metropoli, reſtituere, cogitationem Caſſonus ſibi in mentem induxit, faſces Archiepiſcopalis regiminis ad pedes Romani Pontificis deponendi. Neque in irritum vota ſua cecidêre; nam Joannes XXII. Pontifex Maximus vacanti tunc Sedi Patriarchali Aquilejæ, raro dignationis exemplo, ipſum præfecit. Siquidem cùm jam ſuf-

fragiis

fragiis omnium Aquilejensium Electorum Gylo Archidiaconus ejusdem Ecclesiæ delectus fuisset Successor demortui Patriarchæ, nec aliud ad capiendam Sedis possessionem expectaretur, quàm Pontificis Summi consensus, Joannes XXII., rejecto Gylone, Cassonum hoc honore donavit, Anno expirante MCCCXVII.

Auctus hac Dignitate Cassonus Præsul, Romam se contulit; sed cùm exacto plurium mensium curriculo, a Romana Curia decedens sese Florentiam contulisset, atque extra illius Urbis mœnia obequitaret, excussus ab equi dorso, infaustissimo lapsu mortem obiit Anno MCCCXIX., mense Augusti, quin Patriarchalem suam Sedem umquam attigerit; sepultusque est Florentiæ, in amplissima Sacra Æde Fratrum Minorum, postquam novem annos in Ecclesiæ Mediolanensis regimine, inter carcerem, exilia, & ærumnas exegisset; ab Anno nempe MCCCVIII., usque ad Annum MCCCXVII., quo Ambrosianam Infulam cum Aquilejensi commutavit.

AYCARDUS ANTIMIANUS.

Issus fuerat Legatus Avenionem, Aycardus Antimianus a Camodea Patricius Novariensis, a Cassono Mediolanensi Archiepiscopo ad Joannem XXII. Pontificem Maximum, fortasse ut abdicationem suam a Mediolanensi Ecclesia eidem demississimè exhiberet; quemadmodum Pontifex ille consensu suo benignè ratam fecit, eâque receptâ statim Aycardum ipsum, virum doctrina ac probitate insignem, in ejusdem locum Archiepiscopum declaravit.

Pervulgatâ abdicationis famâ, quam a Sede Mediolanensi Cassonus Turrianus ad Summum Pontificem miserat, Primarius Mediolanensis Clerus collectis suffragiis Joannem Vicecomitem in Archiepiscopum sibi delegit. Verùm Joannes XXII., illo repudiato, constans in proposito fuit, atque Aycardum, ùt diximus, Successorem dedit, eumque consecrari in Urbe Avenionensi curavit. Quam ob causam irati Vicecomites, numquam illum excipere in hac Metropoli voluerunt; atque interim Joannem memoratum Archiepiscopatûs Mediolanensis Œconomum & Conservatorem constituerunt, quemadmodum tradit Puricellus *in Differtat. Nazarian.* Cap. CXVI. num. XIII.

Regularibus votis obstrictus erat Aycardus; sed cui Ordini, Minorum-ne, an Prædicatorum nomen suum dedisset, diu in tenebris latuit, cùm utriusque Alumni splendidum

hoc

hoc decus sibi vindicare contenderent. Postremis hisce temporibus nitidam securamque sese prodidit veritas. Galvaneus Flamma Scriptor illius ætatis, & Dominicano Ordini adscriptus, in pergamenis suis MStis, nunc magna ex parte in lucem eductis, clarè testatum reliquit, Aycardum Archiepiscopum Franciscano Ordini vitam & libertatem suam consecravisse. Lazarus autem Augustinus Cotta, *Novariensis Musæi* Auctor, ubi Aycardi memoriam inserit num. CLII., errorem eorum emendare contendit, qui longè ab ejusdem ætate scripserunt, atque in suæ fidei testimonium affert Lapidem Sepulcralem adhuc superstitem in Porticu Monasterii Sancti Francisci Novariæ, ad latus Portæ Sacrarii, in quo hæc leguntur: HIC JACET DOMINA CARAVERA UXOR D. UBERTI DE CACCIA &c. ET MATER DOMINI FR. AYCARDI ARCHIEPISCOPI MEDIOLANENSIS, ORDINIS FRATRUM MINORUM: QUÆ OBIIT ANNO MCCCXVI. Demum Wadingus *in Annalibus Ordinis Minorum* Tom. V. absque ulla hæsitatione Aycardum enumerat inter illustriores Viros ac Præsules Seraphicæ Religionis. Extat apud ipsum Diploma, expeditum a Joanne XXII. Pontifice Maximo, quo Archipræsulem Mediolanensem instituit Aycardum; cujus exemplar placet huc transferre, cùm vergat in plurimam hujus nostri Antistitis commendationem:

„ Joannes XXII. Servus Servorum Dei, Venerabili Fra-
„ tri Aycardo Archiepiscopo Mediolanensi. Superni disposi-
„ tione consilii, per quod in regno Mundi ordinationem
„ universa suscipiunt, supremæ Dignitatis speculâ, licèt im-
„ meriti præsidentes, super gregem Dominicum nostræ vigi-
„ lantiæ

„ lantiæ creditum, vigilis speculatoris officium exercemus,
„ circa illa potissimùm intentum animum dirigendo, curam-
„ que impendendo solicitam, per quæ Divini cultûs aug-
„ mentum, exaltatio Catholicæ Fidei, & commoda salutis
„ proveniant animarum; & ut hæc, Auctore Domino, sub-
„ sequi faciliùs, & efficaciùs provenire valeant, attentiùs
„ cogitamus, ut Ecclesiis, suis Pastoribus destitutis, Viros
„ præficiamus idoneos, per quorum prudentiam, scientiam,
„ & doctrinam Ecclesiæ ipsæ salubriter & utiliter guberna-
„ tæ, statu prospero floreant & accrescant. Sanè vacante
„ pridem Ecclesia Mediolanensi per translationem per nos
„ factam de Venerabili Fratre nostro Castono Patriarcha
„ Aquilejensi tunc Pastoris solatio destitutam; Nos cupientes
„ regimini ejusdem Ecclesiæ Mediolanensis personam juxta cor
„ nostrum idoneam præsidere, per quam ipsa Ecclesia Me-
„ diolanensis posset salubriter & prosperè gubernari, provi-
„ sionem dictæ Mediolanensis Ecclesiæ, nostræ dispositioni ea
„ vice duximus specialiter reservandam, decernendo ex tunc
„ irritum & inane, si secus super hoc a quoquam, quavis
„ auctoritate, scienter vel ignoranter contingeret attentari; ac
„ deinde super provisione hujusmodi cœpimus solicitè cogi-
„ tare, & post deliberationem, quam de præficiendo ei-
„ dem Mediolanensi Ecclesiæ personam utilem ac etiam fru-
„ ctuosam, cum Fratribus nostris habuimus diligentem: De-
„ mum in Te Ordinis Fratrum Minorum professorem, in
„ Sacerdotio constitutum, cui de Literarum scientia, vitæ
„ munditia, morum elegantia, discretionis maturitate, cir-
„ cumspectionis industria, ac aliarum virtutum insignium do-
„ nis

„ nis tibi divinitus elargitis, fide digna testimonia suffra-
„ gantur, intuitum direximus nostræ mentis, ac de perso-
„ na tua nobis & eisdem Fratribus ob præmissorum tuorum
„ excellentiam meritorum accepta, de Fratrum ipsorum con-
„ silio & Apostolicæ plenitudine potestatis providimus Me-
„ diolanensi Ecclesiæ memoratæ, teque præfecimus ipsi Ec-
„ clesiæ in Archiepiscopum & Pastorem, curam & admini-
„ strationem ipsius tam in spiritualibus quàm in temporali-
„ bus plenariè committendo; & subsequenter munus conse-
„ crationis tibi per Venerabilem Fratrem Berengarium Epi-
„ scopum Portuensem impendi, tibique deinde Pallium, de
„ Corpore Beati Petri sumptum, plenitudinem videlicet Pon-
„ tificalis officii, a te cum ea qua decuit instantia postu-
„ latum, per dilectos Filios nostros Neapoleonem Sancti
„ Adriani, & Guillelmum Sancti Nicolai in Carcere Tul-
„ liano, Jacobum Sancti Georgii ad Velum aureum, &
„ Arnaldum Sanctæ Mariæ in Porticu Diaconos Cardinales
„ fecimus exhiberi, firmâ spe fiduciâque conceptis, quòd
„ præfatam Ecclesiam, velut Sponsam tibi divinitus copula-
„ tam sincerè diliges, circumspectè reges ac diriges, & in
„ statu prospero conservabis, Gregem Dominicum in ea tuæ
„ curæ commissum doctrinâ verbi, ac evidentiâ operis salu-
„ briter informando. Oneris igitur sarcinam tibi in hac parte
„ impositam ferens humiliter, in exequendis cura & admini-
„ stratione hujusmodi sic te geras industrium, solicitum, &
„ fidelem, quòd prælibeat Ecclesia Sponso utili, & fructuo-
„ so administratori se copulatam gaudenter sentiat & com-
„ missam; tuque tamquam fidelis servus, & prudens villi-
„ cus

„ cus dignam in extremo examine de villicatione tua possis „ reddere rationem, & nihilominus nostram atque Sedis „ Apostolicæ benedictionem & gratiam consequi uberiùs me- „ rearis, & post vitæ præsentis exilium, in dilecta Domi- „ ni tabernacula glorianter introëas, unà cum beatis agmi- „ nibus, felicitatis æternæ gaudiis potiturus. Datum Avenio- „ ne IV. Calendas Octobris Pontificatus nostri anno secundo.

Parùm amicæ Aycardo Archiepiscopo fuere illorum temporum vices. Sublatus erat intempestiva morte Henricus Imperator, dum a Coronatione Romana discederet, sese restituturus post peragratam iterum Italiam Germanicæ Imperii Sedi. Matthæus Vicecomes institutus fuerat Vicarius Imperialis in Langobardica regione, ac ceteris Italiæ Provinciis; erepto autem e vivis Cæsare jus suum exercere prosequebatur. Insurrexit Summus Pontifex Joannes XXII., qui sibi deberi jus ac potestatem Vicarii Imperialis in Italia, Imperio vacante asserebat; ac Matthæum sæpiùs admonuit, ne aliena jura sibi usurpare contenderet. Renuit parêre Vicecomes, plura in defensionem causæ suæ producens, quæ Calchus fusè narrat. Cùm verò aliæ etiam criminationes ad Apostolicam Sedem contra Matthæum delatæ fuissent, eidem præcepit, ut Avenionem sese expurgaturus, stato die coram Summo Pontifice accederet. Minimè obtemperavit Pontificiis mandatis Vicecomes: Quare indignatus Joannes XXII. non tam ob hanc inobedientiæ culpam, sed etiam quia hæresis labe infectus esse a Catholicis tradebatur, ad Aycardum Mediolanensem Archiepiscopum, qui obsistente Matthæo pedem inferre in hanc Metropolim numquam potuerat, tunc au-

autem in Burgolii Oppido prope Alexandriam morabatur, Literas dedit, quibus præcepit, ut collectis in unum Præsidibus Patribus, contra hæreticam pravitatem ex instituto delectis, accurato examine expensis sceleribus atque hæresis delicto, quod Matthæo impingebatur, judicium proferret. Implevit mandata Pontificis Aycardus; utque major huic Consessui auctoritas adderetur, præter tres Inquisitioni Præfectos e proximis Urbibus evocatos, adfuit etiam, teste Calcho, Beltrandus Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, Pontificius Legatus. Absolutis omnibus quæ sacrum hoc munus exigebat, monitoque etiam Matthæo, ut præscripto die sese venerando huic Congressui sisteret ad diluenda, si quæ per invidiam aut calumniam contra ipsum delata fuissent, elapsoque ampliori etiam tempore, quin nec Avenionem ad Pontificem Maximum, nec Astam ad Legatum se conferret, imo armatis copiis circumire non dubitasset finitima Bergolio loca; Cardinalis Beltrandus ex alto pegmate, Decreta Summi Pontificis evulgavit, quibus Matthæum Sacris amovebat, eâdem pœnâ multatis etiam iis, qui opem aliquam ipsi præbuissent, aut cum eo communicassent. Legitur in Ughello series omnis instituti hujus examinis, & Sententiæ in Vicecomitem prolatæ. Quæ inde prosecuta sunt, fusè narrat Tristanus Calchus *Historiæ Patriæ* Libr. XXII.

Mortuo Matthæo nondum patuit Aycardo ad Mediolanensem Sedem accessus; diutiùs namque post illum viguêre factiones in hac Metropoli, quarum aliæ Imperio, aliæ Romanæ Ecclesiæ favebant, cui addictissimus erat Archiepiscopus noster. Galeatius, qui Matthæo Vicecomiti Patri in im-

perio successerat, acerbiùs etiam, quàm ante, arma expedivit contra copias, quas ducebat Romanæ Ecclesiæ Legatus, quem Archipræsul Aycardus sequebatur: Inito autem conflictu alternarum Partium in Modoëtiensi agro, victoria Pontificiis stetit, captumque est Oppidum ipsum Modoëtiæ; ac ibi Archiepiscopus noster Concionem habuit ad Sectatores Legati, ut eos hortaretur ad rem impigrè agendam pro Divinâ, Romanæque Ecclesiæ gloriâ. Ripamontius verba eadem Aycardi adnotavit Libr. VIII. *Histor. Eccles. Mediol.*, pag. DXXIII.; nisi fortè pro more ipsi familiari ea marte suo concinnaverit. Citò tamen inde excedere debuere Pontificii milites, quos Pars adversa in nova pugna fregit, coëgitque longiùs ab hisce finibus sese recipere.

Ad Placentinam Urbem confugisse Aycardum discimus ex Diplomate ibidem dato ad Moniales Sancti Apollinaris Mediolani, quibus, ut gratum animum suum ostenderet, fortasse ob assiduas sincerasque preces a Sacris iis Virginibus ad Deum effusas pro celeri ac pacato ejusdem in Archiepiscopalem suam Ecclesiam ingressu, spirituales thesauros est elargitus. Extat hæc Charta in sæpiùs memorato Archivo prædictarum Monialium, his verbis concepta:

„ Frater Aycardus Dei & Apostolicæ Sedis gratia Sanctæ „ Mediolanensis Ecclesiæ Archiepiscopus. Religiosis in Christo „ Mulieribus Abbatissæ, Monialibus, & Conventui Monasterii „ Sancti Apollinaris Mediol., Ordinis Sanctæ Claræ, salutem „ & incrementa continua gratiæ salutaris. Clara vestræ reli- „ gionis & honestatis merita, bonæque opinionis odorem, „ quo redolere noscimini attendentes, ac devotionem, quam

„ ad

„ ad nos gerere demonstratis sinceræ caritatis, acceptantes, „ dignum & congruum arbitramur, ut sinceritatem vestram „ specialis benevolentiæ gratitudine prosequentes, ac Deo acceptabile non immeritò fore credentes, devotam nobis affectionem vestram specialium beneficiorum vicissitudinibus „ compensari, vos & vestrum Monasterium, prout corde „ concepimus, disponamus gratiis & honoribus, quantum „ nobis Deus concesserit, prævenire, vobisque illa quæ ad „ salutis profectum, ac devotionis etiam incentivum, vestrique Monasterii commodum cedere dignoscuntur, benigniori animo largiamur. Hinc est, quòd nos volentes „ vestræ dilectionis sanctimoniam, juxta insinuationem vestri „ desiderii, prærogativâ spiritualis muneris prosequi & fovere, tenore præsentium vobis universis & singulis, quotiens „ pro dicti vestri Ordinis seu Monasterii utilitate honestâ „ simul conveneritis, necnon quandocumque Regula vestra „ tempore statuto seu cousueto legetur, si Lectioni ejusdem „ interfueritis, & quotiens Missam in vestro Monasterio celebrari feceritis, si præsentes ipsi Missæ devotè permanseritis quousque ipsa fuerit finita, necnon singulis diebus, „ quibus ad Horas Canonicas dicendas vel cantandas in Monasterii vestri Ecclesia sive Oratorio vos congregabitis, & „ devotis mentibus, in Divinis Laudibus & Orationibus persistetis, ac etiam quandocumque de Corpore communicabitis Jesu Christi; singulis etiam Christifidelibus, qui vobis „ & Monasterio vestro de bonis sibi a Deo collatis quicquam „ donaverint, vel legaverint, aut reliquerint in eorum ultima „ voluntate, vel in aliquibus vestris necessitatibus communibus

„ vobis manum porrexerint adjutricem, sive aliqua caritatis „ subsidia ministraverint, verè dumtaxat pœnitentibus & confessis, nos de Omnipotentis Dei misericordia, & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus auctoritate, ac Beati „ Ambrosii Confessoris & Doctoris egregii, cui permissione „ Divina, licèt immeritò, successimus in officio Pastorali, „ meritis & intercessione confisi, quadraginta dies de injunctis pœnitentiis misericorditer in Domino relaxamus, dummodo vobis, ut hujusmodi remissionis indulgentia suum in „ personis vestris sortiatur effectum, Superior vel Superiores „ vestri jurisdictionis in vobis auctoritatem habentes, duxerint „ indulgendum. In cujus rei testimonium præsentes Literas, „ quas usque ad nostræ voluntatis beneplacitum volumus perdurare, nostri Sigilli fecimus appensione muniri. Datum Placentiæ, Anno a Nativitate Domini millesimo trecentesimo „ trigesimo quarto, Indictione secunda, die decimaquarta „ mensis Maji.

Cùm verò ingravescente semper acriùs in ipsius repulsam odio Vicecomitum, præclusam sibi viam omnem, ad capiendam Solii sui possessionem conspiceret Aycardus, Placentiâ, ubi hactenus moram duxerat, ad Urbem Alexandrinam se contulit, atque in Cœnobio Fratrum Minorum domicilium fixit. Constat hoc ex binis Epistolis, quas illinc Mediolanum direxit. Prima est *Lanfranco Mossetæ Præposito Ecclesiæ Sancti Ambrosii* inscripta. Hospitale pauperum erigendum postremis tabulis mandaverat Civis quidam Mediolanensis, sub Titulo *Sanctæ Catharinæ* Virginis & Martyris, prope *Pusterlam Fabricam*, quam modo *Pontem Fabrorum* nuncupant.

cupant. Ut canonicâ auctoritate hoc erigeretur Hospitale, Curatores ad absentem Archiepiscopum preces dederunt; qui benignè annuit postulatis, reservato tamen sibi *annuo censu libræ unius ceræ, in signum subjectionis, Archiepiscopali mensæ in Festo Sancti Ambrosii persolvendæ*; atque eadem Epistola *data est Alexandriæ, in Domo Fratrum Minorum, Anno a Nativitate Domini MCCCXXXVII., Indictione quinta, die vigesimosexto Martii*. Biennio post, alteram dedit ad Moniales Mediolanensis Cœnobii Sanctæ Mariæ in Valle, appellati *de Montano*, facultatem indulgens nonnulla prædia commutandi, quæ utiliora ipsis credebantur. *Data* hæc etiam *est Alexandriæ, in Domo Fratrum Minorum, Anno a Nativitate Domini MCCCXXXIX., Indictione septima, die decimonono mensis Aprilis*. Memorat has quoque Puricellus loco supra laudato.

Tamdem post tot incommoda diuturni exilii affulsit auspicatissima dies Aycardo, convolandi in sinum Ecclesiæ suæ Sponsæ, quam ne quidem de facie conspicere umquam potuerat. Quænam fuerit fausta occasio hujus felicissimi eventûs, altiùs repetere oportet. Demandatum ipsi fuerat Anno MCCCXXII. (uti jam narravimus) a Summo Pontifice Joanne XXII. munus inquirendi unà cum aliis Sacræ Inquisitionis Præsidibus in Acta Matthæi Vicecomitis, qui de hæresi aliisque gravissimis criminibus passim accusabatur; expletoque examine, in contumaciam prolata fuerat Sententia excommunicationis in eumdem. Quoniam verò Filii etiam Magni Matthæi eâdem hæresis lue infecti afferebantur, alterum judicium instituit Aycardus simul cum iisdem Patribus, quibus collata

fue-

fuerat auctoritas inquirendi in pollutos hac labe: Cùmque vocati ad hunc Conventum Luchinus præsertim & Joannes Vicecomites fuissent, ac renuissent illuc accedere, tamquam contumaces sacris exsecrationibus perculsi fuere, atque a Fidelium communione prorsus semoti. Non tulerunt pacato animo hoc novum infamiæ dedecus Fratres memorati; sed ad Tribunal Benedicti XII., qui demortuo Joanni XXII. in supremo Pontificatu successerat, querelas suas detulere; justisque coram ipse expositis causis, quare tum Pater Matthæus, tum ipsi abstinuissent a præstanda obedientia Patribus collectis in Oppido Bergolii, Pontifex Summus accuratè discussis eorumdem rationibus per nonnullos Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, ac deinde relatâ hac Causa in pleno Consistorio, omnium Cardinalium consensu, collectisque suffragiis, quæcumque contra Luchinum & Joannem, ab Aycardo Archiepiscopo ceterisque ejus Sociis peracta fuerant, Apostolica auctoritate nulla & irrita declaravit, Literasque hac de re Avenione expedivit, quibus eosdem Fratres ab omni Ecclesiastica censura absolvebat. Eas e Regesto Vaticano desumptas recitat Ughellus in Vita Joannis II. Archiepiscopi.

Reconciliatis itaque Ecclesiæ Romanæ, etiam per Catholicæ Fidei professionem, Luchino & Joanne Vicecomitibus, sublatus est omnis obex, quo arcebatur Aycardus ab adventu in Mediolanensem Metropolim. Anno igitur MCCCXXXIX., die IV. Julii profectus est Archiepiscopus ab antiquo suo Domicilio, ut Sedem Ambrosianam reciperet. Galvaneus Flamma, qui præsens erat, testis est solemnis Ingressus Aycardi Mediolanum, inquiens in Opusculo *De vita*

Azo-

Azonis Vicecomitis, edito Tom. XII. *Rerum Italicarum*; *Frater Aycardus, Archiepiscopus Mediolanensis, transactis sui Archiepiscopatûs annis XXI., primò suam Sedem visitavit, & cum mirabili honore receptus fuit*. Quinimo narrat dissidium tunc exortum inter Nobiles Advocatos (nunc Avogadros) & Confanonerios, quis eorum equum Archiepiscopi deducere debuisset, eoque donari; & hanc interim controversiam compositam fuisse ait a Joanne Vicecomite in hunc modum, ut videlicet *Advocati hunc deducerent per frænum usque ad Ecclesiam Majorem; inde usque ad Sanctum Ambrosium conducerent Confanonerii, & equus Archiepiscopi pendente quæstione deponeretur, donec juridicè, ad quos spectaret, definiretur*. Hinc autem dilucidè patet, quàm falsò retulerint Bernardinus Corius, Morigia, & Ripamontius, Joannem Vicecomitem cum Aycardo pactionem iniisse, ut iste in Novariensem Sedem, ille in Mediolanensem concederet, approbante Summo Pontifice Joanne XXII., statutâ pensione mille Florenorum, quotannis Aycardo persolvenda. Ansam huic fabulæ ambabus manibus excipiendæ, atque in Historias suas inferendæ a memoratis Scriptoribus, fortasse dedit administratio patrimonii Ecclesiastici Mensæ Archiepiscopalis, quam etiam Joannes XXII. tatam habuerat, hac adjecta conditione subsidii præstandi annuatim mille & quinquecentum Florenorum a Joanne Vicecomite exuli Aycardo, teste Galvaneo Flamma, loco laudato; adeòque, nullo habito examine, memoratum Episcopatuum commutationis Commentum Mediolanenses enunciati Scriptores sibi effinxere.

Faustis longævæ ducendæ vitæ ominibus inter festivas voces

ces a Mediolanensi populo editis, votisque juvandæ Ecclesiæ suæ ab Archiepiscopo conceptis, censeri poterat, tamdiu exulem Aycardum, per diuturnum adhuc ævum, reparaturum fore morum corruptelas, quæ irrepserant in Ecclesiasticam disciplinam. Verùm incassum hæc omnia cecidêre; siquidem vix elapsis diebus sex ultra mensem ab Archiepiscopi ingressu, repentinus morbus spem omnem, ac vitam Aycardi præcidit, cùm die X. sequentis Augusti decesserit, post annos XXII. regiminis, sepultus in Ecclesia Fratrum Minorum Sancti Francisci. Quocirca in assignando anno mortis Aycardi non satis cautè processit Ughellus, qui dubius hæsit, an Ripamontio crederet figenti mortem Anno MCCCXLI., an aliis, qui Annum MCCCXXXIX. statuunt, cùm certo certiùs constet ex coævo & præsenti teste Galvaneo, Aycardum isto verè anno obiisse. Imo idem Galvaneus subjungit, a XCIX. annis retrò neminem alium ex Archiepiscopis nostris intra mœnia hujus Metropolis interiisse. Multò absurdiùs erravit Ricciolius Historiæ nostræ parùm gnarus, qui *in Chronologia reformata* Aycardi mortem tradidit Romæ contigisse, eumque in Aracœli Templo fuisse tumulatum: Id autem adnotare voluimus, ne Auctor iste, apud Exteros notus, incautos decipiat.

JOAN-

JOANNES II. VICECOMES.

IN Collegium Canonicorum Ordinariorum Basilicæ Metropolitanæ Mediolanensis primò adoptatus est Joannes Matthæi Magni Vicecomitis filius, dein ad sublimiorem gradum in Ecclesia Romana promotus fuit; sed non modicâ propriæ famæ jacturâ, imo cum magno nominis sui pudore, ùt mox dicemus. Res ita se habuit. Mortuo Henrico VII. Imperatore, duo ex primariis Germaniæ Principibus, Federicus Austriæ, & Ludovicus Bavariæ Duces de Imperio contendebant; cùmque moto invicem bello, in cruentissima pugna fractus fuisset Federici exercitus, atque ipse etiam captus in manus Ludovici Bavari concessisset, pacta inita fuere ad eum in libertatem asserendum, quibus qbstringebatur Federicus ad moram in Germania trahendam illustri aliquo titulo; Ludovico autem remaneret jus omne Imperii in Italia exercendum, illamque adeundi (quæ tamen rescissa postmodum a Summo Pontifice fuerunt.) Itaque in Italicas oras descendit Ludovicus; cùmque ad Joannem XXII. Pontificem Maximum preces dedisset, ut ejusdem electioni assensum præberet, illo prorsus renuente, in detestandam rebellionem ab obedientia Sedis Apostolicæ prolapsus fuit, ac Mediolanum versùs iter divertit, ut Ferreâ Coronâ redimiretur, & Regnum Italicum obtineret, Anno MCCCXXVII Primo autem die Junii (ùt scribit Bernardinus Corius) solemni pompâ in Æde Sancti Ambrosii,

brosii, ubi hospitabatur, per duos Episcopos Regiensem, & Brixiensem, ferreum Sertum recepit. Subinde verò Romam perrexit, atque illuc delatus, infami ausu alium Summum Pontificem induxit in Beati Petri Sedem, Petrum nempe de Corbaria, Ordinis Minorum, die XII. Maji Anni MCCCXXVIII., sub nomine Nicolai V., ipsumque Ludovicus publicè approbavit, & coluit. Statim ac monstrum hoc in Pontificio Solio consedit, circumstantes sibi larvas Cardinalium adscivit, ut gloriosiùs regnaret, septemque in hoc fictitium Collegium adoptavit, quos enumerat Pagius junior *in Breviario Romanor. Pontificum*. Romà excedens Ludovicus, ut in Germaniam rediret, secum duxit Idôlum suum Nicolaum Pseudo-Pontificem; cùmque Pisis moraretur, atque inde in Langobardiam profecturus brevî esset, Vicecomites Mediolanenses, a quibus meditabatur exigere LX. mille aureos nummos, Pisas accivit, petiitque a Nicolao, ut purpureo Galero Joannem Vicecomitem decoraret, ac facillimè obtinuit, quemadmodum Corius ad Annum MCCCXXIX. testatur. Quinimo Pseudo ille Pontifex Legatum in Langobardia eum declaravit in Consistorio Pisis habito die XX. Januarii; Ludovicus verò Actium Vicecomitem, Mediolani Principem, Vicarium Imperialem instituit, ut eos sibi arctiùs devinciret. Parùm tamen profecit: Accedens namque Modoëtiam, inde repulsus est, jubentibus Mediolanensis Urbis Rectoribus; quod etiam multò magis iidem peregêre, cùm Mediolanum ingredi tentaret. Quapropter irâ exæstuans Ludovicus, nostram Metropolim obsidione cinxit; sed frustra, coactus recedere, contemptus ab omnibus.

Joan-

Joannes XXII. Summus Pontifex accepto nuncio, quòd Actius Vicecomes & Mediolanenses, clausis postibus Civitatis, Ludovicum Bavarum longè propulsassent, conceptam animo indignationem sedavit, atque in amicitiam cum Civibus nostris rediit, eosque absolvit a Censuris & Interdicto, quo fuerant irretiti; Joannem verò Vicecomitem, adductum ad deponendum ad pedes legitimi universæ Ecclesiæ Pastoris Cardinalitium amictum, abstersâ ab ipso turpi hac maculâ, Novariensi Sede, mortuo Antistite tunc vacuâ, benignè donavit eodem Anno MCCCXXIX.

Ingressus Novariam Joannes, oculos statim convertit in Cazinum de Torniellis, qui eidem Urbi tyrannicè dominabatur, eumque captum carceri mancipavit. Id autem gratissimum fuit Joanni XXII. Summo Hierarchæ, ùt refert Galvaneus Flamma *in Vita Azonis Vicecomitis*, impressâ Tom. XII. *Scriptor. Italiæ*, inquiens: *Joannes Papa, audito quòd Cazinus de Torniellis, hostis Ecclesiæ publicus, esset captus, & quòd Civitas inciperet obedire Ecclesiæ, multùm exultavit, & Joannem Episcopum Novariensem, instituit Conservatorem Archiepiscopatûs Mediolanensis* (exulante Aycardo Archiepiscopo), *ut in temporalibus esset Dominus Archiepiscopatûs* &c. Animum subinde adjecit Præsul Vicecomes ad illius Urbis munimenta extruenda, ne Cives Novarienses injuriis atque incursionibus Adversariorum paterent: Quamobrem Castrum erexit, & jura Ecclesiæ diu conculcata instauravit. Imo Ecclesiam ipsam, quam destructam invênit, propriis opibus magnificè refecit, teste eodem Flamma.

Quandoquidem verò non uni tantùm Ecclesiæ Novariensi

addictus a Pontifice Maximo erat Joannes, sed etiam Metropolitanæ Mediolanensis Conservator declaratus fuerat, magnificentiâ quam a principe Stirpe hauserat, nobilia in hac ipsa Metropoli vestigia imprimere, ac ad posteros transmittere voluit. Siquidem Archiepiscopales Ædes Aulasque senio penè confectas de novo reædificavit, atque insuper duo Palatia invicem se respicientia, in modum Claustri quadrati in eadem Curia Archiepiscopali construxit, ùt docet Lapis, Vicecomitum Insignia exprimens, adhuc superstes in latere Septentrionali Canonicæ Metropolitanæ, quam Sanctus Carolus Borromeus ibidem postmodum maximis sumptibus, ad commodum Ordinariorum Domicilium, excitavit adornavitque.

Quoniam autem custodiæ patrimonii Ecclesiastici Archiepiscopalis Mensæ Joannes Vicecomes onus gerebat, jura Ecclesiæ Ambrosianæ, quæ in alienos census injustè cesserant, & redditus quos aut bellorum iniquitas consumpserat, aut avaritia rapuerat, pristinæ integritati restituit, atque amplificavit. Quinimo in Ditione Mediolanensi Aulas, Ædes, & Palatia, magnificentiam & commodum referentia, condidit; quemadmodum testatur Flamma loco laudato, iis temporibus non tam æqualis, quàm præsens.

Ex hac vita decesserat improlis Actius Vicecomes Anno MCCCXXXIX., in quem, post Matthæum Magnum, ejusdem Avum, confluxerat universum Mediolanense imperium. Quocirca, consensu omnium qui Civitatis regimini assidebant Populique totius, delecti fuere in Dominos Joannes Vicecomes, ac Luchinus Fratres, & Actii Patrui. Potiti hac plena dominatione Vicecomites Fratres, ad Summum Pontificem Bene-

di-

dictum XII. obsequia sua, & submissæ obedientiæ testimonia direxere; eaque adeò grata fuerunt Christi Vicario, ut Privilegia illa, quæ Ughellus ex Codicibus Vaticanis retulit in Vita Joannis, benignissimè indulserit, nosque etiam a Galvaneo Flamma narrata videmus, in Opusculo superiùs memorato.

Institutus jam fuerat Festus dies Sacratissimi Corporis Christi ab Urbano IV. Pontifice Maximo, Anno MCCLX., Joannes autem XXII., adjectâ etiam solemni Supplicatione, omnibus Occidentis Ecclesiis, ac Studiis Universitatum eamdem Festivitatem indixerat. Obtemperare huic Decreto minimè potuit Ecclesia Mediolanensis, cùm Metropolis ista ferventibus Civilibus simultatibus, ac ubique debaccantibus Guelphis & Gibellinis factionibus, in partes scinderetur, atque ob Vicecomitum contra Apostolicam Sedem contumaciam Interdicto jamdiu subjaceret. Exsoluta tamdem fuit a Joanne XXII. hisce censurarum vinculis Civitas nostra, & Stirps Vicecomitum, ùt superiùs narravimus. Itaque Joannes Vicecomes Novariensis Episcopus, ut reverentiam suam erga Apostolica mandata manifestiùs ostenderet, hanc Celebritatem in Metropoli nostra primus instituit Anno MCCCXXXVI. Galvaneus Flàmma *in eâdem Azonis Vita*, sacram omnem pompam, qua Supplicationem hanc peregit Joannes, fideli calamo descripsit, nostrisque oculis relegendam conservavit, his ferme verbis: *Joannes Episcopus Novariensis, ac Ecclesiæ Mediolanensis Conservator, attendens Dei beneficia, facta Vicecomitibus, Festum de Corpore Christi celebrari ordinavit.* Accito autem altero Episcopo, Pontificalibus indumentis ornato, sacram Pixidem ab ipso

ipso deferri jussit a Metropolitano Templo ad Ambrosianam Basilicam, micantibus per compita copiosissimis cereis facibus, viisque stipatis ultra centies millies Civibus Exterisque. Cùm proxima esset Supplicatio Sancti Ambrosii Cœnobio, Joannes Vicecomes Pontificiis Insigniis decoratus, Corpus Christi de manu Episcopi excepit, Ambrosianam Basilicam adiit, atque ibidem in Ara Maxima illud deposuit. Expletis inde omnibus cæremoniis, quas Ritus noster præscribit in tanti Mysterii obsequium cultumque, iterum alterius Episcopi manibus sacram Pixidem tradidit, ad Majus Templum referendam, comitantibus Actio Civitatis Domino, ac primoribus omnibus Urbis Rectoribus, aliisque illustrioris sanguinis Viris.

Celebris est apud Metropolis hujus Cives pugna, conserta cum copiis Leodrisii Vicecomitis, rebelli animo tentantis imperium Mediolanense sibi usurpare, & Victoria inde relata patrocinio Sancti Ambrosii, qui apparuisse dicitur equo insidens, & scuticam manu gerens, dum prælium ferveret apud Oppidum Parabiagum, illâque inimicos contundens, ac in præcipitem fugam conjiciens, ùt Galvaneus Flamma testatur loco memorato. Ob insignem hunc triumphum, inter cetera quæ decrevit Civitas nostra, Actio Vicecomite ejusdem Domino, in gratiarum actionem Deo & Sancto Patrono, illud fuit, ut Templum Sancto Ambrosio dicatum in eodem Parabiagi Oppido erigeretur, tamquam perpetuum grati animi Civitatis universæ testimonium. Primum hujus Templi lapidem posuit Joannes Vicecomes Episcopus Novariensis, Luchini Frater & Actii Patruus. Adjectum est etiam eidem publico ære Cœnobium Monachorum Carævallis, Ordinis Cistercienfium,

ut

ut religiosiùs coleretur; quemadmodum in hodiernum usque diem perseverat ibidem hoc Institutum, in Divinis Officiis diu noctuque persolvendis, summo cum populi illius proventu atque exemplo.

Statim ac autem, ùt diximus, constituti fuere post Actii obitum, plenis Civitatis nostræ suffragiis, Mediolani Domini Luchinus & Joannes Vicecomites, ad moderandos opportunis Legibus mores Civium curam solicitam impenderunt. Refert illas memoratus Flamma loco sæpè laudato. Recenseri hìc meretur ea, quæ his verbis concepta est: *Sub magna pœna fuit Medicis impositum, ut ultra tres vices non visitarent, nisi Infirmus priùs fuisset confessus*. Eamdem pro universæ Ecclesiæ bono renovavit Sanctus Pontifex Pius V., statuens, ne Medicis liceret accedere ad curandos Infirmos, nisi intra tres dies sacrâ Exomologesi ægroti animam suam expiassent.

Obierat, quemadmodum superiùs retulimus, Anno MCCCXXXIX. Aycardus Archiepiscopus: Quamobrem collectus primarius Basilicæ Metropolitanæ Clerus communibus suffragiis Joannem Vicecomitem, in Successorem iterum delegit. Diu tamen in suspenso hæsit hujusmodi electio, ut expectaretur Summi Pontificis consensus & approbatio. Siquidem cùm ille variis distentus foret negotiis Ecclesiæ universæ, nondum a Ludovici Bavari perturbationibus exemptæ; atque insuper festina mors Benedictum XII. rapuisset e terris Anno MCCCXLII., & intra mensem suffectus fuisset in Beati Petri Cathedram Clemens VI., ad ipsum deferendæ fuerunt preces, ut vacua Mediolanensis Sedes, consentiente Summo Pontifice im-

imp'eretur. Benignè annuit Clemens, ac designatum Joannem Vicecomitem voto suo confirmavit die VI. Augusti, ejusdem anni. Quinimo Archiepiscopale Pallium ad eumdem misit, delectis duobus Episcopis Cumano & Cremonensi, qui illud solemni pompa novo Antistiti Mediolanensi conferrent: Joannes verò Archiepiscopus, captâ Ecclesiæ suæ possessione Festo die Nativitatis Beatissimæ Virginis, VIII Septembris, ad diem XVI. Octobris distulit recipiendi Pallii publicam in Ecclesia Majori Celebritatem. Postmodum autem die XX. ejusdem mensis, qui in Dominicam incidebat, qua Dedicationis Metropolitanæ Basilicæ memoria agebatur, solemnem Supplicationem instituit ad Templum Sancti Ambrosii; eaque peracta est, utroque Clero præeunte, tribusque Episcopis comitantibus, ac eodem Archiepiscopo Pallium Pontificalibus indumentis supereminens gestante, atque equo insidente, quem stipabat non tam Nobilium Civium, verùm etiam Exterorum Procerum caterva, quorum mille in equis procedentes numerati fuere, Galvaneo Flamma testante.

Constitutus in Archiepiscopali Sede Joannes religionem eximiam erga Deum, & amorem erga pauperes, quem antea in Administratoris munere ostenderat, splendidiùs patefecit. Siquidem, cùm nondum Pastorali Ambrosianæ Ecclesiæ virgâ insignitus, ingravescente semel fame, úsque ad XL. millia pauperum aluisset publici ærarii Dominus, hanc consuetudinem renovare voluit Mediolanensi Infulâ decoratus; narrat enim laudatus Flamma, in Archiepiscopalibus Ædibus, LX. pauperibus cibos quotidie ab ipso fuisse subministratos: quin etiam eleemosynarum copiam in eorumdem indigentia suble-

van-

vanda, incredibili largitate Joannem præstitisse; Ecclesias verò, quæ fatiscebant per hanc Metropolim, refecisse. Expurgare quoque contendit ab Hæreticorum lue Diœcesim, eos ubicumque degerent validè insectatus; sique caperentur, per Judices curans, ut meritis suppliciis multarentur. Divinis autem Officiis celebrandis, magnâ pii animi significatione incumbebat. Ambrosiani quoque Ritûs singularem custodiam egit: Cùm enim a Caravallis Monachis in ejus Diœcesi commorantibus rogaretur, ut Romano Ritu Divina Officia & Sacra peragendi facultatem iisdem impertiretur, annuit quidem ob justas allatas causas, verùm conditiones adjecit, ut nempe ad Missas tantùm privatas concessa potestas extenderetur, eaque ad placitum ipsius revocari posset. Subjicimus hìc Exemplar ipsum hujusmodi concessionis, ex MStis Miscellaneis Jo. Petri Puricelli, in Bibliotheca Ambrosiana servatis exscriptum:

„ Joannes Dei & Apostolicæ Sedis gratia Sanctæ Me-
„ diolanensis Ecclesiæ Archiepiscopus: Religiosis Viris in
„ Christo sibi dilectis Abbati, Monachis, & Conventui Mo-
„ nasterii Caravallis, Mediolanensis Diœcesis, Ordinis Cister-
„ ciensis salutem & incrementa gratiæ salutaris. Exigentibus
„ virtutum vestrarum meritis, votis vestris libenter annuimus,
„ & petitiones vestras, quantum cum Deo possumus, favo-
„ rabiliter exaudimus. Cùm itaque, sicut exhibita nobis ve-
„ stra petitio continebat, in mansione Monasterii vestri, sita
„ Mediolani, & in nonnullis Grantiis & mansionibus Mo-
„ nasterii vestri, in nostra Mediolanensi Diœcesi constitutis,
„ quandoque Missam vos deceat, congruat, & expediat ce-

„ lebrare, & vobis Officio Romano secundùm vestrum Or-
„ dinem assuetis, & ignorantibus Officium Ambrosianum, a
„ prædicto Romano Officio in multis varians, discrepans,
„ & diversum, quod Ecclesia Mediolanensis observat in Ho-
„ ris Canonicis, & Missarum solemniis celebrandis, multis
„ cedat difficile, causa celebrandi in dictis mansionibus &
„ Grantiis servare, imo veriùs addiscere in hujusmodi Di-
„ vinis Officiis atque Missis modum & ordinem Mediola-
„ nensis Ecclesiæ sponsæ nostræ, & dimittere modum & or-
„ dinem Romanæ Curiæ, quos a teneris annis vestris secuti
„ fuistis, & sequi necessariò vos oportet, cùm juxta Supe-
„ riorum vestrorum dispositionem etiam extra nostram Me-
„ diolanensem Provinciam sæpe de Conventu transferamini ad
„ Conventum, & alii ad vestrum transferantur Conventum,
„ & removeantur ab eo: Nos vestris supplicationibus beni-
„ gnum impartientes assensum, vobis in dictis vestris man-
„ sionibus & Grantiis Canonicas Horas dicendi, & celebran-
„ di Missam privatè, juxta modum & ordinem Romanæ Cu-
„ riæ, & vestri Ordinis supraſcripti, licentiam usque ad no-
„ strum beneplacitum duraturam, concedimus per præsentes
„ nostri sigilli munimine roboratas. Datum Mediolani Anno
„ MCCCXLII., die quintodecimo Decembris, Indictione un-
„ decima.

Decretum insuper evulgavit circa honestatem & mode-
stiam vestium Clericorum, ut dignitatem officii sui publico
exemplo testarentur, ultimo Aprilis die, Anni MCCCLII.
expeditum. Sequenti verò anno tribus Sacerdotiis auxit Sa-
cellum Sanctæ Agnetis in Templo Maximo, assignatis an-
nuis

nuis redditibus, ut delecti Mystæ Sacra quotidie celebrarent. Hinc dilucidè patet, quàm falsò, nec sine aliqua imprudentiæ nota, Galesinius *in Tabula Mediolanensium Antistitum* adnotatum reliquerit, Joannem hunc Vicecomitem *bellica potiùs laude, quam Ecclesiasticæ disciplinæ nomine fuisse illustrem*; cùm bella quidem gesserit, utpote in Republica Mediolanensi Princeps ac Dominus, cujus quieti conservandæ opus illi erat gladium exerere; sed minimè Pastorali muneri suo defuerit, ut hactenus adnotavimus.

Ambitione tamen non modicâ amplificandi imperii sui inflatum ac contaminatum eum fuisse, fateri candidè cogimur, cùm plures sparsim per Italiam Urbes per vim sibi subjugaverit, & Anno MCCCL. ipsam etiam Bononiam, quæ Summo Pontifici tunc parebat, invaserit. Ob violentum hoc Joannis Vicecomitis facinus, ad indignationem commotus Clemens VI. Pontifex Maximus sacrum telum armavit, Interdicto subjiciens non tam Urbem Mediolanensem, sed etiam Terras omnes juris Vicecomitum. Imo ipsum Joannem Avenionem accivit, ut coram Summo Pontifice sese sisteret, quemadmodum refert Jovius, *in* ejusdem *Joannis Vicecomitis Vitâ*, subjungens, paruisse quidem in speciem Archiepiscopum nostrum; verùm ad ostentandam virium suarum amplitudinem, Aulæque suæ magnificentiam, præmisisse antesignanos quosdam Ministros, qui victualia omnia in Apothecis venalia quovis pretio coëmerent, & ampliores omnes Domos profuso ære per annum conducerent; cùmque Cives inscii hujus eventûs de ciborum penuria quererentur, admonitum Pontificem Clementem quæsivisse, undenam orta esset tanta

publicæ annonæ tenuitas, eique responsum fuisse, alimenta omnia, quæ usui Civium prostabant, empta esse a Ministris Archiepiscopi Mediolanensis, qui cum septem millibus equitum, ac totidem peditum Avenionem adibat; eoque audito Pontificem misisse ad eumdem, qui illum a reliquo itinere, Pontificio nomine absolveret, juberetque Mediolanum redire: Joannem verò Ministris suis præcepisse, ut quidquid coëmptum erat, in eleemosynam partirentur. Hujus facti, cujus nulla in vetustis Coævorum scriptis mentio occurrit, cùm scænicum potiùs Inventum, quàm Historiam redoleat, fides sit penes Jovium. Quoniam autem recentes Mediolanensium rerum Scriptores, inter quos Bernardinus Corius & Ripamontius, ampliori etiam verborum apparatu Factum hoc enarrant ad Annum MCCCLI., inexploratis eorumdem fundamentis, nos antiquo omni testimonio quo fulciatur, destitutum illud animadvertentes, nutare plurimùm dicimus ac profitemur. Id certò novimus, per biennium viguisse hanc controversiam, donec missis Mediolano Avenionem Legatis pro pace, composita cum Summo Pontifice res est, ut a Legato Abbate Massiliensi, misso Bononiam (qui postea Urbanus V. fuit) claves Urbis illius, in ejusdem manibus depositas, Joannes iterum reciperet, & nomine Ecclesiæ Romanæ Bononiam regeret, soluto quotannis Censu XII. mille Florenorum Summo Pontifici: Atque ita Censuræ omnes abolitæ fuere, & Sacrorum usus restitutus est huic Metropoli Anno MCCCLII., quemadmodum Joannes de Cornazano coævus refert *in Historia Parmensi*, edita Tom. XII. *Rerum Italicarum*.

Nihilominus commendationem plurimam meretur Archi-

præsul

præsul iste, ob propensum in res Sacras studium, quo semper effulsit. Notum est, à Theodolinda Langobardorum Regina institutam fuisse Modoëtiensem Basilicam, atque ab eadem pretiosissimis donariis esse locupletatam. Varias vices passus est hic Thesaurus, fœneratoribus primùm ob graves bellorum expensas commissus in pignus, dein defossa tellure sepultus ob metum rapinarum, denique Avenionem delatus, oblatusque dono Joanni XXII. Pontifici Maximo, quem cùm respuisset Summus ille Hierarcha, atque jussisset, ut ad Ecclesiam Modoëtiensem reportaretur, Joannes Vicecomes eodem accepto, Anno MCCCXLV. Modoëtiam petiit, ibique super Altare Sancti Joannis Baptistæ Thesaurum omnem deposuit, confectisque publicis Tabulis, Archipresbytero & Canonicis illius Basilicæ eumdem tradidit custodiendum; atque insuper, ut religiosum animum erga hunc Sanctum Patronum suum ostenderet, Calicem magni ponderis & pretii, crystallinas amulas, & incensi capsulam pariter crystallinam, auro fulgentes dono dedit die XX. Martii, ejusdem Anni. Narrat hæc fusè Bonincontrus Morigia *in Chronico Modoëtiensi*, Libr. IV. Cap. IX., edito inter *Scriptores Italiæ* Tom. XII. supradicto.

Neque minoris religionis Opus, fuit Translatio Corporis Sancti Petri Martyris, Ordinis Prædicatorum, quam solemni pompâ apparatuque peregit Joannes Vicecomes in Basilica Eustorgiana Mediolani, ab antiquo Sepulcro, in quo LXXXVII. annis jacuerat, in Urnam candidi marmoris affabrè sculptam, miræque pulchritudinis; spectante ac Deum collaudante innumerâ populi multitudine, cùm inventum fuerit Caput,

put, barbâ & crinibus adhuc circumseptum, intactisque ceteris Corporis membris. Adfuere huic Celebritati condecorandæ sex Episcopi, ac Primores Ordinis Prædicatorum Ministri, Patresque, qui per id tempus ad generalia Comitia Mediolanum convenerant. Perstitit marmorea hæc Urna octo columellis fulcita, e lateribus illius Templi usque ad nostram ætatem, qua delata est in aliud interius Sacellum magnificè exornatum, ad commodiorem cultum Civium, ubi etiam in argentea theca servatur Caput, adhuc vulnus tolerati Martyrii ostentans, venerationi simul atque admirationi confluentium Christifidelium expositum. Primævam Translationem a Vicecomite peractam fusiùs describit memoratus Flamma, ejusdem Ordinis Prædicatorum Scriptor, loco sæpiùs indicato.

Nobilius, & in ævum omne perennaturum monumentum religiosissimi obsequii amorisque, quo erga Deum, Deiparam Virginem, & Sanctos Cœlites hujus Archiepiscopi animus succendebatur, est Chartusia, ab ipso condita, tertio ab hac Metropoli lapide, ad Vicum Carignanum. Floret adhuc Cœnobium istud, odoremque purioris sanctimoniæ undique spargit, cùm Eremicolæ plures ibidem degentes in solitariis hospitiolis, longè ab hominum consortio angelicam vitam ducant, eorumque conversatio in Cœlis sit. Templum quoque eidem adjacens regio pene sumptu construxit, ad Chartusianos ritus omnimodè accommodatum, mirique artificii ornamentis intus forisque refulgens, adeò ut confluentium omnium oculos in suî contemplationem rapiat; præsertim cùm postmodum recentiori ætate auctum sit pretiosissimis Danielis Crispi picturis, quæ vivas propemodum Sanctorum imagines referunt.

Cre-

Crevit hujus Cœnobii fama tantâ integerrimæ vitæ existimatione, ut, cùm Joannes Galeatius Vicecomes, istius Antistitis ex Fratre Pronepos, magnificentissimo opere alteram Chartusiam in agro Ticinensi a fundamentis erexerit, ex hoc Cœnobitico Cœtu Ascetas eos delegerit, qui prima Chartusianæ integerrimæ Professionis rudimenta venientes Sancti Brunonis alumnos illic edocerent. Ne autem aliquando rei domesticæ penuriâ laborarent inclusi Cellulis Carignanæ Domûs fideles isti Dei Servi, Archiepiscopus Vicecomes amplâ dote e patrimonio suo detractâ, atque in perpetuum iisdem assignatâ tum ad vitam alendam, tum ad Templi cultum quovis tempore conservandum, abundè illos locupletavit.

Peculiari memoriâ dignus est modus, quo amplissimam hanc Dotem publicis Tabulis consignavit Antistes noster; depositis namque omnibus imperii Mediolanensis, atque Archiepiscopalis Dignitatis, quibus ille ornabatur, Insigniis, ante Vicarii sui Generalis pro tribunali sedentis conspectum se constituit, tamquam privata persona, donationem inter vivos rerum omnium, quæ longo ordine enumerantur in confecto Diplomate, favore Chartusiensis Cœnobii peragens Anno MCCCXLIX., memorati Vicarii sui auctoritate firmandam. Præstat initium prædicti Diplomatis, ex Archivo ejusdem Chartusiæ depromptum, hoc loco referre:

„ In Nomine Domini. Anno a Nativitate ejusdem millesimo trecentesimo quadragesimo nono, Indictione tertia, „ die Sabbati decimonono mensis Septembris. Reverendissimus „ in Christo Pater & Dominus, Dominus Johannes Vicecomes Dei gratia Sanctæ Mediolanensis Ecclesie Archiepiscopus,

„ pus, ac Civitarum Mediolani &c., Dominus Generalis,
„ filius quondam bone memorie Magnifici & Excellentis Do-
„ mini, Domini Matthei Vicecomitis &c. tamquam singula-
„ ris & privata persona in hac parte, & non tamquam
„ Archiepiscopus ac Dominus, & nomine & intuitu sue per-
„ sone proprie tantùm, & non nomine & intuitu alicujus
„ Dignitatis Ecclesiastice, vel Dominationis, habens infradi-
„ cta Bona res & jura persone ejusdem Domini Johannis
„ tantùm propria, & non patrimonialia nec Ecclesiastica,
„ nec ratione seu occasione alicujus Dignitatis Ecclesiastice vel
„ Dominationis, sed de suo peculio proprio acquisita, Spi-
„ ritu Sancto afflatus, ex devotione quam habet ad Fratres
„ & Ordinem Chartusiensem, presente, & coram Domino
„ Morroello de Benedictis Decretorum Doctore, Canonico
„ Parmensi, & in spiritualibus Generali Vicario prefati in
„ Christo Patris, & Domini Domini Archiepiscopi, eo Do-
„ mino Morroello pro tribunali sedente, in Camera Audien-
„ tie sue in hac parte, sita in Palatio novorum magnorum
„ edificiorum prefati Patris & Domini, cujus jurisdictioni
„ & auctoritati, quantum est in hac parte, idem Dominus
„ Johannes Vicecomes, tamquam privata, singularis, ac spe-
„ cialis persona, sponte & ex certa scientia se submittit,
„ & cum ipsius Domini Morroelli Vicarii Generalis, ut su-
„ pra, auctoritate, consensu, & decreto, suam auctoritatem
„ & consensum, & decretum interponentis, datis & pre-
„ statis cum magna cause cognitione, deliberatione, & exa-
„ minatione, fecit & facit donationem inter vivos puram,
„ meram, & irrevocabilem, remittens singulas causas ingra-
„ titu-

„ titudinis, liberam & absolutam ab omni ficto, censu,
„ prestatione, onere & servitute, & etiam a prestatione
„ Decime &c.

Tradita fuit hæc Charta per *Lanzarotum filium qu. Domini Medii Nigroni, Civitatis Mediolani, Portæ Ticinensis Imperiali auctoritate Notarium*.

Nondum tamen satis liberali amori suo erga Chartusianam eam Familiam factum existimavit Archiepiscopus Vicecomes, nisi bonorum omnium, quæ in illam contulerat, exemptionem a publicis quibuscumque oneribus atque exactionibus elargiretur. Itaque sequente Anno MCCCL., Indictione quarta, die XII. Decembris, tamquam Mediolani Dominus Decretum edidit, quo jubebantur Rectores Civitatis, ut non tam ab oneribus omnibus immunia quocumque tempore servarent Chartusianorum prædia eorumque colonos; sed etiam Patroni fierent, ne ullâ umquam molestiâ, quavis urgente publica necessitate, afficerentur. Extat hoc Decretum clausulis omnibus munitum, ne imposterum violaretur, in Archivo superiùs dicto, ad perpetuum ibidem degentium Monachorum levamen ac tutamentum.

Perfunctus demum egregiè Ecclesiasticis muneribus, & amplificato Mediolanensi Imperio extremum diem clausit Joannes Mediolani, Anno MCCCLIV., die V. Octobris, post administratam per annos XII., & duos circiter menses Ecclesiam Mediolanensem; ab Anno nempe MCCCXLII., die VI. Augusti, quo a Clemente VI. in Archiepiscopum confirmatus fuit, ad diem V. Octobris, quo obiit, Anni MCCCLIV. Malè computum iniit Galesinius, qui unum supra viginti annum

Sedis eidem liberaliter adscribit; licèt enim Epocham numerare cœpisset ab Anno MCCCXXXIX., quo electus fuit Mediolani in Archipræsulem, adhuc annorum numerus ab eo assignatus non modicè a veritate recedit.

Sepultus est in Ecclesia Majori, in Arca marmorea, insculptis hisce carminibus, quæ in præsentem usque diem ibidem leguntur.

QUAM FASTUS, QUAM POMPA LEVIS, QUAM GLORIA MUNDI
SIT BREVIS, ET FRAGILIS HUMANA POTENTIA QUAM SIT,
COLLIGE AB EXEMPLO, QUI TRANSIS PERLEGE, DISCE.
IN SPECULO SPECULARE MEO LACRYMABILE CARMEN:
QUI SIM, QUI FUERIM DICET: QUI MARMORE CLAUDOR
SANGUINE CLARUS ERAM, VICECOMES STIRPE, JOANNES
NOMINE. NULLUS OPES POSSEDIT LATIUS ORBE.
PRÆSUL ENIM PASTORQUE FUI, BACULUMQUE TENEBAT
DEXTERA PASTORIS, GLADIUMQUE SINISTRA GEREBAT
FELICIS DOMINI, MAGNUSQUE POTENSQUE TYRANNUS
IPSE FUI VIVENS. METUERUNT NOMINA NOSTRA
ÆTHERA, TERRA, MARE, SUBERANT URBESQUE POTENTES
IMPERIO TITULOQUE MEO. MIHI MEDIOLANI
URBS SUBJECTA FUIT, LAUDENSE SOLUM, PLACENTIA GRATA,

AUREA

AUREA PARMA, BONA BONONIA, PULCHRA CREMONA,
BERGAMA MAGNA SATIS LAPIDOSIS MONTIBUS AUCTA,
BRIXIA MAGNIPOTENS, BOBIENSIS TERRA, TRIBUSQUE
EXIMIIS DOTATA BONIS DERTHONA VOCATA,
CUMARUM TELLUS, NOVAQUE ALEXANDRIA PINGUIS;
ET VERCELLARUM TELLUS, ATQUE NOVARIA, ET ALBA,
AST QUOQUE CUM CASTRIS PEDEMONTIS JUSSA SUBIBANT,
JANUAQUE AB ANTIQUO QUONDAM JAM CONDITA JANO
DICITUR, ET VASTI NARRATUR JANUA MUNDI,
ET SAVONENSIS URBS, ET LOCA PLURIMA, QUÆ NUNC
DIFFICILE EST NARRARE MIHI, MEA JUSSA SUBIBANT.
TUSCIA TOTA MEUM METUEBAT LANGUIDA NOMEN.
PER ME OBSESSA FUIT POPULO FLORENTIA PLENA;
BELLAQUE SUSTINUIT TELLUS PERUSINA SUPERBA;
ET PISÆ, ET SENÆ TIMIDUM REVERENTER HONOREM
PRÆSTABANT. ME METUEBAT MARCHIA TOTA,
ITALIÆ PARTES OMNES TIMUERE JOANNEM.
NUNC ME PETRA TENET, SAXOQUE INCLUDOR IN ISTO;
ET LACERANT VERMES, LANIANT MIHI DENIQUE CORPUS.

QUID MIHI DIVITIÆ, QUID LATA PALATIA PROSUNT?
CUM MIHI SUFFICIAT, QUOD PARVO MARMORE CLAUDOR.

(ET CLAUSI DIEM MEUM MCCCLIV., DIE V. OCTOBRIS, ANNI 1354 GRASSANTE PESTE * D. GABRIUS DE ZAMOREIS DE PARMA, DOCTOR COMPOSUIT HÆC CARMINA)

RO-

* Pestis hæc quæ tunc grassabatur; referente Petro Azario Synchrono, absumpsit in hac Metropoli septuaginta quinque millia virorum.

ROBERTUS VICECOMES.

EX Archipresbytero Metropolitanæ Mediolanensis Ecclesiæ datus est Robertus Vicecomes Successor Joanni demortuo, Anno MCCCLIV., Innocentio VI. Pontifice Maximo approbante. Non eadem tamen sors eidem obtigit, quæ Decessorem suum utriusque Fori Dominum pacificâ juris omnis Archiepiscopalis possessione donaverat. Siquidem cùm Joannes Vicecomes ultimis Tabulis Nepotes suos hæredes instituisset, iisque etiam partitus esset imperium, cœpêre invicem illi impotenti ambitione amplioris acceptæ dominationis fines affectare ac protendere. Inde verò inter Fratres Vicecomites ferales discordiæ emersere, quarum causâ ardens in ipsis desiderium occupandi Arces & Castra, usque ad spolianda reditibus patrimonia, quæ ad Ambrosianam Ecclesiam spectabant, miserrimè pervênit, teste Petro Azario superiùs memorato. Coarctatus brevibus terminis Census novi Archipræsulis, & inopia auxilii, quo jus suum vindicare posset Robertus, illum silere patienter coëgerunt, ac pati injuriam, donec pacatis inter Fratres rebus, opportunior occasio sese præberet, qua Archiepiscopalem jurisdictionem tutari posset, ac repetere quæ per vim direpta fuerant atque obalienata.

Affuit quidem sequenti Anno MCCCLV., die IV. Januarii Carolus IV., Joannis Regis Boëmiæ filius, Imperator electus, quem Robertus ipse & universa hæc Metropolis magni-

ficè

ficè excepit; biduoque vix interposito, nempe Solemni die Epiphaniæ Domini, post Divinum Sacrum peractum ad Aram Sancti Ambrosii, Robertus idem Archiepiscopus, omnium plausu & lætitiâ, ferreâ Italici Regni Coronâ præcinxit. Verùm cùm paucorum dierum mora ejusdem Regis apud nos fuerit, Romam ad Augustale accipiendum diadema proficiscentis, Causæ suæ apud Cæsarem agitandæ tutandæque spes omnis evanuit. Itaque quâ meliore viâ consulere Ecclesiæ suæ potuit, Archiepiscopale munus exercuit. Asservatur in Tabulario Basilicæ Sancti Georgii, appellati *in Palatio*, Charta Commutationis, Sigillo prægrandi adhuc pendente, & imaginem referente Sancti Ambrosii, duobus adstantibus Sanctis Martyribus Protasio & Gervasio, circumseptam hisce verbis: *Robertus Dei & Apostolice Sedis gratia Mediolanensis Ecclesie Archiepiscopus*. Ea verò Charta nos docet, quantâ sollicitudine Antistes iste noster curaret, ne quidquam detrimenti Ecclesiarum patrimonia paterentur.

„ Robertus Dei & Apostolice Sedis gratia, Sancte Me-
„ diolanensis Ecclesie Archiepiscopus. Dilecto nobis in Chri-
„ sto Presbytero Andree de Habiate, Beneficiali Altaris San-
„ ctorum Nicolay & Catherine, siti in nostra Mediolanensi Ec-
„ clesia, Capellano nostro salutem in Domino. Cùm a no-
„ bis petitur quod justum est & honestum, tam vigor equi-
„ tatis, quàm ordo exigit rationis, ut id per nostre solli-
„ citudinis studium ad effectum debitum perducatur. Ex parte
„ igitur . . . Prepositi & Capituli Ecclesie Sancti Georgii in
„ Pallatio Mediolañ., necnon Presbyteri Beltrami de Carcha-
„ no Rectoris Curati Ecclesie Sancti Michaelis ad Clusam Me-
„ dio-

„ diolañ. fuit expositum coram nobis, quòd ipsi inter se,
„ & demum cum nonnullis prudentibus & peritis delibera-
„ tione habitis sepius & tractatu de quadam infrascriprorum
„ prediorum dictarum Ecclesiarum permutatione seu cambio
„ ad invicem faciendis, videlicet de dando, & quòd darent
„ ipsi . . . Prepositus & Capitulum dicto Presbytero Beltra-
„ mo, & ipsi Ecclesie Sancti Michaëlis domum unam, cum
„ hedifitiis, Cassiis duobus domus in terra, Sollariis, & sta-
„ tiona a platea, jacentem in Civitate Mediolani, in Porta
„ Ticinensi, in Parochia dicte Ecclesie Sancti Michaëlis: Cui
„ coheret a mane Guilloli Squassi, a meridie & a sero stra-
„ ta, a monte tenetur per Girardolum Machaneum: Item
„ fictum Libellarium soldorum quadraginta tertiollorum, &
„ unius Caponi, quod prestatur & prestari debet omni anno
„ . . . Preposito & Capitulo suprascriptis per Lantelmolum
„ de Lampugniano super quadam domo cum hedifitiis & Cur-
„ te, jacente in Porta Ticinensi, in Parochia Sancti Petri in
„ Campo Laudensi; Cui coheret a mane Jacobini dicti rasse
„ de Soma, a meridie strata, a sero heredum quondam Oro-
„ nis de Corbetta, a monte Fratrum de Bernate, juris &
„ proprietatis dicte Ecclesie Sancti Georgii: Quòdque dictus
„ Presbyter Beltramus daret & dare deberet dictis . . . Pre-
„ posito & Capitulo & ipsi Ecclesie Sancti Georgii in per-
„ mutationem seu cambium quamdam petiam terre, que est
„ campus, juris & proprietatis dicte Ecclesie Sancti Michaë-
„ lis, jacentem extra Portam Ticinensem, in Contrata de
„ Scarpognia, prope Cassinas dicte Ecclesie Sancti Georgii:
„ Cui coheret a mane & a meridie via, sive accessium me-
„ diante

„ diante Ruzia, a fero & a monte dicte Ecclefie Sancti
„ Georgii, & eft pertice vigintifex, vel idcirca: Invenerunt
„ & inveniunt ex permutatione hujufmodi, fi procedat, utra-
„ rumque Ecclefiarum conditionem manifeftè reddi & effici
„ melliorem, majoremque utilitatem & commoditatem tam di-
„ ctis Ecclefiis, quàm perfonis earum proculdubio provenire.
„ Propter quod pro parte . . . Prepofiti & Capituli, ac Pres-
„ byteri Beltrami predictorum fuit nobis humiliter fupplica-
„ tum, quatenus ipfis permutationem feu cambium hujufmodi
„ faciendi deberemus licentiam ellargiri, ipfifque permutationi
„ feu cambio faciendis noftri auctoritatem interponere folen-
„ niter & Decretum. Nos verò qui Ecclefiarum Locorum-
„ que piorum, & Subditorum noftrorum utilitates & com-
„ moda defiderabiliter promovemus; quia de premiffis plenam
„ & congruam noticiam non habemus, Difcretioni tue, de
„ qua plene confidimus & fperamus, tenore prefentium com-
„ mittimus & mandamus, quatenus de predictis omnibus &
„ fingulis diligentiùs te informes; & fi tibi conftiterit pre-
„ miffa, ut premittitur, enarrata veritate fulciri, & aliquod
„ canonicum non obfiftat, tuam fuper hoc confcientiam one-
„ rantes, & noftram exonerantes, omnino eifdem . . . Pre-
„ pofito & Capitulo, ac predicto Presbytero Beltramo, per-
„ mutationem feu cambium hujufmodi faciendi, ipfiufque per-
„ mutationis feu cambii contractum, cum promiffionibus,
„ ftipulationibus, obligationibus, renunciationibus & claufulis,
„ in talibus opportunis, non obftantibus aliquibus noftris, vel
„ Predecefforum noftrorum Archiepifcoporum Mediolanenfium
„ Conftitutionibus in contrarium editis, cellebrandi licentiam
„ vice

„ vice & auctoritate nostra concedas, ac eidem permuta-
„ tioni seu cambio interponas auctoritatem solenniter & De-
„ cretum, & cetera facias, que in premissis & quolibet
„ premissorum fuerint opportuna, & videris expedire. Su-
„ per quibus omnibus & singulis, & eis dependentibus, in-
„ cidentibus, & conexis tibi plenariè comittimus vices no-
„ stras, & plenariam potestatem. In quorum omnium te-
„ stimonium presentes Literas fieri jussimus, & nostri Sigilli
„ munimine roborari. Datum Mediolani, millesimo trecen-
„ tesimo quinquagesimo quinto, die ultimo Junii, octava
„ Indictione.

Silent Historiæ reliquas Roberti Archiepiscopi res gestas, obitum ejusdem tantummodo designantes, qui contigit Anno MCCCLXI., die VIII. mensis Augusti, ùt tradunt Bernardinus Corius, aliique. Quamobrem emendandus est Ughellus, qui mortem Roberti figit Anno præcedenti. Sicuti etiam erravit, deceptus a Galesinio, asserendo, Celebritatem impositæ Carolo IV. Imperatori Coronæ peractam fuisse Modoëtiæ in Ecclesia Sancti Joannis Baptistæ; cùm memorati omnes antiqui Scriptores apertè affirment, Cæsarem illum regio Serto fuisse redimitum a Roberto in Basilica Sancti Ambrosii Mediolani. Peculiare est, quod legitur adnotatum *in Manipulo Florum* Galvanei Flammæ, Cap. CCCLXXXI., videlicet Robertum Archiepiscopum ex hac vita migrasse *die VIII. Augusti in Oppido Legnani*: Potior tamen fides habenda est Petro Azario tunc viventi, qui Tom. XVI. *Rerum Italicar.* colum. CCCXCVII. de Roberto hæc habet: *Qui Dominus Archiepiscopus cum maximis laboribus vixit usque*

ad finem, videlicet Anno MCCCLXI., quo anno in pace Mediolani quievit. Porro eo tempore e vivis jam excesserat Flamma, mortuus circa Annum MCCCXLIII.; proinde credendum est, addita hæc fuisse *Manipulo Florum* ab aliquo indiligenti Continuatore.

Sedit Robertus annis VII., sepultus, ùt credere fas est, in Ecclesia Majori, Tumuli memoriam omittentibus illius ævi Scriptoribus.

GUILIELMUS PUSTERLA.

Romotus est post Robertum Vicecomitem ad Archiepiscopalem Ambrosianæ Ecclesiæ Sedem Guilielmus de Pusterla, e nobilissima Mediolanensi Familia progenitus, Anno MCCCLXI., ùt Corius testatur. Quapropter perperam scripsit Galesinius *in Tabula Mediolanensium Antistitum*, qui ab Urbano V. Pontifice Maximo creatum Guilielmum affirmat, cùm iste Sancti Petri Cathedram minimè conscenderit, nisi Septembri mense anni sequentis. Subjungit etiam, fuisse Guilielmum Modoëtiensis Ecclesiæ Archipresbyterum; qua in re non multùm hæremus. Quòd verò subinde Patriarchatu Constantinopolitano insignitus fuerit, quemadmodum ille tradit, non ita facilè admittimus; præsertim cùm *Annales Mediolanenses*, editi Tom. XVI. *Scriptorum Italiæ*, clarè enuncient, Guilielmum hunc *per annos quindecim* administrasse Patriarchatum Aquilejensem, antequam Mediolanensi Infulâ donaretur: quamvis revera de hac Dignitate eidem collata, in gemino Patriarcharum Aquilejensium Catalogo, vulgato in proximè enunciato Volumine *Rerum Italicarum*, nulla mentio Guilielmi de Pusterla reperiatur. Donec igitur solidiora occurrant fundamenta, fidem hujusmodi honorum, qui Guilielmo tribuuntur, in Galesinium & Annales nostros rejicimus.

Nihil de actis in nostra Ecclesia rebus ab isto Archiepiscopo Historiæ Mediolanenses referunt, hujusque inopiæ ratio-

tionem reddit Petrus Azarius coævus, *in Chronico Mediolanensi*, ad Annum MCCCLXI., inquiens: *Dominus Guilielmus de Pusterla, de Mediolano, valens Clericus, dicitur fuisse electus in Archiepiscopum. Tamen nihil gaudet, sed Avenione residet de præsenti*. Porro memorati Antistitis nomen neque in Archivis hujus Metropolis, neque a Bernardino Corio, aliisque antiquis Scriptoribus nostris reliquo ejusdem regiminis tempore adnotatum uspiam legitur. Id tantùm referre nobis licet, quod ex Tabulario Cœnobii Sancti Victoris Mediolani eruit ac benignè communicavit summa cum laude memorandus Pater D. Cherubim Besutius, ejusdem Monasterii Abbas. Cùm enim mortuo Ambrosio Cœnobii illius Præside, communibus Monachorum Ordinis Sancti Benedicti suffragiis substitutus fuisset Paganus Monachus, Urbanus V. Pontifex Maximus eumdem in ea Dignitate confirmavit, Brevesque Literas ad Guilielmum Pusterlam Mediolani Archiepiscopum dedit, in quibus hæc verba leguntur: „ Cùm igi„ tur, ut idem Paganus Abbas in commissa prædicti Mona„ sterii sibi cura faciliùs proficere valeat, tuus favor sibi esse „ noscatur plurimùm opportunus, Fraternitatem tuam roga„ mus, & hortamur attentè, per Apostolica tibi scripta man„ dantes, quatenus eumdem Abbatem & commissum sibi Mo„ nasterium, Ordinario jure tibi subjectum, habeas, pro no„ stra & dictæ Sedis reverentia, propensiùs commendatos in „ ampliandis & conservandis juribus suis: Sic enim tui fa„ voris præsidio consequêris, quòd ipse per tuæ auxilium „ gratiæ in commisso sibi ejusdem Monasterii regimine se „ possit utiliùs exercere, tuque Divinam misericordiam, & „ be-

„ benevolentiam dictæ Sedis exinde valeas uberiùs promere-„ ri . Datum apud Montem-Flasconem III. Nonas Julii , Pon-„ tificatus nostri anno sexto , ideſt Anno MCCCLXVIII. Hinc verò compertum ſit , reducem ab Avenionenſi Urbe in Archiepiſcopali Mediolanenſi Solio jam reſediſſe Guilielmum Archiantiſtitem noſtrum , fortaſſe Summum Pontificem comitatum in Italico itinere , ac poſtmodum cum ipſo Avenionem ſecundò profectum .

Sedis annos enumerant *Annales Mediolanenſes* ſupradicti , nempe IX. , & menſes IV. , ab Anno videlicet MCCCLXI. , ad Annum MCCCLXX. , menſe Decembri , quo obiit , ùt ex calculo , ab octavo die Auguſti , quo Robertus deceſſit , dilucidè apparet .

Sepultus dicitur Avenione , in Eccleſia Patrum Ordinis Prædicatorum .

